

LAHDEN YLEISKAAVA 2035 (Y-205) RAKENNETTUJEN KULTTUURIYMPÄRISTÖJEN PÄIVITYSINVENTOINTI

22.11.2024

SISÄLLYS

1. Lukijalle	3
2. Lahden arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt teemakartoilla	5
3. Kohteiden arvottaminen	21
4. Rakennettujen kulttuuriympäristöjen päivitysinventoinnin laatiminen	22
5. Paikallisesti arvokkaiden kohteiden tiedot tietokantaan	23
6. Uudisrakentamisen tarkastelu	27
7. Asemakaavassa suojeltujen rakennusten nosto tietokantaan	34
8. Ennen vuotta 1945 valmistuneet kohteet, jotka eivät ole mukana vanhoissa inventoinnissa	40
9. Uudet kohteet tietokantaan	41
10. Pistemäisille kohteille aluerajaukset	42
11. Merkittävien muutosten tarkastelu	51
12. Rakennetut kulttuuriympäristöt ja maisemat	52
13. Muut aluerajaustarkistukset	55
14. Päivitykset tietokantaan 2024	57
15. Kohdekortit (423 kpl)	72
16. Teemakartat A3-kokoisina liitteinä	73

1. LUKIJALLE

Arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt tarjoavat usein alueella kulkijalle mielihyvää tuottavia elämyksiä, värejä ja kauneutta, ihmisen kokoisia kaupunkitiloja, vehreitä ja täysikasvuiseksi varttuneita viherympäristöjä sekä tarinoita paikan historiasta. Kaikki niitä elementtejä, jotka on tutkimuksissa tunnistettu terveyttä ja hyvinvointia edistävän ympäristön kulmakiviksi. Toisaalta myös harmaa teollisuusrakennus tai betonibrutalismia edustava kohde voi olla arvokas rakennettu kulttuuriympäristö. Silloin kohteiden arvot eivät aukea kaikille yhtä helposti. Parhaimmillaan arvokas rakennettu kulttuuriympäristö on vetovoimainen ja haluttu asuinalue, jonka rakennuksia ja ympäristöä asukkaat itse vaalivat kaikessa toiminnassaan. Tai viihtyisä ja asiakkaiden täyttämä, omaleimainen kahvila tai muu tapahtumapaikka. Elävä ympäristö, jossa syntyy uusia tarinoita ja joka juurruttaa syvälle omaan kotikaupunkiin.

Lahden kaupungissa on pitkään ymmärretty arvokkaiden rakennettujen kulttuuriympäristöjen merkitys osana Lahden vetovoimaa sekä niiden vaalimisen tärkeys. Kaupungissa on vuosikymmenien ajan tehty yhdessä työtä arvokkaiden alueiden ja kohteiden eteen. Erityisen tärkeäksi on tunnistettu hyvä yhteistyö ja rakentava keskustelu eri viranomaistahojen välillä. Keskustelun pohjaksi tarvitaan kuitenkin kattavasti tietoa arvokkaista kohteista. Lahdessa on ollut tapana laatia kulttuuriympäristöjen inventointeja poikkihallinnollisesti omana virkатыönä. Yhteinen keskustelu inventointivaiheessa on luonut pohjan yhteiselle ymmärrykselle kohteiden arvoista ja muutostöissä vaalittavista ominaispiirteistä. Yhteisinä virkatöinä Lahdessa on valmistunut kolme selvitysinventointia paikallisista rakennetuista kulttuuriympäristöistä: Selvitys Lahden kulttuurihistoriallisesti arvokkaista kohteista (2000), Selvitys Lahden sodanjälkeisestä rakennusperinnöstä (2012) sekä Nastolan kulttuuriympäristöselvitys (2020).

Tämä, Lahden yleiskaavan 2035 (Y-205) valmistelun yhteydessä laadittu, päivitysinventointi arvokkaista rakennetuista kulttuuriympäristöistä kokoaa yhteen näiden aikaisempien inventointien tiedot. Päivitysinventointityön tarkoituksena oli yhdistää ja harmonisoida kolmen aikaisemmin laaditun inventoinnin tieto rakennetuista kulttuuriympäristöistä digitaaliseen tietomalliin. Työssä otettiin huomioon tiedon yhteensopivuus museon kehitteillä olevaan kulttuuriympäristötietokantaan (Collecte). Tietokannan kohteet on esitetty Rakennettujen kulttuuriympäristöjen päivitysinventointiraportin lopussa kohdekohtaisina kortteina. Työn aikana on tarkasteltu myös arvoakohteisiin ja arvoalueisiin kohdistuneita muutoksia: uudisrakentamista sekä rakennuskohtaisia muutoksia. Muutostieto on viety tietokantaan ja sen pohjalta on päivitetty joidenkin kohteiden aluerajauksia. Keskustan aluerajauksen (2012) alueella on nostettu joitakin inventoinnissa esiteltyjä kohteita tietokantaan omina pistekohteinaan. Samoin asema-kaavalla suojellut kohteet on tuotu mukaan tietokantaan. Paikallisesti arvokkaista maisemista on laadittu saman aikaisesti uutta selvitystä. Sen uusia aluerajauksia on hyödynnetty tässä työssä joidenkin alueiden rajaustarkennuksissa. Merkittävä muutos on myös kohdearvotusten päivittäminen.

Päivitysinventoinnissa suuri kehitysaskel on ollut kaiken tiedon muokkaaminen valtakunnalliseen tietojärjestelmään sopivaan tietomallimuotoon ja tässä työssä on hyödynnetty konsulttia. Uusi tietomallimuotoinen paikkatieto mahdollistaa niin tiedon jakamisen kuin erilaisten analyysikarttojen laatimisen ja kokonaisuuden tarkastelun uudella tavalla. Tieto ei kuitenkaan ole koskaan valmista, vaan rakennetun kulttuuriympäristön tietomalli vaatii jatkuvaa päivitystä ja seuranta erityisesti muutosten osalta.

Päivitysinventointi muodostaa tietopohjan Lahden yleiskaavan 2035 (Y-205) kartalle 2: Kulttuuriympäristö. Maakunnallisesti ja paikallisesti arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt esitetään Lahdessa ensimmäistä kertaa oikeusvaikutteisella yleiskaavakartalla, siksi niihin liittyvän pohjatiedon harmonisointi

ja päivittäminen on ollut tärkeää. Yleiskaavatason suunnittelussa kiinnitetään erityisesti huomiota alueiden ominaispiirteisiin ja niiden tunnistamiseen. Valtaosa selvityksen kohteista onkin laajempia aluekohteita. Mukana on myös yksittäisiä pienempiä arvokohteita ja tiiviillä keskusta-alueella rajausten kohdentaminen tarkemmin rakennuksiin valittiin toimivimmaksi esitystavaksi.

Yleiskaavan kaavamääräysten ja -merkintöjen tavoitteena on ollut tunnistaa arvokkaat rakennetut ympäristöt ja ohjata muutosten suunnittelua alueen arvoja kunnioittaen ja ominaispiirteitä vaalien. Yleiskaavassa ei määrätä, mille kohteille tai alueille tavoitellaan jatkossa asemakaavallista suojelua tai mistä kohteista vaaditaan tarkempia rakennushistoriallisia selvityksiä. Laajoissa alueissa on aina mukana monen tasoisia kohteita. Ominaispiirteet ja arvot vaihtelevat eri alueilla ja tämä selvitys antaa kohdekohtaista lisätietoa. Valmis kohdetieto nopeuttaa jatkosuunnittelua sekä auttaa vaalimaan arvoja ja ominaispiirteitä muutoskohteissa. Lopulliset ratkaisut tehdään kuitenkin aina tarkemmassa suunnittelussa. Rakennuksen käyttö on arvokkaalle rakennukselle aina parasta suojelua, ja rakennuksia onkin historian aikana usein muutettu tai laajennettu vastaamaan sen hetkisiä käyttötarpeita. Samoin aluekohteet ovat kehittyneet aikojen saatossa ja niitä on täydennysrakennettu. Lahden rakennetuissa kulttuuriympäristöissä on paljon kerroksellisuutta ja myös tulevaisuudessa tilaa laadukkaasti suunnitelluille muutoksille. Vaalimalla muutoskohteiden ominaispiirteitä ja arvoja sekä suunnittelemalla muutokset laadukkaasti ja ammattitaidolla, voimme yhdessä jatkossakin säilyttää Lahden rakennetut kulttuuriympäristöt osana elävää, elinvoimaista ja hyvinvoivaa kaupunkia.

2. LAHDEN ARVOKKAAT RAKENNETUT KULTTUURIYMPÄRISTÖT TEEMAKARTOILLA

Tietomallimuotoinen paikkatieto mahdollistaa erilaisten analyysikarttojen laatimisen ja kulttuuriympäristöjen kokonaisuuden tarkastelun uudella tavalla. Työn loppuvaiheessa vuonna 2024 kulttuuriympäristökohteista laadittiin analyysikarttoja, joissa rakennetun kulttuuriympäristön arvokohteet on esitetty teemoittain omilla kartoillaan. Karttojen avulla pystyy luomaan kokonaiskuvan Lahden rakennetusta kulttuuriympäristöstä. Teemakartat kuvausteksteineen lisättiin selvitysraporttiin syksyllä 2024 ja ne laadittiin seuraavista teemoista:

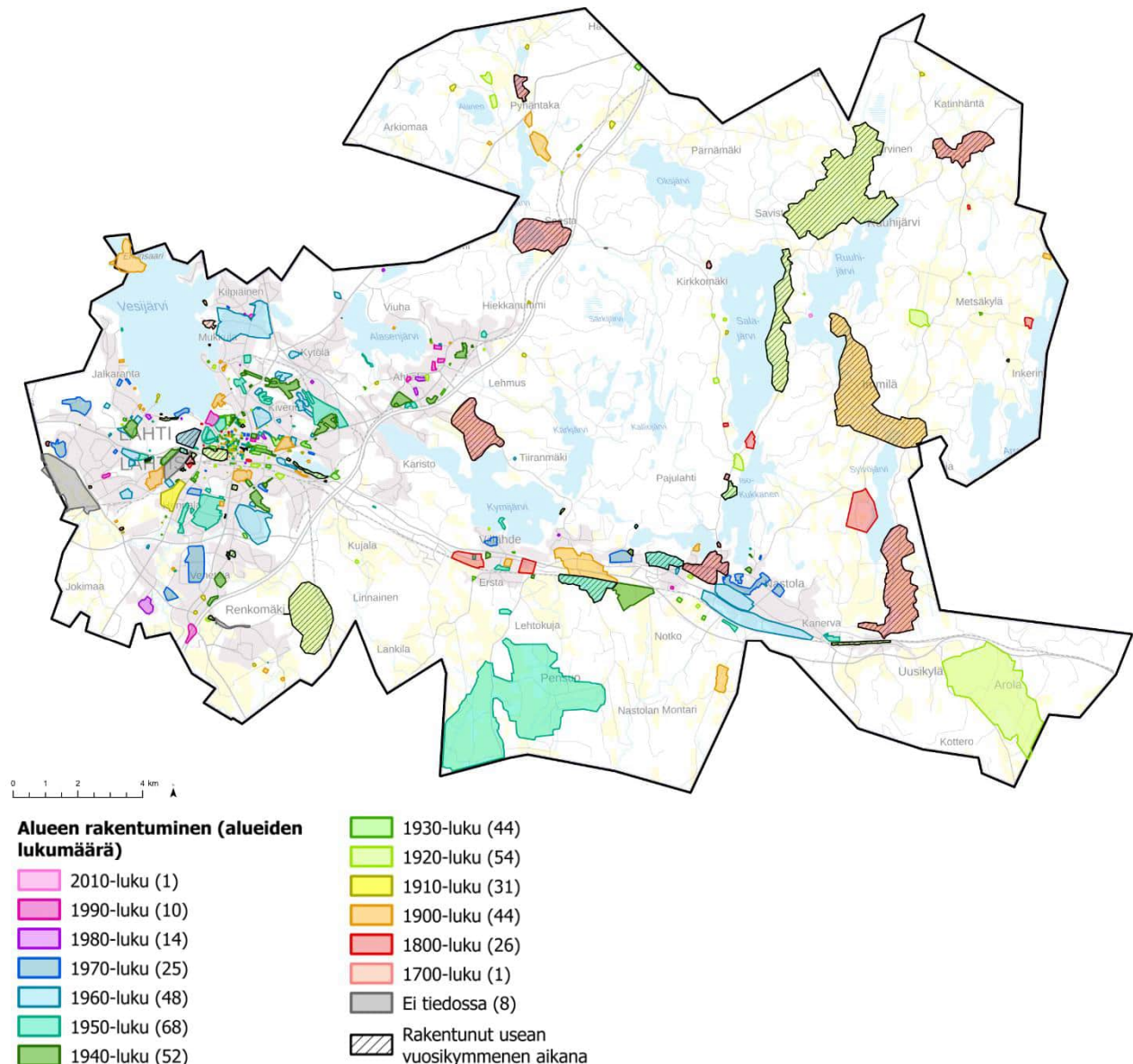
- Rakentuminen -kartalla rakennetun kulttuuriympäristön selvityskohteet on kuvattu rakennusvuosikymmenen mukaan.
- Kulttuurihistoriallinen merkittävyys -kartta, jossa on esitetty rakennetun kulttuuriympäristön selvityskohteet luokiteltuina niiden kulttuurihistoriallisen merkittävyyden mukaan joko valtakunnallisesti, maakunnallisesti tai paikallisesti merkittäviksi.
- Rakennussuojelukartta, jossa rakennetun kulttuuriympäristön selvityskohteet on jaettu asema-kaavalla suojeltuihin kohteisiin ja rakennusperintölailla suojeltuihin kohteisiin.
- Museon kulttuuriympäristötietokannan mukainen kohdetyyppi -kartta, jossa rakennetun kulttuuriympäristön selvityskohteet on esitetty kohteiden käyttötarkoituksen mukaisesti yhtenäisesti museon valtakunnallisen kulttuuriympäristötietokannan kanssa (Collecte).
- Lahden kohde- ja aluetyyppi -kartta, jossa rakennetun kulttuuriympäristön selvityskohteet on esitetty alueiden käyttötarkoitusten mukaisesti Lahden oman tyyppittelyn mukaan.

Rakentuminen

Alueen rakentuminen -kartassa selvityskohteet on kuvattu rakennusvuosikymmenen mukaan. Eri vuosikymmenet on kartalla osoitettu erivärisillä täyttöväreillä. Lisäksi eri vuosikymmenet on esitetty omilla kartoillaan lukuun ottamatta 1700- ja 1800-luvun kohteita, jotka on esitetty samalla kartalla johtuen kohteiden vähäisestä määrästä. Jos alue on rakentunut useamman kuin kahden vuosikymmenen aikana, on alue osoitettu lisäksi vinoviivarasterilla kaikki vuosikymmenet yhdistävässä kartassa. Tällöin pohjaväri osoittaa tärkeimmän alueen rakentumisen vuosikymmenen, jolloin suurin osa rakennuksista on rakennettu tai alueen päärakennus on rakennettu.

Lahden rakennuskanta on melko nuorta, eikä näin ollen 1700- ja 1800-luvun kohteita ole kovin runsaasti. 1700-luvulla rakentuneita kohteita on ainoastaan yksi, Mukkulan kartano, jonka nykyinen päärakennus lienee 1700-luvulta. 1800-luvulla rakentuneita alueita on yhteensä 26, joista laajimmat sijoittuvat Nastolaan ja ovat rakentuneet usean vuosikymmenen aikana. Eniten merkittäviä rakennetun kulttuuriympäristön alueita on Lahdessa 1950-luvulta. Toiseksi eniten merkittäviä rakennetun kulttuuriympäristön alueita on Lahdessa 1920- ja 1940-luvuilta. Myös 1900-, 1930- ja 1960-luku ovat runsaasti edustettuina. Vuosikymmenten 1980–2010 alueita on vähiten.

Kohteet jakautuvat vuosisadoittain seuraavasti:

- 1700-luvulla rakentuneita kohteita on ainoastaan yksi, Mukkulan kartano.
- 1800-luvulla rakentuneita alueita on yhteensä 26, joista laajimmat sijoittuvat Nastolaan ja ovat rakentuneet usean vuosikymmenen aikana.

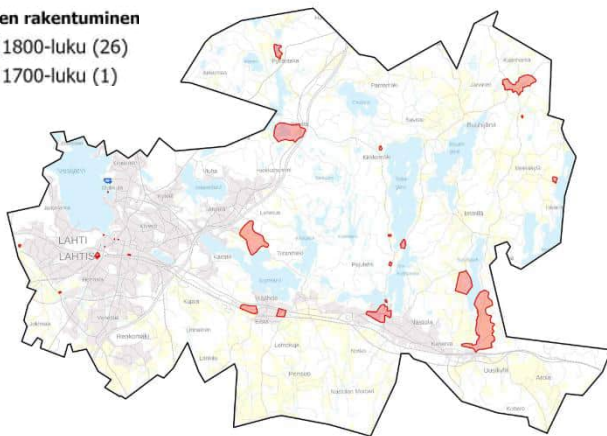
Kohteet jakautuvat vuosikymmenittäin seuraavasti:

- 1900-luvun kohteita on yhteensä 44, jotka sijoittuvat melko eri puolille kaupunkia.
- 1910-luvun kohteet ovat Hennalan kasarmialuetta lukuun ottamatta pienehköjä kohteita, yhteensä 31 aluetta.
- 1920-luvun kohteita on yhteensä 54, joista laajimmat sijaitsevat Nastolassa. Keskustan tuntumassa on pienempiä alueita.

Alueen rakentuminen

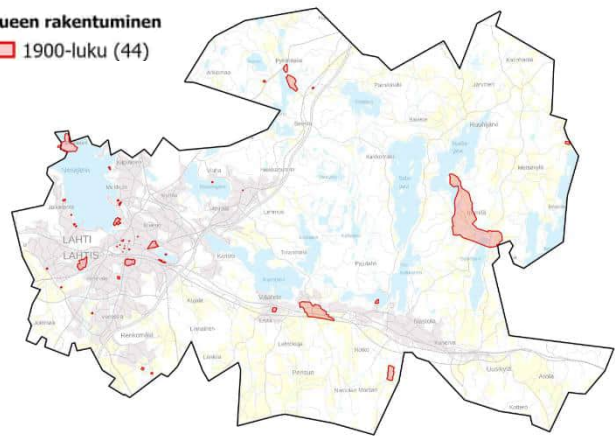
1800-luku (26)

1700-luku (1)

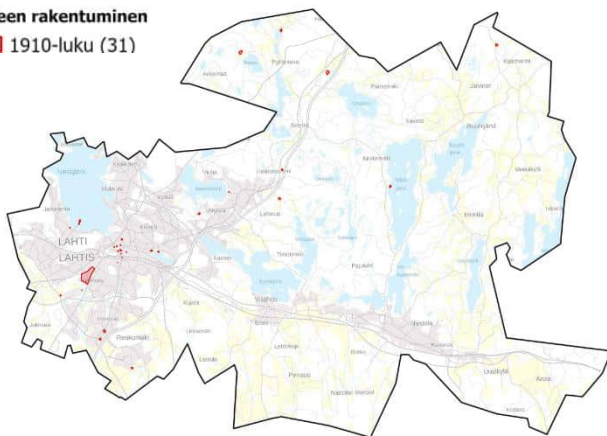
Alueen rakentuminen

1900-luku (44)

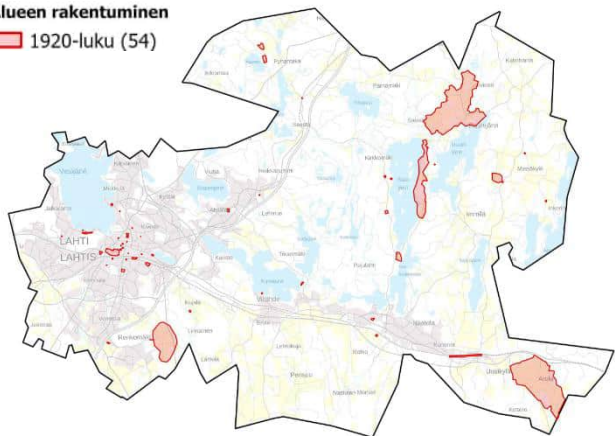
Alueen rakentuminen

1910-luku (31)

Alueen rakentuminen

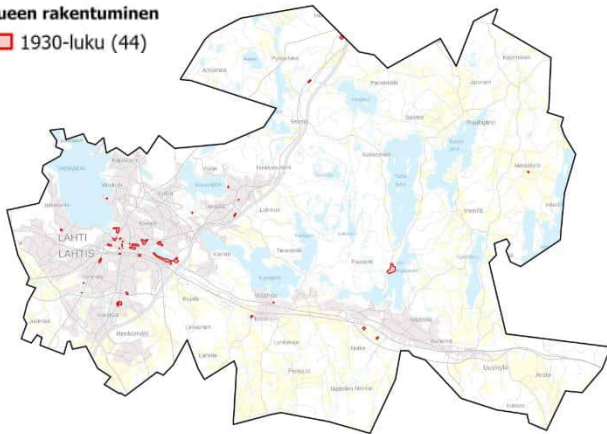
1920-luku (54)

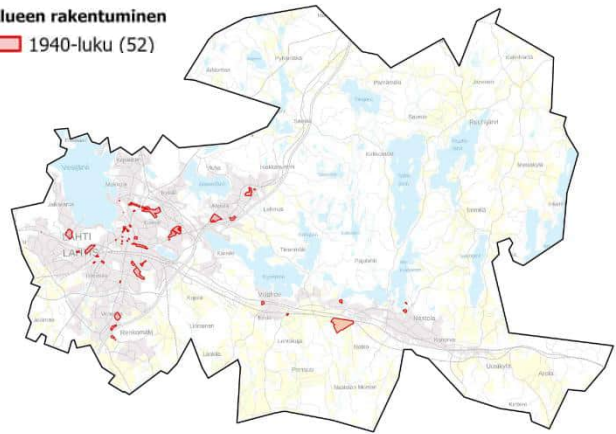
Kohteet jakautuvat vuosikymmenittäin seuraavasti:

- 1930-luvun kohteet ovat pienehköjä, joista monet sijoittuvat keskustan tuntumaan. Yhteensä 1930-luvun kohteita on 44.
- 1940-luvun kohteet ovat 1930-luvun kohteita suurempia ja sijaitsevat pääosin keskustan ulkopuolella, yhteensä 52 aluetta.
- 1950-luvun kohteet painottuvat Länsi- ja Etelä-Lahteen, yhteensä 68 aluetta.
- 1960-luvun alueita on yhteensä 48 ja ne sijoittuvat taajamien tuntumaan.

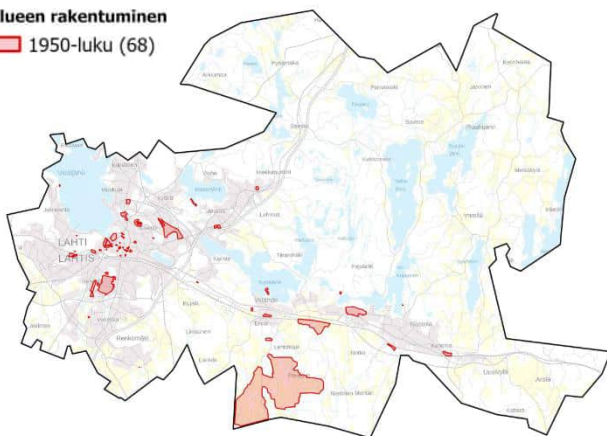
Alueen rakentuminen
1930-luku (44)

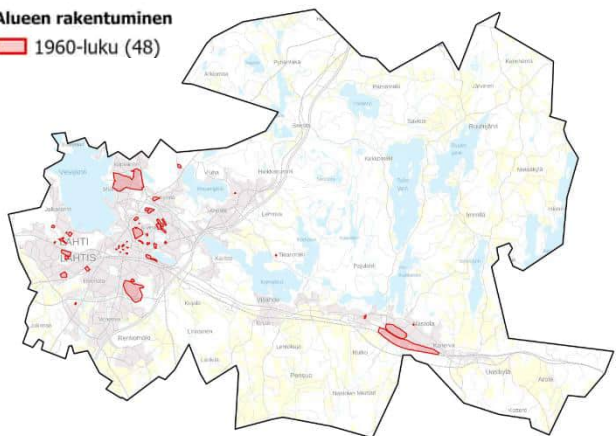
Alueen rakentuminen
1940-luku (52)

Alueen rakentuminen
1950-luku (68)

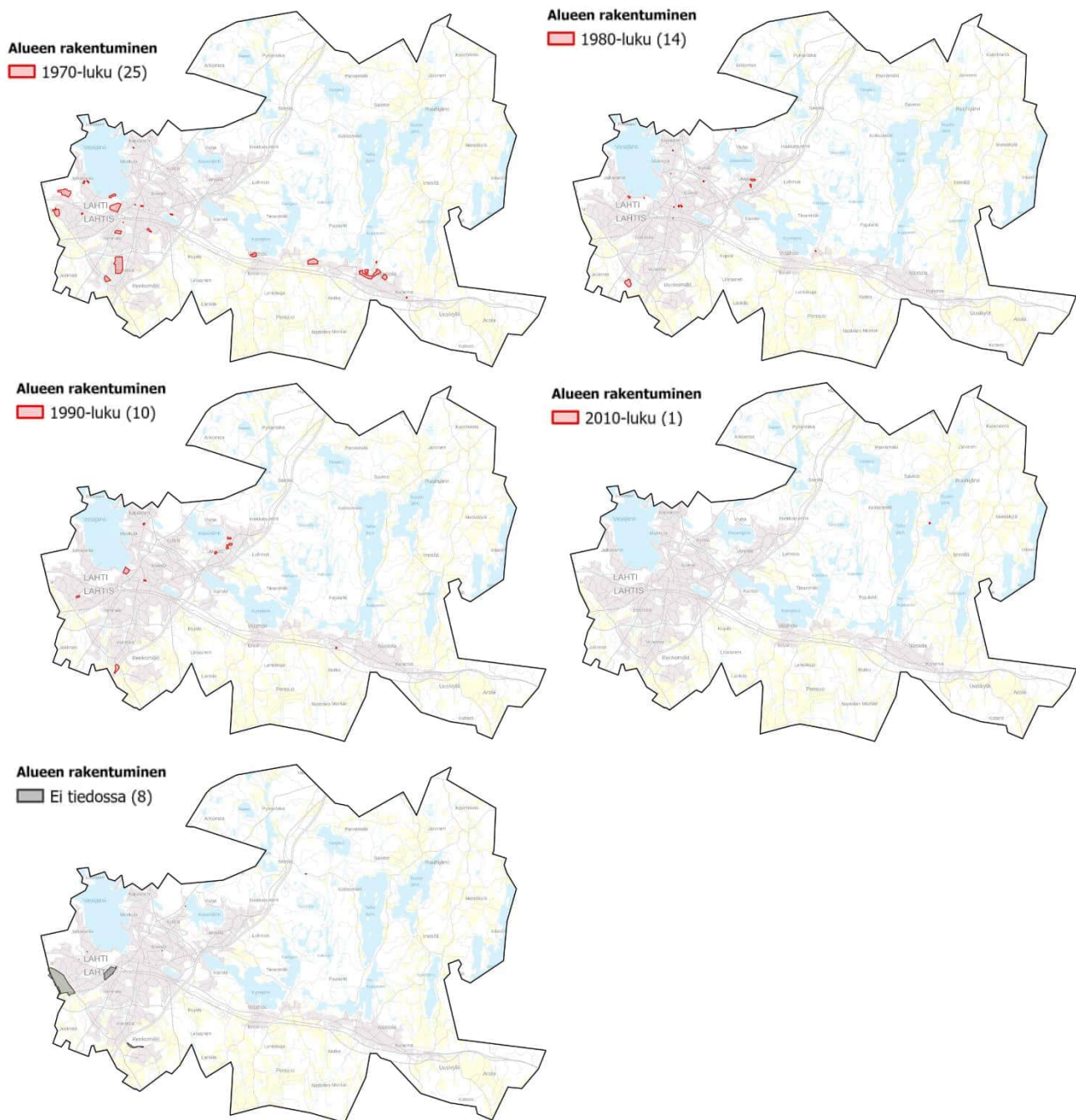

Alueen rakentuminen
1960-luku (48)

Kohteet jakautuvat vuosikymmenittäin seuraavasti:

- 1970-luvun kohteet, yhteensä 25, sijoittuvat kauemman keskustasta asuinalueille.
- Pienehköjä 1980-luvun kohteita on 14, jotka sijoittuvat melko eripuolille kaupunkia.
- 1990-luvun kohteita on yhteensä 10 ja ne sijaitsevat eripuolilla kaupunkia keskustan ulkopuolella.
- 2000-luvun kohteita on vain yksi, Ruuhijärven rantaan Kuurnankärkeen sijoittuva huvilarakennus.
- Lisäksi kohteita, joiden rakennusvuosikymmen ei ole tiedossa, on yhteensä kahdeksan.

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys -kartalla on esitetty rakennetun kulttuuriympäristön selvityskohteet luokiteltuina niiden kulttuurihistoriallisen merkittävyyden mukaan joko valtakunnallisesti, maakunnallisesti tai paikallisesti merkittäviksi. Kohteita on yhteensä:

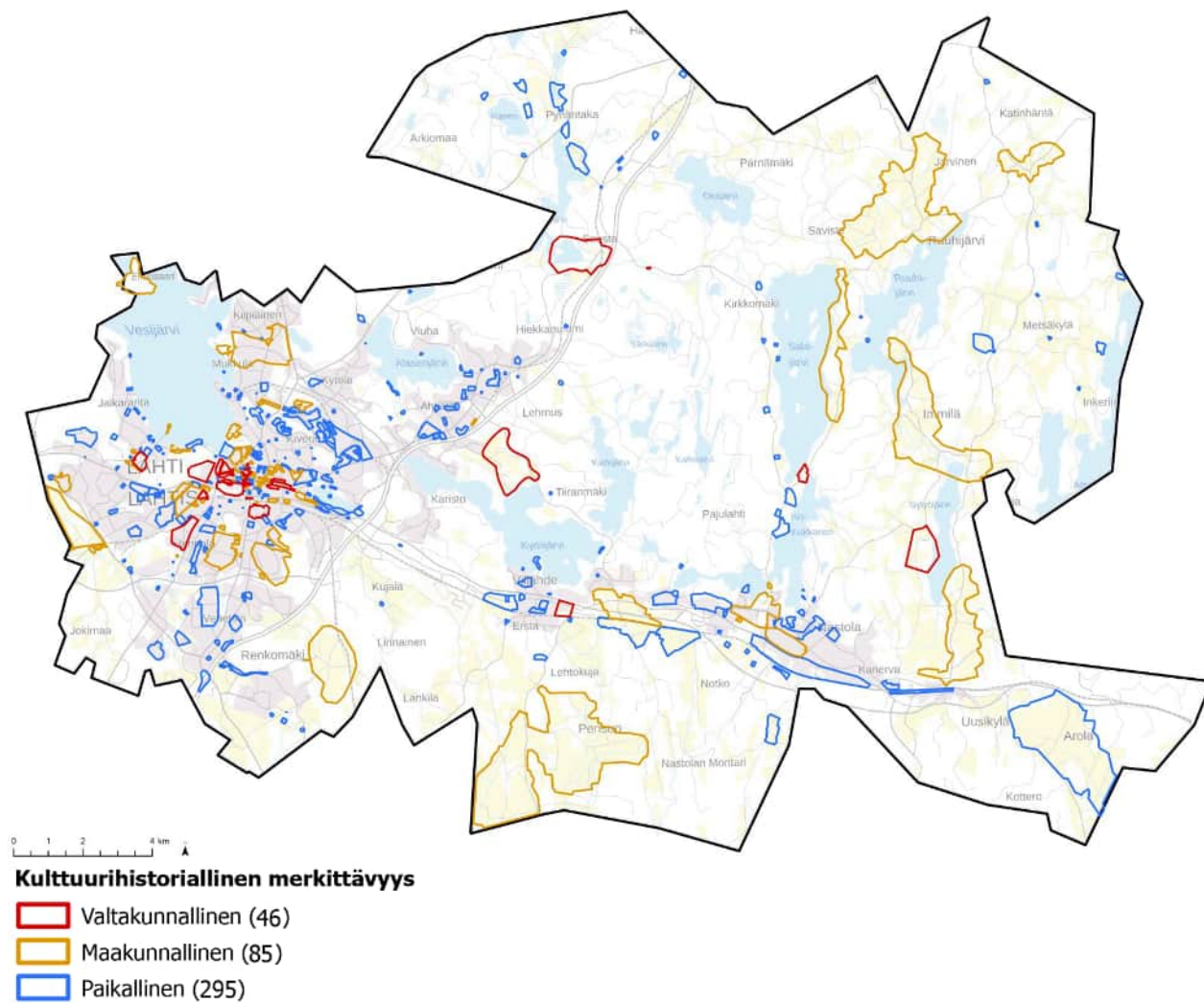
- valtakunnalliset 46 kpl (punaiset alueet),
- maakunnalliset 85 kpl (oranssit alueet) ja
- paikalliset 295 kpl (siniset alueet).

Teemakarttaa tutkiessa on muistettava, että Lahden rakennetun kulttuuriympäristön selvityskohteiden rajaukset eivät päällekkäisissä kohteissa ole identtisiä valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen (RKY 2009) tai maakunnallisten merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen (MARY 2006) kohteiden kanssa. Paikallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen rajaukset ovat pääsääntöisesti laajempia ja esimerkiksi keskustakohteissa ne koostuvat usein useammista pienalueista. Luokittelu on siis suuntaa antava ja tarkemmassa suunnittelussa on aina tarkistettava valtakunnallisten ja maakunnallisten kohteiden tarkat rajaukset.

Lähtötietona selvitystyössä on valtakunnallisesti merkittävien kulttuuriympäristöjen osalta käytetty Museoviraston laatimaa inventointia valtakunnallisesti merkittävistä rakennetuista kulttuuriympäristöistä (RKY), joka on valtioneuvoston päätöksellä otettu maankäyttö- ja rakennuslakiin perustuvien valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkoittamaksi inventoinniksi rakennetun kulttuuriympäristön osalta 1.1.2010 alkaen. Kartalla osoitetuista valtakunnallisesti merkittäviksi luokitelluista rakennetuista kulttuuriympäristöistä valtaosa sijoittuu keskustaan ja sen läheisyyteen, mutta kohteita on myös maaseudulla, kuten kartanot ja myllyt. Joitain pienempiä valtakunnallisesti merkittäviä kohteita sijoittuu laajemmille maakunnallisesti merkittävillä alueilla, jolloin alueet on kartalla osoitettu laajemman, maakunnallisen alueen mukaisesti.

Lähtötietona maakunnallisesti merkittävien rakennetun kulttuuriympäristön kohteissa ja alueissa on selvitystyössä käytetty Päijät-Hämeen rakennettu kulttuuriympäristö -inventointia vuodelta 2006. Laajimmat maakunnallisesti merkittävät alueet sijoittuvat Nastolan maaseudulle. Maakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen päivitysinventointi on parhaillaan käynnissä.

Paikallisesti merkittävien kohteiden lähtötietona on käytetty selvitystä Lahden kulttuurihistoriallisesti arvokkaista kohteista vuodelta 2000, selvitystä Lahden sodanjälkeisestä rakennusperinnöstä vuodelta 2012 ja Nastolan kulttuuriympäristöselvitystä vuodelta 2020. Paikallisesti merkittävistä kohteista ja alueista suurin osa sijoittuu Lahden keskustan ja taajamien tuntumaan sekä Nastolan nauhataajaman tuntumaan.

Rakennussuojelu

Rakennussuojelu-kartassa kohteet on jaettu asemakaavalla suojeltuihin kohteisiin ja rakennusperintölailla suojeltuihin kohteisiin. Asemakaavan ja rakennusperintölain lisäksi Lahdessa on kirkkolaila ja rautatiesopimuksella suojeltuja kohteita. Nämä kohteet ovat Lahdessa myös asemakaavalla suojeltuja, joten ne on esitetty kartalla asemakaavasuojeltuina. Asemakaavalla suojeltuja kohteita on yhteensä 134 (kartalla violetit kohteet) ja rakennusperintölailla suojeltuja kohteita on kaksi (oranssit alueet). Lisäksi kartalla on esitetty kohteet, joita ei ole suojeltu, mutta jotka ovat rakennetun kulttuuriympäristön kannalta merkittäviä kohteita joko valtakunnallisesti, maakunnallisesti tai paikallisesti. Ei suojeltuja kohteita on yhteensä 290 (tummanharmaat alueet).

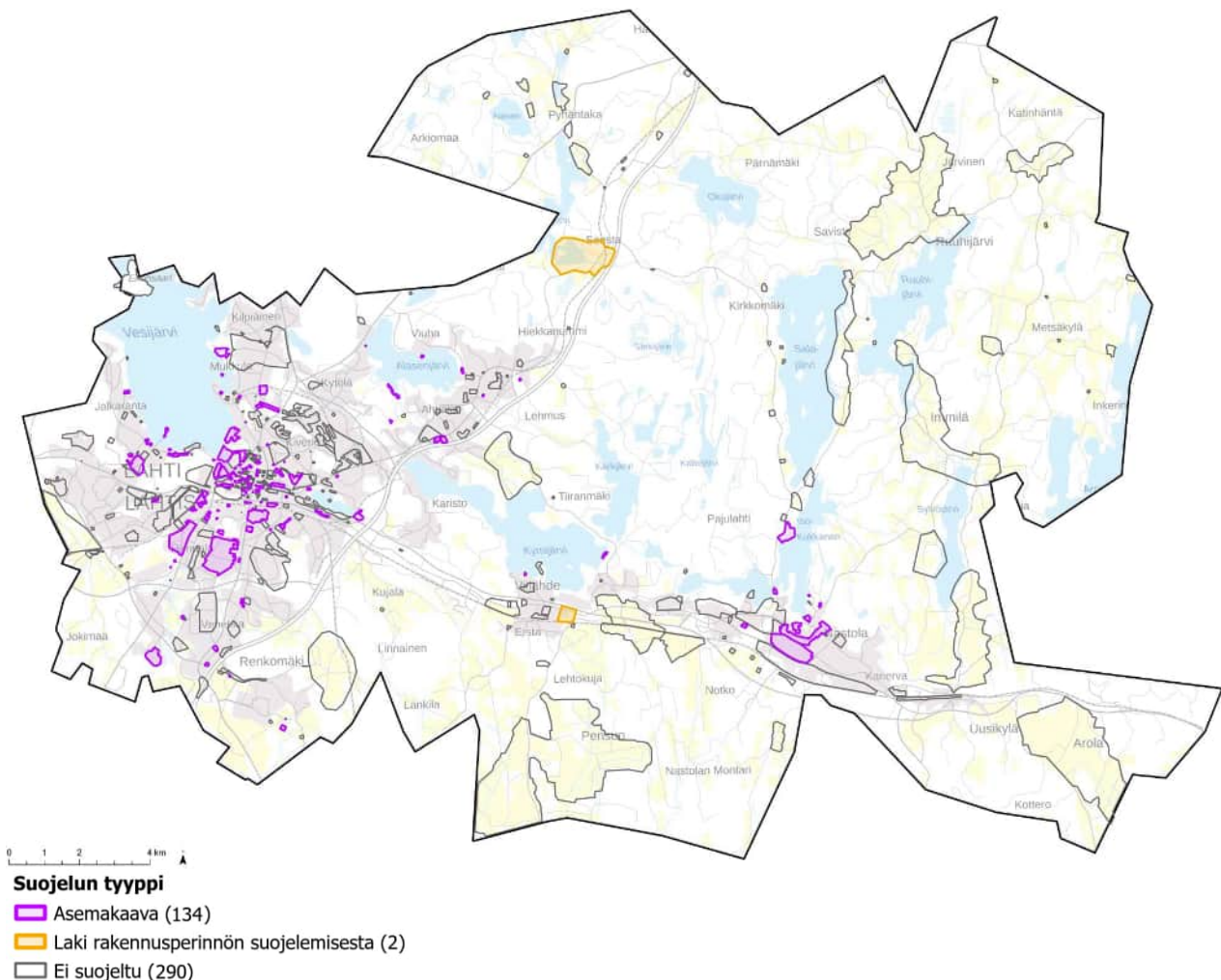
Alueen on luokittelussa katsottu olevan asemakaavalla suojeltu, jos suurin osa alueesta on asemakaavalla suojeltu. Toisaalta laajoilla alueilla voi olla yksittäisiä asemakaavalla suojeltuja kohteita, vaikka koko aluetta ei olekaan luokiteltu asemakaavalla suojelluksi. Asemakaavallinen suojelu on aina syytä tutkia tarkemmin kohdekohtaisesti tarkemmassa suunnittelussa.

Rakennusperintölain tavoitteena on turvata rakennetun kulttuuriympäristön arvoja ja edistää sen kulttuurisesti kestävää hoitoa ja käyttöä. Asemakaava-alueilla harkitaan, toteutetaanko suojelu asemakaavalla vai rakennusperintölain nojalla. Rakennusperintölakia voidaan käyttää, jos kohteella on valtakunnallista merkitystä, jos kohteen säilymistä ja suojelua ei voida turvata maankäyttö- ja rakennuslailla tai kohteen suojeluun on erityisiä syitä asemakaavoitustilanteen vuoksi. Rakennusperintölailla suojeltuja

kohteita ovat Seestan kartanon alue ja Erstan kartano. Erstan kartano on suojeltu myös asemakaavalla. Karttojen valmistumisen jälkeen syksyllä 2024 Lahden kaupungintalo sai lakisuojelestatuksen.

Kirkkolailla suojellaan kaikki ennen vuotta 1917 rakennetut evankelis-luterilaiset kirkolliset rakennukset kiinteine sisustuksineen ja taideteoksineen. Kirkollisiin rakennuksiin kuuluvat kirkot, kellotapulit, hautakappelit, siunauskappelit ja muut niihin rinnastettavat rakennukset hautausmailla. Vuotta 1917 nuorempi evankelis-luterilainen kirkko voidaan myös suojella. Myös ortodoksisesta kirkosta annetun lain mukaan ennen vuotta 1917 rakennettu kirkko on kiinteine sisustuksineen, taideteoksineen ja piha-alueineen suojeltu. Suojeltavaksi voidaan määrätä myös sitä uudempi ortodoksinen kirkko tai rukoushuone. Kirkkolailla suojeltu kohde Nastolan kirkko vuodelta 1804 on osa Nastolan kirkonkylää, joka näkyy kartalla asemakaavalla suojeltuna kohteena. Muita kirkkolailla tai lailla ortodoksisesta kirkosta suojeltuja kohteita ei Lahdessa ole.

Vuonna 1998 allekirjoitetulla valtakunnallisia rautatieasema-alueita koskevalla menettelysopimuksella (rautatiesopimuksella) suojellaan eri aikakausia ja niiden rakennuskulttuuria edustavia asema-alueita. Kohteiden säilyttäminen ja suojelu sekä suojelusta luopuminen ratkaistaan alueen tai sen rakennusten kehittämisen ja käytön suunnittelun tai luovuttamisen yhteydessä. Tällöin ratkaistaan, onko suojelun välineenä asemakaava vai rakennusperintölaki tai luovutaanko suojelusta. Lahdessa rautatiesopimuksella suojeltuja rakennuksia ovat Lahden rautatieasema ja Mytjääisten varikkoalue, jotka ovat suojeltu myös asemakaavalla.

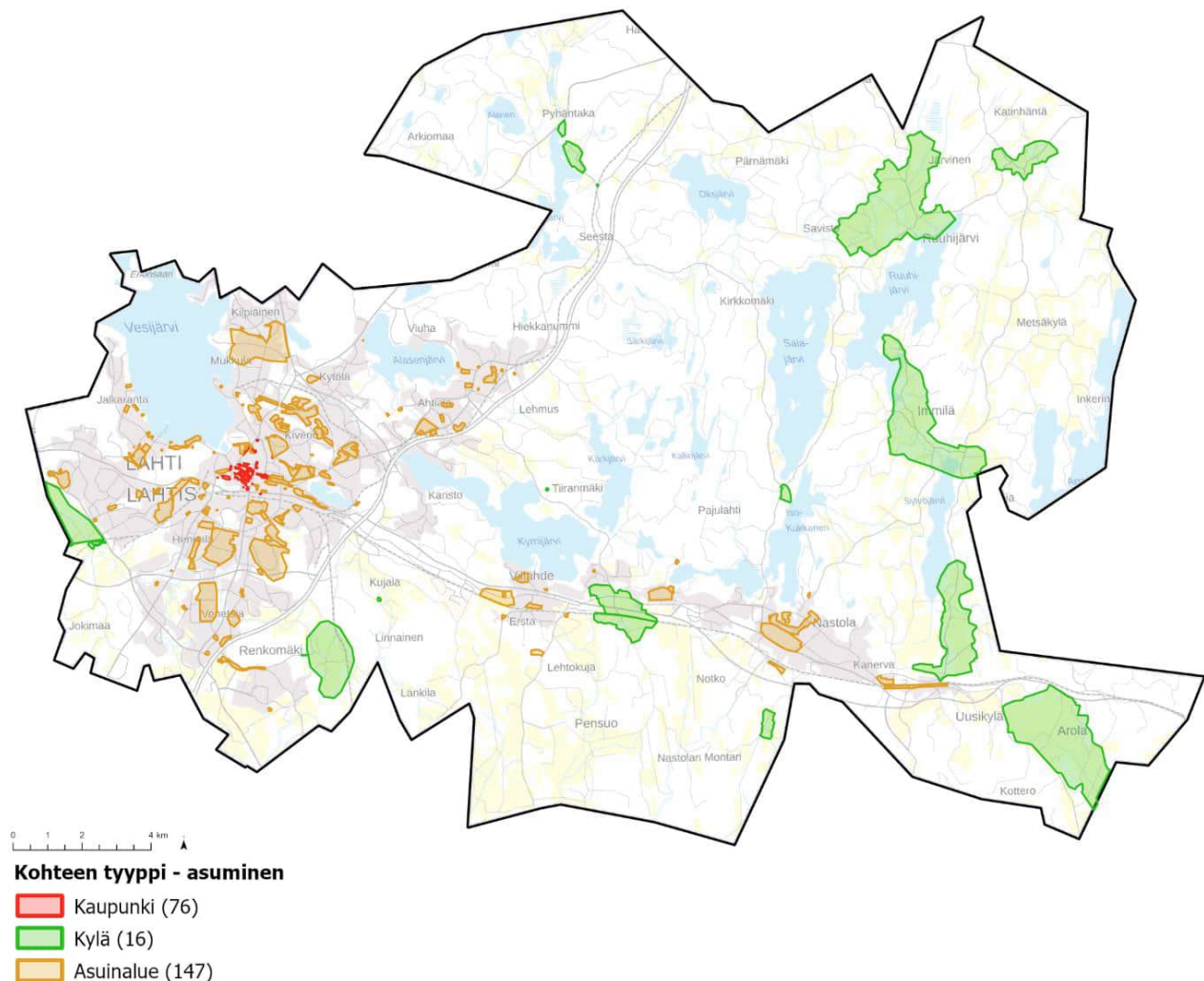

Museon kulttuuriympäristötietokannan mukainen kohdetyyppi

Kohdetyyppi -kartoissa kohteet on jaoteltu kohteiden käyttötarkoituksen mukaisesti. Käyttötarkoituksen luokittelussa on huomioitu yhteensopivuus museon kulttuuriympäristötietokantaan (Collecte). Kohdetyypit on jaettu neljälle kartalle, joista ensimmäisellä on esitetty asumisen kohteet, toisella agraarikohteet, kartanot ja kirkonkylät / kirkot, kolmannella teollisuuskohteet, laitokset ja liikennekohteet/-alueet ja neljännellä vapaa-ajan alueet ja kohteet.

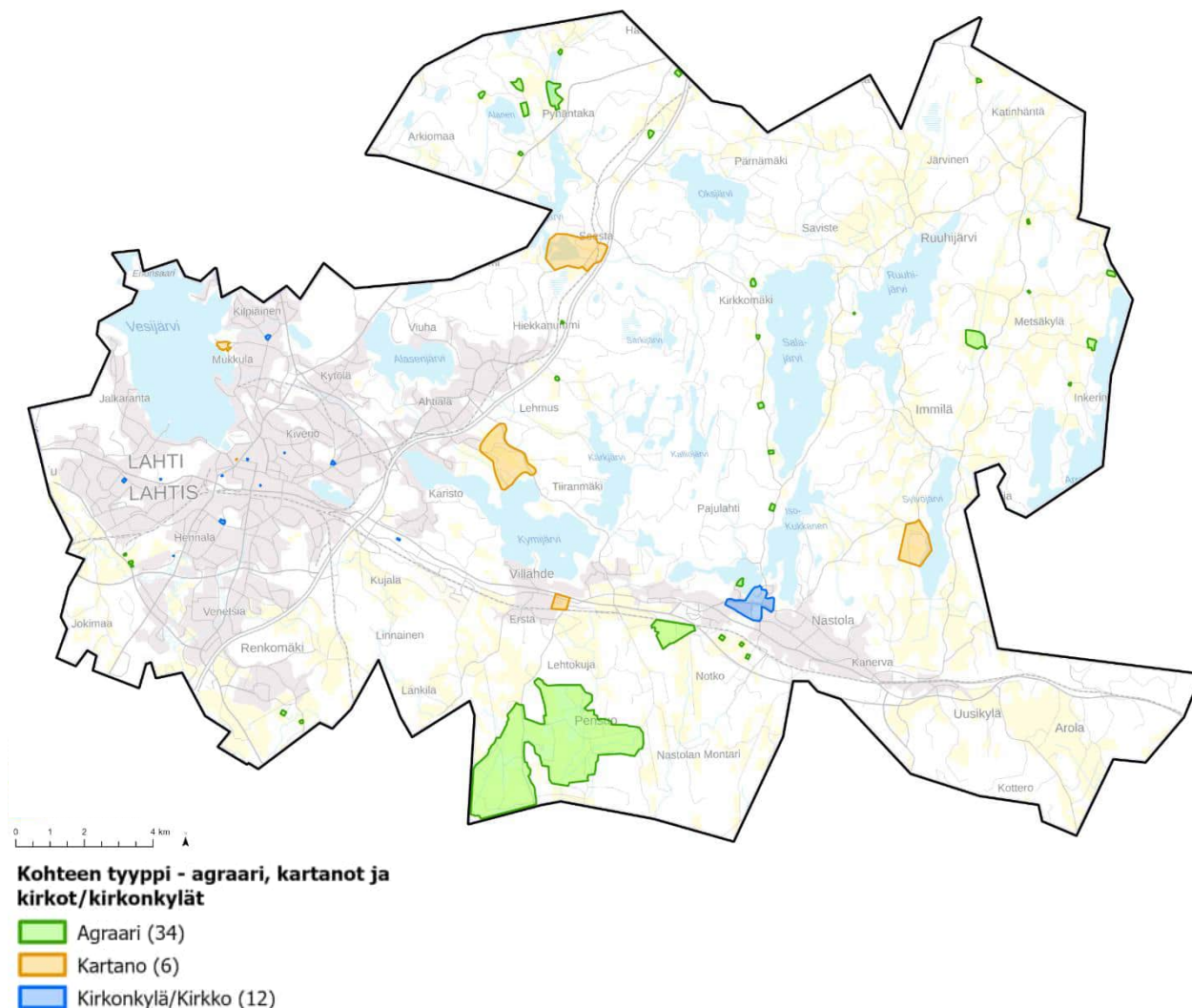
Asumisen teemakartalla on esitetty kaupunkikohteet, asuinalueet ja kylät. Asumisen kohteet jakautuvat seuraavasti:

- Kaupunkikohteisiin lukeutuvat keskustan asuin- ja liikekohteet, joita on 76 kpl (punaiset alueet).
- Asuinalueisiin lukeutuu taajamien asuinalueet, yhteensä 147 kpl (oranssit alueet).
- Kyliä on yhteensä 16 kpl (vihreät alueet). Kylät sijoittuvat maaseudulle ja niiden koko vaihtelee laajoista, yhtenäisistä alueista pienehköihin, päärakennuksen ja sen pihapiirin käsittäviin alueisiin. Laajimmat kyläalueet sijoittuvat Nastolaan sekä vanhan Lahden puolella Ämmälään ja Okeroisiin.

Agraarialueet ovat maatalouskohteita, joista suurin osa sijoittuu Nastolaan. Lahden kartanoihin kuuluvat Erstan kartano, Toivonojan kartano, Seestan kartano, Mukkulan kartano, Koiskalan kartano ja Lahden kartano. Kartanot sijoittuvat järvien rannoille lukuun ottamatta keskustaan sijoittuvaa Lahden kartanoa, joka nykyisin toimii historiallisena museona, ja Erstan kartanoa, joka sijoittuu rautatien ja valtatie 12 väliin. Kirkonkylät ja kirkot sijoittuvat keskustaan ja taajamiin. Kirkonkylää on vain yksi, Nastolan kirkonkylä. Muut kohteet ovat kirkkoja ja siunauskappeleita. Kohteet jakautuvat seuraavasti:

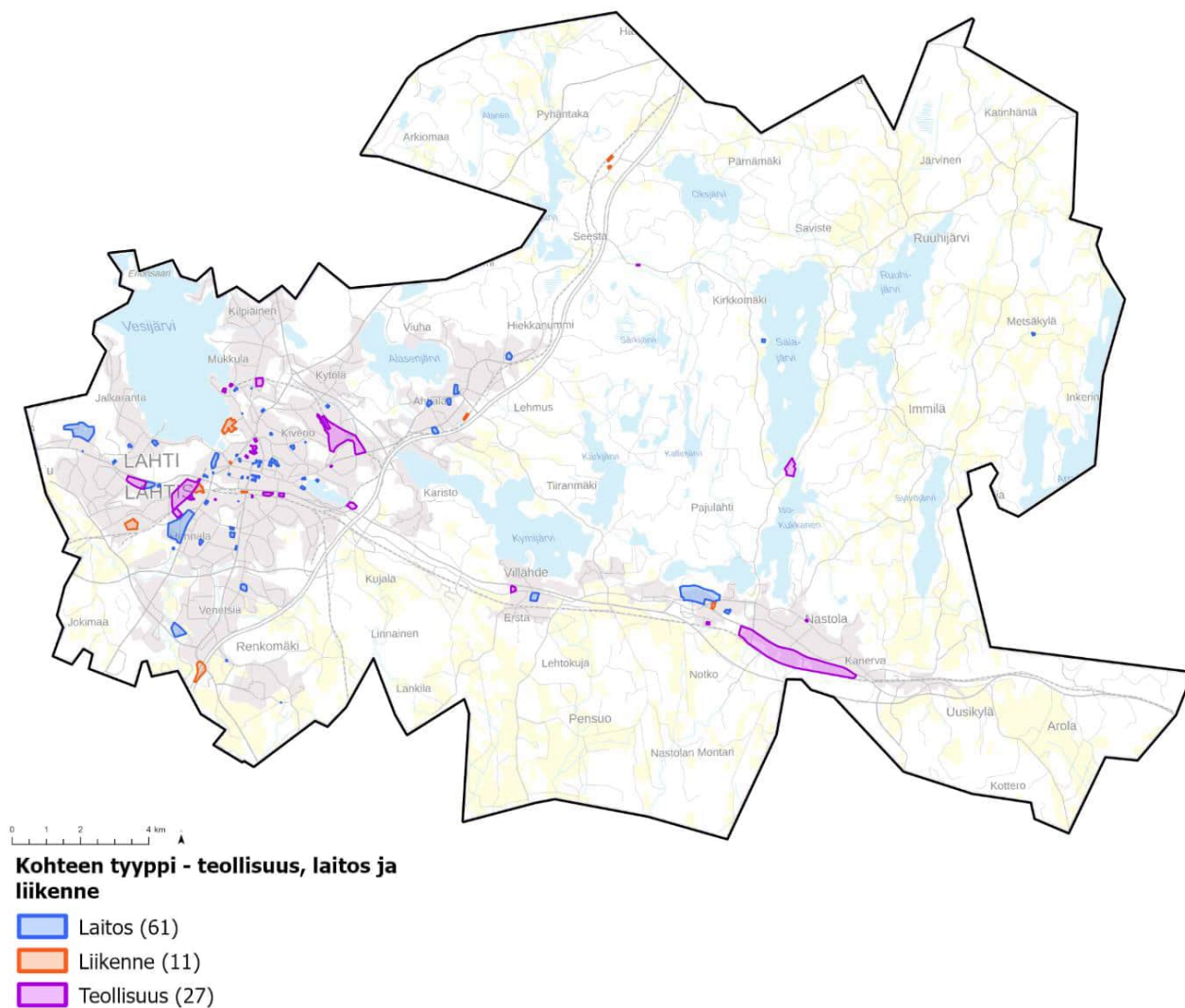
- agraarikohteet 34 kpl (vihreät alueet),
- kartanot 6 kpl (oranssit alueet) ja
- kirkonkylät ja kirkot 12 kpl (siniset alueet).

Teollisuuden, laitosten ja liikenteen teemakartan kohteet jakautuvat seuraavasti:

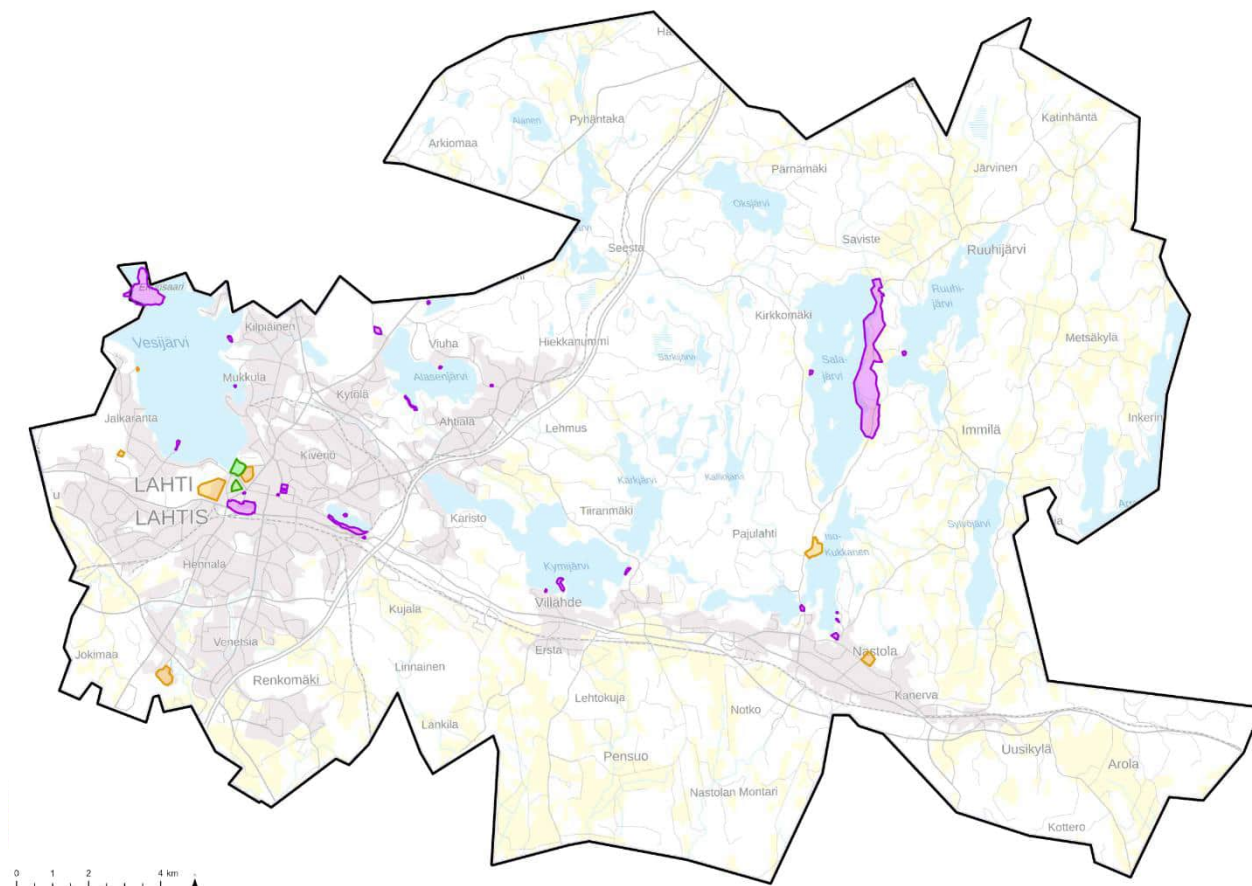
- teollisuuskohteet 27 kpl (violetit alueet),
- laitospaikoitteet 62 kpl (siniset alueet) ja
- liikennekohteet 11 kpl (punaiset alueet).

Teollisuuskohteet sijoittuvat pääosin rautateiden läheisyyteen myllyjä lukuun ottamatta. Laitoksiin luokituu kouluja ja oppilaitoksia, päiväkotia, terveyskeskuksia ja sairaaloita sekä virastoja. Laitospaikoitteet sijoittuvat pääosin keskustan ja taajamien tuntumaan kyläkouluja lukuun ottamatta kyläkouluja. Liikennekohteisiin kuuluu rautatiehen liittyviä rakennuksia, asemarakennuksia ja huoltoasemia ja ne sijoittuvat suurten teiden ja rautatien varrelle.

Vapaa-ajan teemakartalla on esitetty vapaa-ajan kohteiden lisäksi liikunta- ja viheralueita. Vapaa-ajan kohteisiin kuuluu kirjastoja, teatteri- ja konserttirakennuksia, työväentaloja, tanssilavoja sekä rantarakentamisen kohteita kuten huviloja. Vapaa-ajan kohteet sijoittuvat keskustaan ja vesistöjen rannoille sekä saariin. Liikuntakohteisiin lukeutuu urheilukeskuksia, liikuntapuistoja ja hiihtomajoja. Viheralueisiin kuuluvat keskustassa sijaitsevat Fellmannipuisto ja Pikku-Vesijärven puisto. Vapaa-ajan kohteet jakautuvat:

- vapaa-ajan kohteisiin 26 kpl (violetit alueet),
- liikuntakohteisiin 7 kpl (oranssit alueet) ja
- viheralueisiin 2 kpl (vihreät alueet).

Kohteen tyyppi - vapaa-aika

- Vapaa-aika (26)
- Liikunta (7)
- Viher (2)

Lahden kohde- ja aluetyyppi

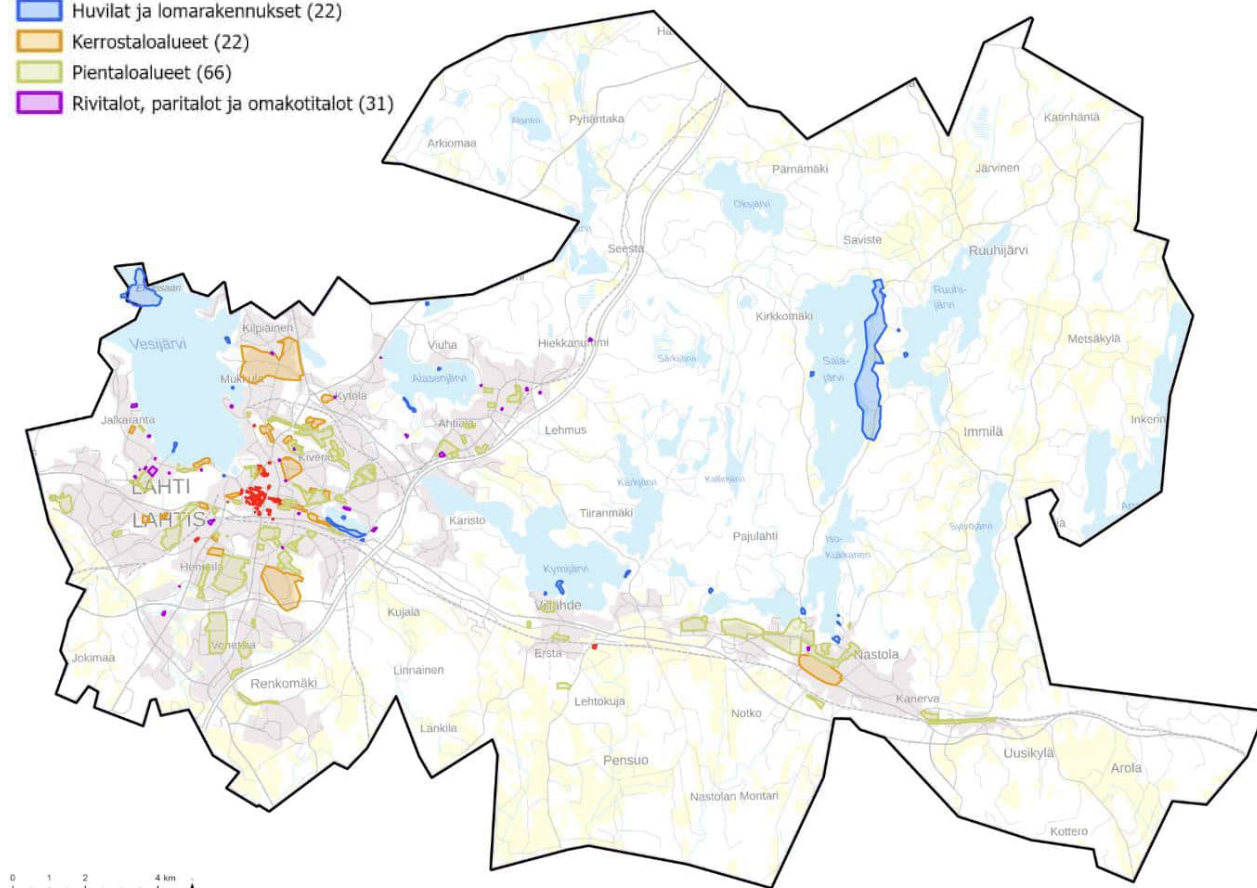
Lahden kohde- ja aluetyyppi -kartoissa kohteet on esitetty alueiden käyttötarkoitusten mukaisesti Lahden kaupungin oman tyypittelyn mukaan. Lahdessa on ollut tarve luokitella esimerkiksi asumisen alueita Museon kulttuuriympäristötietokannan mukaisia kohdetyyppejä tarkemmalle tasolle. Lahden kohde- ja aluetyypittelyssä kohteet on jaettu useampaan alaluokkaan. Kohteet ja alueet on jaettu neljälle kartalle, joista ensimmäisellä kartalla on esitetty asumisen alueet, toisella kartanot, kirkolliset kohteet ja maa-seutualueet, kolmannella yleisten rakennusten alueet ja neljännellä teollisuuden ja liikenteen alueet.

Asumiseen liittyviä aluetyyppejä ovat asuin- ja liikerakennukset, huvilat ja lomarakennukset, kerrostalo-alueet, pientaloalueet sekä rivitalot, paritalot ja omakotitalot. Asuin- ja liikerakennusten alueet ovat pieniä ja sijoittuvat keskustan alueelle. Huvilat ja lomarakennusten kohteet ja alueet sijaitsevat järvien rannoilla ja saarissa. Kohteisiin kuuluu sekä yksityisiä asuinrakennuksia että esimerkiksi liiketiloina toimivia huviloita. Kerrostaloalueet sijoittuvat keskustan ulkopuolelle ja taajamiin. Pientaloalueisiin kuuluu yhtenäisiä pientaloalueita ja rivi-, pari- ja omakotitalokohteisiin kuuluu yksittäisiä kohteita. Pientaloalueet ja rivitalo-, paritalo-, ja omakotitalokohteet sijoittuvat keskustan ulkopuolelle. Asumiseen liittyvät alueet jakautuvat seuraavasti:

- asuin- ja liikerakennusten alueet 78 kpl (punaiset alueet),
- huvilat ja lomarakennusten alueet 22 kpl (siniset alueet),
- kerrostaloalueet 22 kpl (oranssit alueet),
- pientaloalueet 66 kpl (vihreät alueet) ja
- rivi-, pari- ja omakotitalokohteet 31 kpl (violettit alueet).

Kohde-/aluetyyppi - asuminen

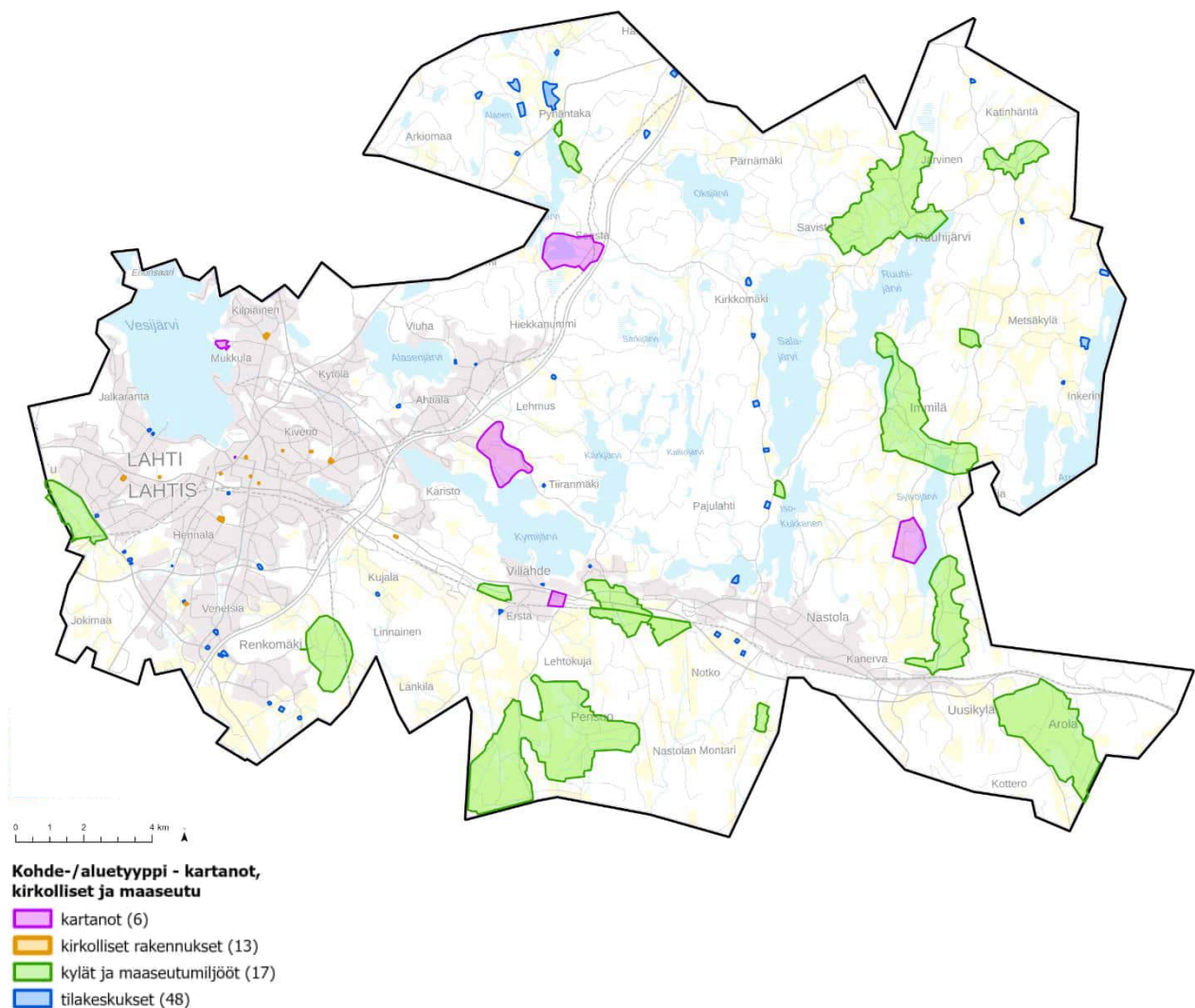
- Asuin- ja liikerakennukset (78)
- Huvilat ja lomarakennukset (22)
- Kerrostaloalueet (22)
- Pientaloalueet (66)
- Rivitalot, paritalot ja omakotitalot (31)

Kartanot, kirkolliset rakennukset ja maaseutualueet on esitetty omalla kartallaan. Kohteet jakautuvat seuraavasti:

- kartanot 6 kpl (violettit alueet),
- kirkollisten rakennukset 13 kpl (oranssit alueet),
- kylät ja maaseutumiljööt 17 kpl (vihreät alueet) ja
- tilakeskukset 48 kpl (siniset alueet).

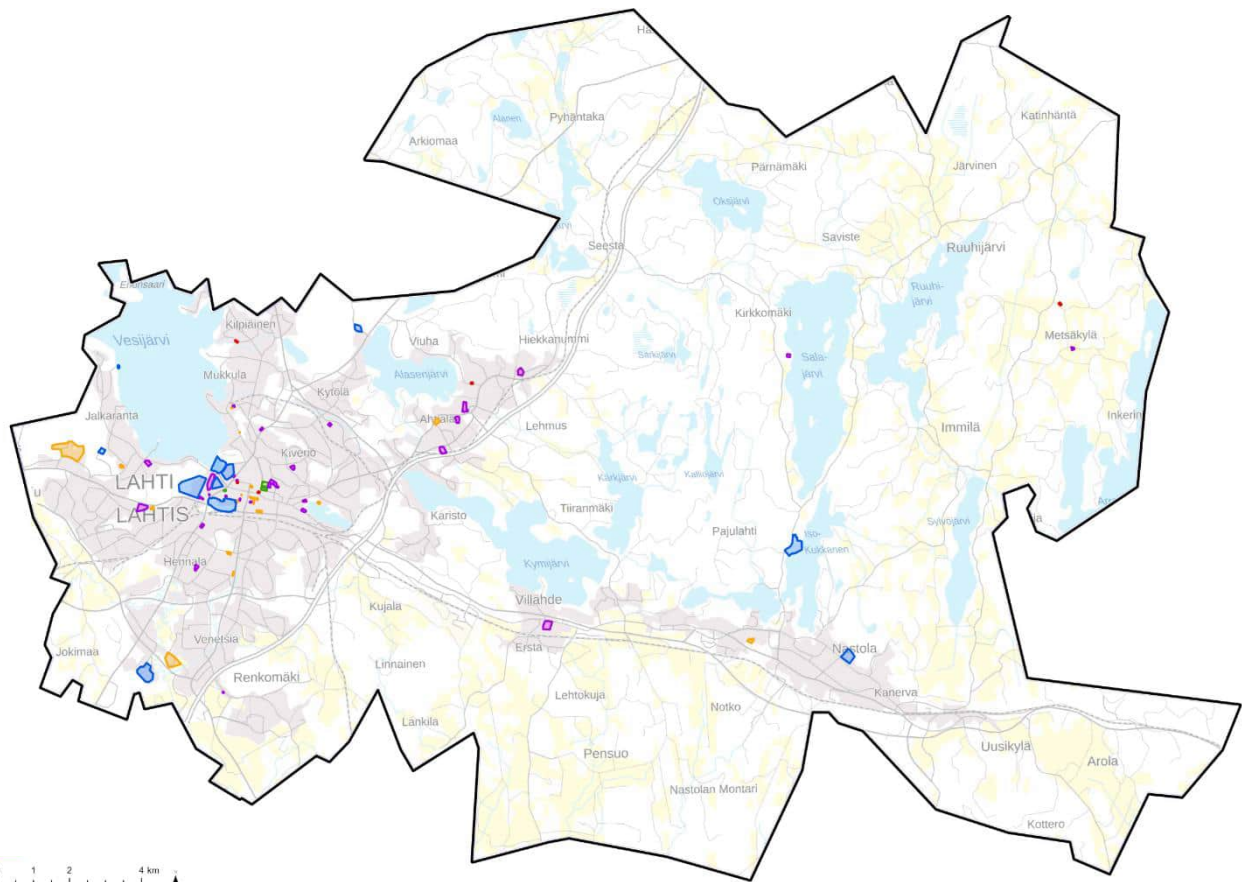
Lahden kartanoihin kuuluvat Erstan kartano, Toivonojan kartano, Seestan kartano, Mukkulan kartano, Koiskalan kartano ja Lahden kartano. Kartanot sijoittuvat järvien rannoille lukuun ottamatta keskustaan sijoittuvaa Lahden kartanoa, joka nykyisin toimii historiallisena museona, ja Erstan kartanoa, joka sijoittuu rautatien ja valtatie 12 väliin. Kirkollisiin rakennuksiin kuuluu kirkkoja ja siunauskappeleita. Kirkolliset rakennukset sijoittuvat keskustan alueelle ja taajamiin. Nastolan kirkko ja siunauskappeli kuuluvat Nastolan kirkonkylään, joka esitetty asumisen kartalla pientaloalueena. Kylistä ja maaseutumiljöistä suurin osa sijaitsee Nastolassa. Tilakeskuksia ovat maatilojen asuinrakennukset ja niiden pihapiirit taalousrakennuksineen. Tilakeskukset sijoittuvat pääosin maaseudulle, joitakin vanhoja tilakeskuksia sijaitsee myös asuinalueilla.

Yleisten rakennusten alueet jakautuvat seuraavasti:

- yhteisörakennukset 5 kpl (kartalla punaiset alueet),
- urheilu- ja vapaa-ajan rakennukset ja alueet 11 kpl (siniset alueet),
- palvelurakennukset 17 kpl (oranssit alueet),
- oppilaitokset 29 kpl (violettit alueet) ja
- kulttuurirakennukset 3 kpl (vihreät alueet).

Yhteisörakennuksia ovat mm. seuran- ja työväentalot, joita on yhteensä viisi. Urheilu- ja vapaa-ajan alueisiin kuuluu pääosin puistoja ja urheilukeskuksia sekä muita urheiluun liittyviä kohteita. Palvelurakennuksiin kuuluu mm. sairaalarakennuksia, palveluasumisen kohteita ja viristorakennuksia. Palvelurakennukset sijoittuvat keskustan alueelle sekä taajamiin. Oppilaitoksiin kuuluu kouluja ja muita oppilaitoksia. Oppilaitokset sijoittuvat pääosin keskustaan ja taajamiin, mutta mukana on myös muutamia kyläkouluja. Kulttuurirakennuksia on kolme: konserttitalo, kaupunginkirjasto ja kaupunginteatteri.

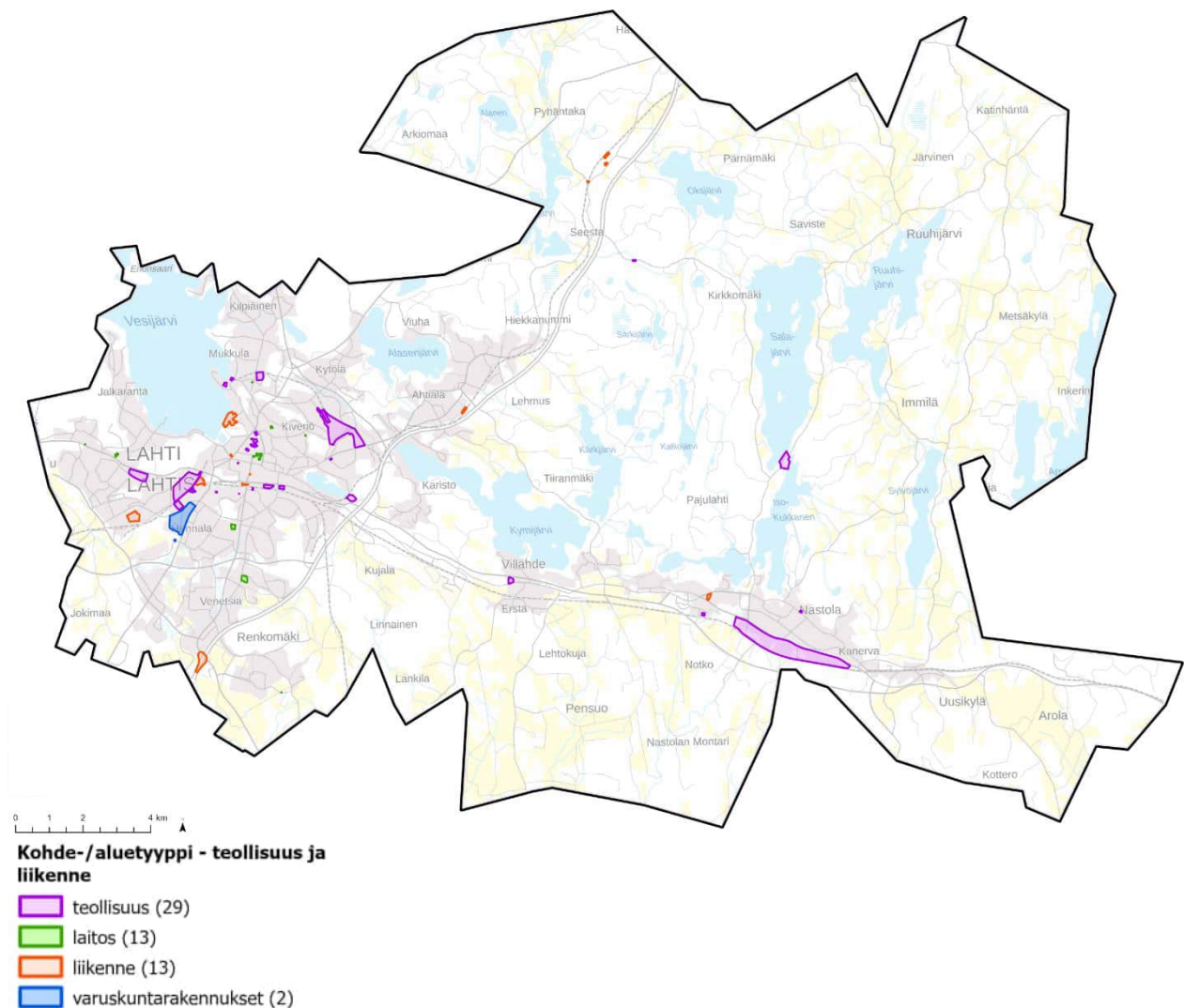
Kohde-/aluetyyppi - yleiset rakennukset

- yhteisörakennukset (5)
- urheilu ja vapaa-aika (11)
- palvelurakennukset (17)
- oppilaitokset (29)
- kulttuurirakennukset (3)

Liikenteeseen ja teollisuuteen liittyvät kohteet ja alueet on esitetty samalla kartalla:

- teollisuusalueet 29 kpl (violetit alueet),
- laitokset 13 kpl (vihreät alueet),
- liikennealueet 13 kpl (punaiset alueet) ja
- varuskuntarakennukset 2 kpl (sininen alue).

Teollisuusalueet sijoittuvat pääosin taajamiin. Laitoksiin kuuluu mm. virastoja ja teknisiä kohteita kuten muuntamoita ja vesitorneja. Laitokset sijaitsevat taajamissa. Liikenteen kohteisiin kuuluu rautatiehen liittyviä rakennuksia, liikenneinfrastruktuuriin liittyviä rakennelmia ja rakenteita sekä satama. Hennalan kasarmialue on esitetty varuskuntarakennuksena.

3. KOHTEIDEN ARVOTTAMINEN

Päivitysinventointityön aikana myös valtaosa Lahden rakennetun kulttuuriympäristön selvityskohteiden arvotuksista päivitettiin. Päivitystyöstä vastasivat Ramboll ja Lahden museo ja arvotukset laadittiin kesän ja syksyn 2024 aikana. Arvotustyön aikana havaittiin, että joidenkin kohteiden tietoja on tarkennettava ennen arvotusta. Näiden kohteiden osalta arvotukset täydentyvät tietomalliin myöhemmin.

Arvotusta laadittaessa kohteille on ensi valittu vähintään yksi arvoperuste kolmesta mahdollisesta: historiallinen, rakennushistoriallinen ja maisemallinen. Arvoperusteita on täydennetty yhdellä tai useammalla kuudesta kulttuurihistoriallisen merkittävyyden perusteista: harvinaisuus ja ainutlaatuisuus, historiallinen tyypillisuus, edustavuus, alkuperäisyys, historiallinen todistusvoimaisuus sekä historiallinen kerroksisuus. Seuraavassa taulukossa on kuvattu tarkemmin arvotusperusteita. Arvotus perustuu yleisesti käytössä oleviin arvotuskriteereihin sekä museon tietomallin arvotustyökaluun. Vastaavaa arvotusta on käytetty samaan aikaan meneillään olleessa Päijät-Hämeen maakunnallisen inventoinnin päivityksessä.

Kulttuurihistoriallinen arvoperuste

historiallinen, yhteiskunnallinen yhteiskunnalliset ilmiöt, tapahtumat, aikakaudet	<i>Kohteella on merkitystä historian tai kulttuurihistorian tulokinnassa tai havainnollistamisessa. Se on ollut vaikutuksiltaan heijastava tai välittänyt innovaatiota. Historiallisiin arvoihin sisältyvät yhteiskunnalliset ilmiöt ja käyttö.</i> <i>Edustaa esim. jonkin ajan tyypillistä asuinrakentamista, merkittävää teollisuus- tai liiketoimintaa, alueen koulutuksen tai sivistyksen levittämisen historiaa, poliittista kehitysvaihetta, kohde toiminut merkittävän henkilön kotina.</i>
rakennushistoriallinen arkkitehtoninen, rakennusperinteinen, rakennustekninen	<i>Kohde edustaa ansiokkaasti aikakautensa rakentamista, tiettyä arkkitehtonista tyyliä tai rakennustapaa.</i> <i>Lisäksi suunnittelijan tunnettavuus, kohteen innovatiivisuus ja kaupunkirakennustaiteellinen laatu sisältyvät kriteeriin.</i> <i>Rakennushistoriallisiin arvoihin sisältyvät arkkitehtoniset arvot, yksityiskohdat, rakentamistapa ja materiaalit.</i>
ympäristöllinen, maisemallinen maisema, kaupunkikuva, nykyinen tai historiallinen	<i>Rakennus on tärkeä osa maisemallista kokonaisuutta tai muodostaa tärkeän kohteen osana maisemaa kauempaa katsottuna.</i> <i>Kohde on kaupunkikuvallisesti tai maisemallisesti edustava/maamerkki.</i>

Kulttuurihistoriallisen merkittävyyden perusteet

harvinaisuus ja ainutlaatuisuus	<i>Kohde edustaa alun perin vähälukaiseksi jäänyttä ryhmää tai on aikojen kuluessa harvinaistunut ja siten uhanalainen esim. rakennustyyppinsä ainut edustaja.</i>
---------------------------------	--

historiallinen tyyppillisuus	<i>Kohde edustaa ajalleen ja/tai paikalleen luonteenomaista tyyppiä ja on sen hyvin säilynyt ja edustava esimerkki.</i>
edustavuus aluetta tai tiettyä aikakautta kuvaavat tyyppilliset piirteet	<i>Aluetta tai tiettyä aikaa kuvaavat tyyppilliset piirteet ovat säilyneet hyvin ja kokonaisuus on toteutettu laadukkaasti.</i>
alkuperäisyys alkuperäistä tai sitä vastaavaa käyttöä, rakentamistapaa, arkkitehtuuria tai tyyliä ilmentävä	<i>Kohde on säilyttänyt olennaiset syntyhistoriaansa liittyvät piirteensä. Muutokset ovat vähäisiä tai luontevia.</i>
historiallinen todistusvoimaisuus merkitys historialliset tapahtuman tai ilmiön todisteena ja siitä kertovana ja tietoa lisäävänä esimerkkinä	<i>Kohde on paikallishistoriallisesti ainutlaatuinen tai ilmentää edustavasti tiettyä historiallista tapahtumaa, ilmiötä tai henkilöä/kohteen voi katsoa ilmentävän tiettyä historiallista tapahtumaa tai ilmiötä.</i>
historiallinen kerroksisuus näkyvissä olevat eri aikakausien rakenteet, materiaalit ja tyylipiirteet, jotka ilmentävät rakentamisen, hoidon ja käytön historiaa ja jatkuvuutta	<i>Ominaisuus, joka kohteella on silloin, kun se ilmentää esimerkiksi käyttöä, rakentamista, korjaamista tai hoitoa eri ajankohtina.</i>

4. RAKENNETTUIEN KULTTUURIYMPÄRISTÖJEN PÄIVITYSINVENTOINNIN LAATIMINEN

Rakennettujen kulttuuriympäristöjen päivitysinventointi on laadittu osana Lahden kaupungin valtuustokauden 2021–2025 yleiskaavan valmistelua. Lahden suunta -työssä 2021–2025 laaditaan Lahden yleiskaava 2035 (Y-205) ja kestävän kaupunkiliikkumisen ohjelma 2021–2025. Kokonaisuuden vireilletulosta on ilmoitettu kaavoituskatsauksessa 10.3.2022. Lahden suunta 2021–2025 osallistumis- ja arviointisuunnitelma (OAS) on hyväksytty ja päätetty asettaa nähtäville kaupunginhallituksen kokouksessa 4.4.2022 (§ 128).

Yleiskaavan valmisteluun kuuluu selvitysten laatiminen, kun suunnittelun tietopohjaa täydennetään ja laajennetaan. Rakennetut kulttuuriympäristöt on esitetty tällä kierroksella oikeusvaikutteisella kaavakartalla: Lahden yleiskaava 2035 (Y-205) kartta 2: Kulttuuriympäristö. Siksi niihin liittyvän pohjatiedon harmonisointi ja päivittäminen on ollut tärkeää.

Rakennettujen kulttuuriympäristöjen päivitysinventointityön tarkoituksena on ollut yhdistää ja harmonisoida kolmen aikaisemmin laaditun inventoinnin tieto rakennetuista kulttuuriympäristöistä digitaaliseen tietomalliin. Työ pohjautuu seuraaviin inventointeihin: Selvitys Lahden kulttuurihistoriallisesti arvokkaista kohteista (2000), Selvitys Lahden sodanjälkeisestä rakennusperinnöstä (2012), Nastolan kulttuuriympäristöselvitys (2020). Työssä on otettu huomioon tiedon yhteensopivuus museon kehitteillä olevaan kulttuuriympäristötietokantaan (Collecte). Tietokannan kohteet on esitetty tämän raportin lopussa kohdekohtaisina kortteina.

Työn aikana on tarkasteltu myös arvokohteisiin ja arvoalueisiin kohdistuneita muutoksia: uudisrakenta-

mista sekä rakennuskohtaisia muutoksia. Muutostiedon pohjalta on päivitetty joidenkin kohteiden aluerajauksia. Keskustan aluerajauksen (2012) alueella on nostettu joitakin inventoinnissa esiteltyjä kohteita tietokantaan omina arvokohteinaan. Paikallisesti arvokkaista maisemista on laadittu saman aikaisesti uutta selvityksensä. Sen tuoreita aluerajauksia on hyödynnetty tässä työssä, joidenkin alueiden rajaus-tarkennuksissa.

Ehdotusvaiheessa tietomalliin on tehty päivityksiä ja korjauksia. Myös joidenkin raportissa esiteltyjen kohteiden aluerajauksia on tarkistettu ehdotusvaiheen maastokatselmuksissa ennen ehdotuksen nähtävilläoloa. Lisäksi selvitysraporttia ja tietomallia on ehdotusvaiheen nähtävilläolon jälkeen on täydennetty kohdekorttien valokuvien, teemakarttojen sekä arvotusten osalta. Lopulliseen muotoonsa korjatut kohdekortit on tulostettu tietomallista osaksi päivitysinventointia. Kesällä ja syksyllä 2024 ennen hyväksymiskäsittelyä tehdyt muutokset ovat luonteeltaan teknisiä eivätkä vaikuta yleiskaavan ratkaisuihin. Sen sijaan ne parantavat selvitysraportin ja tietomallin sisältöä.

Tehtävä on jakautunut osa-alueittain seuraavasti:

1. Paikallisesti arvokkaiden kohteiden tiedot tietokantaan
2. Uudisrakentamisen tarkastelu
3. Asemakaavassa suojeltujen rakennusten nosto tietokantaan
4. Ennen vuotta 1945 valmistuneet kohteet, jotka eivät ole mukana inventoinnissa
5. Uudet kohteet tietokantaan
6. Pistemäisille kohteille aluerajaukset
7. Merkittävien muutosten tarkastelu
8. Rakennetut kulttuuriympäristöt ja maisemat
9. Muut aluerajaustarkistukset
10. Kohdekortit

Kaupungin puolelta yhteyshenkilönä tässä työssä toimi Johanna Sääksniemi. Kaupungin puolelta työryhmään kuuluivat lisäksi Maria Silvast, Armi Patrikainen, Jaana Huovinen, Sanna Suokas, sekä Johanna Palomäki. Lahden kaupunginmuseon puolelta työtä ohjasi Roosa Ruotsalainen. Työn laati konsulttina Ramboll Finland Oy. Konsultin puolelta työryhmään kuuluivat Heta Tuunanen, Tiina Heikkilä, Henna Lepänen sekä Helena Muukkonen.

5. PAIKALLISESTI ARVOKKAIDEN KOHTEIDEN TIEDOT TIETOKANTAAN

Pohjana tässä työssä olleet aiemmat yleiskaavan inventoinnit:

- Selvitys Lahden kulttuurihistoriallisesti arvokkaista kohteista (2000)
- Selvitys Lahden sodanjälkeisestä rakennusperinnöstä (2012)
- Nastolan kulttuuriympäristöselvitys (2020)

Muita lähtötietoja työssä:

- rakennus- ja huoneistorekisteri (RHR)
 - pysyvä rakennustunnus
 - käyttötarkoitus
 - asuntojen lukumäärä
 - valmistumisvuosi
 - kerrosluku
 - osoite
- asemakaavan suojelukohteet (sr) paikkatietona
- asemakaava-alueet paikkatietona (aluemuotoinen)

- asemakaavojen aluevaraukset/käyttötarkoitualueet paikkatietona (alumuotoinen)
- maakunnallisesti arvokkaat MARY-alueet paikkatietona
- Aiempien yleiskaavan inventointien alueet paikkatietona (Selvitys Lahden kulttuurihistoriallisesti arvokkaista kohteista, Selvitys Lahden sodanjälkeisestä rakennusperinnöstä ja Nastolan kulttuuriympäristöselvitys)
- Maisemaselvityksen alueet paikkatietona (alumuotoinen)
- muut kulttuurihistoriallisten arvokkaisiin kohteisiin liittyvät paikkatietoaineistot
- osoitteistoon liittyvä saatavissa oleva paikkatieto
- Rakennusten muutosluvut vuodesta 2000 alkaen (excel-taulukko)

Työssä otettiin huomioon tiedon yhteensopivuus museon kehitteillä olevaan kulttuuriympäristötietokantaan (Collecte). Tietokannan rakennetta käytiin läpi yhdessä työn ohjausryhmän kanssa.

Tietokanta on muodostettu seuraavasti:

Tunnisteet	Pudotusvalikko	Huomiot
Tunnus		Kohteelle annettiin kokonaan uusi tunnus muodossa: LA-ky-2000-1 jne. Tunnuksista käy ilmi selvityksen valmistumisvuosi. Tunnuksen viimeinen numero on järjestysnumero, joka juoksee kaupunginosittain.
Tunnuksen tyyppi	Inventointitunnus Pysyvä rakennustunnus Kiinteistötunnus Vanha rakennustunnus	Vanhojen inventointien numerotunnus poimittiin inventoinneista. Muut suoraan poimimalla digitaalisesta paikkatietolähtöaineistosta.
Nimi		Nimet poimittiin aiemmista selvityksistä. Nimet yhdenmukaistettiin Nastolan selvityksen mukaisesti siten, että mikäli kohteella oli jokin muu kuin osoitteen perusteella tunnistettava nimi, niin käytettiin sitä.
Alueen nimi		Alueen nimi lisättiin nimen, kuvauksen tai kaupunginosan perusteella.

Paikkatiedot	Pudotusvalikko	Huomiot
Geometrian tyyppi (Pudotusvalikko)	Alue, Piste, Viiva	
Muodostamispvm (Päivämäärä, kalenteri)		Selvityksen julkaisupäivämäärä
P/Lat koordinaatti		Generoitu keskikoordinaatti.
I/Lon koordinaatti		Generoitu keskikoordinaatti.
Koordinaattijärjestelmä (Pudotusvalikko)		
Koordinaattitiedon tarkkuus (Pudotusvalikko)	Arvio kartalta	
Koordinaattien selite (Pudotusvalikko)	Laskennallinen keskikoordinaatti	
Kunta (Pudotusvalikko)		
Kylä/kaupunginosa		
Katuosoite		
Maakunta		
Maa		

Kuvailut ja historia	Pudotusvalikko	Huomiot
Kohteen tyyppi	Agraari Asuinalue Esikaupunki Järvi ja joki/Sisävesi/Ranta Kaupunki Kartano Kirkonkylä/Kirkko/Seurakunta Kylä Laitos Liikenne Liikunta Metsä Teollisuus Vapaa-aika Viher Maisema-alue Perinnebiotooppi VARK-alue Ei määritelty	Määriteltiin annetuista vaihtoehtoista.
Kohdetyyppi	Lahden oma tyypittely: Lähiöt ja kerrostaloalueet Pientaloalueet Kylät ja maaseutumiljööt Asuin- ja liikerakennukset Rivitalot, paritalot ja omakotitalot Tilakeskukset Huvilat ja lomarakennukset Kartanot Kirkolliset rakennukset Kulttuurirakennukset Urheilu ja vapaa-aika Teollisuus Palvelurakennukset Oppilaitokset Yhteisörakennukset Liikenne Muut	Määriteltiin annetuista vaihtoehtoista.
Valmistumisvuosi		Yksittäisten kohteiden osalta poimittiin RHR-tiedon perusteella ja tarkistettiin selvityksistä. Aluemaisten kohteiden osalta poimittiin selvityksistä tai käytettiin vuosikymmentä, jolloin alue on pääosin rakentunut.
Suunnittelija		Poimittiin selvityksistä tai rakennuspiirustuksista.
Kuvaus selvityksistä		Poimittiin selvityksistä, mikäli tieto oli saatavissa. Uusien kohteiden osalta laadittiin uudet kuvaukset.
Merkittävät muutokset laadittujen selvitysten jälkeen	Kyllä /ei	

Merkittävien muutosten kuvaus	Kyllä/ei	Valittiin muutoslupien perusteella. Tietokantaan lisättiin sarake, johon on poimittu kohteessa tai alueella tapahtuneet muutosluvut aiemmin tehtyjen inventointien jälkeen.
Tarkastelu uudisrakentamisen kautta	Kyllä/ei	
Purettu/ei purettu 2023	Kyllä/ei	Valittiin RHR:n perusteella.
Asiasanat		Poiminnat tehtiin kuvauksen pohjalta.
Lähdetyypit	Aiemmat selvitykset ja inventoinnit	
Lähteen tunnus/nimi		

Arvottaminen ja suojele	Pudotusvalikko	Huomiot
Arvottamisvaihe	Kyllä/ei	
Arviointi		Poimittiin selvityksistä, mikäli tieto saatavissa.
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys	Valtakunnallinen merkittävyys Maakunnallinen merkittävyys Paikallinen merkittävyys	
Kulttuurihistoriallinen arvotyyppi	Rakennustaiteellinen Rakennustekninen Arkkitehtoninen Rakennushistoriallinen Historiallinen Maisemallinen/kaupunkikuvallinen	Työn alkuvaiheessa poimittiin selvityksistä, mikäli tieto saatavissa. Työn myöhemmässä vaiheessa arvotukset päivitettiin uusien arvokriteerien mukaisiksi.
Kulttuurihistoriallisen merkittävyyden kriteerit	Edustava Alkuperäinen Harvinainen Tyypillinen Historiallisesti todistusvoimainen Historiallisesti kerroksellinen	Työn alkuvaiheessa poimittiin selvityksistä, mikäli tieto saatavissa. Työn myöhemmässä vaiheessa arvotukset päivitettiin uusien arvokriteerien mukaisiksi.
Suojelun tapa	Laki rakennusperinnön suojelemisesta Kirkkolaki Laki ortodoksisesta kirkosta Rautatiesopimus 1998 VAT//RKY Asetus 480/85 Kaava Muinaismuistolaki Luonnonsuojelulaki	Määriteltiin annetuista vaihtoehdoista. Paikkatiedoista saatiin osa poimintana.
Suojelun lisätieto	Yleiskaava Asemakaava	

6. UUDISRAKENTAMISEN TARKASTELU

Paikallisesti arvokkaiden alueiden osalta tutkittiin, mitkä alueet ovat kokeneet uudisrakentamista laadittujen selvitysten valmistumisen jälkeen. Alue määriteltiin uudisrakentamista kokoneeksi, mikäli kyseiselle alueelle sijoittui yksikin Rakennus- ja huoneistorekisterin (RHR) mukainen kyseisen selvityksen valmistumisvuonna tai sen jälkeen valmistunut rakennus. Mukana olivat niin asuinrakennukset kuin myös talousrakennukset. Alueisiin ei otettu mukaan päällekkäisiä alueita tai yksittäisiä rakennuksia koskevia alueita. Myös selvityksessä 2012 mukana ollut keskustan alue jätettiin tarkastelun ulkopuolelle.

Karttatarkastelun pohjalta tutkittiin kunkin alueen osalta minkä laajuista uudisrakentaminen alueella on ollut, uudisrakentamisen merkitystä ympäristökokonaisuuden kannalta sekä sitä mikä on uuden rakennuksen merkitys alueelle sijaintinsa tai merkittävyytensä ansiosta. Työhön sisältyi yksi maastopäivä, jonka aikana osa alueista käytiin tutkimassa paikan päällä. Karttatarkastelun ja maastokäynnin pohjalta laadittiin esitys mahdollisesta uudesta aluerajauksesta. Aluerajausmuutokset käytiin läpi työn ohjausryhmän kanssa ja rajaukset päivitettiin tietokantaan. Päivitettyjen aluerajausten muodostamispäivämäärään kirjattiin 2023.

Uudisrakentamisen osalta rajauksia muutettiin vuonna 2023 seuraavien alueiden osalta. Joihinkin aluerajauksiin tuli vielä työn myöhemmissä vaiheissa maastokäyntien jälkeen muutoksia:

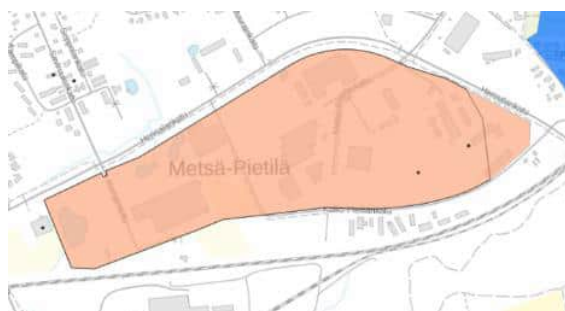
Ryylintien pientaloalue

- Ryylintie 25 on 2005 valmistunut valkotiilinen paritalo. Eri merkittävästi erotu maisemasta.
- leikkialue jätettiin aluerajauksen ulkopuolelle

Metsä-Pietilä

- Alueelle valmistunut kaksi uutta massiivista teollisuusrakennusta.
- Aluetta laajennettiin itäosasta käsittämään kaikki nykyiset rakennukset.
- Tämä aluerajaus pieneni myöhemmin vuonna 2024 maastokierroksen jälkeen.

Oululainen

- Alueella tapahtunut uudisrakentamista
- Aluerajausta supistettiin Petsamonkadun Reissumiehenkadun puolelta ja laajennettiin Petsamonkadun puolelta.

Keskussairaala

- Alueelle valmistunut 2014 uusi rakennusosa. Päärakennusta laajennettu etelään ja pohjoiseen 2012 jälkeen.
- Aluetta laajennettiin pohjoiseen.
- Tämä aluerajausta laajeni myöhemmin vuonna 2024 maastokierroksen jälkeen.

Malski (Päijänteenkatu 9–10)

- Osa rakennuksesta on purettu ja rakennettu tilalle uusi.
- Aluerajausta supistettiin puretun rakennuksen osalta.

Kivimaan koulu

- Aluerajausta supistettiin puretun rakennuksen osalta.
- Aluerajausta tarkennettiin vielä työn myöhemmässä vaiheessa

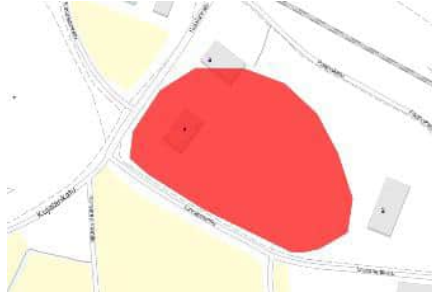
Alue tai siihen sisältyvät rakennukset purettu ja alue poistettiin tietokannasta:

Eskolanmäentie 2

Ylä-Kokkolankatu 5

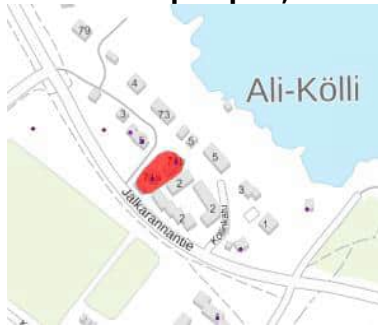
Asuinrakennukset Linnaistentie 33

Kiveriön koulu

Asuinrakennuksen pihapiiri, Jalkarannantie 71

Muutosalueita, joita tarkennettiin ehdotusvaiheessa vuosina 2023–2024:

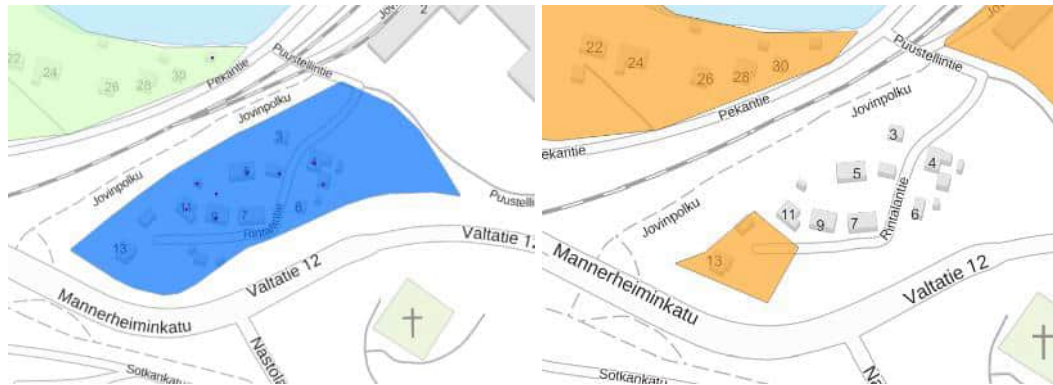
Pientaloalue Rekolankatu

- Alueelle tullut neljä uutta omakotitaloa. Joutsitie 13 sekä Rekolankatu 7 ovat puutaloja ja sopeutuvat alueen rakennuskantaan. Rekolankatu 15 ja 3 massiivisia kivitaloja, jotka poikkeavat rakennuskannasta. Joutsitie 17 hylätty.
- Kaavassa 2004 on kuitenkin suojeltu alue. Tämän jälkeen alueelle on rakennettu lisää. Pohdittava.
- Aluerajauksen ei tehty muutoksia.

Rintalantie

- Alueen 9 omakotitalosta 4 on valmistunut 2000-luvulla ja yksi 1980-luvulla. Yksi vanha omakotitalo purettiin 2017 jälkeen alueen eteläosasta. Rakennuskannaltaan epäyhtenäinen alue. Selvityksen kuvauksessa puhutaan korkeatasoisista huviloista.
- Päätyyn jätettiin pieni aluerajaus. Rintalantie 3 jätettiin kokonaan pois.

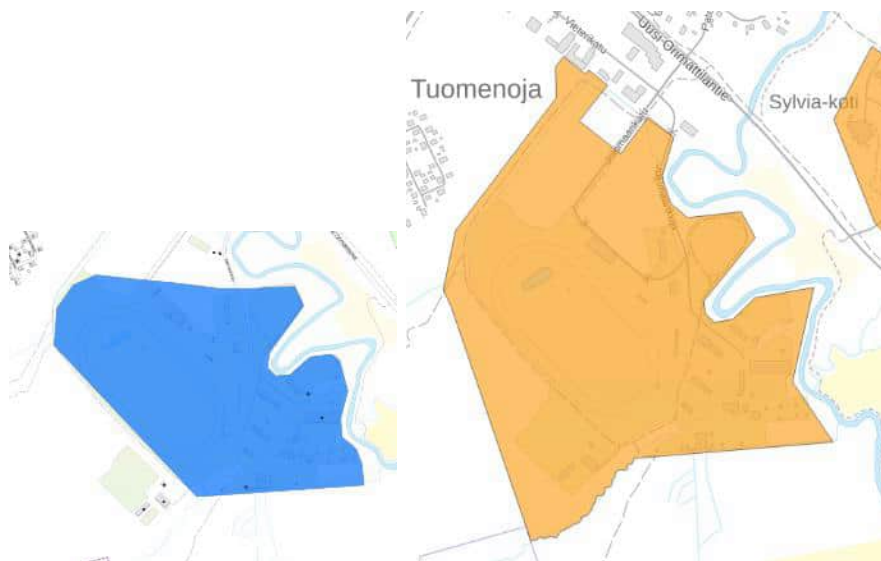
Tienvarsitaajama, Ajokatu 175, 185, 191, 195, 197 ja 208

- Vanhoista pihapiireistä purettiin suurin osa. Jäljellä Sulokuja 3, Ajokatu 191, 195 ja 197 sekä 208. Ajokatu 208 yksi uusi talousrakennus. Sulokujan ja Jalokujan uudet omakotitalot tummia puuta-aloja pienillä tonteilla.
- Museon näkemyksen mukaan alue on muuttunut liikaa. Modernia pihakäsittelyä.
- Aluerajauksia supistettiin.

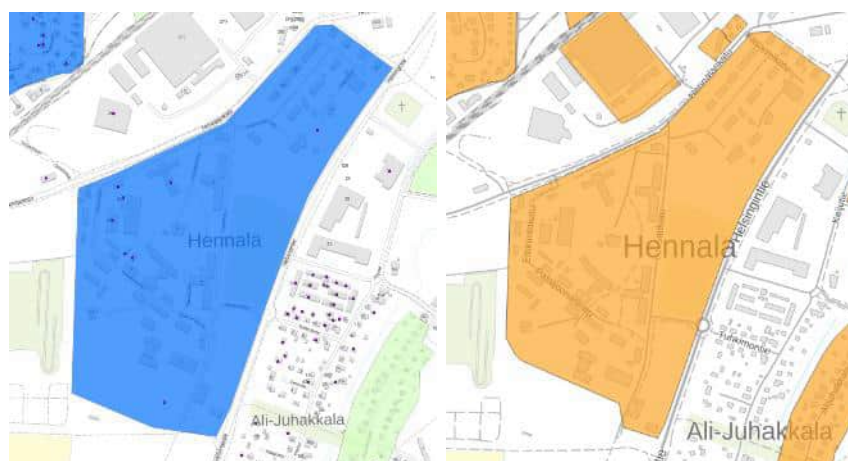
Jokimaan ravikeskus

- Alueen ulkopuolella kolme uutta rakennusta. Alueelle ei ollut pääsymahdollisuutta. Ilmakuvan perusteella selkeä osa nykyistä rakennuskantaa.
- Todettiin, että uudet rakennukset kuuluvat kokonaisuuteen.
- Aluerajausta laajennettiin näiden osalta.
- Työn myöhemmässä vaiheessa päädyttiin vielä laajentamaan aluerajausta pohjoiseen.
- Tämä aluerajaus pieneni myöhemmin vuonna 2024 maastokierroksen jälkeen.

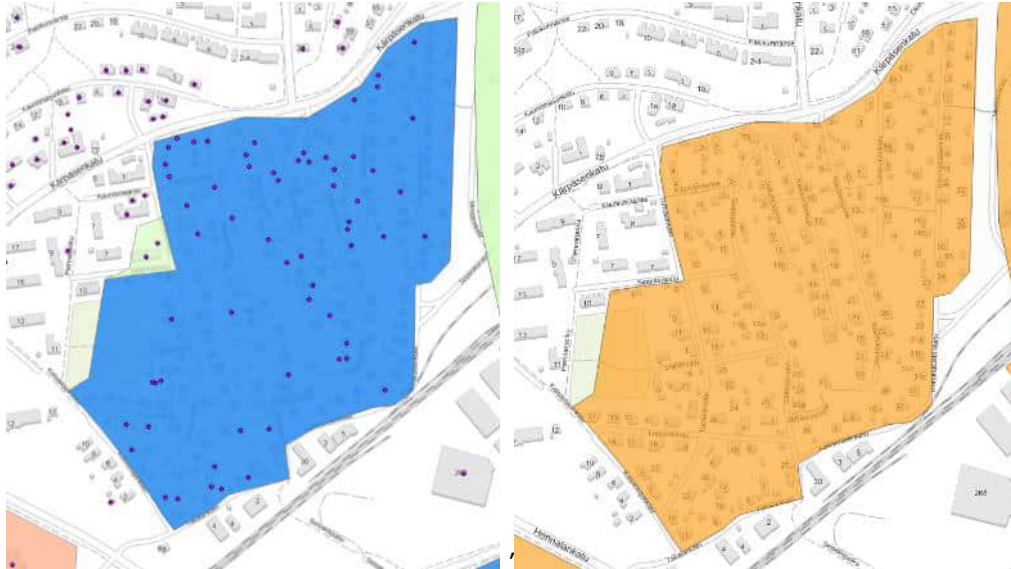
Hennala

- Eteläosasta purettu useita 1980-luvulla valmistuneita halleja. Poliisiaseman läheisyyteen valmistunut 5 uutta varasto/huoltorakennusta, jotka poikkeavat ulkoasultaan muusta rakennuskannasta.
- Aluerajausta supistettiin eteläosasta.

Kärpänen

- Alueella paljon uudisrakentamista. Uudet omakotitalot pääosin puuverhoiltuja ja vaaleaksi maalattuja olemassa olevaan rakennuskantaan sopivia. Näköharjuntie 27 ja 29 valkoisia moderneja kivitaloja.
- Aluerajauksen supistaminen sen länsiosasta?
- Turhalankatu 7 jätettiin aluerajauksen ulkopuolelle.

Tornator

- Alueen keskellä olevat rakennukset on kaikki purettu. Vanhoista rakennuksista on jäljellä pohjoisosan isännöitsijän asuintalo, Wolter Ramsayn katu 13 sekä jätepuusiilo. Rykmentinkatu 46?
- Tehty kaksi erillistä aluetta. Uudet kerrostalot pois. Rykmentinkatu 46 rajavartijantalo on mukana RKY-alueessa ja se otettiin mukaan pohjoispuolella olevaan varikon rajaukseen.

7. ASEMAKAAVASSA SUOJELTUIEN RAKENNUSTEN NOSTO TIETOKANTAAN

Tietokantaan nostetut asemakaavassa suojellut kohteet:

Savontie 209

- Rantasaunalle ei löytynyt valmistumisvuotta. Näkyy vuoden 1946 ilmakuvassa. Rajaus piirrettiin ainoastaan rantasaunalle.

Moisalankatu 2

- Päärakennus 1915.

Suoniitynkatu 7

- Rakennus valmistunut 1927

Tietotie 11

- Rakennus valmistunut 1909

Kiikkulankatu 35

- Päärakennus valmistunut 1905. Korpikodin tontilla on useammat rakennukset suojeltu + alue.
- Rajattiin kiinteistön mukaan.

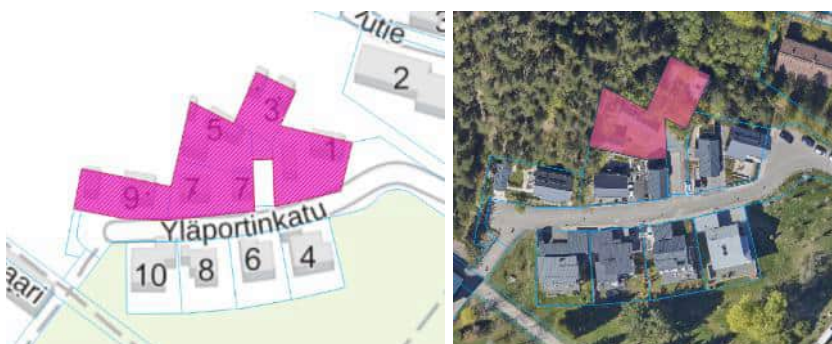

Töpöhännänpolku

Yläportinkadun pientalot

- Rakennuksista ainoastaan 3 ja 5:n omakotitalot 1920-1930-luvuilta. Muut 2000-luvulta.
- Rajattiin alueeseen mukaan 3 ja 5.

Kerintie 35

- Valmistunut 1948

Hennala rak. 58

- Valmistunut 1930

Hennala rak 57 Ulaaninkatu

- Valmistunut 1913

Kudekatu 3

- Kolme rakennusta 1930-luvulta.

Mutkapolun pientalot

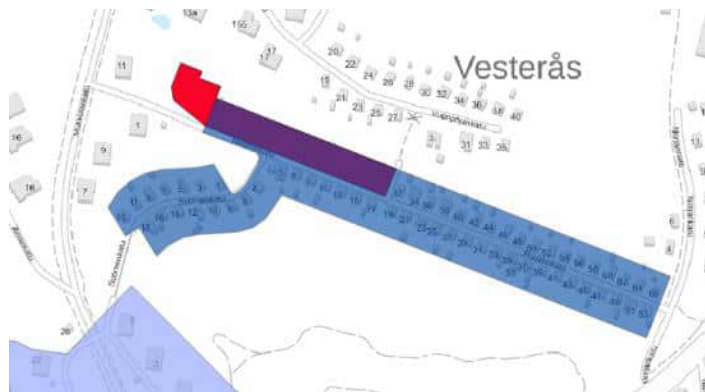
- Kaikki pääosin 1950-luvulta

Suojelualueet, jotka menevät osittain päälle kulttuuriympäristörajausten kanssa (asemakaavassa suojellut alueet punaisella, muut alueet ovat selvitysalueiden rajauksia):

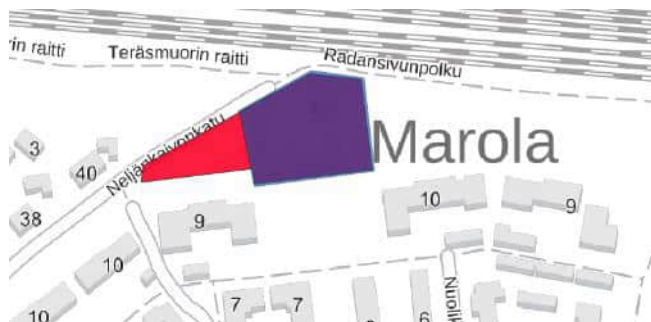
Vesterås

- Punaiselle alueelle jäävät kaksi asuinrakennusta valmistuneet 1950-luvun lopulla, eroavat kuitenkin rakennusmassalta ja julkisivumateriaaleiltaan muusta rakennuskannasta.
- Ei laajennettu aluerajausta.

Marola

- Punaisella alueella pysäköintialue
- Ei laajennettu aluerajausta.

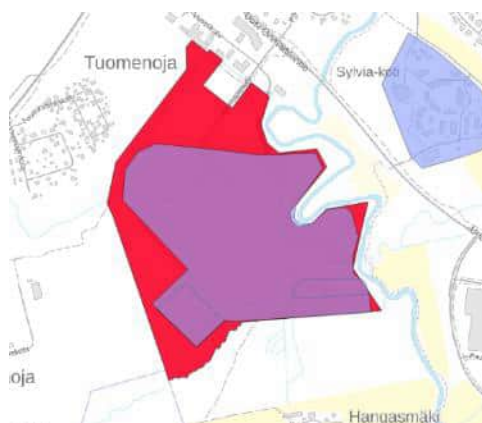
Sulonkuja

- Punaiselle kiinteistölle jäävä rakennus on valmistunut 2019.
- Ei muutoksia aluerajaukseen.

Jokimaa

- Punaisella alueella asemakaava 2015 ja siinä E/s-1 merkintä rakennushistoriallisesti arvokas alue.
- Aluerajauksia laajennettiin.
- Tämä aluerajaus pieneni myöhemmin vuonna 2024 maastokierroksen jälkeen.

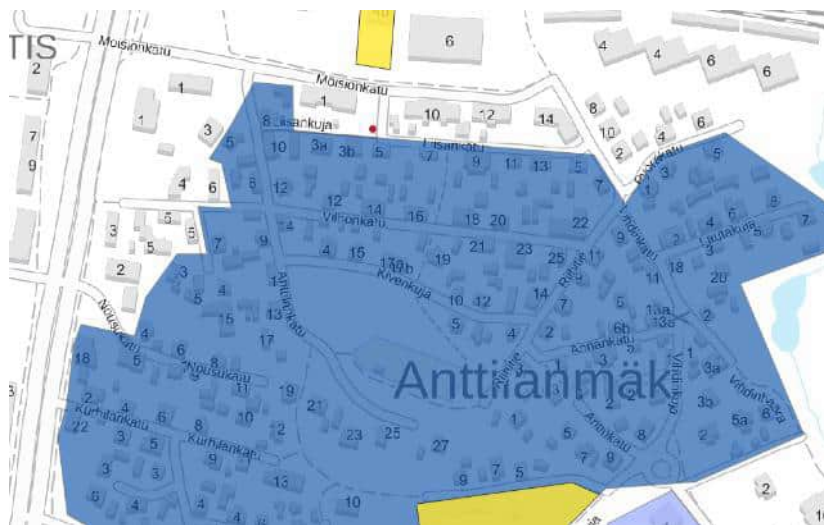
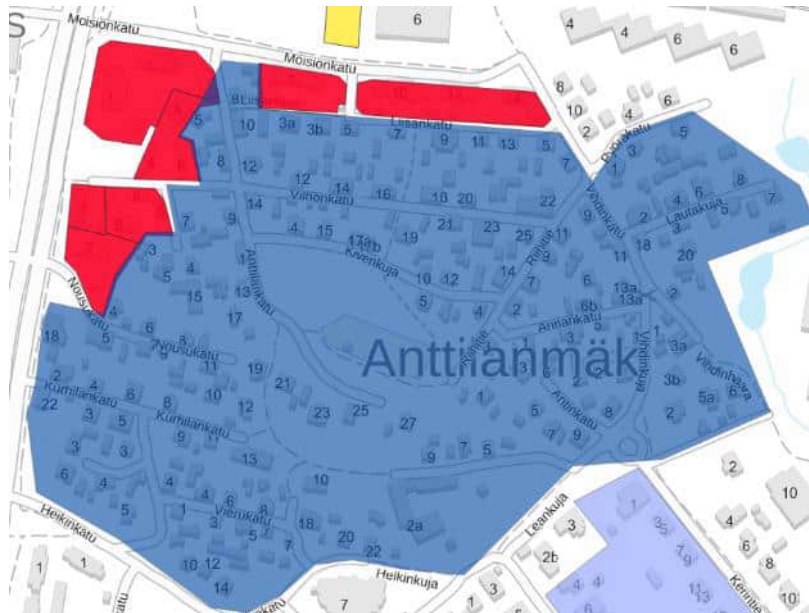
Näkkimistönkatu 11

- Laajennettiin aluerajaus kiinteistörajojen mukaan.

Anttilanmäki

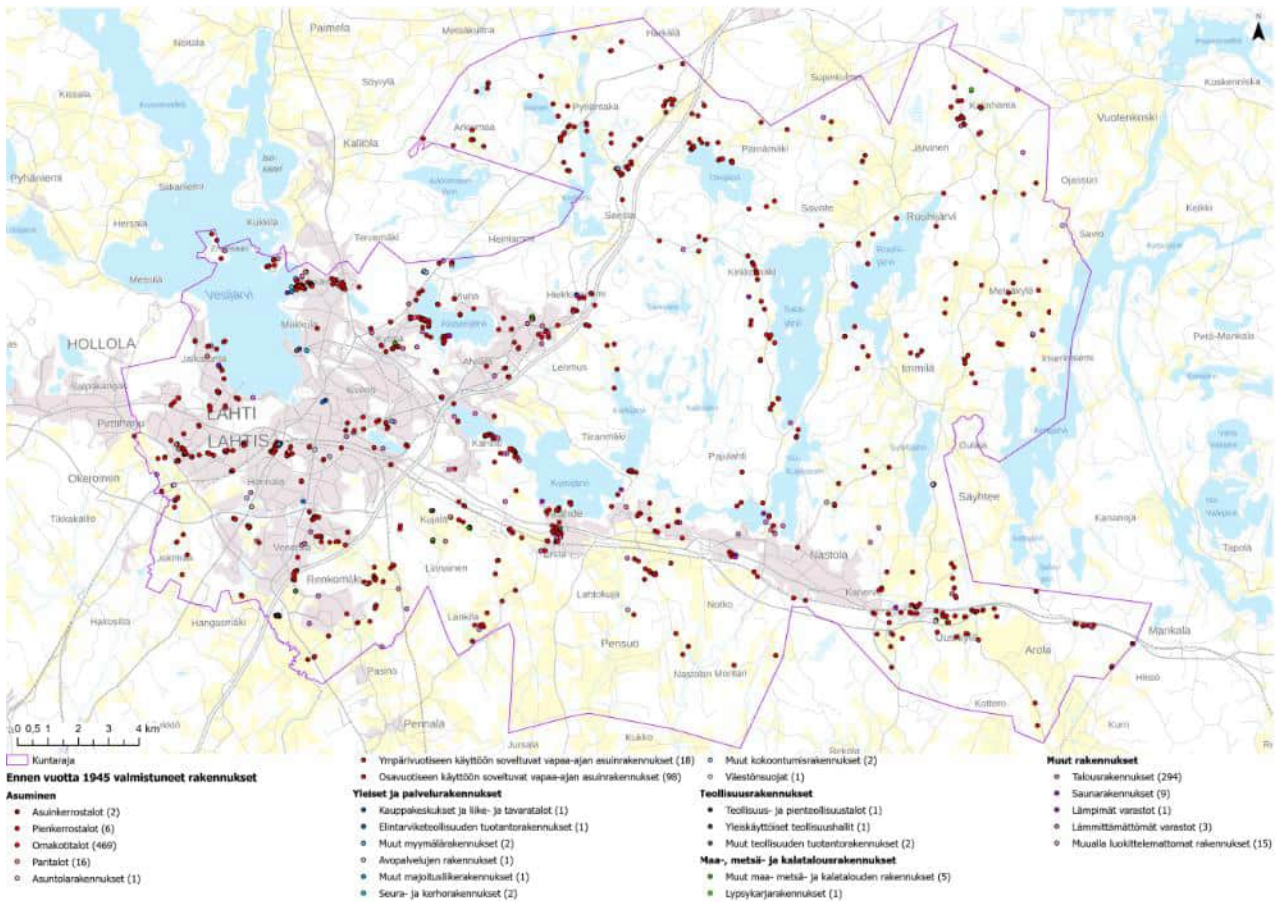
- Kaikki punaiselle alueelle sijoittuvat asuinrakennuksen valmistuneet 1070-luvun jälkeen. yksittäinen suojeltu rakennus Moisionkujalla on punatiilinen muuntamo.
- Ei tehty muutoksia aluerajaukseen. Pohditaan ehdotusvaiheessa tarkemmin.

8. ENNEN VUOTTA 1945 VALMISTUNEET KOHTEET, JOTKA EIVÄT OLE MUKANA VANHOISSA INVENTOINNISSA

Ennen vuotta 1945 valmistuneita rakennuksia, jotka sijoittuvat vanhojen selvitysalueiden ulkopuolelle löytyi yhteensä 976. Näistä omakotitaloja on 469 ja talousrakennuksia 294.

Aineisto toimitettiin kaupungille pdf- ja paikkatietomuodossa.

9. UUDET KOHTEET TIETOKANTAAN

Selvitys Lahden sodanjälkeisestä rakennusperinnöstä 2012 keskustarajauksen sisällä on 10 kohdetta, jotka on lisätty kohdepisteinä sekä täytetty kohteiden tiedot tietokantaan.

Keskustan modernit kohteet, jotka puuttuivat omina kohteinaan:

- Tuomitalo/Aleksanterinkatu 9
- Kaupunginsairaala
- Pohjoismainen Yhdyspankki/Aleksanterinkatu 17
- Rahatalo/Mariankatu 19
- Fellmannia
- Keskustalo
- Valtakulma/Aleksanterinkatu 6
- Oikokadun pistetalot
- Mariankatu 17
- Valtion virastotalo

Lisäksi tarkastelussa oli mukana 15 kohdetta, joiden arvo tarkistettiin ja tutkittiin, ovatko nämä tarpeen ottaa mukaan tietokantaan ja täydentää kuten edellä. Jatkotarkasteluun otettiin seuraavasta luettelosta alleviivatut kohteet:

- Centrumin tavaratalo/Aleksanterinkatu 23
- Valkotornit/Vuorikatu 17&19
- Aleksanterinkatu 25/27
- Luhtakulma/Vapaudenkatu 15
- Vesijärvenkatu 12
- Maakuntatalo/Hämeenkatu 9
- Rauhankatu 6
- Kelan talo
- Erkonkatu 5
- Yrjönkatu 1, 3 ja 5
- Mariankatu 25
- Rautatienkatu 11
- Vesijärvenkatu 15
- Rautatienkatu 4
- Puistokatu 3

Maastokäyntien 29.3, 12.4, 14.4 sekä 18.4.2023 aikana kaikki rakennukset dokumentoitiin valokuvamalla ja kirjaamalla niitä koskevat tiedot ylös. Inventointi suoritettiin rakennusten ulkoarkkitehtuurin sekä ympäristöllisten seikkojen pohjalta. Sisätiloja ei inventoitu.

Maastokäynnin jälkeen konsultti laati esityksen siitä, mitkä tarkistettavista ja tutkittavista kohteista otettaisiin mukaan ja täydennettäisiin tietokantaa. Esitys käytiin läpi ohjausryhmän palaverissa. Tämän jälkeen konsultti täydensi tietokantaan uusien kohteiden tiedot.

Tietokantaan kirjattavat historiatiedot perustuivat kaupungilta saatavaan aineistoon. Pohjatietona käytettiin myös alkuperäisiä rakennuspiirustuksia. Tietoja täydennetään ehdotusvaiheessa muutospiirustusten avulla sekä Valkotornien, Kelan talon, Vesku 15:n ja Yrjönkadun osalta alkuperäisten piirustusten avulla.

10. PISTEMÄISILLE KOHTEILLE ALUERAJAUKSET

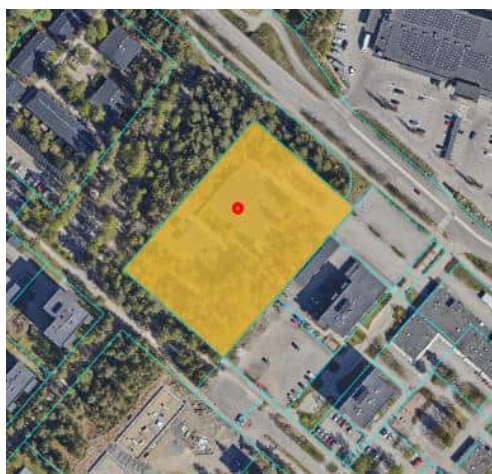
Työn tavoitteena oli poimia Selvitys Lahden kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden kohteiden 2000 sekä Selvitys Lahden sodanjälkeisestä rakennusperinnöstä 2012 paikallisesti arvokkaiden alueiden ulkopuolelle sijoittuvat pistemäiset kohteet. Näille kohteille laadittiin aluerajaukset, jotta aineistosta saataisiin yhteneväinen Nastolan kulttuuriympäristöselvityksen 2012 kanssa. Aluerajausten tarkistus laadittiin kartta-tarkasteluna kiinteistörajatietoja ja ilmakuvia apuna käyttäen. Aluerajausmuutokset käytiin läpi ohjausryhmän kanssa pidetyssä palaverissa. Lisäksi keskustelua käytiin sähköpostitse.

Selvityksessä 2012 esitetyn keskustan alueella yksittäiset arvokohteet on pääsääntöisesti rajattu mukaan rakennuskohteina. Valittua esitystapaa tarkastellaan ja tarvittaessa tarkennetaan vielä ehdotusvaiheessa keskusta-alueen osalta.

Seuraavassa kohteet, joiden aluerajaus poikkeaa kiinteistörajoista:

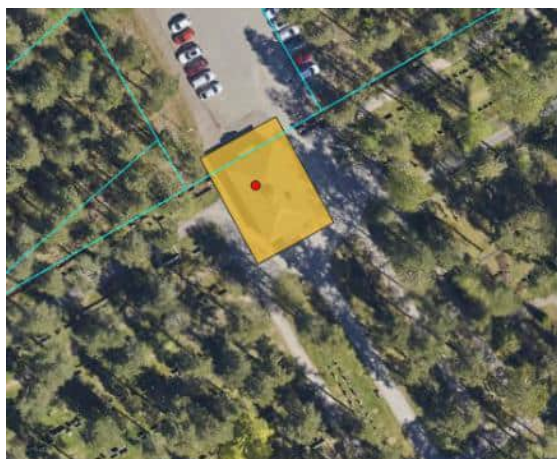
Salpausselän kirkko

- pieni heitto kiinteistörajojen kanssa ja tältä osin korjattu

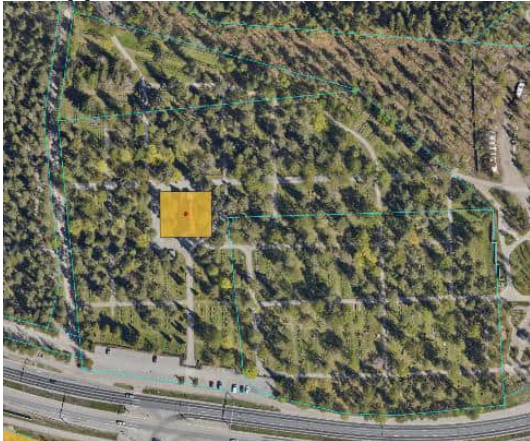

Mustankallion siunauskappeli

- rajausta hieman yksinkertaistettu

Läntinen kappeli

Levon siunauskappeli

Kärpäsen kansakoulu

Länsiharjun koulu

Kivimaan koulu

- Uusi osa on toteutettu hyvin ja jatkossa voidaan arvioida, otetaanko näihin koulualueisiin mukaan koko kiinteistökokonaisuus. Jää siis myöhempiin keskusteluihin asia.

T.J. Kumpulaisen Puusepäntiike, Ala-Tonttilankatu 2

Lahden maamieskäsityökoulu ja Lahden Paita- ja Esiliinatehtaan tuotantorakennus

Pesäkallion tanssilava

Tapanilan kunnalliskoti

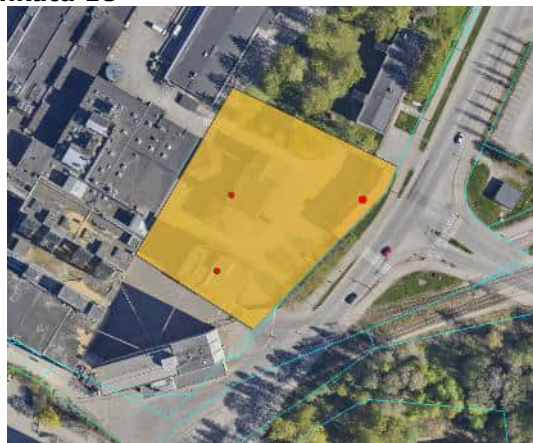
Starkjohannin pääkonttori

Launeenkatu 51 pumppuasema

Niemenkatu 18

Vaskirannankadun huvilarakennukset

Enonsaaren huvila-asutus

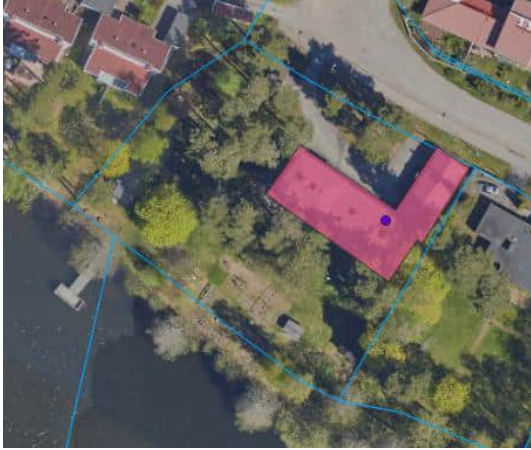

Hiihtomaja Rautakankare

Huhmarannan lastenkoti

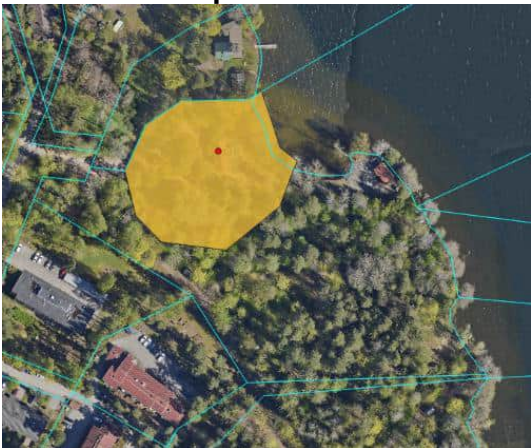
- Huhmarannan lastenkodissa on käynnissä asemakaavamuutos.
- Aluerajaus tarkentui myöhemmin ehdotusvaiheessa kiinteistörajoihin.

Asuinrakennus Salalammintie 26

Huvilarakennus Honkapirtinkatu

Huvilarakennus Kiikkulankatu 33

Huvilarakennus ja saunamökki Hakaportintie 42

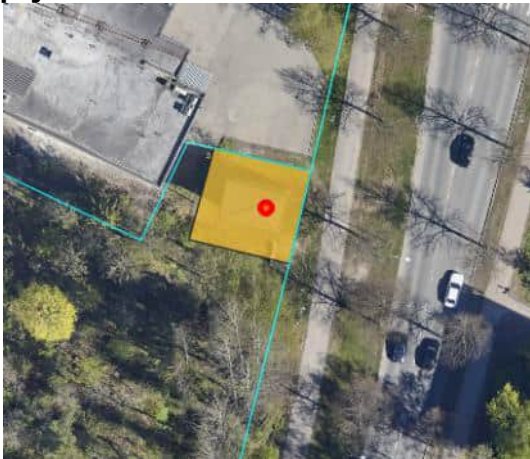
Nummenkadun ja Hämeenlinnantien risteuksen muuntamo

Jalkarannantien ja Korpikankareentien risteuksen muuntamo

Vuoripojankadun muuntamo

Näkkimistöntien muuntaja

11. MERKITTÄVIEN MUUTOSTEN TARKASTELU

Kaupunki toimitti konsultin käyttöön vuodesta 2000 eteenpäin tehtyjen muutostöiden tiedot. Työn tarkoituksen oli laatia tarkastelu, jonka pohjalta nähdään, missä paikallisesti arvokkaissa kohteissa/alueissa on tehty merkittäviä muutoksia ja minkälaisesta toimenpiteestä on ollut kyse. Merkittävien muutosten määrä ja luonne lisättiin tiiviinä kuvauksena tietokantaan omaan sarakkeeseen.

Yhtymä	Merkittävien muutosten kuvaus	Arvio
Maarink...	2014 ja 2009 Julkisivutoimenpide	kyllä
Yhtymä...	2012 Julkisivutoimenpide	kyllä
Wigo...	NULL	kyllä
Yhtymä...	2003 Käyttötarkoituksen muutos. 2000 Julkisivutoimenpide	kyllä
Yhtymä...	2016 Käyttötarkoituksen muutos. 2009 Laajennus	kyllä
Yhtymä...	2019 Julkisivutoimenpide. 2018 ja 2014 Käyttötarkoituksen ja sisäisi...	kyllä
Yhtymä...	NULL	kyllä
Yhtymä...	2015 Käyttötarkoituksen, sisäisiä ja julkisivumuutoksia. 2008 Julkisiv...	kyllä
Yhtymä...	2006 Peruskorjaus	kyllä
Yhtymä...	2012 ja 2007 Laajennus. 2010 Julkisivutoimenpide	kyllä

Yhtymä	Merkittävien muutosten kuvaus	Arvio
Yhtymä...	Kaikissa kerrostaloissa tehty julkisivuihin kohdistuvia muutoksia/toimenpiteitä.	kyllä
Yhtymä...	Kuusistonkatu 8:ssa yhden asunnon talossa laajennus 2000. Ämmälänkatu 4:ssa omakotitalon laaje...	kyllä
Yhtymä...	2013 Käyttötarkoituksen muutos	kyllä
Yhtymä...	12kpl asuinrakennusten laajennusta tai julkisivuihin kohdistuvaa muutosta/toimenpidettä.	kyllä
Yhtymä...	2019 ja 2010 Käyttötarkoituksen muutos	kyllä
Yhtymä...	Mustankalliontie 34:ssa julkisivutoimenpide 2012, 36:ssa julkisivutoimenpide 2011 sekä Mustankalli...	kyllä

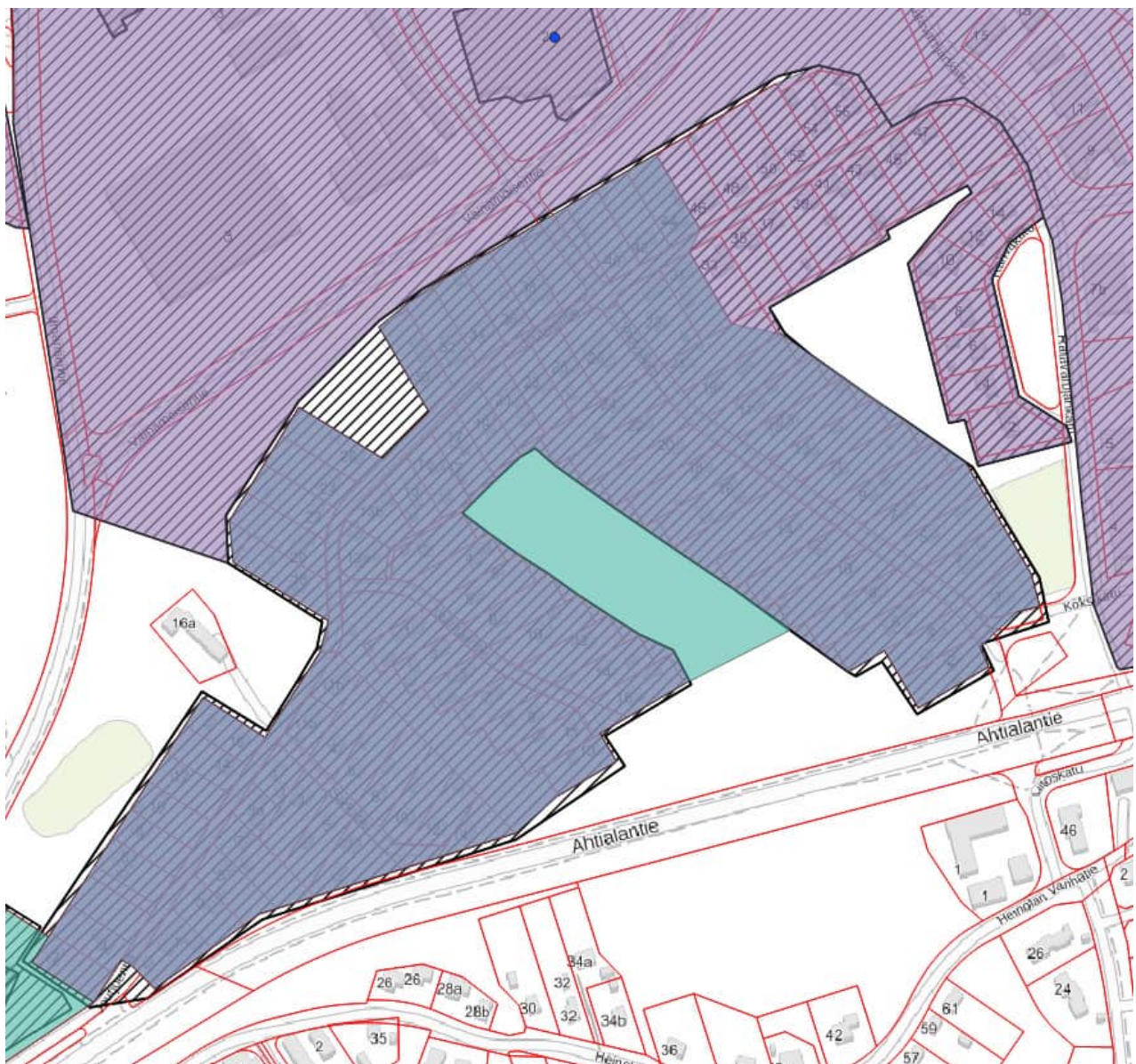
12. RAKENNETUT KULTTUURIYMPÄRISTÖT JA MAISEMAT

Kaupunki toimitti konsultin käyttöön aivan tuoreen aineiston paikallisesti arvokkaiden maisemien aluerajauksista. Paikallisesti arvokkaiden rakennetun ympäristön aluerajaukset tarkistettiin kaupungin toimittaman esityksen pohjalta. Työllä parannettiin kulttuuriympäristön paikkatietoaineistojen laatua harmonisoidulla ja yhdenmukaistamalla aluerajauksia päällekkäisillä kohteilla, joilla rajaukset poikkesivat vain hieman toisistaan.

Aluerajauksiin tehtiin muutoksia seuraavien alueiden osalta:

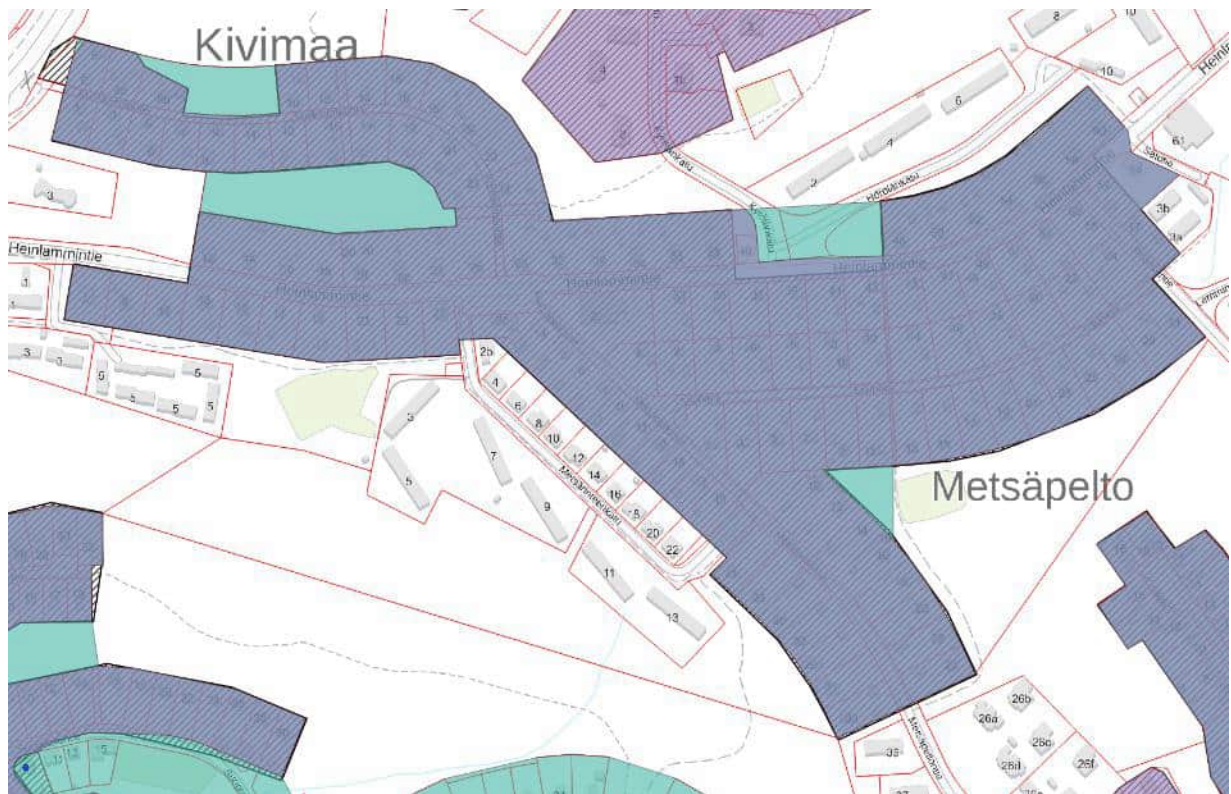
Joutjärven pientaloalue:

- Alue nimettiin uudelleen Joutjoentien pientaloalue.
- Lilalla kulttuuriympäristörajaus, turkoosilla maisemarajaus, mustalla vinorasterilla vanha rajaus.

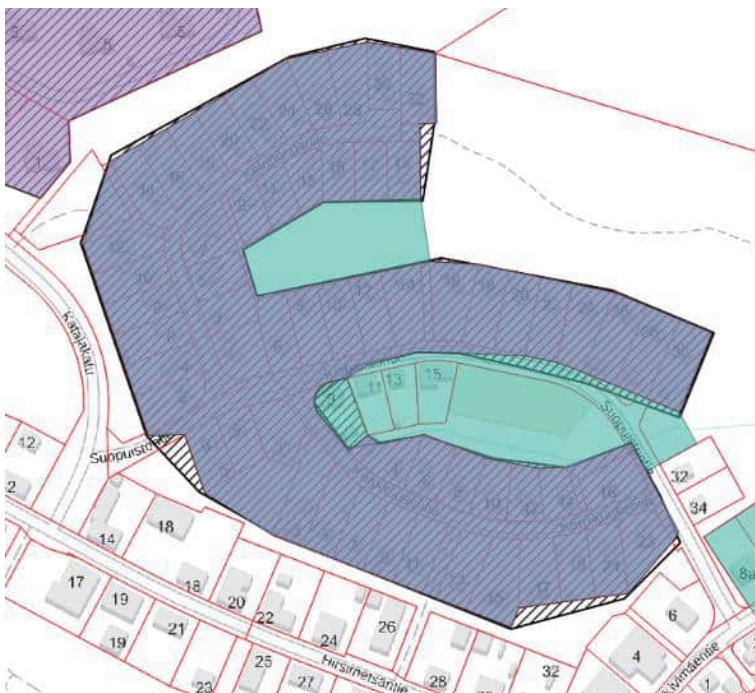
Heinlammin ja Saunakadun pientaloalueet

- Lilalla kulttuuriympäristörajaus, turkoosilla maisemarajaus, mustalla vinorasterilla vanha rajaus.

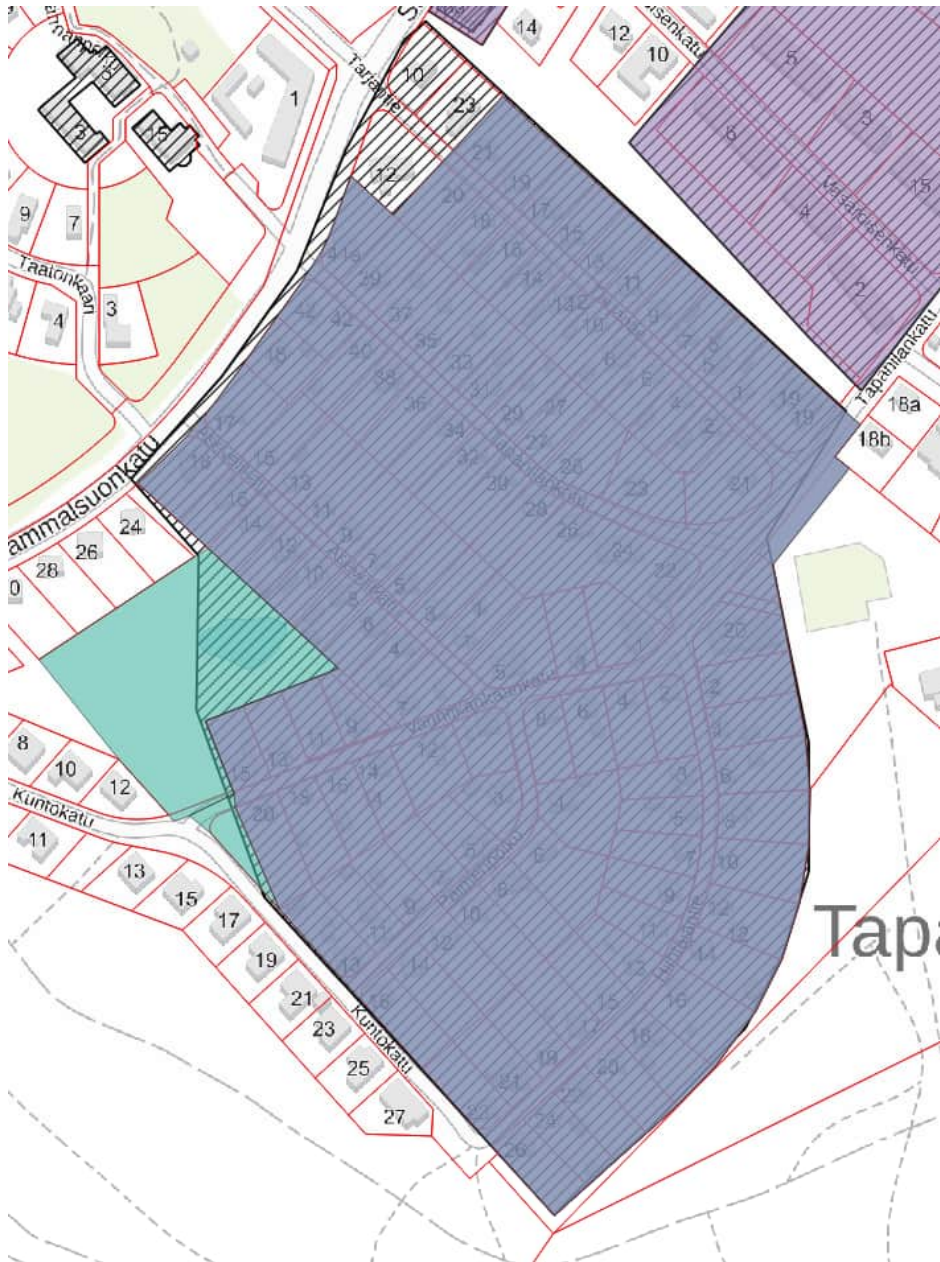
Suopursun pientaloalue

- Lilalla kulttuuriympäristörajaus, turkoosilla maisemarajaus, mustalla vinorasterilla vanha rajaus.

Tapanilan pientaloalue:

- Lilalla kulttuuriympäristörajaus, turkoosilla maisemarajaus, mustalla vinorasterilla vanha rajaus.

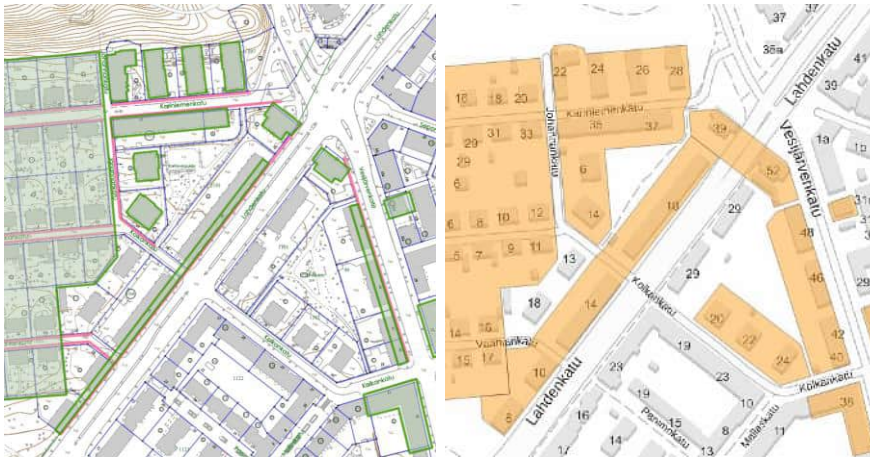

13. MUUT ALUERAJAUSTARKISTUKSET

Työn aikana nousi esille myös muita aluerajauksiin liittyviä muutostarpeita.

Seuraavat yksittäiset rakennukset yhdistettiin laajemmiksi aluekokonaisuuksiksi

- Kuvaukset saatiin vanhoista selvityksistä.
- Uusien alueiden nimiksi annettiin As Oy Kariholvi, As Oy Karinportti sekä Kariniemenkadun kerrostalot, Lahdenkatu 8-19 sekä Vesijärvenkatu 40-49.
- Tunnukset 2023 mukaan.

Kolkankatu

- Mukaan Kolkankatu 20, 22 ja 24.

Rajakadun kerrostalot

- Otettiin mukaan alueena.
- Tunnus vanhan mukaan.

Ämmälän kyläkeskus

- Aluerajaus on erilainen paperisessa selvityksessä kuin mitä karttapalvelussa on.
- Rajausta on varmasti joskus tarkennettu.
- Ei tehty muutosta paikkatietoaineiston rajaukseen.

Jaakkolankadun muuntamo

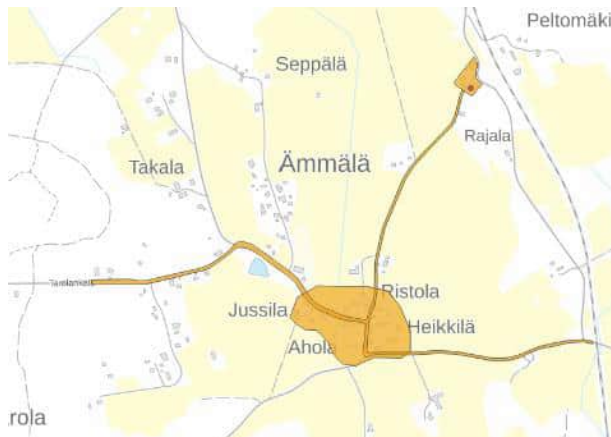
- Näyttää tulleen puretuksi ilmakuvien 2011 ja 2014 välillä.
- Poistettiin kohteista.

Linnaistentien muuntamo

- Näyttää tulleen puretuksi ilmakuvien 2021 ja 2022 välillä.
- Poistettiin kohteista.

Renkomäen historiallinen tie.

- Lisättiin aineistoon Ämmälä-Renkomäki-Mikkiön osayleiskaavan mukaisesti.

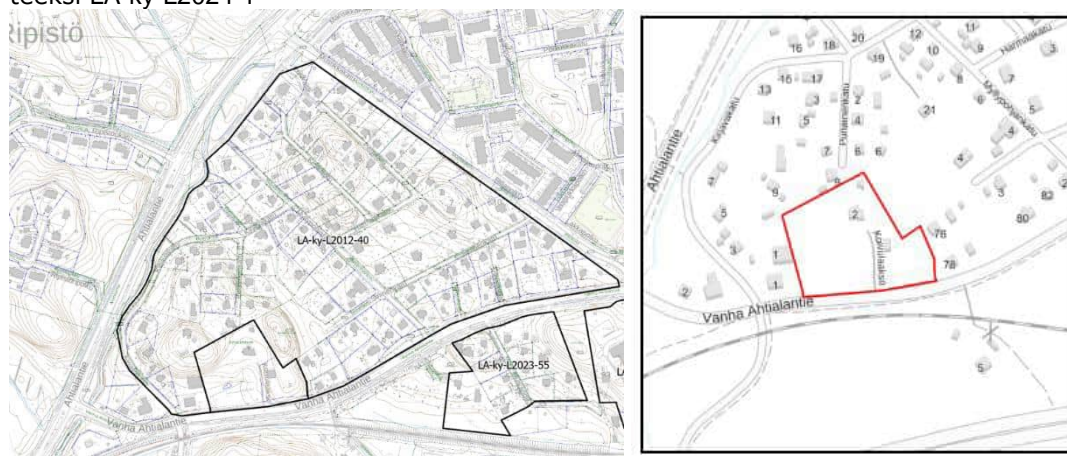
14. PÄIVITYKSET TIETOKANTAAN 2024

14.1 Aluerajausten tarkistukset ja uudet kohteet keväällä 2024 ennen ehdotuksen nähtävillöoloa

Aluerajauksiin nousi esille muutostarpeita, jotka tehtiin keväällä 2024. Aluerajausmuutoksia tehtiin yhteensä 19 laajentunutta aluetta, 9 pienentynyttä aluetta, 3 uutta aluetta, 1 jossa yhdistetty kaksi samaan aluerajaukseen.

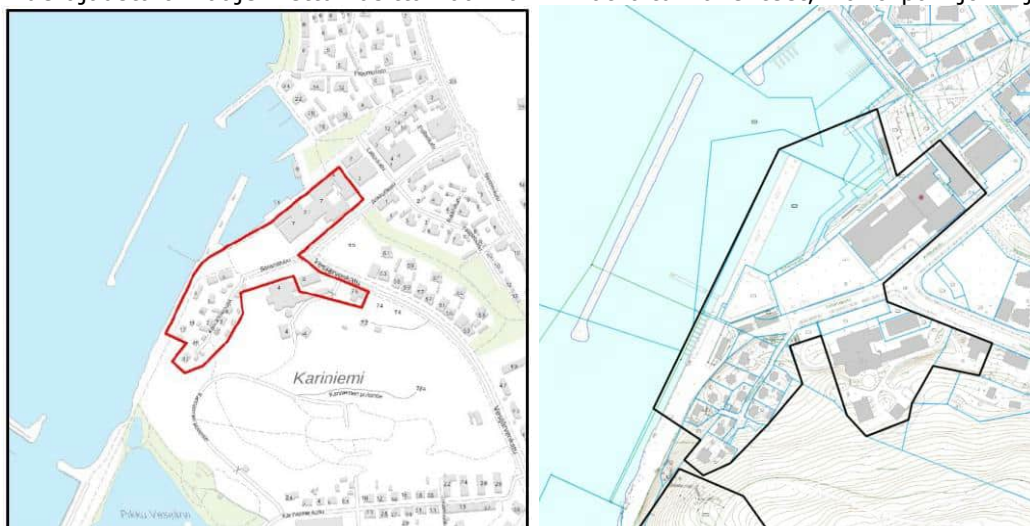
Myllypohja LA-ky-L2012-40 / Koivulaakso 2 LA-ky-L2024-1

- Asuinrakennus ja ateljee Koivulaakso 2 olleet aiemmin mukana Myllypohjan alueessa LA-ky-L2012-40.
- Supistettiin aluerajausta rajaamalla Koivulaakso 2 asuin- ja ateljeerakennukset erilliseksi kohteeksi LA-ky-L2024-1

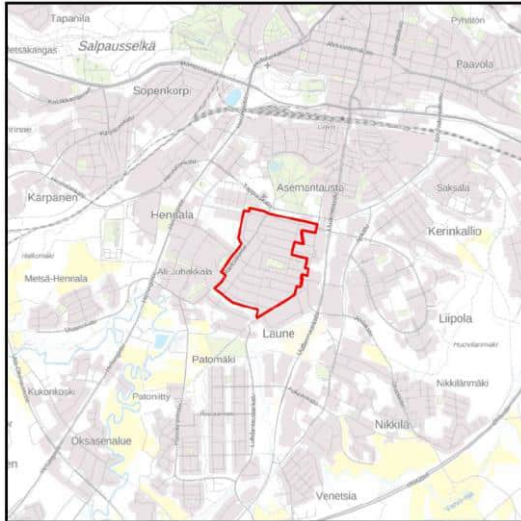
Satama LA-ky-L2000-81

- Aluerajausta on laajennettu käsittämään lähimmät laiturirakenteet, Piano-paviljonki ja vesilaitos.

Launeen pientaloalue LA-ky-L2012-58

- Aluerajausta on supistettu siten, että vuonna 2000 valmistunut Suorakulmankatu 4 on jätetty aluerajauksen ulkopuolelle.

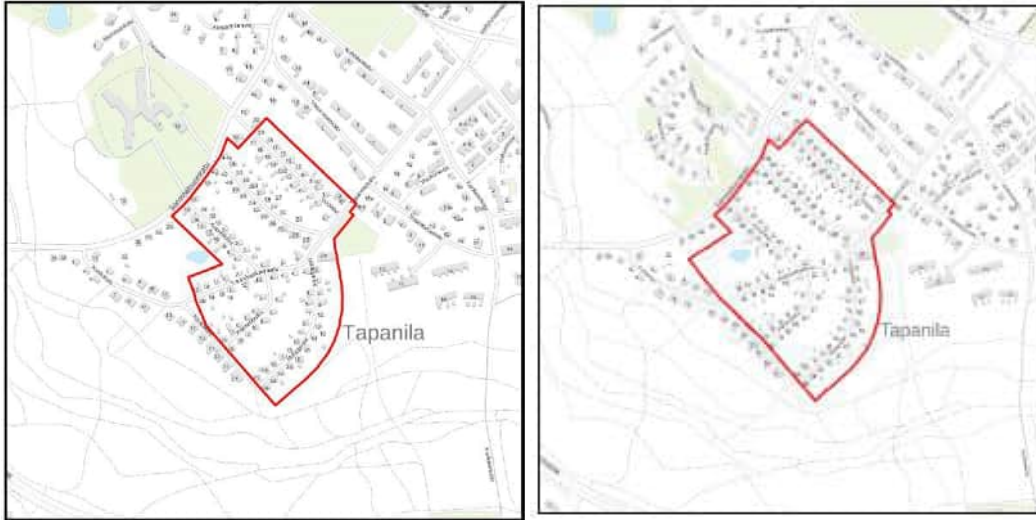
Hämeenkatu 1 LA-ky-L2000-8

- Aluerajausta on muutettu siten, että Perhetalo ja Hämeenkatu 1 on yhdistetty samaan kohdekorttiin.

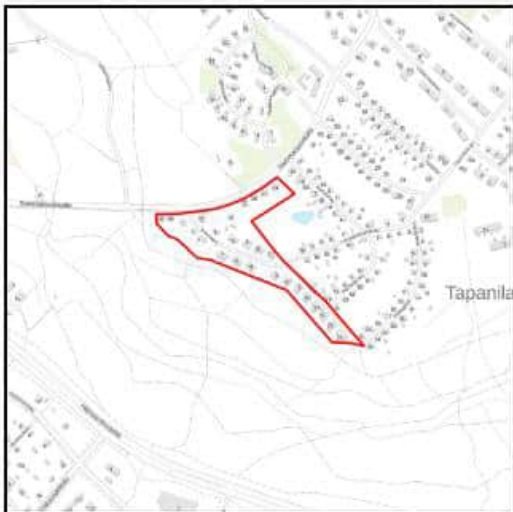
Tapanilan pientaloalue LA-ky-L2000-161

- Aluerajausta on laajennettu käsittämään Tapanilan perinneyhtiö.

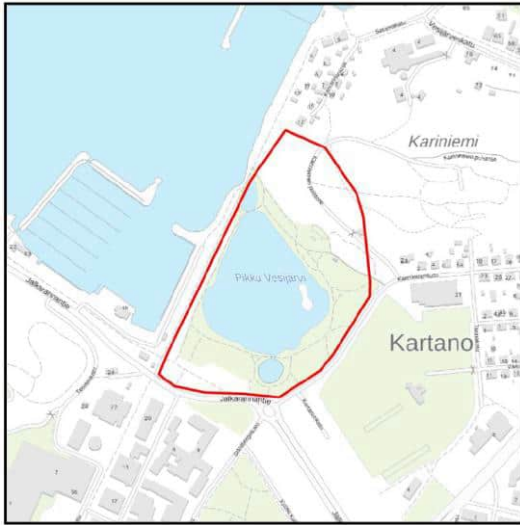
Kuntokadun pientalot LA-ky-2023-2

- Uusi alue

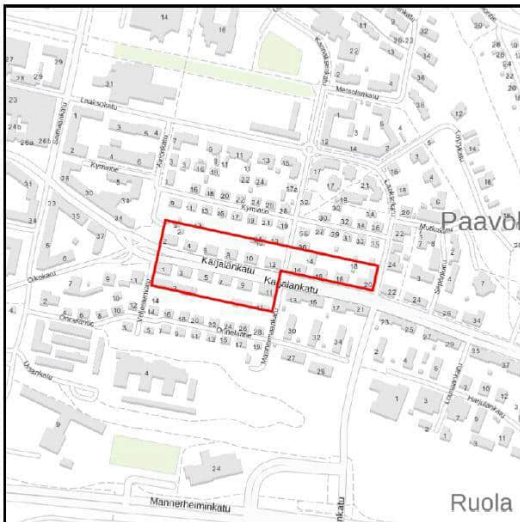
Pikku-Vesijärvi LA-ky-L2000-77

- Pikku-Vesijärven rajausta muutettu maisemarajauksen mukaiseksi.

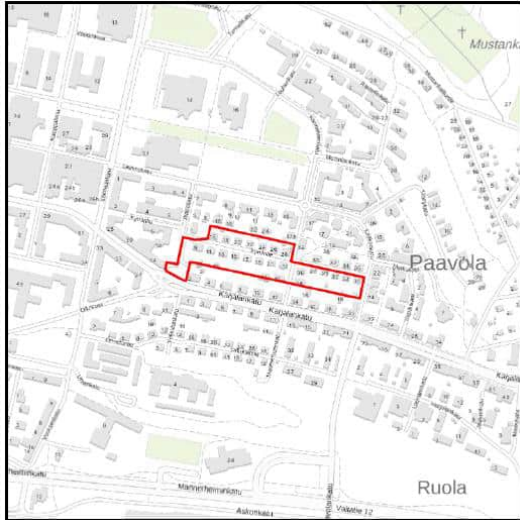
Karjalankadun pienkerrostalot LA-ky-L2000-94

- Aluerajausta on laajennettu itään käsittämään kaikki Karjalankadun pientalot.

Kymintien pienkerrostalot LA-ky-L2000-95

- Aluerajausta on laajennettu käsittämään kaikki Kymintien pientalot.

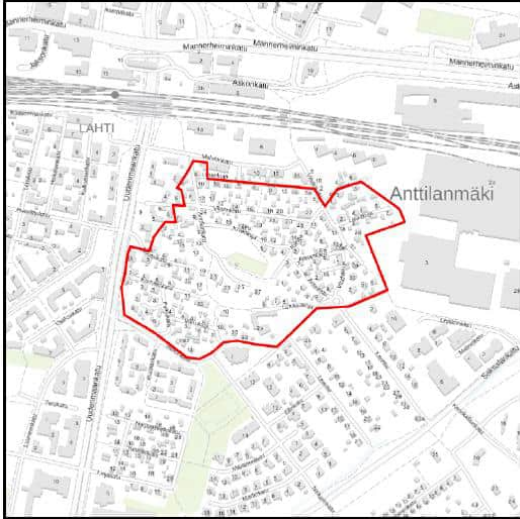
Ahtialan rautatieasema LA-ky-L2000-108

- Aluerajausta on laajennettu käsittämään koko asema-alue ottamalla mukaan myös vahtitupa aseman lounaispuolella.

Anttilanmäki LA-ky-L2000-141

- Aluerajausta on muutettu yhtenäiseksi RKY-aluerajauksen kanssa sekä laajennettu käsittämään Kerintie 2.

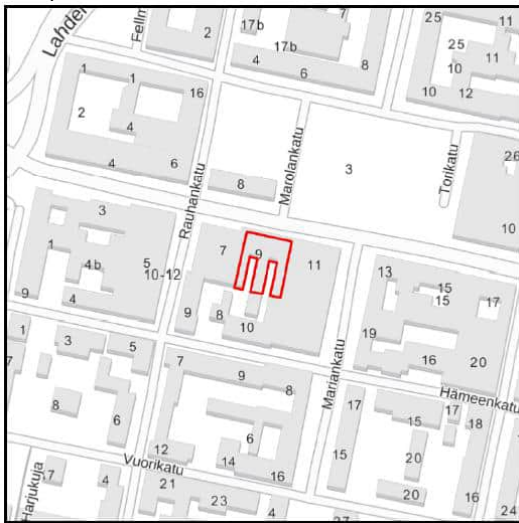
Rauhala LA-ky-L2000-160

- Aluerajausta on laajennettu käsittämään koko tontti.

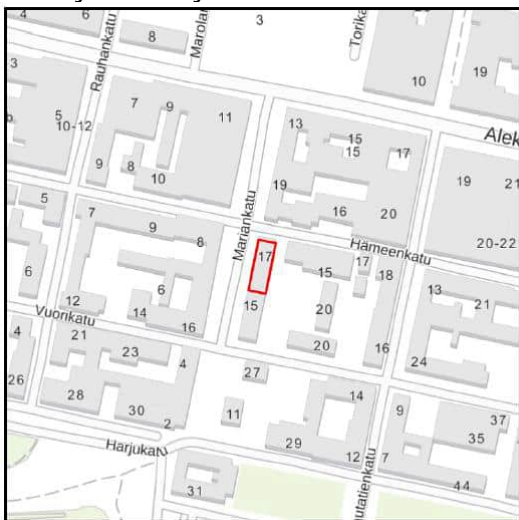
Tuomitalo LA-ky-L2012-2

- Aluerajausta on laajennettu käsittämään myös Tuomitalon Hämeenkadun puoleinen osuus sekä valopiha.

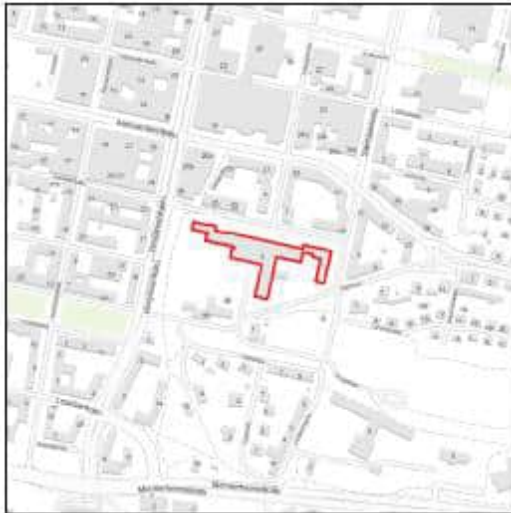
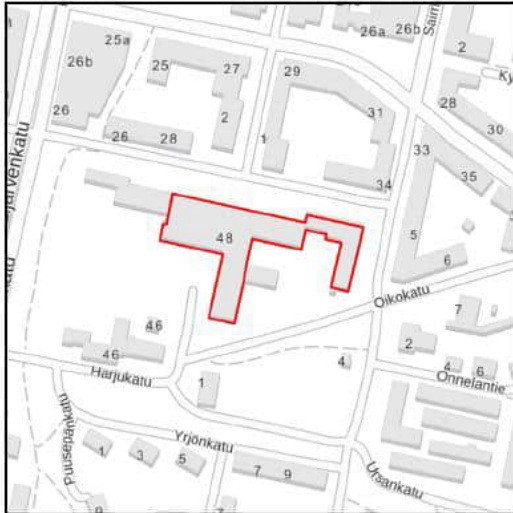
Paasikulma LA-ky-L2012-7

- Aluerajausta laajennettu käsittämään Hämeenkadun puoleinen asuintorni ja tontti.

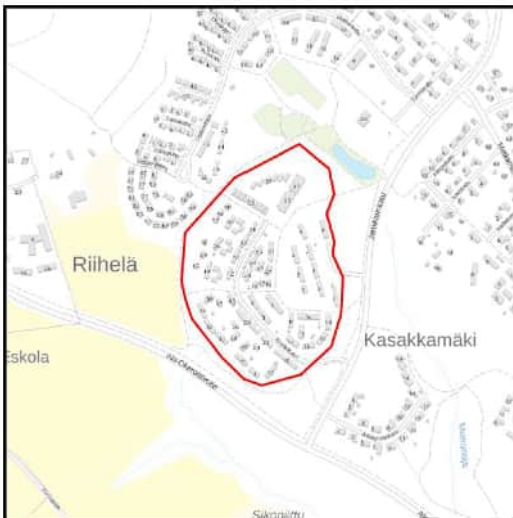
Kaupunginsairaala LA-ky-L2012-8

- Aluerajausta on laajennettu käsittämään myös kaupunginsairaalan vanha osa, joka on aiemmin ollut omana kohteena nimellä sisätautisairaala.

Riihelä LA-ky-L2012-74

- Aluerajausta on laajennettu käsittämään Uotilankadun etelä- ja itäpuolen rakennukset.

Maakuntatalo LA-ky-L2023-1

- Aluerajausta on laajennettu käsittämään koko tontti.

Niemen pientalot LA-ky-L2000-99 / Niemen lastenseimi LA-ky-L2000-166

- Niemen lastenseimi on rajattu omaksi kohteekseen Niemen pientaloalueesta.

Myllypohjan kansakoulu LA-ky-L2023-54

- Aluerajausta on laajennettu käsittämään opettajien asuintalot radan varressa.

Huhmarannan lastenkoti LA-ky-L2023-57

- Aluerajausta on laajennettu käsittämään koko tontti.

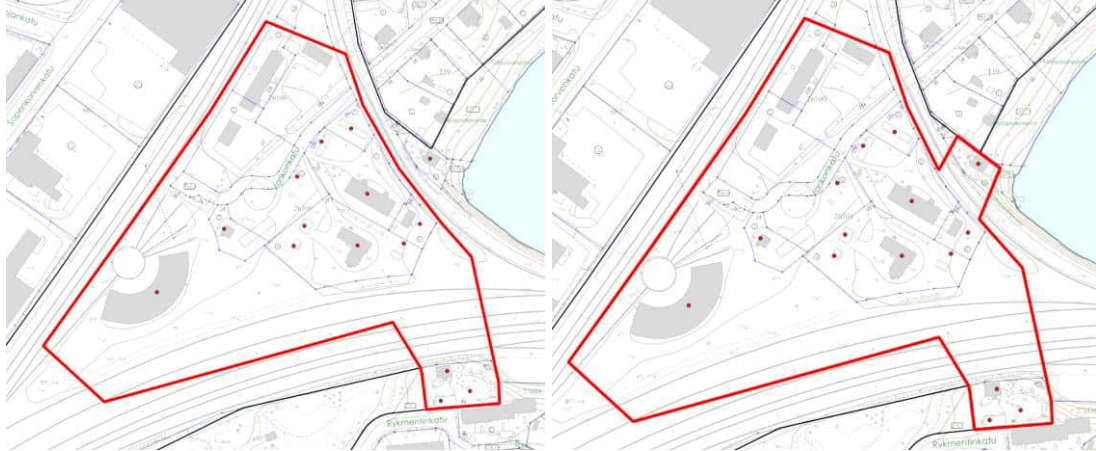
Renkomäen kansakoulu LA-ky-L2023-65

- Aluerajausta on supistettu käsittämään ainoastaan koulun vanha osa.

Mytäjäisten varikkoalue LA-ky-L2000-143

- Aluerajausta on laajennettu käsittämään rautatien pohjoispuolinen suojeltu rakennus.

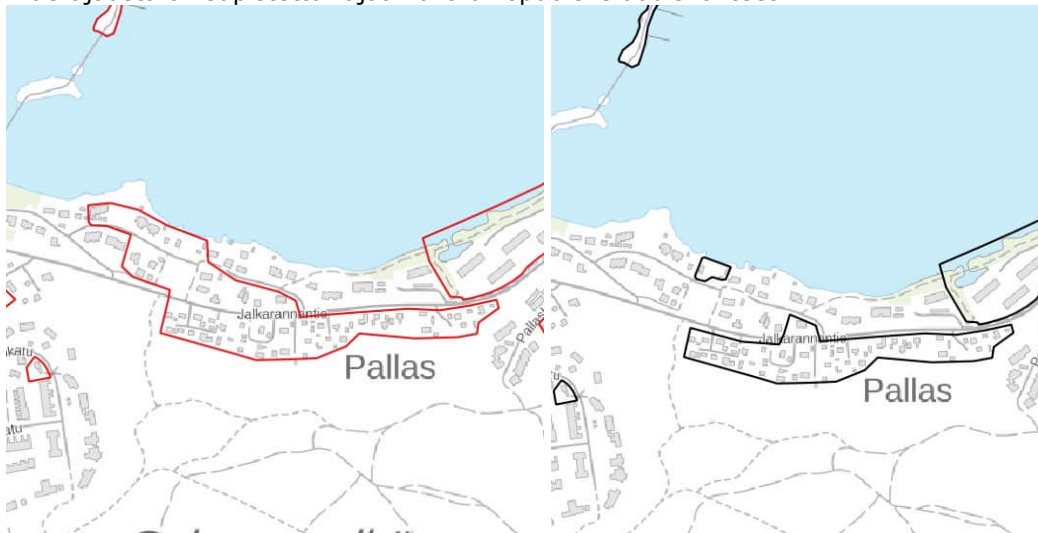
Lahden rautatieasema LA-ky-L2000-34

- Aluerajausta on laajennettu käsittämään rautatieaseman länsipuolinen suojeltu rakennus.

Pajurinteen huvila-asutus LA-ky-L2000-165

- Aluerajausta on supistettu rajaamalla ulkopuolelle uudiskohteet.

Radiomäki LA-ky-L2000-4

- Aluerajaus on muutettu maisemarajauksen mukaiseksi.

Päijät-Hämeen keskussairaalan alue LA-ky-L2012-75

- Aluerajausta on laajennettu kattamaan alueen kaikki rakennukset.

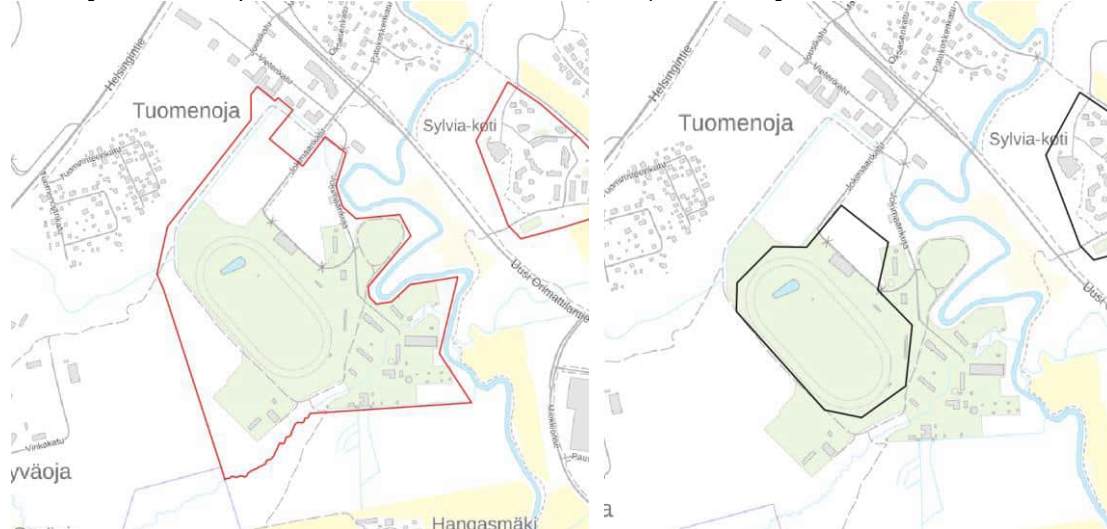
Metsä-Pietilän teollisuusalue -> Koiviston Auto LA-ky-L2012-68

- Metsä-Pietilän teollisuusalueen rajausta poistettiin, sillä alueella ei ole yhtenäisiä arvoja. Alueelta on purettu useita rakennuksia sekä rakennettu uutta. Koiviston liikenteelle rajattiin alue teollisuusalueen keskelle.

Ravikeskus LA-ky-L2012-66

- Aluerajausta on supistettu käsittämään vain ravirata, katsomo ja lähimmät rakennukset.

14.2 Tekstitäydennykset ja puuttuneet kuvaustekstit

Sylvia-koti

- Täydennetty merkittäviä muutoksia: Sylvia-kodin alueelta on purettu teollisuus-/pienteollisuus-talo vuonna 2022, kaksi erityisryhmien asuinrakennusta vuonna 2022 ja yleissivistävien oppilaitosten rakennus vuonna 2023. Vuonna 1984 valmistunut omakotitalo on saanut purkamisluvan alkuvuodesta 2024.

Aikuiskoulutuskeskus

- Täydennetty merkittäviin muutoksiin: Laajennus (liikuntahalli) 2021–2022. Lisätty kuvaustekstiin: Aikuiskoulutuskeskus on osa vuosina 2020–2023 rakennettua Paavolan kampusta.

Kannaksen yhteislyseo

- Täydennetty merkittäviin muutoksiin: Yhdyskäytävä Terijoenkatu 7:n 2021. Toiminnallisia muutoksia 2022.

Lahden kartano

- Täydennetty merkittäviin muutoksiin: 2021–2023 peruskorjaus.

Onnelantien pientaloalue

- Muokattu tekstiä puretun rukoushuoneen osalta.

Puuttuneet kuvaustekstit täydennetty yhteensä 19 kohteeseen:

- **Koivulaakso 2**
- **Kuntokadun pientalot**
- **Mutkapolun pientalot**
- **Kudekatu 3**
- **Kappeli (Hennala rak 57)**
- **Varasto (Hennala rak 58)**
- **Kerintie 35**
- **Yläportinkadun pientalot**
- **Sammalsuonkatu 19**
- **Tapanilan vanha aitta**

- **Niemen vanha koulu**
- **Suoniitynkatu 7**
- **Moisalankatu 2**
- **Savontie 209**
- **Kolkankadun pienkerrostalot**
- **Tähtitorninkadun muuntamo**
- **Vuoripojankadun muuntamo**
- **Purokadun muuntamo**
- **Nummenkadun ja Hämeenlinnantien risteyksen muuntamo**
- **Okeroinen**
- **Ämmälä**

14.3 Kohteen_tyyppi -sarakkeen muutokset

Sarakkeen arvoja päivitettiin

- Taajama -> Asuinalue
- Järvi -> Vapaa-aika

Alueiden luokitusta päivitettiin

- Satama -> **liikenne**
- Myllyt -> **teollisuus**

14.4 Muutokset tietokannan pisteaineistoon

Pisteaineistoista poistettiin pisteet, joiden aluerajaus on 1 rakennus.

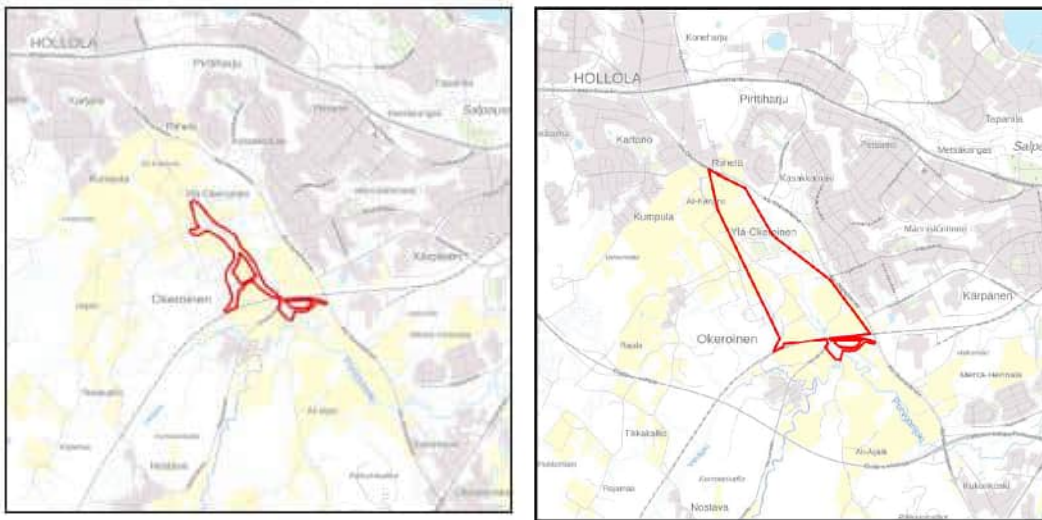
14.5 Poistetut kohteet

- Mukkulan yhteiskoulu, purettu
- Jalkarannantien ja Korpikankareentien risteyksen muuntamo, purettu
- Lanu-puisto poistettiin, koska ei ole rakennetun ympäristön kohde

14.6 Ennen hyväksymiskäsittelyä vuonna 2024 tehdyt rajauskorjaukset

Okeroisten kylän kulttuurimaisema LA-ky-L2000-150

- Laajennettu teknisenä korjauksena aluerajaus maakunnallisesti merkittävän rakennetun kulttuuriympäristön aluerajauksen mukaiseksi
- Muutos ei vaikuta yleiskaavakarttaan.
- Nimimuutos: Okeroisen tienvarsimaisema -> Okeroisten kylän kulttuurimaisema

Åmmälän kyläkeskuksen kulttuuriympäristö LA-ky-L2000-121

- Laajennettu teknisenä korjauksena aluerajaus maakunnallisesti merkittävän rakennetun kulttuuriympäristön aluerajauksen mukaiseksi
- Muutos ei vaikuta yleiskaavakarttaan.
- Nimimuutos: Åmmälän kyläkeskus -> Åmmälän kyläkeskuksen kulttuuriympäristö

14.7 Muut ennen hyväksymiskäsittelyä vuonna 2024 tehdyt muutokset

- Tarkistettu kohteiden nimiä ja tehty muita teksteihin teknisiä korjauksia.
- Poistettu teksteistä vanhentuneiden yleiskaavojen tiedot.
- Tarkistettu kohteiden kulttuurihistoriallista merkittävyyttä sekä suojelun tyyppiä.
- Lopulliseen muotoonsa korjatut kohdekortit on tulostettu tietomallista osaksi päivitysinventointia.
- Lisätty raportin alkuun tietomallista tulostetut teemakartat ja niiden kuvailutekstit sekä kuvaus arvoitusten päivittämisestä ja arvokriteerit.

15. KOHDEKORTIT (423 KPL)

Tietokannassa olevista alueista laadittiin kohdekohtaiset kortit pdf-muodossa. Malliversio kortista esiteltiin ohjausryhmälle ja lopulliset kortit laadittiin saatujen kommenttien perusteella.

Korteissa esitetään valokuvan ja sijaintikartan lisäksi tietokannasta seuraavat tiedot:

- tunnus
- alueen nimi
- nimi
- osoite
- valmistumisvuosi
- suunnittelija
- kulttuurihistoriallinen merkittävyys (valtakunnallinen, maakunnallinen, paikallinen)
- suojelutapa
- suojelun lisätieto
- merkittävät muutokset
- kuvaus
- kulttuurihistoriallinen arvotyyppi ja kulttuurihistoriallisen merkittävyyden kriteerit (rasteina)

Korteilla olevien valokuvien osalta Selvitys Lahden kulttuurihistoriallisesti arvokkaista kohteista (2000) kuvia ei ollut käytettävissä. Lisäksi osa Selvitys Lahden sodanjälkeisestä rakennusperinnöstä (2012) valokuvista ei ollut käytettävissä. Valokuvien osalta kohdekortteja on täydennetty ennen hyväksymiskäsittelyä.

Kohdekortit (423 kpl) toimitettiin kaupungille pdf-muodossa.

LA-ky-L2023-4 Sisältö päivitetty: 23.05.2023

Keski-Lahti

Centrumin tavaratalo

Aleksanterinkatu 23, 15140 Lahti

Valmistumisvuosi: 1957
Suunnittelija: Kulfusosuuskuntien Keskusliitto

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -
Suojelusäilytys

Merkittävät muutokset: Kohteelle on myönnetty lupa laajennustyölle 2002, toimenpide lupa julkisivutoimenpiteille 2005, rakennuslupa sisäisille ja julkisivumuutoksille 2006, rakennuslupa laajennustyölle 2007, toimenpide lupa julkisivutoimenpiteille 2014, rakennuslupa peruskorjaukselle 2017 sekä rakennuslupa sisäisille ja julkisivumuutoksille 2018.

Vuonna 1957 Aleksanterinkadun ja Vesijärvenkadun kaikkiosuumaan valmistui kymmenkerroksinen Centrumin tavaratalo, joka perustui uudelle funktionalistiselle idealle matalasta, korkeaa asuintornia ympäröivästä läheisestä. Tarkoituksena oli luoda mahdollisimman esteetön ja nautaan valonsaanti kaikkien asuinhuoneisiin. Arkkitehti Simo Lurpeen Kulfusosuuskuntien Keskusliiton arkkitehtiosastolla suunnittelema Centrum oli vastoin Aleksanterinkadun pohjoispuolen toiselle tornirakennukselle. Kulkuaikaa. Uutta Lahdessa oli myös Centrumin osittain maanpäällinen Vesijärvenkadun ja Aleksanterinkadun välisen myymäläkäytävä, jota kortin sisäosat saatiin tehokkaasti käyttöön. Käytävä on sittemmin rakennettu umpeen. Ensimmäisen kerroksen suunniteltiin tilat OTK:n myymälälle, kirjakaupalle, siirtomaamyymälälle, kahvibaarille, kukkakäupalle sekä liha- ja kalamyymälöille. Toinen kerros varattiin kokonaisuudessaan ravintolajähtöön ja kolmannen kerroksen ajoittuvat toimistotilat. Korkea asuintorni oli asuinkäytössä. Centrumin läheisten ukoissa on tehty vuosien aikana merkittäviä muutoksia. Julkisivupinnat sekä ikkunat ja ovet on kokonaisuudessaan uusittu. Sokkelin kiviverhous on käännyt akupärsänsä. Oritaisen maanpäällisen myymäläkäytävän postiarin käyttöä näky entjääsi. Vesijärvenkadun puolella julkisivulla, jossa käytävän aukko on korvattu harmalla rakennetellevyillä. Asuinosaan julkisivussa on alkuperäinen terastrappaus. Myös asuinosaan

Arvotuskriteerit

- Rakennustaitteellinen
- Rakennustekninen
- Arkkitehtoninen
- Rakennushistoriallinen
- Maisemallinen
- Eikästava
- Alkuperäinen
- Harvinaisen
- Tyypillinen
- Historiallisesti todistusvoimainen
- Historiallisesti kerruksellinen

Inventointitunnus**Nimi**

LA-ky-L2000-1	Hollolankatu 12
LA-ky-L2000-2	Lahden Pyhän Kolminaisuuden kirkko
LA-ky-L2000-3	Fellmanipuisto
LA-ky-L2000-4	Radiomäki
LA-ky-L2000-5	Harjukadun länsiosan pientaloalue
LA-ky-L2000-6	Konserttitalo
LA-ky-L2000-7	Lahden kansakoulu
LA-ky-L2000-8	Pappila
LA-ky-L2000-10	Orimattilan Kutomo
LA-ky-L2000-11	Lahden talo
LA-ky-L2000-12	Etelä-Suomen Sanomien talo
LA-ky-L2000-13	Puhelinyhdistyksen talo
LA-ky-L2000-14	Tuomisen talo
LA-ky-L2000-15	Rauhankatu 18 -Vapaudenkatu 2 - Fellmaninkatu 1
LA-ky-L2000-16	Starckjohannin liiketalo
LA-ky-L2000-17	Kotila
LA-ky-L2000-18	Harjunpuisto
LA-ky-L2000-19	Mariankatu 6 - Vuorikatu 16
LA-ky-L2000-20	Kaupungintalo
LA-ky-L2000-21	Lahden yhteiskoulu
LA-ky-L2000-22	Aleksanterinkatu 11
LA-ky-L2000-23	Seurakuntatalo
LA-ky-L2000-24	Janhusen talo
LA-ky-L2000-25	Asuinrakennus ja eläinsairaala
LA-ky-L2000-26	Millerin talo
LA-ky-L2000-27	Missio-kaupan tai Savion talo
LA-ky-L2000-28	Puistokatu 3
LA-ky-L2000-29	Hollolan Säästöpankki
LA-ky-L2000-30	Fagerholmin talo
LA-ky-L2000-31	Harjun koulu
LA-ky-L2000-32	Puistokatu 5 - Rautatienkatu 10
LA-ky-L2000-33	Ristinkirkko
LA-ky-L2000-34	Lahden rautatieasema
LA-ky-L2000-35	Vapaudenkatu 10 - Mariankatu 23
LA-ky-L2000-36	Pankkiportti
LA-ky-L2000-37	Aholan talo
LA-ky-L2000-38	Hildenin talo
LA-ky-L2000-39	Asematori
LA-ky-L2000-40	Kansallis-Osake-Pankki
LA-ky-L2000-41	Rajasen kulma
LA-ky-L2000-42	Lahden Säästöpankin toimitalo
LA-ky-L2000-43	Loviisankadun teatteritalo
LA-ky-L2000-44	Peltosen talo
LA-ky-L2000-45	Kirkkokatu 11
LA-ky-L2000-46	Kansallis-Osake-Pankin toimitalo
LA-ky-L2000-47	Toritalo
LA-ky-L2000-48	Rautatienkatu 13 - Hämeenkatu 19
LA-ky-L2000-49	Mallasjuoman tehdasrakennus
LA-ky-L2000-50	Hämeenkatu 21
LA-ky-L2000-51	Asemapäällikön asuintalo

LA-ky-L2000-52	Luther-kirkko
LA-ky-L2000-53	Seurahuone
LA-ky-L2000-54	Vesijärvenkadun huoltoasema
LA-ky-L2000-55	Vesijärvenkadun elokuvateatteri
LA-ky-L2000-56	Kulmala
LA-ky-L2000-57	Lehden kumikorjaamo
LA-ky-L2000-58	Käsi- ja pienteollisuustalo
LA-ky-L2000-59	Vesijärvenkatu 27 - Sammonkatu 6
LA-ky-L2000-60	Lahden kansanopisto
LA-ky-L2000-61	Virastotalo
LA-ky-L2000-62	Sähkölaitos
LA-ky-L2000-64	Vuorelman kulma
LA-ky-L2000-65	Vesijärvenkatu 25
LA-ky-L2000-66	Synnytyslaitos
LA-ky-L2000-67	Suomen Vapaa Evankelis-Luterilainen Kirkko
LA-ky-L2000-68	Olavinlinna
LA-ky-L2000-69	Salpauksen talo
LA-ky-L2000-70	Naapuri
LA-ky-L2000-71	Oskarin piha
LA-ky-L2000-72	Piharakennus, Rauhankatu 9 - Hämeenkatu 8
LA-ky-L2000-73	Salpausselän yhteiskoulu
LA-ky-L2000-74	Lahden kylän koulu
LA-ky-L2000-75	Ammattikoulu
LA-ky-L2000-76	Hakatornit
LA-ky-L2000-77	Pikku-Vesijärvi
LA-ky-L2000-78	Hollolankatu 3
LA-ky-L2000-79	Suojalinna
LA-ky-L2000-80	Pellonkulma
LA-ky-L2000-81	Vesijärven satama
LA-ky-L2000-82	Linja-autoasema
LA-ky-L2000-83	Kisapuisto
LA-ky-L2000-84	Lahden kartano
LA-ky-L2000-85	Lahden lyseo
LA-ky-L2000-86	Kariniemen pientaloalue
LA-ky-L2000-87	Askonkatu 10
LA-ky-L2000-88	Kansantalo
LA-ky-L2000-89	Vaivaistalon alue
LA-ky-L2000-90	Veljeskoti
LA-ky-L2000-91	Saimaankulma
LA-ky-L2000-92	Oikoportti
LA-ky-L2000-93	Onnelantien pientaloalue
LA-ky-L2000-94	Karjalankadun pienkerrostalot
LA-ky-L2000-95	Kymintien pientaloalue
LA-ky-L2000-96	Pyhättömän länsiosan pientaloalue
LA-ky-L2000-97	Kahvisaaren huvila
LA-ky-L2000-98	UPM:n vanhat tehdasrakennukset

LA-ky-L2000-99	Niemen pientalot
LA-ky-L2000-100	Niemen paloasema
LA-ky-L2000-101	Västeråsin lahjataloalue
LA-ky-L2000-102	Mukkulan kartano
LA-ky-L2000-103	Uusitorppa
LA-ky-L2000-104	Rättäri
LA-ky-L2000-105	Lahden Seudun Maamieskoulu
LA-ky-L2000-106	Sipura
LA-ky-L2000-107	Ryylintien pientaloalue
LA-ky-L2000-108	Ahtialan rautatieasema
LA-ky-L2000-109	Pajamäki
LA-ky-L2000-110	Koiskalan kartano
LA-ky-L2000-111	Asko
LA-ky-L2000-112	Upo
LA-ky-L2000-113	Pyhättömänmäen itäosa
LA-ky-L2000-114	Möysän koulu
LA-ky-L2000-115	Rekolankadun omakotitalot
LA-ky-L2000-116	Tenavan pientaloalue
LA-ky-L2000-117	Joutsaari
LA-ky-L2000-118	Lehtola
LA-ky-L2000-119	Metsä-Huovila
LA-ky-L2000-120	Taka-Lotilan pientaloalue
LA-ky-L2000-121	Ämmälän kyläkeskuksen kulttuuriympäristö
LA-ky-L2000-123	Tupala
LA-ky-L2000-124	Kangasmäki
LA-ky-L2000-125	Ali-Mäkelä
LA-ky-L2000-126	Yli-Mäkelä
LA-ky-L2000-127	Valokadun omakotitalot
LA-ky-L2000-128	Orimattilankadun tienvarsimiljö
LA-ky-L2000-129	Rekola
LA-ky-L2000-130	Siltala
LA-ky-L2000-131	Uusitalo
LA-ky-L2000-132	Ajokadun tienvarsitaajama
LA-ky-L2000-133	Nikkilän muuntoasema
LA-ky-L2000-134	Porvoonjoentien pientalot
LA-ky-L2000-135	Vaivaistalon alue
LA-ky-L2000-136	Miljoonakylä
LA-ky-L2000-137	Kansakoulukadun pientalot
LA-ky-L2000-138	Yli-Marola
LA-ky-L2000-139	Huovilankadun pumppuhuone
LA-ky-L2000-140	Kittelä
LA-ky-L2000-141	Anttilanmäki
LA-ky-L2000-142	Sopenkorven pientaloalue
LA-ky-L2000-143	Mytjäisten varikkoalue
LA-ky-L2000-144	Mytjäisten pientaloalue
LA-ky-L2000-145	Hennalan kasarmialue

LA-ky-L2000-146	Enson omakotitalot
LA-ky-L2000-147	Tornatorin tehdas
LA-ky-L2000-148	Tornatorin isännöitsijän asuintalo
LA-ky-L2000-149	Jokirannan huvila
LA-ky-L2000-150	Okeroisten kylän kulttuurimaisema
LA-ky-L2000-153	Koivula
LA-ky-L2000-154	Turunäyräs
LA-ky-L2000-155	Yli-Sippala
LA-ky-L2000-156	Toimela
LA-ky-L2000-157	Kärpäsen pientaloalue
LA-ky-L2000-158	Riihelän tila
LA-ky-L2000-159	Urheilukeskus
LA-ky-L2000-160	Rauhala
LA-ky-L2000-161	Tapanilan pientaloalue
LA-ky-L2000-162	Jaakkola
LA-ky-L2000-163	Ali-Kölli
LA-ky-L2000-164	Myllysaari
LA-ky-L2000-165	Pajurinteen huvila-asutus
LA-ky-L2000-166	Niemen lastenseimi
LA-ky-L2012-1	Valtakulma
LA-ky-L2012-2	Tuomitalo
LA-ky-L2012-3	Rahatalo
LA-ky-L2012-4	Pohjoismainen Yhdyspankki
LA-ky-L2012-5	Keskustalo
LA-ky-L2012-6	Vesijärvenkatu 40–49
LA-ky-L2012-7	Paasikulma
LA-ky-L2012-8	Kaupunginsairaala
LA-ky-L2012-9	Valtion virastotalo
LA-ky-L2012-10	Lahdenkadun kerrostalot
LA-ky-L2012-11	Fellmannia
LA-ky-L2012-12	Aleksanterinkatu 30 ja 35
LA-ky-L2012-13	Mustankalliontie 30–53
LA-ky-L2012-14	Vesitorninkatu 16, 18, 20, 19 ja 21
LA-ky-L2012-15	Oikokadun pistetalot
LA-ky-L2012-16	Mukkulankadun ja Lepolankadun kerrostalot
LA-ky-L2012-17	Kiveriönmäki
LA-ky-L2012-18	Taiteilija Matti Koskelan koti ja ateljee
LA-ky-L2012-19	Suopuisto
LA-ky-L2012-20	Mansikkavuori, Pohjanakanpolun pohjois- ja itäosa sekä Kyllikintie
LA-ky-L2012-21	Mansikkavuori
LA-ky-L2012-22	Etelä-Suomen Sanomat
LA-ky-L2012-23	Joutjoen teollisuusalue
LA-ky-L2012-24	Iskun tehtaot
LA-ky-L2012-25	Katajakatu
LA-ky-L2012-26	Hörölä
LA-ky-L2012-27	Metsäpelto

LA-ky-L2012-28	Mukkula
LA-ky-L2012-29	Mukkulan kirkko
LA-ky-L2012-30	Taiteilijatalo
LA-ky-L2012-31	Kilpiäistentie 2A
LA-ky-L2012-32	Metsämaa
LA-ky-L2012-33	Lahden sosiaalialan oppilaitos
LA-ky-L2012-34	Vuorenrinteentie
LA-ky-L2012-35	Kiiskilänmäki
LA-ky-L2012-36	Ahtialan terveystakeskus ja seurakuntakoti
LA-ky-L2012-37	Kissämäki
LA-ky-L2012-38	Sepänniemenkatu ja Sipurantie
LA-ky-L2012-38	Sepänniemenkatu ja Sipurantie
LA-ky-L2012-39	Karpalokatu
LA-ky-L2012-40	Myllypohja
LA-ky-L2012-41	Ruola
LA-ky-L2012-42	Laitakadun kerrostalot
LA-ky-L2012-43	Järvenpäänkatu 9
LA-ky-L2012-44	Joutjärvenrannan talot ja Rintalantie
LA-ky-L2012-45	Joutjoentien pientaloalue
LA-ky-L2012-46	Katrinkadun omakotitalot
LA-ky-L2012-47	Liipola
LA-ky-L2012-48	Kerinkallio
LA-ky-L2012-49	Pähkinäkuja
LA-ky-L2012-50	Pajukatu 1–19, Pajukatu 12, Tammikatu 1–14
LA-ky-L2012-51	Renkomäen ramppi
LA-ky-L2012-52	Venetsia
LA-ky-L2012-53	Sylvia-koti
LA-ky-L2012-54	Taiteilija Olavi Lanun koti ja ateljee
LA-ky-L2012-55	Alijuhakkalantie
LA-ky-L2012-56	Keijupuisto
LA-ky-L2012-57	Patomäen pientaloalue
LA-ky-L2012-58	Launeen pientaloalue
LA-ky-L2012-59	Launeen lastentalo
LA-ky-L2012-60	Launeen kirkko
LA-ky-L2012-61	Kerintie ja Leantie
LA-ky-L2012-62	Sopenkorven teollisuusalue
LA-ky-L2012-63	Kirveskatu
LA-ky-L2012-64	Enso-Gutzeitin pääkonttori ja aaltopahvitehdas
LA-ky-L2012-65	Leevinkadun pientalot
LA-ky-L2012-66	Jokimaan ravikeskus
LA-ky-L2012-67	Västäräkinkujan ja Kivitaskunkujan rivitalot
LA-ky-L2012-68	Koiviston Auto
LA-ky-L2012-69	Oululainen
LA-ky-L2012-70	Kasakkamäentien kerrostalot
LA-ky-L2012-71	Päivärinteekadun pienkerrostalot
LA-ky-L2012-72	Kasakkamäentien pistetalot

LA-ky-L2012-73	Kärpäsen lastentalo
LA-ky-L2012-74	Riihelä
LA-ky-L2012-75	Päijät-Hämeen keskussairaala
LA-ky-L2012-76	Tähtitorninkadun muuntamo
LA-ky-L2012-77	Pirttiharjun tähtitorni
LA-ky-L2012-78	Kiikkulankadun lamellitalot
LA-ky-L2012-79	Kankolankadun omakotitalot
LA-ky-L2012-80	Sammalsuonkadun omakotitalot
LA-ky-L2012-81	Vasaroisenkatu ja Kuhilaankatu
LA-ky-L2012-82	Rullakatu
LA-ky-2020-1	Rohtola
LA-ky-2020-2	Hähniemi
LA-ky-2020-3	Mäntylinna
LA-ky-2020-4	Vappulantien alue
LA-ky-2020-5	Rajaportti
LA-ky-2020-6	Lahden Autokori Oy
LA-ky-2020-7	Riiki ja Konnila
LA-ky-2020-8	Valonen
LA-ky-2020-9	Heikintie
LA-ky-2020-10	Erstan koulun ja päiväkodin alue
LA-ky-2020-11	Erstan kartano
LA-ky-2020-12	Villähteen puukerrostalo
LA-ky-2020-13	Lehtokuja
LA-ky-2020-14	Hokkara-Pensuon viljelyalueet ja Tapiola
LA-ky-2020-15	Taimitie 1
LA-ky-2020-15	Kasvikuja
LA-ky-2020-16	Orrilanmäki ja Villähteen koulu
LA-ky-2020-17	Haravakylä
LA-ky-2020-18	Notkon alue
LA-ky-2020-19	Kankaan asuinalue
LA-ky-2020-20	Ihanaistenrinteen länsiosa
LA-ky-2020-21	Huilinki
LA-ky-2020-22	Montarin alue
LA-ky-2020-23	Kiiskentien kesämökkialue
LA-ky-2020-24	Kouluharju ja Kukkasen koulu
LA-ky-2020-25	Lehtimäen liikenne
LA-ky-2020-27	Pekkala
LA-ky-2020-28	Sipilä
LA-ky-2020-29	Tammela
LA-ky-2020-30	Veljeskylä
LA-ky-2020-31	Nastolan teollisuusnauha
LA-ky-2020-32	Niinitien alue
LA-ky-2020-33	Pappilanpelto
LA-ky-2020-34	Korventie 9, "Autopaja"
LA-ky-2020-35	Ratsutien alue
LA-ky-2020-36	Luotosaari

LA-ky-2020-37	Suntiontien rivitalo
LA-ky-2020-38	Aurinkolinna
LA-ky-2020-39	Nastolan kirkonkylä
LA-ky-2020-40	Luomaniemi
LA-ky-2020-41	Koivulehto ja Kotiranta
LA-ky-2020-42	Pajulahti
LA-ky-2020-43	Hämmämäki
LA-ky-2020-44	Kumian kylämäki
LA-ky-2020-45	Kumian mylly
LA-ky-2020-46	Viljamaa
LA-ky-2020-47	Välimäki
LA-ky-2020-48	Paularanta
LA-ky-2020-49	Kiehuvantien omakotitalot
LA-ky-2020-50	Vesarintie 56
LA-ky-2020-51	Uudenkylän urheilukeskus
LA-ky-2020-52	Kanervan alue
LA-ky-2020-53	Uudenkylän raitti
LA-ky-2020-54	Arola
LA-ky-2020-55	Uudenkylän vanha kyläalue
LA-ky-2020-56	Toivonojan kartano
LA-ky-2020-57	Seestan kartano
LA-ky-2020-58	Seestan mylly
LA-ky-2020-59	Rantavuori
LA-ky-2020-60	Luhtamaan koulu
LA-ky-2020-61	Lepola I
LA-ky-2020-62	Jokela ja Rehtilä
LA-ky-2020-63	Salajärven itäranta
LA-ky-2020-64	Kuurnankärki
LA-ky-2020-65	Tuutiranta
LA-ky-2020-66	Ruuhijärven kylä
LA-ky-2020-67	Pyyhonka
LA-ky-2020-68	Järvisten kylä
LA-ky-2020-69	Metsäkylän maamiesseurantalo
LA-ky-2020-70	Arrajärvi
LA-ky-2020-71	Vuohula
LA-ky-2020-72	Arrastie ja Ojanen
LA-ky-2020-73	Kettula
LA-ky-2020-74	Metsäkylän koulu
LA-ky-2020-75	Metsäkylän meijerin ympäristö
LA-ky-2020-76	Immilän kylä ja Arrajoen kartanoalue
LA-ky-2020-77	Mäkelän ratasilta
LA-ky-2020-78-1	Mäkelän asema
LA-ky-2020-78-2	Mäkelän postipaikka
LA-ky-2020-79	Harjula
LA-ky-2020-80	Haikula
LA-ky-2020-81	Vanajanraitti

LA-ky-2020-82	Kivijärven koulun ympäristö
LA-ky-2020-83	Evattu-järven eteläosa
LA-ky-2020-84	Tervalta
LA-ky-2020-85	Harju
LA-ky-2020-86	Holmi
LA-ky-2020-87	Seppälä
LA-ky-2020-88	Kivistö
LA-ky-L2023-1	Maakuntatalo
LA-ky-L2023-2	Mariankatu 25
LA-ky-L2023-3	Vuoritornit
LA-ky-L2023-4	Centrumin tavaratalo
LA-ky-L2023-5	Pohjantornit
LA-ky-L2023-6	Vesijärvenkatu 15
LA-ky-L2023-7	Häklin huonekalutehdas
LA-ky-L2023-8	Aleksanterinkatu 27
LA-ky-L2023-9	Kelan talo
LA-ky-L2023-10	Rajakadun pistetalot
LA-ky-L2023-11	Yrjönkadun kerrostalot
LA-ky-L2023-12	Valkotornit
LA-ky-L2023-13	Kolkankadun pienkerrostalot
LA-ky-L2023-14	Kariholvi ja Karinportti
LA-ky-L2023-15	Kariniemenkadun kerrostalot
LA-ky-L2023-16	Kaupunginkirjasto
LA-ky-L2023-17	Kaupunginteatteri
LA-ky-L2023-18	Haulitehdas
LA-ky-L2023-19	Aikuiskoulutuskeskus
LA-ky-L2023-20	Kannaksen yhteislyseo
LA-ky-L2023-21	Muotoiluinstituutti
LA-ky-L2023-22	Mustankallion siunauskappeli
LA-ky-L2023-23	Lounaankadun pienasuntola
LA-ky-L2023-24	Ruoriniemen päiväkotit
LA-ky-L2023-25	Polttimon makasiini ja vanha hiivatehdas
LA-ky-L2023-26	Lanssikatu 9
LA-ky-L2023-27	Vuoripojankadun muuntamo
LA-ky-L2023-28	Niemen vanha koulu
LA-ky-L2023-29	Kutomo ja Neulomo Oy:n talo
LA-ky-L2023-30	Lahden Puukalusto
LA-ky-L2023-31	Asikkalankadun pienkerrostalo
LA-ky-L2023-32	Mustankallion vesitorni
LA-ky-L2023-33	Kiveriön yhteiskoulu
LA-ky-L2023-34	Purokadun muuntamo
LA-ky-L2023-35	Taiteilija Kosti Ahosen koti ja ateljee
LA-ky-L2023-36	Kivimaan koulu
LA-ky-L2023-38	Vaskirannankadun huvilat
LA-ky-L2023-39	Enonsaari
LA-ky-L2023-40	Pesäkallion tanssilava

LA-ky-L2023-41	Taiteilija Tuomo Lukkarin ateljeetalo
LA-ky-L2023-42	Kudekatu 3
LA-ky-L2023-43	Savontie 209
LA-ky-L2023-44	Villa Niemenmaa
LA-ky-L2023-45	Kesäniemi
LA-ky-L2023-46	Mäntymäki
LA-ky-L2023-47	Kunnaksen kansakoulu
LA-ky-L2023-48	Kuusela
LA-ky-L2023-49	Suoniitynkatu 7
LA-ky-L2023-50	Ahtialan ala-aste ja yläaste
LA-ky-L2023-51	Ahtialan työväentalo
LA-ky-L2023-52	Paavola
LA-ky-L2023-53	Moisalankatu 2
LA-ky-L2023-54	Myllypohjan kansakoulu
LA-ky-L2023-55	Mutkapolon pientalot
LA-ky-L2023-56	Lahden Maamieskäsityökoulu
LA-ky-L2023-57	Huhmarannan lastenkoti
LA-ky-L2023-58	Joutjärven kirkko
LA-ky-L2023-59	T.J. Kumpulaisen Puusepäntiike
LA-ky-L2023-60	Merivaara
LA-ky-L2023-61	Matkainmäen talo
LA-ky-L2023-62	Levon siunauskappeli
LA-ky-L2023-63	Kerintie 35
LA-ky-L2023-65	Renkomäen kansakoulu
LA-ky-L2023-66	Näkkimistöntien muuntaja
LA-ky-L2023-67	Patomäen kartano
LA-ky-L2023-68	Salinkallion yhteiskoulu
LA-ky-L2023-69	Launeen pumppuasema
LA-ky-L2023-70	Länsiharjun koulu
LA-ky-L2023-71	Starckjohannin pääkonttori
LA-ky-L2023-72	Moisionkadun makasiini
LA-ky-L2023-73	Yläportinkadun pientalot
LA-ky-L2023-74	Enson asuinkerrostalo
LA-ky-L2023-75	Varastorakennus
LA-ky-L2023-76	Hennalan kappeli
LA-ky-L2023-77	Salpausselän kirkko
LA-ky-L2023-78	Kärpäsen kansakoulu
LA-ky-L2023-79	Nummenkadun ja Hämeenlinnantien risteyksen muuntamo
LA-ky-L2023-80	Läntinen kappeli
LA-ky-L2023-82	Tapanilan hiihtomaja
LA-ky-L2023-83	Rautakankareen hiihtomaja
LA-ky-L2023-84	Tapanilan kunnalliskoti
LA-ky-L2023-85	Entinen kauppatalo
LA-ky-L2023-86	Steiner-koulu
LA-ky-L2023-87	Koti-Seppälä
LA-ky-L2023-88	Taiteilija Reino Hietasen koti ja ateljee

LA-ky-L2023-89

LA-ky-L2023-90

LA-ky-L2023-91

LA-ky-L2023-92

LA-ky-L2023-93

LA-ky-L2024-1

LA-ky-L2024-2

Ainola

Tapanilan vanha aitta

Sammalsuonkatu 19

Korpikoti

Alusal Oy

Taiteilija Veikko Leppäsen koti ja ateljee

Kuntokadun pientalot

Keski-Lahti

Hollolankatu 12

Hollolankatu 12, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1922

Suunnittelija: August Nieminen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: -

Rakennuksen on suunnitellut vuonna 1922 lahtelainen rakennusmestari August Nieminen myöhäisjugendin henkeen. Alunperin talon pohjakerroksessa sijaitsi peltiseppä Antti Vaahdon verstaas, ja toisessa kerroksessa oli hänen perheensä asuintilat. Verstaas ja asunnon välillä kulki pieni hissi, joka on säilynyt. Vuonna 1946 arkkitehti Kaarlo Könönen teki rakennukseen muutoksia lastenseimeä varten. Tuolloin lisättiin muun muassa kuisti eteläseinustalle. Seimi toimi rakennuksessa 1940–1980, jonka jälkeen rakennus oli AA-toiminnan käytössä. Vuonna 2023 rakennus myytiin yksityiseen käyttöön. Rakennus on keskustassa harvinainen sekä tyylinsä edustajana että historiansa vuoksi.

Keski-Lahti

Lahden Pyhän Kolminaisuuden kirkko

Harjukatu 5, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1955

Suunnittelija: Toivo Paatela

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Valtakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: 2005 Laajennus

Lahden Pyhän Kolminaisuuden kirkon on suunnitellut helsinkiläinen arkkitehti Toivo Paatela vuonna 1953. Paatelan käsialaa ovat monet muutkin 1950-luvun ortodoksikirkot ja -rukoushuoneet, jotka muodostavat kiinnostavan jatkumon 1920-luvun klassismille Suomessa. Kirkko valmistui 1955. Seurakunnan toivomuksen mukaisesti arkkitehti piti suunnitelmansa esikuvana Viipurin Eliaan kirkkoa. Alunperin tontille sijoitettiin varsinainen kirkkorakennus sekä pappila. Vuonna 1978 rakennettiin seurakuntasali.

Keski-Lahti

Fellmaninpuisto

Paasikivenkatu, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1950–1959

Suunnittelija: Erkki Kivivuori

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
Historiallinen tyypillisuus
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Valtakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava
Suojelunlisätieto: Asemakaava
Merkittävät muutokset: -

Fellmaninpuisto sijaitsee Lahden keskusta-alueen länsilaidalla Ranta-Kartanon, Ståhlberginkadun ja Hakatornien rajaamalla alueella. Alue kuuluu Vesijärven laakson maisematyyppiin. Fellmaninpuisto on tasainen vanha peltoalue, joka kuului Lahden kartanon maihin. Alueella oli vielä 1950-luvulla heinäseipäitä ja kaupunkilaisten pieniä viljelytilkkuja. Puiston historiaan liittyvät kiinteästi Suomen sisällissodan tapahtumat, jolloin silloisella peltoalueella oli suuri väliaikainen punavankien leiri. Vuonna 1978 puistoon pystytettiin punavankien muistomerkki "Uuteen päivään", joka oli taiteilija Erkki Kannoston käsialaa. Alueen ensimmäisessä asemakaavassa vuodelta 1922, Fellmaninpuiston kohdalla on Aleksanterinkadun päättäneä teatterirakennus, jota ympäröi puistoalue. Teatteri ei kuitenkaan toteutunut ja alue oli pitkään varattuna julkisen rakennuksen korttelialueeksi. Puutarhuri Erkki Kivivuori suunnitteli alueelle kansanpuiston, 1950-luvun lopulla, mutta suunnitelmien eteneminen kesti pitkään. Vihdoin 1959 päästiin aloittamaan istutustyöt. Alkuperäisessä puistosuunnitelmassa on myös edelleen huomioitu alueelle kaavailut julkiset rakennukset. Fellmaninpuistoon istutettiin monipuolisesti runsaat 300 puuta. Käytäväverkoston risteyskohtiin on muodostettu leikatuin pensasaidoin rajatut istuskeluryhmät. Puiston keskeinen aihe on muuta maanpintaa korkeammalle sijoitettu näköalatasanne, jonka viereen rakennettiin liuskekivin reunustettu lampi. Puistossa oli myös suuria kukkaryhmiä. Puuston kasvettua täysikasvuiseksi Fellmaninpuiston luonne on muuttunut sulkeutuneemmaksi kuin alkuperäisasussaan. Puiston itälaidalle rakennettiin muusta puistosommitelmasta tyyllisesti eroava lasten leikkialue 1990-luvun alussa. Fellmaninpuisto on puistohistoriallisesti ja kaupunkirakenteellisesti merkittävä. Alueen maisemapuutarhamaista puoliavointa luonnetta ja monipuolista puustoa tulee vaalia. Fellmaninpuisto on osa valtakunnallisesti, maakunnallisesti ja paikallisesti arvokasta rakennettua kulttuuriympäristöä.

Keski-Lahti

Radiomäki

Radiomäenkatu, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1900–1949

Suunnittelija: Kaarlo Tavast, Lehmann & Co, Georg Wigström, Kaarlo Könönen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Valtakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Uudestaan rakentamiseen verrattava muutos 2015.

Radiomäen säilyneistä rakennuksista vanhin on vesisäiliö, jonka kaupungininsinööri Kaarlo Tavast suunnitteli vuonna 1909. Säiliö valmistui samana vuonna. Se on pieni linnamainen rakennus, joka aikanaan palveli myös näkötorjuna. Sitä laajennettiin vuonna 1942. Nykyisin vesisäiliö on satelliittiantenniasemana, puhelinyhdistyksen työtilana ja tallennearkistona. Kun yleisradiotoimintaa ryhdyttiin 1920-luvulla kehittämään Suomessa, Lahti todettiin sijainniltaan edullisimmaksi pitkäaaltoaseman paikaksi. Syksyllä 1927 saksalainen toimintani Lehmann & Co pystytti kaksi 150 metrin korkuista teräsristikkomastoa haulle. Vuonna 1928 valmistui mastojen väliin maamme ensimmäinen voimakas suurasema. Sen suunnitteli yleisten rakennusten yli hallituksen arkkitehti Georg Wigström. Kaksikerroksisen rakennuksen ensimmäinen kerros käsitti muun muassa jäähdytyshuoneen sekä muuntaja- ja tasasuuntauslaittehallin. Toisessa kerroksessa oli varsinainen lähetyshalli sekä konehuone. Tämä asema oli jonkin aikaa Euroopan voimakkain radioasema. Vuonna 1934 kaupunginarkkitehti Kaarlo Könönen suunnitteli uuden, entistä tehokkaamman radioaseman itäisen maston viereen. Se valmistui seuraavana vuonna. Suurikokoinen tiilirakennus edustaa edeltäjänsä tavoin klassismia, joskin se on ilmeeltään varsin niukka ja funktionaalinen. Nykyisin asemalla toimii Radio- ja tv-museo Mastola. Rakennuksessa on runsaasti jäljellä aseman teknistä laitteistoa. Radiomäellä on lisäksi jatkosodan aikana rakennettu vartiotupa, jota on laajennettu 1945. Sitä käytettiin myöhemmin radioaseman päällikön toimistona. Nykyisin se on kerhotilana. Vuonna 1945 valmistui radioaseman päällikön asuinrakennus alueen koillisnurkkaan. Molemmat ovat Kaarlo Könösen käsialaa. Vuonna 1935 rakennetun jäähdytysvesitornin pohjalle Könönen piirsi vuonna 1953 autosuojan. Lämpökeskus sijoitettiin tähän tilaan vuonna 1994. Sen vieressä oleva, Könösen suunnittelema jännitteen säätöasema on

valmistunut 1945. Vanhan aseman länsipuolella on vuonna 1948 rakennettu varasto. Radiomäen puistomaisella laella on runsas, osin harvinainen kasvisto ja siellä sijaitsee myös vuoden 1918 sodan kaivantoja. Vesisäiliö, radiomastot sekä vanha ja uusi radioasema suojeltiin asemakaavalla vuonna 1994. Lahden suurradioasema on valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö. 04/2024: Aluerajausta on laajennettu käsittämään koko Radiomäen maisema-alue.

Keski-Lahti

Harjukadun länsiosan pientaloalue

Harjukatu, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1930–1939

Suunnittelija: Kaarlo Könönen, Pauli Leiskallio, Veikko Gröhn

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Valtakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: Harjukatu 4:ssä kerrostalon uudestaan rakentamiseen verrattava muutos. Kymmeneen kiinteistöön kohdistuu laajennuksia tai julkisivuihin kohdistuvia muutoksia/toimenpiteitä.

Viipurilainen arkkitehti Otto-livari Meurman kaavoitti Lahden läntiset osat vuonna 1931. Kaupunginarkkitehti Kaarlo Könönen laati 1936 Harjukadun länsipäähän asemakaavamuutoksen, ja pientaloalue on muotoutunut sen pohjalta. Suurin osa taloista on rakennettu 1937 ja 1938. Monet kadun taloista ovat lahtelaisen rakennusmestarin Pauli Leiskallion käsialaa. Rakennukset sijaitsevat kiinni katulinjassa. Talousrakennukset ja puutarhat ovat talojen takana. Asuinrakennukset ovat kaksikerroksisia ja satulakattoisia, detaljoinniltaan toisistaan erottuvia pääasiassa kahden perheen taloja. Yhtenäisestä rakennuskannasta poikkeava vuonna 1951 valmistunut helluntaiseurakunnan rukoushuone, joka 1970-luvulla muutettiin kaupungin nuorisotaloksi, sekä Harjukatu 2:n talo, joka on vanhaa, tulipalossa 1985 tuhoutunutta asuintaloa mukaileva uudisrakennus. Sen on suunnitellut 1988 rakennusarkkitehti Veikko Gröhn. Alueen yhtenäisyys sekä mittakaavassa että riittävässä määrin myös detaljitasolla on olennainen suojelutavoite, johon ei ole täysin päästy huolimatta vuonna 1988 voimaan tulleesta suojelukaavasta ja 1986 laaditusta rakentamisohjeistosta.

Keski-Lahti

Konserttitalo

Hollolankatu 2, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1954

Suunnittelija: Heikki Siren, Kaija Siren

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Valtakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: 2021, 2015 ja 2014 Laajennus

Helsinkiläiset arkkitehdit Heikki ja Kaija Siren voittivat vuonna 1952 Viipurin Musiikkiopiston Omakotisäätiön Lahden konserttitalosta kolmelle arkkitehdille järjestämän kutsukilpailun. Tavoitteena oli rakentaa toimi- ja esiintymistilat Viipurin musiikkiopistolle, joka oli evakuoitunut sodan jaloista Lahteen vuonna 1940. Opisto oli hyvin tervetullut virkistämään uuden kotipaikkakuntansa musiikkielämää, ja kaupunki lupautui auttamaan opistoa rahoituksessa ja tontin hankinnassa. Monien vaihtoehtojen jälkeen kaupunki osoitti konserttitalolle paikan keskustan läntiseltä laidalta. Tämä alue rakentui sodan jälkeen paljolti muutoinkin karjalaisten voimin. Rakennusvarojen hankkiminen oli sangen työlästä, ja opiston johtaja, säveltäjä Felix Krohn ja hänen poikansa, lainopin kandidaatti Juhana Kurki-Suonio joutuivat turvautumaan muun muassa säännöstelyn alaisten ylellisyystavaroiden maahantuontiin ja myyntiin kerätäkseen rahoituksen. Konserttitalo valmistui 1954. Rakennuksen tilaohjelma oli kirjava ja tontti ahdas. Taloon sijoitettiin konserttisalin lisäksi musiikkiopisto harjoitussaleineen, ravintola, hotelli, keilahalli, musiikkiopiston johtajan asunto, tavaratalo sekä joitakin kauppahuoneistoja, ”viimeksi mainitut meikäläisiä oloja kuvaavasti ekonomisena edellytyksenä tämänlaatuiselle taidelaitokselle”, kuten Heikki Siren on todennut. Konserttisalissa toimi myös elokuvateatteri. Arkkitehtien taidot näkyvät ratkaisussa, joilla tilaongelmat voitettiin: esimerkiksi konserttisalin seinää kannattava pilaristo toimii Hollolankadun puolella katutilaa rytmittävänä arkadikäytävänä. Konserttisali on kapean viuhkan muotoinen. Se on mitoitettu noin 600 hengelle. Lämpöistä ja ravintolasta avautuu panoraamamainen näköala kaupungille – teema, jota Sirenit käyttivät myös vuosikymmentä myöhemmin suunnittelemassaan Linzin konserttitalossa Brucknerhausissa. Ulkoarkkitehtuuria leimaa kaksijakoisuus: musiikkiopiston tilat sijoitettiin kymmenkerroksiseen torniosaan, ja matalassa kulmaosassa oli tavaratalo, ravintola- ja lämpiötiloja sekä konserttisali. Sali näkyy ulkopuolelle

veistosmaisena simpukanmuotona. Muutoin arkkitehtuuri on funktionalistisen pidättyväistä. Seinäpintoja on jäsennetty lasitiilillä. Alkuperäisarkkitehtuuriin liittyivät myös tyylikkääät, harkiten sijoitetut neonvalomainokset. Nykyään konserttitalo on Päijät-Hämeen konservatorion käytössä. Siinä toimi 1967–1990 myös kaupunginkirjasto. Rakennuksessa on tehty joitakin sisäisiä muutoksia, mutta keskeiset tilat, Karjalan puna-mustaan väriytykseen pohjautuva konserttisali ja lämpiöt ovat lähes alkuperäisessä asussaan. Konserttitalo sisältyy valtakunnallisesti arvokkaaseen Fellmaninpuiston, jälleenrakennuskauden oppilaitosten ja Hakatornien alueeseen.

Keski-Lahti

Lahden kansakoulu

Vuorikatu 13, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1902

Suunnittelija: Henrik Helin

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: 2019 Sisäisiä ja julkisivumuutoksia

Lahden kansakoulun, nykyisen Vuorikadun koulun piirsi hämeenlinnalainen arkkitehti Henrik Helin vuonna 1900. Koulu valmistui 1902. Se oli Lahden kauppalan ensimmäinen kansakoulu. Helin suunnitteli uusrenessanssityylinen koulurakennuksen, joka oli valmistuessaan sangen kookas. Tarkoitus olikin, että käyttämättömiin tiloihin sijoitettaisiin kaupungin virastoja. Koulu osoittautui kuitenkin ahtaaksi hyvin pian, ja sitä laajennettiin jo vuonna 1909. Koulu rakennettiin kaupungin omistaman tiilitehtaan raaka-aineista. 1800-luvun lopussa kouluhallitus alkoi kiinnittää huomiota koulujen hygieenisiin ja esteettisiin ominaisuuksiin. Helinin kouluarkkitehtuuri noudattelee uusia suunnitteluperiaatteita. Ikkunat ovat kookkaat valonsaannin turvaamiseksi. Insinööri W. O. Lille suunnitteli vuonna 1901 laatimassaan asemakaavassa koulun eteen laajan puiston, ja koulurakennus sijoittuu näin edustavalle paikalle laakean mäen laelle puiston päätteeksi. Vuoden 1909 laajennuksen suunnitteli lahtelainen arkkitehti Uno Alanco. Hän piirsi eleettömän kaksikerroksisen siipirakennuksen koulun pohjoispuolelle. Koulun laajennusta valmistellut toimikunta piti tärkeänä, että vanhan koulurakennuksen fasadia ei muutettaisi. Vuosina 1982–1983 koulu korjattiin entistään ja tyylinmukaisia piirteitä varjellen. Portaikoissa ja eteisessä on säilynyt seinä- ja kattomaalauksia. Rakennuksella on suuri kulttuurihistoriallinen, rakennustaiteellinen ja kaupunkikuvallinen arvo.

Keski-Lahti

Pappila

Hämeenkatu 1, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1913–1929

Suunnittelija: Yrjö Sadeniemi

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
 - x Rakennushistoriallinen
 - x Ympäristöllinen, maisemallinen
 - x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
 - x Historiallinen tyyppisyys
 - x Edustavuus
 - x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: 1984 ja 2011 peruskorjaukset, Vuonna 2011 toteutettiin H&M Arkkitehtien suunnittelema peruskorjaus, jossa rakennus palautettiin kokonaisuudessaan asunnoiksi.

Helsinkiläinen arkkitehti Yrjö Sadeniemi piirsi vuonna 1912 Asunto-osakeyhtiö Perhetalon nelikerroksisen asuinrakennuksen Hämeenkadun ja Lahdenkadun, nykyisen Erkonkadun kulmaan. Rakennus valmistui 1913. Sadeniemi suunnitteli rakennuksen niin, että sitä olisi helppo jatkaa molempien katujen suuntaan, mutta ajatusta ei toteutettu. Rakennuksessa oli kolme varsinaista asuinkerrosta, joissa jokaisessa oli suuri yhden perheen asunto. Pohjakerroksessa oli kaksi pientä asuntoa, puukellari ja pesutupa. Vuonna 1913 Sadeniemi suunnitteli julkisivun keskelle toiseen kerrokseen Lahdenkadun puolelle näyttävän parvekkeen. Vuonna 1924 Lahden seurakunta osti rakennuksen seurakuntataloksi. 1929 talon pihalle tehtiin ulkorakennus Itä-Hämeen Maanviljelysseuran rakennustoimiston piirustusten mukaan. 1973 seurakuntien rakennusmestari Eelis Artell suunnitteli siihen uudet ovet. Nykyisin Pappilana tunnettuun seurakuntien toimistorakennukseen tehtiin peruskorjaus vuonna 1984. Kiinteistöpäällikkö Seppo Souto suunnitteli silloin muun muassa entistäviä muutoksia talon julkisivuun. Sisäisiä muutoksia on tehty, mutta talon alkuperäinen huonejako on vielä hyvin hahmotettavissa. Toimistotalon sisä- ja ulkoarkkitehtuurin jugendpiirteitä sekä piharakennusta on syytä vaalia. 04/2024 Aluerajausta on muutettu siten, että Perhetalo ja Hämeenkatu 1 on yhdistetty.

Keski-Lahti

Orimattilan Kutomo

Aleksanterinkatu 2, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1934

Suunnittelija: Kaarlo Könönen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
Edustavuus
Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

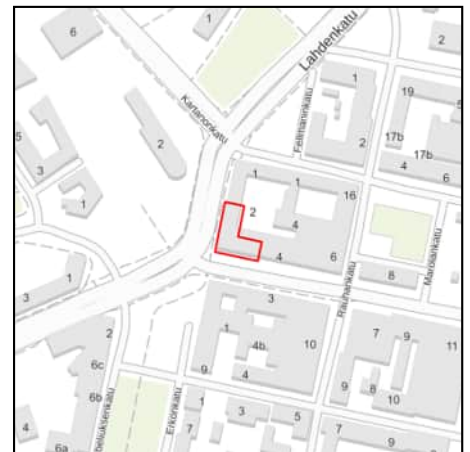
Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: 2012 ja 2002 Julkisivutoimenpide. 2003

Parvekelasitus. 2000 Käyttötarkoituksen muutos. 2000 Laajennus

Orimattilan Kutomo on perustettu vuonna 1918 Orimattilaan, mistä se kolmen vuoden kuluttua siirtyi Lahteen. Vuonna 1934 yritys rakennutti Aleksanterinkadun ja Lahdenkadun kulmaan kaksikerroksisen talon, jossa oli kaksi työhuonetta, konttori, näyttelyhalli, varasto ja kaksi myymälää. Rakennuksen suunnitteli lahtelainen arkkitehti Kaarlo Könönen. Vuonna 1940 Könönen suunnitteli suuret laajennukset Pihalle tehtiin talousrakennus, johon sijoitettiin talonmiehen asunto sekä tehtaan kuivaamo ja värjäämö. Aleksanterinkadun varteen rakennettiin kuusi kerroksinen asuntoja ja konttoritiloja käsittävä osa. Vanha matala rakennusosa korotettiin uuden kaltaiseksi vuonna 1946 jälleen Könösen suunnitelmin. Siihen sijoitettiin kutomosaleja. Lahdenkadun puolelta rakennusta jatkettiin vanhan julkisivun mukaisesti vuonna 1962, arkkitehtina Könönen. Tällöin rakennus sai nykyisen hahmonsaa. Könönen on sommitelmassaan toistanut yksinkertaistettuna Aleksanterinkatu 4:n klassistisen jäsentelyn, jolloin katumiljö on luontevasti jatkuva ja tasapainoinen. Orimattilan Kutomo ajautui konkurssiin vuonna 1977. Arkkitehdit Erik Liljeblad ja Sulo Järvinen suunnittelivat 1980 rakennukseen sisäisiä muutoksia, kun Lahden työväenopisto sai käyttöönsä kutomosalit julkisivuun on tehty lukuisia muutoksia, viimeksi vuonna 2000, jolloin ullakko otettiin asuinkäyttöön. Samassa yhteydessä piharakennus purettiin. Orimattilan Kutomon talolla, erityisesti sen kulmatornilla on huomattava merkitys kaupunkikuvan kannalta. Se on ydinkeskustan katumuurin rajakohta, joka leimaa pääkadun alkupäätä lännestä tultaessa. Rakennus on myös arkkitehtonisesti ja teollisuushistoriallisesti arvokas.

Keski-Lahti

Lahden talo

Aleksanterinkatu 4, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1936

Suunnittelija: Eino Forsman

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: 2013 Käyttötarkoituksen muutos

Helsinkiläinen arkkitehti Eino Forsman suunnitteli Asunto-osakeyhtiö Lahden talon vuonna 1936. Rakennus valmistui saman vuoden lopussa. Talo edustaa niukkaa myöhäistä klassismia, jota ilmentävät julkisivua jäsentävät matalalla kapiteelilla varustetut pilasterit. Ikkunat ovat alunperin olleet keskeltä pystyjakoiset. Talossa on alusta lähtien toiminut elokuvateatteri. Teatterin tiloja on muutettu huomattavasti. Rakennus on tyyliinsä harvalukuisia edustajia Lahdessa. Myös sen suhteellisen hyvin säilyneet porrashuoneet hisseineen ovat arvokkaat.

Keski-Lahti

Etelä-Suomen Sanomien talo

Hämeenkatu 5, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1908

Suunnittelija: Matti Wuolle

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

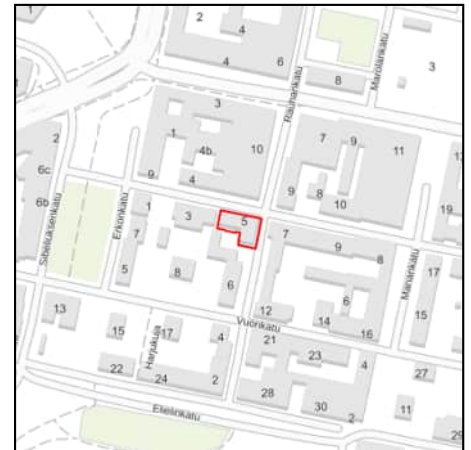
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: -

Matti Wuolle suunnitteli vuonna 1907 asuin- ja liikerakennuksen Hämeenkadun ja Rauhankadun kulmaan. Se tunnettiin ensin Mattilan talona rakennuttajansa mukaan, sitten Etelä-Suomen Sanomien talona. Rakennus valmistui 1908. Wuolle piirsi varsin koristeellisen kolmikerroksisen jugend rakennuksen, jossa on runsaasti erilaisia ikkunoita, frontoneja, erkkereitä sekä siro torni kadunkulman korosteena. Rakennuksen julkisivut ovat säilyneet erittäin hyvin. Sisältä se on muutettu täysin porrashuonetta lukuun ottamatta. Etelä-Suomen Sanomien haltuun talo tuli vuonna 1919. Lehden toimitus ja latomo muuttivat pois vuonna 1972, mutta rakennus säilyi lehden konttorin hallussa vuoteen 1998. Rakennus on Lahden vanhin säilynyt jugendtalo ja tyyhinsä harvoja edustajia kaupungissa. Sen alkuperäistä arkkitehtuuria on syytä vaalia.

Keski-Lahti

Puhelinyhdistyksen talo

Harjukatu 28, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1920

Suunnittelija: Väinö Vähäkallio

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: 2014 Laajennus. 2011 Käyttötarkoituksen ja sisäisiä muutoksia

Lahden Keskinäisen Puhelinyhdistyksen toimitalon suunnitteli vuonna 1919 helsinkiläinen arkkitehti Väinö Vähäkallio. Talo valmistui 1920.

Puhelinyhdistys oli toiminut samalla paikalla jo perustamisestaan, vuodesta 1906 saakka. Talo on Kansallis-Osake-Pankin graniittilinnan ohella varhaisimpia näytteitä lahtelaisesta yritysarkkitehtuurista. Alun perin se oli kaksikerroksinen, jyrkän kaksiosaisen aumakaton eli säterikatton peittämä rakennus. Vuonna 1947 arkkitehti Kaarlo Könönen suunnitteli rakennukseen yhden kerroksen korotuksen ja muutti kattomuodon tavalliseksi aumakatoksi. Puhelinyhdistyksen talo on harvinainen esimerkki rakennuksesta, joka on palvellut saman yhtiön toimitilana yhtäjaksoisesti rakentamisestaan saakka. Se on liikennehistoriallisesti ja rakennustaiteellisesti merkittävä.

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Keski-Lahti

Tuomisen talo

Rauhankatu 9, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1911

Suunnittelija: Paavo Uotila

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

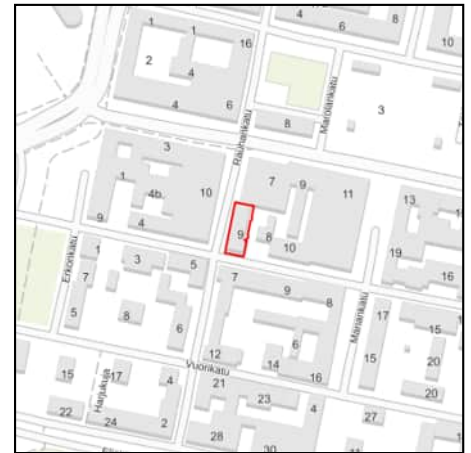
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: 2020 Käyttötarkoituksen muutos

Milenin ja myöhemmin Tuomisen talona tunnetun kolmikerroksisen rakennuksen suunnitteli viipurilainen arkkitehti Paavo Uotila vuonna 1910. Rakennus valmistui 1911. Talossa on Uotilalle tyyppisiä jugendpiirteitä, joita on myös runsaasti hänen samoihin aikoihin Viipuriin suunnittelemissaan asuin- ja liiketaloissa: vertikaalisuus, persoonallisesti muotoillut frontonit kivimosaiikkikoristeet ovi- ja ikkuna-aukkojen ympärillä sekä erilaiset tornit, joihin arkkitehti sommitteli mitä moninaisimpia pääteaiheita. Vuonna 1910 lahtelainen rakennusmestari Antti Wilho Lundström (myöhemmin Lounas) suunnitteli tontin itä- ja pohjoislaitaan kookkaan L:n muotoisen ulkorakennuksen. Sen eteläpäätyyn insinööri Väinö Louhia piirsi 1934 pienen teollisuusrakennuksen Uudelle Paita- ja Esiliinatehtaalle. Vuoden 1910 ulkorakennuksesta on vielä itäinen siipi jäljellä, samoin Louhion suunnitteleman tehdasrakennuksen pohjoinen osa. Rakennuksissa ei ole tehty suuria korjauksia. Ne ovat harvinaisen esimerkki sekä ulko- että sisätiloiltaan yksityiskohtia myöten lähes alkuperäisessä asussaan säilyneestä kokonaisuudesta. Vuonna 1979 laaditussa kaavassa on suojeltu paitsi päärakennuksen julkisivut ja vesikatto, myös sen porrashuoneet. Ulkorakennus on niin ikään vaalimisen arvoinen.

Keski-Lahti

Rauhankatu 18 -Vapaudenkatu 2 - Fellmaninkatu 1

Vapaudenkatu 2, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1939

Suunnittelija: Gösta Juslen

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: 2004 ja 2000 Julkisivutoimenne. 2022

Käyttötarkoituksen ja sisäisiä muutoksia. 2017 ja 2016 Käyttötarkoituksen muutos

Helsinkiläinen arkkitehti Gösta Juslen suunnitteli kookkaan asuin- ja liiketalon Alatorin kulmaan vuonna 1939. Talo valmistui samana vuonna. Rakennus on nelikerroksinen. Rauhankadun puoleisessa päädyssä on korkea torniosa. Tornin korosteena on pyöreästi muotoillut parvekkeet. Rakennus on terrastirapattu, ja katutaso julkisivuissa on käytetty myös kauniita tummia klinkkereitä. Parvekkeet on korjattu vanhan mallin mukaan vuonna 2000. Lahtelainen arkkitehti Unto Ojonen suunnitteli kuusikerroksisen lisärakennuksen Fellmanninkadun puolelle vuonna 1957. Hän noudatti alkuperäistä arkkitehtuuria, mutta yksinkertaisti esimerkiksi parvekkeiden muotoilua. Laajennus valmistui 1959. Alatorin kulma on kaupunkikuvallisesti Lahden merkittävimpiä paikkoja. Juslenin funktionalistinen palapeli muodostaa mielenkiintoisen parin Starckjohannin vuosikymmentä nuoremman rakennuksen kanssa. Kulmarakennuksen arkkitehtuuria hiottuine yksityiskohtineen on syytä vaalia.

Keski-Lahti

Starckjohannin liiketalo

Aleksanterinkatu 8, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1950

Suunnittelija: Martta Martikainen-Ypyän, Ragnar Ypyän, Veikko Malmio

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Valtakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: 2017 Käyttötarkoituksen muutos. 2007

Julkisivutoimenpide

Starckjohannin liiketalon suunnitteli helsinkiläinen Martta Martikainen-Ypyän, Ragnar Ypyän ja Veikko Malmion arkkitehtitoimisto vuonna 1949. Kauppahuone siirtyi Viipurista Lahteen sodan jälkeen. Talo valmistui 1950. Se luetaan yhdeksi suomalaisen modernismin merkkiteoksista. Talo rakennettiin pääkadun varteen, kauppatorin ja alatorin puiston viereen. Sen ilmava vähäeleinen muotokieli sekä ulko- ja sisätilan vuorovaikutusta korostava arkkitehtuuri ovat seurausta vaativasta, liikenteen ja kaupankäynnin leimaamasta sijoituspaikasta. Starckjohann oli myös edelläkävijä rautakaupan itsepalvelumyynnissä, ja liiketalon läpinäkyvyys oli tässä valtti. Starckjohann oli Lahden ensimmäinen tavaratalo. Liikkeen Viipurin ajoilta peräisin ollut jouluikkunatraditio oli myös osa lahtelaista katukuvaa. Rakennuksen kantava suunnitteluidea ja lukuisat hienostuneet yksityiskohdat hävisivät, kun arkkitehti Veikko Malmio teki muutospirustukset tilojen siirtyessä Postipankille 1978. Aineettomat lasijulkisivut sekä sisätiloissa tyyllille tyyppilliset kaartuvat parvikaiteet ja ylimmän kerroksen paneloinnit väistyivät pankkiarkkitehtuurin tieltä. Arvokas julkisivurappaus, johon on painettu Starckjohannin Merkuriuksen siipiä ja I-palkkia kuvaava liikemerkki, on kuitenkin säilynyt. Liiketalon herkästi koristeltu tiilijulkisivu suunniteltiin osaksi alatorin puistoa, jonne Starckjohann lahjoitti kaksi veistostakin.

Keski-Lahti

Kotila

Vapaudenkatu 4, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1910

Suunnittelija: Wivi Lönn

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: 2021 Käyttötarkoituksen ja sisäisiä muutoksia

Tamperelainen arkkitehti Wivi Lönn suunnitteli Asunto-osakeyhtiö Kotilan talon ulkorakennuksineen vuonna 1910. Erillinen liiteri ja makkilaitos valmistuivat tontin itälaitaan samana vuonna ja asuinrakennus seuraavana vuonna. Ulkokuusi on myöhemmin purettu. Rakennus edustaa rauhallista jälkijugendia, jossa on jo vahvoja viitteitä klassismista. Talon koristeaiheet ovat erityisesti julkisivussa niukkoja. Fasadin muotoilu perustuu voimakkaaseen kulmatorniin, kahteen erkkeriin ja räystäslinjan jäsenöintiin. Talon alkuperäinen väri oli keltainen. Lönnin suunnitelma oli aikanaan hyvin edistyksellinen: talon pihanpuoleisille ulkoseinille tehtiin pienet puuhissit, joilla halot nostettiin asuntoihin. Huoneistoihin rakennettiin myös kylpyhuoneet. Rakennus on merkittävä yhtenä tyylinä harvalukuisista edustajista Lahdessa sekä poikkeuksellisen korkeatasoisen arkkitehtuurinsa ansiosta. Se on arvokas myös ensimmäisen omaa arkkitehtitoimistoa johtaneen suomalaisen naisarkkitehdin työnäytteenä. Talon alkuperäistä ulko- ja sisäarkkitehtuuria tulee huolellisesti vaalia. Tontilla on alun perin ollut kaksi rakennusta, Puu-Kotila ja Kivi-Kotila. Vuonna 1903 rakennettu Puu-Kotila Rauhankatu 17:ssä on purettu ja paikalle on rakennettu asuinkerrostalo vuonna 2014.

Keski-Lahti

Harjunpuisto

Mariankatu 2, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1955

Suunnittelija: Unto Ojonen

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Valtakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: 2012 ja 2011 Julkisivutoimenpide

Lahtelainen arkkitehti Unto Ojonen suunnitteli Harjukadun ja Mariankadun kulmassa olevan viisikerroksisen asuin- ja liiketalon vuonna 1954. Rakennus valmistui 1955. Paikka oli vaativa, liittyihän rakennus suoraan kaupungintalon miljööseen, puistoon, vuosisadan alun rakennuskantaan sekä toisaalla jyrkästi laskeviin katuihin. Samalla sen tehtävänä oli tukea kaupungintaloa Mariankadun monumentaaliakselin päätteenä. Ojonen ratkaisi vaikean tehtävän oivallisesti: sekä massoitteultaan että materiaaleiltaan rakennus täydentää korkeatasoisesti ympäristöään. Arkkitehti on säilyttänyt ympäristön vanhan materiaalin, tiilen, mutta vaihtanut sen punaisesta keltaiseen osoittaakseen uuden rakennuskerrostuman rajan. Harjukadun ja Mariankadun kulmaus on muotoiltu portaittaiseksi ja umpinaiseksi kaupungintalon korostamiseksi. Vuonna 1996 talossa toteutettiin julkisivumuutos, jossa vaihdettiin julkisivupellitysten profiilia ja väriä. Muutos ei ole eduksi rakennuksen arkkitehtuurille. Rakennus on merkittävä rakennustaiteellisesti ja osana kaupungintalon ympäristöä.

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Keski-Lahti

Mariankatu 6 - Vuorikatu 16

Vuorikatu 16, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1940

Suunnittelija: Rudolf Lansteen arkkitehtuuri-toimisto

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Valtakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: 2003 Käyttötarkoituksen muutos. 2000

Julkisivutoimenpide

Helsinkiläinen Rudolf Lansteen arkkitehtuuri-toimisto suunnitteli asuin- ja liikerakennuksen Mariankadun ja Vuorikadun kulmaan vuonna 1938. Rakennus valmistui 1940. Talo on osittain viisi-, osittain kuusikerroksinen. Siihen kuuluu myös saman suunnittelijan piirtämä piharakennus, johon sijoitettiin alunperin talonmiehen asunto ja kerhohuone. Rakennuksen julkisivut ovat äärimmäisen niukat. Niiden korosteena on Vuorikadun puoleinen leveä erkkeri, voimakasilmäinen räystäslisä ja vaaleaksi rapatusta julkisivusta erottuva tummanharmaaksi maalattu pohjakerros. Katolla on erikoislaatuinen lipputanko pallokoristeineen. Talossa on sijainnut muun muassa ortodoksinen jumalanpalvelustila ennen ortodoksinen kirkon rakentamista. 1930-luvun klassismin henkeä on syytä vaalia sekä pää- että piharakennuksessa.

Keski-Lahti

Kaupungintalo

Harjukatu 31, 15100 Lahti

Valmistumisvuosi: 1912

Suunnittelija: Eliel Saarinen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Valtakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: 2021 Peruskorjaus

Kaupungintalon suunnittelusta järjestettiin kutsukilpailu vuonna 1910. Kilpailun voitti arkkitehti Eliel Saarinen, jonka lopulliset suunnitelmat valmistuivat seuraavana vuonna. Kaupungintalo valmistui vuoden 1912 lopussa. Taloon sijoitettiin muun muassa pormestari ja maistraatti, raastuvanoikeus, kaupunginkanslia, valtuuston istuntosali, teknillisten asiain konttori, pastorinkanslia, kirjasto, poliisilaitos, palokunta sekä palomiesten asuntoja. Alunperin kaupungintalo suunniteltiin rakennettavaksi julkiselle rakennukselle varatuille tonteille nykyiselle alatorille, mutta asiaa valmistellut valiokunta päätyi kuitenkin ehdottamaan Mariankadun puiston jatkeena olevaa paikkaa, jota arkkitehti Armas Lindgren häneltä pyydetyssä lausunnossa painavasti kannatti: sijainti oli erinomainen, koska kaupungintalosta tulisi Mariankadun pääteaihe ja kaupunkimaiseman dominantti, ja sen torni näkyisi mäeltä kaikkiin neljään ilmansuuntaan. Kaupungintalo muodostaakin yhdessä kirkon ja niitä yhdistävän Mariankadun seremonia-akselin kanssa Lahden ruutukeskustan juhlanan ytimen. Saarinen valitsi kaupungintalon julkisivumateriaaliksi kauniin tummaksi poltetun tiilen, joka tuotettiin Ruotsista. Mariankadulta katsottuna rakennussommitelman keskus on porrastettu torni, mutta Harjukadun puolella arkkitehti on korostanut valtuustosalia, jonka ikkunat on massiivisesti reunustettu kuparikoristein. Ikkunoiden alapuolella on koristeellinen syvä portaali, joka keskiaikaisvaikutteisen holvin kautta välittää ulko- ja sisätilan toisiinsa. Vuosisadan vaihteen arkkitehtuurikäsitteeseen kuului olennaisesti kokonaistaideteoksen ajatus, ja sisä- ja ulkotilan tuli edustaa kiinteästi samaa muotokieltä. Saarinen suunnitteli kaupungintalon interiöörit vastaamaan sen ulkoarkkitehtuuria. Sisätiloissa on käytetty jugendin vahvoja värejä ja luonnonornamenteja. Suuri osa huonekaluista ja valaisimista on Saarisen piirtämiä. Saarinen osallistui myös kaupungintalon puiston suunnitteluun, mutta puisto toteutettiin kuitenkin pääasiassa kaupunginpuutarhuri Johan Laurilan suunnitelmien pohjalta. Vuonna 1934 kaupunginarkkitehti Kaarlo Könönen piirsi kaupungintalon eteläisivun sulkeneen laajennus osan, joka toteutettiin Saarisen hengessä. Laajennus valmistui 1935. Rakennuksessa on tehty myös lukuisasti muutostöitä toimintojen vaihtuessa. Kaupungintalo on vuosien varrella vaurioitunut useita kertoja, ensimmäisen kerran jo vuoden 1918 sodassa. Joulukuussa 1939 rakennukseen osui palopommi, ja torni ja ullakkokerros tuhoutuivat. Lahden kummikaupunki Västerås osallistui

suurella lahjoituksella talon korjauksiin. Vuonna 1981 kaupungintalo paloi pahoin, ja tämän jälkeen rakennus korjattiin ja restauroitiin perusteellisesti kaupungin teknisen viraston arkkitehdin Satu Päivärinteen suunnitelmien mukaan. Vuosina 2021–2023 toteutettu viimeisin peruskorjaus toi kaupungintaloon uuden elementin: katetun sisäpihan. Kaupungintalo sisustuksineen on kulttuurihistoriallisesti ja rakennustaiteellisesti erittäin arvokas ja kaupunkikuvan kannalta merkittävä.

Keski-Lahti

Lahden yhteiskoulu

Kirkkokatu 2, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1899

Suunnittelija: Vilho Penttilä

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyypillisuus
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava
Suojelunlisätieto: Asemakaava
Merkittävät muutokset: -

Helsinkiläinen arkkitehtitoimisto Nyström–Petrelius–Penttilä suunnitteli Lahden yhteiskoulun ensimmäisen osan 1898. Suunnitelma on arkkitehti Vilho Penttilän käsialaa. Rakennus valmistui 1899. Yhteiskoulu on maamme ensimmäisiä uusgoottilaista tyyliä noudattavia koulurakennuksia. Penttilä on saattanut saada kimmokkeen poikkeukselliselle tyylivalinnalleen Berliinin teollisuusnäyttelystä, jossa hän vieraili 1896. Penttilä oli siellä erityisen innostunut tiilen käytöstä rakentamisessa sekä eräistä uusgoottilaisista näyttelyrakennuksista. Yhteiskoulua varten Lahden kauppalaan perustettiin tiilitehdas, jossa lyötiin tiiliä kesinä 1897 ja 1898. Rakennuksen tiiliornamenttiikka on rikasta. Se vuorottelee julkisivuissa vaaleiden rappauskoristeiden ja luonnonkiven kanssa. Koulu perustuu T:n muotoiselle käytäväratkaisulle, jonka pohjana lienee ollut rakennushallituksen ja kouluhallituksen huoneohjelma. Sisustuksen yksityiskohtia, kuten rautaisia porraskaiteita, puuleikattuja ovia, koristelaittoja ja pylväänpäitä on säilynyt runsaasti, mutta sisätilojen värit ovat alkuperäisistä poikkeavat. Juhlasalin jugenduuni on myös uusi ja tyyliltään vieras lisä. Se on peräisin Arkkitehtitoimisto Lappalaisen vuonna 1994 suunnitteleman peruskorjauksen ajalta. Koulurakennusta on korjattu aika ajoin muutenkin. Jo 1907 vahtimestarin asunto muutettiin luokkahuoneiksi. 1950-luvulla tehtiin useita remonteja sekä toteutettiin ensimmäinen lisärakennus. "Vanha Museo", yhteiskoulun ensimmäinen rakennusvaihe, alkuperäisine kiinteine sisustuksineen on erittäin arvokas.

Keski-Lahti

Aleksanterinkatu 11

Aleksanterinkatu 11, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1943

Suunnittelija: Jaakko Tähtinen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Valtakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: 2019 Sisäisiä ja julkisivumuutoksia. 2017, 2015 ja 2012 Laajennus

Hollolan Säästöpankki rakennutti kookkaan liiketalon torin varteen vuonna 1943. Suunnitelmat ovat tamperelaisen arkkitehdin Jaakko Tähtisen vuonna 1942 laatimat. Rakennus on seitsenkerroksinen. Sen terrastirapattua julkisivua elävöittävät pienet sirot parvekkeet, jotka on sijoitettu Aleksanterinkadun ja Mariankadun kulmaan. Ylin kerros on taaksevedetty. Rakennuksessa on tehty lukuisia sisäisiä muutoksia. Myös oviaukkojen paikkaa ja ilmettä on vaihdettu. Julkisivu on kuitenkin säilynyt hyvin. Rakennuksella on suuri merkitys toriympäristön kannalta.

Keski-Lahti

Seurakuntatalo

Kirkkokatu 5, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1940

Suunnittelija: Yrjö A. Waskinen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: 2008 Laajennus

Pitkään kypsytelty seurakuntatalohanke alkoi toteutua vuonna 1937, kun Lahden evankelis-luterilainen seurakunta tilasi sitä varten suunnitelmat helsinkiläiseltä Yrjö A. Waskiselta, monia vastaavia suunnitelmia laatineelta arkkitehdiltä. Piirustukset valmistuivat 1939 ja itse seurakuntatalo seuraavana vuonna. Seurakuntatalo tehtiin alunperin kaksikerroksiseksi. Se on klassistinen, symmetrinen, pelkistetty rakennus, jonka ainoa koroste on leveä ja syvä portaali tammiovineen. Portaalin seinillä on kuvanveistäjä Aarre Aaltosen mustiin graniittitondoihin sijoitetut pronssireliefit, jotka kuvaavat kylväjää ja viljanleikkaajaa. Taiteilija Antti Salmenlinna teki lisäksi seurakuntalaivaa ja enkeliä esittävät kattomaalaukset tuulikaappiin. Taideteokset hankittiin 1940-luvun alussa. Helsinkiläinen arkkitehti Erko Virkkunen laati suunnitelmat seurakuntatalon korottamiseksi kahdella kerroksella 1968–1969. Lisätilaan sijoitettiin toimistoja. Rakennusta levennettiin myös molemmilta sivuiltaan noin kolmella metrillä, ja näin talon kummaltakin puolen jouduttiin poistamaan Waskisen suunnittelemat takorautaportit. Rakennusta kannattaa vaalia sen kerroksellisuuden huomioon ottaen, mutta esimerkiksi seurakuntasalin entistäviä muutoksia on syytä harkita. Kiinteät taideteokset ovat oleellinen ja merkittävä osa rakennusta.

Keski-Lahti

Janhusen talo

Mariankatu 11, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1927

Suunnittelija: Georg Wigström

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Valtakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Kaupungininsinööri Jalmari Janhunen rakennutti itselleen suuren asuintalon Mariankadun rinteeseen kaupungintalon alapuolelle vuonna 1927. Talon suunnitteli helsinkiläinen arkkitehti Georg Wigström vuonna 1927. Se on osittain kolmi-, osittain nelikerroksinen yksinkertainen tiilirakennus, jonka ainoa koroste on mahtava klassistinen graniittiportaali. Talon materiaalivalinnan ovat sanelleet kaupungintalo ja tyttökoulun rakennus. Janhusen talo tuli kaupungin omistukseen 1960, ja sen jälkeen siinä on toiminut muun muassa kaupungin virastoja. Rakennuksen ulkoasu samoin kuin porrashuone ovat säilyneet erittäin hyvin. Niiden alkuperäisilmettä on syytä vaalia.

Keski-Lahti

Asuinrakennus ja eläinsairaala

Loviisankatu 1, 15100 Lahti

Valmistumisvuosi: 1906

Suunnittelija: August Teräsvaara, Oiva Kolsi

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: -

Lahden keskustan harvinaisia puurakennuksia edustavan talon suunnitteli 1906 rakennusmestari August Teräsvaara, joka toimi tuohon aikaan Lahden kaupungin isännöitsijänä ja taloudenhoitajana. Jo seuraavana vuonna hän myi talonsa Lahden piirieläinlääkärille Uno Alfred Heiniselle, joka perusti yksityisen eläinsairaalan talonsa yhteyteen ulkorakennukseen. Heinisen kuoltua 1921 rakennus siirtyi piirieläinlääkäri Claes Wikmanille ja sitten hänen perillisilleen. Lahden Vientikerma Oy osti rakennuksen 1936, jonka jälkeen rakennus oli yhtiön käytössä eri tehtävissä. 1960-luvulla se korjattiin asuinkäyttöön tehtaan johdolle ja konttoripäälliköille. 1992 rakennuksen katto ja ulkovooraus uusittiin. Rakennus on arvokas esimerkkinä Lahden puutaloaiheesta. Se on merkittävä myös puujugendin edustajana. Tontilla sijaitsi aiemmin myös nyt jo purettu eläinsairaalan rakennus, joka oli lahtelaisen rakennusmestarin Oiva Kolsin vuonna 1909 suunnittelema. Rakennuspiirustuksessa talo oli nimetty kengityskouluksi, mutta se toimi alusta pitäen kuitenkin asuntona, klinikkana, kengitystallina ja -pajana. Kaksikerroksisessa rakennuksessa oli vaatimattomia jugendpiirteitä.

Keski-Lahti

Millerin talo

Vuorikatu 27, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1926

Suunnittelija: Runar Eklund

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Valtakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Millerin talona tunnetun rakennuksen suunnitteli helsinkiläinen arkkitehti Runar Eklund vuonna 1925. Talo valmistui seuraavana vuonna. Talon rakennuttaja oli Lahden piirieläinlääkäri Karl Miller, joka asui ja piti vastaanottoaan rakennuksessa. Asuintalon itäpuolella oli ulkorakennus, jossa sijaitsi muun muassa talonmiehen asunto, leikkaussali, talli ja autovajat. Rakennusten välissä oli komealla portilla varustettu kiviaita. Ulkorakennus ja aita on purettu 1960- tai 1970-luvulla.

Keski-Lahti

Missio-kaupan tai Savion talo

Kirkkokatu 7a, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1905

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: 2003 Peruskorjaus

Nykyisin Missio-kaupan tai Savion talona tunnettu, Elias Simolinin rakennuttama talo valmistui vuonna 1905. Sen suunnittelijaa ei ole pystytty selvittämään, mutta julkisivun detaljointi ja lahtelainen rakentamishistoria yleensä tuovat mieleen Matti Wuolteen, joka tuohon aikaan suunnitteli lukuisia rakennuksia Lahteen. Alunperin talo ulottui Mariankadun kulmaan saakka, mutta vuonna 1950 sen itäpäästä purettiin runsas kolmannes. Rakennuksen vaatimatonta jugendia edustava ulkoarkkitehtuuri on säilynyt hyvin. Sisälle on tehty muutoksia, mutta huonejako on suhteellisen alkuperäinen. Sisällä on myös säilynyt kauniita detaljeja, kuten porraskaiteet, helat, ovet ja ikkunakarmit sekä koristemaalauksfragmentteja. Talo on erittäin harvinainen esimerkki Lahden kauppalakauden rakennuksista. Sen sisä- ja ulkoarkkitehtuuria yksityiskohtineen kannattaa vaalia.

Keski-Lahti

Puistokatu 3

Puistokatu 3, 15100 Lahti

Valmistumisvuosi: 1962

Suunnittelija: Tauno Niemioja

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: 2019, 2011, 2005 ja 2000 Julkisivutoimenpide. 2013

Kattomuodon muutos. 2011 Sisäisiä ja julkisivumuutoksia

Arkkitehti Tauno Niemioja suunnitteli vuonna 1961 punatiilisen asuinrakennuksen, joka valmistui seuraavana vuonna. Rakennus on tärkeä osa kaupungintalon punatiilimiljöötä, joka vaatii erityistä huolenpitoa.

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Keski-Lahti

Hollolan Säästöpankki

Vapaudenkatu 8, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1909

Suunnittelija: Valter Jung, Emil Fabritius

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Valtakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

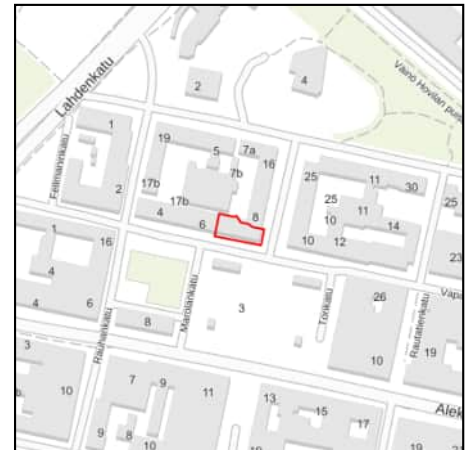
Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: 2021 Käyttötarkoituksen ja sisäisiä muutoksia. 2016

Julkisivutoimenpide. 2007 Sisäisiä ja julkisivimuutoksia. 2001

Käyttötarkoituksen muutos

Arkkitehdit Valter Jung ja Emil Fabritius suunnittelivat Hollolan Säästöpankin talon vuonna 1907. Nelikerroksinen rakennus valmistui 1909. Tämän talon suunnittelun yhteydessä alkoi arkkitehti Uno Alancon ura Lahdessa. Hän perusti hieman myöhemmin arkkitehtitoimiston, joka oli kaupungin ensimmäinen. Alanco on ollut hahmottelemassa ainakin rakennuksen leijonaveistoksia. Julkisivun keskellä oli komea leijonaportaali, joka jatkui risaliittina ja wieniläisjugendin henkisenä torniaiheena. Fasadin symmetria rikkoutui vuonna 1924, kun rakennusmestari Albert Koivisto laati piirustukset pieneen laajennukseen talon itäpuolelle. Neljä vuotta myöhemmin pankki muutti Vapauden kadun ja Mariankadun kulmaan rakennettuun laajennusosaan, jonka piirsi arkkitehti Väinö Vähäkallio. Uusklassinen laajennus poikkesi alkuperäisestä jugendtyylistä, mutta vanha rakennus säilytti kuitenkin fasadinsa, ja uuden rakennuksen räystäskorkeus oli sen kanssa sama. Vuonna 1939 arkkitehti Veikko Leisten suunnitteli rakennukselle uuden asun. Hän poisti alkuperäisestä talosta jugendpiirteet lukuun ottamatta leijonaportaalia, lisäsi koko rakennukseen yhden kerroksen ja kulmaosaan kolme kerrosta. Leistenin suunnitelmaa ei toteutettu tuolloin, mutta vuonna 1954 rakennusta korotettiin sen pohjalta arkkitehti Kaarlo Könösen piirustusten mukaan. Jugendfasadista jäi jäljelle ainoastaan portaali ja kivijalka, jotka ovat arvokkaita toriympäristön kannalta. Koko taloa korotettiin kahdella ja kulmaosaa kolmella kerroksella. Mariankadun molemmin puolin olevat rakennukset muodostavat näin porttiaiheen kirkonmäelle. Rakennus on osa kaupungin keskeistä toriympäristöä. Pankki myi alkuperäisen huoneistonsa vuonna 1928 Lahden NNKY:lle, jonka käytössä se on edelleen. Entinen pankkisali on säilynyt erittäin hyvin. Se on korjattu entistään vuonna 2000. Jugendinteriööri on paikallisesti harvinaisen merkittävä.

Keski-Lahti

Fagerholmin talo

Aleksanterinkatu 13, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1928

Suunnittelija: Jussi Paatela, Toivo Paatela

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
 - x Rakennushistoriallinen
 - x Ympäristöllinen, maisemallinen
 - x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
 - x Historiallinen tyyppisyys
 - x Edustavuus
 - x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
Historiallinen kerroksisuus

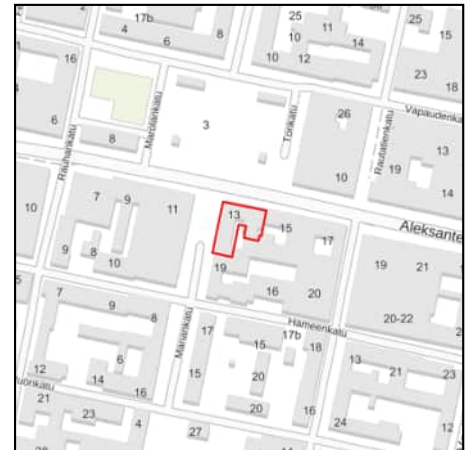
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Valtakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: 2020 ja 2011 Julkisivutoimenpide. 2006 Sisäisiä ja julkisivumuutoksia. 2004 Laajennus

Fagerholmin talona ja Teräksen talona tunnettu asuin- ja liikerakennus valmistui 1928 helsinkiläisten arkkitehtien Jussi ja Toivo Paatelan samana vuonna laatimien piirustusten mukaan. Samalla paikalla olleen, vuonna 1908 rakennetun kivitalon kantavia osia jätettiin uudisrakennuksen itäpäädyn sisään. Tälle kohtaa Paatelat suunnittelivat elokuvateatterin, joka yleisölle järjestetyn nimikilpailun tuloksena nimettiin Kuva-Pirtiksi. Elokuvateatterin sisustus oli korkeatasoinen. Talo edustaa 1920-luvun klassismia. Se on poikkeusellisen koristeellinen tämän tyyliin rakennukseksi Lahdessa. Räystäään meanderinauha, seinätodot ja -reliefit sekä kulmausten ja toisen kerroksen ikkunoiden akantuslehdet viittaavat osittain ajan art deco -virtaukseen. Rakennuksessa on tehty lukuisia muutoksia, kuten arkkitehti Olli Pöyryn marmorista, kuparista ja teakista suunnittelema kahvila Sinuhen sisäänkäynti vuonna 1957 sekä talon tyylinmukaisen pieniruutuisen ikkunajalon poistaminen vuonna 1969. Ovien sijaintia on vuosien kuluessa muutettu niin ikään. Ensimmäinen katukahvila toteutettiin 1972 rakennusarkkitehti Martti Järvisen piirustusten mukaan. Ikkunajako palautettiin vuoden 1997 remontissa, ja tällä toimenpiteellä oli suuri merkitys talon rakennustaiteelliselle arvolle. Rakennus on kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti ja kauppatorin ympäristön kannalta erittäin arvokas.

Keski-Lahti

Harjun koulu

Vuorikatu 29, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1923

Suunnittelija: Eliel Saarinen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Valtakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: 2014 ja 2009 Julkisivutoimenpide

Professori Eliel Saarinen piirsi Lahden Tyttökoulun punatiilirakennuksen vuonna 1922. Piirustukset on päivätty ja signeerattu Hvitträskissä. Talo valmistui 1923. Harjukadun julkisivussa Saarinen muunteli hillitysti vuosikymmentä aikaisemmin suunnittelemansa kaupungintalon muotokieltä mutta niin, että koulurakennus tukee monumentaalisuunnitelmaa. Koulurakennukselle antaa oman luonteen hienolla suhdetajulla toteutettu epäsymmetria, leveä portaali ja porrastettu kattolista. Koulupihan julkisivu on voimakkaammin, linnamaisesti sommiteltu. Koulun U:n muotoisella pohjakaavalla on tavoitettu kiinteys ja mahdollisimman lyhyet käytävät. Sisäarkkitehtuurissa oli alunperin runsaasti kauniita yksityiskohtia, jotka ovat korjausten myötä hävinneet. Tällaisia olivat muun muassa professori Onni Tarjanteen piirustusten mukaan valmistetut uunit, jotka purettiin 1935. Vuonna 1952 koulua laajennettiin arkkitehti Irma Kolsin, koulun entisen oppilaan, piirustusten mukaan. U:n sisäosa täytettiin, mutta kuitenkin niin, että koulupihan portaali jäi näkyviin. Kolsi suunnitteli myös 1958 toteutetun läsiiven. Tontin itärajalle rakennettiin osin kaksi-, osin kolmikerroksinen rapattu juhla- ja voimistelusaliosa, jonka arkkitehti liitti vanhaan koulurakennukseen lasisella sisääntuloaulalla. Vuonna 1961 koulurakennuksen ikkunajako muutettiin. Kouluun on myöhemminkin tehty sisäisiä muutoksia, ja 1992 toteutettiin suuri peruskorjaus. Koulurakennus on arvokas kaikkine rakennusvaiheineen. Sen eteläinen julkisivu on lisäksi olennainen osa kaupungintalon miljööstä. Kokonaisuuden kaikkia osia on syytä vaalia niiden alkuperäisistä ominaispiirteistä käsin, ja entistävät korjaukset ovat suositeltavia erityisesti vanhan osan ikkunoissa.

Keski-Lahti

Puistokatu 5 - Rautatienkatu 10

Rautatienkatu 10, 15100 Lahti

Valmistumisvuosi: 1932

Suunnittelija: Kaarlo Könönen

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

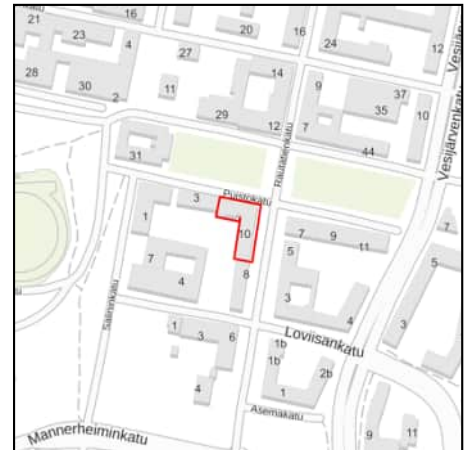
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: 2017 ja 2012 Julkisivutoimenpide

Lahtelainen arkkitehti Kaarlo Könönen suunnitteli nelikerroksisen asuin- ja liiketalon Puistokadun varteen vuonna 1931. Rakennus valmistui seuraavana vuonna. Se rakennettiin samaan taloyhtiöön kuuluneen, Rautatienkadun puolella sijainneen jugendtalon jatkoksi. Rakennus edustaa yksinkertaisesti ja tasapainoisesti sommiteltua klassismia. Julkisivun yksityiskohdat, kuten ovet ovat säilyneet erittäin hyvin. Rakennuksen alkuperäistä arkkitehtuuria on syytä vaalia. Rautatienkadun puolella sijainnut jugendrakennus tuhoutui pahoin talvisodassa. Vuonna 1960 helsinkiläinen arkkitehti Viljo Myyrinmaa suunnitteli sen paikalle punatiilisen asuin- ja liiketalon, joka on merkittävä osa kaupungintalon ympäristöä.

Keski-Lahti

Ristinkirkko

Kirkkokatu 4, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1978

Suunnittelija: Alvar Aalto

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyypillisuus
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Valtakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: 2022 Julkisivutoimenpide

Ristinkirkko on Lahden kaupunkikeskustan keskeinen asemakaavallinen, rakennustaiteellinen ja symbolinen aihe. Kirkon paikka on määritelty jo Alfred Caweenin kauppalaan varten vuonna 1878 laatimassa, Lahden ensimmäisessä asemakaavassa. Vuonna 1890 paikalle pystytettiin ensimmäinen kirkko, jonka suunnitteli arkkitehti Albert Mellin. Jo 1920-luvulla kirkkoa alettiin pitää ahtaana ja kasvavan Lahden kaupunkikuvaan sopimattomana, ja alkoi keskustelu uudesta kirkosta. Vanha Keski-Lahden puukirkko purettiin 1977. Akateemikko Alvar Aalto kutsuttiin suunnittelemaan uutta pääkirkkoa osittain Suomen tunnetuimpana arkkitehtina, osittain siksi, että hän oli vuonna 1949 voittanut Lahden keskuskirkosta järjestetyn, järjestyksessä toisen, arkkitehtikilpailun. Ensimmäiset luonnokset valmistuivat 1970. Lahden kirkkosuunnitelmat olivat Aallon työpöydällä hänen noustuaan sen äärestä viimeisen kerran keväällä 1976. Kirkko valmistui 1978. Kirkkosuunnitelman ydin on viuhkanmuotoinen sali, aihe, joka oli arkkitehdille läheinen 1950-luvulta lähtien paitsi kirkoissa, myös esimerkiksi kulttuurirakennuksissa. Sommitelma kulminoituu alttarin yksinkertaisessa puuristissä, joka sekin on Aallon toimiston työ. Salin valkea yleisväri ja eri suunnista lankeava luonnonvalo ovat olennaisia aineettomuutta tavoittelevassa arkkitehtuurissa. Puistolla ja sen vanhoilla puilla on tärkeä osa myös sisätilassa: puiden muodot ja arkkitehtuuri muodostavat kokonaisuuden, jossa sisä- ja ulkotilan vuorovaikutus on tavallista suuremmissa roolissa. Aalto halusi rikkoa Mariankadun symmetrian sijoittamalla kirkkotorinin sivuun keskusakselista. Sen sijaan hän sijoitti keskiakselille ristin muotoisen ikkunasommitelman, jonka 52 aukkoa kuvaavat kirkkovuoden viikkojen määrää. Julkisivumateriaaliksi valittiin tummaksi poltettu tiili, jota myös Eliel Saarinen käytti kaupungintalossa keskusakselin toisessa päässä. Viereinen yhteiskoulu on niin ikään samaa materiaalia. Kirkkopiha ympäröitiin tiilimuurilla vanhaan suomalaiseen tapaan. Kirkkopuistoa alettiin rakentaa 1896. Ensimmäiset suunnitelmat laati Valtionrautateiden puutarhuri Willy Nykopp. Aluksi istutettiin ainoastaan kirkon välitön ympäristö, ja tästä vaiheesta on yhä jäljellä jalavia. Puisto rakennettiin nykyisen laajuiseksi 1930-luvun alussa. Puut sijaitsivat harvakkosti nurmikenttien ja kaartuvien puistoteiden lomassa. Sankarihautausmaan suunnitteli arkkitehti Irma Kolsi 1940-luvun alussa ja sen muistomerkin, Vapauden hengettären vuonna 1952 akateemikko Wäinö Aaltonen. Alvar Aalto kunnioitti Lahden vanhimman puiston muotoa ja puustoa ja suunnitteli Ristinkirkon siten, että puita kaadettiin oikeastaan vain puiston luoteiskulman paikoitusalueelta. Kirkko ja Kirkkopuisto ovat kulttuurihistoriallisesti ja rakennustaiteellisesti sekä kaupunkikuvan kannalta erittäin merkittäviä. Kirkko ja sitä välittömästi ympäröivä puistoalue sisältyvät valtakunnallisesti arvokkaaseen Lahden kaupungintalon, kauppatorin ja Mariankadun muodostamaan seremonia-akselin alueeseen.

Keski-Lahti

Lahden rautatieasema

Mannerheiminkatu 15, 15100 Lahti

Valmistumisvuosi: 1935

Suunnittelija: Thure Hellström

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

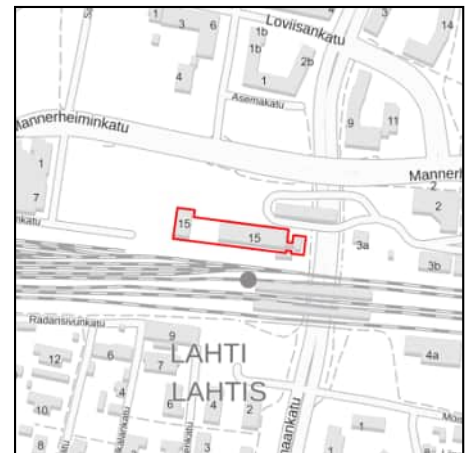
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Valtakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: 2005 Laajennus, 2006 Sisäisiä ja julkisivumuutoksia. 2016 Bussikatos.

Lahden järjestyksessä kolmas rautatieasema valmistui 1935. Sen suunnitteli Valtionrautateiden oma arkkitehti Thure Hellström vuonna 1933. Hellströmin suunnitelma oli alunperin koristeellisempi kuin toteutettu versio. Siinä oli muun muassa solakka torni sekä klassistisia tiilireliefejä seinissä. Toteutunut vaihtoehto on funktionalistisempi, modernin yksinkertainen asema, jonka eleettömän arkkitehtuurin jalostaa tumma Santamäen tiili. Samaa tiiltä on käytetty myös makasiinirakennuksissa ja aidoissa, joita tosin 1990-luvun lopulla jouduttiin joiltakin osin uusimaan. Aseman rautatien puolella oli 1950-luvulla asemapuisto suihkulähteineen ja runsaine kasvilajeineen. Asema-alue on Museoviraston ja ympäristöministeriön luokituksessa valtakunnallisesti arvokas kokonaisuus, ja Museovirasto on valinnut sen yhdeksi valtakunnallisesti arvokkaista rautatieasema-alueista. 04/2024 Aluerajausta on laajennu käsittämään rautatieaseman länsipuolinen suojeltu rakennus.

Keski-Lahti

Vapaudenkatu 10 - Mariankatu 23

Vapaudenkatu 10, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1938

Suunnittelija: Arvo Muroma

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Valtakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: 2019 Sisäisiä ja julkisivumuutoksia. 2018

Käyttötarkoituksen ja sisäisiä muutoksia

Helsinkiläinen arkkitehti Arvo Muroma suunnitteli torin kulman asuin- ja liiketalon sekä sen piharakennuksen vuonna 1937. Rakennukset valmistuivat seuraavana vuonna. Talo on Vapaudenkadun puolelta viisi- ja Mariankadun puolelta kuusikerroksinen. Torniosa on seitsenkerroksinen. Piharakennus on kaksikerroksinen. Sen ensimmäiseen kerrokseen sijoitettiin autovajoja ja toiseen kerrokseen ampumarata. Rakennus edustaa klassismin ja funktionalismin taitekohtaa. Siinä on käytetty klassistisia koristeaiheita, kuten Mariankadun puoleiset seinäreliefit ja ovidekoraatiot, mutta massoittelu ja tornin ikkunavyöhykkeet viittaavat jo funktionalismiin. Torni ja sen vastinpari Mariankadun toisella puolella merkitsevät kirkonmäen porttimaisesti. Rakennus on arvokas osana kauppatorin ympäristöä.

Keski-Lahti

Pankkiportti

Aleksanterinkatu 15, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1952

Suunnittelija: Ole Gripenberg

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: 2016 Käyttötarkoituksen ja sisäisiä muutoksia

Sodanjälkeisen vaurastumisen ja uuden liikearkkitehtuurin ilmentymänä torin laidalle nousi vuonna 1952 helsinkiläisen arkkitehdin Ole Gripenbergin 1950 -1951 suunnittelema Pankinportti. Siihen sijoittui Helsingin Osakepankki, joka oli vuodesta 1919 toiminut samalla paikalla olleessa puutalossa. Pankinporttiin suunniteltiin Lahden ensimmäinen valopiha. Porttiaukon jännemitta oli 12 metriä, mitä pidettiin aikanaan teknisenä harvinaisuutena. Rakennukseen suunniteltiin tasaväliset kapeat ikkunat ja kevyet väliseinät, joten se oli sangen joustava muutoksille. Näin ennakoitiin keskustan muuttumista yksinomaan liikealueeksi, mikä oli tuolloin Lahden kaupunkisuunnittelijoiden tavoitteena. Aleksanterinkadun puoleisen julkisivun ikkunajaotus sekä ikkunoiden koko ja muoto alaosan kupariaaltopelteineen muodostavat tarkkaan lasketun tehokkaan rytmin. Myös alkuperäinen yksikerroksinen valopiha oli ilmeikäs; myymälöiden sisäänkäynnit ja näyteikkunat oli laskostettu vitriinimäisiksi syvennyksiksi. Rakennusta on muuteltu vuosien kuluessa runsaasti. Valopihan vitriinit poistettiin itäsiivestä 1969 ja länsisiivestä 1973. Rakennusarkkitehti Heikki Hollo piirsi 1973 valopihaosalle toisen kerroksen. Vuonna 1980 hän suunnitteli pääjulkisivun parvekkeisiin uudet kaiteet. Rakennuksen alkuperäisarkkitehtuuri on vaalimisen arvoista.

Keski-Lahti

Aholan talo

Rautatienkatu 12, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1906

Suunnittelija: arkkitehtitoimisto von Essen–Kallio–Ikäläinen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Valtakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: 2012 Julkisivutoimenpide

Liikemies Juho Aholan rakennuttaman Aholan talona tunnetun jugendrakennuksen suunnitteli helsinkiläinen arkkitehtitoimisto von Essen-Kallio-Ikäläinen vuonna 1906. Talo valmistui samana vuonna. Rautatienkadun jatko-osan piirsi lahtelainen rakennusmestari Karl Forstadius 1910. Vuonna 1907 tohtori Georg Adolf von Zwegberg perusti talon toiseen kerrokseen lapsenpäästölaitoksen, Lahden ensimmäisen synnytyslaitoksen. Se siirtyi Sairaalanmäelle 1911. Keväällä 1907 talossa avattiin myös kaupungin ensimmäinen vakinainen elokuvateatteri, Elävien Kuvien Teatteri. Lahden Seurahuone toimi rakennuksessa 1911–1931 ja Kauppahotelli 1931–1987. Vuonna 1989 lahtelainen arkkitehti Pauli Lindström suunnitteli taloon korotuksen. Ullakkokerros torneineen purettiin ja sen tilalle rakennettiin vanhaa mukaileva uusi kerros sekä vanhaa ullakkokerrosta mukaileva uusi osa ja torni. Rakennus otettiin katukerrosta lukuun ottamatta asuinkäyttöön. Uudistuksessa rakennuksen kulttuurihistoriallinen ja rakennustaiteellinen arvo laski, mutta sillä on edelleen suuri merkitys kaupungintalon ympäristön kannalta.

Keski-Lahti

Hildenin talo

Rautatienkatu 14, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1910

Suunnittelija: Uno Alanco, Unto Ojonen

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: 2016 Käyttötarkoituksen muutos. 2009 Laajennus

Lahtelainen arkkitehti Uno Alanco suunnitteli Hildenin talona tunnetun nelikerroksisen rakennuksen vuonna 1910. Se valmistui samana vuonna. Rakennus edustaa säästeliäästi koristeltua myöhäisjugendia. Rautatienkadun julkisivussa on kaksi, Vuorikadun puolella yksi kulmikas erkkeri, joiden kaikkien päällä oli alunperin frontonit. Erkkereitä ja ikkunoita on korostettu kapein listoituksin. Vuonna 1955 lahtelainen arkkitehti Unto Ojonen piirsi Vuorikadun puolelle viisikerroksisen lisäosan. Samalla vanhan rakennuksen liikekerrosta muutettiin voimakkaasti. Ulko-ovet uusittiin ja niiden ylle tehtiin alkuperäisarkkitehtuurille vieras kuparikatos. Rautatienkadun puoleiset frontonit poistettiin. Vuonna 1998 rakennuksen vaaleankeltainen väri palautettiin ulkoseiniin. Vanhan jugendrakennuksen alkuperäispiirteitä on syytä vaalia, ja entistävät muutokset ovat suositeltavia.

Keski-Lahti

Asematori

Rautatienkatu 1, 15100 Lahti

Valmistumisvuosi: 1951

Suunnittelija: Olli Pöyry

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: 2005 Julkisivutoimenpide

Asematorin suunnitteli helsinkiläinen arkkitehti Olli Pöyry vuonna 1950. Talo valmistui monien koettelemusten, rakennusaine- ja työvoimapulan sekä lakon jälkeen vuonna 1951. Se on ensimmäinen lahtelainen aravalainoitettu talo. Se oli aikanaan myös Suomen suurin aravatalo. Rakennuttajina oli kaksi helsinkiläistä naista, Hilja Liukko ja Maija Muinonen. Aravarahoituksen valmistelleet virkamiehet olivatkin todenneet: "Katsotaan nyt sitten, mitä siitä tulee, kun tytöt rakentavat". Rakennus on varsin suurikokoinen. Kaupunki joutuikin lisäämään rakennusoikeutta suunnitelmien valmistuttua. Volyymi on kuitenkin sopusoinnussa asema-aukion kanssa ja rajaa sitä uljaasti. Eteläjulkisivu on käsitelty elävästi. Parvekesyvennykset ja erkkerit vuorottelevat antaen fasadille vaihtelevan ilmeen. Rakennus on rajattu taaksevedetyllä kattosiivekkeellä, joka keventää kokonaisvaikutelmaa samoin kuin katukerroksen kapea arkadikäytäväkin. Asematori on aikakautensa merkkirakennuksia Lahdessa. Sen alkuperäisiä suunnitteluperiaatteita on syytä vaalia.

Keski-Lahti

Kansallis-Osake-Pankki

Aleksanterinkatu 10, Torikatu 1, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1913

Suunnittelija: Vilho Penttilä

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Valtakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: 2013 Sisäisiä ja julkisivumuutoksia

Kansallis-Osake-Pankki rakennutti itselleen toimitalon kauppatorin vierelle vuonna 1913. Renessanssipalatsia mukailevan, Kurun vaaleanharmaasta graniitista rakennetun liiketalon suunnitteli pankin luottoarkkitehti, helsinkiläinen Vilho Penttilä vuonna 1911. Pankin tilat sijoitettiin katukerrokseen, toisessa kerroksessa oli posti. Rakennuksessa oli lisäksi joitakin liikehuoneistoja sekä asuntoja. Pankkitalo oli poikkeuksellisen mahtava syntyäkanaan. Sen massiivinen hahmo hallitsi ympäristöään voimakkaasti, ja sen hieno ulkoveistoskoristelu oli harvinaislaatuinen. Kuvanveistäjä Into Saxelinin neljästä Aleksanterinkadun puoleisen sisäänkäynnin yläpuolelle sijoitetusta veistoksesta on jäljellä enää kaksi, merenkulkua ja kauppaa kuvaavat. Muut kaksi kuvasivat teollisuutta ja maanviljelystä. Julkisivujen koristeveistokset teki kuvanveistäjä Gunnar Finne. Pankkisali, vestibyyli ja johtajien huoneet olivat loisteliaasti sisustetut Penttilän suunnitelmien mukaan. Sisäkoristelut olivat Finnen sekä maalarimestari Salomon Wuorion käsialaa. Vuonna 1964 pankki purki puolet Aleksanterinkadun puoleisesta rakennusmassasta, jolloin julkisivun symmetria ja tasapaino järkkäyivät. Ainutlaatuinen sisustus tuhoutui. Rakennuksen aukotuksia on muutettu myös useaan otteeseen. Pankkipalatsi on muutostenkin jälkeen kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti ja ympäristön kannalta erittäin merkittävä.

Keski-Lahti

Rajasen kulma

Rautatienkatu 18, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1920

Suunnittelija: Oiva Kolsi

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: -

Vuonna 1920 Oskari Rajanen teetätti rakennusmestari Oiva Kolsilla piirustukset uuteen liiketaloon, johon hän siirsi puotinsa Aleksanterinkadulta. Rakennusta kutsuttiin Rajasen piirongiksi. Sen pohjoispuolelle Rautatienkadun suuntaisesti piirsi arkkitehti Kalle Lehtovuori 1924 jatko-osan ja muutti myös Kolsin luomuksen sopimaan omaan arkkitehtuuriinsa. Uusi rakennus oli yksikerroksinen, mutta sen pohjoispäädystä oli parvikerros. Tehtävä oli nuoren lahtelaisarkkitehdin ensimmäisiä. Hän sommitteli yksinkertaisen rakennusvolyymin, jonka koristeli klassistisin kaari- ja päätykolmioaihein sekä voimakkaalla räystäslistalla ja kattoveistoksilla. Julkisivun keskellä on komea airuensauva kaupankäynnin symbolina. Rautatienkadulle muodostui moderni matala liikerakennuskompleksi suurine näyteikkunoineen. Rajasen talo on tästä rakennustyyppistä ainoa jäljellä oleva esimerkki Lahdessa. Vuonna 1929 Rajanen tilasi arkkitehti Kalle Lehtovuorelta suunnitelmat uutta liikepalatsia varten. Se rakennettiin jo samana vuonna Rautatienkadun ja Hämeenkadun kulmaan entisten liikerakennusten jatkoksi. Rajasen nykyinen liiketalo on nelikerroksinen, kuution muotoinen terrastirapattu rakennus, jonka muotokieli on Lehtovuoren edelliseen suunnitelmaan verraten erittäin niukkaa. Porrashuoneet ovat lukuisine hienoine yksityiskohtineen paikallisesti harvinaisen arvokkaat. Alkuperäinen, jo 1920-luvulla Rajasen piirongissa ollut kello on niin ikään tärkeä osa lahtelaista katukuvaa ja kulttuurihistoriaa. Taiteilija Armas Lyytikäisen suoraan seinäpintaan maalaamat silmälasimainokset Rautatienkadun ja Hämeenkadun puolella ansaitsevat huomion lajinsa viimeisinä Lahdessa. Rajasen liiketalo on rakennustaiteellisesti sekä kulttuuri- ja taloushistoriallisesti erittäin arvokkaat.

Keski-Lahti

Lahden Säästöpankin toimitalo

Rautatienkatu 20, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1939

Suunnittelija: Kaarlo Könönen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: 2015 Käyttötarkoituksen, sisäisiä ja julkisivumuutoksia. 2008 Julkisivutoimenpide. 2007 Laajennus

Vuonna 1910 perustettu Lahden Säästöpankki rakennutti toimitalon vuonna 1939 Rautatienkatu 20:een. Pankki tilasi 1938 ehdotukset kolmelta arkkitehdiltä, lahtelaisilta Kaarlo Könöseltä ja Erkki Nupposelta sekä tamperelaiselta Wäinö Gustaf Palmqvistilta. Könösen suunnitelma tuli valituksi. Pankkirakennus on nelikerroksinen. Rautatienkadun ja Hämeenkadun kulmaus oli muotoiltu juhlavaksi sisäänkäynniksi, jossa oli torni mainein pyöreillä ikkunoilla varustettu koroste sekä pankin nimellä koristettu pyöreä katos. Vuonna 1954 arkkitehti Unto Ojonon suunnitteli pankkitalon laajennuksen, joka valmistui seuraavana vuonna. Ojonon jatkoi rakennusta Rautatienkadun suunnassa Könösen muotokieltä soveltaen. Sisustuksen suunnitteli sisustusarkkitehti Olavi Lieto. Ojonon piirsi 964 myös seuraavan laajennuksen, jossa muun muassa rakennettiin umpeen tontin keskiosa ja sijoitettiin siihen uusi kattoikkunoin valaistu pankkisali. Sisäänkäynti muuttui tutusta kulmasta Rautatienkadun puolelle ja samalla hienolinjainen katos muotoiltiin jyrkemmäksi. Lahden Säästöpankki joutui monien muiden säästöpankkien tavoin vaikeuksiin 1992, ja sen toiminta loppui. Rakennus on sen jälkeen ollut vaihtelevassa käytössä, ja siihen on vuosien myötä tehty runsaasti alkuperäisarkkitehtuuriin soveltumattomia muutoksia, joiden karsimista olisi syytä harkita. Alkuperäisarkkitehtuuri on vaalimisen arvoinen.

Keski-Lahti

Loviisankadun teatteritalo

Loviisankatu 8, 15100 Lahti

Valmistumisvuosi: 1911

Suunnittelija: Toivo Paatola

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: 2020, 2003 ja 2001 Julkisivumuutos. 2002 ja 2001 Käyttötarkoituksen muutos

Tamperelainen arkkitehti Toivo Paatola suunnitteli vuonna 1910 Lahti-lehdelle toimitalon. Tontilla oli jo vuonna 1902 rakennettu pieni kaksikerroksinen kivitalo, jonka jatkoksi uudisrakennus tuli. Paatolan vuonna 1911 valmistunut luomus oli uljas kolmikerroksinen liike- ja asuinrakennus, jossa oli puolipyöreän kupolin kattama torni. Lehtiyhtiön tarkoituksena olikin rakentaa talostaan suomalaisuuden monumentti, joka jo ulkomuodollaan kertoisi aatteesta. Taloon sijoitettiin kookas juhlasali, jossa kaupunkilaiset kokoontuivat. Siellä pidettiin myös konsertteja, ja Lahden teatteri toimi sen suojissa vuosikymmenet. Vuonna 1938 lahtelainen insinööri Väinö Louhio piirsi sisäpihalle tontin itärajalle kolmikerroksisen lisärakennuksen. Rautatienkadun ja osittain myös Loviisankadun julkisivut muuttuivat, kun lahtelainen arkkitehti Unto Ojonen laati suunnitelmat rakennuksen korottamiseksi kolmella kerroksella 1955–1956. Rautatienkadun fasadi sai tyyppillisen 1950-luvun ilmeen, mutta Loviisankadun puolella säilyi jugendhenkinen juhlasalin portaali sekä itse juhlasali oheistiloineen sekä ulko- että sisäarkkitehtuuriltaan lähes muuttumattomana. Juhlasalin yhteydessä on toiminut monia maineikkaita ravintoloita, kuten Teatteriravintola sekä vuodesta 1957 Ravintola Tirra, jonka alakertaan perustettiin vuonna 1966 Ravintola Torvi. Torven sisustuksen suunnitteli sisustusarkkitehti Jussi Peippo. Valaisimina toimivat torvet kerättiin romukaupoista. Sisustus on säilynyt hyvin, ainoastaan myyntitiskin paikkaa on muutettu ja ikkunat on peitetty sisältäpäin akustoinnin vuoksi.

Keski-Lahti

Peltosen talo

Rautatienkatu 7, 15100 Lahti

Valmistumisvuosi: 1912

Suunnittelija: Paavo Uotila, Kaarlo Könönen, Jorma Vesanen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Valtakunnallinen merkittävyys

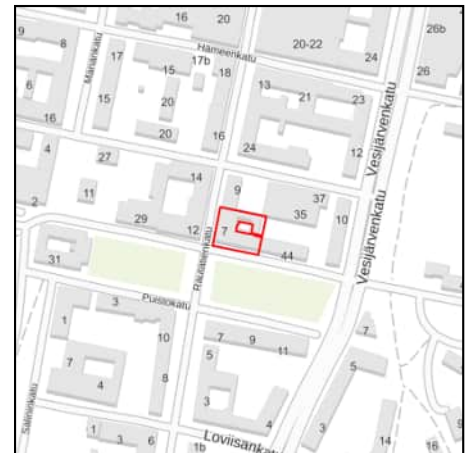
Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: 2021, 2012 ja 2009 Julkisivutoimenpide. 2008

Käyttötarkoituksen muutos

Viipurilainen arkkitehti Paavo Uotila suunnitteli nelikerroksisen Uuden Apteekin talon vuonna 1911. Talo valmistui 1912. Se tunnetaan myös Peltosen talona rakennuttajansa Juho Peltosen mukaan. Rakennus edustaa jugendin myöhäisvaihetta. Sen voimakkaasti muotoillut torniaiheet ja vertikaalinen sommittelu tekevät siitä poikkeuksellisen näyttävän osan kaupungintalon miljööstä. Sillä on huomattavia yhtymäkohtia Uotilan samoihin aikoihin Viipuriin suunnitteleminen kauppiastalojen kanssa, muun muassa ylimmän kerroksen muista kerroksista poikkeava detaljointi ja tiheämpi mittakaava. Vuonna 1930 arkkitehti Kaarlo Könönen laati muutospirustuksen, jonka mukaan Rautatienkadun puolelta poistettiin yksi sisäänkäynti. Arkkitehti Jorma Vesanen suunnitteli 1992 ullakolle asuntoja. Rakennusta korotettiin, ja vesikatkon lappeisiin puhkaistiin ikkunat ja parveke. Talon arkkitehtuurin ylöspäin kevenevä rytmi rikkoutui. Tontilla sijaitsee myös kaksikerroksinen piharakennus, joka valmistui 1910. Päärakennuksen porrashuoneet ovat säilyneet erittäin hyvin. Rautatienkadun ja Harjukadun kulmassa sijaitsee apteekkihuoneisto, joka on alkuperäisine sisustuksineen erittäin arvokas ja valtakunnallisestikin harvinainen. Apteekki muutti huoneistoon vuonna 1922 alemmaa Rautatienkadulta. Tuolloin lahtelainen rakennusmestari August Nieminen suunnitteli joitakin muutoksia liikehuoneistoon, muun muassa muutti Harjukadun puoleisen oven sijaintia. Nykyisin tilassa on ravintola.

Keski-Lahti

Kirkkokatu 11

Kirkkokatu 11, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1939

Suunnittelija: Arvo Muroma

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: 2001 Käyttötarkoituksen muutos. 2001
Julkisivuvoimenpide

Helsinkiläinen arkkitehti Arvo Muroma suunnitteli osittain viisi- ja osittain kuusikerroksisen asuin- ja liikerakennuksen Kirkkokatu 11 :een vuonna 1939. Talo valmistui jo samana vuonna. Rakennus sijoittuu tyyliään klassismin ja funktionalismin välimaastoon, ja sen yksityiskohdissa on myös häivähdys koristeellista art decota. Julkisivun korosteena on nauhaikkunaerkkeri, jonka kohdalta rakennus on kuusikerroksinen. Arkkitehti on käyttänyt hyvin samankaltaista julkisivujaottelua ja nauhaikkunaerkkeriä kaksi vuotta aikaisemmin suunnittelemassaan talossa Vapaudenkatu 10:ssä. Tontti rakennettiin hyvin tiiviisti: tontin eteläosalla oli kaksikerroksinen varastosiipi ja tontin keskellä kolmikerroksinen asuinsiipi. Jo talon rakennusvuonna rakennusmestari Veikko Toivola suunnitteli varastosiipeen keilaradan. 1996 rakennusarkkitehti Tuula Rantala suunnitteli eteläiseen siipeen asuntoja. Rakennus on tyyliinsä ja aikakautensa harvinainen edustaja Lahdessa, ja sellaisena sitä kannattaa vaalia.

Keski-Lahti

Kansallis-Osake-Pankin toimitalo

Aleksanterinkatu 10, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1964

Suunnittelija: Viljo Revell

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: 2007 Laajennus. 2005 Julkisivutoimenpide. 2003

Sisäisiä ja julkisivutoimintoja

Kansallis-Osake-Pankki laajensi toimitaloaan vuonna 1964 helsinkiläisen arkkitehdin Viljo Revellin laatimien piirustusten mukaan. Hän voitti lisärakennuksesta vuonna 1961 järjestetyn kutsukilpailun. Revell suunnitteli Penttilän renessanssityylisen palatsin rinnalle äärimmäisen pelkistetyn nauhajulkisivun, jonka teho perustuu tarkkaan harkittuihin mittasuhteisiin ja syvyysuuntaisen volyymin heittämiin varjoihin. Uudenkaupungin graniitista rakennettuun taloon sijoitettiin uusi pankkisali sekä jonkin verran muuta liike- ja toimistotilaa sekä asuntoja. Rakennuksen katukerros toimi suureksi osaksi valopihana. Pankkisali on koko sommitelman keskus. Palvelutiskit kiertävät monumentaalista tilaa, jonka keskellä on valokuilu. Katto nousee veistoksellisina portaina ylöspäin antaen epäsuoraa päivänvaloa salille. Takaseinällä on kuvanveistäjä Laila Pullisen suurikokoinen kuparireliefi Korkea korolle vuodelta 1968. Vuonna 1988 valopiha rakennettiin umpeen. Pankkisalin tilavaikutelmaa on niin ikään häiritty muun muassa tukkimaila valokuilu. Huolimatta muutoksista rakennus on edelleen kulttuurihistoriallisesti ja rakennustaiteellisesti merkittävä.

Keski-Lahti

Toritalo

Rautatienkatu 26, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1923

Suunnittelija: Eliel Saarinen, Frans Nyberg

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

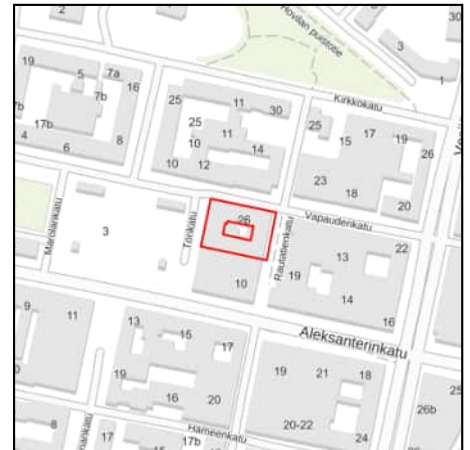
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Valtakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: 2018 Käyttötarkoituksen ja sisäisiä muutoksia. 2013 ja 2012 Laajennus. 2011 ja 2009 Julkisivutoimenpide. 2006 Sisäisiä ja julkisivumuutoksia

Toritalo Oy:n ensimmäinen vaihe suunniteltiin ja rakennettiin vuonna 1923. Hanketta oli ajamassa muun muassa Lahden pormestari Otto Lyytikäinen, joka tilasi talon piirustukset professori Eliel Saariselta. Suunnitelmat laadittiin Saarisen toimistossa, mutta niistä lienee ainakin loppuvaiheessa ollut vastuussa toimistossa työskennellyt arkkitehti Frans Nyberg, koska Saarinen oli tuohon aikaan kiinni kansainvälisissä tehtävissään ja muutti helmikuussa 1923 Yhdysvaltoihin. Rakennus sijoitettiin kauppatorin ja Rautatienkadun väliin niin, että kummaltakin kadulta oli sisäänkäynnit. Päädyissä oli kolmikerroksiset rakennusosat, ja niiden välissä oli yksikerroksinen kauppahalli. Vuonna 1928 Tampereen Osake-Pankki rakensi halliosan ympärille torin varteen suuren asuin- ja liiketalon. Suunnitelmat laati tamperelainen rakennusmestari Heikki Tiitola vuonna 1927. Rakennuksesta tehtiin nelikerroksinen. Kauppahalli ja sen päädyt jäivät sinällään uuden osan sisään. Julkisivut muutettiin uuden suunnitelman mukaisiksi. Rakennuksen valmistuessa sen laajennusosan piirustuksia laadittiin jo Tiitolan toimistossa. Piirustukset ovat signeeraamattomat. Toritalon Vapaudenkadun ja Rautatienkadun puoleinen osa valmistui vuoden 1928 lopussa. Uudesta asuin- ja liiketalosta tuli yhtenäinen nelikerroksinen, torin kulmalta viisikerroksinen, tyyliltään klassistinen sommitelma. Rakennus tunnetaan Suomen Pankin talona. Pankki omisti sen 1941–1996. 1960-luvulla pieniruutuiset ikkunat vaihdettiin talon tyyliin sopimattomiksi yksiruutuisiksi ikkunoiksi, mikä heikentää sen rakennustaiteellista arvoa. Kiinteistöä korjattiin 1990-luvun lopussa, mutta ikkunoita ei vaihdettu. Rakennus on kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti sekä kauppatorin ympäristön kannalta erittäin merkittävä.

Keski-Lahti

Rautatienkatu 13 - Hämeenkatu 19

Rautatienkatu 13, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1926

Suunnittelija: Elis Kaalamo, Karl Lindahl

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: 2019 Julkisivutoimenpide. 2018 ja 2014

Käyttötarkoituksen ja sisäisiä muutoksia. 2002 Käyttötarkoituksen muutos

Helsinkiläinen arkkitehti Elis Kaalamo piirsi nelikerroksisen tiilirakennuksen Rautatienkatu 13:een vuonna 1926. Rakennukseen suunniteltiin kaksi myymälähuonetta, elokuvateatteri lämpiöineen ja kahviloineen sekä kaksi asuntoa, ja se valmistui jo saman vuoden aikana. Elokuvateatterin sisustus oli erittäin hienostunut: aikansa tunnetuimpiin kuulunut koristemaalari Bruno Tuukkanen teki seinä- ja kattomaalaukset, ja verhoiluihin käytettiin mustaa ja punaista samettia sekä mustaa nahkaa. Vuonna 1928 helsinkiläinen arkkitehti Karl Lindahl suunnitteli Rautatienkadun ja Hämeenkadun kulmaan kookkaan lisärakennuksen elokuvateatterin talolle. Asunto-osakeyhtiö Hämeennurkasta tuli osittain neli-, osittain viisikerroksinen, ja sisäpihalla rakennettiin lisäksi yksikerroksinen talonmiehen asunto. Talo edustaa Lahdessa ainoana klassismin art deco -vaikutteista, koristeellista suuntausta, joka ilmenee muun muassa räystäs- ja päätykolmiodekoraatioissa, julkisivujen runsaassa reliefi ja tondokuvioinnissa sekä sisäänkäyntien ja porrashuoneiden jäsentelyissä. Osa näistä koristeista on kadonnut. Samoin on tapahtunut osittain elokuvateatterin sisustukselle muun muassa 1954, jolloin insinööri Jouko Louhia suunnitteli uuden poistumistien ja sulki salin eteläseinän ikkunat. Vanhan osan ikkunamuutokset toteutettiin vuosina 1955 ja 1961. Rakennuskokonaisuus on arvokas sekä rakennustaiteellisesti että kulttuurihistoriallisesti. Uuden osan arkkitehtuuri on lahtelaisittain ainutlaatuista ja detaljoinniltaan poikkeuksellisen mielenkiintoista. Molempia rakennuksia tulee vaalia niiden alkuperäisistä tyylipiirteistä käsin. Myös porrashuoneiden alkuperäispiirteet ovat säilyttämisen arvoiset. Ikkunoiden palauttamista alkuperäiseen aukkojakoon kannattaa harkita. Elokuvateatterin tiloissa toimii nykyisin Teatteri Vanha Juko.

Keski-Lahti

Mallasjuoman tehdasrakennus

Päijänteenkatu 9, 15140 Lahti

Valmistumisvuosi: 1910–1919

Suunnittelija: Juho Nykänen, Oiva Kolsi, Kaarlo Könönen, Väinö Louhio

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: 2021–2022 käyttötarkoituksen muutos

Osakeyhtiö Mallasjuoma perustettiin alkuvuodesta 1912. Tehtaan suunnitteli tuolloin Lahdessa työskennellyt arkkitehti Juho Nykänen. Suunnitelmat laadittiin jo edellisenä syksynä. Laitteistot toimitti ruotsalainen yhtiö Bröderne Hermann. Uudenaikainen kolmi-, osittain nelikerroksinen tuotantolaitos valmistui Päijänteenkadun varteen kesällä 1912. Se oli maamme ensimmäinen yksinomaan mietojen mallasjuomien valmistusta varten suunniteltu panimo. Vuoteen 1960 mennessä siitä kehittyi Suomen suurin alallaan. Punatiilinen tehdas oli oman aikansa tyyppinen teollisuusrakennus uusgoottilaisvaikutteisine porrasspäytyineen. Lahtelainen rakennusmestari Albert Koivisto piirsi tehtaan pohjoiskylkeen yksikerroksisen varasto- ja pullojenhuuhteluhuoneen vuonna 1914. Rakennuksen luoteispuolelle pystytettiin erillinen nelikerroksinen mallastamo ja vanhaa tehdasta jatkettiin kolmella kerroksella itäpäin lahtelaisen rakennusmestarin Oiva Kolsin vuonna 1915 laatimien suunnitelmien mukaan. Samalla tehtiin ikkunamuutos vanhan tehtaan länsipäässä Päijänteenkadun puolella. Nämä lisäykset jatkoivat Nykäsen punatiiliarkkitehtuuria, joskin hieman yksinkertaistettuna. Tehdasta laajennettiin itäpästään myös 1929 lahtelaisen arkkitehdin Kaarlo Könösen ja 1935 lahtelaisen rakennusmestarin Väinö Louhion piirustusten mukaan. Kolsin vuonna 1915 suunnittelema erillinen rakennus sai pohjoispuolelleen jatkoa 1935, kun Louhio suunnitteli kaksikerroksisen kattilahuoneen. Kahden tehtaan väliin jäänyt kulma-aukko täytettiin vuonna 1938 Louhion suunnittelemalla nelikerroksisella osalla, joka edelleen noudatti edellisten suunnittelijoiden käsialaa. Uusi erillinen Väinö Louhion piirtämä nelikerroksinen keitto-osasto nousi kattilahuoneen pohjoispuolelle 1939, jolloin myös Päijänteenkadun puoleisen julkisivun ensimmäisen kerroksen ikkunoita suurennettiin. Kattilahuoneen ja keitto-osaston väli täytettiin insinööri Jouko Louhion suunnitelmien mukaan pienellä kaksikerroksisella

rakennuksella. Punatiilinen panimorakennus eriaikaisine osineen on erittäin arvokas osa lahtelaista teollisuushistoriaa. Se on myös rakennustaiteellisesti merkittävä. Rakennus on kokenut merkittäviä muutoksia vuoden 2000 jälkeen kun tilat muutettiin kokonaisuudessaan Lahden visuaalisten taiteiden museon Malvan käyttöön. Museon avajaisia vietettiin keväällä 2022. Aluerajausta on supistettu sen pohjoisosasta puretun rakennusosan osalta.

Keski-Lahti

Hämeenkatu 21

Hämeenkatu 21, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1938

Suunnittelija: Arvo Muroma

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

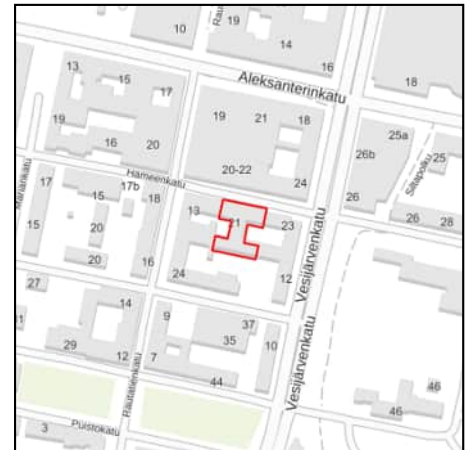
Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: 2019 ja 2000 Käyttötarkoituksen ja sisäisiä muutoksia. 2019 Käyttötarkoituksen muutos. 2014 ja 2001

Julkisivutoimenpide. 2004 Laajennus

Helsinkiläinen arkkitehti Arvo Muroma suunnitteli suuren asuin-, liike- ja tehdastiloista koostuvan kaupunkitalon Hämeenkadun varteen vuonna 1938. Rakennus valmistui samana vuonna. Rakennus on H:n muotoinen. Sen asuin- ja liikeosa on nelikerroksinen ja tehdasosa kolmikerroksinen. Niitä yhdistää nelikerroksinen siipi. Tehdas rakennettiin Saarion Virvoke Oy:lle, joka valmisti kaljaa ja virvoitusjuomia. Nykyisin tehdas on verstaas- ja asuinkäytössä. Sen pohjakerroksessa on Lahden Mieskuoron harjoitussali. Korkeat ikkunat ja jotkut koristemuodot viittaavat vielä klassismiin, muuten rakennuksessa voi jo nähdä uuden funktionalistisen otteen valtaavan alaa, ensimmäisiä kertoja Lahdessa. Nämä tyylipiirteet ovat vaalimisen arvoisia.

Keski-Lahti

Asemapäällikön asuintalo

Askonkatu 3a, 15100 Lahti

Valmistumisvuosi: 1912

Suunnittelija: Albert Leidenius

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Valtakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: 2019 ja 2016 Käyttötarkoituksen muutos

Asemapäällikön asuintalo on rakennettu vuonna 1912 Valtionrautateiden arkkitehdin Albert Leideniuksen piirustuksen pohjalta. Alunperin rakennus on Valtionrautateiden asemapäällikön asuintalotyyppi numero neljä, jonka on vuonna 1906 suunnitellut Valtionrautateiden arkkitehti Bruno Granholm. Samanlaiset talot rakennettiin myös muun muassa Pieksämäelle- ja Lappeenrantaan. Talo on hirsinen ja lautavuorattu. Vuoraus toteutettiin rakentamivuonna. Rakennuksessa on tehty runsaasti muutoksia, ensimmäiset vuonna 1945, jolloin muun muassa talosta lohkottiin yksi lisäasunto sodan jälkeistä asuntopulaa helpottamaan. Todennäköisesti tällöin myös poistettiin upeat kattoratsastajat. Vuoden 1964 korjauksissa talon koristeellista jugendasua riisuttiin jälleen purkamalla osa savupiipuista, koska tuolloin luovuttiin myös komeista kaakeliuuneista. Väliseiniä ja alkuperäisiä ovia poistettiin. Asemapäällikön talon puisto on osittain peräisin taloa edeltävältä ajalta. Lahden rautatieasema sijaitti aikaisemmin nykyisen Vesijärvenkadun itäpuolella, ja puisto periytyy siltä ajalta. Kokonaisuuteen kuuluvat myös 1950-luvun alussa rakennettu sauna sekä ilmeisesti yhtä aikaa asuinrakennuksen kanssa toteutettu maakellari. Rakennukset ja puisto ovat arvokas muisto Lahden kehitykseen ratkaisevasti vaikuttaneen rautatien alkuajoista. Asemapäällikön talo on myös harvinainen puujugendin edustaja Lahdessa. Sekä rakennukseen että puistoon tehtiin entistäviä korjauksia vuonna 2016.

Keski-Lahti

Luther-kirkko

Vuorikatu 37, 15100 Lahti

Valmistumisvuosi: 1937

Suunnittelija: Leevi Aarnio, arkkitehtitoimisto Salminen ja Varala

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: 2013 Sisäisiä ja julkisivumuutoksia

Helsingiläinen arkkitehti Leevi Aarnio suunnitteli Lahden luterilaisen evankeliumiyhdistyksen rukoushuoneen vuonna 1936, ja rakennus valmistui seuraavana vuonna. Talo on nelikerroksinen, mutta pihan puolella oleva kirkkosali on kahden kerroksen korkuinen. Kirkon ankaran yksinkertaisessa muurimaisessa julkisivussa korostuvat kookas ja syvä portaali kauniisti veistettyine tammiovineen sekä ikkunapuitteiden omintakeinen jako. Helsingiläinen arkkitehtitoimisto Salminen ja Varala suunnitteli vuonna 1987 peruskorjauksen, jossa tehtiin sisäisiä muutoksia muun muassa alttarilla. Kirkkosalissa on kuitenkin säilynyt 1930-luvun harras tunnelma sekä runsaasti kauniita yksityiskohtia, kuten klassistiset pylväät. Rakennuksen alkuperäistä 1930-luvun ilmettä on syytä vaalia.

Keski-Lahti

Seurahuone

Aleksanterinkatu 14, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1932

Suunnittelija: Väinö Vähäkallio, Kaarlo Könönen, Tapio Blåfield, Arto Simonen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: 2018 ja 2017 Julkisivutoimenpide. 2012 Laajennus. 2004 Sisäisiä ja julkisivumuutoksia

Helsinkiläinen arkkitehti Väinö Vähäkallio suunnitteli Seurahuoneelle vuonna 1931 pääkadun varrelle uudisrakennuksen, johon ravintola ja hotelli muuttivat Aholan talosta Harjukadun ja Rautatienkadun kulmasta seuraavana vuonna. Uusi hotelli oli komea klassistinen rakennus, jonka katukerroksessa oli näyttävä sisäänkäynti katoksineen sekä myymälöitä. Toinen kerros oli juhla-kerros, jossa sijaitsivat ravintolat. Arkkitehti oli detaljoinut tämän kerroksen muista poikkeavaksi suurin ikkunoin. Kaksi ylintä kerrosta oli varattu majoitukseen. Lahden Teollisuusseura osti Seurahuoneen ja teetti vuonna 1949 arkkitehti Kaarlo Könösellä piirustukset rakennuksen laajentamiseksi ja korottamiseksi. Pihan puolelle rakennettiin kolmikerroksinen siipi. Talon fasadi jäi suunnilleen ennalleen, mutta rakennusta korotettiin yhdellä, aikaisemman suunnitelman mukaisella kerroksella sekä parvekekerroksella. Rakennustyöt valmistuivat 1950. Rakennuksen ikkunoita on muutettu vuosien saatossa useasti, viimeksi 1981, jolloin rakennusarkkitehti Tapio Blåfield suunnitteli taloon kaksiruutuiset ikkunat. Hotellin alkuperäisen julkisivun jaottelu ja rytmi hävisivät lopullisesti 1997, kun rakennusarkkitehti Arto Simonen piirsi alakerran ravintolasalin aukeavat lasiseinämät. Seurahuone on kulttuurihistoriallisesti arvokas. Entistävät muutokset erityisesti katutasoa ylempien ikkunoiden kohdalla sekä ovikatoksessa ovat suotavia.

Keski-Lahti

Vesijärvenkadun huoltoasema

Vesijärvenkatu 7, 15100 Lahti

Valmistumisvuosi: 1931

Suunnittelija: Runar Eklund

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

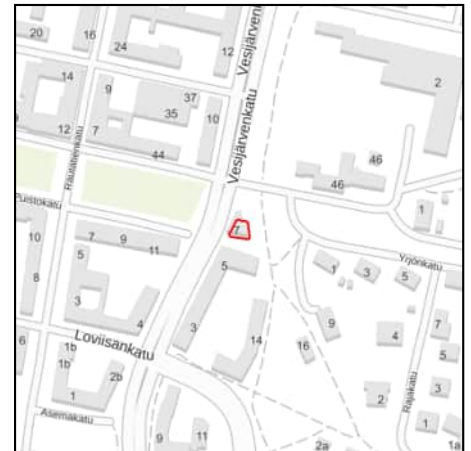
Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: 2016 Sisäisiä ja julkisivumuutoksia. 2013

Käyttötarkoituksen ja sisäisiä muutoksia

Nobel Standard Oy rakennutti huoltoaseman Vesijärvenkadun varteen vuonna 1931 helsinkiläisen arkkitehdin Runar Eklundin samana vuonna laatimien piirustusten mukaan. Lahdessa oli sitä ennen ainoastaan alatorin Shell-asema. Uusi asema edusti modernia valkoista funktionalismia. Rakennus oli kolmionmuotoinen, kulumistaan pyöristetty, ja sitä peitti linjakas katos. Aseman taakse rakennettiin 1935 pesu- ja rasvaushalli. Vuonna 1939 yhtiön tavaramerkiksi tuli Esso. Bensiiniasema lopetettiin 1978. Rakennus palveli vaihtelevissa tehtävissä, muun muassa ambulanssiasemana, kunnes se sai luonteelleen ominaisen käyttötarkoituksen ja tyylinmukaisen korjauksen moottoripyöräliikkeen muutettua siihen 1995. Sen jälkeen tila on toiminut muun muassa ravintolana ja myymälänä. Huoltoasemarakennus suojeltiin vuonna 1984.

Keski-Lahti

Vesijärvenkadun elokuvateatteri

Vesijärvenkatu 16, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1951

Suunnittelija: Airi Viertokangas, Eino Tuompo

Arvotuskriteerit

Historiallinen, yhteiskunnallinen
Rakennushistoriallinen
Ympäristöllinen, maisemallinen
Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
Historiallinen tyyppisyys
Edustavuus
Alkuperäisyys
Historiallinen todistusvoimaisuus
Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: 2014 Laajennus

Lahden Osuuskaupan erikoisliikkeille ja henkilökunnan asunnoiksi tarkoitettu Lahden Talo Oy suunniteltiin Kulutusosuuskuntien Keskusliiton asunto-osastolla Helsingissä vuonna 1950. Suurimman osan piirustuksista on laatinut arkkitehti Airi Viertokangas, ja joissakin, lähinnä julkisivupiirustuksissa on arkkitehti Eino Tuompon nimi. Kiinteistö valmistui 1951. Rakennuksessa oli pieniä asuntoja, liikehuoneistoja, opintopiireille tarkoitettu huoneisto sekä erillinen elokuvateatteri. Elokuvateatterin tiloissa toimi Teatteri Juko vuoteen 2014 asti. Teatterin sisäänkäynti ja sisustus ovat säilyneet lähes alkuperäisessä asussaan, ja teatterin 1950-luvun interiööri onkin paikallisesti poikkeuksellisen merkittävä ja säilyttämisen arvoinen.

Keski-Lahti

Kulmala

Aleksanterinkatu 16, 15140 Lahti

Valmistumisvuosi: 1942

Suunnittelija: Erkki Huttunen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

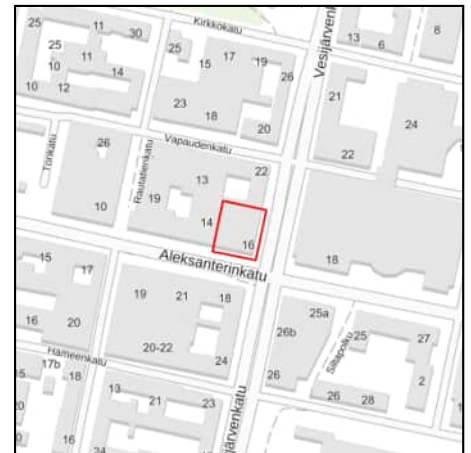
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: 2018 Sisäisiä ja julkisivumuutoksia. 2015
Julkisivutoimenpide. 2014 ja 2006 Laajennus

Helsinkiläinen arkkitehti Erkki Huttunen suunnitteli Asunto-osakeyhtiö Kulmalan vuonna 1940 tehtailija Anders Enok Frigrenin toimeksiannosta. Rakennus valmistui 1942. Talo on kuusikerroksinen ja tornin osalta kahdeksankerroksinen. Kaupunki myöntyi korkean tornin rakentamiseen sota-ajan vaikean asutuspulan vuoksi. Tornia perusteltiin myös siten, että se yhdessä Aleksanterinkadun toiselle puolelle kaavaillun tornin kanssa muodostaisi kaupungin pääkadulle johdattavan porttiaiheen samalla tavoin kuin kadun alkupäässä. Liike-, toimisto- ja asuintilat on julkisivuissa jäsenneily selvästi erottuviksi. Muutoin arkkitehtuuri on funktionalistisen pidättyväistä ainoana korostenaan kulmienpyöritykset, kaksi pientä ranskalaista parveketta ja erkkeri. Huttunen, yksi suomalaisen funktionalismin merkkihahmoja, toteutti Kulmalassa suunnittelunsa ydinajatuksena: arkkitehtuurin on pyrittävä vaikuttamaan sommitelmaan, jossa ei ole mitään liikaa, joka on suoraa ja sileää, jossa katse pääsee esteettä etenemään ja jonka levollisissa suhteissa silmä lepää. Vuonna 1986 rakennuksen sisäpiha muutettiin katetuksi valopihaksi avaamalla siihen kadulta käytävät. Tontin sisäosan rakennusoikeutta lisättiin. Suunnitelmat laati rakennusarkkitehti Jorma Teerenmaa. Rakennuksen olennaisia piirteitä, muodonannon niukkuutta ja yksityiskohtien merkityksellistä luonnetta kannattaa vaalia.

Keski-Lahti

Lehden kumikorjaamo

Vesijärvenkatu 31c, 15140 Lahti

Valmistumisvuosi: 1950

Suunnittelija: Unto Ojonen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: -

Lahtelainen arkkitehti Unto Ojonen suunnitteli K.Y. Lehden kumikorjaamorakennuksen vuonna 1950. Se valmistui samana vuonna. Ensimmäisessä kerroksessa oli myymälä-, korjaamo- ja konttoritilat ja toisessa kerroksessa asunto. Talo sijaitsi pääty Vesijärvenkadulle päin. Pääty oli kaksikerroksinen ja pihasiipi yksikerroksinen. Ojosen arkkitehtuuria leimaavat monet kauniit detaljit, muun muassa pergola, pieni parveke, erilaiset ikkunamuodot ja pyöristetyt nurkka- ja oviaukkoaiheet. Ulkoarkkitehtuurissa käytettiin terrastirappausta, mustaa liuskekiveä ja punaisia kattotiiliä, Ojosen 1950-luvun tyylikeinoja. Vuonna 1953 Ojonen suunnitteli korjaamosiiven laajennuksen ja korotuksen kaksikerroksiseksi sekä joitakin sisäisiä muutoksia. Vuonna 1958 hän piirsi muutoksia asuntoosaan. Ullakolle rakennettiin sauna. Samana vuonna Ojonen suunnitteli tontille korjaamorakennuksen. 2000-luvun puolivälissä rakennuskokonaisuus muuttui kokonaan liiketiloiksi ja korjaamosiipi purettiin. Vanhempi, vuonna 1950 valmistunut rakennus on arvokas esimerkki aikansa korkeatasoisesta arkkitehtuurinsa, ja sitä on syytä vaalia sellaisena.

Keski-Lahti

Käsi- ja pienteollisuustalo

Vesijärvenkatu 38, 15140 Lahti

Valmistumisvuosi: 1955

Suunnittelija: Tauno Niemioja

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Vuosina 1954–1955 suunniteltu viisikerroksinen Käsi- ja pienteollisuustalo Oy on lahtelaisen arkkitehdin Tauno Niemiojan käsialaa. Rakennus valmistui 1955. Alun perin se oli tarkoitettu pienimuotoiselle teollisuudelle ja liikkeille, myöhemmin taloa on muunneltu pääosin toimistotiloiksi. Arkkitehti on käyttänyt julkisivuissa punatiiltä ja kerrosten välistä vaaleaa slammausta. Julkisivuja korostavat arkkitehdin itsensä piirtämä, erilaisista tiilistä sommiteltu reliefi sekä porrastorni parvekkeineen. Vaikka kyseessä on alun perin teollisuusrakennus, talo on suunniteltu sopimaan keskustan katu ympäristöön ja asuintaloriviin. Rakennus on tarkoitettu sisätiloiltaan muunneltavaksi. Ulkoarkkitehtuuria koskevat muutokset on syytä suunnitella alkuperäistä henkeä noudattaen.

Keski-Lahti

Vesijärvenkatu 27 - Sammonkatu 6

Vesijärvenkatu 27, 15140 Lahti

Valmistumisvuosi: 1943

Suunnittelija: Kaarlo Könönen

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: 2010 Käyttötarkoituksen muutos

Lahden Auto Oy:lle suunniteltu asuin-, liike- ja korjaamorakennus on lahtelaisen arkkitehdin Kaarlo Könösen käsialaa vuodelta 1942.

Kokonaisuus valmistui seuraavana vuonna. Könösen suunnitelma käsitti kaksikerroksisen liike- ja konttorirakennuksen, jonka toisessa kerroksessa oli asunto, sekä korjaamosiiven. Vuonna 1950 helsinkiläinen arkkitehti Erik Lindroos piirsi liikerakennukseen kolmannen kerroksen, johon sijoitettiin asunto. Korotus noudatti täysin rakennuksen aikaisempaa arkkitehtuuria. Rakennus edusti virtaviivaista valkoista funktionalismia. Liiketalon kulmat olivat Vesijärvenkadun puolella, pyöristetyt, ja Sammonkadun puolella oli linjakas sienipilari, joka kannatti korjaamopuolen terassia. Liikkeen sisäänkäynti oli hienostuneesti muotoiltu. Korjaamo-osa erosi jäsentelyltään liikeosasta. Se ilmensi alueelle tyyppillistä verstasarkkitehtuuria.

Rakennuksen käyttötarkoitus ja myös ulkonäkö on muuttunut vuosien saatossa. Se on kuitenkin säilyttänyt ilmeensä melko hyvin. Rakennuksen alkuperäisiä tyylipiirteitä on syytä vaalia.

Keski-Lahti

Lahden kansanopisto

Harjukatu 46, 15100 Lahti

Valmistumisvuosi: 1906

Suunnittelija: Henrik Helin

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kultuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: 2019 Käyttötarkoituksen ja sisäisiä muutoksia

Lahden kansanopisto aloitti toimintansa 1893. Kun oma koulurakennus monien sijaintia koskevien kiistojen jälkeen päätettiin rakentaa kauppalan lahjoittamalle tontille juhakkalan harjulle, esitettiin arkkitehti Eliel Saarisen toive ilmaisesta rakennussuunnitelmasta. Sellainen saatiin kuitenkin Saarisen kieltäytyttyä hämeenlinnalaiselta arkkitehdiltä Henrik Heliniltä, joka piirsi opiston ensimmäisen rakennusvaiheen vuonna 1903. Rakennus valmistui lopullisesti 1906. Se oli jyrkävä jugendsommitelma, josta voi vielä saada käsityksen tarkastelemalla opiston itäistä julkisivua pihalta käsin. Myös portaali on alkuperäinen, tosin vähemmän vaikuttava kuin valmistuessaan, koska myöhempi länsisiipi on rakennettu siihen kiinni. Lahtelainen arkkitehti Uno Alanco suunnitteli vuonna 1909 opiston itäisen siiven, johon sijoitettiin asuintiloja sekä juhlasali. Torni muutettiin umpinaiseksi. Alanco noudatti jugendin muotokieltä, tosin jo pidättyväisemmin kuin Helin. Siipi valmistui 1910. Opiston kolmas rakennusvaihe toteutettiin helsinkiläisen arkkitehdin Elis Kaalamon piirustusten mukaan 1926 - 1927. Vanhinta osaa korotettiin kerroksella ja sen länsipuolelle rakennettiin suurikokoinen nelikerroksinen asuntola- ja luentosalisiipi, jota vielä 1948 korotettiin yhdellä kerroksella arkkitehti Unto Ojosen suunnitelmin. Kaalamo muutti tornin klassistiseksi, jollainen uudesta siipirakennuksesta tuli. Rakennuksen sisätiloja on korjattu runsaasti vuosien varrella, mutta paikoittain, esimerkiksi ruokalassa, alkuperäistä sisustusta on vielä jäljellä. Vuonna 1936 taiteilija Hannes Malisto koristeli eteishallin holvikaton köynnösaihein. Maalaukset juhlistivat talossa järjestettyä pohjoismaista kansanopistokokousta. Rakennusta ympäröi suuri puutarha kasvihuoneineen. Sillä oli suuri pedagoginen merkitys opiston alkuvuosikymmeninä. Puutarhasta on vieläkin jäljellä runsaasti muun muassa vanhoja hedelmäpuita. Vuonna 1958 arkkitehti Tauno Niemioja suunnitteli rehtorin virka-asunnon länsisiiven päätyyn. Tämä lisäksi, kuten

länsisiipikään, ei kovin luontevasti sovi edellisten osien yhteyteen. Eri rakennusvaiheita, puutarhaa sekä vanhoja sisustuselementtejä, kuten Maliston maalauksia, on syytä vaalia niiden omista lähtökohdista käsin.

Keski-Lahti

Virastotalo

Vesijärvenkatu 11, 15140 Lahti

Valmistumisvuosi: 1949

Suunnittelija: Irma Kolsi

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

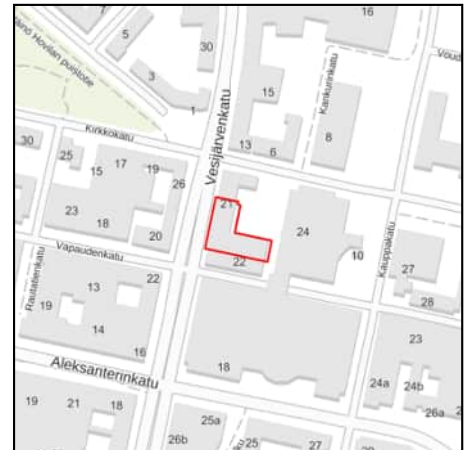
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: -

Arkkitehti Irma Kolsi kaupungin arkkitehtiosastolta piirsi virastotalon vuonna 1947. Talo valmistui 1949. Se rakennettiin kasvavan kaupungin laajenevan virkamieskunnan työtiloiksi, erityisesti teknisen toimen tarpeisiin. Rakennus tunnetaan Tevin nimellä. Ylin kerros suunniteltiin väliaikaiseksi taidehalliksi, joka palveli Lahden taidemuseon tiloina vuoteen 2022 asti, jolloin Lahden visuaalisten taiteiden museo Malva avautui. Talon taakse rakennettiin matala siipiosa, johon sijoitettiin sähkölaitoksen kytkinhalli. Se valmistui 1950. Siiven korjaussuunnitelmat laadittiin 1976, ja 1970-luvun loppupuolen kestäneiden korjausten myötä hallista tuli taidemuseon näyttelytila. Irma Kolsin varmat suunnittelijanotteet näkyvät tässäkin rakennuksessa, kuten monissa muissakin hänen kaupungin tarpeisiin sodan jälkeen suunnittelemissaan kohteissa. Julkisivu on niukan asiallinen, mutta se on elävöitetty pienin yksityiskohdin ja mittakaavavaihteluin, jotka antavat talolle sen arvokkaat erityispiirteet.

Keski-Lahti

Sähkölaitos

Kirkkokatu 21, 15140 Lahti

Valmistumisvuosi: 1908

Suunnittelija: Valter Jung, Emil Fabritius, Antti Lundström

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: -

Lahden kaupungin sähkölaitos on vanhimpia kunnallisia sähkölaitoksia Suomessa, jonka toiminta alkoi vuonna 1907, kun joulukuun kahdeksas ensimmäiset valot syttyivät sähkölamppuihin. Sähkölaitoksen rakennus valmistui vuonna 1908 ja se oli nuoren kaupungin ensimmäinen julkinen rakennuskohde. Lähes kaikki alkuperäiset piirustukset ovat kadonneet, mutta vuodelta 1913 peräisin olevassa lähteessä rakennuksen suunnittelijoiksi ilmoitetaan helsinkiläiset arkkitehdit Valter Jung ja Emil Fabritius. Tekninen toteutus oli helsinkiläisen diplomi-insinöörin Bernhard Wuolteen ja Insinööritoimisto Zitting & Co:n Jugendrakennuksessa on kauniit ylöspäin kapenevat ikkunat sekä talon tehtävästä kertova salamakuviointi seinissä. Vuonna 1911 lahtelainen rakennusmestari Antti Lundström piirsi pienen laajennuksen talon länsiosaan, sisäpihan puolelle. Vuonna 1922 laitosta laajennettiin Kirkkokadun suuntaan ja korotettiin yhdellä kerroksella, kun kaupungin sähköverkkoon yhdistettiin ympäristön yksityisen sähkölaitoksen hallussa olleet alueet. Rakennuksen arkkitehtuuri yksinkertaistui. Kulmaosassa olleen konesalin yläpuolelle rakennettiin korkeajännityshuone, ja katto muutettiin säterikatoksi. Suunnitelmat laati kaupungin rakennuskonttori. Kaupunginarkkitehti Kaarlo Könönen piirsi joitakin ikkuna- ja sisäisiä muutoksia sähkölaitoksen jatko-osaan vuosina 1949 - 1951.

Keski-Lahti

Vuorelman kulma

Vesijärvenkatu 13, 15140 Lahti

Valmistumisvuosi: 1928

Suunnittelija: Albert Koivisto

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: 2011 Käyttötarkoituksen, sisäisiä ja julkisivumuutoksia. 2001 Laajennus

Vuonna 1909 perustettu Helmi Vuorelma Oy sai oman ajanmukaisen liike- ja tuotantorakennuksen Vesijärvenkadun ja Kirkkokadun kulmaan 1928, kun kotikutomo muutti Asemantaustasta rakennusmestari Albert Koiviston piirtämään osittain yksi-, osittain kaksikerroksiseen taloon. Rakennus oli suunniteltu vuonna 1922 Johannes Granathin Pelti- ja Vaskisepänliikkeelle. Talolle antoivat ilmettä kookkaat pikkuruutuiset ikkunat ja korkea säterikatto. Talon pitkä sivu oli Kirkkokadun suuntainen. Vuorelmat antoivat 1927 hämeenlinnalaisen rakennusmestarin Hiipi Kummilan, Helmi Vuorelman veljen, toimeksi suunnitella taloon yhden kerroksen korotuksen. Rakennuksen arkkitehtiurasi katto- ja sisätilat säilyivät entisellään. Arkkitehti Jalmari Peltonen laajensi rakennusta Vesijärvenkadun suuntaan 1935. Lisärakennus valmistui seuraavana vuonna. Vanhan talon pääty yhtenäistettiin laajennuksen kanssa. Vesijärvenkadun puoleisen julkisivun ikkunat tehtiin yksinkertaisiksi kolmijakoisiksi aukoiksi ja kattomuodoksi valittiin satulakatto. Kirkkokadun julkisivuun jätettiin vanhanmalliset ruutuikkunat ja säterikatto. Rakennus sai klassistisia piirteitä. Arkkitehti Irma Kolsi suunnitteli muutoksia julkisivuun vuonna 1961 apunaan Helmi Vuorelma Oy:n taiteellinen johtaja Maija Kolsi-Mäkelä. Tällöin rakennus sai ikkunoiden ja ovien tunnusomaiset siniset klinkkerikoristeet sekä liikkeen nimen Kirkkokadun päätyyn. Rakennus on omintakeinen, eri aikakausien tyyli- ja materiaali- ja muotoilun kokonaisuus, jota on syytä sellaisenaan vaalia. Myös kaunis klassistisävyinen porrashuone on arvokas.

Keski-Lahti

Vesijärvenkatu 25

Vesijärvenkatu 21-25, 15140 Lahti

Valmistumisvuosi: 1900–1969

Suunnittelija: August Teräsvaara, Heikki Tiitola, Oiva Kolsi, Veikko Toivola, Unto Ojonen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: Vesijärvenkatu 25:ssa kokoontumisrakennuksen laajennus 2007 sekä käyttötarkoituksen muutos ja sisäisiä ja julkisivumuutoksia 2003. Vesijärvenkatu 23d:ssä omakotitalon käyttötarkoituksen muutos ja sisäisiä muutoksia 2020.

Ensimmäinen nykyisellä Rauten tontilla toiminut tehdas oli vuonna 1898 perustettu Splintfabrik Hjalmar Lohtander, joka valmisti tulitikkuja. Konkursin jälkeen vuonna 1906 tehtaassa jatkoi P. Kuivalaisen konepaja, joka tuotti muun muassa laivojen osia, puimakoneita, rautasänkyjä ja kehäsahoja. Vuonna 1908 tehdas nimeksi tuli Lahden Rauta- ja Metalliteollisuustehtas Oy, kolme vuotta myöhemmin Lahden Rautateollisuus Oy ja vuonna 1983 Raute Oy. Vuonna 1911 yhtiön teknilliseksi johtajaksi tuli Henrik Schwartzberg, josta tuli myöhemmin Rauten toimitusjohtaja. Hänen poikansa, jotka suomensivat nimensä Mustakallioksi, jatkoivat sittemmin yhtiön kehittämistä. Punatiilistä tulitikkutehdasta käytettiin osittain konepajan tarpeisiin, mutta pian sen tiloja jouduttiin osittain purkamaan ja toisaalta laajentamaan. Vuonna 1912 lahtelainen rakennusmestari August Teräsvaara piirsi konepajan luoteispuolelle jatko-osan, joka puolestaan sai luoteispuolelleen jatko-osan vielä ennen vuotta 1921. Samalla keskiosaa korotettiin päivänvalon lisäämiseksi. Sen puiset kattokannattajat ovat peräisin tästä vaiheesta. Konepajaa on laajennettu pohjois- ja itäpuoleltaan lukuisia kertoja 1930–, 1940– ja 1960–luvuilla, mutta sen vanhimmat osat ovat selvästi erotettavissa uudemmissa. Vuonna 1911 yhtiölle rakennettiin konttori. Sen piirsi tamperelainen rakennusmestari Heikki Tiitola. Hän piirsi samana vuonna myös pienen jugendtyylisen vartiorakennuksen ja aidan Vesijärvenkadun varteen. Konttori rakennus laajennuksineen on purettu, mutta vartiokoppi ja aita ovat säilyneet. Vuonna 1916 lahtelainen rakennusmestari Oiva Kolsi suunnitteli konepajan länsipuolelle Vesijärvenkadun varteen valimon, joka valmistui 1917. Rakennuksessa vuorottelevat puhtaaksimuuratut ja rapatut osat Se on muodoltaan basilikamainen. Valimossa on tehty joitakin julkisivumuutoksia vuosien kuluessa. Lahtelainen rakennusmestari Veikko Toivola piirsi vuonna 1940 pienehkön punatiilisen kattilahuoneen tontin keskelle. Sen eteläpuolella ollut piippu on purettu. Raute aloitti vuonna 1914 vaakojen valmistuksen. 1950–luvulla vaakatehdasta varten rakennettiin lisää tuotantotiloja. Lahtelainen arkkitehti Unto Ojonen suunnitteli vuonna 1955

kaksikerroksisen punatiilisen tehtaan, jonka sisälle jäi osia vuosisadan alun tehdasrakennuksista. Tämä näkyy muun muassa ikkunoiden muodoista. Sodan aikana Rautateollisuus sorvasi tykinammuksia Suomen armeijalle. Vuonna 1991 Rauten toiminta Vesijärvenkadulla lopetettiin, ja tehtaat siirtyivät Nastolaan. Teollisuusrakennusten suojelusta tehtiin päätös vuonna 1997. Asemakaavaan sisältyy konepajan kolmen vanhimman osan, valimon, kattilahuoneen, vaakatehtaan, vartiorakennuksen ja aidan suojelu. Myös konepajan puukannattajat, valimon sisätila ja vaakatehtaan toisen kerroksen huonetila suojeltiin. Lähes kaikki muut rakennukset on purettu lukuun ottamatta helsinkiläisen arkkitehdin Erkko Virkkusen vuonna 1962 suunnittelemaa pääkonttoria. 1990-luvun lopulla tontille on noussut asuinkerrostaloja, joiden arkkitehtoninen taso heikentää kokonaisuutta. Vuonna 2001 valmistui kauppakeskus Suke, joka osittain hyödyntää säilyneitä rakennuksia.

Keski-Lahti

Synnytyslaitos

Oikokatu 1, 15100 Lahti

Valmistumisvuosi: 1911

Suunnittelija: Uno Alanco

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

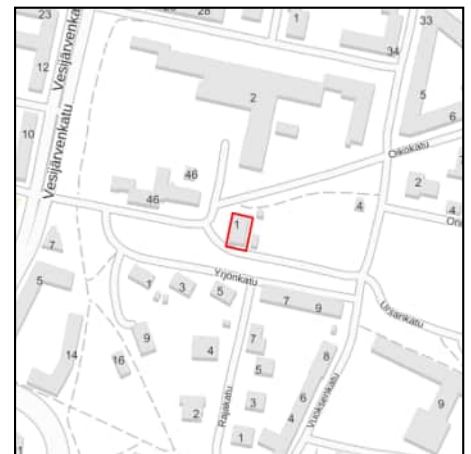
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: 2015 Käyttötarkoituksen muutos

Tohtori Georg Adolf von Zweyberg perusti vuonna 1907 yksityisen synnytyslaitoksen Aholan taloon. Tilat kävivät kuitenkin hyvin pian ahtaiksi, ja Zweyberg rakennutti uuden synnytyslaitoksen kunnallissairaalan viereen kaupungin lahjoittamalle tontille. Lahtelainen arkkitehti Uno Alanco sai tehtäväkseen kaksikerroksisen sairaalarakennuksen suunnittelun 1910. Talo valmistui seuraavana vuonna. Alanco suunnitteli sairaalan jugendin jo vaihtuessa klassismiin, minkä voi havaita rakennuksen alkuperäisestä ulkoasusta. Sen koristeet ilmentävät vielä hillittyä jälkijugendia, mutta rakennuksen volyymi on jo klassistinen. Zweyberg jäi eläkkeelle 1924, ja Lahden Suojeluskunta osti rakennuksen. Suojeluskunta vuokrasi toisen kerroksen kaupungille, joka jatkoi synnytyslaitoksen toimintaa. Vuonna 1947 rakennus saatiin kokonaan naistensairaalan käyttöön. Sen tilat uusittiin ja rakennusta korotettiin kerroksella kaupungin arkkitehtiosaston piirustusten mukaan. Tällöin sen jugendpiirteet katosivat. Taitekatto muutettiin satulakatoksi. Synnytykset siirrettiin uuteen kaupunginsairaalaan 1970. Sen jälkeen vanhassa naistensairaalassa on toiminut Lahden taidekoulu ja taideteollinen oppilaitos, Helsingin yliopiston tutkimus- ja koulutuskeskus, kaupungin sosiaali- ja terveystoimen hallinto ja kansanopisto. Rakennus muutettiin asuinkäyttöön vuonna 2016. Rakennuksella on huomattava kulttuurihistoriallinen arvo.

Keski-Lahti

Suomen Vapaa Evankelis-Luterilainen Kirkko

Rajakatu 7, 15100 Lahti

Valmistumisvuosi: 1926

Suunnittelija: Oiva Kolsi, Mika Erno

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Kirkkorakennuksen vanha osa on lahtelaisen rakennusmestarin Oiva Kolsin vuonna 1925 piirtämä asuintalo, joka valmistui vuonna 1926. Suomen Vapaa Evankelis-Luterilainen Kirkko osti rakennuksen vuonna 1949 ja antoi samana vuonna hämeenlinnalaisen arkkitehdin Mika Ernon tehtäväksi suunnitella sen viereen kirkkotilat. Ne valmistuivat jo samana vuonna. Samassa yhteydessä vanhaa asuinrakennusta muutettiin joiltakin osin. Talon uudessa osassa on korkea kirkkosali urkuparvineen sekä kerhotilat. Korkeat ikkunat ja jyrkkälapeinen katto antavat rakennukselle kirkkomaisen olemuksen. Sali on koruton ja harras. Alttarilla on puuristi ja alttari-ikkunassa Torsten Pankamon maalaama orjantappurakruunu. Sama taiteilija on maalannut myös salin suurten siviikkunoiden teossarjan, joka kuvaa kristittyjen vaellusta Jerusalemiin. Valaisimet ovat Paavo Tynellin suunnittelemat. Kirkko on nykyisin Lahden Tunnustuksellisen Luterilaisen Seurakunnan hallinnassa, ja se on yhteisön ainoa kirkko Suomessa. Rakennuskokonaisuus on kulttuurihistoriallisesti arvokas. Sen pihapiiri vanhoine puineen on myös vaalimisen arvoinen.

Keski-Lahti

Olavinlinna

Aleksanterinkatu 29, 15140 Lahti

Valmistumisvuosi: 1950

Suunnittelija: Unto Ojonen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: 2022 ja 2016 Julkisivutoimenpide

Kapungin virkailijoille tarkoitetun asuintalon suunnitteli lahtelainen arkkitehti Unto Ojonen vuonna 1949. Rakennus valmistui seuraavana vuonna. Taloon asettuivat asumaan muun muassa molemmat kaupunginjohtajat, ja talo saikin kaupunginjohtaja Olavi Kajalan mukaan nimen Olavinlinna. Rakennusta leimaa kadunkulman voimakas vertikaalialie. Erilaisia ikkunamuotoja on käytetty hillitysti elävöittämään julkisivua. Kauppakadun puolelle on muotoiltu kaksi kevyttä erkkeriä, joiden välissä on pyöreämuotoiset parvekkeet. Räystäslinja on porrastettu. Sen värin Ojonen valitsi aina tarkasti; Olavinlinnassa alkuperäinen väri on hennon vaaleanvihreä. Ojosen tapaan myös sisätilat suunniteltiin yksityiskohtiin ja mittasuhteisiin paneutuen. A-portaan alatasanteella on suurikokoinen koivua ja tähteä kuvaava sementtimosaikkiteos. Erityistä huomiota arkkitehti kiinnitti kaupunginjohtajien asuntoihin. Kajalan kaksikerroksinen huoneisto sisälsi yksityiset ja edustustilat. Toisen kerroksen vierashuoneeseen johtavat tammiset kierreportaat Ojosen muotoili veistosmaisesti korkean huonetilan korosteeksi. Vierashuoneessa on jalavalla viilutettu yksilöllisesti suunniteltu komero- ja hyllyseinä. Huoneessa on myös takka, jonka otsikossa on porrashuoneen tasanteelta tuttu koivua ja tähteä kuvaava maalattu reliefi. Takan kuvioon on lisätty myös joki. Huoneiston länsiseinä avautuu kokonaan ikkunaksi, josta on panoraamamainen näkymä yli kaupungin. Valitettavasti tämä harvinainen interiööri on jaettu kahdeksi huoneistoksi. Jotkut sisustusyksityiskohdat ovat myös korjauksissa vuosien myötä tärvääntyneet. Ojosen suunnittelemat omintakeiset saunasisustukset on niin ikään purettu. Rakennuksen alkuperäisiä muoto-, materiaali- ja värivalintoja on syytä vaalia sekä sisä- että ulkotiloissa.

Keski-Lahti

Salpauksen talo

Hämeenkatu 34, 15140 Lahti

Valmistumisvuosi: 1946

Suunnittelija: Helge Hedman

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: 2006 ja 2003 Julkisivutoimenpide

Asunto-osakeyhtiö Salpauksen viisikerroksisen talon suunnitteli vuonna 1945 arkkitehti Helge Hedman helsinkiläisestä Aallon ja Niilo Kokon arkkitehtitoimistosta Arvo nolla:sta. Rakennus valmistui seuraavana vuonna. Rakennus rajaa korttelia Hämeenkadun ja Saimaankadun puolelta. Yhdessä Unto Ojosen suunnitteleminen Aleksanterinkatu 29:n ja 31 :n kanssa se muodostaa komean yhtenäisen rakennusmuurin, jonka sisälle jää suojaisa korttelipiha. Talo on ajan tapaan verhottu terrastirappauksella, ja sen muuten niukkoja julkisivuja on elävöitetty jälkifunktionalismin romanttisilla yksityiskohdilla, kuten pienillä kaari-ikkunoilla ja keveästi taivutetuilla kädensijoilla. Ote on selvästi pidättyvämpi kuin Ojosella. Talon kellarikerroksessa toimi yleinen sauna, joka muutettiin toimistokäyttöön vuonna 1972. Rakennus on arvokas osana massiivista korttelimuuria sekä aikakautensa edustajana.

Keski-Lahti

Naapuri

Aleksanterinkatu 31, 15140 Lahti

Valmistumisvuosi: 1950

Suunnittelija: Unto Ojonen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

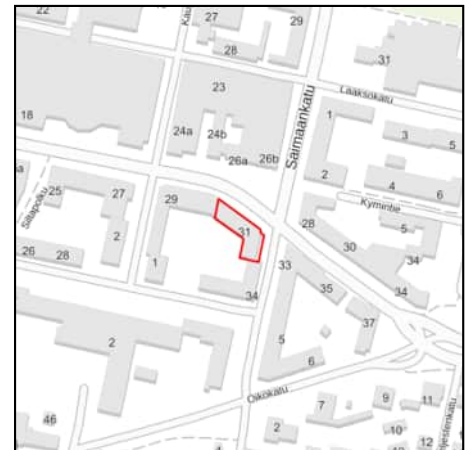
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Asunto-osakeyhtiö Naapurin on rakennuttanut Lahden Teollisuusseura vuonna 1950. Arkkitehti Unto Ojosen suunnitelmat ovat vuodelta 1949. Hän on myös antanut talolle sen kodikkaan nimen: rakennus tehtiin naapuriksi hänen aikaisemmin piirtämilleen Olavinlinnalle ja Veljeskodille. Asunto-osakeyhtiö oli tarkoitettu pääasiassa Teollisuusseuran jäsenille sekä seuran omistaman Seurahuoneen työntekijöille. Rakennus rajaa kadunkulman pyöreällä nurkalla, jota Saimaankadun toisella puolella täydentää Veljeskodin sulava kulmaus. Olavinlinna, Naapuri ja Veljeskoti muodostavat yhtenäisen, urbaanin katumuurin, jonka jokainen osa on kuitenkin persoonallisesti sommiteltu omaksi yksilökseen. Naapurin terrastirapattua julkisivua koristavat pienten ranskalaisten parvekkeiden keveät metallikaiteet. Asunnoissa on huolellisesti harkittuja sisustusyksityiskohtia, kuten kauniita takkoja. Kulmahuoneistojen olohuoneet avautuvat valoisalle sisäpihalle suurten ateljeemaisten ikkunoiden välityksellä. Rakennuksen alkuperäispiirteitä ja -materiaaleja on syytä vaalia.

Keski-Lahti

Oskarin piha

Hämeenkatu 17b, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1900

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: -

Oskari Rajasen Kello- ja Kultasepäntiike on perustettu 1909. Vuonna 1918 Rajanen osti ajuri Karl Brusilalta Rautatienkadun ja Hämeenkadun kulmatontin, jolla sijaitsi pienehkö, vuonna 1900 rakennettu puinen asuintalo sekä 1902 pystytetty ajurintalli. Vuonna 1912 tamperelainen rakennusmestari Johan Arndt Niemi piirsi kaksi huonetta käsittävän laajennuksen talon pohjoispäättyyn. Vuonna 1919 Rajanen laajensi asuintalon kuistia rakennusmestari Albert Koiviston piirustusten mukaan, ja talo jaettiin kahdeksi asunnoksi. Nyt tämä rakennus tunnetaan Oskarin pihana. Talo on säilyttänyt hyvin alkuperäisen ilmeensä huolimatta 1990-luvun kuluessa tehdyistä korjauksista. Rakennukset ovat harvinaisia muistoja kauppala-ajalta. Rakennusten sivuitse kulkee palokuja, joka on ainutlaatuinen jäännös Alfred Caweenin vuoden 1878 kaavan mukaisista paloturvallisuusjärjestelyistä.

Keski-Lahti

Piharakennus, Rauhankatu 9 - Hämeenkatu 8

Rauhankatu 9 - Hämeenkatu 8, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1910

Suunnittelija: Antti Wilho Lundström

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
Rakennushistoriallinen
Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
Historiallinen tyyppisyys
Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
Historiallinen kerroksisuus

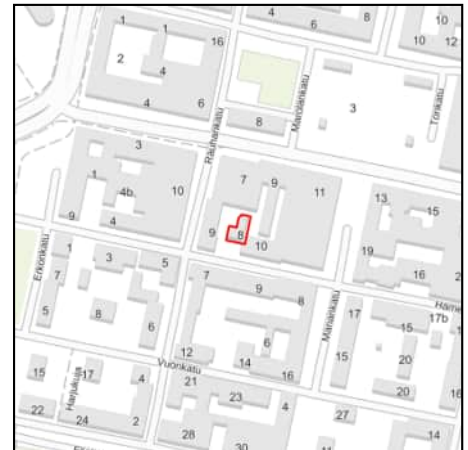
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: 2020 Käyttötarkoituksen muutos

Vuonna 1910 lahtelainen rakennusmestari Antti Wilho Lundström (myöhemmin Lounas) suunnitteli tontin itä- ja pohjoislaitaan kookkaan L:n muotoisen ulkorakennuksen. Sen eteläpäätyyn insinööri Väinö Louhia piirsi 1934 pienen teollisuusrakennuksen Uudelle Paita- ja Esiliinatehtaalle. Vuoden 1910 ulkorakennuksesta on vielä itäinen siipi jäljellä, samoin Louhion suunnitteleman tehdasrakennuksen pohjoinen osa. Rakennuksissa ei ole tehty suuria korjauksia. Ne ovat harvinaisen esimerkki sekä ulko- että sisätilailtaan yksityiskohtia myöten lähes alkuperäisessä asussaan säilyneestä kokonaisuudesta. Ulkorakennus on niin ikään vaalimisen arvoinen.

Kartano

Salpausselän yhteiskoulu

Hämeenlinnantie 3, 15800 Lahti**Valmistumisvuosi: 1959****Suunnittelija: Unto Ojonen****Arvotuskriteerit**

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

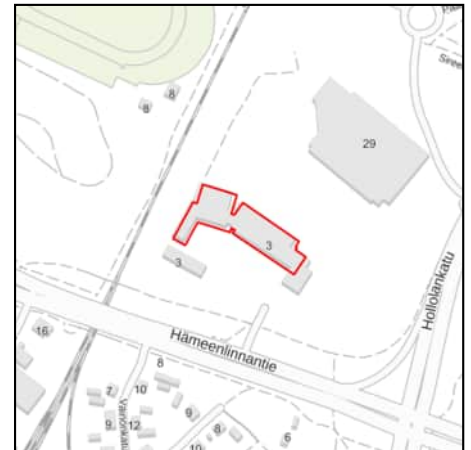
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: 2015 Laajennus

Arkkitehti Unto Ojonen suunnitteli 1958 koulutalon Salpausselän yhteiskoululle, joka oli perustettu samana vuonna. Kaksi vuotta aikaisemmin se oli aloittanut toimintansa väliaikaisissa tiloissa. Koulu syntyi kolmen perheenisän yksityisen aloitteellisuuden pohjalta. 1950-luvun puolivälissä vain kaksi kolmasosaa lahtelaislapsista pääsi aloittamaan oppikoulun omassa kaupungissaan. Koulutuspaikoista oli suuri pula. Koulutalo valmistui 1959. Ojonen ratkaisi koulusuunnitelmansa keskushallijärjestelmän pohjalta. 1900-luvun alussa kehitelty ja käytetty keskushalli tuli suomalaisiin kouluihin takaisin 1950-luvulla. Keskushallin etuna on muun muassa taloudellisuus; sen lämmityskustannukset eivät nouse kovin korkeiksi, koska se on sijoitettu luokahuoneiden keskelle. 1950-luvun suunnittelijat halusivat luoda keskushallista koulurakennuksen uudenlaisen sydämen, kokoontumistilan ja usein myös juhlasalin, ja lisäksi se toimi liikenteenjakajana ja vaatesäilytystilana. Salpausselän koulun suora esikuva on keskushallikoulutyypin uudelleen löytäjän, arkkitehti Jorma Järven suunnittelema Helsingin Kulosaaren yhteiskoulu, joka valmistui 1955. Koulun keskushalli on muotoiltu nousevaksi auditoriomaiseksi tilaksi, jonka sivustoilla luokahuoneiden portaat nousevat rytmikkäästi. Ojonen loi sisätiloihin sinisen eri sävyihin perustuvan värimaailman, jota hän korosti punatiilellä ja tummalla mahongilla. Koulun pitkä siipiosa vuodelta 1962 on niin ikään Unto Ojosen suunnittelema. Se valmistui 1963. Seuraavan kerran rakennusta laajennettiin 1979, jolloin siiven taakse saatiin lisätilaa. Sen suunnitteli rakennusarkkitehti Heikki Sipponen Ojosen toimistosta. Arkkitehti Tuomo Keskiäho, koulun entinen oppilas, sai 1991 suunnitellakseen erillisen liikuntasalin ja joitakin erikoisluokkia käsittävän koulurakennuksen, joka sijoitettiin vastapäätä vanhaa koulua. Koulun kaksi ensimmäistä vaihetta edustavat oman aikansa uutta koulusuunnittelua. Ojosen arkkitehtuuria ja avaraa koulupihaa hienoine puustoineen on syytä vaalia sen alkuperäisistä lähtökohdista käsin. Keskushallin sisätilat alkuperäisine väreineen kannattaa säilyttää.

Kartano

Lahden kylän koulu

Hollolankatu 9, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1873**Suunnittelija: Ei tiedossa****Arvotuskriteerit**

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

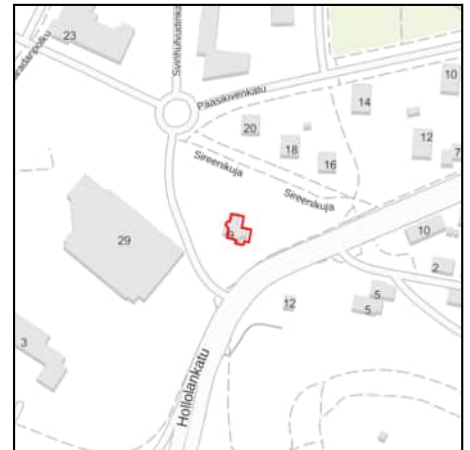
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: 2023–2024 peruskorjaus

Lahden kylän koulu rakennettiin kesällä 1873 ja vihittiin käyttöön saman vuoden syksyllä. Sen perusti kapteeni August Fellman, joka oli jo kaksi vuotta aikaisemmin aloittanut koulunpidon väliaikaistiloissa. Fellman luovutti maan ja koulu pystytettiin talollisten päivätöinä heidän luovuttamistaan hirsistä. Koulurakennus oli kaksikerroksinen. Yläkerrassa ei kuitenkaan saanut kouluhallituksen määräysten mukaan järjestää opetusta, vaan se toimi opettajan asuntona. Ulkorakennus, jossa oli muun muassa opettajien lehmät, pystytettiin kaksi vuotta myöhemmin. Vuonna 1883 Fellman lahjoitti puutavaraa, jotta koulurakennus saatiin laudoitetuksi ulkoapäin. Se päätettiin myös maalata öljymaalilla. Koulua laajennettiin 1902, jolloin vanhan koulun pohjoisivulle rakennettiin suurikokoinen luokkasiipi. Tähän aikaan kouluhallituksen määräyksissä säädettiin, että koululuokkaan tuli aina mahtua 50 oppilasta. Uutta kookasta luokkahuonetta käytettiin myös juhlasalina. Käsiyöluokan ja opettajien asunnot käsittävä lisärakennus tehtiin 1908. Se tuhoutui lähes täysin vuoden 1918 sodassa, joka aiheutti myös koulun siipirakennukselle, kalusteille ja arkistolle suurta vahinkoa. Oppilasmäärien lisääntyessä koulun tilat kävivät erittäin ahtaiksi. Länsiharjun koulun rakentaminen toi helpotuksen ongelmiin, ja vanhan kylän koulun oppilaat siirtyivät sinne. Vuosina 1933–1954 koulurakennuksessa toimi Lahden työväenopisto. Sodan aikana sinne majoitettiin siirtoväkeä ja sotilaita. Vuosina 1954–1980 koulussa oli lastentarha, sen jälkeen kaupunginmuseon konservointitilat ja varasto, kunnes se 1990-luvun alussa kunnostettiin perusteellisesti taiteilijoiden ateljee- ja asuintiloiksi. Talo peruskorjattiin vuosien 2023–2024 aikana. Vanha Lahden kylän koulu on rakennustaiteellisesti ja kulttuurihistoriallisesti erittäin arvokas. Se on keskusta-alueen vanhin ja ainut kylän ajalta säilynyt rakennus ja myös kaupungin vanhin julkinen rakennus. Tasavallan presidentti J. K. Paasikivi kävi Lahden kylän koulua vuosina 1877–1882.

Kartano

Ammattikoulu

Svinhufvudinkatu-Paasikivenkatu- Ståhlberginkatu, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1950–1959

Suunnittelija: Olli Saijonmaa, Eija Saijonmaa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Valtakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: Svinhufvudinkatu 2a:ssa käyttötarkoituksen muutos ja sisäisiä muutoksia 2022. Muualla aluella sisäisiä ja julkisivumuutoksia 2020, laajennus 2020, sisäisiä ja julkisivumuutoksia 2021 sekä sisäisiä ja julkisivumuutoksia 2023.

Lahden kaupunki järjesti vuonna 1950 arkkitehtikilpailun, jolla etsittiin suunnittelijaa suurelle ammattikoulukompleksille. Kilpailun voittivat helsinkiläiset arkkitehdit Olli ja Eija Saijonmaa, joiden piirustusten perusteella koulukortteli toteutettiin. Kortteliin sijoitettiin poikien ammattikoulu, kauppaopisto, kotiteollisuusopisto, teknillinen koulu, puuseppäteollisuuden koulu, tyttöjen ammattikoulu sekä oppilaitosten yhteiset tilat, kuten juhlasali, uimahalli, voimistelusalusi ja kirjasto. Kokonaisuus toteutettiin vuosina 1953 - 1956. Rakennukset sijoittuvat ilmastavasti avarien pihojen ympärille. Katujen varsia polveilevia eri korkuisia massoja yhdistää vaaleankeltainen rappauspinta sekä aukotusten ja kattolinjojen tarkkaan harkittu rytm. Koulujen juhlasali lämpiötiloineen oli varsin edustava. Se toimi pitkään Lahden kaupunginteatterin näyttämönä. Koulurakennukset ovat nyt Koulutuskeskus Salpaus -kuntayhtymän hallussa. Se on 1990-luvun loppupuolelta lähtien tehnyt muutoksia korttelissa. Paasikivenkadun hienostuneesti porrastettu pieni myymäläsiipi on korjattu raskaalla kädellä alkuperäissommittelmaa ja -väriä muuttaen. Ståhlberginkadulla sijaitseva työsalusi on korotettu vuonna 2000 katulinjan rakennusmassojen rytmistä piittaamatta. Koulukorttelin rakennuksilla on suuri kulttuurihistoriallinen ja rakennustaiteellinen arvo. Myös jotkut sisätilat, kuten juhlasali, lämpiö ja Lahden ensimmäinen uimahalli ansaitsevat erityisen huomaavaisen kohtelun.

Kartano

Hakatornit

Hollolankatu 5- 7, Paasikivenkatu 6 ja 10-16, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1950–1959

Suunnittelija: Mauri Karkulahti, Eino Tuompo

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyypillisuus
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Valtakunnallinen merkittävyys

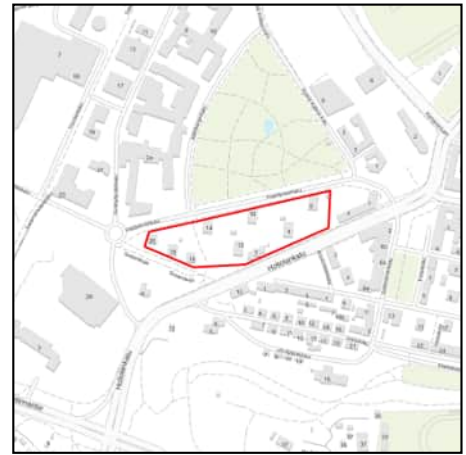
Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Hakatorneiksi kutsutut seitsemän yhdeksänkerroksista asuintaloa sekä pieni liiketalo rakennettiin Fellmanin pellolle 1951 - 1956. Piirustukset tehtiin Kulutusosuuskuntien Keskusliiton asunto-osastolla Helsingissä.

Suunnittelijoina olivat arkkitehdit Mauri Karkulahti ja Eino Tuompo. Kaikissa asuinrakennuksissa toistuvat samat peruselementit: Yksi syvä porrashuone, sisäänvedetyt kapeat parvekerampit sekä selkeä yksinkertainen ikkunajaottelu. Kauempana keskustasta olevat talot ovat yksinkertaisempia kuin lähempänä olevat joiden julkisivua on parvekkeiden kohdalla porrastettu ja joissa on satulakatto. Kauempana olevien talojen kattomuoto on taitteinen. Torniryhmään liittyy Hollolankadun puolella Mauri Karkulahden suunnittelema matala liikerakennus, joka täydentää viehättävällä tavalla kokonaissommitelman. Se on laskostettu kadun varteen kolmijakoiseksi kauppahuoneistoksi, johon sijoitettiin upouuden liikeidean mukainen pikamyymälä. 1990-luvun lopulla rakennuksia on peruskorjattu vaiheittain vuosina 1999–2006 ja täydennetty yhdellä pistetalolla. Niiden alkuperäisiä suunnitteluperiaatteita kannattaa vaalia. Alueen väljyys on myös olennainen asemakaavallinen arvo.

Kartano

Pikku-Vesijärvi

Kariniemenpuistotie, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1961

Suunnittelija: Olavi Lanu

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: -

Pikku-Vesijärven puisto sijaitsee Vesijärven vieressä Lahden keskustan länsireunalla. Puisto rajautuu Kisapuistoon ja Kariniemenmäkeen. Alue kuuluu Vesijärven laakson maisematyyppiin. Pikku-Vesijärven alue on ollut alunperin osa Vesijärveä. Järven poukama ulottui pitkälle Kisapuiston alueelle. Vesijärven pinnan korkeutta on laskettu useampaan otteeseen. Pikku-Vesijärvi erottui omaksi alueekseen 1869 valmistuneen satamaradan rakentamisen myötä. 1920-luvulta lähtien rantaviivaa on myös täytetty. Pikku-Vesijärven alueelle laadittiin ensimmäinen asemakaava jo 1908, vaikka maat olivatkin vielä Fellmannin kartanon maita. Ensimmäisissä kaavoissa Pikku-Vesijärven ympäristö oli ajateltu hyvinkin rakennetuksi. 1930 ja 1940 -lukujen asemakaavoissa muodostui ajatus Pikku-Vesijärveltä Lahdenkadun suuntaan avautuvasta puistoakselista, joka nykyään muodostuu Lahden kartanon ja Kisapuiston välityksellä. Pikku-Vesijärven puistosta oli tarkoitus tulla alunperin liikuntapuisto, mutta siitä muotoutui enemmän kaupunkipuisto. Puutarhaneuvos Erkki Kivivuori suunnitteli Pikku-Vesijärvenpuiston vuonna 1959. Järven eteläpuolen kulkuväylä ja tekosaari valmistuivat seuraavana vuonna ja puisto valmistui lopullisesti vuonna 1961. Samana vuonna Pikku-Vesijärven keskelle sijoitettiin Oskari Jauhaisen kolmea pääskystä esittävä Vauhtia-veistos. Puistoalue kiertää järveä kapeahkona vyöhykkeenä. Järveen rakennettiin kaksi tekosaarta ja rantaviivaa muokattiin niin että puistoon sijoittuu kaksi siltaa. Järven ympäri rakennettiin myös tasan kilometrin pituinen kävelyräitti. Puistossa kasvaa runsaasti monia eri puulajeja. Alue onkin osa Pro Puu -yhdistyksen ja Lahden kaupungin perustamaa Arboretumia.

Kartano

Hollolankatu 3

Hollolankatu 3, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1951

Suunnittelija: Unto Ojonen

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Valtakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: -

Arkkitehti Unto Ojonen suunnitteli Hollolankatua reunustavan asuin- ja liikerakennuksen arkkitehti Jalmari Lankisen piirtämän Suojalinnan jatkoksi vuonna 1949. Talo valmistui kaksi vuotta myöhemmin. Se oli tarkoitettu kaupungin työntekijöiden asunnoiksi. Rakennuksen ensimmäiseen kerrokseen sijoitettiin pieniä liikehuoneistoja. Ojosen tuon ajan funktionalistinen käsiala näkyy hillityssä yleisilmeessä, jota on rikastettu hienostuneilla yksityiskohdilla. Kivijalka on kiillotettua graniittia. Julkisivut ovat terrastirappausta, ja niitä on elävöitetty kahdella loivasti muotoillulla parveke-erkerillä koristeellisine kaiteineen. Julkisivulle antavat ilmettä myös myymäläkerroksen kantavat pilarit ja syvään vedetyt sisäänkäynnit. Rakennus on merkittävä oman aikansa korkeatasoisen suunnittelun edustajana. Se on myös kaupunkikuvallisesti tärkeä ensimmäisenä varsinaisena kaupunkimuuriaiheena lähestyttäessä keskustaa lännestä.

Kartano

Suojalinna

Hollolankatu 1, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1947

Suunnittelija: Jalmari Lankinen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Valtakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: -

Keskinäinen Vakuutusyhtiö Suoja joutui muuttamaan sodan runtelemasta Viipurista vuonna 1944. Yhtiö siirtyi Lahteen ja ryhtyi rakennuttamaan uutta toimitaloa. Viipurilainen, sittemmin lahtelainen arkkitehti Jalmari Lankinen suunnitteli vuonna 1945 Asunto-osakeyhtiö Suojalinnan, yhdeksänkerroksisen asuin- ja liiketalon, joka yhdessä Pellonkulman kanssa muodostaa yhden kaupungin porteista. Porttiaihe esiintyy ensimmäisen kerran insinööri W. O. Lillen vuonna 1908 laatimassa kaupungin länsiosien asemakaavassa. Suojalinna valmistui rakennusainepulan ja monien seisokkien jälkeen 1947. Suunnittelija on keventänyt jyhkeää vaikutelmaa jakamalla massan kahteen osaan, muodostamalla katukerroksen osittain arkadikäytäväksi ja vetämällä kattokerroksen taaksepäin puolittaiseksi terassiosastoksi. Toimisto-, liike- ja asuin kerrokset on detaljoitu toisistaan poikkeaviksi. Rakennuksen alkuperäismateriaaleja ja funktionalistista muotokieltä on syytä vaalia.

Kartano

Pellonkulma

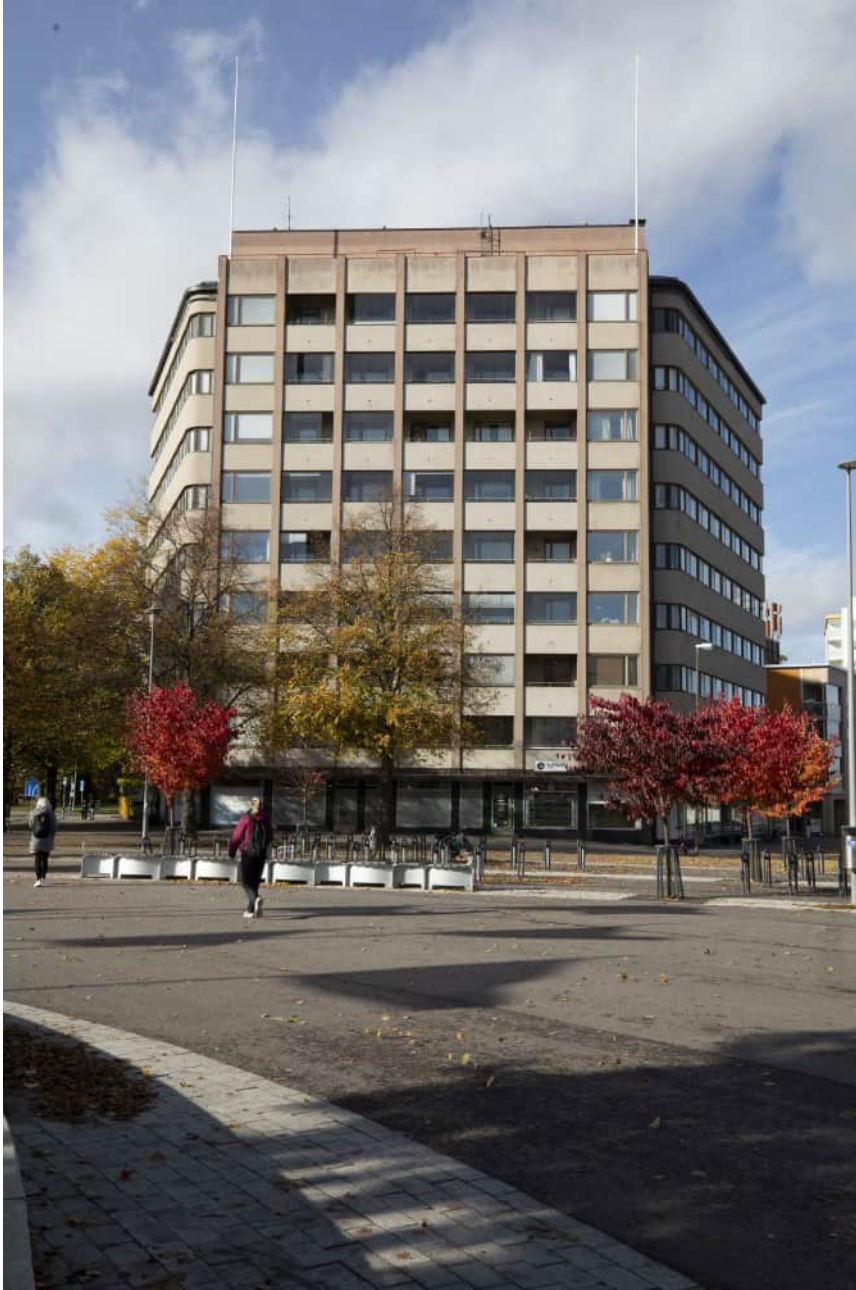
Paasikivenkatu 1, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1953

Suunnittelija: Unto Ojonen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Valtakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: 2022, 2011 ja 2004 Julkisivutoimenpide. 2002

Käyttötarkoituksen muutos

Lahtelainen arkkitehti Unto Ojonen piirsi Pellonkulman talon 1952. Rakennus valmistui seuraavana vuonna. Yhdeksänkerroksinen Pellonkulma muodostaa vaikuttavan porttiaiheen yhdessä Suojalinnan talon kanssa keskustasta länteen mentäessä. Alimmassa kerroksessa on liikehuoneistoja, muissa asuntoja. Rakennus on veistoksellinen, vapaasti muotoiltu, joka suunnasta tarkasteltava volyymi, jonka jokainen julkisivu on muovattu eri tavoin, omista lähtökohdistaan. Arkkitehti on keventänyt raskasta massaa kulmapyörityksillä ja tasannut rakennuksen korkeutta vahvoilla ikkunanauhhoilla. Julkisivut ovat Ojosen 1950-luvun tapaan terrastirappausta ja mustaa graniittia, katto poltettua tiiltä. Pieni viehättävä yksityiskohta on alkuperäispiirustuksissa esiintyvä korttelin länsinurkkaan sijoitettu aidattu leikkiapiha kahluuallattain. Pellonkulma on säästynyt suurilta muutoksilta lukuun ottamatta rakennuksen pohjoiskulman ympäri 1996 rakennettua alkuperäisarkkitehtuuriin täysin sopimatonta olutterassia. Rakennus on arvokas esimerkki oman aikansa korkeatasoisesta suunnittelusta. Se on myös erittäin tärkeä kaupunkikuvan muokkaajana.

Kartano

Vesijärven satama

Satamakatu, 15140 Lahti

Valmistumisvuosi: 1900–1909

Suunnittelija: Knut Nylander, Karl Birger Federley, Pekka Kauppi, Insinööritoimisto Louhio ja Aatila, Matti Pitkänen,

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: Sibeliustalossa laajennus 2007, 2008 sekä 2020. Satamakatu 2:ssa julkisivutoimenpide 2000. Satamakatu 4:ssä laajennus 2018. Satamakatu 9:ssä ravintolarakennuksen julkisivutoimenpide 2020. Karirannankuja 5:ssä yhden asunnon talon parvekelasitus 2015. Karirannankuja 13:ssä talusrakennuksen laajennus ja yhden asunnon talon laajennus 2016. Karirannankuja 15:ssä julkisivutoimenpide 2004.

Lahden kylän sivuitse rakennettiin rautatie vuonna 1870. Seuraavana vuonna valmistui Vääksyn kanava ja vuonna 1878 Kalkkisten kanava. Vesijärven pohjukkaan alkoi suotuisten liikenneolosuhteiden myötä kehittyä teollisuutta. Alueelle tuli jo vuonna 1869 Lahtis Ångsåg – Lahden Höyrysaha. Vuonna 1908 sahan yhteyteen perustettiin sulfaattiselluloosatehdas. Vuonna 1923 rantaan perustettiin vielä Lahden Lasitehdas, joka asettui selluloosatehtaan vuonna 1917 tyhjiksi jääneisiin tiloihin. Vesijärven rantaan vedettiin pistoraide ja rakennettiin rautatieasema 1870. Pieni puinen asema edustaa arkkitehti Knut Nylanderin laatimien asematyyppiirustusten tyyppiä neljä. Alunperin se oli epäsymmetrinen, laajahkolla avokuistilla varustettu rakennus, joka laajennettiin vuonna 1895 symmetriseksi. Seuraava laajennus tehtiin vuonna 1917, jolloin asemaa jatkettiin molemmista päistään. Lukuisia muutoksia läpikäytyään asema korjattiin osittain entistään ja asemarakennus muutettiin kahvilaksi 1990-luvun alussa. Aseman itäpuolelle Kariniemen rinteeseen syntyi aseman ja sataman työntekijöiden yhdyskunta. Asuinalueen taloista on jäljellä viisi, asemapäällikön talo, sen ulkorakennus, vahtitupa, Aarnela eli Lohikäärmehuvila sekä Karirannankujan alkupäässä oleva pieni hirsisauna. Asemapäällikön talo on luultavasti peräisin aseman rakentamisen ajoilta. Vahtitupa laajennettiin vuonna 1919 kirjanpitäjän asunnoksi. Aarnela edustaa jugendin orientaalisuuntausta. Sen hirret tuotiin Kannakselta, ja tamperelainen arkkitehti Karl Birger Federley suunnitteli huvilan nykyisen asun ja hienot puuleikkaukset. 1800- ja 1900-luvun vaihteessa satama oli

toiseksi vilkkain Venäjän valtakunnassa Pietarin jälkeen. Teollisuus eli kulta-aikojaan. Vuonna 1924 satamaan valmistui rakennusmestari Pekka Kaupin suunnittelema Kauppiaitten Teollisuus Oy:n tulitikkutehdas ja vuonna 1929 saman yhtiön margariinitehdas, jonka suunnitteli Insinööritoimisto Louhio ja Aatila. Nämä pienet klassistiset tehdasrakennukset ovat säilyttäneet ulkoasunsa sangen hyvin huolimatta käyttötarkoituksen muutoksista. Tikkutehdas korjattiin osittain entistään 1997. Lahti Oy:n insinöörille Rafael Rickmanille rakennettiin asuintalo vuonna 1947 Kariniemen pohjoisrinteeseen. Se on oman yhtiön, Puutalo Oy:n tyyppitalo numero 13. Rakennukselle antavat ilmettä koristeelliset tuuli laudat ja pystylaudoitus. Puusepäntehtaat ja lasitehtaat jäivät tyhjilleen 1986. Ne purettiin lukuun ottamatta savupiippua ja vuonna 1908 valmistunutta selluloosatehdasta, joka liitettiin osaksi vuonna 2000 valmistunutta Sibeliustaloa. Vuonna 1927 valmistuneesta kaarikattoisesta lasitehtaasta tehtiin rekonstruktio opiskelija-asuntolaksi. Satama-alueen alkuperäinen rakennuskanta on suureksi osaksi kadonnut. Jäljelle jääneistä sekä uudisrakennuksista, laitureista, rautalaivoista ja satamapuistoista on syntynyt uudenlainen toiminnallinen ja esteettinen kokonaisuus, joka on muodostunut kaupunkilaisten suosituksi oleskelu- ja tapahtumapaikaksi. Alueen uudesta arkkitehtuurista mainittakoon erityisesti arkkitehti Juhani Bomanin 1996 tasokkaasti suunnittelema kioskki. Vanhat tehtaat, asemarakennus, neljä asuinrakennusta sekä sauna ansaitsevat erityistä huolenpitoa Lahden kaupungin syntyyn ja varhaisvuosiin liittyvinä muistoina. Asuinalueen viisi taloa, asemarakennus, tulitikkutehdas, margariinitehdas, selluloosatehdas ja sen tehdassali sekä savupiippu on suojeltu asemakaavalla. Aluerajausta on laajennettu käsittämään lähimmät laiturirakenteet, Piano-paviljonki ja vesilaitos huhtikuussa 2024.

Kartano

Linja-autoasema

Lahdenkatu 2, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1939

Suunnittelija: Kaarlo Könönen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

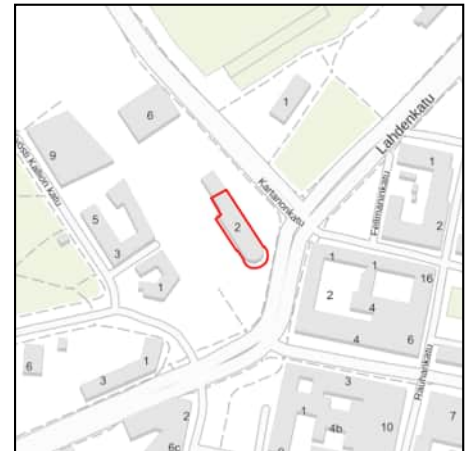
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: 2017 Käyttötarkoituksen ja sisäisiä muutoksia

Kaupunginarkkitehti Kaarlo Könönen suunnitteli linja-autoaseman vuonna 1938. Se valmistui seuraavana vuonna. Asemarakennus koostuu kolmesta osasta, odotushallista aputiloineen, sen luoteispuolella olevasta tavarahallista sekä kaakkoispuolella olevasta puolipyöreästä, neljä myymälää sisältävästä osasta. Odotushallin sivussa on kapea kellotorni, johon alunperin sijoitettiin myös neonvalomainoksia. Rakennus on terrastirapattu. Linja-autoasema on harvalukuisen lahtelaisfunktionalismin parhaita esimerkkejä. Sen linjakas muoto ilmaisee käyttötarkoituksensa oivallisesti ja rajaa hienovaraisesti suurta liikennejakajaa. Toimistoarkkitehti Jouko Mattila suunnitteli tavarahallin laajennuksen vuonna 1990. Hallia jatkettiin noin 18 metriä luoteeseen. Asemaa korjattiin koko 1990-luvun ajan: tornin klinkkerit ja seinien terrastirappaus uusittiin ja sisätiloja entistettiin muun muassa palauttamalla odotushallin alkuperäismallin mukaiset valaisimet ja pyöreä istuin. Kaikin osin korjaukset eivät ole onnistuneet talon arvoa vastaavalla tavalla. Aseman suojelukaava valmistui vuonna 1981. Rakennus on erittäin arvokas sekä rakennustaiteellisesti, liikennehistoriallisesti että ympäristön kannalta. Esimerkiksi terrastirappauksen ja tavarahallin klinkkereiden entistävät korjaukset ovat suotavia.

Kartano

Kisapuisto

Lahdenkatu, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1950–1959

Suunnittelija: Liisa Kaila, Esko Hämäläinen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Kariniemenkatu 21:ssä julkisivutoimenpide 2021.

1950-luku oli puistojen kehittämisen aikaa Lahdessa. Seuraavalla vuosikymmenellä puistoala asukasta kohden kohosi korkeimmaksi Suomen kaupungeista. Kisapuisto perustettiin vuonna 1950 osittain Helsingin olympialaisten tarpeisiin, koska osa jalkapallon alkuotteluista pelattiin Lahdessa. Kisa-alue oli kymmenen hehtaarin suuruinen. Toimistoarkkitehti Liisa Kaila kaupungin talonsuunnitteluosastolta laati 1951 piirustukset kentän pukusuojarakennusta varten. Taloa on laajennettu myöhemmin: vuonna 1960 kaakkoisosastaan Kailan suunnitelmin ja vuonna 1988 koillispuoleltaan apulaiskaupunginarkkitehti Esko Hämäläisen piirustuksin. 1950-luvun alussa rakennettiin kentälle myös jalkapallokatsomot. Vuonna 1952 pystytettiin lipunmyyntikojut. Urheilukentän ympärillä on suuret puistoalueet vuonna 1953 perustettu Fellmaninpuisto sekä Pikku-Vesijärven puisto, jonka istutustyöt aloitettiin 1950. Se jatkuu rauhoitettuna luonnonpuistona Kariniemeen, jossa on vuonna 1992 valmistunut Lanu-puisto, kaksitoista professori Olavi Lanun veistämää betonifiguuna. Kisapuisto, sen pukusuoja ja lipunmyyntikojut sekä ympäröivät puistoalueet ovat arkkitehtonisesti ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaita.

Kartano

Lahden kartano

Kartanonkatu 1, 15110 Lahti**Valmistumisvuosi: 1898****Suunnittelija: Hjalmar Åberg, Kaarlo Borg, Valtteri Karisalo****Arvotuskriteerit**

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

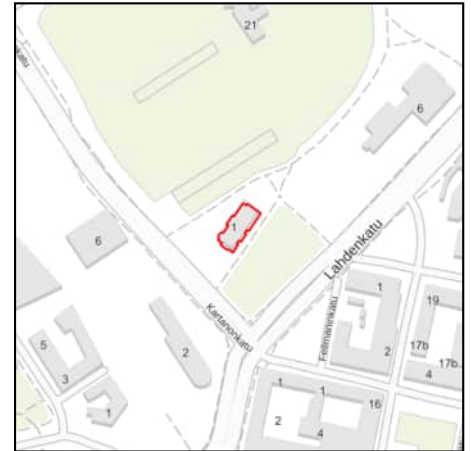
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: 2006 Peruskorjaus, 2021–2023 peruskorjaus

Lahden kartanon omistajat tunnetaan vuodesta 1540 saakka. Vuonna 1869 tilan osti hovineuvos August Fellman. Lahden kaupunki hankki Kartanon omistukseensa 1919. Fellman rakennutti kartanoonsa uuden päärakennuksen 1897–1898. Muita tilaan kuuluneita rakennuksia ei enää ole jäljellä, sen sijaan Fellmanin aikaista puistoa on vielä olemassa kartanon ympärillä. Päärakennuksen suunnitteli helsinkiläinen arkkitehti Hjalmar Åberg, joka loi ruotsalaisista esikuvista, lähinnä Vaasa-renessanssista ja ajan arkkitehtuuriteorioista vaikutteita saaneen kertaustyyllisen kartanon. Kartanon tultua kaupungin omistukseen siihen sijoitettiin vuonna 1920 kansakoulu. Muutospiirustukset laati rakennusmestari Kaarlo Borg. Rakennukseen tehtiin perusteelliset korjaukset, joissa sen sisätiloja muutettiin suuresti. Rakennus tuli kokonaan kaupunginmuseon käyttöön 1965, ja arkkitehti Valtteri Karisalo suunnitteli siihen mittavan korjauksen, jossa puututtiin kovalla kädellä muun muassa talon rakenteisiin ja huonejakoon. Työt valmistuivat 1967. Kartanoa peruskorjattiin 2020-luvun alussa jälleen museon toiminnan vaatimiin muutoksiin sopeuttaen. Kartanolla on suuri rakennustaiteellinen, kaupunkikuvallinen ja kulttuurihistoriallinen merkitys. Rakennusta ja sitä ympäröivää vanhaa puistoa on syytä vaalia niiden omista historiallisista lähtökohdista käsin.

Kartano

Lahden lyseo

Lahdenkatu 6, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1928

Suunnittelija: Hjalmar Åberg, Toivo Salervo

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: 2012 ja 2007 Laajennus. 2010 Julkisivutoimenpide

Lahden lyseo aloitti toimintansa 1921 ensimmäisenä valtion oppikouluna Lahdessa. Vuonna 1926 rakennushallituksen arkkitehti Hjalmar Åberg suunnitteli sille oman rakennuksen. Suunnittelussa oli mukana myös arkkitehti Toivo Salervo. Koulu valmistui 1928. Lyseo on tyyppinen 1920-luvun punatiilinen koulurakennus: monoliittimainen juhlallinen muoto laajan koulupihan laidassa, tiukka symmetria, pidättyväinen klassistinen koristelu. Lyseon pääoven päällä vahtiva graniittipöytä, viisauden vertauskuva, kuvaa aikakauden koulusuunnitteluideologiaa osuvasti. Vuonna 1960 arkkitehti Ahti Korhonen suunnitteli lyseolle lisärakennuksen päärakennuksen koillispuolelle. Se valmistui 1963. Matala lisärakennus tukee anonyymina vanhaa lyseota sen sivustalla, vaikkakin osa päärakennuksen vaikuttavuudesta katoaa symmetrian rikkovan massan myötä. 1980-luvun lopulla koululla tehtiin mittava saneeraus arkkitehti Seppo Lappalaisen suunnitelmien mukaan. Sekä ulko- että sisäarkkitehtuuri säilyttivät kiitettävästi klassistisen ilmeensä, mihin on syytä tulevaisuudessakin pyrkiä.

Kartano

Kariniemen pientaloalue

Kariniemenkatu, Kolkankatu, Vaanijankatu, 15140 Lahti

Valmistumisvuosi: 1930–1949

Suunnittelija: Carolus Lindberg, Otto-livari Meurman, Pauli Leiskallio, Eino Tuompo, Kaarlo Pinomaa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: Noin puolessa rakennuksista tehty laajennuksia tai julkisivuihin kohdistuvia muutoksia/toimenpiteitä.

Kariniemen pientaloalue rakentui alueelle, jonka katulinjaukset ovat peräisin arkkitehti Carolus Lindbergin suunnittelemaasta kaavasta vuodelta 1922. Korttelijako ja rakennusmassoittelu ovat kuitenkin peräisin arkkitehti Otto-livari Meurmanin vuoden 1931 kaavasta. Rakennukset ovat kookkaita, joko paritaloja tai pienkerrostaloja. Noin kolmanneksen alueen taloista piirsi lahtelainen rakennusmestari Pauli Leiskallio. Talot on rakennettu pääasiassa 1938 - 1945. Alueen vanhin talo on entinen kaupunginpuutarhurin virka-asunto, joka on vuodelta 1928. Se poikkeaa sijoitukseltaan ja arkkitehtuuriltaan muista alueen rakennuksista. Uusin, niin ikään muista poikkeava talo on puolestaan Kariniemenkatu 2:ssa sijaitseva asuinrakennus, jonka suunnittelivat arkkitehdit Eino Tuompo ja Kaarlo Pinomaa 1952. Tontit ovat suhteellisen kookkaita ja niillä on vehmaat puutarhat. Huolimatta vaihtelevasta arkkitehtuuridetaljoinnista alueen ilme on hyvin yhtenäinen, koska volyymit ovat samantyyppiset, rakennukset on sijoitettu täsmällisesti ja niiden kattoharjat ovat aina kadun suuntaiset. Talusrakennukset ovat tontin takaosassa. Katujen eteläpuoliset talot ovat kiinni katulinjassa, pohjoispuolen talojen edessä on istutusvyöhyke.

Paavola

Askonkatu 10

Askonkatu 10, 15100 Lahti

Valmistumisvuosi: 1982

Suunnittelija: Antti Katajamäki

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: 2018 Sisäisiä ja julkisivumuutoksia

Lahden Seudun Meijeriosuuskunnan toimiston suunnitteli arkkitehti Antti Katajamäki Valion teknillisellä osastolla Helsingissä 1981. Rakennus valmistui seuraavana vuonna. Toimistorakennus on sijoitettu ahtaalle tontille katujen puristukseen. Tämä on vaikuttanut rakennuksen matalaan, tiiviiseen, kiinteään massoitteeluun, jota on rytmitetty materiaalivaihteluin. Rakennus ilmentää arkkitehtuurillaan myös teknistä maidonjalostusprosessia, ja se muistuttaa enemmän modernia teollisuuslaitosta kuin toimistorakennusta. Meijerin lopetettua toimintansa sen konttori on kuitenkin säilynyt toimistokäytössä. Rakennus edustaa korkeatasoista uutta arkkitehtuuria Lahdessa, ja mahdollisissa uudisrakennushankkeissa ja korjauksissa sitä on syytä vaalia tästä lähtökohdasta käsin.

Paavola

Kansantalo

Aleksanterinkatu 26a, 15140 Lahti

Valmistumisvuosi: 1957

Suunnittelija: Sirkka Tarumaa, Paul G. Roth

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: 2015 Julkisivutoimenpide. 2008 Laajennus

Lahden sosiaalidemokraattinen työväenyhdistys ryhtyi jo 1930-luvulla ponnistelemaan uuden työväentalon rakentamiseksi entisen, Nastolankadulla sijainneen talon käytyä ahtaaksi. Kaupunki myi yhdistykselle tontin Aleksanterinkadun ja Saimaankadun kulmasta vuonna 1941, mutta sodanjälkeiset olot vaikeuttivat talohankkeen toteuttamista. Rakennussuunnitelmat tilattiin Työväenyhdistysten Keskusliiton rakennusosastolta, ja ne valmistuivat 1955. Arkkitehti Sirkka Tarumaa, joka oli piirtänyt useita muitakin työväentaloja, suunnitteli Aleksanterinkadulle kaksikerroksisen toimistosiiven ja Saimaankadun puolelle juhlasaliosan. Rakennus valmistui 1957. Työväentaloa ryhdyttiin alusta pitäen kutsumaan Kansantaloksi työväentalon sijasta. Työväenliikkeen tuonaikaiset ristiriidat haluttiin sovittaa yhteisellä voimanponnistuksella, jota nimikin kuvasi. Sirkka Tarumaa suunnitteli myös Saimaankadun puoleisessa julkisivussa olevan reliefin. Kansantaloa laajennettiin vuonna 1964 arkkitehti Paul G. Rothin piirustusten mukaan. Tulos ei kaikilta osin ole onnistunut. Toimistosiipeä pidennettiin ja siihen lisättiin kolme asuin- ja toimistokäyttöön tarkoitettua kerrosta. 2000-luvun lopulla valmistui siipiosan korotus, jonka suunnitteli rakennusarkkitehti Kari Parikka. Rakennus on muutoin säilynyt melko hyvin alkuperäiskalusteita myöten.

Paavola

Vaivaistalon alue

Vuoksenkatu, 15100 Lahti

Valmistumisvuosi: 1890–1899

Suunnittelija: Karl Rosenberg

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

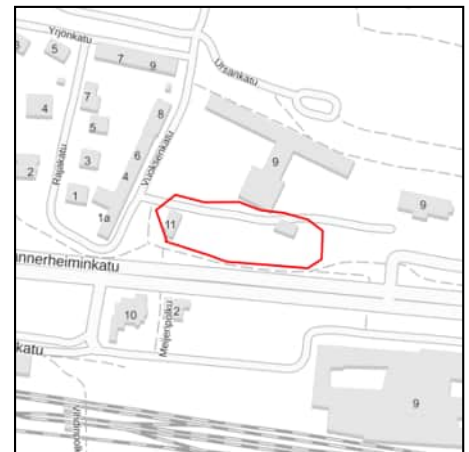
Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Hollolan kuntakokous teki päätöksen vaivaistalon rakentamisesta helmikuussa 1891. Talollinen Karl Fredrik Lotila lahjoitti tarkoitusta varten maatilan Lahden kauppalan kaakkoispuolelta, ja vaivaistalo aloitti toimintansa vuoden 1892 lopulla. Tilalle rakennettiin hirrestä köyhäntalo, sairastalo ja houruintalo, kaikki vuonna 1892. Suunnitelmat tilattiin arkkitehti Karl Rosenbergiltä Helsingistä. Vuonna 1898 rakennukset lautavuorattiin. Vuosien varrella tilalle rakennettiin myös joukko talousrakennuksia, muun muassa kahdeksankulmainen tiilinen kaivo, joka lienee 1900-luvun alusta. Lahden kaupunki osti kunnalliskodin rakennukset Hollolan kunnalta 1954. Seuraavana vuonna, kaupungin 50-vuotispäivän juhlallisuuksien yhteydessä, vaivaistalon rakennukset vihittiin Lotilan kansakouluksi, ja 1890-luvulla pystytettyihin rakennuksiin sijoitettiin opetustiloja. Navettaan tehtiin poikien käsityösali. Sairastaloa laajennettiin 1961 eteläpäädytään. Lotilan koulu sai uudisrakennuksen 1969. Vanhasta vaivaistalosta jäi jäljelle sairastalo, kivenavetta ja kaivo. Sairastalo ja navetta ovat edelleen koulun käytössä. Kaivo poistettiin käytöstään jo vuoteen 1929 mennessä, ja sen jälkeen se on ollut varastona ja teknisenä tilana. Vaivaistalon vanhojen rakennusten alkuperäispiirteitä sekä pihapiirin vanhoja puita on syytä vaalia.

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Paavola

Veljeskoti

Aleksanterinkatu 33, 15140 Lahti

Valmistumisvuosi: 1948

Suunnittelija: Unto Ojonen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Lahtelainen arkkitehti Unto Ojonen suunnitteli Asunto-osakeyhtiö Veljeskodin 1946. Rakennus valmistui 1948. Veljeskoti on kuusikerroksinen asuin- ja liikerakennus, jossa oli alunperin sotainvalideille tarkoitettuja pienehköjä huoneistoja, invalidien hieromalaitos sekä ullakolla sijainnut pieni sotainvalidiperheiden lastentarha. Talossa oli myös ravintola, joka sai nimekseen Keula rakennuksen kulman muodon mukaan. Ravintolatilain suunnittelu oli erityisen ansiokas. Sali porrasnousuineen, pylväineen ja parvineen oli komeasti muotoiltu. Sen korkea länsiseinä oli lasia. Ravintolan eteisen seinät oli koristeltu eläinaiheisin reliefein. Rakennus on ajalle tyyppillisesti verhottu terrastirappauksella. Ullakkokerroksen lastentarhan ja toimistojen tilat muutettiin rakennusarkkitehti Raimo Loukon piirustusten mukaisesti 1995 asuinhuoneistoiksi. Vuonna 1996 Arkkitehtitoimisto Salmenkivi - Havas suunnitteli vanhaan ravintolasaliin luokkatiloja Lahden kansanopiston tarpeisiin. Salin perushahmo on kuitenkin edelleen nähtävissä joitakin yksityiskohtia lukuun ottamatta. Rakennuksen alkuperäinen arkkitehtuuri on vaalimisen arvoinen.

Paavola

Saimaankulma

Aleksanterinkatu 28, 15140 Lahti

Valmistumisvuosi: 1938

Suunnittelija: Vilho Rekola

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

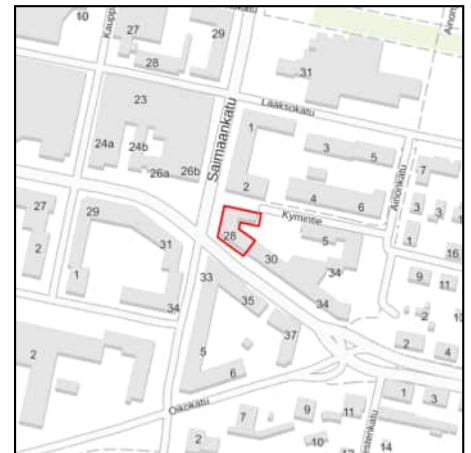
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Lahtelainen rakennusmestari Vilho Rekola suunnitteli Asunto-osakeyhtiö Saimaankulman vuonna 1938. Rakennus valmistui samana vuonna. Se on tunnettu Ilves-apteekin talona; apteekin toimitilat olivat Saimaankadun kulmauksessa 1939 - 1976. Rakennus on Aleksanterinkadun puolella kolmikerroksinen, Saimaankadun jyrkässä mäessä nelikerroksinen, ja Kymintien puolella on yksikerroksinen siipiosa. Talo on valkoiseksi rapattu, ilmeeltään hyvin yksinkertainen, ainoastaan Aleksanterinkadun ja Saimaankadun kulmasta näyttävämmiin detaljeihin. Kulma on loivasti pyöristetty. Vuonna 1998 Arkkitehtitoimisto Salmenkivi - Havas suunnitteli rakennukseen ullakkokerroksen, jolloin vesikattoon tehtiin rivi kookkaita lyhtymäisiä ikkunoita. Muutos on ristiriidassa talon vaatimattoman rauhallisen muotokielen kanssa. Alkuperäisen arkkitehtuurin on syytä olla korjaustoimenpiteiden lähtökohtana.

Paavola

Oikoportti

Aleksanterinkatu 37, 15140 Lahti

Valmistumisvuosi: 1957

Suunnittelija: Unto Ojonen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyypillisuus
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
Historiallinen todistusvoimaisuus
Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: 2016 Sisäisiä ja julkisivumuutoksia. 2009 ja 2004 Julkisivutoimenpide. 2008 Laajennus

Nykyisen Oikokadun ja Aleksanterinkadun rajaama kolmionmuotoinen kortteli näkyy ensimmäisen kerran insinööri W. O. Lillen vuoden 1908 kaavaehdotuksessa, joka vahvistettiin pienin muutoksin vuonna 1911 kaupungininsinööri Kaarlo Tavastin korjaamassa muodossa. Kauppakadun, nykyisen Karjalankadun pääteaiheeksi suunniteltu rakennus nousi kuitenkin vasta vuonna 1957. Lahtelainen arkkitehti Unto Ojonen laati 1956 suunnitelmat yksitoistakerroksista asuin- ja liiketaloa varten. Oikoporttina tunnettu rakennus muodostuu yksikerroksisesta kulmittaisesta liikeosasta ja kiilanmuotoisesta asuintornista. Julkisivuun on haettu vaihtelua ruuduttamalla roiskerappausta sileällä rappauksella. Korkeudestaan huolimatta vaikutelma on keveä, koska rakennuksen runkosyvyys on melko pieni, ja yhdettätoista kerrosta samoin kuin tornin sivuja on hiukan porrastettu taaksepäin. Rakennus merkitsee vaikuttavasti varsinaisen kaupunkikeskustan rajakohdan. Oikoportin 1950-luvun arkkitehtuuria kannattaa vaalia.

Paavola

Onnelantien pientaloalue

Onnelantie, 15140 Lahti

Valmistumisvuosi: 1920–1939

Suunnittelija: Otto-livari Meurman, Artturi Ekström, Kustaa Kourula, Emil Laine

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Valtakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Onnelantie 4:ssä omakotitalon laajennus 2018. Onnelantie 6:ssä sisäisiä ja julkisivumuutoksia 2006. Onnelantie 3:ssä julkisivutoimenpide 2009. Onnelantie 14:ssä julkisivutoimenpide 2011. Onnelantie 19:ssä käyttötarkoituksen muutos 2016.

Onnelantie on osa viipurilaisen arkkitehdin Otto-livari Meurmanin vuonna 1927 laatiman Lahden kaupungin itäisen osan asemakaavamuutoksen aluetta. Onnelantien rakennuskanta on pääasiassa peräisin vuosilta 1928 - 1936. Noin puolet taloista on suunnitellut lahtelainen rakennusmestari Artturi Ekström. Muita suunnittelijoita ovat muun muassa rakennusmestarit Kustaa Kourula ja Emil Laine. Onnelantien suunnitelmassa on nähtävissä vuosisadanvaihteen englantilaisperäinen puutarhakaupunkiideologia, jonka vahvoja puolestapuhujia Meurman oli. Alue on rakentunut jyrkkään rinteeseen siten, että harjun puoleiset talot on sijoitettu etupuutarhan taakse ja pohjoispuolen talot kiinni katulinjaan. Tonteilla on vehmaat puutarhat. Rakennukset edustavat eleetöntä klassismia. Niille ovat tyyppillisiä jyrkähköt satulakatot, vaalea julkisivuväri ja moniruutuiset ikkunat. Talot ovat kookkaita ja käsittävät useampia asuntoja. Onnelantie 6:ssä sijaitseva päiväkotitoimi on rakennettu 1976 rakennusmestari Ekströmin suunnitteleman asuintalon paikalle. Päiväkotitoimi piirrettiin kaupungin talonsuunnitteluosastolla. Alueeseen kuului aiemmin kadun päässä lännessä esikoislestadiolaisten entinen rukoushuone ja sitä ympäröivä puutarha. Klassistisen rukoushuoneen suunnitteli lahtelainen rakennusmestari Oiva Kolsi vuonna 1922. Se valmistui seuraavana vuonna. Rukoushuone purettiin vuonna 2022.

Paavola

Karjalankadun pienkerrostalot

Karjalankatu, 15140 Lahti

Valmistumisvuosi: 1930–1949

Suunnittelija: Otto-livari Meurman, Artturi Ekström, Vilho Kivinen, Toivo Mäkinen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Valtakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Yhteentöistä kiinteistöön kohdistuu laajennuksia tai julkisivuihin kohdistuvia muutoksia/toimenpiteitä.

Karjalankatu, entinen Kauppakatu, on rakentunut viipurilaisen arkkitehdin Otto-livari Meurmanin vuonna 1927 laatiman asemakaavamuutoksen pohjalta. Karjalankadulla ovat Kymintien ja Onnelantien ohella säilyneet Meurmanin kaavoitusperiaatteet, joita hän sovelsi Paavolan kaavassa. Alue syntyi puutarhakaupunkiaatteen virittämänä, ja Karjalankadun urbaanin nykyilmeen taakse kätkeytyvätkin vanhat tuuheat puutarhat. Rakennukset ovat pienkerrostaloja. Meurman suunnitteli korttelien keskellä olevat talot satulakattoisiksi ja kadunkulmissa olevat talot aumakattoisiksi. Kulmien rakennukset ovat myös muita kookkaampia. Talousrakennukset ovat tonttien takaosissa. Rakennuspiirustukset ovat pääasiassa lahtelaisten rakennusmestarien, kuten Artturi Ekströmin, Vilho Kivisen ja Toivo Mäkisen käsialaa. Talot edustavat vaatimatonta klassismia. Rakennuskanta on pääasiassa peräisin 1930-luvun lopusta ja 1940-luvulta. Asuintalojen, talousrakennusten ja puutarhojen alkuperäismitoitusta ja -ominaispiirteitä on syytä vaalia. 04/2024 Aluerajausta on laajennettu itään käsittämään kaikki Karjalankadun pientalot.

Paavola

Kymintien pientaloalue

Kymintie, 15140 Lahti

Valmistumisvuosi: 1920–1939

Suunnittelija: Artturi Ekström, Otto-livari Meurman

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Valtakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: Yhdeksään kiinteistöön kohdistuu laajennuksia tai julkisivuihin kohdistuvia muutoksia/toimenpiteitä.

Viipurilainen arkkitehti Otto-livari Meurman laati vuonna 1927 asemakaavamuutoksen Lahden itäisille osille. Kymintie on osa tätä suunnitelmaa. Se rakentui yhtenäisesti heti kaavan vahvistamisen jälkeen vuosina 1928–1936. Professori Carolus Lindberg suunnitteli tyyppiirustukset alueen taloja varten, mutta niitä ei toteutettu sellaisinaan. Rakennukset ovat lahtelaisten rakennusmestarien, muun muassa Artturi Ekströmin Lindbergin piirustusten pohjalta suunniteltuja. Alue sommiteltiin yhtenäiseksi, säännölliseksi esikaupungiksi. Puutarhakaupunki-ideologian mukainen vehreys näkyy kadun pohjoispuolella rakennusten takana olevilla vihervyöhykkeillä ja eteläpuolella rakennusten edessä. Meurmanin Ainonkadun ja Mannermaankadun kulmauksiin hahmottelemat aukiot ovat edelleen olemassa, joskin niiden alkuperäinen tilavaikutelma on muutosten myötä kärsinyt. Kymintie on ainoa vanhan Paavolan kaduista, jolla alkuperäinen rakennuskanta on säilynyt kokonaisuudessaan. Tämä on arvo, jota tulee erityisesti vaalia. 04/2024 Aluerajausta on laajennettu käsittämään kaikki Kymintien pientalot.

Paavola

Pyhättömän länsiosan pientaloalue

Mustakalliontie, Vesitorninkatu, 15140 Lahti

Valmistumisvuosi: 1930–1939

Suunnittelija: Kaarlo Könönen, Pauli Leiskallio

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

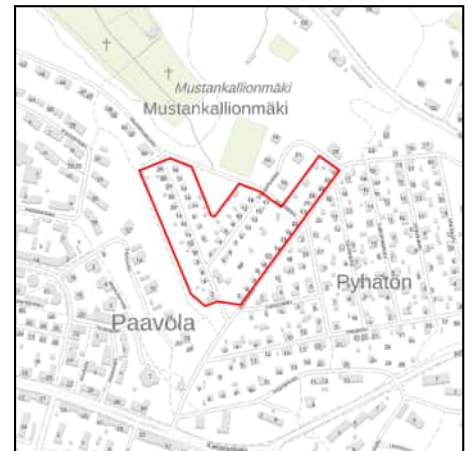
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: 12kpl asuinrakennusten laajennusta tai julkisivuihin kohdistuvaa muutosta/toimenpidettä.

Pyhättömän länsiosa rakentui kaupunginarkkitehti Kaarlo Könösen vuonna 1936 ja 1939 laatimien asemakaavojen pohjalta. Talot on pystytetty vuosina 1937–1940. Mustankalliontiellä ja Vesitorninkadulla rakennukset on sijoitettu kadun toisella puolella tontin keskelle ja toisella puolella kiinni katulinjaan. Supankadulla rakennukset ovat kadun reunassa. Mäntykankaalle talojen ympärille on syntynyt rehevät puutarhat Lahtelainen rakennusmestari Pauli Leiskallio piirsi noin kaksi kolmasosaa alueen rakennuksista. Niissä on vielä klassismin piirteitä, kuten kääntyvä räystäänalus, mutta esimerkiksi ikkunoiden sijoitus ja malli ovat funktionalismia. Alueen yhtenäistä ilmettä, rakennusten harkittua sijoitusta ja ominaispiirteitä sekä puutarhoja kannattaa vaalia.

Niemi

Kahvisaaren huvila

Kahvisaari, 15210 Lahti

Valmistumisvuosi: 1890–1909

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: -

Lahden Polttimo Oy:n perustaja ja omistaja Ferdinand Frigren osti Kahvisaaren eli Vähäsaaren 1897 talollinen Robert Huovilalta. Hän lienee rakennuttanut saareen huvilan heti kaupan jälkeen, koska vuonna 1897 Frigrenille toimitettiin Vesijärven satamaan runsaasti tavaraa, joka viittaa paitsi tuolloin toteutettuihin polttimen laajennustöihin, myös asuinrakennuksen pystyttämiseen. Huvila toimi Frigrenin perheen kesäviettopaikkana parikymmentä vuotta. Frigren myi omistamansa Niemen Saha-Osakeyhtiön vuonna 1920, ja kauppaan sisältyi myös Kahvisaaren huvila. Vuonna 1922 sahan ja huvilan osti liikemies Paavo Sirkkunen. Lahden kaupunki osti Kahvisaaren rakennuksineen vuonna 1940. Sen jälkeen se oli asuinkäytössä, ja siellä asui muun muassa Niemen Sahan työntekijöitä. Vuonna 1964 kaupunki luovutti huvilan maineen Lahden Vesisamoilijoiden käyttöön, jotka ovat rakentaneet alueelle muun muassa kanoottivajoja ja saunan. Saaren vanha sauna oli eri paikassa kuin nykyinen. Pihapiirissä on vielä vanhoja perennoja. Huvilaa on jatkettu hieman kömpelösti, mutta muuten se on säilyttänyt ilmeensä erittäin hyvin. Erityisesti lasikuisti on harvinaisen kaunis. Sisällä on tehty muutoksia. Kahvisaarella rakennuksineen on merkittävä kulttuuri- ja teollisuushistoriallinen arvo.

Niemi

UPM:n vanhat tehdasrakennukset

Niemenkatu 16, 15140 Lahti

Valmistumisvuosi: 1920–1939

Suunnittelija: Insinööritoimisto Louhio ja Aatila, Väinö Louhio, Helge Lindroos, Vilho Rekola

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Laajennus 2000 ja 2006 sekä julkisivutoimenpide 2016.

Fennia Faneri Oy perustettiin 1925. Se sijoittui Niemeen, mistä se vuokrasi entisen Niemen oluttehtaan tontin. Insinööritoimisto Louhio ja Aatila suunnitteli samana vuonna tontille itä-länsisuuntaisesti basilikamaisen tehdasrakennuksen, joka koostui varsinaisesta tehdassalista ja poikkisuuntaisesta sorvisalista. Samana vuonna toimisto suunnitteli myös kaarikattoisen kattilahuoneen piippuineen. Vuonna 1934 insinööri Väinö Louhio piirsi tehdassalin pohjoispuolelle laajennuksen, joka jatkoi vanhan tehtaan mittasuhteita ja ulkonäköä, sekä eteläpuolelle kapean kuivauskonehuoneen. Tämän jatkoksi insinööri Helge Lindroos suunnitteli vuonna 1935 pienen laajennuksen. Seuraavana vuonna tehdassalia jatkettiin jälleen Louhion piirustuksin, ja 1937 hän suunnitteli uuden suuremman sorvisalin vanhan paikalle sekä tehtaan ja varaston laajennuksen vanhan kompleksin pohjoissivulle. Vuonna 1938 rakennusmestari Vilho Rekola piirsi uuden kattilahuoneen vanhan viereen. Tehdasta on laajennettu runsaasti tämänkin jälkeen. Sen vanha punatiilihahmo on vähitellen kadonnut uudisosien taakse, mutta 1920- ja 1930-luvun tehdassalit ovat säilyneet laitoksen sisällä. Niiden vinoristikkoikkunat vaihdettiin vanhan mallin mukaan vuonna 2000. Suunnitelmissa on salien muuttaminen konttoritiloiksi. Tehdas on nykyisin osa UPM Kymmene -konsernia ja Schauman Wood Oy:n pääkonttori. Saleihin tulee basilikakerroksista runsaasti päivänvaloa. Salien mittasuhteet, valkoisiksi kalkitut seinät ja valo tekevät niistä harvinaisen kauniit teollisuustilat, joiden alkuperäisiä ominaispiirteitä kannattaa vaalia.

Niemi

Niemen pientalot

Kaarlonkatu, Tietotie, Omenapellontie, 15210 Lahti

Valmistumisvuosi: 1900–1909

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Niemen mäkeä kiertää kolme katua, Kaarlonkatu, Omenapellontie ja Tietotie, joilla on jäljellä 1900-luvun alkupuolella syntyneitä pientaloasutusta. Aluetta tulee täydentää ja rakentaa harkiten, vanhat talot ja niiden mittakaava ja materiaalit huomioon ottaen. Rikas kasvillisuus on olennainen osa aluetta. Mittakaavaltaan rauhallisen ja viihtyisän pienen alueen ominaislaatua kannattaa vaalia. 04/2024 Aluerajausta on supistettu Niemen lastenseimen osalta.

Niemi

Niemen paloasema

Niemenkatu 29, 15120 Lahti

Valmistumisvuosi: 1948

Suunnittelija: Matti Pitkänen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Kivimaa

Västeråsin lahjataloalue

Ruotsinkatu, Suomenkatu, 15210 Lahti

Valmistumisvuosi: 1940–1949

Suunnittelija: Lauri Pajamies, Kaarlo Könönen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: 9 kpl laajennusta. 3 kpl julkisivutoimenpidettä. 1 kpl sisäisiä ja julkisivumuutoksia.

Västeråsin alue on saanut nimensä ruotsalaiselta ystävyyskaupungilta, joka vuonna 1940 lahjoitti pommituksissa suuria vaurioita kokeneelle ja asuntopulasta kärsivälle Lahden kaupungille 66 pientaloa. Rakennukset suunniteltiin kuitenkin Suomessa, Helsingin kaupungin kiinteistökonttorissa arkkitehti Lauri Pajamiehen johdolla. Lahden kaupungin lahjatalotoimikunta valitsi lahjataloalueeksi laaksopainanteen, jonka kaupunginarkkitehti Kaarlo Könönen kaavoitti vuonna 1940. Kaupunki rakennutti alueen 1940 - 1941. Könösen kaavan tavoitteena oli rytmikkyys ja yhtenäisyys. Hän on kuitenkin saanut aikaan vaihtelua sijoittamalla eri katuosuuksien rakennuksia eri tavoin. Kadun ja asuinrakennusten välissä on vihervyöhyke ja tonttien välissä pensasaidat. Talot ovat pienehköjä, yksikerroksisia ja arkkitehtuuriltaan eleettömiä. Rakentamistapa ja materiaalit ovat vuosien saatossa jonkin verran muuttuneet, mutta alue on kuitenkin vieläkin melko yhtenäinen ja hyvin säilynyt. Rakennuksia on syytä vaalia niiden alkuperäisistä lähtökohdista käsin. Yhtenäisyys ja pieni mittakaava ovat alueen olennaisia arvoja yhdessä rehevien puutarhojen kanssa. Västerås sai suojelukaavan vuonna 1987.

Mukkula

Mukkulan kartano

Niemenkatu 30, 15240 Lahti

Valmistumisvuosi: 1790–1898

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: Käyttötarkoituksen muutos 2012, sisäisiä ja julkisivumuutoksia 2013 ja 2014.

Mukkulan kartanon historia ulottuu 1400-luvulle, jolloin tilan omisti lautamies Lauri Mukkainen. Viimeiset yksityiset omistajat olivat Rolf ja Margit von Hausen, joiden perilliset myivät kartanon Lahden kaupungille vuonna 1959. Nykyinen päärakennus lienee pystytetty 1700-luvun lopussa, jolloin se oli yksikerroksinen. Rakennusta korotettiin 1800-luvun puolivälissä keskiosastaan yhdellä kerroksella, ja se sai ristipäädyt. Huomattavia muutoksia tehtiin myös 1898 sekä 1937, jolloin muun muassa katto muutettiin aumakatosta mansardikatoksi. Kaupungin omistuksessa rakennus on kärsinyt erityisesti sisätiloiltaan, koska sen käyttötarkoitukset ovat vuosien varrella muuttuneet. Rakennus on toiminut muun muassa ravintolakouluna, hotellina ja ravintolana. Pihapiiriin on aikaisemmin kuulunut runsaasti rakennuksia, kuten kasvihuoneita. Jäljellä on kaksi kavaljeerirakennusta, joista toinen on kokenut raskaita muutoksia, tiilinen työnjohtajan asunto ja sen kanssa kartanoalueen sisäänkäynnin muodostava pieni porttitoritiilisauna. Kavaljeerirakennukset lienevät 1800-luvun alkupuolelta. Puretuista rakennuksista maininnan arvoisia ovat Niemessä sijainnut suuri tiilitehdas sekä lahtelaisen kuvataide-elämän kannalta merkittävät navetta ja talli, joissa 1960- ja 1970-luvulla pidettiin maineikkaat Talli ja puisto -näyttelyt. Kartanopuisto lienee istutettu 1790-luvulla. Vanhat tammet muistuttavat puistosta, mutta myös puistokäytävien linjoja saattaa vielä rekonstruoida. Kansainvälinen kirjailijakokous on tuonut kuuluisuutta Mukkulan tammille. Mukkulan rakennukset ja puisto ovat kärsineet vanhan miljöön ja matkailutavoitteiden välisestä ristiriidasta. Alue on siitä huolimatta edelleen kulttuurihistoriallisesti ja rakennustaiteellisesti arvokas ja Lahden oloissa ainutlaatuinen. Sen kunnostus alkuperäispiirteitä kunnioittaen on erittäin tärkeää.

Kytölä

Uusitorppa

Kytölän Selkätie 221, 15230 Lahti

Valmistumisvuosi: 1919

Suunnittelija: Kalle Mäkelä, Matti Koponen

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: 2017 asuinrakennuksen laajennus

Uusitorpan talo on rakennettu 1919. Talo on entinen Seestan kartanon torppa, joka siirrettiin vuonna 1918 kartanon läheisyydestä Ahtialaan. Isäntä Kalle Mäkelä on itse suunnitellut ja osittain rakentanutkin talonsa. Rakennusta on jatkettu vuonna 1970 rakennusarkkitehti Matti Koposen suunnitelman mukaan. Laajennus on alkuperäiselle tyyliin vieras. Aitta ja riihi on siirretty Seestasta. Niitäkin on laajennettu myöhemmin. Päärakennuksessa on harvinaista jugendin henkeä, joka on vaalimisen arvoinen, kuten myös vanha pihapiiri puutarhoineen ja talousrakennuksineen.

Kunnas

Rättäri

Ohrapäantie 95, 15340 Lahti

Valmistumisvuosi: 1912

Suunnittelija: August Nieminen

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

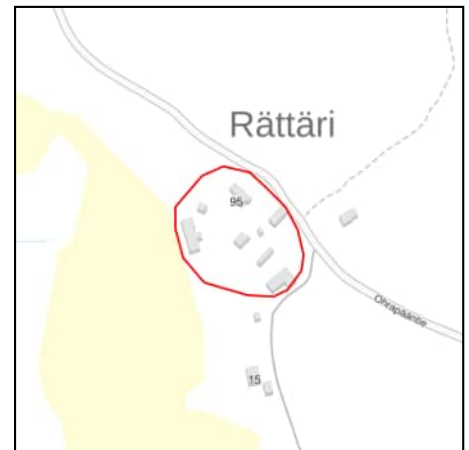
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Yhden asunnon talon peruskorjaus 2010.

Rättäri on vanha kruununtila, joka on lunastettu itsenäiseksi 1880. Siitä lähtien se on ollut saman suvun hallussa. Punamullalla maalattu yhtenäinen tilakeskus sijaitsee loivalla lounaaseen viettävällä mäntykankaalla, joka on luonnonsuojelualue. Hirsinen päärakennus on vuodelta 1912 ja todennäköisesti rakennusmestari August Niemisen suunnittelema. Talo on peruskorjattu 1950-luvulla, ja siihen on myöhemmin vaihdettu myös modernit ikkunat. Hirsistä karjasuojaa on korjattu 1965, jolloin siihen tehtiin laajennus. Pihapiirissä on myös vanha riihi, aitta, puimala, sauna ja kalustusuoja. Kokonaisuutta on syytä vaalia sen alkuperäisistä lähtökohdista käsin. Alueen metsämaisema on suojeltu.

Ahtiala

Lahden Seudun Maamieskoulu

Kukonaronkatu 19 -20, 15320 Lahti

Valmistumisvuosi: 1920–1929**Suunnittelija: August Nieminen, Matti Pesonen****Arvotuskriteerit**

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Kukonaronkatu 19:ssä käyttötarkoituksen muutos 2001, sosiaalitoimen rakennuksen käyttötarkoituksen muutos 2009 sekä julkisivutoimenpide 2014.

Lahden Seudun Maamieskoulu perustettiin vuonna 1909. Vuonna 1925 valmistui Ahtialaan uusi ajanmukainen koulutalo, jonka piirustukset laati maamieskoulun johtajan Huugo Karikosken suunnitelmien pohjalta Itä-Hämeen Maanviljelysseuran rakennustoimiston johtaja August Nieminen, joka oli myös koulun rakennusopin opettaja. Koulurakennus on suurikokoinen aumakattoinen talo, jonka molemmissa päissä on poikkipäädyt. Talo tehtiin sementtitiilestä ja rapattiin. Koulurakennusta korjattiin 1957–1959 Itä-Hämeen Maanviljelysseuran rakennusmestarin Matti Pesosen suunnitelmien mukaan. Vuonna 1927 August Nieminen suunnitteli sementtitiilisen kaksikerroksisen oppilasasuntolan, joka valmistui vaiheittain vuoteen 1931 mennessä. Arkkitehti Tauno Niemioja piirsi vuonna 1953 pienehkön saunan, joka niin ikään on vielä jäljellä alkuperäisestä rakennuskannasta. Tontilla on yhä näkyvissä jäänteitä Itä-Hämeen Maanviljelysseuran puutarhakonsulentin Maija Iksen vuonna 1959 laatimasta puutarhasuunnitelmasta. Koulurakennuksessa toimii nykyisin päiväkotia ja asuntolassa lastenkoti. Rakennusten ja puutarhan alkuperäispiirteitä on syytä vaalia.

Ahtiala

Sipura

Sipurantie 26-28, 15320 Lahti

Valmistumisvuosi: 1930–1939

Suunnittelija: Ei tiedossa

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

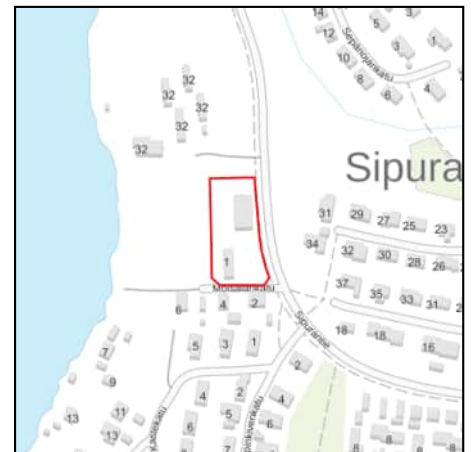
Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: Sipurantie 28:ssa käyttötarkoituksen muutos ja sisäisiä muutoksia 2022. Moisalankatu 1:ssä yhden asunnon talon laajennus 2003.

Sipura on Seestan kartanon säteri, jonka historia ulottuu 1600-luvulle. Vuonna 1945 Seestan isäntä luovutti Sipuran asutustilaksi. Sen vanhoista rakennuksista on säilynyt muonamiesten talo, sauna ja navetta, joka ainakin osittain on peräisin 1700-luvun loppupuolelta. Navetta on uusittu vuonna 1930. Tilaan liitettiin vuonna 1949 viereinen talo maineen. Tästä tilasta tuli Moisala. Tilojen välinen raja kulki nykyistä pihatietä pitkin. Päärakennus on peräisin 1930-luvun lopulta. Tässä pihapiirissä on myös tiilinavetta. Kaupunki osti Sipuran ja Moisalankatun vuonna 1966. Sen jälkeen tila on ollut muun muassa alkoholistien asuntolana ja kesäsiirtolana. Kaupunki osti Sipuran ja Moisalankatun vuonna 1966, jonka jälkeen tila toimi muun muassa alkoholistien asuntolana ja kesäsiirtolana.

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Ahtiala

Ryylintien pientaloalue

Ryylintie, 15300 Lahti

Valmistumisvuosi: 1940–1959**Suunnittelija: Ei tiedossa****Arvotuskriteerit**

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Ryylintie 17:ssä julkisivutoimenpide 2018.

Rintamamiehille luovutetuille tonteille rakennettiin 1940-luvun lopulla ja 1950-luvun alussa jälleenrakennusajalle tyyppisiä puolitoistakerroksisia asuintaloja, joiden ympärille syntyi suuria puutarhoja. Tontit olivat kookkaita, koska asukkaille tarjottiin mahdollisuus pienimuotoiseen maanviljelykseen ja karjanhoitoon. Alue on vehmas ja viihtyisä. Sen ominaispiirteitä, väljyyttä, rakennusten niukkaa arkkitehtuuria ja pihojen vanhoja kasveja kannattaa vaalia. Ryylintie on saanut nimensä Koiskalan kartanon torpasta. 02/2023: Alueen pohjoisosaan on valmistunut 2005 valkotiilinen paritalo (Ryylintie 25). Uudisrakennus ei kuitenkaan merkittävästi erotu maisemasta. Aluerajausta on supistettu sen pohjoisosasta ja rajattu leikkialue sen ulkopuolelle.

Ahtiala

Ahtialan rautatieasema

Koulumäenkatu 29, 15320 Lahti**Valmistumisvuosi: 1930–1939****Suunnittelija: Thure Hellström****Arvotuskriteerit**

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Lahden ja Heinolan välinen rautatie rakennettiin 1928 - 1932. Ensimmäinen juna saapui Ahtialan asemalle huhtikuun lopulla 1930, ja syyskuussa 1932 järjestettiin avajaiset, joihin ottivat osaa myös tasavallan presidentti ja rouva Svinhufvud ajamalla juhlanjuna koko rataosuuden. Tämä oli paikkakunnalla suuri juhla, joka antoi syyn myös esimerkiksi Koiskalan kartanon työväen vapaapäivälle. Ahtialan asemalle rakennettiin 1930 hirsinen pystylaudoitettu pysäkkitalo pysäkinhoitajan asuntoineen yhden perheen asuintalo, sauna, resiinavaja, ulkokuone ja kaivo. Valtionrautateiden pyrkimyksenä oli soveltaa asema- ja laiturirakennuksiin vanhaa suomalaista puuarkkitehtuuria perinteisine mittasuhteineen. Rakennuspiirustukset on signeerannut Valtionrautateiden huonerakennusjaoston päällikkö, arkkitehti Thure Hellström 1929. Kaikki pysäkit varustettiin samanlaisilla rakennuksilla. Niiden puutyöt teetettiin vangeilla. Alkuperäinen, lahtelaisittain ainutlaatuinen asemakokonaisuus on säilynyt. Tätä kokonaisuutta rakennusajankohdalle tyypillisine ominaispiirteineen on syytä vaalia. 04/2024 Aluerajausta on laajennettu käsittämään koko asema-alue ottamalla mukaan myös vahtitupa aseman lounaispuolella.

Ahtiala

Pajamäki

Arvonkatu 2, 15320 Lahti

Valmistumisvuosi: 1909**Suunnittelija: Ei tiedossa**

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Sisäisiä ja julkisivumuutoksia 2009.

Pajamäen talo on erotettu Ylä-Kokkolan tilasta. Hirsinen, lautavuorattu asuinrakennus on pystytetty 1909. Myöhemmin talossa toimi sekatavarakauppa. Rakennuksen erityispiirre on kaunis kuisti, jossa on alkuperäiset ikkunat. Muut ikkunat on vaihdettu todennäköisesti vuoden 1956 korjauksen yhteydessä. Muutokset suunnitteli rakennusmestari Pauli Rantalainen. Vuonna 1946 tehty ulkorakennus on alkuperäisessä kunnossaan. Se käsittää saunan, autotallin, liiterin ja varaston. Pihapiirissä on vanhoja puita ja kasveja. Pihapiiriä rakennuksineen on syytä vaalia niiden omista lähtökohdista käsin.

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Koiskala

Koiskalan kartano

Koiskalantie, 15320 Lahti**Valmistumisvuosi: 1840–1959****Suunnittelija: Ei tiedossa****Arvotuskriteerit**

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Valtakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Siperianpolku 26:ssa yhden asunnon talon laajennus 2006. Siperiantie 118:ssa yhden asunnon talon laajennus 2017 ja julkisivutoimenpide 2018. Koiskalantie 115:ssa yhden asunnon talon laajennus 2001.

Koiskalan historia ulottuu vuoteen 1650, jolloin Didrik von Essen sai lahjoituksena ensimmäiset kartanon perustana olevat tilat. Kartano on kuulunut monille suvulle. 1800-luvun puoliväliin mennessä se oli kasvanut lähes 3000 hehtaarin suurtilaksi, jolla oli muun muassa tiiliruukki sekä oma koulu. Vuonna 1916 tehtailija Ferdinand Frigren osti Koiskalan, ja kartano on edelleen hänen sukunsa hallussa. Vuonna 1956 Koiskala liitettiin Nastolasta Lahteen. Kartanon rakennuksia on jäljellä 18. Puinen päärakennus on vuodelta 1840. Sen päätyihin tehtiin merkittävä laajennus 1890, jolloin lisättiin myös nikkarityyliä koristeita. Ruotsalaissyntyinen, sittemmin Helsingissä omaa toimistoaan johtanut arkkitehti David Frölander-Ulf suunnitteli vuonna 1936 perusteellisen korjauksen, jossa muun muassa poistettiin edellisessä muutosvaiheessa tehdyt koristeet sekä laajennettiin etuvilpolaa. Tuolloin rakennettiin myös altaani, joka kuitenkin purettiin 1970-luvun alussa. Frölander-Ulf uusi myös Koiskalan sisustusta. Vilpolan taakse tuli suuri ruokasali, jossa on arkkitehdin suosima tyyli, tässä tapauksessa kartanon syntyajankohtaan viittaava kattopalkisto. Ruokasali tehtiin kahdesta erillisestä huoneesta, joista toinen oli aikaisemmin puhelinhuone - Koiskalassa oli Lahden seudun ensimmäinen puhelin. Ruokasalin takana olevassa salissa on taiteilija Harry Rönholmin suunnittelemat rokokooaiheiset seinämaalaukset. Vuonna 1981 päärakennusta korjattiin muun muassa muuttamalla ikkunat ja lisäämällä sisäpuolista eristystä. Suunnittelijana oli arkkitehtiopilas Marja Mustakallio. Tummat ikkunanpuitteet eivät sovi rakennuksen tyyliin. Pihapiirissä on myös työn johtajan asunto, joka on perimätiedon mukaan päärakennusta vanhempi. Talo on perusteellisesti korjattu vuonna 1990. Työväen asuinrakennus on 1800-luvun loppupuolelta, mahdollisesti

1870-luvun puolivälistä. Sen eteläpäässä on toiminut kartanon kauppa. Se on palvellut myös muun muassa työväen juhlapaikkana sekä ortodoksisena kappelinä venäläisille internoiduille jatkosodan aikana. Puutarhaan kuuluu vanha tenniskenttä, jonka alunperin valkoinen pohja tuotiin Lahden Lasitehtaalta. Sen vieressä on arkkitehti Erkki Huttusen vuonna 1933 tai 1934 suunnittelema leikkimökki, jonka katolta kartanonväki katseli tennistä. Pieni funktionalistinen erikoisuus on huonokuntoinen, mutta ehdottomasti korjaamisen arvoinen. Pihapiirissä on lisäksi hirsinen vilja-aitta vellikelloineen, suuri kaksiosainen perunakellari, kaksi kalustovajaa, kasvihuonerakennus, jonka yhteydessä on pieni, interiööriltään hyvin säilynyt puutarhapuoti, karjapiikojen asuinrakennus, joka on katajalla sidottua savea, suurikokoinen luonnonkivestä ja tiilistä tehty navetta, jonka yläosa on uusittu vuoden 1961 tulipalon jälkeen, sauna, riihi, kolme autotallia, joista vanhin rakennettiin Nastolan ensimmäiselle autolle ja toinen on entinen vesisäiliö. Kolmas on pystytetty 1980-luvun alussa rakennusarkkitehti Veli-Pekka Semerin piirustusten mukaan. Suuri osa rakennuskannasta on peräisin 1800-luvun loppupuolelta. Kartanon muotopuutarha ei ole säilynyt. Sen sijaan jäljellä on runsaasti vanhoja puita, jotka ovat olennaisia kartanon varjoisan pihan tunnelmanluojina. Lukuisista torpista on säilynyt joitakin, muun muassa Maunula ja Mykkyri. Lisäksi kauempana sijaitsevat metsänhoitajan asunto sekä sepän talo ja paja. Nämä eivät enää ole Koiskalan hallussa. Kartanon alueella on vanhoja puukujanteita ja kauniita paikallisteitä. Tyypillisiä ovat laajat peltoaukeat, joiden säilyminen on tärkeää. 1980-luvulla pientaloasutus tunkeutui osittain hallitsemattomasti kartanomaiseman osaksi. Peltoaukean keskellä, teiden risteyksessä on vuonna 1953 rakennettu tiilimuuntaja, rakennustyyppi, joka on nopeasti harvinaistumassa. Koiskalan kartano, rakennukset, pihapiiri, paikallistiet ja peltoaukeat ovat kulttuurihistoriallisesti arvokkaita. Niiden vaaliminen omista lähtökohdistaan käsin on tärkeää. Sodan jälkeen kartanonomistaja Anders Enok Frigren möi vapaaehtoisella kaupalla 21 tilaa Karjalasta tulleille siirtolaisille. Alueelle sijoittui pääasiassa Käkisalimesta ja Käkisalmen maalaiskunnasta kotoisin olevia maanviljelijöitä. Koiskalantien, nykyisen Vanhan Koiskalantien, Siperiantien, Siperianpolun ja Siperianhaaran varteen pystytettiin tyypillisiä jälleenrakennuskauden puolitoistakerroksisia taloja sekä talusrakennuksia. Elinkeinorakenteen muutoksen myötä maatalous on suureksi osaksi kadonnut, ja sen myötä rakennuskanta on muuttunut jonkin verran: vanhoja talusrakennuksia on purettu ja uusia omakotitaloja, myös suomalaiseen peltomaisemaan sopimattomia, on rakennettu. Peltoaukeiden ja asutusaarekkeiden alkuperäinen ominaisluonne ja mittakaava on syytä säilyttää. Lähimpänä Kymijärveä olevasta siirtolaistilasta, nykyisen Siperiantien päästä, lohkaistiin 1950-luvun puolivälin jälkeen viisi kesämökkkitonttia, joille kaikille rakennettiin samantyyppiset harjakattoiset, lauta rakenteiset mökit ja saunat 1960-luvun alkuun mennessä. Saunarakennuksista yksi on korvattu 1960- ja 1970-luvun taitteessa hirsisellä tyypisaunalla, muutoin mökkialue on säilyttänyt melko hyvin 1950-luvun lopun ilmeensä. Koiskalan alueen Lahdessa ainutlaatuinen, kerroksinen asutushistoria on arvokas, ja sen vaaliminen on tärkeää.

Möysä

Asko

Askonkatu 9, 15100 Lahti

Valmistumisvuosi: 1928

Suunnittelija: Veikko Lapinleimu, Unto Ojonen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: 2023 Sisäisiä ja julkisivumuutoksia. 2022 Käyttötarkoituksen muutos. 2019 Käyttötarkoituksen, sisäisiä ja julkisivumuutoksia. 2018 Julkisivutoimenpide

Asko Oy, sen tehdasrakennukset ja tuotteet ovat olennainen osa lahtelaista teollisuus-, talous-, sosiaali- ja kulttuurihistoriaa. Asko oli kaupungin ensimmäisiä puusepäntehtaita ja kasvoi myöhemmin Pohjoismaiden suurimmaksi huonekalutehtaaksi, Lahden merkittävimmäksi työnantajaksi ja tuotannoltaan isoimmaksi teollisuuslaitokseksi. Asko oli myös ensimmäinen huonekalujen valmistuksen nykyaikaisessa merkityksessä aloittanut yhtiö Suomessa. Puuseppä August Avonius perusti Lahden Puuseppätehtaan, joka 1931 muutettiin Askoksi, 6.9.1918, Askon-päivänä, Vesijärvenkatu 3:een. Tehdas alkoi nopeasti laajentua, ja vuonna 1927 se siirtyi nykyisille sijoilleen Lotilaan. Ensimmäinen tehdas siellä valmistui 1928. Se oli punatiilinen basilikamallinen kolmikerroksinen rakennus, jonka seinämää on vieläkin nähtävissä paikoittain tehdaskompleksin pohjoisreunassa. Tehtaan liikemerkiksikin muodostunut savupiippu rakennettiin laitoksen itäpäätyyn. Tehdasta laajennettiin jo 1930 poikittaisella punatiilisellä siipirakennuksella, joka oli osin neli-, osin viisikerroksinen. Tästä toiseksi vanhimmasta osastakin on vielä näkyvillä osia tehtaan läntisen pihan itäseinustalla. Tuotantolaitoksia laajennettiin tai muutettiin tämän jälkeen lähes vuosittain, ja rakennusvaiheita on laskettavissa noin 30. 1930-luvulla tehdasta suunnitteli muun muassa erityisesti tuotantojärjestelyihin ja kuivaamolaitoksiin erikoistunut diplomi-insinööri Veikko Lapinleimu. Rakennustaiteellisesti korkeatasoisimmat ja yhtenäisimmät laajennukset ja muutokset ovat 1940-luvun lopun ja 1960-luvun alun välillä syntyneet osat, jotka ovat arkkitehti Unto Ojosen käsialaa. Hän loi laajalle tehdasalueelle komean, yhtenäisen ja tasapainoisen punatiiliasun, joka edustaa ansiokkaasti aikansa suomalaista teollisuusarkkitehtuuria. Suorastaan veistoksellisiin mittoihin hän ylsi 1951 suunnittelemassaan pienessä

kattilahuoneessa. Rakennusryhmä on kulttuurihistoriallisesti ja rakennustaiteellisesti merkittävä. Erityisesti sen vanhimpia, 1920-1940-luvulla rakennettuja osia, jotka edustavat eri prosessivaiheita, samoin kuin Ojosen suunnittelema osia kannattaa vaalia. Muutostilanteissa on syytä pyrkiä punatiiliarkkitehtuurin ja teollisuuslaitosmaisuu­den säilyttämiseen.

Möysä

Upo

Askonkatu 13, 15100 Lahti

Valmistumisvuosi: 1939

Suunnittelija: Jaakko Asikainen, Bertel Liljequist, Arne Helander, Unto Ojonen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

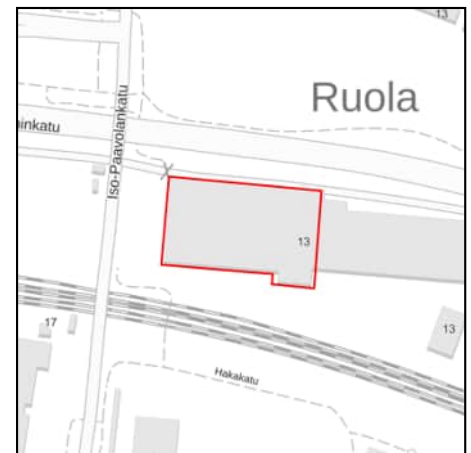
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: 2019 ja 2017 Sisäisiä ja julkisivumuutoksia. 2016 Käyttötarkoituksen, sisäisiä ja julkisivumuutoksia. 2010, 2009 ja 2007 Käyttötarkoituksen muutos, 2008 Julkisivutoimenpide

Vuonna 1937 August Asko-Avonius perusti Askon metallitehtaan valmistamaan metallihuonekaluja. Tehtaan nimeksi tuli Upo Oy, ja sen toiminta alkoi 1938. Ensimmäinen tuote oli rautasänky, heteka. Valikoima laajeni sittemmin muun muassa kodinkoneisiin, joiden valmistajana Uposta tuli maan suurin. Helsingiläinen rakennusmestari Jaakko Asikainen suunnitteli Upon tiilisen kolmikerroksisen tehdasrakennuksen vuonna 1939. Se rakennettiin pohjois-eteläsuuntaisesti Askon tehtaiden itäpuolelle Valtionrautateiden ja Loviisanradan väliselle alueelle. Vuonna 1945 helsinkiläiset arkkitehdit Bertel Liljequist ja Arne Helander piirsivät nelikerroksisen valimon ja pannuhuoneen vanhan tehtaan itäpuolelle. Punatiiliarkkitehtuuri jatkui näissä rakennuksissa. Pieniä laajennuksia tehtiin vuonna 1946 lahtelaisen arkkitehdin Arvi Lepikön suunnitelmin valimon luoteissivulle ja 1947 lahtelaisen insinöörin Jouko Louhion suunnitelmin sen koillispuolelle sekä vanhan tehtaan kaakkoiskulmaan. Lahtelaisen arkkitehdin Unto Ojosen suurtyö Upo:n tehdasrakennusten parissa alkoi vuonna 1951. Hän suunnitteli vanhan tehtaan ja valimon väliin kolmikerroksisen osan sekä niiden eteläisivulle nelikerroksisen laajennuksen, molemmat punatiilistä. Ojonen käytti yksinkertaista nauhaikkunajulkisivua, joka peitti Liljequistin ja Helanderin vahvaimaisen eteläpäädyn. Pohjoispääty peittyi vuoden 1956 laajennuksen yhteydessä, jossa myös korotettiin osia tehdaskompleksista viisikerroksiseksi. Tehdas oli tässä vaiheessa saavuttanut sen punatiilisen asunsa ja kampamaisen muotonsa, joka sillä nyt on. Myöhemmät laajennukset ja muutokset on tehty poikkeavin materiaalein. Askon ja Upon punatiiliset tehdasrakennukset muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden, jonka vaikuttava hahmo muovaa radanvarren ja valtatie 12:n näkymiä idästä tullessa. Se on mittakaavaltaan,

materiaalivalinnaltaan ja jäsentelyperiaatteiltaan vaalimisen arvoinen.
Tehtaat ovat kulttuuri- ja teollisuushistoriallisesti sekä ympäristönsä
kannalta arvokkaat

Möysä

Pyhättömän itäosa

15150 Lahti

Valmistumisvuosi: 1900–1909

Suunnittelija: Kaarlo Könönen

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: 4 kpl kattomuodon muutosta. 20 kpl laajennusta tai julkisivuihin kohdistuvaa muutosta/toimenpidettä.

Kaupunginarkkitehti Kaarlo Könönen laati 1936 asemakaavan, jolla linjattiin Pyhättömän itäosan suorat kadut ja nimettiin ne. Alue oli kuitenkin alkanut rakentua jo vuosisadan alussa, ja siellä on edelleenkin vanhaa rakennuskantaa. Vuosien kuluessa Pyhätöntä on rakennettu kulloistenkin ihanteiden mukaan. Se on kuitenkin melko sopusuhtainen väljän mittakaavan ja vahvan kasvullisuuden ansiosta. Näitä piirteitä sekä rakennusten sopeutuvuutta maisemaan kannattaa vaalia.

Möysä

Möysän koulu

Hiljankuja 6, 15150 Lahti

Valmistumisvuosi: 1900–1939**Suunnittelija: Senaatin koulukomitea, August Nieminen, Kaarlo Könönen, Irma Kolsi****Arvotuskriteerit**

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Sisäisiä ja julkisivumuutoksia 2006, laajennus 2009 sekä 2011 peruskorjaus

Möysän koulun vanhin, puinen osa on vuodelta 1906. Se rakennettiin senaatin koulukomitean vuonna 1905 valmistuneen mietinnön pohjalta laadittujen mallipiirustusten mukaan. Suunnitelma noudatti kaksiohjattaiselle koululle tehtyä mallia. Komiteamietintö määritteli erittäin tarkasti koulujen esteettiset, hygieeniset ja mitoitukselliset lähtökohdat. Vuonna 1928 rakennettiin osittain kaksi-, osittain kolmikerroksinen sementtitiilinen rapattu lisärakennus, jonka on todennäköisesti suunnitellut rakennusmestari August Nieminen. Vuoden 1935 lopussa valmistui kaupunginarkkitehti Kaarlo Könösen suunnittelema kaksikerroksinen klassistinen lisärakennus alkuperäisen puukoulun itäisivulle. Kaksi vuotta aikaisemmin Lahti oli alueliitoksessa saanut alunperin Hollolan pitäjälle kuuluneen koulun itselleen. Arkkitehti Irma Kolsi laati vuonna 1953 Könösen lisärakennukseen korotuksen, joka käsitti osittain yhden, osittain kaksi lisäkerrosta. Kolsi noudatti laajennuksessaan alkuperäistä klassistista muutokieltä. Rakennuksissa on tehty runsaasti pienehköjä sisäisiä muutoksia, mutta niiden ulkoarkkitehtuuri on hyvin säilynyt. Rakennusten alkuperäisiä piirteitä kannattaa vaalia, samoin koulupihaa vanhoine koivuineen ja muine puineen.

Möysä

Rekolankadun omakotitalot

Rekolankatu ja Rinnetie, 15150 Lahti

Valmistumisvuosi: 1900–1909

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

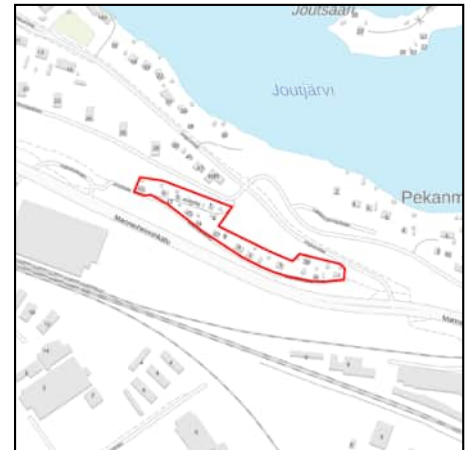
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: Rinnetie 5:ssa julkisivutoimenpide 2011. Rinnetie 1:ssä, 7:ssä ja 9:ssä sekä Rekolankatu 13:ssa ja 9:ssä laajennukset.

Valtatie 12:n alle jääneestä Pekanmäen 1900-luvun alkupuolella syntyneestä mökkialueesta on säilynyt kaksi kadunpätkää, Rekolankatu ja Rinnetie. Kadut sijaitsevat jyrkässä rinteessä, ja rakennukset pieni ne pihoinen on sijoitettu maaston muotoja mukaillen. Rakennusten, kapeiden katujen ja maaston sekä kasvillisuuden alkuperäisilmettä kannattaa vaalia. 02/2023: Rinnetien nykyinen nimi on Joutsitie. Alueelle on rakennettu neljä uutta omakotitaloa. Joutsitie 13 sekä Rekolankatu 7 ovat puutaloja ja sopeutuvat alueen rakennuskantaan. Rekolankatu 15 ja 3 ovat massiivisia kivitaloja ja ne poikkeavat ulkoasultaan ympäristöstä. Joutsitie 17 on hylätty.

Möysä

Tenavan pientaloalue

Ahtialantie, Tenavankatu, Polvikatu, 15150 Lahti

Valmistumisvuosi: 1930–1939

Suunnittelija: Kaarlo Könönen, Yrjö Viertiö, Pauli Leiskallio, Artturi Ekström

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Tenavan alueen kaavoitti kaupunginarkkitehti Kaarlo Könönen vuonna 1936 osana liitosalueitten itäisten osien asemakaavaa. Lahtelaiset rakennusmestarit Yrjö Viertiö, Pauli Leiskallio ja Artturi Ekström suunnittelivat Myllypohjankadun, nykyisen Tenavankadun ja Polvikadun varteen pieniä kahden huoneen ja keittiön omakotitaloja sekä Heinolantien, nykyisen Ahtialantien molemmin puolin suurempia, kolmen perheen taloja. Taloissa on klassismin ilmettä muun muassa sisäänpäin kääntyvissä räystäissä sekä pienissä kuisteissa. Talousrakennukset ovat pulpettikattoisia ja sijaitsevat tonttien takarajalla. Asuinrakennuksia on jonkin verran laajennettu ja muuteltu, mutta koska laajennukset on yleensä toteutettu rakennusten taakse, ovat katunäkymät säilyneet tasapainoisina ja miellyttävinä. Alueen alkuperäisilmettä kannattaa vaalia.

Möysä

Joutsaari

Joutsaarenkuja 22, 15170 Lahti

Valmistumisvuosi: 1900–1909

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Lahden Liikeapulaisyhdistys perustettiin vuonna 1908. Jäsenistön elinolosuhteiden parantamiseen liittyi muun muassa oman kesäviettoipaikan hankkiminen. Keväällä 1931 yhdistys osti johtaja E. j. Railon huvilan Joutsaaresta. Jäsenistö kutsui huvilaa Manttaaliksi. Huvila on 1900-luvun alusta. Siinä on jo havaittavissa selviä piirteitä jugendista, esimerkiksi vuorilaudoissa, mutta erityisesti rakennuksen volyymi viittaa varhaisempaan rakennustyyppiin. Huvilan itäisivulla on ollut koristeellinen monikulmainen lasiveranta. Se on purettu rakennusmestari Erkki Toivosen vuonna 1956 suunnitteleman suuren vilpolan tieltä. Muutos heikentää talon mittasuhteita. Pihapiiriin kuuluu myös rantsauna. Kokonaisuus on kulttuurihistoriallisesti arvokas, ja sen alkuperäispiirteitä on syytä vaalia.

Kujala

Lehtola

Korvenrannantie 176, 15150 Lahti

Valmistumisvuosi: 1920–1929

Suunnittelija: Atle Hakala

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Lehtolan tilan puinen päärakennus on vuodelta 1927. Sen on suunnitellut tilan silloinen omistaja, rakennusurakoitsija ja maanviljelijä Atle Hakala. Pihapiirissä on lisäksi kaksi ulkorakennusta, jotka ovat niin ikään Hakalan suunnittelemat. Ulkorakennukset on rakennettu vuonna 1930. Pihapiirin rakennukset ovat poikkeuksellisen komeita. Hakala työskenteli ennen Lehtolaan muuttoaan Seestan kartanossa ja teki sinne joitakin ulkorakennuksia. Lehtolan esikuvat lienevät peräisin kartanoarkkitehtuurista. Päärakennuksessa on havaittavissa myöhäisiä jugendpiirteitä. Pihapiiri on säilynyt erittäin hyvin. Rakennusten alkuperäisiä piirteitä on syytä vaalia.

Kerinkallio

Metsä-Huovila

Apilakatu 10, 15610 Lahti

Valmistumisvuosi: 1930–1939

Suunnittelija: August Nieminen

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Metsä-Huovilan talo on lohkottu Huovilan kantatalosta. Huovilan miniä Fanni Huovila rakennutti Metsä-Huovilan päärakennuksen ja ulkorakennukset vuonna 1934 miehensä kuoltua. Päärakennuksen suunnitteli lahtelainen rakennusmestari August Nieminen Itä-Hämeen Maanviljelysseuran rakennusneuvonnasta. Samassa yhteydessä rakennettiin myös navetta ja aitta. Päärakennuksessa ja aitassa on käytetty vanhan Huovilan rakennusten hirsii. Puimala on pystytetty sodan jälkeen. Pihapiirissä on runsaasti vanhoja perinnekasveja ja suuria kuusia. Rakennuksia ja pihapiiriä on syytä vaalia niiden alkuperäispiirteet huomioon ottaen.

Kerinkallio

Taka-Lotilan pientaloalue

Ämmälänkatu, Jukolankatu, Kuusistonkatu, 15520 Lahti

Valmistumisvuosi: 1920–1939

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Kuusistonkatu 8:ssa yhden asunnon talossa laajennus 2000. Ämmälänkatu 4:ssa omakotitalon laajennus 2005.

Taka-Lotilan puutaloalue on rakentunut pääasiassa 1920– ja 1930–luvulla, jolloin läheisten teollisuuslaitosten väkeä ja rautatieläisiä asettui asumaan taajaman ulkopuolisille huokeille tontti maille. Alue kuului vuoteen 1933 saakka Hollolaan. Talot ovat suhteellisen hyvin säilyneitä ja muodostavat melko yhtenäisen kokonaisuuden. Rakennukset, ulkorakennukset ja tiestö ovat pienimittakaavaisia ja muodostavat yhdessä vanhan kasvullisuuden kanssa pienen idyllisen saarekkeen rautatien ja teollisuusalueen välissä. Näitä arvokkaita piirteitä on syytä vaalia.

Ämmälä

Ämmälän kyläkeskuksen kulttuuriympäristö

Lepomäentie, 15680 Lahti

Valmistumisvuosi: 1900–1939

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

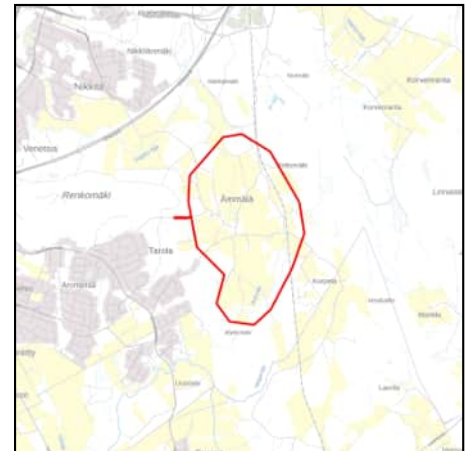
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Ämmälän tiivis kyläkeskus on vanhaa asuin- ja viljelysaluetta. Kyläkeskus koostuu neljästä talosta, Jussilasta, Ristolasta, Aholasta ja Heikkilästä, jotka ovat sijoittuneet teiden risteykseen. Kylän ympärillä on laakea viljelysmaisema. Ämmälä liitettiin Orimattilasta Lahteen vuonna 1956. Jussilan tilaa on viljelty ainakin jo 1660-luvulla. Sen nykyinen päärakennus on vuodelta 1934. Pihapiiriin kuuluu ulkorakennuksia, muun muassa hirsiaitta. Ahola on ollut aikaisemmin kauppatalona. Sen nykyinen päärakennus on vuodelta 1935. Kivinavetta on rakennettu 1895. Heikkilän päärakennus on vuodelta 1902, talli, navetta ja sikala vuodelta 1926. Ristolän uusi päärakennus on vuodelta 1999. Sementtitiilinen navetta on vuodelta 1928. Pihapiirissä on runsaasti talousrakennuksia. Kyläkeskukselle on ominaista tiivisyys, päärakennusten ja talousrakennusten perinteinen sopusointuinen suhde, vanha puusto ja koristekasvisto, kapeat, kauniisti kaartuvat tiet ja ympärillä olevat peltoaukeat. Näitä piirteitä kannattaa vaalia.

Renkomäki

Tupala

Tupalankatu 14, 15680 Lahti

Valmistumisvuosi: 1910–1919

Suunnittelija: Ei tiedossa

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: -

Tupalan talo on yksi Kyläkunnantien itäpäähän taloryhmästä. Se on sukutila. Hirsinen, laudoitettu päärakennus on vuodelta 1914. Se on alunperin edustanut myöhäisjugendia, mutta vuoden 1956 perusteellisten korjausten jälkeen kadottanut suureksi osaksi nämä tyylipiirteet. Erityisesti kuisti on muuttunut. Kookas navetta on rakennettu 1910. Pihapiirissä on muitakin rakennuksia, muun muassa kaunis aitta. Rakennukset ympäröivät vanhaa rehevää puutarhaa. Taloon kuuluu nykyisin myös pieni 1920-luvun alussa rakennettu puusepän mökki ulkorakennuksineen. Se sijaitsee hieman pihapiiristä syrjässä, sen itäpuolella. Kokonaisuutta on syytä vaalia sen omista lähtökohdista käsin.

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Renkomäki

Kangasmäki

Orimattilankatu 13, 15680 Lahti

Valmistumisvuosi: 1913**Suunnittelija: Nestor J. Haila**

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: -

Kangasmäen tila on ollut saman suvun hallussa vuodesta 1539. Se on Suomen vanhimpia sukutiloja, Rakennusmestari Hailan (todennäköisesti Nestor J. Haila) suunnittelema päärakennus on vuodelta 1913. Se edustaa Lahdessa harvinaista puujugendia ja on säilyttänyt alkuperäisen asunsa erittäin hyvin. Talossa on tehty pienehköjä muutoksia, jotka on suunnitellut rakennusmestari Sulo Turento. Pihapiiriin kuuluu lisäksi tilan entinen päärakennus 1800- luvun loppupuolella rakennettu hirsimökki, joka on uuden päärakennuksen valmistuttua toiminut pakarina ja varastona, harvinaisen komea suurikokoinen aitta, lato sekä osittain istutettu, osittain luonnonvarainen vanha puusto. Pihapiiriä ympäröi vanha kuusiaita. Nykyisen päärakennuksen takana on viime vuosisadalla ollut sorakuoppa, josta on kaivettu soraa kylän uuneja muurattaessa. Mäenkumpare on myös ollut kylän nuorten keinumäki. Kangasmäki kuuluu Kyläkunnantien itäpään pieneen talorykelmään. Rakennus pihapiireineen on vaalimisen arvoinen.

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Renkomäki

Ali-Mäkelä

Kyläkatu 26, 15680 Lahti

Valmistumisvuosi: 1920–1929

Suunnittelija: Urho Ali-Mäkelä

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

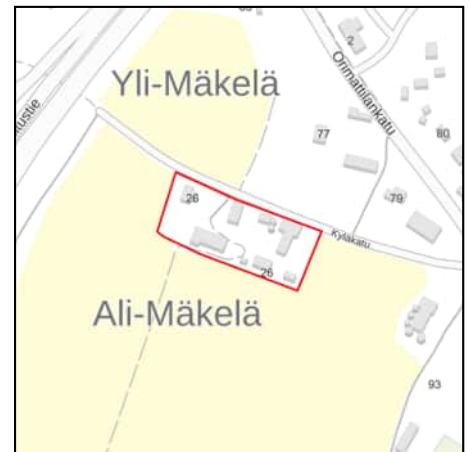
Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Ali-Mäkelän talo on vanha sukutila, joka on ollut nykyisen omistajan suvulla vuodesta 1725. Ajoittain omistus- ja sukulaisuussuhteet ovat johtaneet Yli- ja Ali-Mäkelän tilojen yhdistymiseen, ajoittain ne on jaettu erillisiksi tiloiksi. Ali-Mäkelä on runoilija J. H. Erkon isän kotitalo. Pihapiirissä on mansardikattoinen hirsinen päärakennus, jonka tilan isäntä Urho Ali-Mäkelä suunnitteli vuonna 1920. Sementtitiilinen navetta rakennettiin 1929, puimala 1925 ja aitta 1927. Pihapiirissä on myös vanha sauna ja lato. Kuivaamo on pystytetty sodan jälkeen. Kyläkadun varressa on maitolaituri, lajinsa harvinainen edustaja. Rakennukset ovat säilyneet hyvin lukuun ottamatta päärakennusta, joka on korjattu 1980-luvun lopulla rakennusarkkitehti Esko Parkkosen suunnitelmien mukaan. Tässä yhteydessä ikkunat on vaihdettu alkuperäistyyliille vieraiksi. Rakennuksia, pihapiiriä ja kuusaitaa peltoaukean laidalla ja osana tienvarsimaisemaa on syytä vaalia.

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Renkomäki

Yli-Mäkelä

Orimattilankatu 79, 15680 Lahti

Valmistumisvuosi: 1940–1949

Suunnittelija: Sulo Turento

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

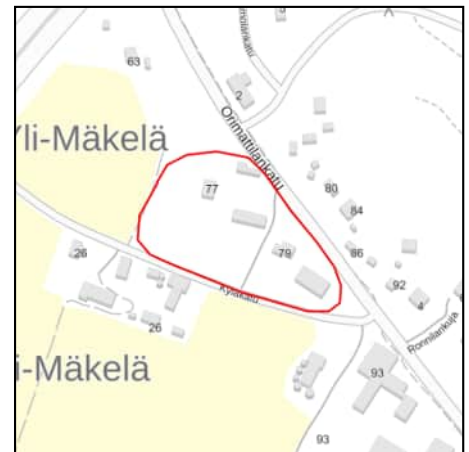
Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Yli-Mäkelä on vanha sukutila, jonka vaiheita voidaan seurata aina Orimattilan kirkon ja kirkonkirjojen paloon vuonna 1724 saakka. Ali- ja Yli-Mäkelä ovat aika ajoin olleet yhtä tilaa. Päärakennuksen on vuonna 1948 suunnitellut rakennusmestari Sulo Turento. Siihen ei ole tehty mainittavia muutoksia. Päärakennuksen 200-vuotias edeltäjä on Orimattilan kotiseutumuseona. Navetan suunnitteli ja rakensi Yli-Mäkelän isäntä Kalle Mäkelä vuonna 1914. Pihapiiriin kuuluu myös 1960-luvulla rakennettu työväenrakennus. Kauempana pihapiiristä ovat 1930-luvun lopulla pystytetty puimalato ja 1985 rakennettu konehalli. Asuinrakennusta, navettaa ja kaunista etelärinteellä sijaitsevaa puutarhaa peltoaukean laidalla ja osana tienvarsimaisemaa on syytä vaalia.

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Renkomäki

Valokadun omakotitalot

Valokatu - Valopolku, 15680 Lahti

Valmistumisvuosi: 1940–1959

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Valokadun ja Valopolun ympäristö muodostaa lähinnä 1940- ja 1950-luvun asuintaloista rakentuneen viihtyisän alueen, joka on sijoittunut loivalle luoteisrinteelle Renkomäkeen. Asuin- ja talousrakennukset, pihojen kasvillisuus, aluetta halkova tie ja maastomuodot ovat mittakaavaltaan sopusointuiset. Kokonaisuus on vaalimisen arvoinen.

Renkomäki

Orimattilankadun tienvarsimiljö

Orimattilankatu 86-204, Lehtovuorentie, 15680 Lahti

Valmistumisvuosi: Ei tiedossa

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Orimattilankatu 86:ssa laajennus 2004.

Lehtovuorentie 17:ssä yhden asunnon talon laajennus 2008.

Orimattilankadun pohjoispuolen ja Lehtovuorentien varren laakeaan etelärinteeseen on sijoittunut runsaasti pientaloasutusta. Rakennuskanta on hyvin eri-ikäistä ja kirjavaa, mutta yhdessä vanhojen puutarhojen kanssa se muodostaa kodikkaan ja viihtyisän ympäristön. Orimattilankatu 94:ssä on 1800-luvun loppupuolelta peräisin oleva hirsinen ns. Kutojan mökki. Rinteen ja tien mittakaavaa sekä alueen ominaispiirteitä kannattaa vaalia.

Renkomäki

Rekola

Näkkimistöntie 71, 15680 Lahti

Valmistumisvuosi: 1910–1919

Suunnittelija: Ei tiedossa

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Rekolan talo on vanha sukutila, joka siirrettiin uusjaossa Ämmälän kyläkeskuksesta nykyiselle paikalleen vuonna 1915. Rakennukset on pystytetty tuolloin lukuun ottamatta kuivaamo, joka on rakennettu 1920- ja 1930-luvun vaihteessa. Pihapiiriin kuuluu päärakennus, 1960-luvun lopulla laajennettu navetta, hirsisauna, aitta ja tiilinen kuivaamo, joka on alkuperäisessä kunnossaan ja käyttökelpoinen. Päärakennus on koristeltu omaperäisellä tavalla. Navettaa lukuun ottamatta rakennuksissa ei ole tehty oleellisia muutoksia. Rakennusten alkuperäistä ilmettä ja metsän laidassa, peltoaukean takana sijaitsevaa pihapiiriä on syytä vaalia.

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Renkomäki

Siltala

Näkkimistönkatu 11, 15680 Lahti

Valmistumisvuosi: 1900–1909

Suunnittelija: Ei tiedossa

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: -

Siltala on vanha maanviljelystila, joka tuli nykyiselle omistajasuvulle vuonna 1883. Päärakennus siirrettiin peltojen keskeltä metsänreunaan vuonna 1914. Sen alkuperäinen rakennusvuosi ei ole tiedossa. Talon vuosisadan alun ilme on säilynyt hyvin, koska suuria muutoksia ei ole tehty. Navetta on vuodelta 1917. Sitä on laajennettu 1927. Sen on rakentanut muurari Ilmari Jokinen, joka on pystyttänyt useita navettoja Pennalan kylässä. Aitta on rakennettu samoihin aikoihin. Rakennukset ja niitä ympäröivät vanhat puut muodostavat peltoaukean laidalla arvokkaan kokonaisuuden, jonka luonteenomaisia piirteitä on syytä vaalia.

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Renkomäki

Uusitalo

Orimattilankatu 419, 15680 Lahti

Valmistumisvuosi: 1900–1909

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Uusitalon tilan pihapiiriin kuuluvat vuosisadan alussa rakennettu asuintalo, navetta ja vanha puutarha. Sopusointuista kokonaisuutta alkuperäisine piirteineen on syytä vaalia.

Nikkilä

Ajokadun tienvarsitaajama

Ajokatu 191, 195, 197 ja 208, 15610 Lahti

Valmistumisvuosi: 1910–1949

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: Ajokatu 195:ssa yhden asunnon talossa sisäisiä ja julkisivumuutoksia 2011.

Ajokadun varrella on jäljellä tiiviikkö taloryhmä. Osa on vanhoja pienviljelystiloja, osa omakotitaloja, jotkut tilat on lohkottu Nikkilän kantatilasta. Rauhamaan talo Ajokatu 175:ssä on vuodelta 1914. Sen on rakennuttanut muurari Abel Tasanko. Talo on siirretty muualta. Tiilinavetta on vuodelta 1945 ja edelleen käytössä. Pihapiirissä on myös aitta. Rakennuksia ympäröivät vanhat koivut ja omenapuut. Välimäen talon Ajokatu 185:ssä rakennutti niin ikään muurari Abel Tasanko vuonna 1926. Ulkorakennus pystytettiin samana vuonna. Talo on hirsirakenteinen, lautavuorattu ja mansardikattoinen. Se on säilynyt hyvin. Männikön talon Ajokatu 191:ssä suunnitteli rakennusmestari Artturi Ekström vuonna 1936. Sähköinsinööri Arvo Hulme rakennutti Päivärinteen talon Ajokatu 195:ssä vuonna 1936 samojen Ekströmin laatimien piirustusten mukaan kuin Männikön talossa käytettiin. Taloa laajennettiin huomattavasti kaksi vuotta myöhemmin niin ikään Ekströmin suunnitelmin. Tuolloin siihen rakennettiin myymälätilat, joissa Lahden Osuuskauppa toimi aina vuoteen 1960. Talossa oli kaupan lisäksi hellahuoneita sekä huoneen ja keittiön käsittäviä asuntoja. Vuonna 1996 talo muutettiin yhden perheen käyttöön. Silloin sen ympärille pystytettiin myös arkkitehti Tauno Niemiojan vuonna 1952 suunnittelema tyyppiaita. Kuusiston talon ja talousrakennuksen Ajokatu 197:ssä piirsi rakennusmestari Pauli Leiskallio vuonna 1939. Ajokatu 208:ssä sijaitseva Vierula lienee vanhimmilta osiltaan satavuotias. Talousrakennus ja aitta rakennettiin 1936. Päärakennukseen on tehty ikkunakorjauksia 1990-luvun alussa ja muita korjauksia vuonna 1999. Talon ulkonäköä ei muutettu. Taajaman ominaispiirteet, kuten väljyys, vanhat asuin- ja talousrakennukset sekä puusto ja kasvit, ovat säilyttämisen arvoisia. 02/2023: Vanhoista pihapiireistä viisi on purettu. Jäljellä ovat Sulokuja 3, Ajokatu 191, 195 ja 197 sekä 208. Ajokatu 208:n tontille on rakennettu yksi uusi talousrakennus. Sulokujan ja Jalokujan uudet omakotitalot ovat tummia ja moderneja puutaloja pienillä tonteilla ja ne poikkeavat merkittävästi ulkoasultaan alkuperäisestä rakennuskannasta. Aluerajausta on supistettu siten, että se käsittää ainoastaan vanhat pihapiirit.

Nikkilä

Nikkilän muuntoasema

Ajokatu 188, 15610 Lahti

Valmistumisvuosi: 1930–1959

Suunnittelija: Emil Ekegren

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

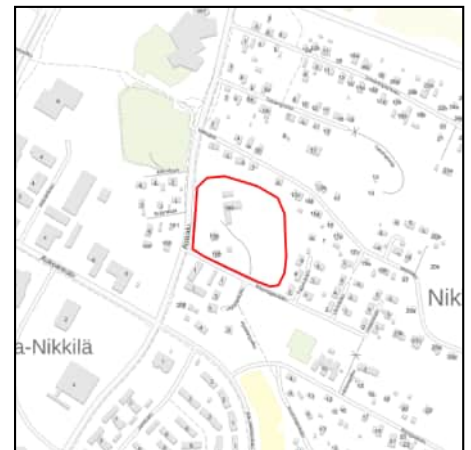
Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Kahden asunnon talon julkisivutoimenpide 2018.

Nikkilän muuntoasema valmistui 1932 Lahden kaupungin solmittua edellisenä vuonna Valtion Koskivoimatoimiston (myöhemmin Imatran Voima Oy) kanssa sähkösopimuksen, jolla turvattiin kaupungin nopeasti kasvava sähköntarve. Alkuperäisen asemakokonaisuuden suunnitteli 1930-luvulla Imatran Voiman rakennusteknikko Emil Ekegren. Myöhemmistä suunnittelijoista ei ole tietoa. Alueella on vuonna 1932 valmistunut ja 1950 laajennettu muuntoasema, kaksi 1935 suunniteltua asuinrakennusta, 1950 rakennettu sauna ja varasto sekä laaja puistomainen puutarha alkuperäisine 1930-luvun tenniskenttineen ja puuportteineen. Asema ja asuintalot edustavat komeasti klassismia, ja niiden sisä- ja ulkoarkkitehtuurissa on myös säilynyt runsaasti alkuperäisiä yksityiskohtia, kuten ovia, ikkunoita, heloja, koristeleikkauksia, tuuliviiri, irtotähti- ja kiintokalusteita, pintamateriaaleja ja teknisiä laitteita. Vaikka sauna ja varasto eivät arkkitehtuuriltaan ole sopusoinnussa muun rakennuskannan ja puiston kanssa, on kokonaisuus tällaisenaan kuitenkin miellyttävä ja tasapainoinen ja se on alkuperäisine yksityiskohtineen vaalimisen arvoinen.

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Laune

Porvoonjoentien pientalot

Porvoonjoentie 1-7 ja 2-8, 15700 Lahti

Valmistumisvuosi: 1940–1959

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Porvoonjoentie 5:ssa omakotitalon laajennus 2004.

Alijuhakkalantie sai muotonsa vuonna 1948 laaditussa asemakaavassa ja Porvoonjoentie vuonna 1954. Ne muodostavat yhtenäisen näkymän puolitoistakerroksisine, harjakattoisine asuintaloineen, jotka on sijoitettu yhtenäisesti säännöllisiin riveihin lähelle katulinjaa. Puutarhat ovat vuosien varrella kasvaneet reheviksi ja tekevät hyvin ilmeensä säilyttäneestä alueesta viihtyisän. Alkuperäisiä piirteitä kannattaa vaalia.

Laune

Vaivaistalon alue

Mustamäenkatu 5, 15610 Lahti

Valmistumisvuosi: 1943

Suunnittelija: -

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: Käyttötarkoituksen muutos 2011.

Launeen vaivaistalon toiminta aloitettiin 1913 kruununvouti K. Palmgrenin vuonna 1879 perustaman tiilitehtaan alueella. Se oli Lahden vanhin tiilitehdas, jonka toiminta päättyi vuonna 1909. Tehtaan asuinrakennusta laajennettiin vaivaistalon tarpeisiin niin, että kaupungininsinööri Kaarlo Tavast piirsi talon itäpuolelle siipirakennuksen, johon sijoitettiin vanhuksia ja mielisairaita. Vaivaistalo valmistui 1914. Samaan aikaan rakennettiin tiilinen sauna. Vuonna 1926 kunnankodille, joksi vaivaistaloa oli alettu nimittää, rakennettiin sementtitiilistä maakellari tontin pohjoisrinteeseen. Tapanilan kunnalliskodin valmistuessa 1931 Launeen kunnalliskoti lakkautettiin. Suuren kurkkumätäepidemian vuoksi se avattiin kulkutautisairaalaksi vuonna 1934. Vuonna 1943 sairaala sai uuden rakennuksen, joka tuli suureen tarpeeseen sota-aikana riehuneiden epidemioiden takia. Kaupungin rakennusosaston arkkitehti Irma Kolsi piirsi 1942 puisen yksikerroksisen parakkirakennuksen, jonka arkkitehtuurissa pula-ajan niukkuus oli käännetty tasapainoiseksi pelkistetyksi hyötytilaksi. Sairaala laajennettiin jälleen 1949, jolloin Irma Kolsi piirsi talusrakennuksen. Se valmistui seuraavana vuonna. Rakennuksen ensimmäiseen kerrokseen tuli keittiö ja ruokailutiloja, laboratorio, leikkaussali ja röntgen, toiseen kerrokseen henkilökunnan asuntola. Talo oli rapattu, osin yksi-, osin kaksikerroksinen rakennus, jossa oli aikakaudelle tyyppillisesti pyöristettyjä nurkkia, sulavasti muotoiltuja parvekkeita ja yksityiskohtien kekseliästä ja huolellista suunnittelua. Julkisivun katseenvangitsijana oli lennokas epäsymmetrinen ovikatos. Kaupungin rakennusosaston arkkitehti Valter Karisalo suunnitteli vielä 1955 alueelle alilääkärin asuintalon ja vastaanottotilat. Se valmistui seuraavana vuonna. Kodikas rakennus edusti 1950-luvun tyyppillistä puolitoistakerroksista omakotitaloa, jossa oli vaakalautoitus, tiilikatto ja kaksijakoiset ikkunat. Saunarakennus muutettiin 1950 kaupunginarkkitehti Kaarlo Könösen piirustuksin asuintaloksi, jolloin muun muassa pystysuuntainen ikkuna-aukotus levennettiin

vaakasuuntaiseksi. Talossa oli hieno tiilikoristelu. 02/2023: Rakennuksista on jäljellä ainoastaan vuonna 1943 valmistunut rakennus, jossa toimii päiväkotia. Aluerajausta on supistettu koskemaan ainoastaan tätä jäljellä olevaa rakennusta.

Asemantausta

Miljoonakylä

Tapparakatu 2-8, 15700 Lahti

Valmistumisvuosi: 1940–1949

Suunnittelija: Hilding Ekelund, Risto Linkovuori

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

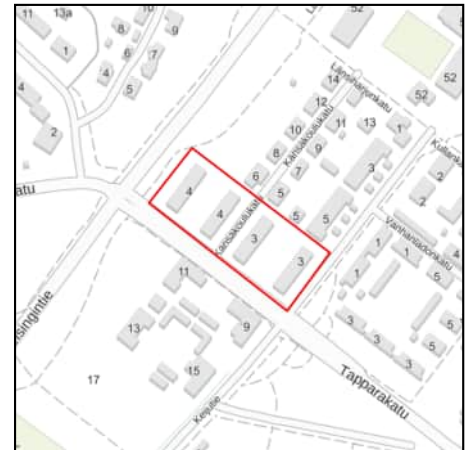
Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Kansakoulukatu 3:ssa sisäisiä ja julkisivumuutoksia 2012 ja Kansakoulukatu 4:ssä 2011.

Lahden kaupunki päätti rakennuttaa neljä lähinnä siirtoväen asutuspulaa helpottamaan tarkoitettua perhetaloa vuonna 1941. Talot suunniteltiin rakennettaviksi teollisuusalueiden lähelle. Helsingiläinen arkkitehti Hilding Ekelund piirsi talot 1941–1946, ja ne toteutettiin 1944–1947. Talot tunnetaan Miljoonakylänä tai Milkin taloina. Kaikki neljä taloa olivat samanlaisia, kolmikerroksisia, julkisivuiltaan vaaleiksi rapattuja paitsi sisäänkäyntien kohdalta keltaista tiiltä. Sokkelit olivat betonia ja katot sementtitiiltä. Myös pohjaratkaisut olivat samanlaiset: talot koostuivat kolmesta vierekkäisestä identtisestä lamellista, joissa kussakin oli kolme pientä huoneistoa. Viimeksi rakennetun talon puoliksi maan alla olevaan pohjakerrokseen tuli kaksi myymälähuoneistoa. Rakennusten massoittelu ja materiaalit olivat hyvin samantapaiset kuin Helsingin Olympiakylässä, jonka suunnittelussa Ekelund oli mukana samaan aikaan. Ekelundin käsiala on äärimmäisen eleetöntä ja näennäisen vaatimatonta. Sen teho muodostuu materiaalien taitavasta yhteensovittamisesta ja tarkasta suhdetajusta. Tästä syystä arkkitehti Risto Linkovuoren vuonna 1980 suunnittelema peruskorjaus lisälämmöneristeineen ja alkuperäisestä poikkeavine materiaali- ja värivalintoineen ei ole ollut rakennuksille eduksi. Rakennukset ovat rakennustaiteellisesti ja kulttuurihistoriallisesti merkittäviä.

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Asemantausta

Kansakoulukadun pientalot

Kansakoulukatu 5-13, 15700 Lahti

Valmistumisvuosi: 1930–1949

Suunnittelija: Carolus Lindberg, Pauli Leiskallio, Artturi Ekström

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

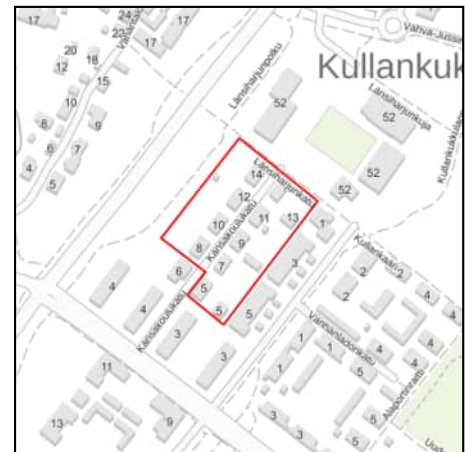
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: Kansakoulukatu 5:ssä kahden asunnon talon peruskorjaus 2010. Kansakoulukatu 7:ssä julkisivutoimenpide 2002. Kansakoulukatu 9:ssä talousrakennuksen laajennus 2018.

Kansakoulukatu sai muotonsa ja nimensä professori Carolus Lindbergin vuonna 1936 suunnittelemassa Lahden eteläisten osien asemakaavassa. Pienen suoran kadun varteen muodostui pientaloalue, joka rakentui 1930-luvun lopussa ja 1940-luvun alussa. Suunnittelijoina olivat muun muassa lahtelaiset rakennusmestarit Pauli Leiskallio ja Artturi Ekström. Rakennukset ovat suurehkoja useamman perheen pientaloja. Niissä on vielä piirteitä klassismista, kuten alaskääntyviä räystäitä ja pyöreitä ikkunoita, mutta esimerkiksi ikkunajaot viittaavat jo selvästi modernismiin. Katunäkymän yhtenäisyyteen ja rakennusten alkuperäisten tyylipiirteiden säilymiseen on syytä kiinnittää huomiota.

Asemantausta

Yli-Marola

Neljänkaivonkatu 47, 15100 Lahti

Valmistumisvuosi: 1920–1939

Suunnittelija: August Nieminen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: Sisäisiä ja julkisivumuutoksia
kokoontumisrakennuksessa 2022.

Marola on yksi Lahden kylän vanhoista kantataloista. Kylän palon jälkeen se siirrettiin rautatien eteläpuolelle, kuten monet muutkin kantatalot. Isäntä Juho Alfred Marola ja emäntä Tyyne Maria Marola rakensivat talonsa ja siihen kuuluvat rakennukset omin käsin. Nykyinen päärakennus on vuodelta 1925. Sen on suunnitellut lahtelainen rakennusmestari August Nieminen. 1940– ja 1950–luvun vaihteeseen saakka hirsirakennus oli käsittelemätön, ainoastaan yläkerta oli laudoitettu ja maalattu keltaiseksi. Sen jälkeen talo rapattiin. Sisätilat ovat säilyneet melko hyvin, erityisesti sali ja keittiö. Ullakolle rakennettiin huoneet 1930–luvun alussa. Talon pihapiiri on poikkeuksellisen ehjä. Siihen kuuluu muun muassa vuodelta 1905 peräisin oleva navetta, 1930–luvun alussa rakennettu lato sekä aitta, joka on entinen avorinteli. Talon riihet paloivat vuoden 1918 sodassa, mutta rakennettiin heti sen jälkeen uudelleen. Mallassauna on purettu, uusi sauna on pystytetty 1930–luvulla. Rakennukset ja koti pellot myytiin Rakennusliike B & K:lle 1983. Nyt Marola on kaupungin omistuksessa. 1990–luvun puolivälistä talossa on pidetty kotieläinpihaa virkistys- ja matkailutarkoituksessa. Marolan talo on harvinainen muisto Lahden kylän historiasta. Se on kulttuurihistoriallisesti ja rakennustaiteellisesti arvokas. Taloa ja sen pihapiiriä on syytä vaalia kokonaisuutena ja sen omista alkuperäispiirteistä käsin.

Asemantausta

Huovilankadun pumppuhuone

Huovilankatu, 15100 Lahti

Valmistumisvuosi: 1910–1919

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Lahden Vientikermatehtaat Oy vuokrasi vuonna 1913 runsaan 600 neliömetrin maapalan rautatien eteläpuolelta omaa vedenpumppaamoaan varten. Meijeri osti maan vuonna 1935. Pumppaamo rakennettiin todennäköisesti vuonna 1913 tai heti sen jälkeen. Pumppu sijoitettiin maan alle ja maanpäällisessä rakennuksessa toimi pieni maitokauppa. 1980-luvun lopussa pumppuhuone korjattiin perusteellisesti, ja silloin muun muassa ikkunat muurattiin umpeen. Pumppuhuone on rakennustyyppinä ja kulttuurihistoriallisesti arvokas. Se on myös uuden asuinalueen varhemmista kerroksista viehättävällä tavalla muistuttava maamerkki.

Asemantausta

Kittelä

15100 Lahti

Valmistumisvuosi: 1910–1939

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: Harjantekijänkatu 16:ssa yhden asunnon talon uudestaan rakentamiseen verrattava muutos 2002. Harjantekijänkatu 21:ssä yhden asunnon talon laajennus 2002. Kittelänkatu 19:ssä omakotitalon peruskorjaus. Kittelänkatu 20:ssä omakotitalon laajennus. Kittelänkatu 15:ssä julkisivutoimenpide 2009. Kittelänkatu 16:ssä julkisivutoimenpide 2021.

Kittelän alue on saanut nimensä alueella aikaisemmin sijainneen Kittelän talon mukaan. Talo oli yksi Lahden kylän kantataloja. Alueen alkuperäiset talot ovat peräisin 1910 - 1930-luvulta. Ne rakennettiin Lahden kaupungin ulkopuolelle, koska työväestö hakeutui asumaan kaavoittamattomille alueille tonttihintojen ja -vuokrien edullisuuden takia. Päinvastoin kuin esimerkiksi viereisellä Anttilanmäen alueella, Kittelän talot sijaitsevat säännöllisten suorien katulinjojen varsilla katonharja useimmiten kadun suuntaisesti. Talot liitettiin Lahden kaupunkiin osana vuoden 1933 suurta alueliitosta. Kittelän alkuperäisestä alueesta on jäljellä noin puolet. Uudenmaankadun linjauksen alle ja kadun länsipuolelle jääneet talot purettiin 1980-luvun loppupuolella ja 1990-luvun alussa. 1970-luvulta lähtien alueelle on noussut jonkin verran uutta rakennuskantaa, jonka arkkitehtuuri on paikoin ristiriidassa alueen alkuperäisten ominaispiirteiden kanssa. Kittelässä on suojelukaava, jossa ympäristö säilytetään. Kittelään on myös laadittu rakentamishojeisto. Asemakaava ja ohjeisto ovat vuodelta 1985.

Asemantausta

Anttilanmäki

15100 Lahti

Valmistumisvuosi: 1900–1909

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

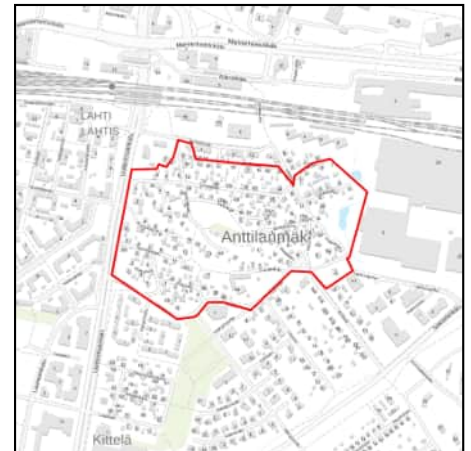
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Valtakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: Alueella lukuisia laajennuksia tai julkisivuihin kohdistuvia muutoksia/toimenpiteitä.

Anttilanmäen alue on saanut nimensä Anttilan talosta, joka oli Lahden kylän kantataloja. Se siirrettiin Lahden kylän vuoden 1877 palon jälkeen rautatien eteläpuolen korkeille kallioille. Alue oli vuoteen 1933 saakka Hollolaa. Anttilanmäki syntyi työväestön ja maaseudulta muuttaneiden hakeutuessa huokeille kaavoittamattomille tonteille taajaman ulkopuolelle. Se oli vuosisadan alkupuolella suurin kaava-alueen ulkopuolelle syntyneistä yhdyskunnista. Alkuperäinen Anttilanmäki on rakennettu ennen sotia. Talot ovat pääosin asukkaiden itsensä pystyttämiä mökkejä. Rakentamistapa on ollut vapaa mutta materiaaleiltaan ja massoitteiltaan suhteellisen yhtenäinen. Melko pienikokoiset asuin- ja ulkorakennukset, tontteja kiertävät aidat, kapeat mutkittelevat tiet, jyrkät kalliot ja vehmas kasvullisuus muodostivat harvinaisen idyllin. Aluetta uhkasi purkutuomio, mutta vuonna 1975 se kuitenkin sai osittain säilyttävän asemakaavan ja rakentamisohjeistot, joita 1984 täydennettiin. Alueen alkuperäinen luonne on kuitenkin nopeasti murentunut, kun vanhoja rakennuksia on purettu, teitä on levennetty ja asfaltoitu ja puutalomiljööseen sopimaton paikoitusalue ja liikenneympyrä on rakennettu. 1990– ja 2000-luvuilla alueelta on hävinnyt runsaat viisikymmentä rakennusta, joiden tilalle on rakennettu lähes vastaavasti uusia, jotka poikkeavat mittakaavaltaan, materiaaleiltaan ja ilmeeltään olennaisesti alkuperäisistä. Määrä merkitsee noin neljännessä vanhasta rakennuskannasta. Alkuperäisiä asuin- ja ulkorakennuksia, aitoja, pihamiljöitä vanhoine kasveineen, maisemapiirteitä ja teitä on syytä vaalia. 04/2024: Aluerajausta on muutettu yhtenäiseksi RKY-aluerajauksen kanssa sekä laajennettu käsittämään Kerintie 2. 04/2024 Aluerajausta on laajennettu käsittämään Kerintie 2.

Sopenkorpi

Sopenkorven pientaloalue

15800 Lahti

Valmistumisvuosi: 1940–1949

Suunnittelija: Kaarlo Könönen

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Okeroistentie 47:ssä talousrakennuksen uudestaan rakentamiseen verrattava muutos 2015. Alueella useita laajennus- ja julkisivumuutoksia sekä yksi uudestaan rakentamiseen verrattava muutos.

Sopenkorven pientaloalueen kaavoitti kaupunginarkkitehti Kaarlo Könönen vuonna 1937. Rakennuspiirustukset ovat lahtelaisten rakennusmestarien käsialaa. Alue rakennettiin pääasiassa 1939–1941. Alue on hyvin säännöllinen, symmetrinen ja yhtenäinen. Kadut ovat suoraviivaiset. Vanhat puutarhat sekä alueen pohjoispuolella oleva korkea harju antavat maisemalle luonnetta. Asuinrakennukset ovat yhden tai kahden perheen taloja. Ne ovat oman aikansa tyyppisiä puolitoistakerroksisia pientaloja. Vaihtelua tuovat erilaiset julkisivumateriaalit. Talousrakennukset on pystytetty kiinni tontin rajoihin. Alueella on myös 1940-luvun tyyppinen osuuskaupparakennus, joka tosin ei enää palvele alkuperäistä tehtäväänsä, sekä vuonna 1947 rakennettu päiväkotikoti. Molemmat liittyvät luontevasti alueen muuhun arkkitehtuuriin. Rakennusten ja alueen alkuperäisiä suunnitteluperiaatteita on syytä vaalia.

Sopenkorpi

Mytjäisten varikkoalue

Varikonkatu, 15700 Lahti

Valmistumisvuosi: 1868–1957

Suunnittelija: Jarl Ungern

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Valtakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: Varikonkatu 18:ssa yhden asunnon talon käyttötarkoituksen muutos ja sisäisiä muutoksia 2018.

Suomen toisen rataosuuden, Riihimäen ja Pietarin välisen yhteyden rakentamisesta tehtiin päätös vuonna 1867. Rata avattiin liikenteelle 1870. Mytjäisiin syntyi pieni kolmionmuotoinen varikkoalue, jota rajaavat Mytjärvi, päärata sekä siitä eroava Vesijärven satamaan johtava rata, joka valmistui 1869. Varikolla asui ja työskenteli runsaasti ihmisiä, ja heitä varten rakennettiin muun muassa asuintalo, koulu, sauna sekä lukuisasti talousrakennuksia. Alueen vanhin säilynyt rakennus on alun perin viisi-, myöhemmin kahdeksanpaikkainen, kaareva tiiliornamenttikoristettu veturitali, jonka ensimmäiset osat ovat vuodelta 1868. Vuonna 1900 rakennettiin koulu ja suuri asuintalo. Koulu antoi opetusta sekä suomen-että ruotsinkielellä. Se oli toiminut varikolla jo vuodesta 1881 lähtien. Maassamme on ainoastaan kolme säilynyttä rautateiden koulua, joista Lahden koulu on yksi, muut ovat Riihimäellä. Rautatiet siirsi koulunsa kuntien hoitoon 1910. Varikon koulu on nykyään asuinrakennuksena. Vuonna 1900 rakennettiin myös talousrakennuksia, muun muassa kookkaita maakellareita. Mytjärven rannassa olevan saunan rakennusvuotta ei ole saatu selville, kuten ei myöskään pääradan eteläpuolella sijaitsevan ratavartijan asuintalon ja talousrakennusten syntyajankohtaa. Varikkokokonaisuuden nuorin rakennus on tiilinen vesitorni vuodelta 1957. Se perustuu Valtionrautateiden arkkitehdin Jarl Ungernin aikaisemmin, mahdollisesti vuonna 1948 laatimiin tyyppiirustuksiin. Torni on mittasuhteiltaan erityisen kaunis. Museovirasto on valinnut sen yhdeksi valtakunnallisesti arvokkaista rautatieasema-alueista. 02/2023: Aluerajaus on tarkistettu, ja siihen on otettu mukaan radan eteläpuolella sijaitseva ratavartijan asuintalo (Ratavartijankatu 46). 04/2024 Aluerajaukselta on laajennettu käsittämään rautatien pohjoispuolinen suojeltu rakennus.

Sopenkorpi

Mytäjäisten pientaloalue

Varikonkatu, Väinönkatu, 15800 Lahti

Valmistumisvuosi: 1910–1939

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: Väinönkatu 7:ssä talusrakennuksen uudestaan rakentamiseen verrattava muutos. Väinönkatu 9:ssä julkisivutoimenpide 2014. Väinönkatu 11:ssä laajennus 2022. Varikonkatu 16:ssä omakotitalon julkisivutoimenpide 2021. Varikonkatu 8:ssä yhden asunnon talon laajennus 2005.

Mytäjäisten alue liitettiin Lahden kauppalaan 1901, kun isojaon järjestelyt saatiin päätökseen. Aluetta kaavoitettiin useissa jaksoissa. Vuonna 1911 vahvistetussa kaavassa on nähtävissä lopullinen tonttijako. 1930-luvulle mennessä Mytäjärven ympärille oli syntynyt pieni vuokratonttialue, jolle asettui etupäässä lähitehtaiden työläisiä. Asuinalue on pienentynyt muun muassa ympäröivien teiden rakentamisen vuoksi. Alkuperäisestä alueesta on jäljellä vain Mytäjärven länsipuolella oleva osa. Aluetta yritettiin säännellä erilaisin määräyksin, mutta se on kuitenkin rakentunut melko vapaasti. Talot ovat lahtelaisten rakennusmestareiden käsialaa, pienehköjä satula- tai mansardikattoisia lautaverhottuja hirsirakennuksia, joissa on paikoin käytetty vuosisadanvaihteen koristeaiheita. Monissa taloissa on kaunis lasiveranta. Talusrakennuksia on runsaasti jäljellä. Pihossa on vanhoja puita ja koristekasveja. Mytäjäisten pientaloalue on tiivis kokonaisuus, jossa kaikki osatekijät, asuinrakennukset, talusrakennukset, aidat, puutarhat ja kadut, ovat olennaisia. Alueen suurimmaksi osaksi kattavat suojelukaavat vuosilta 1979 ja 1998 eivät riittävästi ota huomioon alueen kokonaisluonnetta.

Hennala

Hennalan kasarmialue

15700 Lahti

Valmistumisvuosi: 1910–1919

Suunnittelija: Väinö Arvid Mikkola, Carolus Lindberg

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Valtakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: Hennalankatu 259:ssäkäyttötarkoituksen muutos 2003 ja 2004, peruskorjaus 2005, käyttötarkoituksen muutos jasisäisiä muutoksia 2005, sisäisiä ja julkisivumuutoksia 2006 sekä käyttötarkoituksen muutos ja sisäisiä ja julkisivumuutoksia 2016. Upseerikerhonkatu 5:ssä käyttötarkoituksen muutos 2018. Kasarmikatu 12:ssa rivitalon laajennus 2022.

Vuonna 1910 Pietarin Sotilaspiirin Viides Sotilasrakennuskomissiooni ryhtyi etsimään kasarmin paikkaa Lahdesta, jonne jo edellisenä vuonna oli sijoitettu venäläisiä sotilaita. Kaupungin sijainti oli strategisesti tärkeä erityisesti rautatien ansiosta. Komissiooni osti perustettavaa varuskuntaa varten Jylisevän eli Metsä-Hennalan tilan jo samana vuonna. Hennalasta tuli Helsingin ja Viipurin jälkeen Suomen suurin venäläinen varuskunta. Rakennustyöt alkoivat 1911. Mukkulan ja Oitin tiiliruukit saivat suuret tilaukset. Venäläiset pystyttivät kolme kasarmirakennusta, kymmenen henkilökunnan asuintaloa, joista jotkut jäivät kesken, esikunta- ja huoltorakennuksia, kaksitornisen kirkon, joka niin ikään jäi kesken, sekä pienen kappelin hautausmaineen. Pyhän Nikolauksen kirkon piirustukset laadittiin todennäköisesti Lahden insinöörikomennuskunnassa, muutoin rakennukset edustivat tyyppillistä venäläistä punatiilistä sotilasarkkitehtuuria. Vuoden 1918 sodan jälkeen Hennalaan perustettiin punavankileiri, ja vuonna 1920 siellä toimi venäläinen keskitysleiri. Tampereen Rykmentti sai vuonna 1920 hallintaansa Hennalan kasarmialueen. Tuolloin alkoivat perusteelliset kunnostustyöt. Varuskunta-alueen puisto käytävineen on peräisin tältä ajalta. Alueelle rakennettiin myös uusia huoltotiloja, kuten pesula ja käymälät. Korjaustöiden suunnittelijana ja johtajana oli pääasiassa majuri Väinö Arvid Mikkola. Vuonna 1924 Lahden sotilaskotiyhdistys sai hallintaansa kasarmin ortodoksisirkon, joka muutettiin sotilaskodiksi arkkitehti Carolus Lindbergin suunnitelmien mukaan. Muutostyöt valmistuivat jo samana vuonna. Talosta tuli klassistinen, matala kartanotyylinen rakennus, jonka ulkoarkkitehtuurin tunnusmerkkeinä ovat

pilasterit ja rakennuksen alkuperäiset kapeat kaari-ikkunat. Nykyinen pääovi lienee ollut kirkon sivuovi. Alkuperäinen alttarikoroke oli jäljellä aina 1999–2000 tehtyihin purku- ja korjaustöihin asti. Kasarmialueella on tehty muutoksia ja korjauksia vuosikymmenten kuluessa. 1962 sotilassairaalaan tehtiin lisärakennus, ja 1967 sen henkilökunta sai asuinrakennuksen. Aluetta on täydennetty myös muilla asuintaloilla, ensin 1950-luvulla, jolloin rakennettiin neljä sotilasarakentamisen tyyppiarkkitehtuuria edustavaa vaaleaa kerrostaloa, sekä 1970-luvulla, jolloin käytettiin punatiiltä ympäristöön paremmin sopivana. Hennalan kasarmialueen käyttö varuskunta-alueena päättyi vuonna 2014 ja alue on siirtynyt muuhun käyttöön. Vanhoja rakennuksia on myyty uusille omistajille ja niissä on nyt asuntoja ja yritysten toimitiloja. Alueen eteläosasta on purettu useita 1980-luvulla valmistuneita halleja. Entiseen ruokarakennukseen on perustettu poliisiasema. Poliisiaseman läheisyyteen on valmistunut viisi uutta varasto-/huoltorakennusta, jotka poikkeavat ulkoasultaan alueen muusta rakennuskannasta. Alerajausta on supistettu eteläosastaan. Alueen tuorein asemakaava on vuodelta 2019. Kasarmialueen asemakaavamuutoksessa on kaavoitettu tontteja uudisrakentamiselle alueen eteläosaan sekä Helsingintien varteen lippukentän eteläpuolelle. Uudet rakennukset ovat pääosin asuinkerrostaloja. Alueen länsiosan ennestään rakentamattomalle harjoituskenttäalueelle tulee kokonaan uusi asuinalue, jossa sielläkin rakennukset tämän hetken suunnitelmien mukaan olisivat pääosin kerrostaloja.

Hennala

Enson omakotitalot

Hennalankatu 290, 15700 Lahti

Valmistumisvuosi: 1940–1949

Suunnittelija: Antero Pernaja

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: -

Enso-Gutzeit Oy, joka oli ostanut Tornator Oy:n vuonna 1932, rakennutti työntekijöilleen runsaasti asuntoja sodan jälkeen. Uuden puusepäntehtaan rakentaminen Lahteen sekä Ensossa sijainneiden tehtaiden menettäminen ja niiden työntekijöiden siirtäminen yhtiön muille tuotantolaitoksille oli aiheuttanut suuren asuntopulan. Helsinkiläinen arkkitehti Antero Pernaja suunnitteli vuonna 1945 Karhu 3 -nimisen tyyppitalon, jollaisia pystytettiin neljä Hennalankadun varteen vuonna 1946. Talot rakennettiin yhtiön tehtailla Säynätsalossa. Rakennukset muodostavat kiinteän tasapainoisen ryhmän, joka on ympäröity aidoin. Ne ovat jälleenrakennuskaudelle tyyppisiä yksinkertaisia, puolitoistakerroksisia, satulakattoisia omakotitaloja. Pohjamuoto on neliö. Katteena on käytetty punaista savitiiltä. Sisäänkäynnin edessä on avokuisti. 1960-luvun lopulla asukkaat asensivat ikkunoihin kiinteät luukut. Jälleenrakennuskauden tyyppitaloille ominaista eleetöntä muotokieltä ja rakennusten alkuperäismateriaaleja on syytä vaalia.

Hennala

Tornatorin tehdas

Sorvarinkatu 13, 15700 Lahti

Valmistumisvuosi: 1940–1949

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

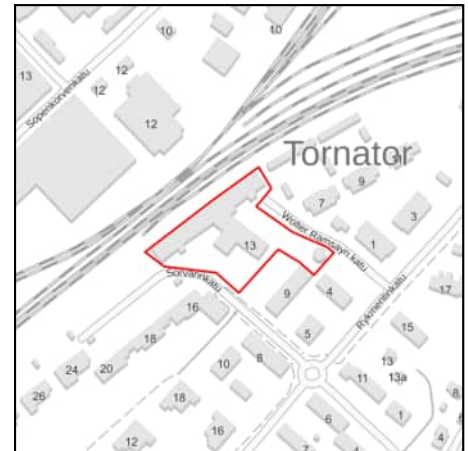
Kultuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: -

Tornator perustettiin Helkalan tilan maille vuonna 1887. Paikan valintaan vaikuttivat hyvät kuljetusyhteydet sekä koivupuun saatavuus. Yhtiön latinankielinen nimi tarkoittaa sorvaajaa. Tehdas valmisti lankarullia jo vuoden 1887 lopussa uusi kaksikerroksinen tuotantolaitos konehuoneen ja korjauspajan sisältävine siipirakennuksineen, tehtaanjohtajan asunto sekä joitakin työväenasuntoja oli pystyssä, ja tuotanto alkoi seuraavan vuoden alussa. Tornator oli ensimmäinen tiilirakenteinen rullatehdas Suomessa; rullatehtaat olivat tuolloin puurakenteisia. Lahden tehdas on siis ollut avainasemassa uuden tehdastyypin kehittämisessä. 1880-luvun lopussa rakennettiin blokkausosasto ja sorvausosasto rullatehtaan eteläpäätyyn. Vuosien 1902 ja 1907 välisenä aikana tehdasta pidennettiin länteen päin. 1920- ja 1930-luvun vaihteessa pystytettiin erillinen kaksikerroksinen sorvaaman pintakäsittely- ja helojen kiinnitysosasto. Kompleksin pohjoispuolelle rakennettiin 1948 hiomo, joka yhdisti kaksi erillistä tehdasosaa, sekä kuivaamo, joka sijoitettiin alkuperäisen tehtaan itäkylkeen. Eri aikoina on rakennettu runsaasti puisia ja peltisiä varastoja ja halleja, jotka peittävät tiilirakennuksia. Tehdas on kärsinyt pahoin vuosien saatossa. Sitä on tuhonnut tuli 1917 ja 1935. Vuoden 1918 sota vaurioitti laitosta myös. Vuonna 1945 rullatehtaan eteläpuolelle perustettiin punatiilinen puusepäntehtas. Sitä laajennettiin sekä itä- että länsipäädytään 1948. Rullatehtaan ja puusepäntehtaan väliin rakennettiin 1946 höyrykeskus molempia tuotantolaitoksia varten. Sen vieressä on tiilinen jätekuljetinkanava- ja hakkurirakennus sekä teräsbetoninen kurusaaliö. Suomessa oli kaiken kaikkiaan 24 rullatehdasta, joista Hämeessä toimi seitsemän. Tehdasalueen tiilirakennukset ovat merkittävä osa suomalaista lankarullatehtaiden historiaa sekä paikallisesti että valtakunnallisesti. Kokonaisuus on teollisuus- ja sosiaalihistoriallisesti sekä rakennustaiteellisesti merkittävä. 02/2023: Alueen vanhoista

tehdasrakennuksista on jäljellä rullatehtaan vanhin osa, tehtaan piippu sekä sen eteläpuolella sijaitseva jätepuusiilo. Aluerajausta on supistettu koskemaan jäljellä olevia rakennuksia. Isännöitsijän asuintalo on rajattu omaksi alueeksi. 04/2024 Aluerajausta on supistettu siten, että vuonna 2000 valmistunut Suorakulmankatu 4 on jätetty aluerajauksen ulkopuolelle.

Hennala

Tornatorin isännöitsijän asuintalo

Rykmentinkatu 40, 15700 Lahti

Valmistumisvuosi: 1888

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

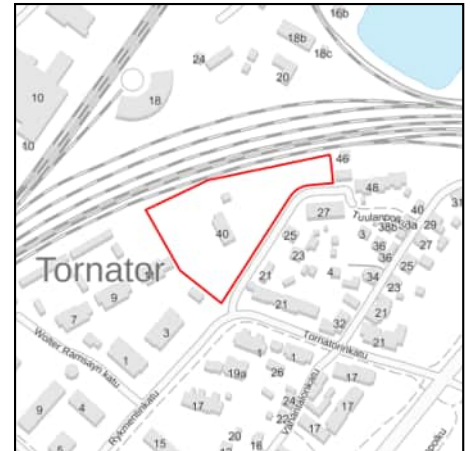
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: Omakotitalon käyttötarkoituksen muutos 2021.

Tornatorin tehdasalueen pohjoispuolelle syntyi puistomainen miljöö, jossa sijaitsee isännöitsijän asunto talousrakennuksineen. Yksikerroksinen paneeloitu hirsinen asuintalo valmistui 1888. Sitä korotettiin lautarakenteisella kerroksella 1935. Tuolloin rakennettiin myös autotalli. Hirsisauna on tehdasalueen alkuperäisiä rakennuksia. Tiiliset maakellarit on tehty 1888 ja 1947. Nämä ovat ainoat jäljellä olevat niistä lukuisista asuin- ja talousrakennuksista, joita tehdasalueelle pystytettiin eri aikoina. Isännöitsijän asuintalo talousrakennuksineen ja puistoineen on merkittävä osa suomalaista lankarullatehtaiden historiaa sekä paikallisesti että valtakunnallisesti. Kokonaisuus on teollisuus- ja sosiaalhistoriallisesti sekä rakennustaiteellisesti merkittävä. 02/2023: Isännöitsijän asuintalo on edustavassa kunnossa. Asuintalon lisäksi pihapiirissä on vuonna 1935 valmistunut talousrakennus. 04/2024: Asuintalo ja sen vehreä pihapiiri on rajattu omaksi alueekseen.

Jokimaa

Jokirannan huvila

Helsingintie 283, 15700 Lahti

Valmistumisvuosi: 1930–1939

Suunnittelija: Ei tiedossa

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Jokirannan huvilaksi kutsuttu talo rakennettiin 1930-luvun alussa Nikulan tilan silloisen isännän sisarille. Saunan, saunakamarin ja liiterin käsittävä ulkorakennus on samalta ajalta. Asuinrakennus on tyypillinen 1930-luvun talo pieniruutuisine ikkunoineen ja lasiverantoineen. Pihapiiriin kuuluu myös Porvoonjoki, jonka uoma virtaa syvällä saunarakennuksen takana Vanhaa puustoa ja koristekasveja on runsaasti jäljellä. Pihapiirin ja alkuperäisen ulkonäkönsä säilyttäneiden rakennusten ominaispiirteitä on syytä vaalia.

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Okeroinen

Okeroisten kylän kulttuurimaisema

15820 Lahti

Valmistumisvuosi: Ei tiedossa**Suunnittelija: Useita****Arvotuskriteerit**

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Kunnantie 8:ssa yhden asunnon talon laajennus 2011. Kunnantie 25:ssa omakotitalon laajennus 2004. Syrjäläntie 22:ssa julkisivutoimenpide 2010. Syrjäläntie 23:ssa yhden asunnon talon laajennus 2008. Komolantie 25:ssa yhden asunnon talon laajennus 2005.

Keskiajalla Okeroinen oli toinen Hollolan suurkylästä, Lahden ollessa toinen. Itäisin osa alun perin Hollolaan kuuluneesta Okeroisista liitettiin Lahteen alueliitosten yhteydessä vuosina 1933 ja 1956. Ensimmäisen kerran vuonna 1403 mainittu Okeroisten kylä sijaitsee sekä Lahden että Hollolan puolella. Kylä on rakentunut Porvoonjoen mutkan pohjoispuolelle. Vuoden 1539 maakirjan mukaan Hollolan suurimmassa kylässä oli 24 taloa. Sen merkittävyyttä lisäsi kylän sijoittuminen Porvoontien ja Orimattilaan johtaneen Kyläkunnantien risteykseen. Maisemalle on luonteenomaista laajat ja maisemallisesti vaihtelevat viljelyalueet, joita rajaavat korkeat kalliot. Okeroisten kantatiloista suurin osa on säilynyt. Isojaon yhteydessä ne jakaantuivat tosin usein kahteen osaan. Tilojen päärakennukset ovat pääosin 1800–1900-lukujen vaihteesta ja 1900-luvun alusta. Vanhalla kylätontilla on säilynyt Huminanharjun kantatila. Perttulana aiemmin tunnettu tila on perustettu 1500-luvulla. Hirsinen päärakennus on 1920-luvulta. Lahden kaupungin alueella Kyläkunnantien luoteispäätä hallitsee Okeroisten mylly lampineen. Se on vanha myllynpaikka, joka on syntynyt notkelmaan voimakkaan lähteen ansiosta. Mylly tunnetaan ainakin jo 1600-luvun alusta. Nykyinen mylly on 1930-luvun lopulta. Sen on rakennuttanut mylläri Matti Haven. Myllyn läheisyydessä on myllärin 1930-luvun lopulla rakennettu asuintalo talousrakennuksineen. Myllyn lähetyvillä on jälleenrakennuskauden pientalojen keskittymä. Talot sijoittuvat nauhamaisesti vanhan kylätien varrelle. Myllylammen viereen, Erviänjoen, Kyläkunnantien ja rautatien risteykseen on syntynyt idyllinen taloryhmä, johon eriaikaisten rakennusten lisäksi kuuluu vanha, kapea silta. Pohjoiseen vievä, vuosisatainen Kunnantie risteävine teineen muodostaa niin ikään rauhallisen tienvarsimaiseman, johon on sijoittunut eri ikäisiä,

vanhoille peltoaukeille hyvin sopeutuvia rakennuksia. Arvokkaan miljöö
tasapainoa on syytä vaalia kokonaisuutena sekä yksityiskohdiltaan.
Okeroisen länsiosassa sijaitseva Motin eli Pelto-Kauppilan talo on vanha
sukutila, joka on ollut samalla suvulla vuodesta 1697 lähtien. Kun lähes
200-vuotias päärakennus 1952 purettiin, siitä jätettiin länsipääty puuliiterin
osaksi. Uusi päärakennus on tilan silloisen isännän Uno Nikolai Motin ja
hänen työmiehensä suunnittelema. Piirustukset laati hollolalainen
rakennusmestari Anijärvi. Harmaakivinavetta on vuodelta 1897, ja se on
ensimmäisiä uudenaikaisia kivinavetoita Hollolassa. Talli on rakennettu
1914. Pajarakennus ja kivikellari ovat 1800-luvun lopulta. Pihapiirissä on
lisäksi kaksi aittarakennusta. Peltojen keskellä olevaa tilakeskusta
rakennuksineen ja pihapuineen on syytä vaalia.

Okeroinen

Koivula

Tilakatu 4, 15810 Lahti

Valmistumisvuosi: 1890–1909

Suunnittelija: Ei tiedossa

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Tila on saanut nimensä Abel ja Matilda Koivulalta, jotka olivat tilan ensimmäiset Koivula-nimiset haltijat. Päärakennus on peräisin 1800- ja 1900-luvun vaihteesta. Veranta on rakennettu 1930-luvulla. Pihapiirissä on lisäksi päärakennuksen kanssa samoihin aikoihin pystytetty navetta ja aitta sekä 1920-luvulla rakennettu talli. Rakennusten ja pihapiirin alkuperäispiirteitä on syytä vaalia.

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Okeroinen

Turunäyräs

Lasitie 17, 15820 Lahti

Valmistumisvuosi: 1900–1909

Suunnittelija: Otto Thelen

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Turunäyräs on Yli-Sippalan talon entinen torppa. Kuorma-ajuri Otto Thelen rakensi 1902 tuvan ja kamarin käsittävän mökin, jota vuonna 1954 laajennettiin ja uudistettiin rakennusmestari Leo Vesasen suunnitelmien mukaan. Vuonna 1978 arkkitehti Tauno Niemioja piirsi rakennukselle lisäsiiven. Puimala on vuodelta 1911, ja yhdistetty lato ja liiteri on myös 1900-luvun alusta. Navetta rakennettiin 1959. Pihapiirissä on vanhoja pihapuita, muun muassa yli satavuotias koivu sekä kookkaita mäntyjä. Rakennuksia ja pihapiiriä on syytä vaalia niiden omilla ehdoilla.

Okeroinen

Yli-Sippala

Ala-Okeroistentie 151, 15820 Lahti

Valmistumisvuosi: 1890–1939

Suunnittelija: August Nieminen

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

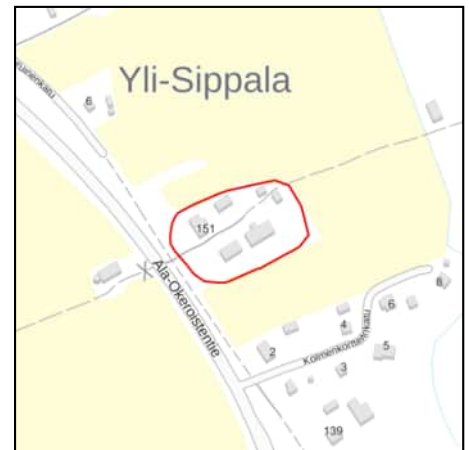
Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Yli-Sippalan talo on vanha sukutila, jonka historia ulottuu aina vuoteen 1628. Nykyiselle paikalleen talo siirrettiin 1899. Tuolta ajalta ovat peräisin tilan vanha päärakennus, sauna ja aitta, jotka ovat säilyneet. Lahtelainen rakennusmestari August Nieminen piirsi tilalle uuden hirsisen päärakennuksen vuonna 1930. Tiilinen navetta on vuodelta 1906, ja perimätiedon mukaan sen tiilet valmistettiin paikanpäällä Yli-Sippalassa. Uusi sauna on vuodelta 1924. Lahden seudun maamieskoulu toimi vanhassa päärakennuksessa vuokralla 1909 - 1925. Rakennusta laajennettiin tätä varten luokkahuoneen verran. Vuoden 1918 sodan aikana tila ja sen rakennukset kärsivät suuresti punaisten pidettyä sitä hallussaan. Rakennuksia ja satavuotiasta pihapiiriä on syytä vaalia niiden omista lähtökohdista käsin.

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Okeroinen

Toimela

Kolmenkorttelinkatu 2, 15820 Lahti

Valmistumisvuosi: 1910–1919

Suunnittelija: August Nieminen

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Yli-Sippalassa vuonna 1909 toimintansa aloittanut Lahden seudun maamieskoulu osti koulun vierestä maapalan oppilasasuntolaa varten vuonna 1911. Asuntola suunniteltiin Itä-Hämeen Maanviljelysseurassa. Suunnittelija oli mitä todennäköisimmin lahtelainen rakennusmestari August Nieminen, seuran rakennusneuvoja. Asuntolaan sijoitettiin huoneita oppilaille ja emännöitsijälle sekä ruokala. Toimelaksi nimetty jugendtyylinen mansardikattoinen hirsitalo valmistui 1913. Vuonna 1926 kauppias Hjalmar Tuominen osti asuntolan, mutta möi sen 1931 rouva Vilma Pekkariselle. Rakennus muutettiin asunnoksi, ja puuseppä August Pekkarinen rakensi taloon verstaan. Talossa tehtiin perusteellinen korjaus 1954–1955, jolloin muun muassa ikkunamuodot ja -ruudutukset vaihdettiin, verannat purettiin ja mansardikatto vaihdettiin satulakatoksi. Vuonna 1994 pihan puolelle tehtiin uusi veranta. Talon pihapiirissä on myös vuonna 1931 rakennettu navetta, pihakaivo sekä maakellari, joka on rakennettu 1946. Puutarha on rehevä. Rakennus pihapiireineen on kulttuurihistoriallisesti arvokas.

Kärpänen

Kärpäsen pientaloalue

15800 Lahti

Valmistumisvuosi: 1900–1909

Suunnittelija: Ei tiedossa

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Kaupungin liepeille kehittyi 1900-luvun alkupuolella mökkiasutusta, joka oli sijoittunut vapaasti maaston muotoja mukaillen. Näiden alueiden asukkaat nauttivat kaupungin palveluista, mutta olivat vapaita asemakaavoituksesta ja sen määräyksistä. Lukuisia tällaisia alueita liitettiin Lahteen vuonna 1933, mukana Kärpäsenmäki. Kärpäsenmäellä on vielä jäljellä vanhaa rakennuskantaa. Teiden linjaus on suureksi osaksi säilynyt, muun muassa Sääskenkatu, joka on ikivanha jalkarantaan johtava maantie. Sen sijaan katuleveydet ovat muuttuneet, ja uudisrakentamisen mittakaava on myös paikoin rikkonut miljöötä. Vehmaat puutarhat ja kauniisti etelään viettävä rinne tekevät kuitenkin alueesta viihtyisän. Uudisrakentamisen mittakaavaan on syytä kiinnittää huomiota. Alueelle on toteutettu paljon uudisrakentamista. Uudet omakotitalot ovat pääosin puuverhoiltuja ja vaaleaksi maalattuja olemassa olevaan rakennuskantaan sopivia. Rakennuskannaltaan yhtenäisin alue sijoittuu Harjunalustankadun, Kaivotontinkadun, Näköharjuntien, Kiekkostenkujan ja Sukulaistenkujan varsille. Näköharjuntie 27 ja 29 ovat valkoisia moderneja 2019 ja 2021 valmistuneita kivitaloja. Aluerajausta on supistettu siten, että vuonna 2021 valmistunut Turhalankatu 7 on jätetty aluerajauksen ulkopuolelle.

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Pirttiharju

Riihelän tila

Vanha-Riiheläntie, 15840 Lahti

Valmistumisvuosi: 1870–1949

Suunnittelija: Ei tiedossa

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

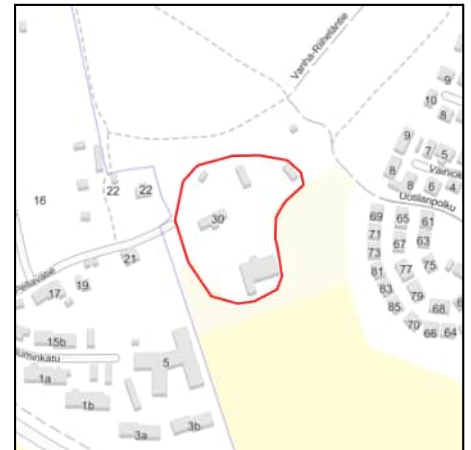
Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Riihelä on vanha perintötila, josta on tietoja jo 1500-luvulta. Tila oli vuoteen 1885 Riihelän suvun hallussa. Asikkalalainen maanviljelijä Esa Uotila osti tilan 1910. Hirsinen päärakennus on vuodelta 1878. Sitä korjattiin ja laajennettiin vuonna 1920 rakentamalla osin kolmikerroksinen siipi sekä terassi. Suurikokoinen sementtitiilinen navetta on vuodelta 1929. Pihapiirissä on myös todennäköisesti 1920-luvun lopussa rakennettu sementtitiilinen autotalli, 1930– ja 1940-luvun vaihteessa rakennettu aitta, hieman myöhemmin pystytetty sementtitiilinen kuivuri, maakellari, vanha aitta, joka on siirretty muualta, sekä hirsinen paja, joka on todennäköisesti 1800-luvun loppupuolelta. Lisäksi pihassa on vanhoja puita, erityisesti vaahteroita, omenapuita sekä suuri kuusi. Päärakennuksessa toimi kenttäsairaala vuoden 1918 sodan aikana. Rakennukset ja pihapiiri ovat säilyneet hyvin. Päärakennuksessa ei ole tehty 1920-luvun jälkeen oleellisia muutoksia. Vuosikymmenien kuluessa syntynyttä tasapainoista kokonaisuutta on syytä vaalia näistä lähtökohdista käsin.

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Salpausselkä

Urheilukeskus

Salpausselänkatu 8, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1920–1979

Suunnittelija: Robert Pehrson, Sulo Järvinen, Erik Liljeblad, Väinö Castren, Carolus Lindberg, Urho Kaiponen, Esko Koivisto, Pekka Salminen, Juhani Siivola, Kostti Kuronen, Esko Hämäläinen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Valtakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Urheilukeskuksessa julkisivutoimenpide 2001, laajennus 2001 ja 2002, sisäisiä ja julkisivumuutoksia 2006, julkisivutoimenpide 2009, sisäisiä ja julkisivumuutoksia 2014, peruskorjaus 2015 sekä julkisivutoimenpide 2022. Museorakennuksessa sisäisiä ja julkisivumuutoksia 2015 ja 2016 .

Suomalaiset urheilijat saavuttivat kaksoisvoiton Holmenkollenin kisoissa Norjassa 1922. Voitonhuumassa perustettiin jo samana vuonna Lahden Hiihtoseura, joka ryhtyi professori Lauri "Tahko" Pihkalan rohkaisemana kehittämään hiihtokeskusta Lahteen. Paikka valittiin otollisen maaston vuoksi - Salpausselän rinteet muistuttivat Holmenkollenia. Ensimmäiset Salpausselän hiihdot järjestettiin vuonna 1923, ja varsinaisesti Salpausselän kisat alkoivat 1926. Lahden ensimmäinen hyppyrimäki valmistui joulukuussa 1922 norjalaisen insinöörin Robert Pehrsonin piirustuksen mukaan. Sen jälkeen hyppyreitää on rakennettu useita, ja niiden paikatkin ovat vaihdelleet. Nykyisen suurmäen K 115 suunnittelivat arkkitehdit Sulo Järvinen ja Erik Liljeblad. Se valmistui 1972 ja palkittiin vuoden 1971 betonirakenteena. Vieressä olevat pienemmät mäet K 90 ja K 64 suunnitteli arkkitehti Väinö Castren 1977 ja 1978. Suurmäen monttu toimii kesällä maa-uimalana ja sen katsomo auringonotto-rinteenä. Montussa toimii myös kaupungin vedenottamo. Stadionin alkuperäisistä rakennuksista on jäljellä enää arkkitehti Carolus Lindbergin vuonna 1922 suunnittelema sauna. Se siirrettiin vuonna 1976 stadionin itälaidalle. Sauna on kärsinyt vuosien saatossa taitamattomista korjauksista ja muutoksista. Lindberg piirsi myös kauniin kisaportin, joka purettiin 1958. Vuonna 1947 valmistui insinööri Urho Kaiposen suunnittelema toimisto- ja kilpailukeskusrakennus, josta tehtiin kopio vuonna 1997 alkuperäisen osoittaututtua korjauskelvottomaksi. Urheilualan käyttösunnitelma on vuodelta 1975. Siinä arkkitehdit Sulo Järvinen ja Erik Liljeblad määrittelivät alueen yleispiirteet ja toiminnalliset yhteydet Arkkitehtien Esko Koivisto ja Pekka Salminen sekä rakennusarkkitehti Juhani Siivolan yleissuunnitelma on vuodelta 1977. Siinä hahmoteltiin stadionin toiminnot talvi- ja kesäkäytössä. Samojen suunnittelijoiden piirtämä pääkatsomo rakennettiin 1977. Katsomon alla on muun muassa 140 metrin juoksurata. Pääkatsomo sai vuoden 1977 betonirakennepalkinnon. Stadionin pohjoislaidalla olevan vuonna 1981 valmistuneen suurhallin piirsi arkkitehti Kosti Kuronen vuonna 1978. Sen konstruktio perustuu teräskaariin. Hallin laajennuksen suunnitteli arkkitehti Erik Liljeblad vuonna 1994. Mäkihyppykatsomon jatkeeksi rakennettiin vuonna 1989 hiihtomuseo arkkitehti Esko Hämäläisen suunnitelman pohjalta. Rakennukseen sijoitettiin myös tv- ja radiokeskus ja selostamat Pekka Salmisen piirtämä museorakennuksen laajennus valmistui 2000. Siihen sijoitettiin matkailuinfo, kahvila ja ravintola. Museon sisäänkäynti siirrettiin laajennukseen aikaisempaa näkyvämmälle paikalle. Laajennusosa sai puuverhoilun, jolla haluttiin erottaa rakennus stadionin massiivisesta betoniarkkitehtuurista. Hiihtostadion on Museoviraston ja ympäristöministeriön luokituksessa valtakunnallisesti arvokas. Se on merkittävä myös rakennustaiteellisesti sekä osana lahtelaista kulttuuri- ja urheiluhistoriaa. Stadion on kaupunkikuvallisesti tärkeä kaupunkirakenteen läntisenä rajaajana. Sen sijainti pääkadun visuaalisena jatkeena on ainutlaatuinen.

Salpausselkä

Rauhala

Jalkarannantie 24, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1870–1879

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: -

Rauhalan huvila lienee rakennettu 1870-luvun lopulla. Vuoden 1877 karttakonstruktiossa huvilaa ei näy. Mikäli ajoitus pitää paikkansa, rakennuttaja on ollut kapteeni August Fellman. Rauhalan tila kuului Kartanon maihin, jotka Fellman osti Theodor Sederholmilta 1868. Sederholmin suku omisti maat kahdeksan vuotta, mutta ne vaihtoivat omistajaa suvun kesken useaan otteeseen. Fellman perusti Vesijärven uuden höyrysahan Pikku-Vesijärven rantaan vuonna 1874. Sahan hoitajana oli Mathias Löfström, jonka kerrotaan asuneen Rauhalassa ja perustaneen sinne puutarhan 1870-luvulla. Myöhemminkin huvilassa asui Fellmanin tehdaslaitosten johtoa. Lahden kaupunki osti Rauhalan 1960-luvulla, ja sen jälkeen huvila alkoi rappeutua. Sitä käytettiin muun muassa varastona ja työmaaparakkina. Rauhalassa on alunperin ollut ristipääty, joka on purettu lahonneena 1970-luvun puolivälissä. Huvilaa on jatkettu ja sen yläkertaan on rakennettu huone 1900-luvun ensikymmenellä. Pihaterassi ja kuisti lienee rakennettu samassa yhteydessä. Lahtelainen arkkitehti Pauli Lindström osti Rauhalan vuonna 1988 ja alkoi korjata sitä suurelta osin entistään. Työt valmistuivat 1990. Osia vanhasta sisustuksesta on edelleen jäljellä, muun muassa kaksi uunia sekä kattomaalauksia, jotka on entistetty 1999. Rauhala kunnostettiin vuonna 2022 ja se toimii nykyisin juhlatilana. Rakennuksella on suuri kulttuurihistoriallinen arvo. Se on ikänsä puolesta harvinaisuus Lahdessa.

Jalkaranta

Tapanilan pientaloalue

15900 Lahti

Valmistumisvuosi: 1940–1949

Suunnittelija: Urho Orola, Jalmari Peltonen, Paavo Salminen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

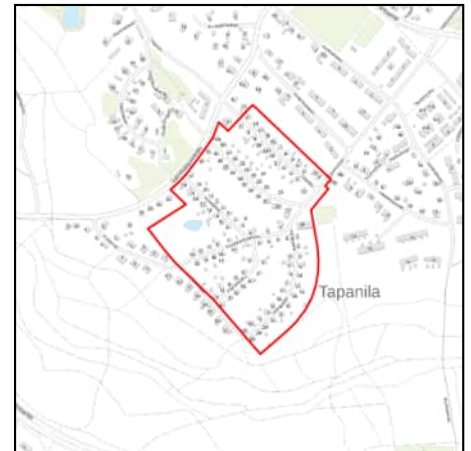
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Valtakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: Alueella useita laajennuksia sekä julkisivuihin kohdistuvia muutoksia/toimenpiteitä.

Lahden kaupunki sai vuonna 1940 Ruotsista lahjoituksena 27 asuintaloa. Ne pystytettiin entisen Tapanilan tilan pelloille. Rakennukset suunniteltiin Suomessa yliarkkitehti Urho Orolan ja arkkitehti Jalmari Peltosen johdolla, mutta kokoonpano- ja työpiirustukset laadittiin Ruotsissa. Alueelle sijoitettiin lisäksi arkkitehtiopiskelija Paavo Salmisen suunnittelemaa taloja. Alue rakentui 1940–1941 ja se osoitettiin karjalaisille. Kun osa heistä palasi kotiseuduilleen, tyhjät talot luovutettiin aseveliperheille ja sotainvalideille. Alueen rakennuskanta on pienimittakaavaista ja maastoon luontevasti istuvaa. Tiestö mukailee loivia rinteitä. Alunperin peltomaalle rakennettu alue on nyt sangen rehevä ja viihtyisä. Rakennusten ja ympäristön alkuperäistä ilmettä, tyyppitalojen vaatimatonta luonnetta, pientä mittakaavaa ja säännöllistä rytmiä kannattaa vaalia. Alueelle laadittiin rakentamisohjeisto vuonna 1983. 04/2024: Aluerajausta on laajennettu käsittämään Tapanilan perinneyhtiöä.

Jalkaranta

Jaakkola

Jalkarannantie 79, 15900 Lahti

Valmistumisvuosi: 1900

Suunnittelija: Uolevi Jaakkola

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: -

Jaakkola on vanha sukutila, jonka menneisyyttä voi seurata 1600-luvun lopulta saakka. Nykyinen päärakennus on vuodelta 1900. Sitä on rakennettu useassa vaiheessa, viimeksi sodan jälkeen. Pihassa on myös luhtisolalla varustettu aitta, jonka vanhimmat osat saattavat olla peräisin 1700-luvulta, myöhäisimmät vuodelta 1916. Rannassa on 1950- ja 1960-luvun taitteessa rakennettu sauna, jonka on suunnitellut maanviljelijä Uolevi Jaakkola.

Jalkaranta

Ali-Köllli

Köllinkatu 5, 15900 Lahti

Valmistumisvuosi: 1900–1909

Suunnittelija: Ei tiedossa

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

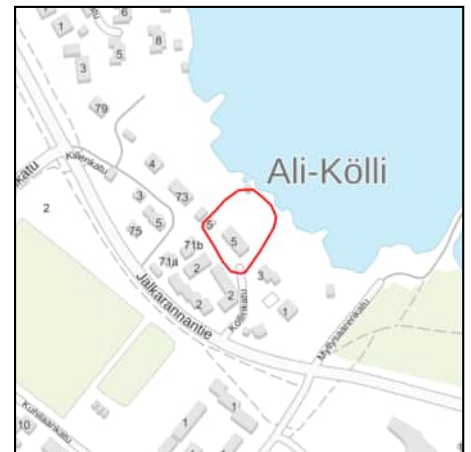
Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: -

Ala-Köllin tila on syntynyt Köllin kantatilan jakaannuttua 1800-luvun puolivälissä. Talo oli 1800-luvun loppupuolelta aina vuoteen 1915 asti Evert Virralla, joka rakennutti vuonna 1900 nykyisen päärakennuksen. Kalle Villehard Kölli osti tilan takaisin sukuun 1915. Tilan vanha päärakennus oli samanlainen kuin Ylä-Köllin vanha, nyt Hollolan kotiseutumuseossa oleva päärakennus. Talon maat myytiin Lahden kaupungille 1970. Jäljellä on päärakennus ja navetan kivijalka. 1800-luvun lopulta peräisin oleva vilja-aitta on siirretty 1975 Padasjoen Virmailaan. Päärakennus on säilynyt hyvin. Sen ikkunat on vaihdettu vanhan mallin mukaan. Alkuperäinen väri lienee ollut valkoinen punaisiin nurkkalaudoin. Rakennuksen alkuperäispiirteet ovat vaalimisen arvoisia.

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Jalkaranta

Myllysaari

Myllysaari, 15900 Lahti

Valmistumisvuosi: 1910–1919

Suunnittelija: Uno Alanco, Juhani Boman

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: -

Lahtelainen arkkitehti Uno Alanco suunnitteli 1907 perustetulle Lahden Purjehdusseuralle paviljonkirakennuksen vuonna 1909. Se rakennettiin Vesijärven Myllysaareen, joka jo vanhastaan oli lahtelaisten kesäviettäpaikka. Paviljonki valmistui 1910. Rakennus syntyi lahjoituksin, joita tekivät lahtelaiset teollisuusmiehet. Esimerkiksi puutavaran luovuttivat tehtailija Ferdinand Frigren ja isännöitsijä Lennart Fellman. Rakennusta muutettiin jonkin verran jo 1920-luvulla, muun muassa lasittamalla pohjoinen avoveranta. Väinö Louhion suunnitelmien mukaan lasitettiin eteläinen veranta vuonna 1934. Lahtelainen arkkitehti Juhani Boman laati seuraavan korjaussuunnitelman vuonna 1985, ja rakennustyöt saatiin päätökseen 1986. Tuolloin muun muassa paviljongin länsipuolelle tehtiin kapea lisätila laitoskeittiölle. Korjaukset noudattivat talon alkuperäistä henkeä. Saareen rakennettiin silta 1980. Rakennus edustaa Lahdessa harvinaista puujugendia. Se on myös rakennustyyppinä kaupungissamme ainutlaatuinen. Purjehdusseuran paviljonki oli Lahden ensimmäinen kesäravintola ja ainoa lajissaan aina Enonsaaren ravintolan perustamiseen saakka vuonna 1915. Saarelta on löytynyt myös rautakautinen hauta. Seuran kommodori Johan Kemp istutti 1930-luvulla paviljongin ympärille kaikki Suomessa viihtyvät jalopuulajit. Kempin puita on vieläkin löydettävissä Myllysaaresta. Nekin ovat kulttuurihistoriallisesti arvokkaita.

Jalkaranta

Pajurinteen huvila-asutus

Jalkarannantie, Pajurannankatu, Kivirannankatu, 15900 Lahti

Valmistumisvuosi: 1910–1939

Suunnittelija: Oiva Kolsi

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: Yhteensä 9 kpl asuinrakennusten laajennusta. 1 kpl talousrakennuksen sisäisiä ja julkisivumuutoksia ja 1 kpl talousrakennuksen laajennusta.

Pajurinteen huvila-asutus Jalkarannantien molemmin puolin on rakentunut pääasiassa 1910- luvun ja 1930-luvun välisenä aikana. Se syntyi kaavoittamattomalle maalle Vesijärven tuntumaan jyrkkään pohjoisrinteeseen. Alueen alkuperäisiä asukkaita ja rakentajia olivat lähinnä läheisen Osakeyhtiö Pallaksen työläiset, mutta järvenrantaan pystytettiin myös muun muassa kesähuviloita. Jalkaranta liitettiin Lahden kaupunkiin vuonna 1933. Se kaavoitettiin 1950, mutta kaava ei toteutunut. Vanhan, suhteellisen pienikokoisen ja vaatimattoman rakennuskannan sekaan on 1980-luvulta lähtien pystytetty uudisrakennuksia, joiden mittakaava poikkeaa usein suurestikin alkuperäisestä. Myös piharakennuksia on hävinnyt lukuisasti. Jalkarannantien ja Vesijärven rannan välistä huvila-asutus on lähes kokonaan kadonnut lukuun ottamatta kuutta Pajurannankadun, Nummisenkujan ja Urheilutien huvilaa. Alueen ehjin ja autenttisin miljöö lienee Nummisenkujan ja Pajurannankadun risteyksen tienoilla, jossa on Mäkelän ja Nummisen huvilat sekä ns. Puutarhurin mökki. Tukkukauppias Uno Mäkelän ja kauppias Anna Mäkelän häälahjaksi saama huvila on rakennettu ennen vuotta 1920, ja sitä on laajennettu 1933 lahtelaisen rakennusmestarin Oiva Kolsin vuonna 1932 laatimin piirustuksin. Tuolloin rakennettiin muun muassa suuri lasiveranta sekä suurennettiin kamarin ikkunaa. Samalla tehtiin talon lautaverhous. Kolsi suunnitteli samassa yhteydessä lisäksi saunarakennuksen sekä uimakopin. Vanhojen puiden ja perennojen valtaamaan puutarhaan kuuluu myös aurinkoportti, joka on arkkitehti Annikki Kärenmäen alkuperäisen mukaan suunnittelema kopio. Mäkelän huvilan vieressä on heidän puutarhurilleen todennäköisesti 1932 ostama hirsimökki, jossa on harvinaisen näyttävät vuorilaudat. Nummisen huvila on valmistunut 1921 .

Sen rakensi uunimuurari, myöhemmin kunnallisneuvos Kalle Numminen veljensä, riihimäkeläisen rakennusmestarin Hjalmar Nummisen piirustuksin. Tontilla oli jo tuolloin sauna, joka on valmistunut heti vuoden 1916 jälkeen. Asuinrakennuksessa on sangen kauniit mittasuhteet ja se on säilynyt hyvin. Tontilla on runsaasti vanhoja koivuja, lehmuksia, koiranheisipuita, leppiä ja tuomia. Pajurinteen alkuperäisilmettä, rakennusten ja tiestön mittakaavaa, piharakennuksia sekä vanhaa kasvullisuutta kannattaa vaalia. Alueelle laadittiin rakentamishjeisto 1984. Aluerajausta on supistettu rajaamalla ulkopuolelle uudiskohteet.

Niemi

Niemen lastenseimi

Tietotie 10, 15210 Lahti

Valmistumisvuosi: 1948

Suunnittelija: Irma Kolsi

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Mäen laella mäntymetsässä on vuonna 1948 rakennettu lastenseimi. Varat sen rakentamiseen lahjoitti Fennia Faneri Oy, ja puolet seimen paikoista oli tarkoitettu yhtiön työntekijöiden lapsille. Seimen toiminta annettiin Harjulan settlementin huostaan. Seimen suunnitteli lahtelainen arkkitehti Irma Kolsi vuonna 1948. Julkisivut ovat valkoista roiskerappausta. Yksinkertaisen matalan rakennuksen korosteena on liuskekivinen parveke, joka kiertää sen kulmausta. Seimen sisustus oli toteutettu erityisellä huolella. Kolsin suunnitelmat käsittivät muun muassa pieniä pirttikalustoja, lipastoja, takan sekä seinämaalauksia.

Keski-Lahti

Valtakulma

Aleksanterinkatu 6, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1956

Suunnittelija: SOK:n rakennusosasto

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Kohteelle on myönnetty rakennuslupa sisäisille ja julkisivumuutoksille 2011, toimenpidelupa julkisivutoimenpiteelle 2013, rakennuslupa käyttötarkoituksen ja sisäisille muutoksille 2013, rakennuslupa julkisivutoimenpiteille 2019, rakennuslupa käyttötarkoituksen muutokselle ja sisäisille muutoksille 2021.

Tavaratalo Valtakulman suunnittelusta vastasi SOK:n rakennusosasto ja se valmistui torin kulmaan vuonna 1956. Aleksanterinkadun puoleisesta sisäänkäynnistä oli kulku suureen myymälään, jonka tilat jatkuivat kolmanteen kerrokseen asti. Rauhankadun puoleiselta sivulta oli käynti hotellin aulaan. Toisessa kerroksessa oli hotellin ravintola. Kolmas ja neljäs kerros olivat toimistokäytössä. Hotellihuoneet sijoituivat viidenteen ja kuudenteen kerrokseen. Ylimmässä kerroksessa oli koko kerroksen käsittävä ravintola. Julkisivuissa käytettiin arvokkaita materiaaleja kuten vaaleaa marmorirouhejulkisivulaattaa, korusoitua alumiinilevyä sekä sokkelissa hiottua graniittia. Valmistuessaan se oli Lahden ensimmäinen modernia amerikkalaista tavarataloarkkitehtuuria heijastava liikerakennus. Monet kaupan tekniset uutuudet esiteltiin Lahdessa ensimmäistä kertaa juuri Valtakulmassa. Myymälöiden äänentoistolaitteet ja liukuportaat hämmästyttivät lahtelaisia. Yksinkertaiset, massiiviset julkisivut korostivat uuden ajan alkua: rakennukset olivat kaupankäyntiin suunniteltuja tarkoituksenmukaisia "koneita", joiden tavoitteena ei enää ollut ensisijaisesti koristaa kaupunkikuvaa. Rakennuksen julkisivujen osalta ikkunat ja ulko-ovet sekä julkisivulevyt ja -laatat on uusittu. Alkuperäiset kuparipinnat ovat säilyneet. Valtakulma edustaa ansiokkaasti 1950-luvun liikerakentamista ja sillä on suuri merkitys toriympäristön kannalta. Rakennus on säilyttänyt alkuperäisen kokonaisuutensa ja rakentamisajankohdalleen tyyppilliset piirteet, vaikka julkisivumateriaaleja on

uusittu. Rakennus on kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti ja kauppatorin ympäristön kannalta erittäin arvokas.

Keski-Lahti

Tuomitalo

Aleksanterinkatu 9, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1963

Suunnittelija: Unto Ojonen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Läpi korttelin ulottuva Tuomitalo valmistui tunnetun lahtelaisen arkkitehdin Unto Ojosen suunnittelemana vuonna 1963. Rakennuksen erikoisuutena oli siihen aikaan kahdelta suunnalta avoin valopiha, joita rakennettiin 1950- ja 1960-lukujen taitteessa lähes jokaiseen Aleksanterinkadun kortteliin. Parhaimmillaan Lahdessa oli 11 valopihaa. Niistä toivottiin intiimejä katutilan suvantoja, joissa voisi nauttia ostosten tekemisestä mutta myös levähtää. Moniin valopihoihin sijoitettiin suihkulähteitä ja veistoksia. Tuomitalon Aleksanterinkadun puoleista edustavaa julkisivua hallitsee kahden ensimmäisen kerroksen suuret näyteikkunapinnat sekä 3-5 kerrosten tummansinisten lasipintojen ja ikkunoiden muodostama julkisivujärjestelmä. Julkisivun länsiosassa ja yläosassa on lisäksi käytetty vaaleaa marmorilaattaa. Pitkän pääjulkisivun päällä on teksti "Tuomitalo". Tuomitalon Hämeenkadun puoleista julkisivua hallitsee ulokeparvekkeiden nauhamainen rivistö. 5-kerroksisen rakennusosan katutaso on osittain sisäänvedetty ja sitä hallitsevat liikehuoneistojen ikkunapinnat. Torimaisemassa merkittävän rakennuksen rakennusajankohdalle tyyppilliset piirteet ovat säilyneet. Tuomitalo edustaa jälleenrakennuskauden jälkeistä modernia ja virtaviivaista liikerakentamista ja sillä on suuri merkitys toriympäristön kannalta. Rakennus on kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti ja kauppatorin ympäristön kannalta erittäin arvokas. 04/2024 Aluerajausta on laajennettu käsittämään myös Tuomitalon Hämeenkadun puoleinen osuus sekä valopiha.

Keski-Lahti

Rahatalo

Mariankatu 19, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1956

Suunnittelija: Unto Ojonen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Valtakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Kohteelle on myönnetty rakennuslupa käyttötarkoituksen muutokselle 2012, rakennuslupa sisäisille ja julkisivumuutoksille 2015, rakennuslupa käyttötarkoituksen ja sisäisille muutoksille 2017 sekä rakennuslupa julkisivu- ja sisämuutoksille 2019.

Rahatalo valmistui vuonna 1956 ja sen suunnittelusta vastasi tunnettu lahtelainen arkkitehti Unto Ojonen. Mariankadun puoleiselle julkisivua hallitsevan sisäänkäynnin kautta oli kulku rakennuksen perällä sijaitseviin pankkitiloihin. Pankkitoiminta rakennuksessa on päätynyt, mutta sen historiasta kertoo edelleen Mariankadun puoleisella seinustalla pankin kuparinen logo. Muilta osin ensimmäisen kerros koostui pienistä myymälätiloista. Toisesta kerroksesta eteenpäin rakennus oli asuinkäytössä. Osaan asuinhuoneistoja kuului palvelijan huone. Mariankadun puolelle avautuva pääjulkisivu koostuu nauhamaisiin riveihin sijoitetuista ikkunariveistä. Rakennuksessa on käytetty aikakaudelleen tyyppisiä ja laadukkaita materiaaleja kuten kuparia ja vaaleaa marmorirouhejulkisivulaattaa. Sokkelissa on käytetty tummaa ja kiillotettua kivilaattaa sekä pääsisäänkäynnin yhteydessä vaaleaa kivilaattaa. Ullakkokerroksen sisäänvedetyt kattoterassit keventävät rakennuksen massoittelemista. Rahatalossa on säilynyt paljon alkuperäisiä yksityiskohtia, kuten Mariankadun puoleisen julkisivun reliefit, sisäänkäyntien puiset alakatot ja julkisivujen kuparipinnat. Hämeenkadun puoleisella sivulla on lisäksi alkuperäisiä ulko-ovia. Hämeenkadun puoleinen arkadi on toinen vanhan ruutukeskustan alueen vanhimmista arkadeista. Rahatalo edustaa 1950- ja 1960-lukujen vaihteen virtaviivaista liike- ja asuinrakentamista. Rahatalolla on rakennustaiteellista ja historiallista arvoa.

Keski-Lahti

Pohjoismainen Yhdyspankki

Aleksanterinkatu 17, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1965

Suunnittelija: Olli Kivinen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

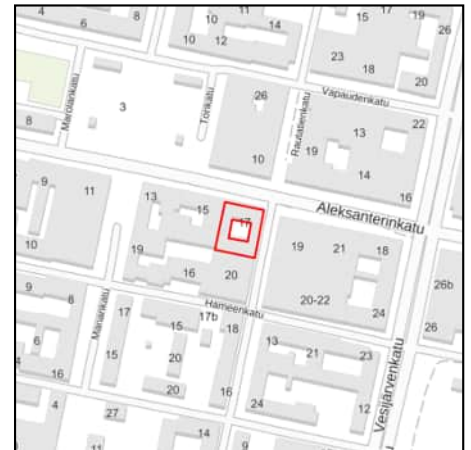
Kultuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Pohjoismainen Yhdyspankki tavoitteli modernia, ajan henkeen sopivaa ilmettä uudella Rautatiekadun ja Aleksanterinkadun kulmaan nouseella pankkitalolla. Vanha pankkitalo purettiin uuden tieltä. Tämä oli kaupungin mittavin purkamisoperaatio siihen mennessä. Uudisrakennusta varten julistettiin kutsukilpailu, johon pyydettiin ehdotukset Olli Kiviseltä, Veikko Malmiolta ja Risto-Veikko Luukkosalta. Kilpailun voitti professori Olli Kivinen työryhmineen. Kaupunki esitti, että uuden rakennuksen tulee sopeutua kaupunkikuvaan. Niukka nauhajulkisivu oli ympäristössään tuolloin aivan uudenlainen, mutta pankin arkkitehtuurin voi sanoa vaikuttaneen myöhemmin suuresti keskustan ilmeeseen. Vielä enemmän ympäristöä olisi muuttanut Luukkosen ehdotus, joka perustui valtaisaan, tontin sisäosiin painuvaan kaarenmuotoiseen rakennusmassaan. Uusi pankkitalo valmistui vuonna 1965 kaupungin pääkadun varrelle. Rakennus varattiin pääosin pankki- ja toimistokäyttöön. Neljännen, viidennen ja kuudennen kerroksen länsiosiin sijoitettiin asunnot. Pohjoismaiden Yhdyspankin rakennus koostuu Aleksanterinkadun 7-kerroksisesta rakennusosasta sekä Rautatiekadun ja sisäpihan puoleisista 2-kerroksisista rakennusosista. Aleksanterinkadun puolelta on porttikäytävä valopihalle, josta on ajo maanalaiseen pysäköintitilaan. Rautatiekadun puoleinen porttikäytävä on poistettu käytöstä. Pääjulkisivua Aleksanterinkadun suuntaan rytmittävät aikakaudelle tyyppiset nauhaikkunat ja niiden väliset vaaleat metallilevyjen muodostavat pinnat. Metallilevyjen lisäksi julkisivuissa on käytetty kuparia ja pronssia. Ensimmäisen kerroksen liikehuoneisto-osa sekä ullakkokerros on osittain sisäänvedetty. Rakennus on yksi kaupungin ensimmäisistä nauhajulkisivullisista liikerakennuksista. Modernin ja 1960-luvun liikearkkitehtuuria edustavan rakennuksen tyylipiirteet ovat säilyneet hyvin.

Rakennuksella on rakennustaiteellista, rakennushistoriallista ja kaupunkikuvallista arvoa osana kaupungin pääkadun katutiljööttä.

Keski-Lahti

Keskustalo

Rautatienkatu 19, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1968

Suunnittelija: Heikki Castrén

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Kohteelle on myönnetty rakennuslupa laajennustyölle 2004, rakennuslupa käyttötarkoituksen muutokselle 2008, rakennuslupa laajennukselle 2009, rakennuslupa käyttötarkoituksen muutokselle ja sisäisille muutoksille 2014 sekä rakennuslupa käyttötarkoituksen, sisäisille sekä julkisivumuutoksille 2019 ja 2022.

Arkkitehti Heikki Castrénin kilpailun pohjalta suunnittelema Keskustalo valmistui perinteikkään Rautakauppa Alstan talon paikalle vuonna 1968 Aleksanterinkadun ja Rautatienkadun kulmaan, yhteen Lahden vanhimmista liikekorteileista. Keskustalo täytti kulmauksen massiivisella, puolen korttelin kokoisella hahmollaan, jonka kokonaiskerrosala oli 1,2 hehtaaria. Keskustalo oli monessa suhteessa ykkönen lajissaan: se oli Lahden talousalueen suurin liiketalo ja siinä sijaitsivat Suomen ensimmäinen ja majoituskapasiteetiltaan suurin moottorihotelli (eli motelli) sekä Suomen ensimmäinen paikoitustalo, joka on nyt tosin purettu. Keskustalon neljän kerroksen korkuinen ikkunaton julkisivu oli niin ikään uutta Lahdessa. Taloon rakennettiin yksityinen 25 metrin pistoolirata, toisaalta siihen sijoittui myös seurakuntakoti, joka oli kirkon sodan jälkeen muuttuneiden, sosiaalista vastuuta korostavien toiminta-ajatusten mukanaan tuoma uudenlainen tilatyppi. Keskustalo koostuu Aleksanterinkadun ja Vapaudenkadun suuntaisista laatikkomaisista rakennusosista, joiden ensimmäinen ja toinen kerros ovat osittain sisäänvedetyt. Ensimmäinen ja toinen kerros erottuvat muusta rakennusmassasta myös suurten näyteikkuna ja lasipintojen ansiosta. Ylempien kerrosten julkisivuja hallitsevat koko pitkien sivujen pituiset ja aikakaudelle tyyppilliset nauhaikkunat. Rautatienkadun suuntaisesti sijoittuva rakennusosa on vedetty sisään katulinjasta kolmannesta kerroksesta eteenpäin. Rakennusosien välissä on ellipsin muotoiset porrashuoneet.

Sisäänvedetyt maantaso- ja ullakkokerrokset keventävät kookkaan rakennuksen massoitteita. Keskustalo edustaa 1960-luvun virtaviivaista liikerakentamista. Rakennuksen rakentamisajankohdan tyylipiirteet ovat säilyneet hyvin tehdyistä ikkuna- ja ovimuutoksista huolimatta. Keskustalolla on merkittävä rooli kaupungin keskustan pääväylien varrella. Keskustalolla on rakennustaiteellista, rakennushistoriallista sekä kaupunkikuvallista arvoa.

Keski-Lahti

Vesijärvenkatu 40–49

Vesijärvenkatu 40–49, 15140 Lahti

Valmistumisvuosi: 1940–1949

Suunnittelija: Tauno Niemioja, Veikko Raviniemi

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Vesijärvenkatu 40:ssa, 42:ssa ja 48:ssa tehty julkisivuihin kohdistuvia toimenpiteitä. Vesijärvenkatu 44:ssa laajennus 2019 ja käyttötarkoituksen muutos 2001.

Vesijärvenkadun länsipuoli Sammonkadun ja Karihovin välissä koostuu kolmikerroksisista kerrostaloista, joiden arkkitehtuuri edustaa 1940- ja 1950-luvulle tyypillistä sopusointuista mittakaavaa ja hiottuja detalleja. Vesijärvenkatu 40:n on suunnitellut lahtelainen arkkitehti Tauno Niemioja 1941 ja Vesijärvenkatu 42:n lahtelainen suunnittelija Veikko Raviniemi 1947. Niemioja on suunnitellut myös Vesijärvenkatu 44–46:n sekä 48:n, edellisen 1955–1956 ja jälkimmäisen 1952–1954. Katumiljöön yhtenäisyyttä ja tasapainoa kannattaa vaalia.

Keski-Lahti

Paasikulma

Mariankatu 17-Hämeenkatu 13, 15140 Lahti

Valmistumisvuosi: 1959

Suunnittelija: Unto Ojonen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Valtakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Kohteelle on myönnetty rakennuslupa laajennustyölle 2008, rakennuslupa julkisivutoimenpiteelle 2009 sekä toimenpidelupa julkisivutoimenpiteelle 2010.

Arkkitehti Unto Ojosen suunnittelema As Oy Paasikulma valmistui Mariankadun ja Hämeenkadun kulmaan vuonna 1959. Ensimmäiseen kerrokseen sijoitettiin kauppahalli sekä lukuisia pieniä myymälätiloja omine sisäänkäynteineen. Toisessa kerroksessa oli postin tilat. Muut kerrokset varattiin asuinkäyttöön. Ylimmän kerroksen pohjoisosan asuntoon kuului lisäksi palvelijan huone. Rakennus koostuu Mariankadun suuntaisesta 7-kerroksisesta rakennusosasta, Hämeenkadun suuntaisesta 4-kerroksisesta rakennusosasta sekä näiden väliin jäävästä matalasta 1-kerroksisesta osasta. Ensimmäisen kerroksen kivijalkaliikkeissä on suuret näyteikkunat, joiden yläpuolella kulkee kuparinauha liikkeiden kylttien kiinnittämistä varten. Ikkunoiden välisissä osissa on käytetty kuparia. Asuinkerrosten pitkiä julkisivuja rytmittävät ikkunanauhat ja kerrosten väliin jäävät alkuperäiset alumiinilevyt. Rakennusosien päädyissä on alkuperäiset marmorimosaiikkilevyt. Mariankadun puoleiselle sivulle sijoittuu kookas tasakattoinen pääsisäänkäynti, jonka alakatossa on säilynyt alkuperäinen panelointi. Liike- ja asuinhuoneistojen ikkunat ja ovet on uusittu. As Oy Paasikulma on laadukas esimerkki keskustan 1950-luvun lopun modernista liike- ja asuinrakentamisesta. Edustavan rakennuksen tyylipiirteet ovat säilyneet erittäin hyvin. Rakennuksella on rakennustaiteellista, rakennushistoriallista ja kaupunkikuvallista arvoa osana Mariankadun ja Hämeenkadun katumaisemaa. 04/2024 Aluerajausta laajennettu käsittämään Hämeenkadun puoleinen asuintorni ja tontti.

Keski-Lahti

Kaupunginsairaala

Oikokatu 2, 15100 Lahti

Valmistumisvuosi: 1955–1967

Suunnittelija: Irma Kolsi, Helge Railo

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

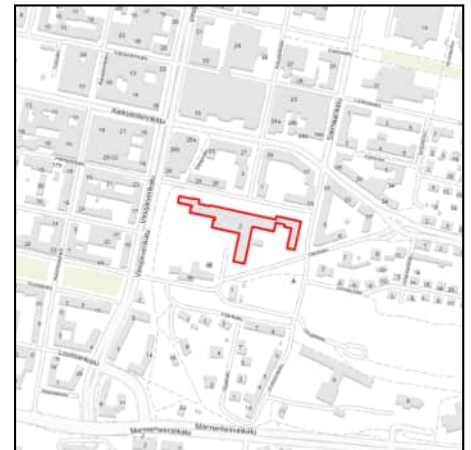
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: 2022 ja 2015 Käyttötarkoituksen ja sisäisiä muutoksia. 2011 Laajennus. 2010 Julkisivutoimenpide

Kansainväliset suunnitteluideologiat omaksuttiin Suomeen nopeasti, ja sodan jälkeen rakennetut sairaalamme edustavat tässä mielessä arkkitehtuuriltaan uusinta uutta. Jotkut arkkitehdit erikoistuivat sairaalasuunnitteluun. Lääketieteen kehitys, tekniikan keksinnöt ja ammattikunnan uudenlainen sosiaalinen suuntautuminen innostivat suunnittelijoita. Yksi näistä arkkitehteistä oli Helge Railo, joka sai suunnitellakseen Lahden molemmat sairaalat. Lahden kaupunginsairaala valmistui vuonna 1967 vuonna 1955 valmistuneen sisätautisairaalan itäpuolelle. Virtaviivaisen kaupunginsairaalan jyrkät ulkohahmo koostuu kolmesta suorakaiteen muotoisesta rakennusosasta, joita jäsentävät pitkät nauhaikkunat. Ikkunoiden väliset osat on verhoiltu vaalealla pesubetonilaatalla. Rakennuksen ikkunat ja ulko-ovet on uusittu. Sairaalan eteläseinällä on reliefi Lahden 21 200 naisen vetoamus sairaalan rakentamisen puolesta 26.11.1966. Sairaalan edustalla komeilee Liisa Ruusuvaaran (1937-1957) betoninen Kukkatervehdys vuodelta 1973. Kukkatervehdys kunnostettiin ja uudelleen sijoitettiin 2018. Sisätiloissa on tehty merkittäviä muutoksia, joista viimeisimmät on tehty 2022. Lahden kaupunginsairaala edustaa ansiokkaasti modernia 1960-luvun sairaalarakentamista ja se on säilyttänyt hyvin rakentamisajankohdalleen tyyppilliset piirteet. Kaupunginsairaala muodostaa yhdessä 1911 valmistuneen synnytyslaitoksen rakennuksen sekä 1955 valmistuneen sisätautisairaalan kanssa merkittävän sairaalarakennusten kokonaisuuden kaupungin keskustassa. Kaupunginsairaalla on rakennustaiteellista, rakennushistoriallista sekä kaupunkikuvallista arvoa. Kunnallissairaalan kroonillisten tautien sairaala suunniteltiin kaupungin omalla

rakennusosastolla vuonna 1952. Suunnittelija oli arkkitehti Irma Kolsi. Sairaala valmistui 1955. Alunperin kokonaisuus käsitti osittain kuusi, osittain seitsemänkerroksisen vuodeosasto- ja asuntolaosan sekä itäisen kasvatusneuvolasiiven ja läntisen psykiatrisen siiven. Itäsiipi on purettu lähes kokonaan 1960- luvun lopussa. Nyt rakennus on perussairaanhoidon käytössä. Sairaalarakennuksessa on tyypilliset 1950-luvun piirteet: vaaleaksi rapatut julkisivut, liuskekivisokkelit ja tiilikatto. Kolsi on sommitellut suuret etelänpuoleiset oleskeluparvekkeet siroine kaiteineen ja pohjoissivun valokuilun funktionalismin henkeen. Rakennuksen hienovaraista massoitteita ja detaljeja on syytä vaalia. 04/2024 Aluerajausta on laajennettu käsittämään myös kaupunginsairaalan vanha osa, joka on aiemmin ollut omana kohteena nimellä sisätautisairaala.

Keski-Lahti

Valtion virastotalo

Kirkkokatu 12, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1978

Suunnittelija: Jorma Vuorelma

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

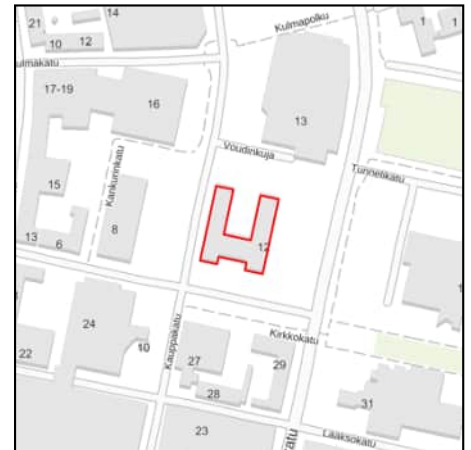
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Kohteelle on myönnetty rakennuslupa sisäisille ja julkisivumuutoksille 2004, rakennuslupa laajennustyölle 2008, rakennuslupa julkisivutoimenpiteelle 2017 sekä toimenpidelupa julkisivutoimenpiteelle 2020.

Valtion virastotalo valmistui vuonna 1978 ja sen suunnittelusta vastasi arkkitehti Jorma Vuorelma. Valtion virastotalo on massoitteeltaan ankaran voimakas. H-kirjaimen muotoinen rakennus on viisikerroksinen, välisosastaan kolmikerroksinen. Harkitusti jäsennehtyjen julkisivut on verhoiltu punertavalla pesubetonilla. Ikkunat on sijoitettu nauhamaisiin riveihin, joiden välissä on pystysuuntaiset ja muusta rakennusmassasta ulkonevat betonipintaistat pystypalkit. Ikkunoiden välisissä osissa on käytetty tumman ruskeaa profiilipeltiä. Ulko-ovet sekä ikkunat on uusittu. Sisätiloissa pohja perustuu malliin, jossa toimistohuoneen sijoittuvat rivistöinä ulkoseinille ja niiden keskellä on leveä kaksoiskäytävävyöhyke. Käytävien väliin jäävälle alueelle sijoittuvat porrashuoneet, neuvottelu-, varasto- ja arkistotilat sekä wc:t. Kaupunkikuvassa rakennus hallitsee katunäkymää Kirkkokadun ja Kauppakadun kulmassa. Valtion virastotalo edustaa arkkitehtuuriltaan 1970-luvun virastotaloarkkitehtuuria ja rationaalista modernismia. Tumma julkisivuväri ovissa ja -ikkunoissa sekä hallituissa julkisivudetaljeissa ilmentävät 1970-luvun arkkitehtuuria. Rakennus on säilyttänyt arvokkaan ilmeensä hyvin ja sillä on rakennustaiteellista, historiallista sekä kaupunkikuvallista arvoa.

Kartano

Lahdenkadun kerrostalot

Lahdenkatu 8–19, 15140 Lahti

Valmistumisvuosi: 1940–1949

Suunnittelija: Erik Lindroos, Irma Kolsi, Kaarlo Könönen, Arvi Lepikkö

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Lahdenkatu 8:ssa kerrostalon laajennus 2006. Vaanianskatu 17:ssä julkisivutoimenpide 2004. Lahdenkatu 14:ssä käyttötarkoituksen muutos 2002 ja julkisivutoimenpide 2013. Lahdenkatu 18 asuinkerrostalon julkisivutoimenpide 2023 ja laajennus 2002.

Lahdenkadun länsipuolen kaupunkikuvallisesti merkittävä ja mittakaavaltaan sopusointuinen katumaisema viehättävine yksityiskohtineen on vaalimisen arvoinen. Lahdenkatu 8:n on piirtänyt arkkitehti Erik Lindroos vuonna 1944. Sen portaali on harvinaisen komea liuskekivisomisteineen ja jykevine tammiovineen. Lahdenkatu 10 vuodelta 1941 on Irma Kolsin, ja Lahdenkatu 14 vuodelta 1945 arkkitehti Kaarlo Könösen käsialaa. Molempien funktionalistinen arkkitehtuuri tarjoaa taiten suunniteltuja detaljeja, kuten katutilalle vaihtelua antavia porrassyvennyksiä ja pylväikköjä sekä kauniisti kaartuvia parvekkeita. Lahdenkatu 18:n korttelin pituinen julkisivu on rytmitetty erkkereillä ja voimakkailla porraslipoilla. Talon on suunnitellut arkkitehti Arvi Lepikkö vuonna 1956. Vanhojen tonttimuodostusten vuoksi katuosuudelta puuttuvat numerot 12 ja 16.

Paavola

Fellmannia

Kirkkokatu 27, 15140 Lahti

Valmistumisvuosi: 1981

Suunnittelija: Jorma Salmenkivi

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Kohteelle on myönnetty rakennuslupa laajennustyölle 2010.

Vanha Puu-Paavolan pientaloalue väistyi vähitellen julkisten rakennusten ja asuinkerrostalojen tieltä 1970-luvulla. Lahden kaupunki varasi sieltä keskeisiä tontteja muun muassa kulttuuri- ja koulutustarpeisiinsa. Hotelli- ja ravintolakoulun rakennus valmistui Kirkkokadun ja Savonkadun, nykyisen Kauppakadun kulmaan 1981. Talon suunnitteli arkkitehti Jorma Salmenkivi. Koulutalo oli ensimmäinen uuden Paavolan rakennus, ja se loi pioneerina modernin kaupunginosan ilmettä ja mittakaavaa. Fellmannian ulkohahmossa korostuu sen Kauppakadun suuntainen ja 5-kerroksinen rakennusosa suurine ikkunoineen. Rakennusosan ensimmäinen ja toinen kerros ovat osittain sisäänvedetyt, mikä antaa rakennuksen laatikkomaiselle hahmolle keveän ilmeen. Talon elementtijulkisivusta paljastuu yllättäen renessanssin piano nobile -aihe: toista, juhlakerrosta, on klassiseen tapaan korostettu muista poikkeavalla julkisivukäsittelyllä. Pohjakaavaltaan miltei kuutiomaisen julkisivuissa on betonielementtien lisäksi käytetty tumman ruskeaa klinkkerilaattaa sekä ruskeaa peltiä. Julkisivumateriaalit sekä suurin osa ikkunoista ja ulko-ovista on alkuperäisiä. Rakennusta on laajennettu etelään kuutiomaisella ja miltei kokonaan ikkunapinnasta koostuvalla rakennusosalla 1980-1990-luvun vaihteessa. Fellmannia edustaa 1980-luvun postmodernismia tornimaisine rakennusosineen ja lasijulkisivuineen. Rakennus on julkisivuiltaan lähes alkuperäisessä asussaan. Rakennuksella on rakennustaiteellista ja kaupunkikuvallista arvoa.

Paavola

Aleksanterinkatu 30 ja 35

Aleksanterinkatu 30 ja 34, 15140 Lahti

Valmistumisvuosi: 1940–1959

Suunnittelija: Irma Kolsi, Kaarlo Könönen

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyypillisuus
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Keskustan pääväylän, Aleksanterinkadun itäpäässä on kaksi matalahkoa asuin- ja liiketaloa, jotka muodostavat viihtyisän ja tasapainoisen miljööön yhdessä kadun vanhojen lehmusten kanssa. Aleksanterinkatu 34:n piirsi lahtelainen arkkitehti Irma Kolsi vuonna 1940. Rakennus on kolmikerroksinen. Se on osittain rapattu, osittain klinkkeripintainen. Katto on tiiltä. Aleksanterinkatu 30 on lahtelaisen arkkitehdin Kaarlo Könösen käsialaa vuodelta 1950. Talo rakennettiin siirtoväen asuntopulan helpottamiseksi. Könönen suunnitteli viisikerroksisen asuin- ja liikerakennuksen, joka on molemmista päädyistään sovitettu ympäröivien matalampien rakennusten massoihin. Pintamateriaalina on terrastirappaus. Katumiljööön sopusuhtaisuutta, pintamateriaaleja ja mittakaavaa kannattaa vaalia.

Paavola

Mustankalliontie 30–53

Mustankalliontie 30–52, 15140 Lahti

Valmistumisvuosi: 1960–1969

Suunnittelija: Lauri Saarinen, Sulo Turento, Jorma Vuorelma, Arvi Lepikkö, Tauno Niemioja, Pentti Ruohoniemi, Olli Pöyry, Unto Ojonen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

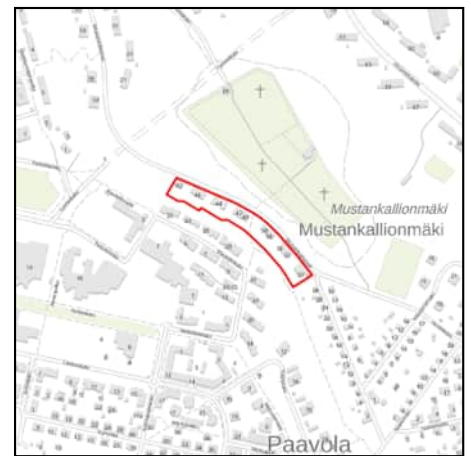
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Mustankalliontie 34:ssa julkisivutoimenpide 2012, 36:ssa julkisivutoimenpide 2011 sekä Mustankalliontie 52:ssa julkisivutoimenpide 2013.

Mustankallion etelärinteen korkealuokkainen paritalorivi sekä viimeisenä sijaitseva omakotitalo on toteutettu 1950- ja 1960-luvun vaihteessa. Rakennukset ja niiden poikkeuksellisen uljas ympäristö muodostavat komean kokonaisuuden. Talot ovat kadun puolella yksikerroksisia ja rinteiden puolella kaksikerroksisia. Mustankalliontie 30 on arkkitehti Lauri Saarisen käsialaa vuodelta 1956. Se sisältää kaksi asuntoa, jotka ovat peilikuvia. Mustankalliontie 32:n on suunnitellut rakennusmestari Sulo Turento 1960, ja sen parin, numeron 34, arkkitehti Jorma Vuorelma samana vuonna. Numeron 36–38 on piirtänyt arkkitehti Arvi Lepikkö. Rakennus käsittää kaksi peilikuvina toteutettua asuntoa. Numeron 40 on suunnitellut vuonna 1960 arkkitehti Tauno Niemioja, joka on piirtänyt julkisivut myös sen pariin, rakennusmestari Pentti Ruohoniemen suunnittelemaan asuntoon numero 42. Professori Olli Pöyry on suunnitellut 1961 paritalon numero 44–46, ja Lauri Saarinen on piirtänyt numeron 48–50 samana vuonna. Arkkitehti Unto Ojonen suunnitteli rivin ainoan yhden perheen talon, numeron 52, vuonna 1960. Rakennusten mittakaavaa ja suhdetta ympäristöön kannattaa vaalia.

Paavola

Vesitorninkatu 16, 18, 20, 19 ja 21

Vesitorninkatu 16, 18, 20, 19 ja 21, 15150 Lahti

Valmistumisvuosi: 1960–1969

Suunnittelija: Jorma Vuorelma

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyypillisuus
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

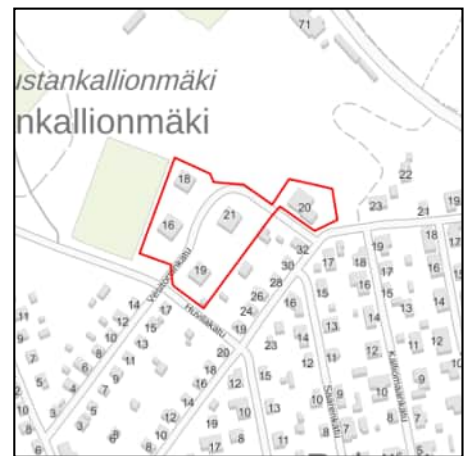
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Kaikissa kerrostaloissa tehty julkisivuihin kohdistuvia muutoksia/toimenpiteitä.

Lahtelainen arkkitehti Jorma Vuorelma suunnitteli viisi kerrostaloa Vesitorninkadun päätteeksi 1961–1965. Rakennukset jatkavat onnistuneesti pientaloalueen mittakaavaa harjun laella. Kaikki talot on suunniteltu pienin muunnelmin samanlaisiksi. Ne ovat kolmikerroksisia, pulpettikattoisia pistetaloja, joiden verhouksena on käytetty sileää rappausta ja parvekkeissa mineriittiä. Yhdessä talossa on lisäksi pieni myymäläsiipi, joka on sittemmin muutettu asunnoksi. Rakennusten mittakaava ympäröivään rakennuskantaan ja luontoon nähden sekä niiden 1960-luvun ilme ovat vaalimisen arvoisia.

Paavola

Oikokadun pistetalot

Oikokatu, 15140 Lahti

Valmistumisvuosi: 1950–1959

Suunnittelija: Unto Ojonen, Tauno Salo, Valter Karisalo

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Oikokatu 7:lle on myönnetty rakennuslupa käyttötarkoituksen muutokselle sekä sisäisille ja julkisivumuutoksille 2013 sekä rakennuslupa julkisivutoimenpiteille 2013. Oikokatu 9:lle on myönnetty rakennuslupa käyttötarkoituksen muutokselle sekä sisäisille ja julkisivumuutoksille 2016.

Oikokadun etelärinteeseen syntyi viehättävä kolmen rakennuksen pistetaloryhmä, joka ilmentää myös autoistumisen kasvua: pihoja reunustavat kookkaat autotallirivit. Pihat ovat puutarhamaiset: niissä kasvaa muun muassa keskustassa harvinaisia omenapuita. Talot kertovat myös sodanjälkeisestä ammattityövoiman puutteesta ja siitä, kuinka työvoimaa yritettiin houkutella Lahteen suunnittelemalla eri ammattiryhmille omia asuintaloja. Oikokatu 7:n suunnitteli arkkitehti Unto Ojonen vuonna 1957 rautatieläisille, Oikokatu 9:n Keskus-Sato Oy:n arkkitehti Tauno Salo vuonna 1954 opettajille ja Oikokatu 11:n arkkitehti Valter Karisalo lääkäreille. Oikokadun pistetalojen julkisivuissa on vaalea kalkki-/roiskerappaus. Rakennuksissa on aikakaudelle tyyppilliset, suhteellisen pienet tuuletusikkunalliset ikkunat. Kussakin kerroksessa oli rakennusrungon sisälle sijoittuvan porrashuoneen kautta kulku asuinhuoneistoihin. Pienimät asunnot löytyivät rautatieläisille rakennetusta Oikotie 7:sta, jossa yhteen kerrokseen sijoitettiin kuusi asuntoa. Opettajien talossa kussakin kerroksessa oli neljä asuntoa ja Lääkärien talossa Oikokatu 11:ssä asuntoja kerrosta kohden oli ainoastaan kaksi. Oikokadun pistetalot ovat tyyppisiä jälleenrakennuskauden asuin kerrostaloja. Vaaleiksi rapatut, kolme-neljäkerroksiset rakennukset edustavat ansiokkaasti sodanjälkeistä rakennusperintöä ja muodostavat eheän ja ulkoisesti lähes alkuperäisessä asussaan säilyneen kokonaisuuden Oikokadun varrelle.

Niemi

Mukkulankadun ja Lepolankadun kerrostalot

Mukkulankatu 1–5 ja 2–12, Lepolankatu 11–13 ja 18–22, 15210 Lahti

Valmistumisvuosi: 1950–1959

Suunnittelija: Olavi Laisaari, Tauno Niemioja, Teuvo Lindfors, Virpi Tarkka, Matti Hirvonen, Pauli Salomaa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
Historiallinen kerroksisuus

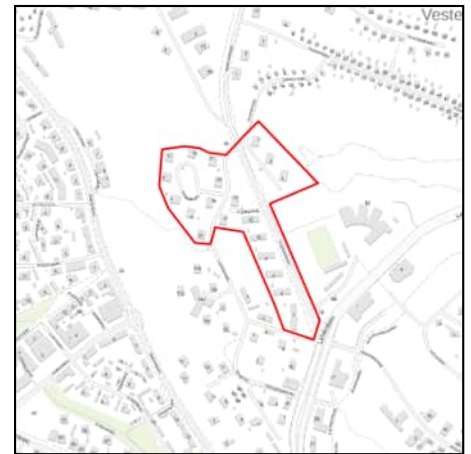
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Mukkulankatu 1:ssä, 3:ssa ja 5:ssa julkisivutoimenpiteitä 2015. Mukkulankatu 8:ssa, 10:ssä ja 12:ssa peruskorjaus 2002.

Mukkulankadun eteläpäässä on 1940-luvun ja 1950-luvun asuinrakennuksista muodostunut jäntevä ryhmä. Se käsittää Mukkulankadun länsipuolen kuusi lamellitaloa, Mukkulankadun itäpuolen kolme pistetaloa ja Lepolankadun viisi pistetaloa. Kaikki ovat Kulutusosuuskuntien Keskusliiton asunto-osaston tuotantoa. Mukkulankadun ja Lepolankadun alue kaavoitettiin ensi kertaa 1922, kun arkkitehti Carolus Lindberg suunnitteli sinne omakotitontteja ja julkisen rakennuksen paikan osana vuonna 1919 hankituille läntisille liitosalueille laatimaansa kaavaa. Suunnitelma ei toteutunut, ja sodan jälkeen aluetta alettiin kaavoittaa uudenlaisista lähtökohdista. Mukkulankadun itäpuolen asemakaava on peräisin vuodelta 1948. Sen on allekirjoittanut kaupungin asemakaava-arkkitehti Olavi Laisaari. Hän suunnitteli kaupunkioppiensa mukaisen väljän pistetalokaavan, jonka olennainen osa on viereen kaavoitettu urheilukenttä. Lepolankadun kaava on vuodelta 1949. Sen laati kaupungin asemakaava-arkkitehdiksi Laisaaren jälkeen tullut Tauno Niemioja. Hän hahmotteli kaavassaan väljän, metsäisen, suurimmalta osaltaan luonnontilaiseksi jätettävän pienen asuinalueen, jonka asuintalot ovat Mukkulankadun itäpuolen talojen tapaan vain kolmikerroksisia. Mukkulankadun lamellitalokaava on vuodelta 1954. Sen on allekirjoittanut Niemioja. Mukkulankatu 2:n pitkän asuin- ja liikerakennuksen suunnittelivat arkkitehdit Teuvo Lindfors ja Virpi Tarkka vuonna 1959. Muut lamellitalot ovat arkkitehti Matti Hirvosen käsialaa vuodelta 1956. Pistetalot suunnitteli arkkitehti Pauli Salomaa Mukkulankadulle vuonna 1948 ja Lepolankadulle seuraavana vuonna. Lamellitalot ovat satulakattoisia, osin rapattuja, osin punatiiltä. Pistetalot ovat telttakattoisia ja rapattuja. Taloryhmien välillä vallitsee vahva jännite. Kaupunkimaiseman hallittu rytmi nostaa sinänsä

tavanomaiset rakennukset yhdeksi aikakauden korkeatasoisimmista
asuinalueista Lahdessa. Tätä rytmiä on syytä vaalia.

Kiveriö

Kiveriönmäki

Kiveriönkatu 10–18 ja 9–19, Mustankalliontie 54–62 ja 21–27, Kiveriönkatu 21–25, Soramäenkatu 2–4 ja 1–3, Juustilankatu 2–8 ja 1–11, 15140 Lahti

Valmistumisvuosi: 1960–1969

Suunnittelija: Arvi Lepikkö, Olavi Heikkilä, Paul G. Roth, Erik Castrén, Lauri Saarinen, Unto Ojonen, Tauno Salo, Maunu Kitunen, Aino Virpi Maamies

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen ja osittain maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Yli puolessa rakennuksista on tehty julkisivutoimenpiteitä. 1 kpl laajennus.

Suunnitellessaan silloisen Metelinmäen ensimmäistä asemakaavaa vuonna 1954 asemakaava-arkkitehti Tauno Niemioja kirjoitti: "Alue on pääasiassa mäntymetsää kasvavaa hiekkaharjua, mutta kalliokin paistaa muutamin kohdin esiin maanpinnasta. Tältä harjualueelta on kaunis näköala yli Paavolan kaupunginosan. Kun aluetta pidetään näköalansa puolesta sopivana kävelypaikkana, jonne kuljetetaan kaupunkiin saapuvat virallisetkin vieraat näköaloja ihaillemaan, tarvitsee harju välttämättä tien, jotta vaivattomasti päästäisiin harjun kuvetta kulkemaan." Paikka oli ihanteellinen laadukkaalle asumiselle, ja sitä esiteltiin esimerkkinä Lahden dynaamisesta modernista rakentamisesta. Harjunlaki kaavoitettiin useassa vaiheessa 1950- ja 1960- luvun taitteen molemmin puolin ja rakennettiin nopeassa tahdissa 1960-luvun alkupuolella. Mustankalliontie linjattiin tässä yhteydessä kulkemaan "harjun kuvetta". Kiveriönkatu 9–15 kaavoitettiin vuonna 1954. Neljän lamellitalon ryhmän suunnitteli arkkitehti Arvi Lepikkö. Kiveriönkatu 11 :n rakennuttajana oli Lahden teknilliset toimihenkilöt. Kiveriönkatu 17 ja 19 ovat arkkitehti Olavi Heikkilän suunnittelema. Mustankalliontien kerrostalot ovat peräisin asemakaava-arkkitehti Paul G. Rothin asemakaavoista vuosilta 1958 ja 1961. Silloin muutettiin vuoden 1954 kaavan omakotitontit kerrostaloiksi. Mustankalliontie 54–62 talot ovat Erik Castrénin ja Lauri Saarisen arkkitehtitoimiston suunnittelemat, kadun toisen puolen lamellitalot taas arkkitehti Unto Ojosen. Paul G. Roth kaavoitti myös Kiveriönkatu 10–18:n viisi tonttia vuonna 1959, jolloin hyväksyttiin vuonna 1954 vahvistetun asemakaavan kolmikerroksisten talojen korottaminen viisikerroksisiksi. Talot ovat Keskus-Saton arkkitehtien Tauno

Salon ja Maunu Kitusen käsialaa. Seuraavana vuonna valmistuivat Juustilankadun ja Soramäenkadun rakentamista säätelevät asemakaavat, joihin Roth suunnitteli yhteensä neljä seitsemän- ja yhdeksänkerroksista tornitaloa sekä kuusi kolmi- tai nelikerroksista lamellitaloa, joista tuolloin käytettiin nimitystä kaitiotalo. Tornitaloista lounaiset, kaupungin puoleiset suunnitteli Erik Castrénin ja Lauri Saarisen arkkitehtitoimisto, koilliset Unto Ojonen. Lamellitalot piirsi Kulutusosuuskuntien Keskusliiton arkkitehti Aino Virpi Maamies. Vuonna 1965 Roth kaavoitti vielä Juustilankatu 1–5:n nelikerroksiset lamellitalot, jotka niin ikään piirsi Maamies. Maamme siihen asti suurin rakennusortuma sattui Juustilankadun tornityömaalla pitkäperjantai-iltana 1963. Toinen Asunto-osake yhtiö Säästöhuipun yhdeksänkerroksisista taloista sortui talvityömääräysten laiminlyönnin vuoksi juuri ennen harjannostajaisiaan. Huonosti kovettunut betoni antoi myöten alkaessaan huhtikuun lämmössä sulaa. Talo rakennettiin uudelleen pian sortuman jälkeen. Kiveriönmäen kerrostaloalue edustaa aikansa parhaimmistoa Lahdessa. Luonnonläheinen ympäristö muodostaa erilaisine talotyypeineen eloisan mutta hallitun kokonaisuuden.

Kiveriö

Taiteilija Matti Koskelan koti ja ateljee

Suopuistontie 9, 15200 Lahti

Valmistumisvuosi: 1969

Suunnittelija: Paavo Joensalo

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Kokeilumieli ja 1960-luvun utopioita pursunnut ilmapiiri innostivat taiteilija Matti Koskelan perheen uudenlaisen asuin- ja ateljeetalon etsintään. Valinta osui Domino-järjestelmään, joka tarjosi mahdollisuuden vaihdella pohjaratkaisua ja rakentaa kahteen kerrokseen. Ensimmäinen Domino-koetalo oli valmistunut 1964. Arkkitehti Paavo Joensalo suunnitteli ristin muotoisen talon, jonka keskus oli lämmintä asuintilaa, ristasakat kylmiä varastoja, terassia ja samalla laajennustilaa. Talo valmistui 1969. Rakennuksen idea perustuu 228 x 260 senttimetrin kokosiin lasiverhoiltuihin ruudutettuihin julkisivuelementteihin, joihin voidaan asentaa joko ikkuna- tai lämpöelementtejä. Niiden pohjalta taloa oli mahdollista muovata kulloisenkin tarpeen mukaan, ja ikkunoiden paikkaa voitiin muuttaa. Rakenteen jäykistäjänä toimii kookas vesisäiliö, jota lämmitetään yösähköllä. Rakennuksen väriytyy muistuttaa De Stijl -liikkeen ihanteista, mustasta perusrudukosta ja puhtaista pääväreistä. Yksityiskohtia on suunniteltu leikkimielellä, esimerkiksi pääsisäänkäynnin yläpuoliset valaisimet on valmistettu vesikourujen kulmakappaleista. Männikkötontilla sijaitsee myös Domino-järjestelmällä rakennettu erillinen ateljee.

Kiveriö

Suopuisto

Suopuistontie, Kelohongatie, Korpikuusentie, 15200 Lahti

Valmistumisvuosi: 1950–1969

Suunnittelija: Olavi Laisaari, Puutalo Oy

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: 9 kpl laajennusta tai julkisivuihin kohdistuvaa muutosta/toimenpidettä.

Suopuiston alue on kaavoitettu neljässä vaiheessa 1950-luvun alussa ja lopullisesti 1963. Tavoitteena oli luonnonläheinen, metsämaastoon sijoitettu tiivis "asumasolu", kuten kaupungin asemakaava-arkkitehti Olavi Laisaari aluetta kuvasi. Alueen rakennuskanta on pääasiassa peräisin kotikaupungista, Lahden Sahan omistamasta Puutalo Oy:n tehtaasta. Tällaisen tyyppitalon kuljettaminen oli taloudellista, ja pystytys vei yhden työpäivän. Eniten alueella on tyyppiä 2003, mutta myös Vaahtera-, Pähkinä- ja Matintalo-nimisiä tyyppitaloja. Alue rakennettiin vuosina 1955–1964. Suopuiston aluetta leimaavat kapeahkot, loivasti kaartuvat kadut, mäntymaasto, vehmas kasvillisuus sekä säännöllisesti sijoitetut eleettömät tyyppitalot, jotka on kullakin kadulla sovitettu omalla tavallaan, tienäkymää persoonallisesti elävöittäen. Näitä ominaispiirteitä on syytä vaalia.

Kiveriö

Mansikkavuori, Pohjanakanpolun pohjois- ja itäosa sekä Kyllikintie

Pohjanakanpolun pohjois- ja itäosa sekä Kyllikintie, 15200 Lahti

Valmistumisvuosi: 1960–1969

Suunnittelija: Tauno Niemioja, Puutalo Oy

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Pohjanakanpolku 22:ssa kattomuodon muutos 2008. Lisäksi alueella 5 kpl asuinrakennusten laajennusta tai julkisivuihin kohdistuvaa muutosta/toimenpidettä.

Mansikkavuoren alue kaavoitettiin osana Joutjoen teollisuusaluetta vuonna 1952. Kaava vahvistettiin 1955. Asemakaavan on allekirjoittanut kaupungin asemakaava-arkkitehti Tauno Niemioja. Kaavan tavoitteena oli saada suunnitteilla ollut Niemen teollisuusrata tehokkaaseen käyttöön osoittamalla sen varresta tilaa teollisuudelle. Sen lisäksi alueelle kaavoitettiin pientaloja ja kerrostaloja asunnoiksi lähinnä tehtaiden työväelle. Mansikkavuori on vehreää, metsäistä ja luonnonpuuvaltaista aluetta, ja sen kaavamääräyksiin sisältyi myös runsaasti määräyksiä puistoista, viheralueista ja alkuperäisen kasvuston säilyttämisestä. Vaikutteita lienee otettu samanaikaisista helsinkiläisistä kotipuutarhaopeista, jotka perustuivat 1800-luvun loppupuolen englantilaiseen Arts and Crafts -liikkeeseen. Ajan kaavoitusihanteet alkoivat suosia luonnonmukaisia, maastoa myötäileviä katulinjoja ja rakennusten tarkkaa sovittamista maisemaan. Kaikki alueen rakennukset ovat Puutalo Oy:n tyyppitaloja, joista suosituin malli on ollut Pähkinä-niminen tyyppi. Rakennukset on sijoitettu säännöllisesti kapeille tonteille lähelle katulinjaa. Rakennusten, tonttien ja katulinjojen tasapainoista mittakaavaa ja alkuperäisiä suunnitteluperiaatteita on syytä vaalia. Nimi Mansikkavuori on ollut tunnettu jo 1900-luvun alkupuolella, ja yhä edelleen pihossa kasvaa runsaasti metsämansikoita. Alun perin Annikintien itäpuolelle suunniteltiin myös pieni lampi siltoineen, mutta se jäi toteutumatta.

Kiveriö

Mansikkavuori

Metsäpellontie 51–59, Ilmarisentie 4, Annikintie 2 ja 1–5, Pohjanakanpolku 1 ja 2–6, 15200 Lahti

Valmistumisvuosi: 1960–1969

Suunnittelija: Tauno Niemioja, Erik Castrén, Lauri Saarinen, Jorma Vuorelma

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Jokaiseen kerrostaloon kohdistuu julkisivumuutoksia tai -toimenpiteitä.

Mansikkavuoren alue kaavoitettiin osana Joutjoen teollisuusalueetta vuonna 1952. Kaava vahvistettiin 1955. Asemakaavan on allekirjoittanut kaupungin asemakaava-arkkitehti Tauno Niemioja. Teollisuuskaavan tarkoituksena oli tehostaa Niemen teollisuusradan käyttöä. Teollisuusrakennusten lisäksi suunniteltiin työväenasuntoja. Kaava edustaa vaihetta, jolloin Lahdessa alettiin omakotitonttien ohella suosia kaavoituksessa myös kerrostalotontteja. Mansikkavuoreen tuli kaikkiaan 60 omakotitonttia ja 26 kerrostalotonttia, jotka oli tarkoitettu kolmikerroksisille rakennuksille. 1960-luvun alussa Mansikkavuori oli Lahden kaupungin asutotuotannon painopistealue. Mansikkavuori on hyvin metsävaltainen kerrostaloalue. Kaavamääräyksissä painotettiin puistoja ja alkuperäisen kasvuston säilyttämistä ja suositettiin luonnonmukaisia, maastoa seuraavia katulinjoja. Alun perin Annikintien itäpuolelle suunniteltiin myös pieni lampi siltoineen, mutta se jäi toteutumatta. Paikallislehti kirjoitti aikanaan, että lahtelainen asuntoja ostava yleisö on arvostanut alueen puistomaisuutta. Pohjanakanpolun länsipuoliset, Annikintien itäpuoliset ja Metsäpellontien–Ilmarisentien kerrostalot ovat lamellityyppiä, Annikintien silmukkaan jäävät kerrostalot ovat pistetaloja. Annikintie 1–5:n, Pohjanakanpolun, Metsäpellontien ja Ilmarisentien kerrostalot suunnitteli Erik Castrénin ja Lauri Saarisen arkkitehtitoimisto vuosina 1962–1964, Annikintie 2:n arkkitehti Jorma Vuorelma 1964. Rakennukset ovat tiiltä, joko puhtaaksimuurattua punatiiltä tai sileäksi rapattua tai valkeaksi maalattua tiiltä. Yksinkertaista arkkitehtuuria on korostettu esimerkiksi puuritilöin. Tasokkaan arkkitehtuurin tehokeinoja ovat vahvat valot ja varjot, jotka muodostuvat parvekesyvennyksistä. Alkuperäisiä asemakaavaideoita sekä rakennusten suunnitteluperiaatteita on syytä vaalia.

Kiveriö

Etelä-Suomen Sanomat

Ilmarisentie 7, 15200 Lahti

Valmistumisvuosi: 1963

Suunnittelija: Unto Ojonen, Tauno Niemioja, Jorma Vuorelma

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Teollisuuden tuotantorakennuksen laajennus 2004 sekä teollisuusvaraston laajennukset 2006 ja 2013.

Etelä-Suomen Sanomat toimi vuosikymmeniä Hämeenkadulla keltaisessa jugendtalossaan, joka edelleen tunnetaan lehden nimellä. Ensimmäisenä ahtaaksi käyneeltä keskustan tontilta jouduttiin muuttamaan paino, jolle valmistuivat tilat Ilmarisentien varrelle 1960-luvun alussa. Tuolloin yritys alkoi vahvasti kehittää toimintojaan uuden johdon myötä. Lehtiyhtiön toimitusjohtajan Ossi Kivekkään luottoarkkitehdin Unto Ojosen vuonna 1962 suunnittelema rotaatiotalo ja arkkitehti Tauno Niemiojan samana vuonna piirtämä Etelä-Suomen Sanomien toimihenkilöiden asuintalo olivat lehden ensimmäiset Joutjoen teollisuusalueelle rakennetut tilat. Punatiilistä rotaatiotaloa laajennettiin Ojosen suunnitelmin myöhemmin. Toimitus siirrettiin Ilmarisentielle 1970-luvun alkupuolella. Arkkitehtitoimisto Jorma Vuorelma suunnitteli 1971–1973 massiivisen toimisto-painotalon, joka jatkoi Ojosen punatiiliarkkitehtuuria. Vuorelman arkkitehtitoimiston suunnitelmin nousi myös paperivarasto, jonka muotokieli keltaisine julkisivutiiliseen ja vihreine laattakorosteineen viittaa ajan postmodernismiin. Toisaalta rakennus tuo oman aikansa kerrostuman rakennustaiteelliseen kokonaisuuteen, toisaalta sen voi myös katsoa rikkovan tämän yhteyden. Teollisuusalueen alkuperäisiä kaavoitusideoita ja korkeatasoista arkkitehtuuria on laajennus- ja muutossuunnitelmissa syytä kunnioittaa.

Kiveriö

Joutjoen teollisuusalue

Ilmarisentie, 15200 Lahti

Valmistumisvuosi: 1950–1959

Suunnittelija: Tauno Niemioja, Seppo Hytönen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Alueella tehty useita laajennuksia tai julkisivuihin kohdistuvia muutoksia/toimenpiteitä.

Joutjoen teollisuusalue kaavoitettiin vuonna 1952. Kaava vahvistettiin 1955. Asemakaavan on allekirjoittanut kaupungin asemakaava-arkkitehti Tauno Niemioja. Kaavan tavoitteena oli saada suunnitteilla ollut Niemen teollisuusrata tehokkaaseen käyttöön osoittamalla sen varresta tilaa teollisuudelle. Sen lisäksi alueelle kaavoitettiin lähinnä tehtaiden työvälle tarkoitettuja asuntoja. Ilmarisentien itäpuolella on suurta tilaa vaativia teollisuuslaitoksia, länsipuolella pienteollisuutta ja verstaiteja. Länsipuolen rakennukset on rytmitetty katuun nähden hieman vinosti, ja niitä suojaa bulevardimainen puurivistö, jolla alun perin oli paitsi esteettinen myös paloturvallisuusmerkitys. Joutjoen teollisuusalueelle syntyi isoja ja pieniä yrityksiä, joista monet ovat lahtelaisen teollisuushistorian merkittäviä nimiä. Entinen Keskon paitatehdas Ilmarisentie 3:ssa on Kesko Oy:n kiinteistöosaston arkkitehdin Seppo Hytösen käsialaa vuodelta 1956. Tehdas valmistui seuraavana vuonna. Teollisuuslaitoksen materiaalit olivat ajalle tyyppillisesti punatiiltä ja muottipintaista betonia. Kesko lisäsi toimintonsa tontille, ja tehtaalle vierelle rakennettiin muun muassa kookas konttorirakennus ja varastohalleja. Ne eivät arkkitehtuuriltaan kuitenkaan yllä samalle tasolle tehtaalle kanssa. Osa rakennuksista on myöhemmin purettu.

Kivimaa

Iskun tehtaat

Mukkulankatu 19, 15210 Lahti

Valmistumisvuosi: 1950–1959

Suunnittelija: Unto Ojonen, Heikki Mattila

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: Käyttötarkoituksen muutos sekä sisäisiä ja julkisivumuutoksia 2017, sisäisiä ja julkisivumuutoksia 2019, julkisivutoimenpide 2020, laajennus 2022 sekä käyttötarkoituksen muutos ja sisäisiä muutoksia 2023.

Isku, alkuperäiseltä nimeltään Lahden Puukalusto Oy, on perustettu vuonna 1928. Se toimi Lahden keskustassa ensin Hämeenkadulla, sitten nykyisellä Kauppakadulla, kunnes joutui toiminnan laajentuessa siirtymään keskustan ulkopuolelle. Yhtiö osti kaupungilta vuonna 1956 Mukkulasta tontin, joka oli jo ollut sen käytössä lautavarastona. Sen vierestä ryhdyttiin hankkimaan myös entisiä Mukkulalan tiilitehtaan maita. Tehtaalla oli nyt tilaa laajeta. Yrityksen johto tutustui 1950-luvun puolivälissä perusteellisesti uusimpaan valmistusteknologiaan ja tehdasarkkitehtuuriin Saksassa. Arkkitehti Unto Ojonen ja hänen toimistossaan työskennellyt suunnittelija Heikki Mattila piirsivät tehtaan ensimmäisen osan vuonna 1957 tiiviissä yhteistyössä yhtiön johtajan Timo Vikströmin kanssa. Sen jälkeisenä kymmenvuotiskautena laitosta laajennettiin kymmenen kertaa saman toimiston suunnitelmin. Tehdasarkkitehtuuri oli erittäin vähäeleistä. Julkisivut koostuivat pitkistä nauhaikkunoista kuvastaen valmistusprosessin järkiperäisyyttä ja katkeamattomuutta. Rakennuskolossin ainoa koroste oli L:n muotoisen massan kulmauksessa oleva kaareva katos, Ojosen tunnusmerkki. 1970- ja 1980-luvun kuluessa tehdasrakennuksen laajennukset suunnitteli Iskun oma rakennusosasto, ensin rakennusmestari Arvo Kuusisto, joka oli osaston johtaja. Hänen parikymmenvuotisella urallaan tehdasta laajennettiin 21 kertaa. Suurin investointi lienee ollut vuonna 1971 avatun levytehtaan rakentaminen teollisuusradan pohjoispuolelle. Myöhemmin rakennusosaston suunnittelijana oli arkkitehti Pekka Kuusisto, Arvo Kuusiston poika. Iskun luottosuunnittelija, arkkitehti Erik Liljebad, osallistui laajalti yhtiön projekteihin, Lahdessa esimerkiksi levytehtaan laajennukseen ja ison varaston suunnitteluun. Iskun 70-vuotisjuhlien kunniaksi vuonna 1998 vanhaan tehtaaseen rakennettiin

uusi sisäänkäyntiosa ja piha-alueita kohennettiin. Suunnittelijana oli helsinkiläinen Arkval Arkkitehdit Oy. Kookas kaareva katos rajaa lasista nurkkaosaa ja suojaa rakennusrunkoon nähden vinottain sijoitettua lasista tuulikaappikuutiota. Ojosen 1950-luvun eleetön nauhajulkisivu on saanut päätteekseen mojavon huutomerkkin ja teollisuusalue aikaisempaa urbaanimman ilmeen. Rakennus on nykyisin opetuskäytössä.

Kivimaa

Katajakatu

Katajakatu, 15200 Lahti

Valmistumisvuosi: 1960–1969

Suunnittelija: Valter Karisalo, Jorma Vuorelma

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Katajakatu 1:ssä julkisivutoimenpide 2000, käyttötarkoituksen muutos 2002 ja sisäisiä ja julkisivumuutoksia 2019. Katajakatu 5:ssä julkisivutoimenpiteitä 2006. Katajakatu 7:ssä laajennus 2005 ja julkisivutoimenpiteitä 2016.

Katajakadun varteen kaavoitettiin pieni kerrostaloalue puolikunnallisille asuintaloille vuonna 1966. Kaupungin tukema asuntotuotanto oli Lahdessa hyvin pientä, paljon vähäisempää kuin kaupungeissa yleensä. Vuosien 1964 ja 1968 välillä kaupunki rahoitti ainoastaan kolmisen prosenttia koko asuntotuotannosta. Katajakadun asuintalot ovat suuri poikkeus ajan rakentamisessa. Katajakadun asemakaavan laati kaupungin oma kaavoitustoimi. Rakennukset suunnitteli kaupunginarkkitehti Valter Karisalo, mutta arkkitehti Jorma Vuorelma teki joitakin vähäisiä muutoksia itäisimmän ja sommitelman keskellä sijaitsevan tornin suunnitelmiin vuosina 1967 ja 1968. Kahdeksankerroksisten tornien julkisivumateriaaleina on betonia ja puuhierrettyä rappautusta. Sisäänvedetyssä ullakkokerroksessa on todellista ylellisyyttä: saunaosasto kattoterasseineen. Sieltä saattaa katsella jopa Vesijärven näkymiä.

Kivimaa

Hörölä

Kyrölänkatu, 15210 Lahti

Valmistumisvuosi: 1960–1969

Suunnittelija: Paul G. Roth, Erik Castrén, Lauri Saarinen, Jorma Vuorelma

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Kyrölänkatu 2:ssa, 4:ssa ja 6:ssa julkisivutoimenpiteitä 2000. Kyrölänkatu 3:ssa julkisivutoimenpiteitä 2015. Kyrölänkatu 8:ssa julkisivutoimenpiteitä 2006. Kyrölänkatu 10:ssä käyttötarkoituksen muutos 2000 ja julkisivutoimenpiteitä 2006.

Hörölä kerrostaloalue kaavoitettiin kahdessa vaiheessa vuosina 1964 ja 1965. Kaavat on allekirjoittanut asemakaava-arkkitehti Paul G. Roth, ja ne vahvistettiin suunnitteluvuosina. Kaupunki tarvitsi kerrostaloaluereserviä, jota kaavoitettiin Lahden vanhoihin kantataloihin kuuluneen Hörölä mailta. Maasto oli sangen vaikeaa, kallioista havupuurinnettä, jonka korkeuserot olivat suurimmillaan 27 metriä. Korkeimmille kallioille suunniteltiin 12 kuusikerroksista tornitaloa, alemmas Höröläkadun varteen viisi ja Metsärinteekadun varteen, omakotialueen taakse, varsinaisesta kerrostaloalueesta irralleen kuusi kolmikerroksista lamellitaloa. Lisäksi kaavoitettiin matalaa liiketilaa, kaksi leikkikenttää ja runsaasti autotallitilaa. Luonnonpuustoa määrättiin säilytettäväksi kerrostalorykelmien välissä. Tuloksena oli todellinen metsälähiö sanan parhaassa merkityksessä. Kyröläkadun eteläpuolella sijaitsevat kolme kuusikerroksista betonitaloa samoin kuin Hörölänkatu 2–6:n betonielementtitalot suunnitteli Erik Castrénin ja Lauri Saarisen arkkitehtitoimisto vuonna 1965. Kaksi itäisintä lamellitaloa ovat arkkitehti Jorma Vuorelman vuosilta 1965–1966. Alueen ansioita ovat ennen kaikkea sen suhteellinen pienuus, viheralueiden runsaus ja rakennusten taitava sijoittelu kiinteiksi ryhmiksi dramaattiseen maisemaan.

Kivimaa

Metsäpelto

Heinlammintie - Metsäpellontie, 15200 Lahti

Valmistumisvuosi: 1940–1949

Suunnittelija: Kaarlo Könönen, Pauli Salomaa, Tauno Niemioja, Artturi Ekström

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Useissa rakennuksissa tehty julkisivumuutoksia tai -toimenpiteitä.

Kaupunginarkkitehti Kaarlo Könönen kaavoitti Metsäpellon alueen vuonna 1945. Sitä alettiin rakentaa heti, ja talot valmistuivat pääosin vuoteen 1951 mennessä. Tonttikoot ovat verraten suuria: sodan jälkeen tonteilla viljeltiin hyötykasveja ja pidettiin myös kotieläimiä. Alueen neljä katua on suunniteltu luonteeltaan erilaisiksi muuntelemalla rakennusaloja ja rakennusten sijaintia tonteilla. Kuokkamaantiellä rakennusten kattoharja on kadun suuntainen, ja vihervyöhykkeet ovat sekä kadun varressa että asuintalojen takana. Heinlammintiellä on yhden perheen taloja sekä paritaloja, joiden pääty on katua vasten. Kadulla on runsaasti arkkitehti Pauli Salomaan ja arkkitehti Tauno Niemiojan suunnittelempia taloja. Saunatien talot on sijoitettu tonttien takaosaan ja talusrakennukset lähelle katua, joten katutila on hyvin laakea ja pienimittakaavainen. Suunnittelijoina ovat olleet muun muassa Tauno Niemioja ja rakennusmestari Artturi Ekström. Osa Metsäpellontien rakennuksista on sommiteltu vinottain, osa siten, että asuinrakennukset ovat kadun suuntaisesti kapean vihervyöhykkeen takana. Rakennukset ovat Puutalo Oy:n ja Tehdastalo-yhtymän tyyppitaloja. Osa tonteista luovutettiin rintamamiehille. Myös jotkut lahtelaiset yhtiöt hankkivat alueelta tontteja työntekijöitään varten. Aluetta on syytä kehittää alkuperäisistä kaavoitus- ja rakentamisperiaatteista käsin.

Mukkula

Mukkula

15240 Lahti

Valmistumisvuosi: 1960–1969**Suunnittelija: Seppo Kasanen, Jorma Vuorelma****Arvotuskriteerit**

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Kaivolankatu 9:ssä ja 11:ssä kattomuodon muutokse. Lisäksi alueella lukuisia laajennuksia tai julkisivuihin kohdistuvia muutoksia/toimenpiteitä.

Lahden aluerakentaminen alkoi 1950- ja 1960-luvun taitteessa Ruolasta. Heti tämän jälkeen, vuonna 1960, järjestettiin arkkitehtikilpailu Mukkulaa alueesta, joka oli tullut kaupungin omistukseen Mukkulaa kartanon oston yhteydessä. Kaupunginjohtaja Olavi Kajala kertoi paikallisessa sanomalehdessä, että tavoitteena oli saada edes yksi arkkitehtonisesti korkeatasoinen asuinalue Lahteen. Mukkulaa lopullinen asemakaava valmistui 1962 kilpailun voittajan, arkkitehti Seppo Kasanen laatimana. Mukkula edustaa suomalaisittain merkittävää aluerakentamisen alkuvaihetta, jossa käsite "metsäkaupunki" syntyi ja ajatus luonnon ja kaupungin synteisistä kehittyi. Tämän kauden merkkiteos on Helsingin Pihlajamäki. Arkkitehtonisia ideoita tuotettiin tuolloin myös uraauurtavilla kaavakilpailuilla, esimerkkinä Mukkulaa ohella Kuopion Puijonlaakso. Mukkulaa asuinalueesta tuli noin 220 hehtaarin laajuinen, ja se oli mitoitettu 6500 asukkaalle. Kuten Ruola, myös Mukkulaa lähiö edustaa varhaisen lähiöihanteen mukaista suljettua rakentamistapaa. Rakennukset on sijoitettu vapaasti maastoa mukaillen ja maiseman muotoja korostaen. Alue on poikkeuksellisen väljä. Mallia otettiin Espoon Tapiolasta ja Helsingin Pihlajamäestä. Luonnolla oli keskeinen merkitys; Mukkulaa kutsuttiin alussa johdonmukaisesti puistokaupungiksi. Mukkulaa kulttuurimaiseman peruspääpiirteet ovat olleet olemassa ainakin 1700-luvun lopulta saakka, jolloin Mukkulaa kartanon vaikutus alkoi näkyä maisemassa. Mukkulaaan tulivat kaikki lähiöajattelussa painotetut osat, asuntojen lisäksi erillinen ostoskeskus palveluineen, liikkeitä ja kouluja sekä laajat ulkoilu- ja virkistysalueet. Asunnot on sijoitettu viiteen ryhmään syöttökatujen päähän keskellään ostoskeskuksen ja koulut käsittävä yleisten rakennusten alue. Ostoskeskuksen asema on erityisen painottunut; se sijaitsee 1960-luvun tyyppisten suunnitteluperiaatteiden mukaisesti keskeisesti ja ilmeisesti niin,

että julkinen ja puolijulkinen tila ovat vahvassa vuorovaikutuksessa. Mukkulan rakentamisessa käytettiin puolielementtitekniikkaa. Pohjoisin alueen rakennusryhmistä on Mukkulankadun molemmin puolin sijaitseva Mäklöörinkadun kerrostaloalue, joka polveilee kauniisti kumpuilevassa mäntymetsässä. Mukkulan rakennukset ovat pääasiassa yksinkertaisesti massoiteltuja, vaaleita ja betonirakenteisia. Pohjoisen rakennusryhmän ominaispiirteeksi valittiin jyrkää käsin muurattu punatiili. Se oli rakennusajankohtana jo hieman vanhanaikaista rakennusmateriaalia modernin betonin rinnalla, mutta lienee ehkä arkkitehdin tarjoama kosketuskohta alueella sijainneeseen tiilitehtaaseen. Nyt voidaan huomata, että tiili on kestänyt aikaa sekä esteettisesti että teknisesti ehkä paremminkin kuin betoni. Rakennukset suunnitteli arkkitehti Jorma Vuorelma. Kaava-alueen itäiseen osaan Vanhatielle, mäen alle laajaa ulkoilupuistoa rajaamaan toteutettiin pitkä rivitaloketju. Niukkailmeinen rakennusryhmä sopeutuu maastoon ja kehystää kauniisti avointa maisemaa kaupungista saavuttaessa. Ensimmäinen taloryhmä, Asunto-osakeyhtiö Viheriö, suunniteltiin vuonna 1966 ja muut kaksi, Asunto-osakeyhtiöt Karheikko ja Mailapoika 1970. Nimistö muistuttaa nyt jo kadonneesta golfkentästä, joka sijaitsi rakennusten eteläpuolella. Nykyisin kentällä on puisto, jonka runsaiden puuistutusten joukossa on myös harvinaisia lajeja Rotaryjärjestön kunniaksi ja toimesta sekä frisbeegolf-rata. Rivitalojen suunnittelijana oli turkulainen arkkitehti Olli Vahtera, elementtitekniikan ja siihen sovelletun arkkitehtuurin edelläkävijöitä ja tässä mielessä poikkeus ammattikunnassaan Suomessa. Tanssimäenpuiston ympärivuotiseen ohjattuun toimintaan tarkoitettu leikkikenttä viherjärjestelyineen oli valtakunnallinen edelläkävijä alallaan. Se oli Lahden ensimmäinen ympärivuotiseen toimintaan tarkoitettu leikkialue. Suunnitelma on vuodelta 1968 ja laatija Lahden kaupungin puistotoimisto. Vuonna 1970 valmistunut leikkialue käsitti pallokenttiä, kahluualtaan, polkuautoradan ja rakennusleikkialueen. Mukkula on maakunnallisesti merkittävä alue.

Mukkula

Mukkulan kirkko

Kilpiäistentie 1, 15240 Lahti

Valmistumisvuosi: 1993

Suunnittelija: Juhani Boman

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: 2021 Sisäisiä ja julkisivumuutoksia

Lahtelainen arkkitehti Juhani Boman suunnitteli Mukkulan seurakuntakeskuksen, nykyisen kirkon, 1992. Kirkko valmistui ja vihittiin 1993. Seurakuntakeskuksen paikan valitsi alun perin akateemikko Reima Pietilä. Kirkko on pystytetty teiden risteykseen, pääasiassa 1960-luvulla syntyneiden rakennusten lomaan. Kirkkopiha on rajattu kaltevalla, korkealla ja kellotapulim sisältävällä tiilimuurilla niin, että rakennus on suojattu kadulta päin, mutta avautuu kohti Mukkulan keskustaa. Kirkko hahmottuu kuitenkin ennen kaikkea vahvaksi yksinäiseksi rakennuskappaleeksi, joka nousee laajasta suurmaisemasta. Julkisivuihin on valittu vuosisatojen perinteitä kantavia suomalaisia kirkkorakennusmateriaaleja, käsinlyötyä tiiltä muistuttavaa ruukintieltä, tervattua lautaa, kuparia. Sisätilat on muotoiltu vapaasti aulan ympärille. Kerhotilat ja vaatesäiliö on sijoitettu erillisinä neliömäisinä noppina pitkin rakennuksen luoteisseinää. Kirkkosali ja seurakuntasali ovat muunneltavissa ja yhdisteltävissä eri tilaisuuksien mukaan. Alttariseinä kapeine ikkunoineen sekä sen takana oleva paasimainen sakastihuone symboloivat Jeesuksen hautaa, ylösnousemusta ja sovitusta. Tekstiilitaiteilija Kirsti Rantasen alttariteokset ovat olennainen osa tätä vertauskuvaa ja alttarirakennetta. Kirkkopiha on perinteiseen tapaan ympäröity harmaakiviäidalla. Rakennus on arkkitehtonisesti, kulttuurihistoriallisesti ja maisemallisesti merkittävä.

Kilpiäinen

Taiteilijatalo

Kevätkatu 18, 15240 Lahti

Valmistumisvuosi: 1972

Suunnittelija: Erkki Korhonen, Esko Lehti

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Mukkulan lähellä, Merrasojan laaksossa, sijaitsee taiteilijatalo, joka on rakennustyyppinsä ainut edustaja Lahdessa. Kevätkadun taiteilijatalo oli osa suomalaista taiteilijatalojen noususuhdannetta, sillä opetusministeriön tavoitteena oli rakentaa sellaisia ympäri Suomea. Samoihin aikoihin samantyyppiset rivitalot rakennettiin Helsingin Myllypuroon, Järvenpäähän ja Jyväskylään. Kevätkadun rivitalo valmistui vuonna 1972, ja sen suunnittelivat arkkitehdit Erkki Korhonen ja Esko Lehti vuonna 1971. Lehden toimiston valitsi taidemaalari Reino Hietanen, joka oli tuolloin Lahden taiteilijaseuran puheenjohtaja ja taiteilijatalohankkeen vetäjä. Lehti oli Hietasen koulutoveri Joensuusta. Taiteilijatalo oli lahtelaisen taiteilijakunnan vuosia elänyt unelma, jota lähdettiin määrätietoisesti toteuttamaan 1960-luvun lopulla. Rakennuttajana toimi Lahden taiteilijatalosäätiö. Kaupunki luovutti tontin ja rahoitusosuuden, taiteilijat itse keräsivät rahaa muun muassa taidemyyntinäyttelyin. Rakennukseen tuli kuusi ateljeeta asuntoineen sekä toimintakeskus-näyttelytila Lahtiart. Rakennus toteutettiin pääasiassa puusta siten, että kiinteitä rakenteita oli mahdollisimman vähän joustavuuden ja hallimaisuuden saavuttamiseksi. Taiteilijataloon liittyy runsaasti arvokasta arkkitehtuuri-, henkilö- ja kulttuurihistoriaa.

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kilpiäinen

Kilpiäistentie 2A

Kilpiäistentie 2a, 15240 Lahti

Valmistumisvuosi: 1980

Suunnittelija: Kaarlo Wallenius

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppillisyyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Kilpiäisten rivitaloista kenties edustavin on kadun alkupäässä sijaitseva kahden rivitalon kokonaisuus, jonka suunnitteli helsinkiläinen arkkitehti Kaarlo Wallenius vuonna 1978. Asunto-osakeyhtiö Kotikunnas koostuu kuuden ja neljän asunnon riveistä. Asunnot on sijoitettu lomittain. Niissä on kaksi kerrosta sekä parvi. Rakennukset ovat poikittain tarkastellen voimakkaan epäsymmetriset, ja niiden tyyppipiirteinä ovat myös erittäin lyhyet räystääät. Päädyt ovat punatiiltä, muutoin rakennukset ovat puuta. Rakennuksia rajaavat kadusta puiset autokatokset, varastot ja aita pienine portteineen. Paneelien suuntaa vaihtelemalla on katutilaan saatu ilmeikkyyttä. Piha-alueet liittyvät puronvarsimaisemaan, mikä lisää ansiokkaan rakennuskokonaisuuden arvoa.

Kytölä

Metsämaa

Huuhkajantie - Riekontie, 15230 Lahti

Valmistumisvuosi: 1960–1969

Suunnittelija: Hilkka Karisalo, Jorma Vuorelma, Valter Karisalo

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyypillisuus
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Riekontie 3:ssa julkisivutoimenpide 2001. Riekontie 9:ssä julkisivutoimenpide 2016. Huuhkajantie 6:ssa julkisivutoimenpide 2006. Myymälärakennus vuodelta 1968 on purettu.

Metsämaan asemakaava valmistui vuonna 1965 ja se vahvistettiin seuraavana vuonna. Kaavan allekirjoittajana oli kaupungin kaupunkisuunnitteluosaston asemakaavapäällikkö Olavi Laisaari, mutta kaavaluonnoksen oli laatinut lahtelainen arkkitehti Hilikka Karisalo Rakennusnotariaatti Oy:n nimiin. Rakennusliike oli hankkinut omistukseensa metsäisen mäenharjanteen, jota ympäröivät 1950-luvun omakotialueet. Pieni lähiö koostuu kahden tonttikadun, Riekontien ja Huuhkajantien kainaloon jäävästä kallionnyppylästä, jota kiertämään sijoitettiin yksi seitsenkerroksinen ja kolme kuusikerroksista tornia sekä kolmi- ja nelikerroksiset lamellitalot. Katujen kulmaan rakennettiin pieni liikerakennus. Talojen keskelle jäävä mäenlaki on oleskelu-, leikki- ja urheilualuetta. Rakennukset suunnitteli pääasiassa arkkitehti Hilikka Karisalo vuosina 1966–1967. Kaksi läntisintä tornirakennusta suunnitteli Jorma Vuorelma 1969. Hilikka Karisalon lamellitalot ovat puhtaaksi valettua betonia, kuusikerroksiset tornit punatiiltä. Tornien arkkitehtuurin teho perustuu kiinteisiin julkisivuihin, joihin tiilipintaiset, ohuilla teräskaiteilla varustetut parvekkeet on upotettu. Vuorelman piirtämät tornitalot ovat harjattua betonia. Alueeseen kuului myös nyt jo purettu arkkitehti Valter Karisalon vuonna 1968 suunnittelema myymälärakennus. Myymälärakennus oli matala, äärimmäisen niukkamuotoinen, lähes lasinen, joka kokosi hallitun sommitelman. Onnistunut asemakaava takasi yhtenäisen rakennustavan. Hienojen maisemien ympäröimä, kodikas ja viihtyisä lähiö lukeutuu aikakautensa parhaimpiin asuinalueisiin Lahdessa.

Kytölä

Lahden sosiaali-alan oppilaitos

Vipusenkatu 5, 15230 Lahti

Valmistumisvuosi: 1989

Suunnittelija: Kari Lindström, Jorma Vesanen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: 2021 Laajennus (Ammatillisten oppilaitosten rakennukset)

Päijät-Hämeen sosiaali-alan oppilaitos perustettiin vuonna 1987. Jo edellisenä vuonna oli päätetty järjestää arkkitehtikilpailu uuden oppilaitoksen suunnittelusta. Kilpailuun kutsuttiin lahtelaiset Arkkitehtityö Oy ja Arkkitehtitoimisto Vuorelma & Salo sekä helsinkiläinen Suunnittelukeskus. Vuorelma & Salo ei jättänyt ehdotusta. Parhaaksi arvioitiin Arkkitehtityön Opintieillä-niminen suunnitelma, jota kiitettiin muun muassa taitavasta sijoittelusta ja alueen muiden rakennusten huomioon ottamisesta. Arkkitehtuuria pidettiin virkeänä ja hallituna. Arkkitehtityö Oy:ssä suunnitelmat olivat laatineet arkkitehdit Kari Lindström ja Jorma Vesanen. Oppilaitoksen rakentaminen aloitettiin helmikuussa 1989, ja jo vuodenvaihteessa päästiin muuttamaan uusiin tiloihin Vipusenkadulle. Koulu on osa Päijät-Hämeen koulutus konsernin laajaa kampusaluetta. Rakennuksen perusratkaisu pohjautuu suljettuun atriumpihaan, jonka luoteinen kulma on avattu portaikkojen välityksellä ulospäin. Oppilaitos seisoo komeasti mäenrinteessä tiheän puuston ympäröimänä. Porrassarjat korostavat sen asemaa ja olemusta sivistyslaitoksena. Rakennuksen arkkitehtuuri heijastelee hillitysti aikakautensa postmodernismin aaltoja. Tiilisten julkisivujen raidoitettu alaosa, porrastukset ja massoittelun kolmiulotteinen polveilu kiinnittyvät 1980-luvun virtauksiin, joissa etsittiin vaihtoehtoja tylyksi ja vivahteettomaksi syytetyille funktionalismille ja sen jälkeläisille. Vipusenkadun kanssa suunnilleen yhtä aikaa rakennettu Tuusulan sosiaali-alan oppilaitos – alansa suurin opinahjo Suomessa – on yleislinjoiltaan lähellä Lindströmin ratkaisuja, mutta lahtelaisversio on huomattavasti maltillisempi. Arkkitehti Kari Lindströmin mukaan suunnitelman pohjalta löytyvät kuitenkin funktionalismin ihanteet, erityisesti pohjaratkaisuissa mutta myös julkisivujen yksinkertaisessa muotokielessä. Sosiaali-alan oppilaitosta perustettaessa sen yhtenä osana oli Lahden kotitalouskoulu. Kenties siitä syystä sisätilojen käytävien erivärisistä

lattialaatoista sommitellut "räsymatot" tuntuvat niin osuvilta. Tässäkin voi nähdä postmodernismille ominaista värikkyttä.

Kytölä

Vuorenrinteentie

Vuorenrinteentie, 15230 Lahti

Valmistumisvuosi: 1950–1959

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: -

Alasenjärven Joenpohjanlahden jyrkälle länsirinteelle on 1950-luvulta lähtien rakentunut tiivis pienehköjen kesämökkien rykelmä, joka muodostaa jännittävän maiseman yhdessä vahvasti viettävän rannan ja kapean lahdenpoukaman kanssa. Rakennusten mittakaava on pääosin sopusoinnussa ympäristön kanssa, mihin on syytä mökkien laajennushankkeiden yhteydessä tarkasti paneutua tulevaisuudessakin.

Kunnas

Kiiskilänmäki

15340 Lahti

Valmistumisvuosi: 1940–1959

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Kiiskelänkatu 19:ssä, Lumonkatu 4:ssä, Suksikatu 11:ssä, Sompakatu 5:ssä, Sompakatu 14:ssä, Sauvakatu 1:ssä ja Sauvakatu 6:ssä laajennukset. Sauvakatu 4:ssä julkisivutoimenpide 2022.

Kiiskilänmäki on pääosin 1940- ja 1950-luvulla ilman asemakaavaa syntynyt omakotitaloalue, jolle ovat tyyppisiä pienehköt, usein itse suunnitellut ja rakennetut talot ja ulkorakennukset, laajat puutarhat ja vihannesmaat, vehmas puusto sekä kapeat, luonnonmuotoja mukailevat tiet. Rakennukset, kasvisto ja tiet ovat sopusointuisesti sijoittuneet laakeaan, etelään viettävään rinteeseen. Rakennusten, tonttien ja teiden tasapainoista mittakaavaa on syytä vaalia.

Ahtiala

Ahtialan terveyskeskus ja seurakuntakoti

Alasenkatu 2 ja 4, 15300 Lahti

Valmistumisvuosi: 1990–1999

Suunnittelija: Keijo Heino, Raimo Louko, Vesa Olkkola

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Vuonna 1970 Lahden kaupunkirakenteen kehityslinjaksi valittiin niin kutsuttu rypälemalli, jonka pohjalta aluekeskuksiksi osoitettiin Lahden keskusta, Ahtiala ja Hollolan Salpakangas. Ahtialasta tavoiteltiin 60000 asukkaan aluekeskusta. Siitä suunniteltiin korkealuokkaista ja palveluiltaan kattavaa aluetta, jossa olisi asumisen ohella myös työpaikkoja. Ahtialan suunnittelu alkoi 1972, ja uudet asukkaat pääsivät muuttamaan alueelle 1976. Asuntoalueita alkoi syntyä tiiviiseen tahtiin, mutta palvelut jäivät osaksi puuttumaan. Ahtialan aluekeskus rakennettiin vasta 1990-luvulla. Terveyskeskus ja seurakuntakoti sijaitsevat vierekkäin Ahtialantien ja Alasenkadun kulmassa, koulu niistä hieman idempänä Purorinteessä. Suuret marketit ja bensiiniasema ovat myös keskittyneet terveyskeskuksen ja seurakuntakodin kupeeseen. Ahtialan sosiaali- ja terveysasema on Lahden teknillisen viraston suunnittelijoiden Keijo Heino ja Raimo Loukon käsialaa vuodelta 1994. He laativat lopulliset suunnitelmat Arkkitehtitoimisto Paatela – Paatela & Co:n luonnosten pohjalta. Kaksikerroksinen rakennus on sommiteltu polveilevasti mäenrinteeseen. Se on L:n muotoinen, pääsisäänkäynti on talon sisänurkassa. Siitä avautuu keskusaula, josta haarautuvat sormimaisesti eriytyvät tilat hallinnolle, neuvoloille ja sosiaalitoimelle. Toimenpidehuoneet ja laboratoriot sijaitsevat toisessa kerroksessa, jonne johtaa julkisivussa klassisena puolipyöreänä porrastorniaiheena näkyvä portaikko. Julkisivumateriaalina on punainen tiililaatta, jota on virkistetty valkoisin rouhebetonidetallein ja ikkunoiden väliin sijoitetuin tummin puuritiöin. Sosiaali- ja terveysaseman arkkitehtuuri heijastelee aikakauden postmodernismia: ikkunarivit on paikoin rypyttetty rytmikkäiksi kuvioiksi, ja alas vedetty tiilinen katonlape on osa julkisivusommitelmaa. Arkkitehti Vesa Olkkolan 1996 suunnittelema Ahtialan seurakuntakeskus valmistui korkealle mäenrinteelle terveysaseman taakse. Sen värimaailma toistaa muunnellen sosiaali- ja terveysaseman sävyjä. Vaaleanpunertava lautaverhous muodostaa

eteerisen taustan, josta punatiili ja lasi nousevat korostamaan seurakuntasalin ja sen alttariosan merkitystä. Alttariseinän kookas lasilyhty on suunnattu Ahtialantielle, muutoin rakennus aukeaa Alasenkadulle. Sosiaali- ja terveysaseman ja seurakuntakeskuksen ympäristöön laadittiin vihersuunnitelmat, joissa vahvasti käsitellyt kiviaiheet ja jalostetut kasvit lomittuvat luonnonmuotojen ja -kasvien kanssa.

Ahtiala

Kissamäki

Torkonkatu, 15320 Lahti

Valmistumisvuosi: 1987

Suunnittelija: Olavi Laisaari, Helena Seppälä, Jorma Vesanen, Hanna Lehesaho-Rautio

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Kissamäen asuinalue syntyi kaupungin hankittua Ahtialasta Torkon tilan maat omistukseensa kahdessa erässä vuosina 1965 ja 1968. 1960- ja 1970-luvun vaihteessa kaupunki laati asemakaavapäällikkö Olavi Laisaaren johdolla suomalaisittain edistyksellisen rakennemallin, jossa Ahtiala osoitettiin yhdeksi satelliittikaupungiksi Lahden keskustaajamalle. 1970-luvun kuluessa kävi selväksi, että rakennemallin väestökasvuennusteet olivat ylimitoitettuja. Kerrostaloalueet vaihdettiin tiiviiksi rivitalo- ja omakotitaloalueiksi. Pienkerrostaloilla ja rivitaloilla haluttiin houkutella alueelle omakotiasujia, koska isompien asuinyksiköiden avulla kyettiin turvaamaan palvelut. Kaupungin asemakaavatoimiston rakennusarkkitehti Helena Seppälä laati Kissamäelle vuonna 1984 luonnoksen, jonka pohjalta lopullinen asemakaava vuonna 1990 valmistui. Rakennussuunnitelmat ovat vuosilta 1986–1987, tekijänä lahtelainen Arkkitehtityö Oy, pääsuunnittelijana arkkitehti Jorma Vesanen. Viher-suunnitelmat ovat kaupungin asemakaavatoimiston maisema-arkkitehdin Hanna Lehesaho-Raution. Kissamäki muodostuu kolmesta solusta, joissa talot kiertyvät yhteispihan ympärille. Malli muistuttaa vanhaa suomalaista umpipihaa. Rakennukset ovat tuolloin suosittuja luhtitaloja, jotka ovat kaksikerroksisia kerrostalon ja rivitalon välimuotoja. Asunnot sijaitsevat eri kerroksissa. Näin saatiin taloon edullisimmin useita pieniä asuntoja. Rakennuksissa on käytetty runsaasti puuta. Alun perin talojen peltikatot olivat keltaiset viittauksena viljapellon väriin. Tienoon vanha maatalousleima on säilynyt uudisarkkitehtuurissa luovalla tavalla. Alue on lahtelainen tulkinta 1980-luvun Oulun koulusta, paikallisuutta ja historiallisia kerrostumia kunnioittavasta suunnitteluotteesta. Kissamäki on esimerkki arkkitehtuurista, joka ammentaa ideoita rehevästä talonpoikaisesta rakentamisesta. Kissamäen vieressä sijainnut Torkon tila antoi arkkitehtonisten aineiden ohella nimitystä alueelle. Torkonkadun lisäksi

alueen historiasta muistuttaa myös Rättärinkatu; Rättäri oli Ahtialan kantataloja.

Ahtiala

Sepänniemenkatu ja Sipurantie

Sepänniemenkatu, Sipurantie, 15320 Lahti

Valmistumisvuosi: 1990–1999

Suunnittelija: Olavi Laisaari, Helena Seppälä, Hanna Lehesaho-Rautio, Arkkitehtitoimisto Thua & Kurt

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Herrasmannin, Sepänniemen ja Sipurantien asuinalueiden pohjana on kaupungin satelliittikaupunkimalli, joka oli suunniteltu 1960- ja 1970-luvun vaihteessa asemakaavapäällikkö Olavi Laisaaren johdolla. Kaupunki kaavaili Ahtialasta massiivista taajamayksikköä kattavine palveluineen ja asuinalueineen. Suunnitelmasta luovuttiin, koska se osoittautui liian suurisuuntaiseksi, ja pientaloilla näytti olevan enemmän kysyntää kuin kerrostaloasunnoilla. Kerrostalot olisivat lisäksi näyttäneet liian massiivisilta vanhoilla pelloilla. Sepänniemen ja Sipurantien alueet ovat pienehköjä pienkerrostalosoluja, jotka edustavat uusia tuulia satelliittikaupunkiajatuksen jälkeen. Herrasmannin toteuttaminen on toistaiseksi kesken. Kaupungin asemakaavatoimiston rakennusarkkitehti Helena Seppälä suunnitteli alueiden kaavat 1989–1990 yleiskaava-arkkitehti Antti Hankkion vuonna 1982 laatiman Ahtialan osayleiskaavan pohjalta. Suunnitelmat sisälsivät myös kaupungin asemakaavatoimiston maisema-arkkitehdin Hanna Lehesaho-Raution piirtämät viheraiheet. Ajan henki suosi viheralueita, ja kaupungin johdolla laadittiin viheroppaita, ensimmäisiä lajissaan. Suunnittelulähtökohdat olivat korkeatasoiset: haaveissa oli muun muassa vesiaiheita ja Sipuran tieliittymän muotoilu, mutta näistä tavoitteista jouduttiin tinkmään. Sen sijaan ajatus suunnittelusta lasten ehdoilla toteutui. Suojaisat pienet pihat tarjoavat turvalliset leikkiympäristöt. Sepänniemen ja Sipurantien rakennussuunnitelmat ovat helsinkiläisen Arkkitehtitoimisto Thua & Kurt Mobergin käsialaa vuosilta 1990–1991. Arkkitehtien suunnittelulähtökohtana oli keskiaikainen urbaani kylä. Alueita toteutettiin sabluuna-idean pohjalta, mikä tarkoitti tietyn tarkkaan hiotun rakennustyyppin hyödyntämistä läpi suunnitelman. Valkoinen, monimuotoinen, tiivis kylä muistuttaa jossakin määrin toisaalta Välimeren seutujen perinteistä kaupunkirakennetta, toisaalta suomalaisen maatalon intiimiä pihapiiriä.

Vahva valkoinen väri keskellä peltoaukeaa herätti aikanaan kummastusta, mutta Kurt Moberg puolusti sitä sanoen, että valkoinen on aina ollut revolutionistien väri. Rakennusten koristeina on käytetty tiililaattoja ja puuristikoida. Mittakaava tuntuu turvalliselta, rauhalliselta ja kotoisalta. Valkoiset rakennusrykelmät ovat saaneet lempinimen Arabikylä. Sipurantien asuinalue sijoittui vuonna 1992 yläluokkaan asuntohallituksen Hyvä rakennusryhmä -kilpailussa. Molemmat asuinalueet ovat aikakauttaan edustavia hyviä esimerkkejä onnistuneen kaavasunnittelun ja kunnianhimoisen arkkitehtuurin yhteistyöstä.

Myllypohja

Karpalokatu

Karpalokatu, 15300 Lahti

Valmistumisvuosi: 1980–1989

Suunnittelija: Paul G. Roth, Seppo Souto, Raimo Louko, Tuomo Lampinen, Jorma Teerenmaa, Martti Parkkonen, Kirsti Sintonen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Pieni Karpalokadun pientaloalue kaavoitettiin vuonna 1977 jatkoksi Laitumen asuinalueelle. Asemakaavan on allekirjoittanut kaupungin asemakaavapäällikkö Paul G. Roth. Se vahvistettiin laatimisvuonna. Karpalokadun alue sijaitsee vanhalla metsään rajautuvalla laitumella. Kaavalla tavoiteltiin matalaa, pienimuotoista, maastoon ja vanhaan kasvustoon mukautuvaa omakotialuetta. Kaavassa on myös yksi rivitalo. Pihapiirit sekä Karpalokadun mittakaava osoittavat suunnittelijoiden onnistuneen tavoitteissaan erinomaisesti. Puistot ympäröivät pientä yhdyskuntaa joka puolelta. Sisääntulokujanteen vieressä on yksikerroksiset rakennukset, muut kadun varren talot ovat kaksikerroksisia. Suunnittelijoina on runsaasti lahtelaisia rakennusarkkitehteja, esimerkiksi Seppo Souto, Raimo Louko, Tuomo Lampinen, Jorma Teerenmaa, Martti Parkkonen ja Kirsti Sintonen. Alue rakennettiin 1970-luvun lopussa ja 1980-luvun alussa. Viehättävä, kodikas Karpalokadun alue muistuttaa toisaalta 1900-luvun alun puutarhakaupunki-ideoista, toisaalta se enteilee 1990-luvun tiivis ja matala-suunnitteluperiaatteita.

Myllypohja

Myllypohja

15300 Lahti

Valmistumisvuosi: 1940–1959

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Kirjavankatu 18:ssa, Punainenkatu 7:ssa ja Vanha Ahtialantie 96:ssa asuinrakennusten laajennukset. Keskikatu 10:ssa ja 12:ssa, Kirjavakatu 20:ssä, Myllypohjankatu 4:ssa, Sininenkatu 4:ssa ja 14:ssa sekä Keltainenkatu 3:ssa julkisivutoimenpiteitä.

Myllypohjan omakotialue vanhan Heinolantien varressa silloisessa Nastolassa rakentui pääosin 1940-luvun lopulla ja 1950-luvun alussa. Aluetta ei ollut kaavoitettu, ja talot rakennettiin väljästi mäen rinteille, vaihtelevan maaston muotoihin sopeuttaen. Myllypohja liitettiin Nastolasta Lahteen vuonna 1956. Alueella on pääasiassa puolitoistakerroksisia, satulakattoisia jälleenrakennuskauden taloja. Vaikka niiden yksityiskohdat, kuten katemateriaalit, ulkoveritys ja ikkunamuodot vaihtelevat melkoisesti, alue antaa sopusointuisen ja viihtyisän vaikutelman väljän rakennustapansa ja vehmaiden puutarhojen ansiosta. Paikoittain rakennuksia on kuitenkin laajennettu ja korjattu niiden ominaispiirteitä kunnioittamatta. Rakennusten jälleenrakennusajan tyyppi- ja vaihteleva maasto, väljyys, rehevä kasvillisuus ja kapeat kadut muodostavat arvokkaan kokonaisuuden, jossa näiden ominaisuuksien säilyminen on olennaista.

Möysä

Ruola

Ruolankatu, 15150 Lahti

Valmistumisvuosi: 1960–1969

Suunnittelija: Olli Vahtera

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Alueen pohjoisosassa tehty kaikissa kerrostaloissa julkisivuihin kohdistuvia toimenpiteitä tai käyttötarkoituksen muutoksia.

Ruolan asuinalue suunniteltiin ja rakennettiin 1960-luvun alkupuolella. Turkulainen arkkitehti Olli Vahtera hahmotteli alueen erilaisten talotyyppien kokonaisuudeksi, johon silloisten lähiöteorioiden mukaan kuuluivat myös kaikki tarvittavat kaupalliset ja sosiaaliset palvelut. Taloyhtiöiden nimet poimittiin Aleksis Kiven Seitsemästä veljeksestä, ja Ruola onkin omalla tavallaan nykyajan tiivis omavarainen hämäläiskylä, jonka keskipisteenä ovat seitsemän tornitaloa. Ensiksi rakennettiin lämpökeskus sekä viisi nelikerroksista lamellitaloa nauhamaisesti harjun kylkeen. Niiden jälkeen pystytettiin kolme seitsenkerroksista pistetaloa Viipurintien varteen. Niiden väliin muodostui puistoaukio. Tämän jälkeen toteutettiin harjun laelle seitsemän yksitoistakerroksista tornitaloa. Torniryhmä edustaa oman aikansa aluesuunnittelu- ja arkkitehtuurinäkemystä, jonka mukaan rakennusten oli korostettava maaston muotoja omalla volyyymillaan ja tehostettava näin kokonaisuutta. Suuret mitat perustuivat paljolti myös taloudellisiin näkökohtiin: Ruola oli uuden elementtitekniikan ja rakentamistehokkuuden ensimmäisiä kokeilukenttiä Lahdessa. Tornit aiheuttivat vilkkaan arkkitehtuurikeskustelun jopa valtakunnallisesti. Suunnittelija on taitavasti rytmittänyt kapeat rakennusmassat harjulle limittäin niin, että mittasuhteiden massiivisuus häviää. Aluekokonaisuus on sommittelultaan ansiokas ja vähäeleisyydessään visuaalisesti tehokas. Viimeiseksi rakennettiin lastentalo, huoltoasema ja ostoskeskus, jotka toteutettiin matalina, kokonaissommitelmaa täydentävinä osasina alueen alku- ja loppupäähän. Ruolan asuinalue on rakennustaiteellisesti ja kulttuurihistoriallisesti sekä ympäristön kannalta merkittävä, vaikka muutokset ovat joiltakin osin rapauttaneet niukan tyylikästä alkuperäisarkkitehtuuria. Ruolalla on suuri merkitys myös lahtelaisen aluerakentamisen airuena. Ruola on maakunnallisesti merkittävä alue.

Möysä

Laitakadun kerrostalot

Laitakatu 1–7, 4–14, 15150 Lahti

Valmistumisvuosi: 1960–1969**Suunnittelija: Olavi Laisaari, Arvi Lepikkö, Jorma Vuorelma, Unto Ojonen, Erik Castrén, Lauri Saarinen, Olli Vahtera****Arvotuskriteerit**

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

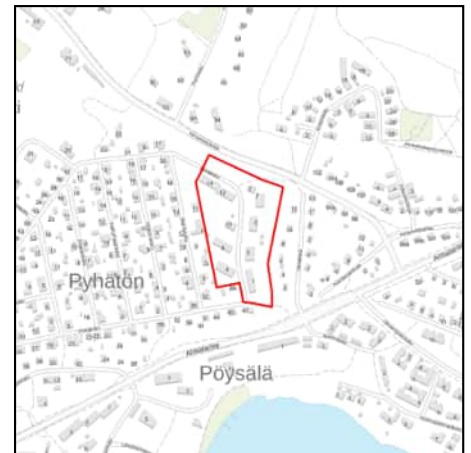
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Ainoastaa Laitakatu 10:ssä ja 12:ssa ei ole tehty julkisivuihin kohdistuvia muutoksia/toimenpiteitä.

Pyhättömänmäelle alkoi nousta mökkejä 1900-luvun alkuvuosina. Alue liitettiin Lahden kaupunkiin vuonna 1933, ja pian sen jälkeen kaupunginarkkitehti Kaarlo Könönen kaavoitti sen. Asemakaavalla muodostettiin suoria katulinjoja ja sotilaallisiin riveihin sijoitettuja taloja. Vuonna 1947 asemakaava-arkkitehti Olavi Laisaari kaavoitti Pyhättömän uudelleen samalla vahvasti kritisoiden edeltäjänsä kaavamaista suunnittelutapaa. Hän totesi, ettei aiemmassa kaavassa ollut riittävästi otettu huomioon vanhaa rakennuskantaa eikä maastoa. Laisaaren kaava onkin organisoitumampi, mikä näkyy erityisesti Laitakadun kohdalla. Hän linjasi kadun uudelleen myötäilemään itäistä mäenlaitaa ja rinnettä. Vuonna 1953 asemakaavaan tehtiin vielä muutos, joka salli kerrostalojen rakentamisen Laitakadulle. Alueen ainoat kerrostalot sijaitsevat Laitakadulla. Laitakatu 8 oli Pyhättömän ensimmäinen kerrostalo. Se on vuodelta 1957, suunnittelijana arkkitehti Arvi Lepikkö. Laitakatu 10 ja 12 osoitettiin sotaveteraaneille. Ne suunnitteli arkkitehti Jorma Vuorelma 1959–1960. Laitakatu 4 ja 6 ovat arkkitehti Unto Ojosen suunnittelemat vuosilta 1960–1962. Pitkädun pääteenä olevan punatiilitalon Laitakatu 1:ssä piirsi Erik Castrénin ja Lauri Saarisen arkkitehtitoimisto vuonna 1961. Muut kolme betonielementtitaloa sekä Laitakadun mutkassa sijaitseva pieni liikerakennus ovat turkulaisen arkkitehdin Olli Vahteran vuonna 1964 suunnittelema. Laitakatu on tasapainoinen ja tyylikäs esimerkki 1960-luvun alun korkeatasoisesta kerrostaloalueesta. Sen rakennuksissa on vielä jäljellä käsityön tuomaa arvokkuutta.

Möysä

Järvenpäänkatu 9

Järvenpäänkatu 9, 15170 Lahti

Valmistumisvuosi: 1970–1979

Suunnittelija: Keskus-Sato Oy

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Kaikissa rivitaloissa tehty julkisivuvoimenpiteitä 2013.

Keskus-Sato Oy:n arkkitehtiosaston vuonna 1970 suunnittelemat rivitalot ilmentävät epätavanomaisine tilaratkaisuineen rakennustyyppin arkkitehtonisia mahdollisuuksia. Rivitaloja on kolme. Niistä kahdessa on kummassakin viisi ja yhdessä neljä viiden huoneen ja keittiön asuntoa. Asunnot ovat lappeelleen asetetun T:n muotoisia, ja ne on kytketty toisiinsa hieman lomittain. Sisäänkäynnit ovat toisessa kerroksessa patiolla, jolle nouseaan maan tasosta pitkää portaikkoa pitkin. Kuhunkin asuinrakennukseen liittyy myös runsaasti katettua ulkotilaa. Asunnoista avautuu näkymä Joutjärven rantapuistoon. Rakennusten alaosa on tummaa tiiltä, yläosa puuta. Ne on toteutettu laadukkaasti. Kokonaisuus on tyylikäs ja taitavasti maisemaan sovitettu.

Möysä

Joutjärvenrannan talot ja Rintalantie

Viipurintie 16–30, Talaanrannankatu, Pekantie Puustellintielle asti, Rintalantie, 15150 Lahti

Valmistumisvuosi: 1930–1969

Suunnittelija: Unto Ojonen, Erkki Bäckström

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: 2 kpl laajennusta ja 5 kpl julkisivuihin kohdistuvaa muutosta/toimenpidettä.

Joutjärven etelä- ja itärannalle on syntynyt korkeatasoisten huviloiden ja omakotitalojen alue, joka yhdessä järvimaiseman ja jyrkän mäntyrinteen kanssa muodostaa edustavan kokonaisuuden. Rannan vanhimpia asuinrakennuksia ovat puutarhuri Mauri Salmen 1930-luvun lopulla rakennuttama talo Viipurintie 16:ssa ja liikemies Ernst Lindqvistin 1938 rakennuttama talo Talaanrannankatu 6:ssa. Salmen puutarhassa on runsaasti hänen itsensä jalostamia omenapuita. Lindqvistin talo on suunniteltu englantilaisten esikuvien mukaan. Alueella on monta lahtelaisen arkkitehdin Unto Ojosen suunnittelemaa omakotitaloa: Viipurintie 18:n paritalo, jonka Ojonen piirsi 1966, Viipurintie 22:n omakotitalo, jonka Ojonen suunnitteli omaan käyttöön vuonna 1955, Viipurintie 26 vuodelta 1960 sekä Talaanrannankatu 8 vuodelta 1949. Näistä kaksi varhaisinta ovat erityisen edustavia. Viipurintie 22:ssa on omakotitalon lisäksi 1920-luvulla rakennettu asuintalo sekä sauna. Myös Erkki Bäckströmin 1944 piirtämä Joutjärvi Oy:n johtajan asunto sivurakennuksineen Rintalantie 13:ssa on erikseen mainittava. Siinä on ajalle tyyppillisiä, taitavasti suunniteltuja detaljeja sekä tasokkaita materiaaleja. Pihapiiri on erityisen komea avarine näkymineen. Rannan vehmas, sopusointuisella mittakaavalla rakentunut kokonaisuus ansaitsee tulla kohdeksi huvilamaisena ja väljänä enemmän kuin urbaanin lähiömäisenä alueena.

Möysä

Joutjoentien pientaloalue

Joutjoentie, Sarkatie, Kuusitie, Yhdyskatu ja Kahvakatu, 15170 Lahti

Valmistumisvuosi: 1940–1959

Suunnittelija: Oskari Häkämies, Erkki Toivonen, Yrjö Kurkela, Arvi Lepikkö, Tauno Niemioja

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

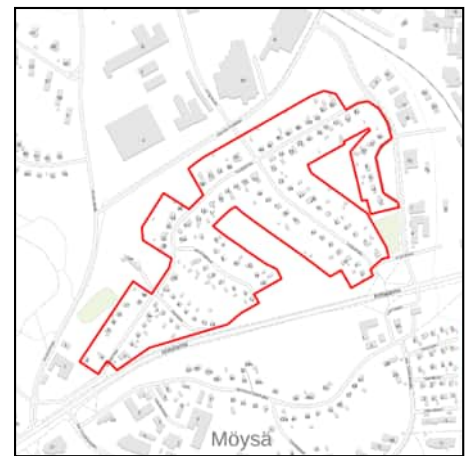
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Joutjoentie 33:ssa kattomuodon muutos 2010.
Lisäksi alueella 11 kpl laajennusta tai julkisivuihin kohdistuvaa muutosta/toimenpidettä.

Joutjoentien, Yhdyskadun, Kuusitien ja Sarkatien varrelle perustettiin 1940-luvun lopulla tontteja siirtoväelle ja rintamamiehille. Kahvakadun tontit kaavoitettiin 1950-luvulla. Alue rakennettiin pääasiassa 1940-luvun lopulla ja 1950-luvun kuluessa. Asuinrakennukset ovat suurelta osin puolitoistakerroksista jälleenrakennuskauden tyyppiä. Ne on sijoitettu säännöllisesti katujen varsille niin, että ympärille jää runsaasti puutarhaa. Alue onkin hyvin vihreä. Suunnittelijat ovat pääasiassa lahtelaisia rakennusmestareita, kuten Oskari Häkämies, Erkki Toivonen ja Yrjö Kurkela. Lahtelaisen arkkitehdin Arvi Lepikön itselleen rakennuttama ateljee- ja asuintalo Joutjoentie 2:ssa kuuluu alueen korkeatasoisimpiin. Sen arkkitehti on säilynyt sekä ulkoa että sisältä lähes alkuperäisessä asussa. Rakennus on korjattu entistään vuonna 2011. 1940- ja 1950-luvun asuntoalueisiin kuului yleensä osuuskauppa. Lahden Osuuskaupan Joutjoentien myymälä avattiin 1949. Rakennuksen suunnitteli lahtelainen arkkitehti Tauno Niemioja samana vuonna. Se ei enää ole alkuperäisessä käytössään, mutta muistuttaa tyyppillisellä hahmollaan menneestä elämänmuodosta. Yhdyskatu 23:ssa oli yksityinen elintarvikemyymälä, jonka rakennuksen piirsi Arvi Lepikkö vuonna 1950. Se on muutettu asuinkäyttöön. Jälleenrakennuskauden ominaispiirteitä, rakennusten sijoittelutapaa ja vanhaa kasvistoa kannattaa vaalia.

Kerinkallio

Katrinkadun omakotitalot

Katrinkatu 1–11 ja 2–8 sekä Isomäenkatu 10, 15500 Lahti**Valmistumisvuosi: 1960–1969****Suunnittelija: Paul G. Roth, Oskari Häkämies, Erkki Toivonen, Onni Viljamaa, Puutalo Oy****Arvotuskriteerit**

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Isomäenkadusta erkaneva Katrinkatu muodostaa tiukkoine mutkineen ja jyrkkine mäkinen hienon 1960-luvun pienmiljöön, intiimin ja inhimillisen ympäristön. Ajan tavoitteet luonnonläheisyydestä ja maiseman merkityksellisyydestä havainnollistuvat oivallisesti. Kadut myötäilevät maaston muotoja, ja pihat rajautuvat tukimuurien avulla kauniisti katuihin. Alue syntyi asemakaava-arkkitehti Paul G. Rothin vuosina 1952 ja 1961 laatimien kaavojen pohjalta 1950-luvulla ja 1960-luvun alussa. Ensimmäisessä asemakaavassa rakennusten kooksi määrättiin 150 neliometriä, joka oli tarkoitettu kahdelle asunnolle, ”mahdollisia vuokralaisia tai naimisissa olevia perheen omia jäseniä silmälläpitäen”. Myöhemässä asemakaavassa asumisväljyys oli kasvanut 180 neliometriin. Kadun varret oli määrätty istutettaviksi. Rakennukset määrättiin yksikerroksisiksi. Matalat, loivan satulakaton kattamat omakotitalot olivat 1950-luvun uutuus Lahdessa sodanjälkeiselle rakentamiselle tyyppisten puolitoistakerroksisten omakotitalojen jälkeen. Vaikutteet tulivat Yhdysvalloista Suomeen 1940-luvulla erityisesti arkkitehti Alvar Aallon myötävaikutuksella. Katrinkadun ja Isomäenkadun talojen suunnittelijoina olivat lahtelaiset rakennusmestarit, muun muassa Oskari Häkämies, Erkki Toivonen ja Onni Viljamaa. Katrinkatu 7:ssä on myös yksi tyyppitalo, Puutalo Oy:n Seppo.

Kerinkallio

Liipola

15610 Lahti

Valmistumisvuosi: 1960–1969

Suunnittelija: Olavi Laisaari, Unto Ojonen, Jorma Salmenkivi, Raimo Louko

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Yli puolessa rakennuksista on tehty julkisivuimenpiteitä.

Vuonna 1965 Lahden asemakaavapäälliköksi tuli arkkitehti Olavi Laisaari, kovan linjan funktionalisti ja äärrationaalisen suunnitteluideologian esitaistelija. Hänellä oli todennäköisesti vaikutuksensa siihen, että aikaisempi, Ruolan ja Mukkulan lähiöissä sovellettu suljetun asemakaavan periaate hylättiin ja siirryttiin kohti avointa muotoa, suhteellisen säännöllistä kaavaruudukkoa. Selvimmin vanhojen ja uusien tavoitteiden eron havaitsee mitoituksessa ja tehokkuudessa: kun Mukkulan ja Liipolan asukasmäärät olivat suurin piirtein samat, runsaat 6000 henkeä, oli Liipolan alue vajaat puolet Mukkulasta, noin 90 hehtaaria. Liipolan alue kaavoitettiin vuonna 1967 kaupungin asemakaavaosastolla entisille Kittelän talon maille, korkealle metsäiselle mäelle. Se rakennettiin 1960- ja 1970-luvun taitteessa. Alueen rungon muodostaa silmukkamainen katu, ajan ulossyöttöperiaatetta noudattava liikennemalli, jolta pistokadut johtavat pieniin pihayhteisöihin. Silmukka myötäilee kallion reunamia, ja lähiö istuu maisemassa kuin kallellaan olevalla lautasella. Alueen keskellä on laaja viheralue, jota reunustavat ylös mäelle nousevat suorat kevyenliikenteen polut. Tyyppillinen lähiö koostuu erilaisista asuintaloista sekä koulusta, ostoskeskuksesta ja seurakuntakeskuksesta, jonka suunnitteli arkkitehti Jorma Salmenkivi monitoimiperiaatteella. Keskus valmistui vuonna 1975. Se sulautuu ajan demokratiamallien mukaisesti matalana ja betonirakenteisena täydellisesti ympäristöönsä jopa niin, että viereinen lämpökeskus saattaa korkeampana varastaa katsojan huomion. Seurakuntakeskuksen sisätilat korjattiin 1990-luvun lopulla, jolloin ne kadottivat rakennuksen ulkoarkkitehtuurille vieläkin tyyppillisen 1970-luvun leiman. Asuinrakennuksia on suunnitellut muun muassa Unto Ojosen arkkitehtuuritoimisto. Liipolan Kesko Oy:n rakennustoimiston 1968 suunnittelema ja lahtelaisen rakennusarkkitehdin Raimo Loukon 1985

laajentama ostoskeskus on yksi Lahden parhaiten alkuperäisen muotonsa – matalan, kompaktin ja eleettömän arkkitehtuurin – säilyttäneistä ostoskeskuksista, vaikka sen perinteiset kauppamuodot ovat lähes hävinneet. Liipolan peruseriaatteet, luonnonläheisyys, väljätkö mutta tehokas rakennustapa ja hieno metsäluonto ovat säilyneet. Paikoin rakennukset ovat kärsineet kovakouraisista uudistuksista, jotka eivät ole ottaneet huomioon alkuperäisarkkitehtuurille ominaista eleettömyyttä.

Kerinkallio

Kerinkallio

15500 Lahti

Valmistumisvuosi: 1940–1949**Suunnittelija: Kaarlo Könösen, Erkki Toivonen****Arvotuskriteerit**

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

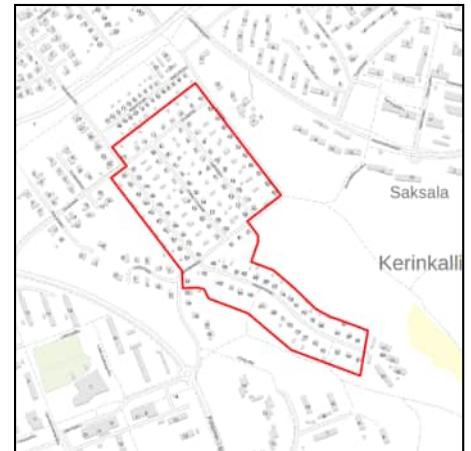
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Alueella tehty lukuisia laajennuksia tai julkisivuihin kohdistuvia muutoksia/toimenpiteitä.

Kerinkallio on kaupunginarkkitehti Kaarlo Könösen vuonna 1945 laatiman asemakaavan pohjalta syntynyt yhtenäinen puolitoistakerroksisten asuintalojen alue, jonka rakennukset ovat suurelta osin Itä-Hämeen Maanviljelysseuran asutustoimikunnan tyyppitaloja. Ne on pääasiassa suunnitellut rakennusmestari Erkki Toivonen. Alue rakennettiin lähes kokonaan vuosina 1946–1948. Katuverkko on hyvin säännönmukainen ja suorakulmainen. Kooltaan yhtenäiset asuintalot on sijoitettu katonharja kadun suuntaisesti tonttien kadunpuoleisiin päihin. Talousrakennukset ovat tontin takaosassa. Alue on tiivis ja rytmikäs, mutta vuosien kuluessa rehevöityneet puutarhat antavat sille kodikkaan ja intiimin ilmeen. Aluetta on syytä kehittää sen alkuperäisistä suunnitteluperiaatteista käsin. Lahden Osuuskauppa rakennutti Kerintien varteen myymälän vuonna 1948. Se on tyyppinen aikansa edustaja, yksinkertainen, satulakattoinen, rapattu rakennus. Entinen myymälärakennus suojeltiin asemakaavalla vuonna 2011.

Kerinkallio

Pähkinäkuja

Pähkinäkuja, 15500 Lahti

Valmistumisvuosi: 1970–1979

Suunnittelija: Arkkitehtitoimisto Jussi Iivonen ja Pentti Aho Ky, Olavi Laisaari

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

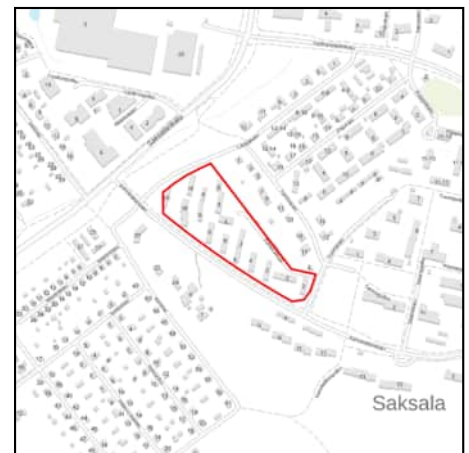
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Pähkinäkuja 2:ssa julkisivutoimenpiteitä 2004 ja 2014. Pähkinäkuja 4:ssa julkisivutoimenpiteitä 2009. Pähkinäkuja 6:ssa julkisivutoimenpiteitä 2009 ja kattomuodon muutos 2015. Pähkinäkuja 8:ssa julkisivutoimenpide 2018.

Pähkinäkujan rivitalot ovat osa entisille Iso-Saksalan maille kaavoitettua Saksalan asuinalueen asemakaavaa, jonka kaupungin asemakaavapäällikkö Olavi Laisaari allekirjoitti vuonna 1970. Kaava vahvistui samana vuonna. Saksalan asuinalue koostuu pääasiassa kookkaista kerrostaloista, joista tuolloin todettiin olevan kova puute eteläisessä Lahdessa. Kerinkallionkadun jyrkkään rinteeseen kaavoitetut kaksikerroksiset rivitalot olivat ajalle leimallista rakennustyyppiä. Ne suunnitteli Arkkitehtitoimisto Jussi Iivonen ja Pentti Aho Ky vuosina 1979–1981. Keltatiilliset rivitalot porrastuvat kauniisti maastoon ja muodostavat hallitun kokonaisuuden. Erityisesti 1970-luvun rivitalosuunnittelulle oli tyyppistä sijoittaa rakennukset pääty kadulle päin siten, että syntyy liikenteeltä suojattuja pihvoja, mutta myös rajattuja sisäänpäin kääntyneitä asumisyksiköitä. Pähkinäkujan rivitalot ovat kuvaava esimerkki tästä. Ajan tapan rakennuksissa on myös hyvin lyhyet räystäävät ja niitä on korostettu värikkäin yksityiskohdin. Pieni metsikkö ja Paskurinoja täydentävät rakennusryhmää.

Kerinkallio

Pajukatu 1–19, Pajukatu 12, Tammikatu 1–14

Pajukatu 1–19, Pajukatu 12, Tammikatu 1–13, 15520 Lahti**Valmistumisvuosi: 1940–1959****Suunnittelija: Arvi Lepikkö, Unto Ojonen, Tauno Niemioja****Arvotuskriteerit**

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: Pajukatu 1:ssä talousrakennuksen sisäisiä ja julkisivumuutoksia 2004. Pajukatu 11:ssä kahden asunnon talon laajennus 2016. Pajukatu 17:ssä laajennus 2014 ja julkisivutoimenpide 2018. Tammikatu 7:ssä ja 13:ssä omakotitalojen laajennukset. Pajukatu 12:ssä julkisivutoimenpide 2009.

Pajukadun luoteispuolella sijaitsevat Upo Oy:n neljän perheen asuintalot suunnitteli lahtelainen arkkitehti Arvi Lepikkö vuonna 1946. Taloja rakennettiin kymmenen, kaikki samoin piirustuksin. Rakennukset ovat puolitoistakerroksisia, melko yksinkertaisia omakotitaloja, joiden julkisivuja on tehostettu viehättävillä yksityiskohdilla, kuten pyöreillä ikkunoilla ja molemmissa päädyissä sijaitsevilla terasseilla pikku pergoloineen. Taloja on myöhemmin muuteltu jonkin verran yksityiskohdiltaan ja materiaaleiltaan. Pajukatu 12:ssä sijaitseva Upo Oy:n kuuden perheen talo on Lahden ensimmäinen rivitalo sanan modernissa merkityksessä. Sen suunnitteli lahtelainen arkkitehti Unto Ojonen vuonna 1946. Ensimmäisessä kerroksessa sijaitsivat perheiden olohuoneet ja keittiöt, toiseen kerrokseen oli sijoitettu makuuhuoneet. Talo on mittasuhteiltaan ja detaljoinneiltaan erityisen edustava. Pajukadun päässä Tammikatu 7–9:ssä on lahtelaisen arkkitehdin Tauno Niemiojan vuonna 1953 piirtämä neljä huoneistoa käsittävä kaksikerroksinen rivitalo, joka on tasapainoisesti porrastettu rinteeseen. Tammikadun varrella on pääasiassa lahtelaisten rakennusmestareiden käsialaa olevia omakotitaloja. Kadunvarsi muodostaa miellyttävän kokonaisuuden. Rakennusten ominaisluonnetta ja kadunvarsimiljöiden mittakaavaa kannattaa vaalia.

Renkomäki

Renkomäen ramppi

Ohitustie, Uusi Orimattilantie, 15680 Lahti

Valmistumisvuosi: 1999

Suunnittelija: Tielaitos

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Helsingin ja Lahden välisen moottoritien viimeinen osuus avattiin liikenteelle syyskuussa 1999. Moottoritien varteen sijoitettiin useita taideteoksia. Lahden Renkomäessä tie päättyy ramppiin, jonka muotoili Tielaitos. Arkkitehti Kari Lindström suunnitteli siihen ympäristöteoksen, joka käsittää kaksi osaa, Blue Brakes -valoteoksen ja Light Spin -nimisen pylonin. Blue Brakes eli Siniset jarrut muodostuu valotolpista, jotka on sijoitettu kolmen kilometrin matkalle ennen Lahden-liittymää. Valotolpat tihenevät kohti ramppia suhteessa 0,9. Lopulta tolpat muuttuvat rampin kaiteeseen sijoitetuksi valojuovaksi. Kaiteen pystytuet on kallistettu hieman ulospäin tehostamaan vauhdin vaikutelmaa. Valot ja valojuova ovat sinisiä. Väri juontuu Lahden sinisestä. Ramppi kiertyy 30 metriä korkean pylonin, Light spinin, ympärille. Pyloni on valmistettu perforoidusta teräksestä, jonka silmäkoko pienenee ylöspäin. Jalustassa on kivinen kompassi, joka osoittaa Lahden torille. Taideteos toimii ainoastaan pimeällä, mutta sen kinetiikka tarjoaa ainutlaatuisen urbaanin elämyksen yhdistyneenä moottoritien vauhtiin.

Renkomäki

Venetsia

15610 Lahti

Valmistumisvuosi: 1940–1959

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: 9 kpl laajennusta ja 3 kpl julkisivuihin kohdistuvaa toimenpidettä.

Vartio-ojan kiemurtelevaan mutkaan nousi 1940- ja 1950-luvun kuluessa omakotialue, joka tulvivan ojan myötä sai nimen Venetsia. Alue liitettiin Orimattilasta Lahteen vuonna 1956, ja se kaavoitettiin 1960. Venetsiaa leimaa kuusi suoralinjaista yhdensuuntaista katua ja yhtenäinen rakennustapa, joka tosin paikoin on ehtinyt rikkoutua. Talot ovat puolitoistakerroksista, satulakattoista tyyppiä. Alueen yhtenäisyyteen kannattaa kehittämistoimien yhteydessä kiinnittää huomiota.

Laune

Sylvia-koti

Kyläkatu, 15700 Lahti

Valmistumisvuosi: 1970

Suunnittelija: Pertti Luostarinen, Erik Liljeblad, Jorma Salmenkivi

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Asuntolan laajennus 2003, talousrakennuksen laajennus 2009, julkisivutoimenpide 2014, erityisryhmien asuinrakennuksen käyttötarkoituksen muutos 2020 sekä yleissivistävien oppilaitosten rakennusten käyttötarkoituksen muutos 2021. Alueelta on purettu teollisuus-/pienteollisuustalo vuonna 2022, kaksi erityisryhmien asuinrakennusta vuonna 2022 ja yleissivistävien oppilaitosten rakennus vuonna 2023. Vuonna 1984 valmistunut omakotitalo on saanut purkamisluvan alkuvuodesta 2024.

Sylvia-koti muutti Hyvinkäältä Lahteen vuonna 1970. Kaupunki tarjosi kodille maata Ristolán tilalta Renkomäestä, jonne vähitellen kohosi kehitysvammaisten kuntoutukseen tarkoitettu kyläyhteisö. Nimensä se sai Sakari Topeliuksen lapsenlapselta Sylvia Nybergiltä, erityislahjakkaalta tytöltä, joka kuoli nuorena vaikeaan sairauteen. Hänen serkkunsa Carita Stenbäck perusti Sylvia-kodin 1957. Ristolán uutta kyläyhteisöä alettiin rakentaa vuonna 1969. Ensimmäiset viisi rakennusta: koulu kellortorneineen, työpaja sekä kolme asuintaloa valmistuivat seuraavana vuonna. Niiden esikuvana oli Skotlannissa asuneen unkarilaisen arkkitehdin Gabor Tallon rakennustaide. Helsingiläinen arkkitehti Pertti Luostarinen laati piirustukset Tallon suunnitelmien pohjalta. Tavoitteena oli avaruus ja valoisuus. Vuosina 1974–1975 pystytettiin jälleen viisi taloa, työpaja-koulu, navetta, kasvihuone ja kaksi asuinrakennusta, lahtelaisen arkkitehdin Erik Liljebladin suunnitelmien pohjalta. Vuonna 1981 valmistui lahtelaisen arkkitehdin Jorma Salmenkiven piirtämä soitintyöpaja ja 1983 asuinrakennus, niin ikään Salmenkiven käsialaa. Hän suunnitteli vielä kolme asuinrakennusta ja huoltorakennuksen 1984, koulun laajennuksen 1985, Sylvia-talon 1986 sekä kolme asuintaloa ja työpajan 1987. Asuinrakennukset on tarkoitettu henkilökunnan ja hoidokkien yhteisiksi kodeiksi. Näiden lisäksi kylässä on kutomatyöpaja, joka on hirsinen valmistalo, sekä Ristolán vanha lato. 1990-luvun lopulta lähtien rakennuksia on peruskorjattu tamperelaisen arkkitehdin Maarit Holttisen

suunnitelmien mukaan. Tavoitteena on ollut arkkitehtuurin monipuolistaminen esimerkiksi niin, että mustan ja valkoisen rinnalle on lisätty muita värejä, taloihin on rakennettu kuisteja ja niitä on korotettu. Sisäarkkitehtuuri perustuu paljolti puun käytölle ja runsaalle päivänvalolle. Seinät on käsitelty laseeraamalla. Erityisen vaikuttava on Sylvia-talon Joutsen-sali, jonka tilavaikutelma on lähes sakraali. Kylän rakenne perustuu ympyrän muodolle. Rakennukset kiertävät suojaavia pihvoja. Maastoa on käsitelty niin, että pihan keskellä on kumpare. Pihat tarjoavat virikkeellisiä leikkipaikkoja, joissa on erilaisia luonnonmuotoja sekä runsaasti kasveja. Alkuperäiset suunnitteluperiaatteet ovat vaalimisen arvoisia. Viime vuosina useita rakennuksia alueella on purettu erilaisten rakenteellisten ja sisäilmaongelmien takia. Alueen arvokkaita suunnitteluperiaatteita on syytä noudattaa myös mahdollisessa täydennysrakentamisessa.

Laune

Taiteilija Olavi Lanun koti ja ateljee

Kuhankeittäjänkatu 2, 15700 Lahti

Valmistumisvuosi: 1950–1959

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Nykyisin taiteilija Olavi Lanun ja taiteilija Tarja Lanun kotina ja ateljeena toimiva rakennus valmistui 1950-luvulla Patomäen Puutarhan tarpeisiin. Puutarha perustettiin 1945. Päärakennus on suunniteltu vuonna 1944. Tontilla oli lisäksi kolme pitkää kasvihuonetta. Päärakennus on tehty savitiilestä, jonka Olavi Lanu ensin maalasi, sitten vuonna 1994 rappasi vaaleaksi. Ensimmäisessä kerroksessa oli alun perin kasvien käsittelytilat, toisessa kerroksessa puutarhurin huone ja keittiö, työntekijöiden yhteiskeittiö ja huoneet sekä idätyshuone. Rakennuksen tilarakennetta on muutettu huomattavasti vuosikymmenten aikana, esimerkiksi vanhan muuntajan paikalle on tehty huoneita, ja idätyshuoneen seinät on poistettu. Myöhemmin päärakennuksessa toimi autokorjaamo, kunnes taiteilija Olavi Lanu osti kiinteistön vuonna 1970. Yksi kasvihuoneista oli tällöin jo purettu, kahdesta muusta tuli taiteilijan työtiloja ja varastoja. Nytemmin kaikki kasvihuoneet on purettu. Talon pihalla kasvaa monia Patomäen Puutarhan aikaisia koristekasveja. Talonpojantien puolella kasvaa vuodelta 1952 peräisin oleva kuusiaita, joka muistuttaa vieressään aikanaan kulkeneesta tiestä.

Laune

Alijuhakkalantie

Alijuhakkalantie, 15700 Lahti

Valmistumisvuosi: 1950–1959

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: 3 kpl laajennusta ja 5 kpl julkisivuihin kohdistuvaa muutosta/toimenpidettä.

Alijuhakkalantie sai muotonsa vuonna 1948 laaditussa asemakaavassa. Se muodostaa tasapainoisen näkymän puolitoistakerroksisine, harjakattoisine asuintaloineen, jotka on sijoitettu yhtenäisesti säännöllisiin riveihin lähelle katulinjaa. Puutarhat ovat vuosien varrella kasvaneet reheviksi ja tekevät hyvin ilmeensä säilyttäneestä alueesta viihtyisän. Alkuperäisiä piirteitä kannattaa vaalia.

Laune

Keijupuisto

Launeenpolku, 15700 Lahti

Valmistumisvuosi: 1970–1979

Suunnittelija: Arkkitehtitoimisto Rastimo & Sipinen, Erik Castrén, Lauri Saarinen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Tapparankatu 3:ssa julkisivutoimenpiteitä 2020. Tapparankatu 5:ssä julkisivutoimenpiteitä 2010 ja käyttötarkoituksen muutos 2002. Kivikatu 6:ssä talousrakennuksen laajennus 2004.

Keijupuiston asemakaavan laati Arkkitehtitoimisto Rastimo & Sipinen vuonna 1967. Kaava vahvistui seuraavana vuonna. Suunnitelmalla korvattiin aiempi omakotikaava. Uuden kaavan tavoitteena oli korjata eteläisen Lahden kerrostaloasuntovajetta. Lähiö rakennettiin entisille Yli-Marolan pelloille massiivisena ruutukaavakudelmalla. Kaikkiaan alueelle nousi 11 kuusikerroksista ja yksi seitsenkerroksinen talo sekä niihin liittyvät äitiysneuvolatilat, jotka kaupunki edellytti rakennettaviksi maakauppasopimuksen mukaisesti. Alue mitoitettiin noin 2000 asukkaalle. Alfredinpuisto ympäröi asuintaloja pieninä viherlaikkuina. Se sai nimensä alueella sijaitsevan, Lahden vanhoihin kantataloihin kuuluvan Marolan isännän mukaan. 1960-luvun kuluessa ryhdyttiin Suomessa kritisoimaan vapaasti sijoitettujen piste- ja lamellitaloalueiden ryhdittömyyttä ja yksitoikkoisuutta. Jotkut suunnittelijat reagoivat tähän kehittämällä tiukkoja järjestelmiä, joissa rakennukset muodostivat selvästi hahmotettavia, kurinalaisia ryhmiä. Esikuvat otettiin ennen kaikkea hollantilaisesta asuinaluearkkitehtuurista. Keijupuisto on Lahden ainoa puhtaasti avoimeen muotoperiaatteeseen perustuva lähiö. Se pohjautuu Lahden tuolloisen asemakaavapäällikön Olavi Laisaaren näkemyksiin äärimmäisen tehokkaasta, joustavasta ja totunnaisista kauneusarvoista vapautuneesta urbaanista rakenteesta. Keijupuiston tiukka ruudukko noudattaa strukturalismin ideaa loputtomiin toistettavasta kuviosta, joka ei ole sidottu maastoon eikä rakennuspaikkaan. Toisaalta ruudukon takana on myös ajatus tehokkaasta, mahdollisimman vähäisiin nosturiratoihin perustuvasta rakennustyömaasta. Rakennussuunnitelmat laati lahtelainen Erik Castrén ja Lauri Saarinen arkkitehtitoimisto. Vaikka Keijupuisto edustaa avointa lähiömallia, se muodostaa kuitenkin oman rauhallisen, kiinteän

maailmansa. Se on esteettisesti yhtenäinen ja tyylipuhdas.

Laune

Patomäen pientaloalue

15700 Lahti

Valmistumisvuosi: 1970–1979

Suunnittelija: Olavi Laisaari, Paul G. Roth

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

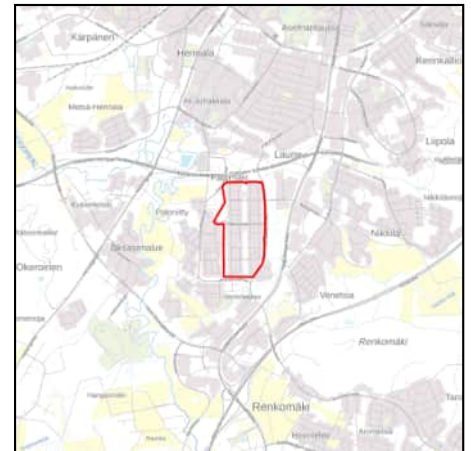
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Lukuisia kattomuodon muutostöitä, julkisivuihin kohdistuvia toimenpiteitä sekä laajennuksia.

Patomäen 45 hehtaarin ja 1500 asukkaan omakotialue kaavoitettiin vuonna 1965. Kaavaa tarkistettiin 1968, jolloin kerrostalotonteista luovuttiin, koska maaperä osoittautui vaikeasti rakennettavaksi. Kaavan on allekirjoittanut asemakaavapäällikkö Olavi Laisaari. Hän laati täsmällisen ruutukaavan, joka oli ajan uutuuksia Lahdessa: aikaisemmin pientaloalueet noudattivat orgaanisempia, maastoa myötäileviä kaavoitusperiaatteita. Kaavan järjestelmällisyys korostuu tasaisessa, harvaa männikköä kasvavassa maastossa. Kaavoitusideana oli alati laajentuva yhtenäinen verkko, joka olisi aina valmis, mutta toisaalta jatkuvasti kasvatettavissa. Esikuvana lienee ollut vuonna 1964 julkaistu Jyväskylän Kortepohjan asemakaavakilpailu, jonka voitti arkkitehti Bengt Lundstenin ruutuperiaatehdotus. Laisaaren tavoitteena oli suunnitella tiivis ja kaupunkimainen pientaloalue, jonka sisälle muodostuisi sydänkortteleita, kuten hän niitä kutsui, suljettuja asukkaiden yhteisiä ulkotiloja. Tiivistavoitteen ohella Laisaari piti puistoja ja vihervyöhykkeitä yhtenä olennaisimmista asukkaiden viihtymiseen vaikuttavista suunnittelutekijöistä, joten hän osoitti yli neljäsosan koko alueesta puistoksi. Puistoalaa jouduttiin kaavoittamaan vieläkin enemmän, koska kävi ilmi, että alueen itäosassa virtaavan Paskurinojan rantakaistoja ei voinut osoittaa asumiselle. Patomäen alue koostuu neljästä kokoojakatujen rajaamasta asuntosolusta, joista keskimmäiseen Laisaari sijoitti kaupat ja asukkaiden yhteistilat. Kuhunkin soluun tuli 80 pientalotonttia, jotka olivat keskenään hieman erikokoisia. Tonttien koko kasvaa alueen ulkoreunoja kohti. Solut jakautuvat neljään ryhmään, joiden keskellä on jalankulkuraitti ja lasten leikkipaikka. Tarkoitus oli, että jokainen asuntoryhmä olisi keskenään arkkitehtonisesti mahdollisimman yhtenäinen, mutta kuitenkin riittävän vaihteleva. Tavoiteltiin tasapainoista kokonaisuutta, missä onnistuttiinkin. Patomäen alue edustaa 1970-luvun matalaa, yksikerroksista, tasakattoista, vielä suhteellisen

maltillisen kokoista pientalorakentamista. Asuntojen koot ovat 180–210 neliömetriä. Asemakaava-arkkitehti Paul G. Roth suunnitteli alueen eteläosaan pienen laajennuksen Laisaaren hengessä vuonna 1972. Kaava vahvistettiin 1973. Uudella alueella on omakotitalojen lisäksi myös rivitaloja.

Laune

Launeen pientaloalue

15700 Lahti

Valmistumisvuosi: 1950–1959

Suunnittelija: Carolus Lindberg, Jorma Järvi, Elsa Arokallio, Oskari Häkämies, Pauli Leiskallio, Jaakko Kurkela, Leo Vesanen, Lauri Ahola

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: Alueella tehty lukuisia laajennuksia tai julkisivuihin kohdistuvia muutoksia/toimenpiteitä.

Launeen pientaloaluetta kaavoitettiin ensimmäisen kerran, kun professori Carolus Lindberg laati vuonna 1936 Lahden kaupungin eteläisten osien asemakaavan. Siinä hahmoteltiin kaupunkiin vuonna 1933 liitettyjen maitten käyttö. Alueen katuverkosto ja nimistö ovat suurelta osin peräisin tästä kaavasta. Myös etelä-pohjoissuunnassa aluetta halkova puistovyöhyke esiintyy Lindbergin suunnitelmassa nimellä Nikulanpuisto. Asemakaavaa on muutettu ja täydennetty sittemmin useassa vaiheessa. Kaavaa alettiin toteuttaa rakentamalla 35 pientä paritaloa Rahkakadun, Suorankulmankadun, Mustamäenkadun ja Pajusillankadun varteen vuosina 1944–1945. Sen jälkeen rakentaminen jatkui tiiviinä pitkälle 1950-luvulle, ja vuosina 1953–1954 syntyi esimerkiksi Närekadun erittäin yhtenäisenä säilynyt puolitoistakerroksisten omakotitalojen alue. Osa Launeen pientaloalueen tonteista luovutettiin siirtoväelle ja rintamamiehille. Sodanjälkeinen vaikea asuntopula vaikutti siihen, että suhteellisen suurikokoinen alue rakentui tasapainoisesti ja yhtenäisesti. Yksittäiset katunäkymät sisältävät kuitenkin hallittua vaihtelua. Talojen suunnittelijoina on sekä Suomen rakennustaiteen merkkiniimiä, kuten arkkitehdit Jorma Järvi ja Elsa Arokallio, että runsaasti lahtelaisia rakennusmestareita, kuten Oskari Häkämies, Pauli Leiskallio, Jaakko Kurkela ja Leo Vesanen. Mäntsäläntien ja Närekadun kulmassa avattiin 1955 Lahden Osuuskaupan myymälä. Sen tyyppiirustukset oli suunnitellut lahtelainen rakennusmestari Lauri Ahola. Se on arvokas katoavan elämänmuodon ja rakennustyyppien edustajana. Rakennuksia on joissakin kohdin laajennettu ja niiden lomaan on pystytetty uusia. Nämä muutokset eivät aina ole olleet omiaan säilyttämään kohteen erityisluonnetta, joka perustuu alueen väljyyteen, jälleenrakennuskauden rakennusten yksinkertaisiin materiaaleihin, pieneen mittakaavaan ja niukkaan muodonantoon. Launeen

pientaloalue on asutushistoriallisesti ja rakennustaiteellisesti merkittävä.
04/2024 Aluerajausta on supistettu siten, että vuonna 2000 valmistunut
Suorakulmankatu 4 on jätetty aluerajauksen ulkopuolelle.

Laune

Launeen lastentalo

Tapparakatu 15, 15610 Lahti

Valmistumisvuosi: 1956

Suunnittelija: Erik Castrén

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

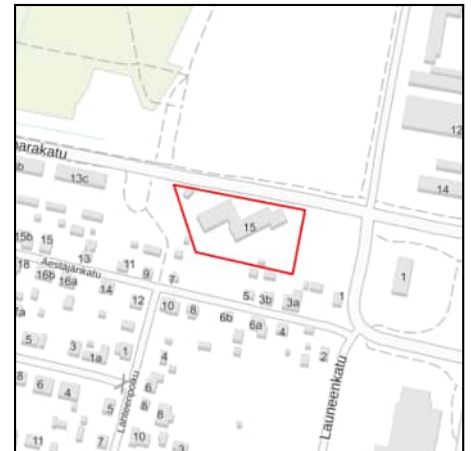
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: -

Arkkitehti Erik Castrén suunnitteli Launeen lastentalon vuonna 1954 kaupungin omalla talonsuunnitteluosastolla. Se valmistui 1956 ja oli kaupungin ensimmäinen kunnallinen lastentalo. Rakennukseen sijoitettiin seimi, lastentarha, lastenkoti ja äitiysneuvola. Lastentalon mittakaava on miellyttävä ja maisemaan sopiva. Se sijaitsee pellolla Launeen pientaloalueen reunalla. Matala rakennus on osin yksi-, osin kaksikerroksinen ja syntyjälleen tyyppillisesti vaaleankeltainen ja roiskerapattu. Pihan puolelle jaoteltujen pienempien volyymien väleihin syntyy suojaisia leikkipaikkoja. Rakennusta on vuosien kuluessa muutettu lukuisia kertoja pääasiassa kaupungin omien suunnittelijoiden voimin. Nämä muutokset eivät kaikilta osin ole sopusoinnussa talon alkuperäisen mittakaavan ja materiaalivalintojen kanssa. Talon alkuperäisiä suunnitteluperiaatteita kannattaa vaalia.

Asemantausta

Launeen kirkko

Tapparakatu 22, 15700 Lahti

Valmistumisvuosi: 1953

Suunnittelija: Erik Lindroos

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: -

Helsinkiläinen arkkitehti Erik Lindroos suunnitteli nykyisen Launeen kirkon alun perin seurakuntataloksi vuonna 1952. Rakennus valmistui vuonna 1953. Se on nykyisin Lahden toiseksi vanhin kirkkorakennus. Launeen seurakunta perustettiin 1954. Vuoden 1956 suuren alueliitoksen myötä sen jäsenmäärä kasvoi huomattavasti, ja seurakuntatalo kävi ahtaaksi. Lindroos suunnitteli laajennuksen vuonna 1958. Sen yhteydessä kirkkosalia levennettiin etelän suuntaan ja rakennuksen vieressä ollut suuri metalliristi korvattiin kellotapulilla. Laajennuksen valmistuttua seurakuntatalo vihittiin kirkoksi. Launeen kirkko on Lahden ensimmäinen työkeskukseksi suunniteltu kirkko. Siinä on paitsi kirkkosali, myös raamattupiiri- ja kerhotiloja sekä työntekijäin asuntoja. Kirkkorakennus ilmentää 1950-luvun hienopiirteistä intiimiä arkkitehtuuria. Vaalea rappaus, erilaiset tiilet, liuskekivet sekä muutamat harkiten sijoitetut puut henkivät ajattomuutta ja hartautta. Kirkkosalin sisustus on säilynyt lähes alkuperäisenä lukuun ottamatta lahtelaisen arkkitehdin Satu Päivärinteen 1994 suunnittelemia alttari- ja saarnatuolimuutoksia. Salin teemana on tiimalasin muoto, jota arkkitehti Lindroos on käyttänyt muun muassa penkeissä ja alttarikaiteessa. Kalusteet on toteuttanut Nupposen huonekaluliike vuonna 1953. Alttariseinällä on yksinkertainen puuristi, sekin aikakaudelle tyyppillinen ratkaisu. Salissa ja sivukäytävässä on myös kauniita 1950-luvun kupari- ja messinkivalaisimia. Vuosina 2000–2001 kirkossa toteutettiin laajat arkkitehti Satu Päivärinteen suunnittelemat korjaustyöt, joissa muutettiin muun muassa kellaritiloja ajanmukaisiksi kokoontumishuoneiksi. Pääasiallinen sisääntulosuunta on nyt kirkon takana sijaitsevalta paikoitusalueelta. Saapuminen sakraaliin tilaan on arkipäiväistynyt. Kirkko on ympäröity tiilielementtimuurilla, jonka luonne vaikuttaa herkässä ympäristössä liian raskaalta. Kirkon ajalleen tyyppillinen arkkitehtuuri on harvinaista ja erittäin merkittävää.

Asemantausta

Kerintie ja Leantie

Kerintie 1–31, Leantie 4–22, 15100 Lahti

Valmistumisvuosi: 1940–1959

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: 8 kpl laajennusta tai julkisivuihin kohdistuvaa muutosta/toimenpidettä.

Kerintien lounaispuoli ja Leantien koillispuoli rakentuivat 1940- ja 1950-luvun kuluessa alueen saatua asemakaavan 1945. Kerintiellä rakennukset ovat lähellä katulinjaa orapihlaja-aitojen takana, ja puutarhat jäävät talojen taakse. Leantiellä istutusvyöhykettä on myös talojen edessä, ja rakennukset on sijoitettu keskelle tonttia. Rakennukset ovat puolitoistakerroksisia ja harjakattoisia, Kerintiellä pääasiassa rapattuja, Leantiellä myös lautaverhottuja. Katunäkymät ovat yhtenäiset ja viihtyisät. Vanhat pihapuut ja kasvit lisäävät kodikkuutta. Näitä ominaisuuksia kannattaa vaalia.

Sopenkorpi

Sopenkorven teollisuusalue

15800 Lahti

Valmistumisvuosi: Ei tiedossa**Suunnittelija: Ei tiedossa****Arvotuskriteerit**

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
Edustavuus
Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Alueella tehty useita käyttötarkoituksen muutoksia, laajennuksia sekä julkisivutoimenpiteitä.

Vuonna 1912 kaupunki hankki omistukseensa Sopenkorven alueen tarkoituksenaan sijoittaa sinne, pääradan ja siitä johdetun pistoraitteen varteen tehtaita ja verstaita. Alue kaavoitettiin 1922 osana läntisten liitosalueiden asemakaavaa. Suuri osa Sopenkorven nykyisistä teollisuusrakennuksista ilmentää kohti 1960-lukua kiihtynyttä teollisuusrakentamisen kasvukautta. 1990-luvun jälkeen Sopenkorpi on paikoin konttoristunut.

Sopenkorpi

Kirveskatu

Kirveskatu, 15800 Lahti

Valmistumisvuosi: 1950–1979

Suunnittelija: Jorma Vuorelma

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

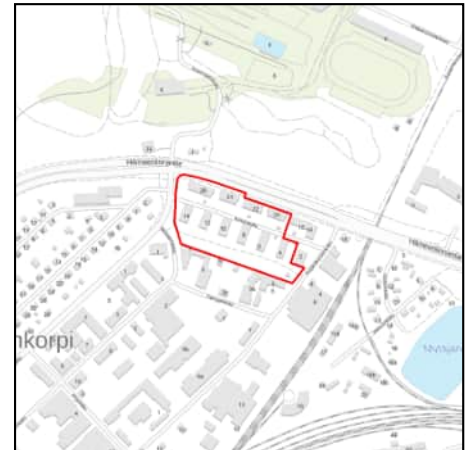
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Kirveskatu 10:ssä laajennus 2014. Kirveskatu 4:ssä, 20:ssä, 22:ssä, 24:ssä ja 26:ssä julkisivutoimenpiteitä.

Kirveskatu näkyy nimenä ja linjauksena jo arkkitehti Carolus Lindbergin vuonna 1922 laatimassa Lahden kaupungin laajennetussa asemakaavassa. Nimi tulee viereiselle Sopenkorven teollisuusalueen kaduille annetuista työkalujen nimistä. Asemakaavassa Kirveskadulle hahmoteltiin Suomessa uutta rakennustyyppiä, rivitaloja, jotka oli sijoitettu kadusta erilleen istutusvyöhykkeen taakse. Kaava ei tältä osin toteutunut. Kirveskatu esiintyy uudelleen kaupunginarkkitehti Kaarlo Könösen vuonna 1937 laatimassa, seuraavana vuonna vahvistetussa Lahden kaupungin läntisten osien asemakaavassa, nyt pienkerrostalojen alueena. Lopulliset asemakaavamuutokset ovat vuodelta 1950 ja 1957. Niissä Kirveskadun etelä- ja pohjoispuoli osoitettiin nelikerroksisille asuin- ja liiketaloille sekä varattiin tontti huoltoasemalle. Rakennusten sijoittelussa otettiin huomioon erityisesti lapset, joille järjestettiin runsaasti leikkipaikkoja asuintalojen yhteyteen. Kirveskadun alue oli ensimmäisiä keskustan ulkopuolelle sijoitettuja kerrostaloalueita Lahdessa. Kirveskadun rakennusten suunnitteluhistoria on harvinainen: Pienen alueen kaikki rakennukset 2000-luvun alun kerrostaloa lukuun ottamatta ovat yhden arkkitehdin, Jorma Vuorelman, suunnittelema hyvin pitkällä aikavälillä. Suunnitelmat ovat vuosilta 1957–1978, pääosin kuitenkin 1950- ja 1960-luvun vaihteesta. Vanhimmat ovat vaaleaksi rapattuja, niukasti muotoiltuja, noppamaisia rakennuksia, mutta 1960-luvun alussa uudet tuulet toivat nauhajulkisivut, betonin ja punatiilellä korostetut nurkat. 1970-luvun talossa on taas painotettu porrashuoneiden ja asuntojen erottamista julkisivuissa. Kirveskatu on intiimi, arkkitehtuuriltaan vaihteleva ja rikasmuotoinen asuntokatu, jonka tunnelmaa tiivistää kadun eteläpuolen bulevardimainen puistokaista.

Hennala

Enso-Gutzeitin pääkonttori ja aaltopahvitehdas

Hennalankatu 270, 15700 Lahti

Valmistumisvuosi: 1963

Suunnittelija: Antero Pernaja, Nils-Henrik Sandell

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
Edustavuus
Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
Historiallinen kerroksisuus

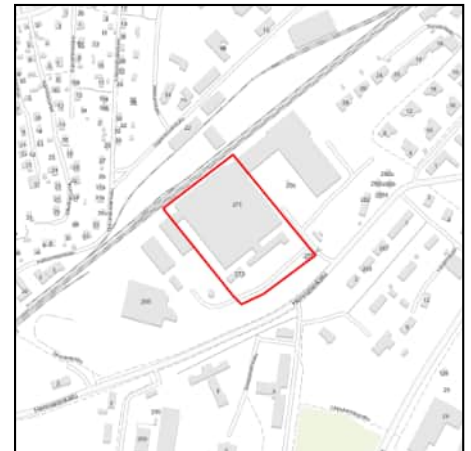
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Laajennukset 2006, 2012, 2015 ja 2016.

Tornator Oy:n Lahden rullatehdas perustettiin vuonna 1887 Hennalaan, rautatien, hyvien vesiyhteyksien ja koivumetsien äärelle. Tehdas laajeni ja sen tuotanto monipuolistui. Tornator oli ennen toista maailmansotaa Lahden alueen suurin työnantaja. Tehdasalue käsitti rullatehtaan laajennusosineen, isännöitsijän asuintalon, saunan, autotallin, maakellarin sekä laajan asuinalueen, joka nyt on pääosin purettu. Toisen maailmansodan jälkeen perustettiin puusepäntehtas ja sen yhteyteen muun muassa höyrykeskus. Pääosin punatiilinen kokonaisuus on suojeltu asemakaavalla vuonna 2005. Tornatorista tuli osa Enso-Gutzeitia vuonna 1934. Yhtiön järjestellessä toimintojaan päätettiin Helsingin aaltopahvitehtaat siirtää entisten Tornatorin tehtaiden yhteyteen. Vuonna 1963 uusi aaltopahvitehdas aloitti Lahdessa ja sai myös uudet tilat ja pääkonttorin. Enso-Gutzeitin luottoarkkitehti, helsinkiläinen Antero Pernaja suunnitteli yhtiökumpaninsa Nils-Henrik Sandellin kanssa konttorirakennuksen ja siihen liittyvän massiivisen aaltopahvitehtaan vuonna 1963. Kolmikerroksinen toimistorakennus toteutettiin betonielementeistä. Sen yksinkertaisen nauhajulkisivun tehoste on pääsuunnasta lähestyttäessä epäsymmetrisesti sijoitettu sisääntulo, jonka edessä on klassisesti leveät portaikot. Keskikäytäväperiaatteelle perustuva konttori on yhteydessä tehdasosaan kapean välikön kautta, jossa sijaitsevat työntekijöiden ja vierailijoiden kahviot. Laadukkaan tehdasalueen käyntikorttina toimii Pernajan ja Sandellin vuonna 1964 suunnittelema puhdaspiirteinen portinvartijan rakennus portteineen. Enso-Gutzeitin pääkonttori, portinvartijan rakennus ja aaltopahvitehdas edustavat huolellista, funktionaalista, itseään korostamatonta teollisuusarkkitehtuuria.

Jokimaa

Leevinkadun pientalot

Leevinkatu 7–9, 15700 Lahti

Valmistumisvuosi: 1964

Suunnittelija: Pentti Miikkulainen

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Helsinkiläisen arkkitehdin Pentti Miikkulaisen vuonna 1964 suunnittelema paritalo on oivallien esimerkki paikan ja arkkitehtuurin saumattomasta yhteydestä. Loivalle, laakealle, kallioiselle männikkörinteelle rytmikkäästi sovitettu matala punatiilitalo edustaa aikakautensa parhaita suunnitteluihanteita. Paritalon huoneistot ovat toistensa peilikuvia. Huoneistojen välissä sijaitsevat kummankin asunnon saunaosastot. Talon molemmissa päädyissä on autotallit, jotka on asetettu toisiinsa nähden poikkeavasti rikkomaan rakennuksen symmetrian ja pitkän massan.

Jokimaa

Jokimaan ravikeskus

Jokimaakatu 6, 15700 Lahti

Valmistumisvuosi: 1980–1989

Suunnittelija: Jorma Teerenmaa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

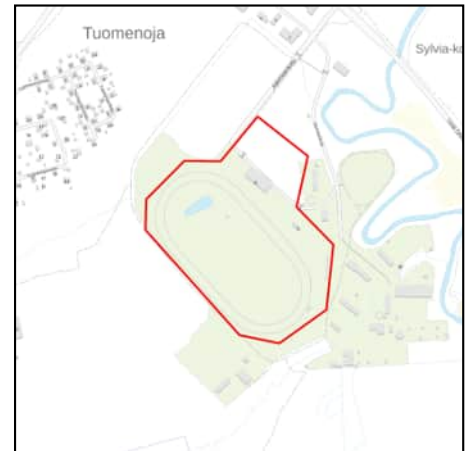
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: -

Lahden seutu on vanhastaan tunnettua hevoskasvatuksestaan. Jo kauppalan ajalla lahtelaiset viihtyivät raveissa, ja hollolalaismiesten sanottiin syntyneen piiskanlovi kainalossa. Lahden Hevosystäväinseura perustettiin 1908. Seura järjesti raveja maanteillä sekä talvella jäällä. Ravirata rakennettiin Salpausselän harjulle kaupungin länsipuolelle vuonna 1908. Uusi moderni ravikeskus perustettiin Jokimaalle 1980-luvun taitteessa vanhan radan käytyä ahtaaksi. Keskus on lahtelaisen rakennusarkkitehdin Jorma Teerenmaan käsialaa. Hän suunnitteli vuosina 1980 ja 1981 katsomorakennuksen valmennustallin, huoltorakennuksen, valjastuskatoksen, myyntikatoksen ja lipunmyyntikojut. Hevostallin piirustukset ovat vuodelta 1983 ja uuden valjastuskatoksen vuodelta 1987. Ulkototorakennus suunniteltiin vuonna 1990. Katsomo on rakennettu tiilistä, sen sijaan pienemmissä, puurakenteisissa ja punamullatuissa rakennuksissa on tavoiteltu maalaismiljöön tunnelmaa. Ravikeskus on rakennuksineen ja rakenteineen arvokas tyyppinsä ainoana edustajana Lahdessa. 04/2024: Aluerajausta on supistettu käsittämään ainoastaan katsomorakennus sekä ravirata ympäristöineen.

Kärpänen

Västäräkinkujan ja Kivitaskunkujan rivitalot

Västäräkinkuja, Kivitaskunkuja, 15810 Lahti

Valmistumisvuosi: 1990–1999

Suunnittelija: Juhani Boman, Hannu Neuvonen, Arkkitehtitoimisto Vuorelma – Salo

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
Edustavuus
Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Männistönrinne sai alkunsa vuonna 1982 järjestetystä suunnittelukilpailusta, jossa etsittiin ratkaisua Kärpäsen kookkaan soramontun maisemoimiseen. Kilpailu oli osittain alueen maanomistajan Kemppe Oy:n järjestämä. Kilpailu sisälsi Suomessa täysin tutkimattomia elementtejä, kuten maisemavaurioiden korjaaminen. Myös ympäristösuunnittelu oli uutta. Kilpailun voitti lahtelainen arkkitehti Juhani Boman, jonka suunnitelmien pohjalta valmistui vuonna 1983 asemakaava sekä hahmotelmat rakennuksiksi. Suunnitelma pohjautui kolmeen "pesään", jotka sijaitsivat rinteillä siten, että kapearunkoisten rinnetalojen rivit reunustivat niitä kehämäisesti. Yhteisalueet olivat pesien tuulensuojaisissa ytimissä. Maisemasuunnitelmat ovat apulaiskaupunginpuutarhuri Hannu Neuvosen käsialaa. Bomanin suunnitelma ei sellaisenaan toteutunut, vaan jäi suurelta osin kesken kaiketi paikan vaativien rakentamisolosuhteiden ja niistä aiheutuvien kustannusten takia. Suurimman osan rakennuksista sai suunnitellakseen lahtelainen Arkkitehtitoimisto Vuorelma – Salo. Västäräkinkujan eteläpuolisella osalla on kuitenkin syntynyt pienipiirteinen, kodikas miljö, jota kaunistaa rehevä kasvillisuus. Maisemasuunnitelma on uudistettu 2000-luvun alussa.

Kärpänen

Koiviston Auto

Hennalankatu, 15800 Lahti

Valmistumisvuosi: 1960–1969

Suunnittelija: Reijo Louhimo

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Metsä-Pietilänkatu 3:ssa varistorakennuksen laajennus 2012 sekä toimistorakennuksen käyttötarkoituksen ja sisäisiä muutoksia 2019.

Koiviston Auto kuuluu Metsä-Pietilän teollisuusalueeseen, joka kaavoitettiin asemakaava-arkkitehti Paul G. Rothin johdolla vuonna 1963 Veljekset Kemppi Oy:n aloitteesta. Yritys tarvitsi laajentumisvaraa. Vajaan kymmenen hehtaarin kokoinen teollisuusalue suunniteltiin pääradan varteen, ja sen pohjoispuolelle kaavoitettiin asuntoja teollisuusyritysten henkilöstölle. Metsä-Pietilässä sijaitsee Koiviston Auto Oy:n toimisto-, huolto- ja tehdasrakennuksia. Koiviston Auto on käyttänyt suunnittelijanaan arkkitehti Reijo Louhimoa. Teollisuusalueen kokonaisuudessa yksittäisistä rakennuksista erityisen vaikuttavia ovat Koiviston Auton tehdas-, huolto- ja suojarakennus. Metsä-Pietilän teollisuusalueen raja on poistettu. Koiviston Liikenteelle, joka on merkittävä paikallisen yrityselämän kannalta, on rajattu alue teollisuusalueen keskelle. Metsä-Pietilän teollisuusalueella ei ole yhtenäisiä arvoja. Alueella on paljon uutta rakentamista sekä purettu paljon rakennuksia. Metsä-Pietilän teollisuusalue on Lahden tärkeimpiä kasvavia ja uudistuvia teollisuusalueita.

Kärpänen

Oululainen

Reissumiehenkatu, 15830 Lahti

Valmistumisvuosi: 1960–1969

Suunnittelija: Kurt Simberg, Kalle Vartola, Arkkitehtitoimisto Salminen ja Värälä

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Laajennukset 2016, 2020 ja 2021.

Oululainen leipomataito oli 1900-luvun alkupuolella maankuulua. Niinpä Hämeenlinnasta Lahteen muuttaneet Kalle ja Vilhelmiina Helenius antoivat 1909 perustamalleen leipomolle nimen Oululainen Kotileipomo. Se toimi pääasiassa Rautatienkatu 11:ssä, jossa se laajeni vuosien varrella niin, että vuonna 1950 se työllisti noin sata henkeä. Vuonna 1958 Oy Karl Fazer Ab osti leipomon ja tuotantoa alettiin siirtää Kärpäsen kaupunginosaan. Siellä se nopeasti laajeni edelleen ja oli 1960-luvulla Lahden suurimpia työnantajia. Vuonna 1960 leipomolle ja myllylle kaavoitettiin noin 60 hehtaarin suuruinen tontti Hämeen valtatie varteen Kärpäsenmäelle. Samassa yhteydessä Hämeen valtatieä levennettiin. Kaksi vuotta myöhemmin valmistui uusi leipomo, jota on sittemmin laajennettu useasti. Leipätehtaan ensimmäisen osan suunnitteli helsinkiläinen arkkitehti Kurt Simberg vuonna 1961. Nauhaikkunat ja valkeat mineriittijulkisivut olivat ajan arkkitehtuurin tyyppiaineiksia, mutta pienet detaljit, kuten tehdaskompleksin nurkkaan sijoitettu portinvartijan koppi täydensivät oivallisesti eleetöntä kaksikerroksista rakennusta. Ensimmäisen laajennuksen suunnitteli lahtelainen arkkitehti Jorma Vuorelma vuonna 1966. Se toteutettiin ensimmäisen rakennusvaiheen länsipuolelle samoin arkkitehtonisin periaattein kuin alkuperäisosa. Oululaisen korkea mylly- ja viljasiilorakennus muodostaa yhden Lahden maamerkeistä. Sen piirsi helsinkiläinen arkkitehti Kalle Vartola, monien monumentaalisten teollisuusrakennusten suunnittelija. Puhtaaksi valettu betonirakenne käsitti 58 metriä korkean myllyn ja neljä pyöreämuotoista viljasiiloa. Kalle Vartola suunnitteli myös myllyn korotuksen ja pienen kevytbetonisen laboratorion vuonna 1971. Kolme vuotta myöhemmin hän piirsi siilo-osan laajennuksen, joka tosin toteutui vasta 1978 helsinkiläisen Insinööri-toimisto Pöysälä – Sandbergin suunnitelmin. Siiloja kasvatettiin kuudella uudella yksiköllä. Sama toimisto suunnitteli myös kaksi vuotta myöhemmin toteutuneen siilolaajennuksen.

Uusi laboratorio on vuodelta 1982. Se on helsinkiläisen Arkkitehtitoimisto Salminen ja Värälän. Massiivinen leipomo näkyy siiloineen kauas ympäristöön. Yksinkertainen betonitorni on osa Lahden identiteettiä.

02/2023: Alueen länsiosan metsäkaistaleen tilalle on valmistunut vuonna 2020 ksylitolitehdas. Lisäksi Petsamonkadun suuntainen pysäköintialue on laajentunut ksylitolitehtaan suuntaan. Aluerajausta on supistettu jättämällä uusi Reissumiehenkatu aluerajauksen ulkopuolelle sekä laajennettu Petsamonkadun puolelta käsittämään koko teollisuuskokonaisuus.

Kärpänen

Kasakkamäentien kerrostalot

Kasakkamäentie 12–14, 18–24 ja 5–9, Petsamonkatu 4 ja 5, 15830 Lahti

Valmistumisvuosi: 1960–1969

Suunnittelija: Paul G. Roth, Unto Ojonen, Erik Castrén, Lauri Saarinen, Jorma Vuorelma

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Kasakkamäentie 24:ssä peruskorjaus 2016.
Kasakkamäentie 5:ssä, 9:ssä ja 20:ssä sekä Petsamonkatu 4:ssä julkisivu- ja sisätilojen parannuksia.

Kasakkamäentien vartta kaavoitettiin vuoden 1954 asemakaavan jälkeen vuonna 1960. Kaavan on allekirjoittanut asemakaava-arkkitehti Paul G. Roth. Se sai lainvoiman 1961. Kolmiomaisen Kankaanpuiston viereen suunniteltiin kolmen pistetalon sarja sekä lamellimainen asuin-liiketalo, johon tuli tilat postikonttorille. Kasakkamäentien eteläpuolelle tuli neljän lamellitalon rivi sekä hieman idemmäs kadun varteen vielä kaksi pistetaloa. Kasakkamäentie oli ikään kuin uustulkinta ilmavasta kylänraitista erilaisine rakennusryhmineen, viherlaikkuineen ja komeine näkymäpuineen. Kankaanpuiston talot suunnitteli arkkitehti Unto Ojonen 1962–1963. Suunnittelija rytmitti vaaleaksi rapattujen talojen ikkunavälejä kevein puupaneelauksin. Kasakkamäentien eteläpuolella sijaitsevat lamellitalot ovat lahtelaisen Erik Castrénin ja Lauri Saarisen arkkitehtitoimiston vuosilta 1961 ja 1962. Kasakkamäentie 12:n ja 14:n piirsi lahtelainen arkkitehti Jorma Vuorelma vuonna 1965. Niihin käytettiin jo uutta elementtitekniikkaa. Mäntykankaalla sijaitsevat rakennusryhmät edustavat 1960-luvun alkupuolen korkeatasoista asuntoarkkitehtuuria.

Kärpänen

Päivärinteenkadun pienkerrostalot

Päivärinteenkatu 17–21, 15800 Lahti

Valmistumisvuosi: 1940–1949

Suunnittelija: Pauli Salomaa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: Kaikissa kerrostaloissa tehty julkisivutoimenpiteitä 2003 ja laajennus 2012.

Kaupunki rakennutti vuonna 1947 Kärpäseen kolme pienkerrostaloa asuntopulan lieventämiseksi. Kulutusosuuskuntien Keskusliiton arkkitehti Pauli Salomaa on allekirjoittanut rakennuspiirustukset. Talot sijaitsevat kauniissa, vanhoja kookkaita mäntyjä kasvavassa etelärinteessä. Rakennukset ovat osin kaksi-, osin kolmikerroksisia. Ne ovat symmetrisiä ja äärimmäisen pelkistettyjä muodoltaan, ja niiden ainoina tehosteina ovat sirot ovikatokset. Talot peruskorjattiin 2000-luvun puolivälissä. Rakennukset ovat arvokkaita esimerkkejä sodanjälkeisestä sosiaalisesta asuntotuotannosta. 02/2023: Alueen pohjoisosaan on valmistunut vuonna 2014 kaksi pistemäistä kerrostaloa, jotka noudattavat ulkoasultaan jo alueella olleita kerrostaloja.

Kärpänen

Kasakkamäentien pistetalot

Kiekkostenkatu 1, Kasakkamäentie 6–10, 15800 Lahti

Valmistumisvuosi: 1950–1969

Suunnittelija: Tauno Niemioja, Arvi Lepikkö, Kaarlo J. Hynynen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Kasakkamäentie 6:ssa julkisivutoimenpide 2009.

Kasakkamäentie 8:ssa ja 10:ssä julkisivutoimenpide 2015.

Hämeenlinnantiestä erkanee mäntyistä harjunlakea kaartaan Kasakkamäentie, jonka varteen rakennettiin 1950- ja 1960-luvun taitteessa sympaattinen pistetaloryhmä. Asemakaavan laati asemakaava-arkkitehti Tauno Niemioja vuonna 1954. Se vahvistettiin seuraavana vuonna. Niemioja perusteli suunnitelmaansa muun muassa näin: ”Tässä tapauksessa ... tontit sijaitsevat kauniissa mäntymetsässä korkealla Salpausselän rinteellä, josta on kaunis näköala etelään, joten paikka on ihanteellista kerrostaloaluetta”. Neljän rakennuksen ryhmä on sijoitettu hieman vinottain katuun nähden. Kolmikerroksiset pulpettikattoiset talot ovat vaaleaksi rapattuja lukuun ottamatta itäisintä, jonka katujulkisivu on puhtaaksi muurattua punatiiltä sileärappausvyöhykkein. Kiekkostenkadun talo samoin kuin Kasakkamäentie 8 ja 10 ovat lahtelaisen arkkitehdin Arvi Lepikön suunnittelemat ja vuosilta 1960–1962. Kasakkamäentie 6:n piirsi lahtelainen rakennusinsinööri Kaarlo J. Hynynen vuonna 1956. Tasapainoinen, rauhallinen alue henkii syntyäikänsä ihanteiden mukaista kodikkuutta ja viihtyisyyttä. Alueen arvoa lisäävät vielä paikoin säilyneet, alkuperäiset hiekkapintaiset pihat.

Kärpänen

Kärpäsen lastentalo

Kiekkostenkatu 3, 15800 Lahti

Valmistumisvuosi: 1957

Suunnittelija: Unto Ojonen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Lastentarhapaikoista oli suuri pula sotien jälkeen. Kenraali Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lahden Osasto otti vastatakseen Kärpästen lastentalon rakentamisesta, koska kaupungin varat eivät siihen riittäneet. Lahtelainen arkkitehti Unto Ojonen piirsi 1954 suunnitelmat taloa varten. Se valmistui 1957. Rakennus on ajalleen tyyppisesti kodikkuutta henkivä, suhteiltaan sopusointuinen, keltaiseksi rapattu, tiilikatteinen talo. Vuosien varrella siihen on tehty joitakin sisäisiä muutoksia, mutta ulkoasultaan rakennus on säilynyt erittäin hyvin. Tähän on syytä tulevaisuudessakin kiinnittää huomiota.

Pirttiharju

Riihelä

15840 Lahti

Valmistumisvuosi: 1970–1979

Suunnittelija: Tuomo Hahl, Ulla Priha, Kari Virta, Matti Rotko

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

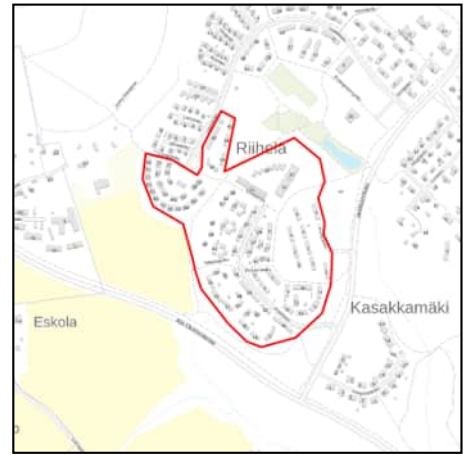
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Erviänkatu 42:ssa ja 58:ssa kattomuodon muutos 2013. Erviänkatu 1:ssä, 3:ssa ja 24:ssa sekä Kumpukatu 2:ssa ja 4:ssa julkisivumuutoksia.

Lahden kaupunki osti Riihelän alueen vuonna 1974, jolloin päätettiin myös sen toteuttamisesta asuntomessukohteena. Riihelän asuinalueen perusrakenne päätettiin kaupunkisuunnitteluviraston arkkitehdin Raimo Airamoinen vuonna 1974 laatimassa osayleiskaavassa sekä kaavarungossa, josta järjestetyn kutsukilpailun voitti arkkitehti Tuomo Hahl. Suunnitelma valmistui 1976. Siinä edellytettiin myös maisemasuunnitelmaa, jonka laati arkkitehtiylloppilas Ulla Priha. Lopullinen asemakaava valmisteltiin kaupungin asemakaavaosastolla vuonna 1976. Käpykylä on rakentunut loivasti viettävään rinteeseen kahden ristikkäisen pääkadun varteen. Alueella on sekä omakotitaloja että rivitaloja. Niiden lomaan on kehitetty pieniä yhteispihoja. Talojen ja korttelirakenteen suunnittelusta järjestettiin arkkitehtikilpailu vuonna 1976. Voittaneet arkkitehdit Kari Virta ja Matti Rotko suunnittelivat Helsingin Puu-Käpylän modernin version, jossa puurakentaminen on nostettu uuden arkkitehtuurin lähtökohdaksi. Rakennukset on sijoitettu rinteeseen niin, että niiden volyymit erilaisine kattomuotoineen synnyttävät mielenkiintoisen rytmin. Käpykylän pohjoisosa valmistui 1978, jolloin Riihelässä oli asuntomessut. Eteläosa valmistui 1980-luvun alkupuolella. Alueen alkuperäisluonnetta kannattaa vaalia. 04/2024 Aluerajausta on laajennettu käsittämään Uotilankadun etelä- ja itäpuolen rakennukset.

Pirttiharju

Päijät-Hämeen keskussairaala

Keskussairaalankatu, 15850 Lahti

Valmistumisvuosi: 1978

Suunnittelija: Helge Railo, Arkkitehtitoimisto Matti Salminen & Co,
Jussi Iivonen ja Pentti Aho Ky, Arkkitehtitoimisto Ky Jorma Vuorelma
& K

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Sairaalarakennukseen tehty lukuisia sisätiloihin ja julkisivuihin kohdistuvia muutoksia. Sykekatu 4:ssa laajennus 2007. Sykekatu 6-18:ssa sisäisiä ja julkisivumuutoksia 2014.

Keskussairaalahanke käynnistettiin jo 1930-luvulla, mutta se hautautui ilmeisesti sodan jalkoihin. Vuoden 1943 keskussairaalanlaki ja valtioneuvoston vuonna 1947 antama määräys Lahden keskussairaalan perustamisesta tekivät sairaalasta uudelleen ajankohtaisen, mutta lopullisiin tuloksiin päästiin vasta 1966, jolloin asemakaavapäällikkö Olavi Laisaari laati keskussairaalaan, sen asuntoja ja sairaanhoitajakoulua varten asemakaavan. Se vahvistui vielä samana vuonna. Vuonna 1970 solmittiin suunnittelusopimus arkkitehti Helge Railon kanssa. Rakentaminen aloitettiin 1972, ja neljä vuotta myöhemmin ensimmäiset potilaat otettiin sisään. Vuonna 1978 sairaala oli valmis, ja siitä tuli Lahden keskussairaalan sijasta Päijät-Hämeen keskussairaala. Se oli viimeinen valtion rakennuttama keskussairaala. Laitoksessa oli kaikkiaan 546 sairaansijaa. Keskussairaala on rakenteeltaan vanhan paviljonkijärjestelmän ja 1900-luvun alussa Yhdysvalloissa kehitetyn keskitetyn järjestelmän yhdistelmä. Vuodeosastot sijaitsevat kuusikerroksisessa torniosassa, jota ympäröivät matalat toimenpide- ja hallinto-osastosiivet. Keskusaula toimii liikenteenjakajana. Ensiapuosaston sisäänkäynti muodostuu arkkitehtonisesti vaikuttavasta massiivisesta rampista ja sitä suojaavasta katoksesta. Rakennuskompleksia hallitsee yli 50-metrinen savupiippu, joka koostuu viidestä teräsputkesta. Talo perustuu paikalla valetulle pilarirakenteelle. Pilarit on sijoitettu seinälinjan ulkopuolelle, mikä helpottaa sisäistä muunneltavuutta ja toimintaa. Sen tekniset ratkaisut, kuten esimerkiksi holvien betonilaattarakenne, olivat aikanaan melkoisia innovaatioita ja vaativia suunniteltavia. Suunnitteluvaiheessa lääketieteen ja sairaalasuunnittelun asiantuntijat ehdottivat suurosastoperiaatteen

käyttämistä. Suurosasto perustuu osastonhoitajan huoneeseen, huoltoyksikön, hissin ja portaikon ympärillä sijaitsevaan neljään noin 20 sairaansijaa käsittävään perusyksikköön. Tämä lähinnä englantilainen ja amerikkalainen malli pohjautui tehokkuus- ja säästötavoitteisiin, joilla säädeltiin henkilökunnan työmäärää ja -rytmiä sekä keskitettiin huoltoa. Yksilöllisen hoidon ja potilaiden omatoimisuuden katsottiin niin ikään paranevan suurosastoissa. Vuosien kuluessa suurosastoista on luovuttu, ja niiden historia näkyy enää pienissä potilashuoneissa, jotka joustavat hyvin esimerkiksi eri sukupuolia sijoitettaessa. Keskussairaalassa käytettiin muitakin uusia ratkaisuja, kuten äänieristystä parantamaan tarkoitettuja kokolattiamattoja. Matot on sittemmin poistettu. Sisätilojen alkuperäinen 1970-luvulle tyyppillinen vahva väritys näkyy vielä paikoin, mutta suurelta osin sekin on muutettu neutraalimmaksi. Sairaalakompleksia on laajennettu vuosien saatossa. Suurin laajennus on vuodelta 2005, jolloin valmistui Arkkitehtitoimisto Matti Salminen & Co:n suunnittelema päiväkirurgian yksikkö keskussairaalan pääsisäänkäynnin viereen.

Keskussairaalahankkeen toinen, asuinrakennusvaihe alkoi 1975, jolloin sairaalan läheisyyteen rakennettiin 148 asuntoa henkilöstölle. Urakka valmistui seuraavana vuonna. Suunnittelijana oli edelleen arkkitehti Helge Railo. Asunnot muodostavat kolme L:n muotoista lomittain asetettua ryhmää, joiden väliin jää suojaosat piha-alueet. Päiväkoti sijaitsee ryhmien eteläpuolella. Alun perin suunnitelmaan sisältyi näiden lisäksi myös pieni ostoskeskus ja potilashotelli sekä runsaasti erilaisia leikki- ja pelikenttiä, mutta suunnitelmat supistuivat ajan myötä. Asuintalot ovat luhtityyppisiä, kaksikerroksisia rivitaloja. Julkisivut ovat hyvin yksinkertaisia ruudukkoja, materiaalina betoni ja Glasal-levy. Arkkitehtonisina kohokohtina toimivat kookkaat puolipyöreät betoniset porrastornit. Keskussairaalan päiväkodin piirsi Arkkitehtuuritoimisto Jussi Iivonen ja Pentti Aho Ky vuosina 1974–1976. Rakennus on harmaata pesubetonia, jota on koristettu värikkäin yksityiskohdin, kuten vihrein ovin ja keltaisin ikkunavyöhykkein ja tummanruskein katoksin. Sairaala-alueen koilliskulmassa on vielä sairaanhoito-oppilaitos, jota alettiin suunnitella vuonna 1979.

Arkkitehtitoimisto Ky Jorma Vuorelma & K:nit piirsi massiivisen kaksikerroksisen oppilaitosrakennuksen, joka jakautuu horisontaalisesti yhteisiin tiloihin ja opetustiloihin. Yhteistilojen ensimmäisessä kerroksessa on kookas sisääntuloaula, kaksikerroksinen juhlasali, uima-allasosasto, ruokasali, auditorio ja kansliat. Sen toisessa kerroksessa sijaitsevat opettajien huoneet ja kirjasto. Opetustilat perustuvat kaksikäytäväjärjestelmälle. Luokat sijaitsevat siiven ulkoreunoilla ja kahden käytävän välissä ovat oppilaiden sosiaalitalat. Koulun julkisivut ovat aivan vaalean keltaista savitiiltä, ja niitä on ajan tapan korostettu tummin metallisäleiköin ja tummanruskeiksi kuullotetuin mäntypaneelein. Monimuotoisten ikkunoiden tarkoituksena on kuvata takana sijaitsevia erityyppisiä huonetiloja. Oppilaitoksen vieressä on kahden perheen asuintalo, jonka niin ikään suunnitteli Jorma Vuorelman arkkitehtitoimisto. Matala, laakealla satulakatolla katettu rakennus toistaa koulurakennuksen materiaaleja ja värejä. Alueen pohjoisosaan on valmistunut vuonna 2013 voimalarakennus sekä vuonna 2014 pysäköintirakennus. Päärakennusta on laajennettu vuoden 2012 jälkeen etelään ja pohjoiseen. Uudisrakennuksen ja laajennukset noudattavat alueen rakentamistapaa. Päijät-Hämeen keskussairaalan uudistaminen on ollut käynnissä vaiheittain vuodesta 2012 asti. Käynnissä oleva rakennusvaihe 8 ajoittuu vuosille 2024-2029. Aluerajausta on laajennettu käsittämään uudet rakennukset ja laajennukset. Aluerajausta on laajennettu käsittämään keskussairaalan pohjoispuolelle sijoittuva rakennus.

Salpausselkä

Tähtitorninkadun muuntamo

Tähtitorninkatu, 15830 Lahti

Valmistumisvuosi: 1970–1979

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Punatiilinen muuntamorakennus on todennäköisesti 1970-luvulta.

Salpausselkä

Pirttiharjun tähtitorni

Tähtitorninkatu 1, 15830 Lahti

Valmistumisvuosi: 1963

Suunnittelija: Oy Vesi-Hydro

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Lahden vanha tähtitorni purettiin Tiirismaan koulun tieltä heinäkuussa 1963. Uutta tähtitornia kaavailtiin ensin Mustankallionmäen vesitorniin, mutta se päätettiin lopulta rakentaa Pirttiharjun vesitorniin, joka valmistui marraskuussa 1963 läntisten kaupunginosien vedentarpeisiin. Paikka oli ihanteellinen tähtitornille, sillä se sijaitsi suhteellisen kaukana kaupungin valoista ja tehtaiden savupiipuista. Pirttiharjun torni on yksi Lahden kolmesta vesitornista. Se on 33,5 metriä korkea ja sen huippu on suunnilleen samalla tasolla kuin Mustankallionmäen vesitornin. Vesisäiliön tilavuus on tuhat kuutiometriä. Huipulla sijaitseva observatorio on Suomen suurimpia. Tornin jalusta toteutettiin liukuvaluna. Säiliöosan kantava rakenne koostuu kuudesta säiliön korkuisesta, sen sisällä risteävästä palkista. Torni on ajalleen tyyppillisesti yhden jalan varassa seisova kartio. Tämän muodon edelläkävijä on arkkitehti Ossi Leppämäen suunnittelema, vuonna 1959 valmistunut Helsingin Lauttasaaren vesitorni. Sienimäinen muoto on vesiteknisesti edullinen sekä rakenteellisesti ja esteettisesti selkeä. Pirttiharjun vesitornin suunnitteli Oy Vesi-Hydro.

Jalkaranta

Kiikkulankadun lamellitalot

Kiikkulankatu 5–9, 15950 Lahti

Valmistumisvuosi: 1971–1972

Suunnittelija: Olavi Laisaari, Jorma Vuorelma

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Kiikkulankadun itäpuoli sisältyy vuonna 1968 laadittuun asemakaavaan, joka vahvistettiin seuraavana vuonna. Kaavan on allekirjoittanut asemakaavapäällikkö Olavi Laisaari. Hän tavoitteli pienehköjä soluja, jotka varustettiin monipuolisin palveluin sekä erityyppisin asuinratkaisuin. Kaava sisältää torni-, lamelli- ja omakotitaloja. Uusia asuinalueita ennakoiden oli viisi vuotta aikaisemmin kaavoitettu Jalkarannan suuntaan johtavat 35–40 metriä leveät liikenneväylät, joiden nimiksi tulivat Jalkarannantie ja Tiirismaantie. Asemakaavassa Kankolanpuistoa ympäröivät seitsen- ja kahdeksankerroksiset tornit. Kiikkulankatu laskeutuu portaittain sijoitettujen lamellitalojen myötä kohti Vesijärven rantaa, johon on sijoitettu pientaloja. Vuonna 1973 asemakaavaa jatkettiin siten, että Kiikkulankadun länsipuolelle suunniteltiin matalia lamellitaloja ja niiden jatkeeksi rivitaloja. Kolmen lamellitalon sarja avarine ympäristöineen muodostaa eräänlaisen välittävän osan korkeiden kerrostalojen ja rivitalojen väliin. Punatiilliset kolmikerroksiset talot suunnitteli arkkitehti Jorma Vuorelma vuosina 1970–1974. Ne ovat eleettömiä, rauhallisia ja mittakaavaltaan tasapainoisia.

Jalkaranta

Kankolankadun omakotitalot

Kankolankatu 9–17, 15950 Lahti

Valmistumisvuosi: 1970

Suunnittelija: Olavi Laisaari, Unto Ojonen, Sulo Järvinen, Erik Liljeblad, Martti Järvinen, Reijo Salolla, Jorma Vuorelma

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Kankolankadun itäpuoli ympäristöineen kaavoitettiin 1968. Asemakaava vahvistettiin seuraavana vuonna. Kaavan on allekirjoittanut asemakaavapäällikkö Olavi Laisaari. Kyseessä oli Laisaaren kaupunkisuunnitteluoppien mukainen pienehkö solu, jossa tarjottiin monipuolisia palveluja sekä erityyppisiä asuinratkaisuja. Kaava sisältää torni-, lamelli- ja omakotitaloja. Tarkoituksena oli alun perin osoittaa pientalotontit kaupungin virkamiehille. Kaupunginjohtaja Teemu Hiltunen esitti kuitenkin, että myös lahtelaisten liikemiesten on saatava hyviä rakennuspaikkoja. Kankolankadun itäpuolen kookkaat omakotitalot ovat talouselämän vaikuttajien ja lahtelaisten suunnittelijoiden laadukasta yhteistyötä. Ensimmäisenä tonttinsa sai valita Tuomisen Puku Oy:n toimitusjohtaja Erkki Tuominen. Hänen talonsa Kankolankatu 11:ssä suunnitteli arkkitehti Unto Ojonen ja se valmistui 1970. Talon puutarhan suunnitteli kaupungin apulaispuutarhuri. Kankolankatu 9 on toimitusjohtaja Veikko Suurmunnan arkkitehti Reijo Salolla vuonna 1969 suunnitteluttama omakotitalo. Kankolankatu 13:n piirsi arkkitehti Jorma Vuorelma perheensä kodiksi. Kankolankatu 15 on paritalo, jonka rakennuttivat liikennesuunnittelupäällikkö Nyyrö Koskela ja diplomi-insinööri Jorma Rantama. Suunnittelijoina olivat arkkitehdit Sulo Järvinen ja Erik Liljeblad. Kadun päätteenä oleva omakotitalo on Vihtori Luhtanen Oy:n tekstiilitukkuliikkeen toimitusjohtajan Lauri Valolan. Sen suunnitteli rakennusarkkitehti Martti Järvinen. Kaikkien rakennusten suunnitelmat ovat vuodelta 1969. Kadun Vesijärven puoleinen sivu on erittäin yhtenäinen, matala ja maisemaan kauniisti sovitettu, mitä laakeat tasakatot korostavat. Materiaalit ovat korkeatasoisia: tummaa puhtaaksimuurattua tiiltä, betonia, kuparia ja mäntyä. Rakennuksia on elävöitetty pergoloin. Tontteja rajaavat paikoin tiilimuurit. Puutarhat ovat huoliteltuja. Kadun varressa ja tonteilla on komeita mäntyjä ja muita maisemapuita. Arkkitehtuurin vähäeleisyys ja sen

sopeutuminen jyrkään maastoon yhdistyvät Kankolankadulla hienostuneella tavalla. Kookkaiden ylellisten yksityistalojen rakennuttajat valitsevat enää harvoin tällaisia tyylikeinoja.

Jalkaranta

Sammalsuonkadun omakotitalot

Sammalsuonkatu 8 ja 8A, 15900 Lahti

Valmistumisvuosi: 1967

Suunnittelija: Juhani Kivikoski

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Sammalsuonkadun kaksi yksilöllistä omakotitaloa suunnitteli helsinkiläinen arkkitehti Juhani Kivikoski vuonna 1966. Talot on sijoitettu jyrkkään rinteeseen osittain yksi-, osittain kaksikerroksisina. Pintamateriaaleina ovat ajalle tyyppilliset punatiili ja betoni. Rakennusten muuten eleetöntä arkkitehtuuria piristävät voimakkaat puiset räystäskaaret, joiden muoto toistuu parvekkeissa. Talot eivät ole aivan identtiset, vaan niiden elementtejä on hieman muunneltu. Rakennukset ovat esimerkkejä 1960-luvun korkeatasoisesta omakotirakentamisesta, ja niiden alkuperäisiä suunnitteluperiaatteita kannattaa vaalia.

Jalkaranta

Vasaroisenkatu ja Kuhilaankatu

Vasaroisenkatu ja Kuhilaankatu, 15900 Lahti

Valmistumisvuosi: 1960–1969

Suunnittelija: Paul G. Roth, Erik Castrén, Lauri Saarinen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Vasaroisenkadun ja Kuhilaankadun rivitalot lukeutuvat rakennustyyppinsä ensimmäisiin Lahdessa. Ne rakennettiin entisille Ylä-Köllin peltomaille, jotka alun perin kaavoitettiin vuonna 1955 omakotitaloille tavoitteena ”rakennustaiteellinen kokonaisuus”, ilmaisu, jota kaavamerkintänä harvoin tapaa. Alueen asemakaavamuutos on vuodelta 1965, jolloin omakotitalot muutettiin rivitaloiksi. Kaavan laati asemakaava-arkkitehti Paul G. Roth. Rivitalot suunnitteli Erik Castrénin ja Lauri Saarisen arkkitehtitoimisto vuosina 1965 ja 1966. Kaksikerroksiset rakennukset on sijoitettu laakeaan pohjoisrinteeseen puiston reunaan. Kummassakin rivitalossa on viisi kolmen tai neljän huoneen ja keittiön asuntoa. Rakennukset ovat lähes identtisiä, päädyt punatiilisiä, julkisivut betonia ja mineraliittia. Pitkiin julkisivuihin tuovat eloa olohuoneiden kookkaat ikkunat, joiden alareunojen pikku pykälät muodostavat rytmikkään kuvion.

Jalkaranta

Rullakatu

Rullakatu, 15900 Lahti

Valmistumisvuosi: 1970–1979

Suunnittelija: Olli Kivinen, Jorma Vuorelma, Reijo Salo

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Rullakatu 8:ssa, 10:ssä ja 12:ssa käyttötarkoituksen ja sisäisiä muutoksia 2021. Rullakatu 14:ssa julkisivutoimenpide 2016. Rullakatu 16:ssa ja 18:ssa käyttötarkoituksen muutos 2017.

Pallaksen vuonna 1905 perustettu rullatehdas lopetti toimintansa 1968, ja teollisuuslaitokset purettiin kaksi vuotta myöhemmin. Jalkarannantien varrelle, Vesijärveen pistävälle Löytynniemelle kaavoitettiin vuonna 1969 korkeatasoinen kerrostaloalue. Kaavan luonnokset laati Suomen johtaviin kaava-asiantuntijoihin tuolloin lukeutunut professori Olli Kivinen. Kaavan runkona on tehtaan mukaan nimetty Rullakatu, joka seurailee Löytynniemen rantaviivaa. Kadun varteen on sijoitettu seitsemän kolme kerrosta ja maanpäällisen kellarin käsittävää asuintaloa, jotka muodostavat rytmikkään, toisiinsa lomittuvan rivistön. Asuntoyhtiöiden nimistö on Vesijärvi-aiheista: Oinassaari, Enonsaari, Puolasaari ja Siikasalmi. Rakennukset kiinnittyvät tiiviisti rantapuistoon. Arkkitehti Jorma Vuorelma ja myöhemmin Arkkitehtitoimisto Jorma Vuorelman palveluksessa työskennellyt arkkitehti Reijo Salo suunnittelivat asuintalot vuosina 1970–1975. Punatiiliset rakennukset perustuvat virtaviivaisiin nauhajulkisivuihin. Päädyt ovat ikkunasommitelmineen kuin konstruktivistisia maalauksia. Alue oli poikkeuksellisen laadukas: asunnot olivat tavallista kookkaampia, ja jokaisessa asunnossa oli oma sauna ja parveke. Pallasta kutsuttiin aikanaan Lahden Kaivopuistoksi ja Lahden Rivieraksi. Yksi asuinalueen esikuva lienee ollut Heikki Aitolan vuonna 1964 kaavoittama Tampereen Kaukajärven rannan 1960-luvulla rakennettu hienostunut lamellitaloryhmä. Pallaksenrannan kerrostaloalue muodostaa linjakkaan ja hallitun urbaanin rantaviivan Vesijärveltä käsin tarkasteltuna. Niukkailmeinen, hienostunut arkkitehtuuri sulautuu laajaan rantamaisemaan. Vauras alue ilmentää vaatimattomuutta ja nöyryyttä maiseman edessä, mitä vielä 1960- ja 1970-luvulla pidettiin suunnittelun hyveenä.

Koiskala

Rohtola

Tiiranmäentie 29, 15320 Lahti

Valmistumisvuosi: 1965

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Tiiranmäen alue on vuonna 1954 lohkottu Koiskalan kartanosta evakkotilaksi, ja tila on ollut tuolloin nimeltään Mäkelä. Tilan pinta-ala on ollut runsaat 27 hehtaaria, josta noin kymmenen hehtaaria on ollut peltoa ja loput metsämaata. Mäkelän tila on kattanut suurimman osan nykyisestä Tiiranmäen alueesta. Tilan ovat saaneet Anna ja Pekka Tiira, jotka ovat tulleet evakkona Karjalasta Suotniemestä ja rakentaneet sinne vuosien 1946–1947 aikana kotinsa. Taloon ovat muuttaneet myös heidän kolme lastaan, osa puolisoidensa kanssa. Tilalla on viljelty muun muassa sokerijuurikasta ja kasvatettu lehmiä, lampaita, sikoja, hevosia ja kanoja. Tila on ollut 1950-luvulta lähtien Tiiran suvun omistuksessa. Tiiranmäki on alkanut rakentua 1950-luvun lopun jälkeen. Mäkelän tilalla viljely ja karjanhoito päättyivät 1960-luvun lopulla, jonka jälkeen tilan maita on lohkottu ja myyty asuinrakentamiseen. Vuosien 1968–1974 aikana Mäkelän tilasta lohkottiin kahdeksan asuinrakennuspaikkaa, joista osa myytiin Tiiran sukulaisille. Kaiken kaikkiaan Tiiranmäen alueella on tällä hetkellä 17 ympärivuotisessa käytössä olevaa omakotitaloa. Mäkelästä on lohkottu Rohtolan tila vuonna 1966. Rohtolan hirsirunkoinen rakennus on siirretty Tiiranmäelle vuonna 1965. Uudisrakennuksina pihapiiriin rakennetut varasto- ja saunarakennus ovat saman ikäisiä. Rakennuksen on rakentanut Torin apteekin apteekkarina toiminut Kalervo Jäntti. Tila on rakennettu asuinkäyttöön, eikä siellä ole koskaan ollut eläintenpitoa tai viljelyä. Pihapiiri on säilynyt hyvin alkuperäisen kaltaisena.

Villähde

Hähniemi

Suppalantie, 15540 Lahti

Valmistumisvuosi: 1950–1959

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Hähniemen länsirannalla, Suppalantien varrella sijaitsee pienipiirteisiä lomarakennuksia. Tie on saanut nimensä Suppalan tilasta ja puutarhasta. Alueen vanhimmat huvilat ovat 1920-luvulta. Pääasiassa kesämökit ovat 1950-luvulta. Niemen ydinalue on ollut Högfors Oy:n henkilökunnan virkistysalueena, josta käytöstä se on poistunut 1970-luvulla. Alueelle on alkanut tulla omakotitaloja, jotka ovat pääosin 1990- ja 2000-luvulta. Arkkitehtonisesti ja kulttuurihistoriallisesti mielenkiintoisin Suppalantien lomarakennuksista on Rantapirtin tilan huvila, pieni funkkisrakennus, joka on peräisin vuodelta 1936. Huvilan rakennuttivat muurariveljekset Armas ja Hugo Ilvonen sekä heidän veljensä, edustaja Emil Ilvonen yhteiseen käyttöönsä. Alun perin kokonaisuuteen on kuulunut aivan veden rajaan rakennettu funkkistyylinen sauna sekä samaa tyyliä edustava betoninen hyppyteline. Jäät mursivat vanhan saunan, ja se korvattiin 1950-luvulla uudella. Hyppyteline on purettu niin ikään. 1950-luvun alussa veljesten omistuksessa ollut Hähniemen kärki jaettiin kolmeen osaan, jotta jokainen sai oman huvilatonttinsa. Vuonna 1960 funkkishuvila myytiin Saarion perheelle, läheisen Lahden Autokori Oy:n omistajille.

Villähde

Mäntylinna

Tuomarintie 23, 15540 Lahti

Valmistumisvuosi: 1920–1929

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: -

Mäntylinnan huvila sijaitsee Kymijärven rantaan viettävällä rinteellä mäntyjen keskellä. Tontti erotettiin vuonna 1926 Riikin tilasta lahtelaiselle varatuomarille Eimert Spoofille ja hänen puolisolleen Irja Spoofille. Uudet omistajat teettivät tien tontilleen ja rakennuttivat kookkaan, 1920-luvun klassismia henkivän huvilan järven rantaan. Lahden seurakunta osti huvilan vuonna 1946. Kirkko ja valtiovalta olivat tuolloin alkaneet kansainvälisten mallien pohjalta kiinnittää huomiota nuorisokasvatukseen, jonka katsottiin olevan tärkeä osa terveen tulevaisuuden rakentamista. Huvila osoitettiin seurakunnan poika- ja tyttötyölle sekä rippikouluille. Ensimmäinen rippikoulu järjestettiin Mäntylinnassa kesällä 1953. Leiririppikoulut olivat tuolloin uutta. Seurakunta rakensi rantaan saunan 1960-luvulla. Mäntylinna oli seurakuntien leiritoiminnassa aina 2000-luvun alkuun, jolloin se siirtyi yksityiselle Mäntyniemi Yhdistykselle. Yhdistys rakennutti pihapiiriin palveluasuntolan. Huvila on nyt yksityiskotina. Huvilan käyttötarkoitus ja lähiympäristö ovat suuresti muuttuneet sitten huvila-aikojen. Rakennus on edelleen ajallisesti ja historiallisesti tunnistettavassa asussa.

Villähde

Vappulantien alue

Vappulantie, Revontie, Yhdystie, Välitie, 15540 Lahti

Valmistumisvuosi: 1970–1979

Suunnittelija: Risto Kaarlehto, Esa Kotilainen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Yhdystie 3:ssa laajennus 2022. Yhdystie 4:ssa sisäisiä ja julkisivumuutoksia 2022.

Vappulantie kaavoitettiin vuonna 1963 Nastolan Villähteen rakennuskaavassa, joka kattoi osan Villähteen ja Koiskalan kyliä. Kaava vahvistettiin vuonna 1964 Nastolan ensimmäisenä rakennuskaavana. Kaavan laati helsinkiläinen Oy Kunnallistekniikka Ab, kaavoittajina arkkitehti Risto Kaarlehto ja diplomi-insinööri Esa Kotilainen. Kaavassa Vappulantie oli nimeltään Selkätie, mutta se nimettiin jo alkuaan Vappulantieksi vieressä sijaitsevan Vappulan tilakeskuksen mukaan. Alueen tontit suunniteltiin sangen pieniksi. Kortteli käsitti korkeintaan kymmenen tonttia, ja kortteleiden välillä oli runsaasti vihervyöhykkeitä. Vappulantiestä pohjoiseen osoitettiin myös laajempi puistoalue, mutta se on myöhemmin kaavoitettu tonteiksi. Vappulantien eteläpuolen rivitalotontit kaavoitettiin uudelleen vuonna 1989, kaavoittajana Arkkitehtitoimisto Ympäristöarkkitehdit Ky ja arkkitehti Berndt Müller. Rivitalotonteista tuli pientalo- tai paritalotontteja. Vappulantie ja sen ympäristö rakennettiin etupäässä 1960- ja 1970-luvulla ilmeeltään yhtenäiseksi tasapainoiseksi pientaloalueeksi.

Villähde

Rajaportti

Yrjöntie 9, 15540 Lahti

Valmistumisvuosi: 1938

Suunnittelija: Yrjö Salenius

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Yrjöntiellä sijaitseva Rajaportin tila on lohkottu Suppalan tilasta vuonna 1931. Suppala puolestaan on erotettu Erstan kartanosta. Rajaportin tilan rakennukset pystytti tilallinen Yrjö Salenius. Päärakennus on valmistunut vuonna 1938. Salenius lienee ollut tienoon ensimmäisiä asukkaita ja mahdollisesti antanut nimensä tielle. Tieosuus lunastettiin Erstan kartanon isännältä Uno Baskilta 1950, jolloin tie myös rakennettiin. Maatila käsitti päärakennuksen ja pienen kahden lehmän navetan, joka on rakennettu todennäköisesti 1940-luvun lopussa. Saunan ja autotallin käsittävä ulkorakennus on vuodelta 1982.

Villähde

Lahden Autokori Oy

Koritie 2, 15540 Lahti

Valmistumisvuosi: 1945

Suunnittelija: Jouko Louhio

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

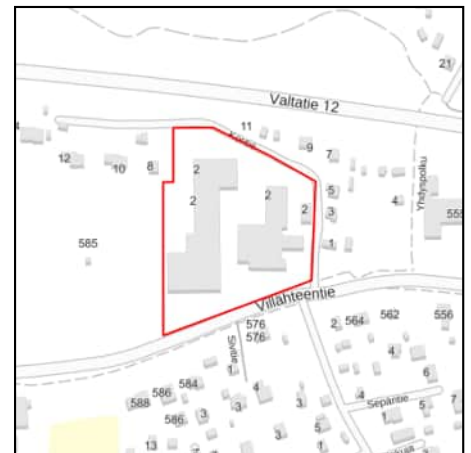
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Käyttötarkoituksen muutos sekä sisäisiä muutoksia 2020.

Lahden Autokori Oy perustettiin 1945 Lahteen, josta se jo seuraavana vuonna siirtyi Villähteelle, sodan jälkeen alkunsa saaneeseen uuteen liike- ja teollisuuskeskittymään. Autokori on Nastolan vanhimpia teollisuuslaitoksia. Yhtiön perustajina olivat Jaakko Hokkanen, Paavo Lepistö ja Arvo Paavali Juusola, joilla oli yritystustausta Viipurista ja Helsingistä. Vuonna 1947 yrityksen hallituksen puheenjohtajaksi tuli Kalle Saario, jonka suvun johdossa Autokori toimi aina vuoteen 2013 asti, kaikkiaan kolmessa polvessa. Alun parista kymmenestä työntekijästä yritys kasvoi huippuvuosina työllistämään 170 ihmistä. Autokori tarjosi työtä myös lahtelaisille; aika ajoin tehtaan työntekijöistä puolet oli nastolalaisia, puolet lahtelaisia. Yritys korjasi aluksi sodassa vioittuneita autokoreja, mutta raaka-aineiden saatavuuden parannuttua se ryhtyi valmistamaan uusia koreja, ohjaamoja ja erikoisautoja. Yritys teki konkurssin vuonna 2013. Tehdas on nykyisin erilaisten pienyritysten toimitiloina. Se on palannut Saarion suvun omistukseen. Lahden Autokori Oy:n vuonna 1945 rakennettu tuotantorakennus on yksinkertainen, harjakattoinen puhtaaksimuurattu tiilirakennus, jolle antavat leimaa suurehkot pikkuruutuiset ikkunat. Tehdasrakennusta on laajennettu useaan otteeseen, muun muassa 1949, jolloin insinööri Jouko Louhio laati suunnitelmat. Osa vanhoista tiloista on puurunkoisia.

Villähde

Riiki ja Konnila

Riikin ja Konnilan alue, 15540 Lahti

Valmistumisvuosi: 1890

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Riikin ja Konnilan alue Villähteen länsipäässä sijaitsee Salpausselän lämpimällä etelärinteellä. Maisemallisesti merkittävät peltoaukeat ovat olleet viljelyksessä jo 1800-luvulla. Alueen halki, asutuksen ja pellon rajapinnassa, kulkee Villähteentie vanhaa Ylisen Viipurintien linjausta pitkin. Alueen vanhimmat tilat ovat Riiki ja Konnila. Riikin tilakeskus sijoittuu Villähteentien eteläpuolelle ja muodostaa merkittävän maamerkin saavuttaessa viljelymaisemaan Lahden keskustan suunnasta. Riikin metsälaidun on arvokas perinnumaisema, jota hoidetaan laiduntamalla alueella lehmiä. Kasvikujan varren asutus on peräisin 1950-luvulta.

Villähde

Valonen

Lankilantie 854, 15540 Lahti

Valmistumisvuosi: 1937

Suunnittelija: Urho Tuominen

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Tammentien ja Lankilantien kulmauksessa sijaitsee tyylikäs 1930-luvulta peräisin oleva rapattu asuinrakennus pihapiireineen. Asuinrakennus on puolitoistakerroksinen täystiilitalo, jonka pohjaratkaisussa asuintilat sijoittuvat keskusmuurin ympärille. Rakennus on klassistinen, mistä kertovat pyrkimys symmetriaan, ehyet julkisivupinnat, nurkkien pilasteriaiheet, räystään kapiteeli, porstuan aumakatto sekä kaari-ikkuna vesikatolla. Tarkkaa rakennusvuotta ei tiedetä, kiinteistörekisterin mukaan rakennus on valmistunut 1937. Omistajien mukaan rakennus voisi tyylin perusteella olla jopa 1920-luvulta. Talon on rakentanut Urho Tuominen, joka on sen myöhemmin myynyt Eino Tuomiselle. Kiinteistö on ollut Piispan suvun omistuksessa noin vuodesta 1965 alkaen. Pihapiirissä sijaitsee vanha navetta- ja talousrakennus sekä uudempia varastorakennuksia. Vanha pyöreä rakennus on toiminut muun muassa rehuvarastona, ja siellä on säilötty myös jäätä maidon viilennystä varten. Valosen tilalla on ollut aikoinaan lypsykarjaa, lihakarjaa ja kanoja. Piispojen aikana lehmiä on ollut kahdeksan. Lisäksi tilaan kuuluu tänä päivänä noin kahdeksan hehtaaria peltoa, joka on vuokrattu ulkopuoliselle viljeltäväksi. Tilaan on aikaisemmin kuulunut lisäksi peltoa 3–4 hehtaaria peltoa nykyisen Käpytien varrelta, mutta alueelle on myöhemmin rakennettu omakotitaloja ja osa pellosto on metsitty. Piispat ovat lopettaneet viljelyn vuonna 1970. Tammentien varrella on vanha kuusikuja, joka on johtanut talolle. Nykyinen käynti on Lankilantieltä. Päärakennus sijaitsee pienen mäen päällä ja talolta on aikoinaan auennut peltomaisema sekä pohjoiseen että etelään. Tilan ympäristöön on alkanut rakentua vaihteittain uudempaa asutusta 1940-luvulta alkaen.

Villähde

Heikintie

Heikintie, 15540 Lahti

Valmistumisvuosi: 1950–1959

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Loivalle, aurinkoiselle etelärinteelle syntynyt pienipiirteinen ja viehättävä Heikintien miljöö muodostaa esimerkin jälleenrakennuskauden asuinalueesta. Suurin osa Heikintien rakennuksista on 1950-luvulta. Katu on kapea ja asfaltoimaton, mikä vahvistaa alueen aikakauden mukaista luonnetta. Alueella on jäljellä myös vanhempaa rakennuskantaa. Länneä alueelle saavuttaessa on ensimmäisenä pienen peltoalueen ympäröimä Tasala. Sen päärakennus on 1900-luvun alusta. Talossa on toiminut kauppa. Pihapiirissä on lisäksi vanhoja ulkorakennuksia. Tasalan päärakennus on asemakaavalla suojeltu.

Villähde

Erstan koulun ja päiväkodin alue

Kärkytie 7 ja Rekitie 2, 15540 Lahti

Valmistumisvuosi: 1900–1909

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Nastolan kansakoululaitosta ryhdyttiin luomaan 1866, kun pastori Anders Winter yhdessä Seestan isännän Carl Albert Ehrnroothin ja Toivonojan kartanon isännän Viktor Leonard af Forsellesin kanssa aloittivat toimet kansakoulun aikaansaamiseksi, jotta taito, valistus ja siveys leviäisivät paikkakunnalla. Asia ei edennyt yksimielisesti, sillä talonpojat eivät olleet halukkaita osallistumaan kustannuksiin. Kirkonkokous myönsi jo kartanonisännille luvan perustaa kansakoulu, mutta hanke ei edennyt 1860-luvun vaikeiden katovuosien takia. Nastolan ensimmäinen kansakoulu perustettiin Koiskalan kartanoon syksyllä 1870. Perustajana oli Toivonojan kartanon isäntä af Forselles. Seestan isäntä perusti seuraavan koulun omistamaansa Sipuran kartanoon 1873, ja kirkonkylä sai koulunsa syksyllä 1877. 1800-luvun lopussa kouluja perustettiin lukuisia, ja vuonna 1903 sai Ersta lopulta omansa. Erstan kartanon isäntä Petter Emanuel Ranin lahjoitti tontin. Lahjoitus käsitti lisäksi opettajalle viiden vuoden käyttöoikeuden saunaan, leipomotupaan ja pesuhuoneeseen sekä päivittäin kaksi ja puoli litraa lämmintä maitoa. Opettajalla oli työsuhde-etunaan myös asunto. Rakennusurakka annettiin W. Helanderille, joka suoritti sen moitteettomasti. Erstan puukoulu aloitti toimintansa 1901. Kouluun oli alusta asti paljon tulli- ja vaivastuloja, ja vuonna 1915 pystytettiin lisärakennus, jonka suunnitteli lahtelainen rakennusmestari, Itä-Hämeen maanviljelysseuran rakennusneuvoja A. W. Nieminen. Samalla ilmeni, että Erstan kartanon lahjoittamaksi luultu koulu jouduttiin ostamaan kartanon uudelta isännältä Harald Gripenbergiltä, ja niinpä jouduttiin rakentamaan myös uusi ulkokuoli, liiteri, kaksi aittaa, kellari, kaksi navettaa ja rehulatoa. Erstan koulun oppilasmäärä kasvoi erityisesti sodan jälkeen huimaa vauhtia. Koulun laajennus näytti tarpeelliselta, ja vuonna 1958 valmistui suuri lisärakennus, Erstan vanha kivikoulu, jonka suunnitteli lahtelainen arkkitehti Tauno Niemioja. Laajennus käsitti neljä luokkahuonetta, veistosalin, voimistelu- ja juhlasalin aputiloineen sekä erillisen opettajien asuintalon

vahtimestarille ja neljälle opettajalle. Koulu oli varustettu monin modernein mukavuuksin, joista mainittakoon keskusradio. Niemiojan käsiala on hyvin tunnistettavaa ja ajalle tyypillistä: keltainen rappaus, maltillinen mittakaava, niukat, lähinnä sisäänkäyntiin keskittyvät arkkitehtoniset korosteet. Oppilasmäärät lisääntyivät, ja vuonna 1963 Erstan koulu oli Nastolan suurin koulu. Oppilaita siirrettiin kunnan muihin kouluihin. Molempia koulutaloja jouduttiin korjaa maan useaan otteeseen 1990-luvulla, ja kivikoulua laajennettiin 1993. Vuonna 2002 koulua jouduttiin jälleen laajentamaan. Suunnittelijana oli nastolalainen suunnittelutoimisto Ark Renew. Erstan päiväkoti eli Rekities päiväkoti aloitti toimintansa vuonna 1988. Rakennusarkkitehti Reino Toivosen suunnittelema päiväkotirakennus oli valmistunut edellisenä vuonna. Solujärjestelmään perustuva rakennus koostui alun perin kahdesta osastosta, joista toinen oli tarkoitettu 1-2-vuotiaille, toinen 3-6-vuotiaille lapsille, yhteistilaosastosta saleineen ja hallintotiloineen sekä talousosastosta. Solut kiersivät pihaa, joka oli suunnattu etelään suojaan tuulilta. Puisen rakennuksen arkkitehtuuri edustaa uusvanhaa suuntausta pikkuruutuisine ikkunoineen, kuisteineen, erkereineen ja kattolyhtyineen. Alkuperäinen suunnittelija piirsi vuonna 1996 Erstan päiväkodin lisärakennuksen uutta päiväkotiryhmää varten. Uudisrakennuksen arkkitehtuuri noudatti alkuperäisen päiväkotirakennuksen linjoja. Erstan vanha puukoulu on asemakaavalla suojeltu.

Villähde

Erstan kartano

Villähteentie 458, 15540 Lahti

Valmistumisvuosi: 1830–1930

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Valtakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: Laki rakennusperinnön suojelemisesta

Suojelunlisätieto: suojeltu

Merkittävät muutokset: Villähteentie 458:ssa julkisivutoimenpide 2020.

Erstan kartanon omistajat tunnetaan vuodesta 1651 lähtien. Ensimmäinen heistä oli Märten Sebastian von der Trenck. Hänen aikanaan, vuonna 1674, Ersta yhdistettiin neljästä eri tilasta, joista vuonna 1683 tuli säteriratsutila. Erstaa ovat sen jälkeen hallinneet muun muassa Brunowit ja Gripenbergit. Erstan kartanon kerrotaan saaneen nimensä 1830-luvulla silloisen omistajansa Erik Johan Strålen nimikirjaimista. Siihen saakka se oli Villähtin kartano. Vanhan Viipurintien varrella sijaitseva kuusiaidan rajaama perinteinen kartanopiha muodostuu päärakennuksesta ja pihaa reunustavista kahdesta sivurakennuksesta, joiden väliin jää puisto. Rakennukset edustavat puuempireää. Kartanon päärakennus ja toinen sivurakennuksista ovat 1830-luvulta. Päärakennus on uusittu vuonna 1892. Alkuperäinen tyyli pääosin säilytettiin korjauksissa lukuun ottamatta ikkunajakoja ja rakennuksen taakse lisätyjä ajan huvilarakentamiseen liittyviä avovilpeloita, jotka on myöhemmin purettu. Kookas, vaalea, yksikerroksinen päärakennus on tyyliinsä oivallinen esimerkki komeine päätykolmioineen ja pylväskuisteineen. Tilakeskukseen kuuluu lisäksi joukko ulkorakennuksia, kuten tiilinavetta vuodelta 1880 ja -talli vuodelta 1913 sekä puinen kanala vuodelta 1930. Lisäksi on useita 1800-luvun jälkipuolelta peräisin olevia väentupia, joita on korjattu ja täydennetty uudisrakennuksin uuden käyttäjän, Kaarisillan toimintakeskuksen tarpeisiin. Toimintakeskus aloitti Erstan tiloissa vuonna 1986. Kaarisillan suunnittelijana on toiminut pääasiassa arkkitehti Satu Päivärinne ja hänen työnsä jatkaja, Arkkitehtitoimisto Arkviiri Oy, jonka käsialaa on muun muassa vuonna 2010 valmistunut taidepaja. Maantien pohjoispuolella sijaitsee kivinen, Intendentinkonttorin suunnittelema viljamakasiini vuodelta 1828. Makasiini on toimintakeskuksen käytössä näyttelytilana. Muutostyöt laati Arkkitehtitoimisto Arkviiri Oy vuonna 2010. Kaunis pihapiiri on uuden liikennemaiseman saartama, eikä sen alkuperäinen kartanoluonne ole enää helposti hahmotettavissa. Erstan kartanon aluetta ja rakennuksia on

suojeltu asemakaavoilla ja rakennussuojelulailla. Erstan kartano sijaitsee myös maakunnallisesti arvokkaalla maisema-alueella.

Villähde

Villähteen puukerrostalo

Pihtiläntie 22, 15540 Lahti

Valmistumisvuosi: 1940–1949

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Puukerrostalo sijaitsee rautatien ja Heinämaantien kulmassa, vanhojen Erstan kartanon peltoaukeiden keskellä. Rakennus on siirretty vuonna 1949 Hämeenkoskelta. Tehtailija Kauko Himanen pystytti talon tarkoituksenaan perustaa paikalle flokkipatja- ja peitehuopatehdas. Teollisuushanke ei toteutunut, ja siitä on jäljellä ainoastaan tehtailijan itsensä ja hänen työntekijöidensä asunnoiksi sekä toimistoiksi tarkoitettu talo. Rakennuksesta tuli sittemmin vuokratalo. Kolmikerroksinen rakennus on peitelaudoitettua hirttä. Se on sirolinjainen, pienillä kuisteilla varustettu talo, jota ympäröi puutarhamainen piha-alue. Talo on edelleen Himasen suvun hallussa. Villähteen puukerrostalo sijaitsee maakunnallisesti arvokkaalla maisema-alueella.

Villähde

Lehtokuja

Lehtokuja, 15540 Lahti

Valmistumisvuosi: 1950–1959

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Lehtokuja on tiivis omaleimainen, nimensä mukaisesti erittäin vihreä ja vihreä asuinalue Heinämaantien länsipuolella. Kapea sorakuja kulkee lähes viivasuoraan tuuhean puuston keskellä, ja sen varresta pistää pieniä pihateitä lehteille puutarhamaisille pihaille. Alueen vanhimmat rakennukset ovat 1950-luvulta.

Villähde

Hokkara-Pensuon viljelyalueet ja Tapiola

15540 Lahti

Valmistumisvuosi: 1950–1959

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

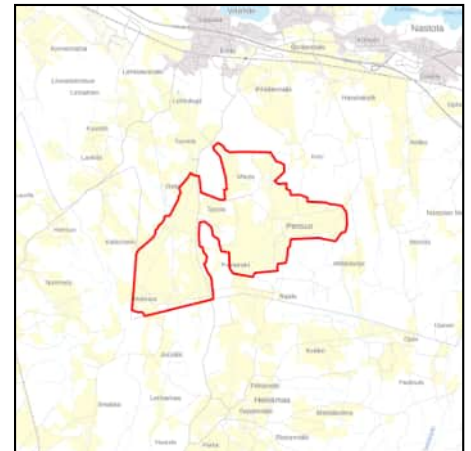
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Mannerheimintie 50:ssä omakotitalon sisäisiä ja julkisivumuutoksia 2022.

Villähdeestä tuli sodan jälkeen Nastolan pinta-alaltaan suurin evakkojen asutusalue. Eteläisellä Villähdeellä sijaitseva Pensuon alue on alun perin pääosin karjalaisen siirtoväen asuttama. Äyräpään Mälkölän kylän siirtoväki asutettiin suurelta osin Pensuolle. Jotkut joutuivat asumaan aluksi armeijan pahviparakeissa ennen kuin oma mökki saatiin pystyyn. Hokkaran ja Pensuon laajat viljelyalueet ovat maakunnallisesti merkittäviä maisemia. Alueen maisemakuva on rauhallinen ja avara. Tasaisia savikkoisia viljelyaukeita täplittävät karut metsäiset kallio- ja moreenimäet, joille myös asutus on keskittynyt. Tiloja lohkottiin vanhasta Pensuon tilasta, entisestä, vuonna 1912 erotetusta Erstan kartanon sivutilasta, sekä Tampellan omistamasta metsätilasta. Asutustilat sijoitettiin Heinämaantien ja Pensuontien sekä niistä erkautuvien pikkuteiden varsille laajoja peltoaukeita täplittämään. Rakennukset ovat jälleenrakennuskaudelle tyyppisiä asevelitaloja. Pihapiireissä on jäljellä myös talousrakennuksia. Merkittäviä rakennuksia alueella ovat Tapiolan kartano puistomaisine pihapiireineen sekä entinen Tapiolan koulu. Hokkara – Pensuon viljelyalueet ja Tapiola on myös maakunnallisesti arvokas maisema-alue.

Villähde

Taimitie 1

Taimitie 1, 15540 Lahti

Valmistumisvuosi: 1984

Suunnittelija: Jukka Vesanen

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Rakennusarkkitehti Jukka Vesanen suunnitteli vuonna 1984 valokuvaaja Jarmo Eurastolle ja tekstiilitaiteilija Saija Eurastolle yksilöllisen omakotitalon ja studion kokonaisuuden Taimitien varressa sijaitsevalle luonnonpuuta kasvavalle tontille. Vesasen työ on peräisin hänen opiskeluajaltaan, jolloin hän työskenteli Arkkitehtityö Oy:ssä Oulun koulun arkkitehtien Erkki Aartin ja Markku Viitalan seurassa. Ajan postmodernistinen henki onkin selvästi nähtävissä, mutta Vesanen on saanut vaikutteita myös opiskeluaikaltaan Sveitsistä, jossa puun ja kivrakenteen yhdistäminen on leimallista. Rakennuksen alaosa on tehty harkoista, yläosan puuverhous raakalaudasta kapealla pystylomalaudoituksella. Rakennus ja sen pihapiiri edustavat varhaista ekologista rakennustapaa, jossa kokeiltiin muun muassa ensimmäisiä selluvillatuotteita. Tontin puusto pyrittiin säilyttämään.

Villähde

Orrilanmäki ja Villähteen koulu

15540 Lahti

Valmistumisvuosi: 1900–1909

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

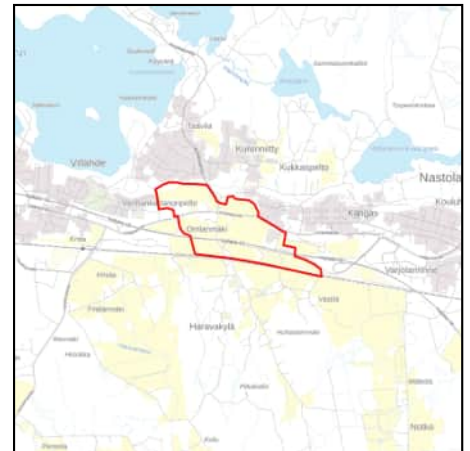
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Villähteen tie 301:ssä laajennus 2020.

Varhaisin maininta Villähteen kylästä on mahdollisesti vuodelta 1470. Se on muodostunut Salpausselälle, peltoaukeiden ympäröimälle mäennyppylälle, nykyiselle Orrilanmäelle, Ylisen Viipurintien varteen. Villähteen kylä pysyi pitkään alkuperäisenä ryhmäkylänä, joka hajosi vasta 1910-luvun uusjaossa. Orrilan tila jäi kuitenkin alkuperäiselle paikalleen tien pohjoispuolelle. Orrilanmäki muodostaa maisemallisesti merkittävän rakennetun kokonaisuuden, jota ympäröivät tilaan liittyvät peltoaukeat. Orrilan tilaa ympäröivä rakennuskanta on ajallisesti hyvin sekoittunutta. Vanhimmat pienet asuintalot ovat 1920- ja 1930-luvulta. Merkittäviä rakennuksia alueella ovat Pappila eli Orrila, Villähteen nuorisoseuran talo sekä entinen Villähteen koulu. Alue liittyy eteläosiltaan maakunnallisesti arvokkaaseen maisema-alueeseen. Villähteen nuorisoseuran talo ja Villähteen koulun vanha osa on asemakaavalla suojeltu.

Villähde

Haravakylä

Haravakyläntie, 15540 Lahti

Valmistumisvuosi: 1950–1959

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

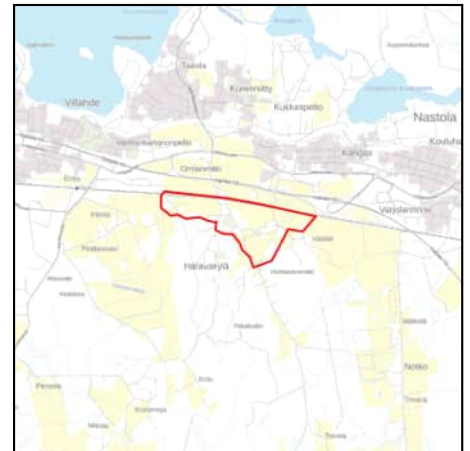
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Haravakylä sijaitsee rautatien eteläpuolella pitkän, peltojen halki kulkevan maantien molemmin puolin. Taloryhmä on suhteellisen tiivis, lähellä maantietä. Haravakylässä on vanhoja, hyvin säilyneitä tilakeskuksia, mutta myös vahvasti uudistettuja ja uusia rakennuksia. Oma kerrostumansa ovat asutustilat, joita sodan jälkeen lohkottiin Erstan kartanon maista. Haravakyläntien varren kylämäinen asutus ja viereiset pellot ovat osa maakunnallisesti arvokasta Kankaan maisema-aluetta. Haravakylän nimi tarkoittaa entisille heinä niityille siirrettyä uudisasutusta. Vanhimpia taloja edustaa kantatila Pelto-Sipilä, jonka entisen päärakennuksen kerrotaan olleen vuodelta 1805. Tilalla on uusi päärakennus, joka on vuodelta 1955. Karjarakennus on vuodelta 1947 sekä muita samalta ajalta peräisin olevia piharakennuksia. Erikseen mainittakoon kaunis luhtiaitta. Haravakylä on maakunnallisesti arvokas maisema-alue.

Villähde

Notkon alue

15540 Lahti

Valmistumisvuosi: 1940–1949

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

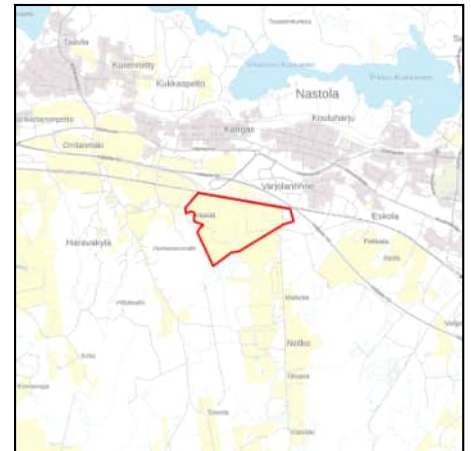
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Notkon alueella asutus sijaitsee lähes viivasuoran Notkontien pohjoispäässä, maakunnallisesti arvokkaan, maisemallisesti hienon peltoaukean itälaidalla. Avara peltomaisema rajautuu junarataan ja metsäselänteeseen. Asuinrakennukset sijaitsevat väljästi ja etäällä kapeasta hiekkamaantiestä. Tienvartta leimaavat vanhat puutarhat marjapensaineen ja omenapuineen. Alueen rakennuskanta on pääosin peräisin 1940- ja 1950-luvulta. Alueen maat ovat kuuluneet Orrilaan. Alueen vanhimpiin tiloihin lukeutuu Hallamaa, joka on rakennettu vuonna 1946. Leppälä-nimisen tilan päärakennus on vuodelta 1954, ja puutarhamaiseen pihapiiriin kuuluu lisäksi samoihin aikoihin päärakennuksen kanssa rakennettu ulkorakennus, jossa on liiteri ja sauna. Huvimaja ja aitta on pystytetty 2000-luvun molemmiin puolin. Pihaan johtaa koivukuja. Aholan talo on rintamamiestalo, jonka nykyinen omistaja itse rakensi isänsä kanssa ja jota nyt on vaalimassa jo kolmas polvi. Puutarhan ympäröimä päärakennus on vuodelta 1956, sauna vuodelta 1957. Notkon alue on maakunnallisesti arvokas maisema-alue.

Villähde

Kankaan asuinalue

15540 Lahti

Valmistumisvuosi: 1970–1979

Suunnittelija: Sulo Järvinen

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Laulurastaantie 14:ssa laajennus 2020.

Kankaan alue on Salpausselän tasaisella laella sijaitseva pääasiassa 1970-luvulla rakentunut pientaloalue. Alueen rakennukset sijoittuvat tonttikadun ympärille muodostaen erilliset solut. Niiden keskelle jää tyypillisesti mäntyvaltainen puustoinen katualueen osa, joka on yhteiskäytössä. Kankaan alueen rakennuskaava on vuodelta 1974. Sen suunnitteli arkkitehti Sulo Järvinen. Rakennuskaavan esikuvana on lintuaiheista katunimistöä myöten mitä ilmeisimmin ollut Lahden Patomäen kaava, joka laadittiin alun perin vuonna 1965 ja tarkistettiin pientalokaavaksi 1968. Kaava on Lahden asemakaavapäällikkö Olavi Laisaaren käsialaa. Patomäen mallina lienee puolestaan ollut Jyväskylän Kortepohjan asemakaavakilpailussa 1964 voittanut Bengt Lundstenin ehdotus. Kaava perustuu säännölliseen ruudukkoon, jossa taloryhmät sulkevat sisäänsä metsäsaarekkeita. Ideana on ollut laatia kaavamalli, joka tarjoaa mahdollisuuden hallittuun laajentamiseen. Alue on ikään kuin aina valmis, mutta tarvittaessa myös avoin uuteen yhtenäiseen kasvuun. Nastolan upea harjumasema männikköineen on olennainen osa sekä asukkaiden intiimejä yhteispihoja että koko alueen ilmettä. Kankaan eteläinen osa kaavoitettiin omakotitaloille, pohjoisosa rivitaloille. Rakennukset ovat keskenään erilaisia ja eriaikaisia, mutta kaavan ja vahvan metsämaiseman tukemina ne muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden.

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Villähde

Ihanaistenrinteen länsiosa

Kukkaspolku, 15540 Lahti

Valmistumisvuosi: 1920–1949

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

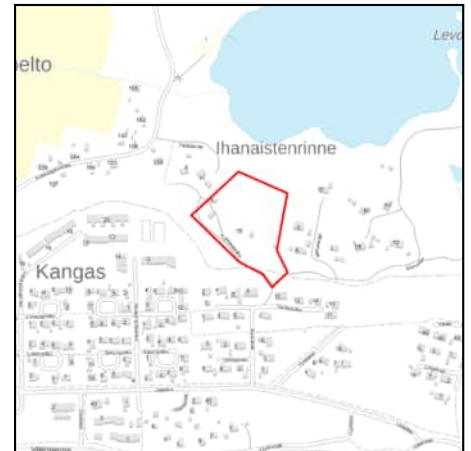
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Salpausselän rinteeseen nouseva Ihanaistenrinne on vihreä omakotitalojen muodostama pienympäristö. Aluetta rajaa etelässä Salpausselän jyrkkä metsäinen rinne, josta avautuu loivasti järveä kohden viettävä vanha viljelyaukea. Ihanaistenrinteen vanhin rakennus on valmistunut 1927. Länsiosan muu rakennuskanta on 1940-luvulta. Ihanaistenrinteen itäosiin on muodostunut uudempaa rakennuskantaa, joka ei ole ottanut huomioon alueen maisemakuvaa. Alueen läntisellä osalla alkuperäinen väljä maaseutumainen miljöö, jossa rakentaminen sijoittuu metsän ja pellon väliselle reunavyöhykkeelle, on säilynyt.

Villähde

Huilinki

Kukkasjärventie 243, 15540 Lahti

Valmistumisvuosi: 1920–1959

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Wipak Oy:n Kukkasjoen rannalla, kosken partaalla sijaitseva kesähuvila Huilinki eli Huili on entinen myllärintalo. Huilinki käsittää uuden ja vanhan päärakennuksen, aitan, saunan ja kaivon. Huilinki on hankittu henkilökunnan virkistyspaikaksi 1980-luvulla yksityiseltä omistajalta. Sauna on Wipakin rakennuttama, muut rakennukset ovat vanhempia, vanhin rakennus luultavasti 1920-luvulta, muut rakennukset oletettavasti 1950-luvulta. Perinteiset punaiset, valkoisin yksityiskohdin korostetut rakennukset muodostavat viehättävän kokonaisuuden rehevälle rinteelle, vesien äärelle, vanhan maantien varteen. Koskessa on ollut mylly, jonka rakenteet ovat edelleen selvästi näkyvissä. Kukkasjoen mylly on ollut yksi Villähteen neljästä myllystä. Se on ensimmäisen kerran pantu verolle vuonna 1853. Rakennuttaja oli Erstan kartanon omistaja lehtori Nils Constantin Olsoni. 1860-luvulla Kukkasjärven pintaa laskettiin, kosken putous kasvoi ja myllyn teho parani. Jauhattajia tuli pääasiassa Villähteeltä, kirkonkylästä ja Ruuhijärveltä. Mylly lopetettiin vuonna 1898.

Villähde

Montarin alue

Pitkätie, 15560 Lahti

Valmistumisvuosi: 1900–1909

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

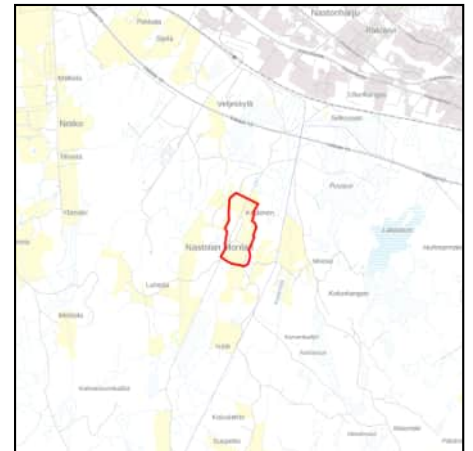
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Montari on pienipiirteinen maaseutu ympäristö, jonka asutus sijaitsee väljästi molemmilla puolilla peltojen ympäröimää suoraa Pitkätietä. Alueen pohjoisosassa sijaitsee Kaivolän perinnetila. Kaivola siirrettiin isojaon täydennysten yhteydessä vuonna 1904 Haravakylästä seitsemän kilometrin päähän Montariin. Samalla tila tuli nykyisen suvun haltuun. Tilakeskus sijaitsee laakeiden peltoaukeiden ja pienen metsälaikun keskellä. Rakennukset, pitkä, korkealla umpikuistilla varustettu päärakennus, tiilinavetta, vaja ja aitta, ovat niin ikään 1900-luvun alkuvuosilta. Rakennuksissa on esillä maatalan työkaluja ja muuta esineistöä. Niemivuori (entinen Hyppyrä) on erotettu alkujaan Penttilän kantatilasta. Tilakeskus sijaitsee peltoaukeiden ympäröimällä maisemallisesti kauniilla mäellä. Hirsinen päärakennus on alkujaan peräisin 1880-luvulta. Pihapiiriin kuuluu myös navetta, aitta ja kalustusuoja. Hevostallissa toimii nykyisin Villa Amaraada, sisustusmyymälä. Tallissa on myös verstaas, jossa kunnostetaan vanhoja huonekaluja ja esineitä. Keskisen päärakennus on vuodelta 1910 ja navettarakennus vuodelta 1920.

Villähde

Kiiskentien kesämökkialue

Kiiskentie, 15540 Lahti

Valmistumisvuosi: 1920–1949

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: -

Nastolan monipuolinen kesäasutuskulttuuri alkaa säätyläisten huviloista ja erämajoista ja ulottuu viime vuosikymmenten mökkeilyyn. Kymijärvellä ensimmäiset kesäasukkaat saapuivat 1920-luvulla. Kiiskentien viisi kesämökkiä ovat peräisin 1920-luvun ja 1940-luvun väliseltä ajalta. Pienet lautaverhotut rakennukset edustavat jyrkkine kattoineen ja järvelle antavine lasikuisteineen aikansa rakentamistapaa. Ranta on voimakkaasti viettävä, ja mökit on sijoitettu rinteiden alapuolelle hyvin lähelle rantaa.

Nastola

Kouluharju ja Kukkasen koulu

15560 Lahti

Valmistumisvuosi: 1950–1979

Suunnittelija: Kalevi Eranti

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Alatien ja Ylätien alueella, Salpausselän laella, sijaitsee pääosin 1950-luvulla rakentunut laaja ja idyllinen omakotialue. Ylätien pohjoispuolelle on muodostunut uudempaa omakoti- ja rivitaloasumista. Kouluharjun alue kaavoitettiin ensimmäistä kertaa osana Nastolan kirkonkylän rakennuskaavaa vuodelta 1965. Kaavan laati diplomi-insinööri Kalevi Eranti helsinkiläisestä Oy Kunnallistekniikka Ab:stä. Nastolan kaavoitusinsinööri Jorma Lemettinen teki muutoksia kaavaan vuonna 1973. Pihakadut linjattiin kortteleiden sisäisiksi lenkeiksi, ja rakennusten kattokulma säädettiin korkeintaan 1:5:ksi. Alueen yhtenäisyyttä suositeltiin kaavassa niin ikään. Alue koostuu pientalokortteleista, joihin on sijoitettu neljästä seitsemään tonttia pihakatuja väliin. Rakennukset ovat tonttien keskellä vihervyöhykkeiden ympäröiminä. Omakotitaloalue sijaitsee etelärinteellä, tiheässä männikössä, joka on saanut siirtolohkareineen jäädä lähes luonnontilaiseksi. Alueen koillisosassa on rivitaloja. Pientaloja ja rivitaloja on suunnitellut muun muassa Arkkitehtuuritoimisto Jussi Iivonen ja Pentti Aho. Kouluharju on vaikuttava esimerkki 1970-luvun korkealuokkaisesta pientaloalueesta. Kukkasen yläkoulu, entinen kansa- ja kansalaiskoulu on valmistunut 1972. Arkkitehti Jorma Vuorelman suunnitelma on vuodelta 1970. Äärimmäisen pelkistetty, nauhaikkunoihin perustuva punatiilinen koulurakennus on sittemmin kokenut perusteellisen muutoksen, kun koulua laajennettiin ja muutettiin vuonna 2003 arkkitehti Satu Päivärin suunnitelmin.

Nastola

Lehtimäen liikenne

Kukkastie 5, 15560 Lahti

Valmistumisvuosi: 1969

Suunnittelija: Tauno Niemioja

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Lahden paikallisliikenne alkoi 1920-luvulla, mutta vasta sotien jälkeen päästiin tiiviiseen ja säännölliseen talviliikennöintiin ja silloinkin hitaasti. 1950-luvun alussa paikallisliikenne kykeni tarjoamaan luotettavat ja tasalaatuiset kesä- ja talvilyhteydet. Lahden kaupunki kasvoi vauhdilla, ja pidentyvät työ- ja koulumatkat oli hoidettava kattavin linjoin. Julkinen liikenne kohosi huippuunsa 1960-luvulla ja alkoi sitten yksityisautoilun vuoksi laskea. Vielä 1970-luvulla Lahdessa ja sen ympäristökunnissa oli lukuisia yksityisiä liikenteenharjoittajia, heistä yhtenä Alarik Lehtimäki, joka 1920-luvulla aloitti liikennöinnin Lahdessa. Yritys siirtyi Lahdesta vahvasti teollistuvaan ja kuljetusyhteisistä riippuvaiseen Nastolaan vuonna 1969. Lehtimäen liikenteen punatiilinen autotalli- ja korjaamorakennus on alun perin valmistunut 1969. Varikon suunnitteli arkkitehti Tauno Niemioja. Jo alun perinkin laajennettavaksi tarkoitettua rakennusta on jatkettu useaan otteeseen yrityksen kasvaessa. Myös Alarik Lehtimäen asuintalossa seurakuntakotia vastapäätä Immiläntie 1:ssä oli talli neljälle linja-autolle.

Nastola

Pekkala

Vakkatie 61, 15560 Lahti

Valmistumisvuosi: 1930–1939

Suunnittelija: Rakennusmestari Aaltonen

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Pekkala siirrettiin uusjaossa kirkonkylästä nykyiselle paikalleen peltojen ääreen Notkonmaalle 1930-luvulla. Laajan peltoaukean keskellä, valtatie ja rautatien välissä sijaitseva pieni puiden ympäröimä tilakeskus näkyy kauas. Päärakennuksessa on käytetty pystyhirsitekniikkaa ja vanhimmat hirret ovat 1800-luvulta. Päärakennus on rakennusmestari Aaltonen käsialaa. Pihapiirissä on päärakennuksen lisäksi kookas navetta ja eräitä muita talousrakennuksia, jotka lienevät tilakeskuksen siirron ajalta.

Nastola

Sipilä

Pysäkinukuja 51, 15560 Lahti

Valmistumisvuosi: 1920

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Sipilän tilan pienessä peltosaarekkeessa sijaitseva päärakennus on valmistunut 1920. Sitä on uusittu myöhemmin voimakkaasti. Tiilinen navetta on vuodelta 1947, lisäksi pihapiirissä on muun muassa sauna ja kaksikerroksinen aitta. Tilakeskusta ympäröivät viljelykset ja puutarha.

Nastola

Tammela

Pysäkincaari 81, 15560 Lahti

Valmistumisvuosi: 1937

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

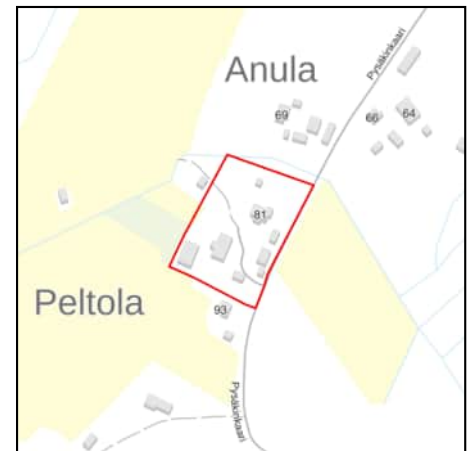
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Pysäkincaaren varressa sijaitseva Tammelan tila (entinen Peltola) on ollut samalla suvulla vuodesta 1664. Se siirrettiin nykyiselle paikalleen uusjaon yhteydessä 1930-luvulla. Puiden ympäröimä tilakeskus rajautuu länsiosaltaan avoimeen peltomaisemaan. Hirsinen päärakennus on vuodelta 1937 ja tiilinen karjarakennus vuodelta 1931. Pihapiirissä on lisäksi muun muassa vuonna 1935 paikalleen siirretty hirsinen luhtiaita.

Nastola

Veljeskylä

Veljeskuja, 15560 Lahti

Valmistumisvuosi: 1950–1959

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Rautatien eteläpuolelle, Nastolan kirkon läheisyyteen syntyi 1950-luvulla pieni siirtokarjalaisten asuinalue. Nastolaan sijoitettiin evakkoja lähinnä Äyräpään ja Käkisalmen pitäjistä, mutta runsaasti tulijoita oli myös Viipurista ja Viipurin maalaiskunnasta. Kaikkiaan karjalaisia kirjattiin nastolalaisiksi sodan jälkeen 1930. Pääosa heistä sai uuden kodin nastolalaisista kartanoista ja pappilan maista lohkotuilta asutustiloilta, mutta Nastolaan syntyi myös Veljeskylänä tunnettu asuinalue. Pitkätien ja Veljeskujan varrella on lähinnä 1950-luvun asevelitalon tyyppisiä omakotitaloja, joiden yhteydessä on vielä jäljellä myös alkuperäisiä talousrakennuksia. Tontit ovat kookkaita, sillä sodan jälkeen harjoitettiin runsaasti kotitarveviljelyä. Tonteilla kukoistavat nyt vehreät puutarhat. Suuri merkitys miljööön viihtyisyydelle on myös sillä, että sekä Pitkätie että Veljeskuja ovat sorateitä.

Nastola

Nastolan teollisuusnauha

Kouvolaantie, 15560, Lahti

Valmistumisvuosi: 1960–1969

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

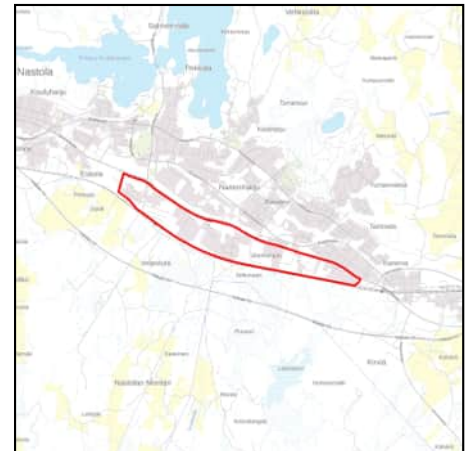
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Maitotie 4:ssä laajennus 2022. Konekorjaamontie 7-9:ssä laajennus 2020. Vipaktie 2:ssä laajennus 2022.

Nastola oli 1960-luvulla voimakkaimmin teollistuva kunta Suomessa. Maatalouteen perustanut kunta otti tuolloin tietoisesti voimakkaasti kehittääkseen teollisuutta. Se tarjosi edullista maata, Salpausselän soraharjua, jolle oli helppo rakentaa. Tuleva teollisuusalue sijaitsi valtamaantien ja rautatien välissä. Lukuisia yrityksiä muutti esimerkiksi naapurikaupungista Lahdesta Nastolaan 1950-luvulta lähtien. Seuraavan vuosikymmenen lopulla Nastolassa oli toistakymmentä suurehkoa yritystä, jotka työllistivät noin 3000 ihmistä. Työvoimapula alkoi olla vakava ongelma, ja työntekijöitä haettiin Savosta ja Pohjois-Karjalasta. Nastolaa alettiin leikillisesti kutsua savolaisten Kanadaksi. Rautatien ja silloisen Kouvolan maantien väliselle nauhamaiselle alueelle muodostui 1950-luvun lopulta alkaen laaja teollisuuskeskittymä, joka on elinvoimainen vielä tänäkin päivänä. Alueella sijaitsevat muun muassa Raute, Uponor, Wipak, Levypyörä, Luhta ja Novart. Kuivamaidon kaksi kerrostaloa ja tehdasrakennus on asemakaavalla suojeltu.

Nastola

Niinitien alue

Niinitie, Kausantie, 15560,15550 Lahti

Valmistumisvuosi: 1960–1969

Suunnittelija: Jorma Vuorelma, Olli Kivinen, Tauno Salo, Toivo Kortteinen, Reijo Salo

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: Ruokotie 8:ssa julkisivutoimenpide 2022. Niinitie 62:ssa julkisivutoimenpide 2021.

Nastolan teollistuminen käynnistyi vauhdilla 1960-luvulla. Keväällä 1967 perustetulla, myöhemmin Nastolan teollisuusryhmäksi nimetyllä, kunnan suurimpien työnantajien muodostamalla epävirallisella neuvottelukunnalla oli suuri tahto vaikuttaa Nastolan infrastruktuurin parantamiseen. Ryhmällä oli merkittävä vaikutus esimerkiksi pätevä teknisen johdon saamiseen kuntaan, terveydenhoidon, työnvälitystoiminnan, teiden rakentamisen ja asuntotuotannon kehittämiseen. Nastolan teollisuusyrityksistä Upo Oy käynnisti ensimmäisenä oman asuntotuotannon ja perusti aluksi Upon Asunnot Oy:n, hieman myöhemmin yhdessä Kuivamaito Oy:n ja Paraisten Kalkki Oy:n kanssa Niinirinteen Kiinteistöt Oy:n. Nastonharjun asuinalue rakennettiin 1960-luvun puolenvälin jälkeen. Itäisen, Kausantien, Huokotien ja Niinitien itäosan rajaaman alueen asemakaavoitti vuonna 1966 lahtelainen arkkitehti Jorma Vuorelma. Kaava perustui Niinitietä ja Ruokotietä reunustavien lamellitalojen rytmikkäisiin riveihin ja alueen keskelle sijoitettuun, suppaa ympäröiviin pistetaloihin. Jorma Vuorelma suunnitteli myös alueen rakennuksia, kuten Kausantien ja Ruokotien välissä sijaitsevat kolme nelikerroksista lamellitaloa. Rakennukset on sijoitettu limittäin siten, että mäntykangas ympäröi niitä lähes esteettä. Valkoiset, nauhaikkunoiden korostamat yksinkertaiset julkisivut ja uljaat männyt muodostavat tasapainoisen maisemakokonaisuuden. Alueen länsiosan asemakaavan laati vuonna 1967 professori Olli Kivinen, aikakauden merkittävimpiin ja suomalaiselle aluerakentamiselle vahvimmin suuntaa luoneisiin kaavoittajiin lukeutuva arkkitehti. Kaava tukeutui kahteen harjun suuntaiseen pääväylään, Niinitiehen ja Harjutiehen. Alueen eteläosaan osoitettiin kaksi kookasta asuinkerrostalokorttelia, joiden väliin kaavoitettiin julkista rakentamista ja liiketilaa. Kolmikerroksiset kerrostalot ja autokatokset muodostavat tiiviit ruudukot laajojen yhteispihojen ja

paikoitusalueiden ympärille. Harjutien varteen osoitettiin omakotitaloja tai kahden perheen taloja. Alueelle tuli runsaasti luonnontilaiseksi määrättyä virkistysaluetta ja viheraluetta. Osa alueen kerrostaloista on Keskus-Saton arkkitehtien Tauno Salon ja Toivo Kortteisen, osa arkkitehti Jorma Vuorelman suunnittelemia. Puukorostein detaljoidut rakennukset ovat aikakauden tapaan yksinkertaisia, mittasuhteiltaan punnittuja ja ympäristölle alistuvia. Kerrostaloalueen pohjoispuolella Harjutiellä sijaitsee 1980-luvulla valmistunut rivitaloalue, joka edustaa poikkeuksellisen korkeatasoisesti aikakauden rivitalotuotantoa. Tummat tiilirakennukset ovat Arkkitehtitoimisto Vuorelma & kumppanit arkkitehti Reijo Salon käsialaa vuodelta 1980. Niinitien alueen itäisenä päätteenä on vuonna 1965 rakennettu vesitorni, jonka suunnittelivat insinööri Heikki Mattila ja diplomi-insinööri Olli Vainio.

Nastola

Pappilanpelto

Saratie, Jyvätie, Peltotie, 15560 Lahti

Valmistumisvuosi: 1970–1979

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

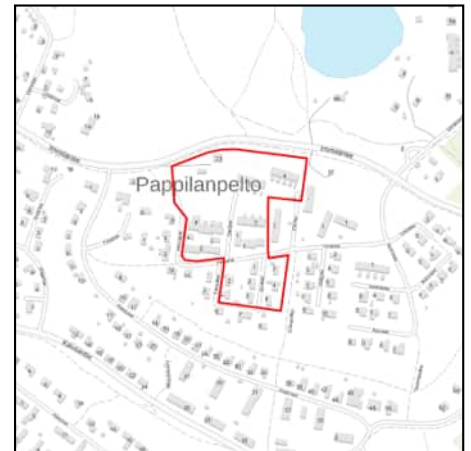
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: -

Pappilanpellon alue on nimensä mukaisesti kuulunut kirkkoherran virkataloon. Peltoja on viljelty ainakin 1800-luvun alkupuolelta asti, ja alue on ollut sangen maaseutumainen 1970-luvulle saakka. Vuonna 1973 alueelle laadittiin rakennuskaava, jossa se osoitettiin omakoti- ja rivitaloille. 1970-luvulla suosittiin pieniä tontteja. Kaava määräsi myös muun muassa kattokaltevuuksista, ja ajan tapan talot ovat matalia ja laakea- tai tasakattoisia. Kaavassa pyrittiin myös yhtenäistämään rakennusten materiaalit korttelikohtaisesti, mutta se ei ole täysin toteutunut. Omakotitalot rakennettiin lähes kokonaan heti kaavan valmistuttua, rivitaloja on rakennettu myöhemminkin. Rakennukset ovat pääasiassa keltaista tai punaista tiiltä, ajan muoti sekin. Pappila on rakennettu vuonna 1952 kirkkoherran virkataloksi lahtelaisen arkkitehdin Tauno Niemiojan suunnitelmin. Rakennuksessa näkyy ajalle tyyppillistä materiaaliromantiikkaa, kuten käsityönä tehty, punatiilellä korostettu keltainen julkisivurappaus, liuskekivisokkeli sekä kauniisti sommiteltu kuisti ja parveke. Perinteinen, punamullattu talousrakennus on vuodelta 1953. Pihapiiri on puutarhamainen, ja siinä on säilynyt vanhoja puita. Pappila sijaitsee edustavasti pienellä mäennyppylällä, komeasti kaartuvan tien päässä.

Nastola

Korventie 9, "Autopaja"

Harjuviidantie 7, 15550 Lahti

Valmistumisvuosi: 1969

Suunnittelija: Reino Lahtinen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Autopaja on 1969 valmistunut autokorjaamo- ja asuinkiinteistö, jonka on suunnitellut rakennusmestari Reino Lahtinen vuonna 1967. Rakennus edustaa Nastolan teollistumisen aikakautta, jolloin suurten teollisuusyriyten rinnalle kehittyi runsaasti pienyrittäjien toimeliaisuutta. Autopaja edustaa myös katoamassa olevaa rakennustyyppiä, jossa omistajan asunto ja pienimuotoinen verstaatoiminta on sijoitettu saman katon alle.

Nastola

Ratsutien alue

Ratsutie, 15560,15550 Lahti

Valmistumisvuosi: 1970–1979

Suunnittelija: Hannu K. Vaasvainio, Jussi Iivonen, Pentti Aho

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: Kausantie 32:ssa asuinkerrostalon julkisivutoimenpide 2022.

Ratsutien ja Kausantien väliin muodostui 1970-luvulla kerrostaloalue. Ratsutien varressa on lisäksi tiivis 1960-luvun omakotialue. Alue on luonnonläheinen, vihreä ja viihtyisä. Ratsutien rakennuskaava valmistui vuonna 1971. Kaavan laati Hannu K. Vaasvainio (vuoteen 1967 Vainio). Kaava-alue käsittää Ratsutien ja Korventien varren kerrostalot ja pientalot. Alun perin kaava sisälsi sekä nelikerroksisia pistetaloja että lamellitaloja, mutta lopulta päädyttiin rakentamaan ainoastaan lamellitaloja. Alueella on muun muassa Jussi Iivosen ja Pentti Ahon suunnittelema kerrostaloja vuodelta 1970. Nastolan väkiluku lisääntyi puolella 15 vuodessa suuren, vuonna 1956 toteutetun alueliitoksen jälkeen. Liitos alue- ja asukasmenetyksineen koetteli kuntaa suuresti, mutta se toimi samalla uuden alkuna - oli keksittävä keino pitää kunta elinkelpoisena. Nastolaa alettiin määrätietoisesti teollistaa, mikä oli suuri menestystarina. Tästä oli seurauksena työntekijäpula. Kauniille metsäiselle kankaalle kuntakeskuksen tuntumaan 1970-luvulla suunniteltu uusi asuinalue oli omiaan houkuttelemaan asukkaita ja työntekijöitä Nastolan rajojen ulkopuoleltakin. Alueella oli jo joitakin vanhempia taloja, esimerkiksi Harjuviidantie 13:n korkeatasoinen omakotitalo. Sen on suunnitellut Kesko Oy:n kiinteistöosaston arkkitehti Seppo Hytönen. Rakennus valmistui vuonna 1968. Matala, ajalleen tyyppinen punatiilitalo sijaitsee rehevän pihan keskellä. Miellyttävän miljööän täydentää perinteinen aurinkoportti. Loivasti kaartuilevan Ratsutien ja Korventien varteen kaavoitettiin kapeita pitkänomaisia tontteja, joille sai rakentaa yksikerroksisia omakotitaloja. Sodan jälkeen omakotimarkkinat vallannut puolitoistakerroksinen rintamamiestalo antoi 1960-luvun lopulla tilaa uudelle, yksikerroksiselle omakotitalotyyppille, ja Ratsutien alue edustaa tätä uutta ihannetta. Rakennukset sijaitsevat istutusvyöhykkeen takana, joten sekä tonttien keskellä sijaitsevat vihervyöhykkeet että vehreät kadunvarret luovat

viihtyisää ja luonnonläheistä ilmettä. Rakennukset ovat keskenään hyvin erilaisia, mutta alueen yhtenäisyys syntyy talojen hallitusta korkeudesta, niukasta muodonannosta ja pienipiirteisyydestä.

Nastola

Luotosaari

Vesarinkuja 3, 15560 Lahti

Valmistumisvuosi: 1941

Suunnittelija:

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kultuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Luotosaari on Iso-Kukkasen rannalla sijaitseva 1941 valmistunut huvila. Rakennus sijaitsee kapean niemen kärjessä, jonne johtaa suora, koivujen reunustama kujanne. Luotosaaren rakensi postinkantaja Kalle Laine, nykyisen omistajan isoisä. Puinen rakennus on kolmikerroksinen, ja se käsittää asuintilat ja saunan. Laine oli taitava muurari, ja hän on tehnyt mittavia kivitöitä tontillaan ja rakennuksessa. Rannassa on 1950-luvulta peräisin oleva huvimaja. Pihapiirissä on myös 1990-luvulla rakennettu varasto. Päärakennusta on remontoitu 2010-luvulla. Tiilikatto on muutettu tiilijäljitelmäpelliksi. Ikkunoita on vaihdettu.

Nastola

Suntiontien rivitalo

Suntiontie 5-9, 15560 Lahti

Valmistumisvuosi: 1970–1979

Suunnittelija: Kalevi Eranti, Veli-Pekka Pyrhönen

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Suntiontien alue kaavoitettiin osana Nastolan kirkonkylän rakennuskaavaa vuonna 1965. Kaavan laati diplomi-insinööri Kalevi Eranti helsinkiläisestä Oy Kunnallistekniikka Ab:stä. Veli-Pekka Pyrhönen suunnitteli vuonna 1976 viisi asuntoa käsittävän rivitalon Suntiontien varteen. Rakennus valmistui seuraavana vuonna. Talo on sijoitettu rinteeseen siten, että se on länsisivultaan yksi- ja itäisivultaan kaksikerroksinen. Tumma, yksinkertainen rakennus maastoutuu kauniisti mäntymetsään, ja tontteja yhtenäisinä rajaavat pensasaidat muodostavat hienovaraisen näköesteen niin, että asunnoista paljastuu kadulle ainoastaan autotallin suljettu pääty. Hallittu kokonaisuus on 1970-luvun rivitalotuotannon kärkeä Nastolassa. Sen etäiseksi esikuvaksi voi kuvitella Heikki ja Kaija Sirenin Tapiolan Asunto-osakeyhtiö Kontiotie 3:n.

Nastola

Aurinkolinna

Aurinkolantie 5, 15560 Lahti

Valmistumisvuosi: 1920–1929

Suunnittelija: Wäinö Gustaf Palmqvist

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: Laajennus 2020.

Keuhkotautia aiheuttava tuberkuloosibakteeri löydettiin vuonna 1882 Saksassa. Taudin nujertaminen aloitettiin sen jälkeen nopeasti, ja Saksaan perustettiin ensimmäiset keuhkotautiparantolat. Taistelu tuberkuloosia vastaan alkoi myös Suomessa 1800-luvun lopussa, ja silloin perustettiin ensimmäinen parantola, Halilan parantola Uudenkirjon pitäjään Karjalan kannakselle. 1800- ja 1900-luvun vaihteessa perustettiin useita lasten parantoloita. Tähän aikaan tautiin kuoli vuosittain 7000-8000 suomalaista. Tuberkuloosin Vastustamisyhdistys perustettiin vuonna 1907. Samana vuonna toimitettiin Suomen ensimmäiset yleiset vaalit. Kustantaja Werner Söderström halusi juhlistaa ensimmäisten kansanedustajien valintaa toimeenpanemalla vaalipaikoilla keräyksen kansanparantoloiden rakentamiseksi. Perustettiin toimikunta, josta sittemmin kehittyi Vähävaraisten Keuhkotautisten Avustamisyhdistys. Se perusti monia pieniä parantoloita ja hoiti sairastuneita maksutta tai hyvin edullisesti. Vuonna 1925 yhdistys perusti Nastolaan Salpausselän parantolan luu- ja niveltuberkuloosia sairastavien lasten auttamiseksi. Laitoksessa oli 112 hoitopaikkaa. Salpausselän parantola eli Aurinkolinna sijaitsee korkealla mäntykankaalla, jossa oli runsaasti puhdasta otsonipitoista ilmaa ja auringonvaloa, joita tuolloin pidettiin elintärkeinä keuhkotautisten paranemiselle. Parantolan suunnitteli arkkitehti Wäinö Gustaf Palmqvist. Hänen voimakas, pääasiassa teollisuusrakennuksien suunnittelussa kouliintunut käsialansa on hyvin tunnistettavissa parantolarakennuksessa. Parantola edustaa siirtymävaihetta jugendista klassismiin, mutta ei pohjoismaisen 1920-luvun muodossa, vaan vahvempana ja koristeellisempänä. Vuonna 1928 valmistui saman arkkitehdin piirtämä läntinen siipi. Todennäköisesti Palmqvistin käsialaa on myös samana vuonna valmistunut Salpausselän parantolan johtajan asuinrakennus, Villa Aurinkola. Parantola toimi sodan aikana sotasairaalana, palautettiin sitten tuberkuloosiparantolaksi ja taudin

hiipueissa 1960-luvun alussa siitä tuli lastensairaala. Tässä vaiheessa parantolalle luonteenomaiset makuukuistit muutettiin, ja niiden balusterikaiteet vaihdettiin betoniseinämiksi, mikä heikensi huomattavasti rakennuksen arkkitehtonista ja historiallista arvoa. 1970 tiilikaton tilalle tuli peltikate. 1990-luvulla rakennus siirtyi yksityiseen omistukseen. Monien vaiheiden ja käyttösuunnitelmien jälkeen siihen päätettiin vuonna 2012 rakentaa asuntoja. Alueella on myös muita eriaikaisia, parantolan tarpeita palvelevia rakennuksia.

Nastola

Nastolan kirkonkylä

15560 Lahti

Valmistumisvuosi: 1800–2008

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

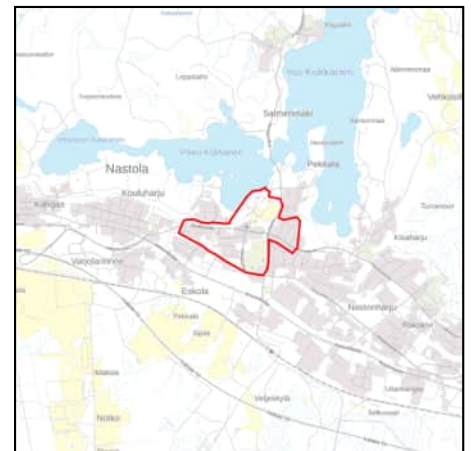
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Aurantie 9:ssä julkisivutoimenpide 2021. Kukkastie 24:ssä ja Kellotapulintie 2:ssä käyttötarkoituksen muutostyöt.

Nastolan kirkonkylä sijaitsi vuosisatojen ajan Rahikan, Pekkalan ja Tervämäen ympäristössä. 1800-luvun lopulla rakennettu Rahikka on säilyttänyt rakentamisajalle ominaisen ulkoasun. Pekkala on Nastolan ainoa säilynyt pohjalaistyylinen kaksivooninkinen talonpoikaistalo. Rakennus on tietyvästi 1800-luvun alkupuoliskolta. Pihapiirissä on lisäksi hirsiaitat ja hirsinavetta. Tervämäki edustaa myös Nastolan vanhaa huvilaperinnettä. Rakennusta on uudistettu 1900-luvun puolivälin paikkeilla. Vielä olemassa olevat maalaiskylävaiheen rakennukset antavat kirkonseudulle ajallista syvyyttä. Nyt kirkonkylän keskus on vuonna 1804 valmistunut kirkko tapuleineen ja kirkkomaineen. Kirkon rakensi tunnettu kirkonrakentaja Mats Åkergren. Kirkossa on tehty muutostöitä 1890-luvulla, 1930-luvulla arkkitehti Juhani Viistein suunnitelmin sekä 2000-luvun alussa rakennusarkkitehti Reino Toivosen suunnitelmin. Kirkon pohjoispuolella on vanha kivimuurein rajattu kirkkotarha, joka on nykyisin sankarihautausmaa. Alueella sijaitsi aikaisemmin vanha kirkko ja hautausmaa. Kirkkoa vastapäätä on 1907 valmistunut Visala eli vanha kanttorila, joka toimi myös lukkarin työsuhteasuntona. Pihassa on harjakattoisen lautaverhoillun hirsitalon lisäksi hirsinen piharakennus. Kirkon kohdalta näkyy avoin, jo 1700-luvun Kuninkaankartastossa esiintyvä peltomaisema Pekkalan talon suuntaan. Vanhan maantien varrella on vielä entinen Kopoon talo ja vanha viljamakasiini, jotka ovat vuonna 1958 perustetun Nastolan kotiseutumuseon käytössä. Kopoon talo on siirretty nykyiselle paikalleen Ruuhijärveltä, Kopoon tilalta. Viljamakasiini on vuodelta 1845, sekin paikalleen siirretty. Kirkonkylän kansakoulu on rakennettu 1887. Koulu sijaitsee maisemallisesti merkittävällä paikalla Kukkastien varressa. Alueelta aukeavat hienot näkymät järven yli pohjoiseen. 1910-luvun puolivälissä koulu korjattiin perusteellisesti ja vuonna 1937 rakennusta laajennettiin. 1900-luvun alussa koululle perustettiin puutarha

kansakoulujen piiritarkastajan määräyksestä. Rakennuksen eri aikojen kerrostumat ovat selvästi hahmotettavissa, ja sen ulkoasu on säilynyt hyvin. Kirkonkylän keskuskoulu sijaitsee myös Kukkastien varrella Salpausselän kauniilla mäntykankaalla. Koulu on arkkitehti Tauno Niemiojan käsialaa ja se valmistui vuonna 1956. Koulurakennus ja erillinen asuntola rajaavat kenttämäistä piha-aluetta. Rakennukset ovat ajalleen tyypillisiä pelkistettyjä rapattuja kivitaloja. Niemioja suunnitteli myös keskuskoulun laajennuksen vuosina 1967–1968. Keskuskoulun viereen on jäänyt myös muisto vuosikymmenten takaa, pieni pihapiiri vanhoine pihapuineen ja hirsirakennuksineen. Sepän asunto, eli asuinrakennus ja sauna ovat kylän yhteismaalla, joka on ilmeisesti uusjaossa 1917–1932 muodostettu pajan tontti. Sepän paja oli nykyisen pyörätien kohdalla. Kirkonkylän ytimessä on rakennuskantaa 1900-luvun varrelta, muun muassa 1900-luvun alkupuolelta oleva kauppiastalo Keski-Liike. Entinen Osuuskassan talo maantien eteläpuolella edustaa hyvin 1950-luvun pankkiarkkitehtuuria ja yleisemmin ajan pientalorakentamisen materiaaliromantiikkaa. Nokosen kaksikerroksinen asuinliiketalo vuodelta 1958 oli kirkonseudun ensimmäisiä kivitaloja. Vaatimaton harkkotiilestä rakennettu pienkerrostalo on tienristeyksessä. Kirkon pohjoispuolelta kulkeva maantie on rakennuksineen säilyttänyt pienen mittakaavansa ja historiallisen ilmeensä, sen sijaan kirkon eteläpuolen tienoo on kunnantaloineen ja liikerakennuksineen selvästi 1960-luvun ja sitä myöhempien vuosien tuote. Vuonna 1923 rakennettujen kirkkotalliin paikalle noussut kunnantalo on arkkitehti Unto Ojosen suunnitelma vuodelta 1963. Kunnansien toimeksianto oli moderni, kunnan maalaismenneisyyden mahdollisimman tarkkaan kätkevä rakennus. Ojosen sanotaan kuitenkin ottaneen rakennuksen pystysuoran jäsentelyn entisistä kirkkotalleista. Uusi kunnantalo oli kolmas kuntalaisten yhteisten asioiden hoitamiseen tarkoitettu rakennus. Kaksi ensimmäistä kunnantupaa sijaitsivat kunnantalon kanssa samoilla sijoilla. Kunnantaloon sijoitettiin keskushallinnon tilojen ja toimistojen ohella terveysneuvola, liiketiloja ja talonmiehen asunto. Rakennus on vuosien varrella kärsinyt raskaista muutoksista. Ensimmäisen kerran rakennusta laajennettiin vuonna 1975. Vuonna 1988 se sai uuden ilmeen arkkitehti rakennusarkkitehti Reino Toivosen suunnitelmin. Virastotalon suunnitteli arkkitehti Erkki Aarti. Unto Ojosen käsialaa on niin ikään Aurantien ja Hoitokodintien kulmauksessa sijaitseva Lääkäritalo. Suunnitelma on vuodelta 1962. Unto Ojosen suunnitteli myös Nastolan kirkonkylän ensimmäiset kerrostalot, jotka rakennettiin vuosina 1959–1962. Nastola eli kiivasta kasvukautta, ja työväestön asuntotarve oli suuri. Kirkon läheisyyteen nousseiden Kukkasharju ja Kukkasrinne -nimisten kiinteistöjen asunto-osakkeiden omistajina oli aluksi etenkin työnantajia kuten Kehitysvammaisten Hoitolaitos ja Kuivamaito Oy. Nastolan seurakuntakeskus on valmistunut vuonna 1966 arkkitehti Jorma Vuorelman suunnitelmin Immiläntien ja Karhusillantien risteykseen. Seurakuntatalon ylväs tumma, kookkaalla ristillä merkitty pääty ja valkoinen eleetön hahmo hallitsevat tehokkaasti maisemaa. Rakennuksen arkkitehtuuri on tasokasta ja hallittua. Vuonna 1978 Vuorelma piirsi laajennusosan vanhan seurakuntakeskuksen luoteisnurkkaan. Siihen sijoitettiin muun muassa kokous-, nuoriso- ja kerhotiloja. Seurakuntakeskuksen takana sijaitsee viehättävä omakotitaloalue, joka on rakentunut pääasiassa 1940- ja 1970-luvun välillä. Vuonna 1990 valmistunut, arkkitehti Erkki Aartin suunnittelema Taarasti sijaitsee maisemallisesti hienolla paikalla Pikku-Kukkasen rannalla. Se kokosi suojiinsa nastolalaisen musiikki- ja kuvataide-elämän ja toimii edelleen paikkakunnan kulttuurikeskuksena. Rakennus edustaa aikansa postmodernistisia arkkitehtuurivirtauksia. Nastolan hautausmaa sijaitsee Salpausselkään kuuluvan Nastolanharjun selänteellä, Ylimmäistenmäellä. Hautausmaa on perustettu 1848. Sen vanhimpia osia kiertää vuodelta 1853 peräisin oleva kiviaita, jota on laajennettu hautausmaan kasvaessa. Sankarihautausmaalle johtava portti on arkkitehti Elis Kaalamon suunnittelema, ja se rakennettiin paikalleen vuonna 1949. Hautausmaan luoteiskulmassa sijaitsee 1820-luvulla rakennettu Nastolan pitäjätupa, joka siirrettiin alueelle ruumishuoneeksi 1890-luvulla. Toiminta ruumishuoneena jatkui uuden siunauskappelin valmistumiseen asti. Pääportilta alkavan käytävän päätteenä on siunauskappeli, jonka romanttiset yksityiskohdat ja

muotokieli ovat tyypillisiä jälleenrakennuskauden kirkolliselle rakentamiselle. Kappelin on suunnitellut lahtelainen arkkitehti Tauno Niemioja 1950-luvun alussa, ja se vihittiin käyttöön heinäkuussa 1954. Hieman myöhempi Lahden Läntinen kappeli on Nastolan siunauskappelin sisarteos. Pääportin paikkaa osoittaa komeasti kuusirivi, joka on hautausmaan ohi kulkevan tien varressa. Hautausmaan yleisilme on metsäinen ja luonnonmukainen. Vanhimpia alueita hoidetaan nurmipintaisina, uudet alueet ovat luonnonmetsikköä ja aluskasvillisuutta hyödyntäviä metsähauta-alueita. Nastolan hautausmaan uusin osa, uurnalehto, otettiin käyttöön vuonna 2008. Se rakennettiin luonnonsuppaan arkkitehti Bey Hengin suunnitelmin. Supan pohjalle pääsee rengasmaisesti kiertävää tietä, joka laskeutuu asteittaisesti. Kokonaisuuden ydin on keskellä, jossa sijaitsee alttari ulkoilmasiunauksia varten. Supan reunoilla kasvaa pääasiassa koivuja, saniaisia ja maanpeitekasveja. Heng halusi mahdollisuuksien mukaan säilyttää paikan alkuperäisen kasvillisuuden. Arkkitehti suosi myös paikallisia kivilajeja. Suppaan aseteltiin muutama hautalaatta valmiiksi malliksi, jotta muistokivien kokoa voitiin hallita. Liian kookkaat kivet rikkovat helposti herkün kokonaisuuden. Arkkitehti Bey Heng (1925-2019) on omistautunut vuosikymmeniä hautausmaasuunnittelulle ja hautausapojen tutkimiselle. Heng pitää Nastolan uurnalehtoa yhtenä eheimmistä töistään. Nastolan kirkko ja siunauskappeli on suojeltu Kirkkolaiilla. Kirkon lähikortteleita, Koulumäki, eli Kirkonkylän kansakoulu, Pekkala, Seurakuntakeskus ja Nokkonen sekä niiden läheisiä korttelialueita on asemakaavalla suojeltu.

Nastola

Luomaniemi

Luomaniementie 1, 15560 Lahti

Valmistumisvuosi: 1900–1909

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Luomaniemi on lohkottu Nastolan yhdestä kantatilasta Pekkälästä. Tila tuli Nastolan seurakunnan omistukseen maisteri Siiri Pekkalan testamenttilahjoituksena. Hän luovutti vuonna 1955 talon ja siihen kuuluvat yhdentoista hehtaarin laajuiset metsät vanhempiensa toivomuksen mukaisesti seurakunnan toimintaan. Ensimmäinen leiri järjestettiin Luomaniemessä kesällä 1957. Maatalon päärakennus on 1900-luvun alkuvuosilta. Sen komeat umpikuistit ikkunavyöhykkeineen kruunaavat rakennuksen. Rakennusta on korjattu 2000-luvulla, ja sen ominaispiirteet ovat säilyneet hyvin. Luomaniemeä alettiin 1970-luvulla kehittää myös talvista toimintaa varten. Ensimmäinen rakennuskohde oli saunamaja, joka nousi Pikku-Kukkasen Raatosaareen Luomaniemen edustalle. Uusi päärakennus on 1970-luvun alusta, korjaus vuodelta 1988. Se käsittää opetus-, majoitus-, huolto-, varasto- ja toimistotiloja sekä vahtimestarin asunnon. Toistaiseksi viimeiset uudisrakennukset ovat vuodelta 2014. Ne ovat arkkitehti Riitta Vesalan käsialaa. Suurten leiriläisjoukkojen tarpeisiin on raivattu myös laajoja paikoitusalueita. Perinteinen kasvillisuus on hävinnyt pihasta. Vanha päärakennus on jäänyt puristuksiin uuteen ympäristöön, joka ei tue sen eheyttä ja arvoa.

Nastola

Koivulehto ja Kotiranta

Karhusillantie 150 ja 152, 15560 Lahti

Valmistumisvuosi: 1890–1958

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: -

Koivulehto on 1800-luvun lopun huvila, jonka rakennutti asemapäällikkö. Vuonna 1906 Matinpalon perhe hankki huvilan kesäviikkoasunnoksi. Matinpalojen lapsista, Leosta ja Mairesta tuli myöhemmin tunnettuja nastolalaisia taiteilijoita, joiden maalaukset ja veistokset ovat nykyisin osa Nastolan taidekokoelmaa. Nykyisellä omistajasuvulla tila on ollut vuodesta 1962. Päärakennuksen ohella pihapiirissä on pieni järvenrantamökki sekä sauna. Kotiranta lohkottiin itsenäiseksi pappilan maista, seurakunnan apulaisen virkatalosta lunastustoimituksessa, joka alkoi vuonna 1921. Toimenpide saatiin päätökseen vuonna 1925. Tilalla oli tuolloin Antti Wessmanin vuonna 1857 rakentama talo. Se käsitti alun perin kaksi huonetta, mutta vuonna 1873 rakennusta oli jatkettu. Materiaalina käytettiin savupirttiä, joka oli tuotu muualta. Tämän jälkeen talossa oli kaksi kuistia, avokuisti ja umpikuisti. Avokuisti on uusittu vanhan mallin mukaan vuonna 1986. Rakennuksen poikkipääty on rakennettu 1956–1958. Siinä on kaksi huonetta. Vuonna 2001 vaihdettiin tiilikatto saumapelliksi. Katon teki paikallinen peltiseppä käsityönä. Vanhat nastolalaiset tuntevat talon edelleen Vesmanin talona. Pihapiirissä on lisäksi 1770-luvulta peräisin oleva aitta, eläinsuoja, maakellari ja ranta-sauna. Autokatos on vuodelta 1986. Alue on osittain asemakaavalla suojeltu: Kotiranta ja sen tontti on asemakaavalla suojeltu.

Nastola

Pajulahti

Pajulahdentie 167, 15560 Lahti

Valmistumisvuosi: 1930–1970

Suunnittelija: Marjatta Hara-Pietilä, Juho Lappalainen, Eero Vaskinen, Jalmari Lankinen, Matti Hakala, Martti Järvinen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: Pajulahdentie 167:ssä asuntolarakennuksen sisäisiä ja julkisivumuutoksia 2022.

Urheilujärjestöjen politisoituminen ja kahtiajakautuminen 1900-luvun alussa johti siihen, että Suomeen perustettiin runsaasti urheilujärjestöjä. Monet niistä tavoittelivat myös omaa urheiluopistoa, mikä puolestaan johti vahvaan rakennusvaiheeseen 1900-luvun alkuvuosikymmeninä. Ensimmäinen urheiluopisto oli naisten 1909 Tampereelle perustama Varala. 1920-luvulla Suomessa oli jo viisi urheiluopistoa. Aluksi tarkoituksena oli kurssi- ja harjoittelutoiminta luonnonkauniissa ympäristössä, mutta erityisesti sodanjälkeinen kehityskausi muutti opistoja. Niistä tuli koko kansan liikuntaympäristöjä, mikä merkitsi myös voimakasta rakentamista. Nastolan Pajulahti oli Suomen ensimmäisen urheiluopistovaiheen tulos. Vuonna 1919 perustettu Työväen Urheiluliitto ry eli TUL perusti "voimistel- ja urheilukodin" Nastolaan, Iso-Kukkasen rannalle vuonna 1929. Koti oli aluksi tarkoitettu naisten urheilutoimintaa varten. Miesten kurssitoiminta alkoi 1935. Luonnonkaunis paikka oli rautatien ja valtatie läheisyydessä, lähellä pääkaupunkia, mikä painoi valinnan Nastolan hyväksi. Liitto osti kotiaan varten senaattori Ludvig Gustaf Leonard Cloubergin ja tämän puolison Johanna Katariina Cloubergin 1900-luvun alussa rakennuttaman huvilan, jossa oli päärakennuksen ohella myös sauna, uimahuone ja talas. Huvilatila oli saanut tonttijaossa vuonna 1923 nimen Pajulahti. Opistolaiset aloittivat heti laajennussuunnitelmat ja tilasivat 1930 voimistelusalipiirustukset helsinkiläiseltä rakennusmestarilta Juho Lappalaiselta. Aie jäi toteutumatta, ja kesti aina vuoteen 1935 ennen kuin kehitystyöhön päästiin. Silloin avattiin uimalaitos. Vuonna 1937 valmistui huvilarakennuksen koillispuolelle kookas puinen voimisteluhalli, jonka suunnitteli arkkitehti Eero Vaskinen. Sodanjälkeinen kehityskausi muutti kodin opistoksi. Uusi nelikerroksinen päärakennus valmistui 1948. Sen suunnitteli arkkitehti Jalmari Lankinen. Rakennuksessa oli muun muassa

luentosali, majoitustiloja, ruokasali ja keittiö. Vuonna 1950 oli vuorossa opiston johtajan ja opettajien asuinrakennus, seuraavana vuonna henkilökunnan asuinrakennus ja uusi sauna. Alkuperäinen huvilarakennus purettiin vuonna 1952. Vuonna 1956 rakennettiin maapohjainen urheiluhalli, aikansa uutuus, jollaisia oli Suomessa sitä ennen ainoastaan kaksi. Hallin suunnitteli arkkitehti Matti Hakala. Hän työskenteli tuolloin Heikki ja Kaija Sirenin arkkitehtitoimistossa, ja halli kerrotaan suunnitellun Sirenien piirtämän Servin mökin hengessä. Urheiluhalli on nimetty Nikula-halliksi Pentti Nikulan mukaan. Nikula hyppäsi vuonna 1963 Pajulahdessa ensimmäisenä seiväshyppääjänä yli 5 metriä. Opiston kehittämiseksi laadittiin 1964 kokonaissuunnitelma, joka oli rakennusarkkitehti Martti Järvisen ja opiston johdon yhteistyötä. Vuonna 1967 valmistui henkilökunnan asuintalo, vuonna 1975 yleisurheilun ja palloilun harjoituskentät. Erilaisia laajennustöitä tehtiin lähes vuosittain, niiden suunnittelija oli Martti Järvinen. Vihersuunnitelmat laati Lahden kaupunginpuutarhuri Arvo Toivola. Uusi päärakennus valmistui vuonna 1977. Se käsitti muun muassa urheilu- ja kuntoilutiloja, suuren luentosalin, luokkahuoneita, hallintotiloja, kaksi saunaa ja uima-altaan. Seuraavana vuonna valmistui oppilasasuntola. Vaskisen piirtämä vanha voimisteluhalli purettiin, ja uusi rakennettiin 1979. Kaikkien rakennushankkeiden suunnittelija oli Martti Järvinen. Pajulahti-halli on arkkitehti Marjatta Hara-Pietilän käsialaa. Hän oli 1960- ja 1970-luvulla suomenennätysuimari, jonka erityisalaa olivat urheilurakennukset. Vuonna 2001 laaditussa asemakaavassa urheiluopiston maankäyttöä ryhdyttiin säätelemään aikaisempaa hallitummin. Kaavassa esitettiin muun muassa luonnontilaisten ja ranta-alueiden puiden sekä alkuperäisten luonnonmuotojen vaalimista. Pajulahden päärakennus on asemakaavalla suojeltu.

Nastola

Hämmämäki

Pajulahdentie 206, 15560 Lahti

Valmistumisvuosi: 1890–1929

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Hämmämäki eli Ylhäinen lahjoitettiin Margareta von Wulfwenille vuonna 1649 ja perustettiin 1683. 1700-luvun puolivälissä Ylhäisen tiedetään olleen Hämeenlinnan rykmentin kirjurin palkkatila, joka oli tuolloin vänrikki Petter Willandtin hallussa. Tila oli vaatimaton, mutta siinä oli kuitenkin yksi verotettava tuvan ikkuna. Vuonna 1758 köyhtynyt, rappiolla oleva tila tuli Mikko Taavinpojan haltuun. Vuonna 1766 Mikko Taavinpoika hankki tilan omistukseensa, mikä oli lain mukaan tullut mahdolliseksi talonpojille. Ylhäinen oli tuolloin Nastolan kylän ainoa perintötila. Se on sittemmin ollut ajoittain jaettuna. Mikko Taavinpojan suku on omistanut tilaa kaksi ja puoli vuosisataa. Tilakeskus sijaitsee mäenkumpareella maantien varrella, Iso-Kukkasen länsirannan tuntumassa, viljelystensä keskellä. Tilan vanha päärakennus purettiin 1923, ja nykyinen päärakennus pystytettiin seuraavan vuonna. Se on kookas, kaksikerroksinen, klassistissävyyinen, poikkipäädellä varustettu jyrkkäkatoinen rakennus, jonka sisäänkäyntiä komistaa suuri veranta altaaneineen. Pihapiirissä on poikkeuksellisen pitkä luhtiaittarivi. Sen rakennusvuosi ei ole tiedossa. Harmaakivinavetta on 1890-luvulta. Sen lantalalan ovina ovat Nastolan 1800-luvun alussa puretun kirkon ovet. Yksi kirkon kuusiruutuisista ikkunoista on niin ikään ostettu Hämmämäkeen ja käytetty sittemmin navetassa. Navetta oli tarkoitettu peräti 45 lehmälle. 1800-luvun lopulla Hämmämäen puutarhaan istutettiin runsaasti päärynäpuita.

Nastola

Kumian kylämäki

Pajulahdentie, 15560 Lahti

Valmistumisvuosi: 1920–1929

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus Historiallinen tyyppisyys Edustavuus Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Kumian kylämäellä sijainnut Alhaisten katselmuskirjurin talo oli toinen niistä puustelleista eli upseerien virkataloista, jotka perustettiin Kaarle XI:n 1600-luvun lopulla toimeenpaneman ruotujakolaitosuudistuksen jälkeen Nastolaan. Toinen oli Ämmälän ratsumestarin talo Pyhäntaalla. Alhaisten tunnetuin asukas oli Nastolan kehitykseen suuresti vaikuttanut Henrik Karhulin, joka muutti paikkakunnalle vuonna 1839. Karhulinin lesken Karoliina Hymanderin ja tämän toisen puolison Carl Gustaf Lindebergin tytär Anni Kaste oli kirjailija, jonka muistomerkki on Alhaisten mäellä. Alhaisten maita alettiin lohkoa pientiloiksi 1960-luvulla. Alhaisten virkatalo säilyi vuoteen 1938, jolloin siitäkin muodostettiin kahdeksan tilaa. Kylään saatiin näin pieniä maatiloja ja asuintontteja, joita kunta asukkailleen tavoitteli. Alhaisten tilakeskus rakennuksineen on ollut kokonainen vielä 1960-lvulla, mutta tuhoutunut sittemmin lukuun ottamatta aittarakennusta. Tilakeskusta ympäröivät pellot ovat edelleen alkuperäisessä käytössä kauniin, kumpuilevan maiseman keskellä, lähellä Salajärven rantaa. Alhaisten tila on toiminut kunnalliskotina vuodesta 1920 aina 1930-luvun puoliväliin. Tila oli huonosti hoidettu, ja kunta joutui laiminlyönneistään tuntuviin korvauksiin. Laitokseen yhdistettiin 1921 myös viereinen Ylhäisten eli Ylöstalon tila, joka on alun perin ollut kruununtila.

Nastola

Kumian mylly

Ruuhijärventie 58, 15560 Lahti

Valmistumisvuosi: 1890–1899

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Valtakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Kumian myllypaikasta tiedetään riidellyn kumialaisten ja ruuhijärveläisten keskuudessa 1600-luvun lopulla, mutta asian tuolloista ratkaisua ei tarkkaan tunneta, ainoastaan se, että mylly rakennettiin. Seuraava tieto Kumian myllystä on vuodelta 1842, jolloin Nastolan kylän ja Alhaisten puustellin yhteisen kotitarvemyllyn kerrotaan olleen jo hoitamattoman ja huonokuntoisen. Henrik Karhulin anoi tuona vuonna tullimyllyoikeuksia ja saikin ne. Mylly sijaitsi Kukkasjärven ja Salajärven välisessä joessa. Uusi mylly rakennettiin 1890-luvulla. Se muutettiin turbiinikäyttöiseksi vuonna 1917. Kumialla on myös vehnämylly; se suunniteltiin Itä-Hämeen maanviljelysseurassa vuonna 1933 ja valmistui kaksi vuotta myöhemmin. Paikalla on myös myllyyn liittyneitä piharakennuksia. Mylläriin asuintalo on purettu. Myllyn toiminta päättyi vuonna 1964. Kumian mylly korjattiin

vuonna 2004 arkkitehti Matti Oijalan johdolla. Myllyn itäpuolella on 1930-luvulla myllyn omistaneen kauppaneuvos Samuli Pajarisen kaksikerroksinen, rapattu asuinrakennus eli Pajarisen talo. Sen ulkonäkö on muutettu perusteellisesti vuoden 1964 korjauksissa. Lähiympäristössä on pienempiä asuinrakennuksia 1900-luvun alusta, kuten Taipaleen alueen myllyhistoriaan liittyvä rakennus sekä Kontiolan talo, joka tunnetaan myös Raja-, Kala- ja Portti-Vihtorin talona.

Nastola

Viljamaa

Kumiantie 990, 15560 Lahti

Valmistumisvuosi: 1810

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyypillisuus
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Viljamaan tila on osa entistä Alhaisten sotilasvirkataloa. Päärakennus on vuodelta 1810. Se on tuotu aikanaan Kumian kylästä. Rakennus käsittää tuvan, kamarin ja porstuan. Pihapiirissä on myös vanha savusauna, kaksi luhtiaittaa, joista ainakin toisessa on alun perin ollut malkakatto. Se on muutettu peltiseksi ilmeisesti 1970-luvun alussa. Toinen aitoista on peräisin samalta ajalta kuin päärakennuskin, ja se arvellaan tuoduksi paikalle yhdessä päärakennuksen kanssa. Riihi on vuodelta 1814. Pihasta on purettu runsaasti ulkorakennuksia. Sekä pää- että sivurakennuksissa on säilynyt runsaasti tilan vanhoja työ- ja tarvekaluja. Niitä on runsaasti myös Nastolan museossa.

Nastola

Välimäki

Kumiantie 841, 15560 Lahti

Valmistumisvuosi: 1929

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Salajärven länsirannalla, Luhtaanmaalla, Kumiantien varrella on torppia ja pientiloja, joista vanhimmat lienevät 1900-luvun ensimmäisiltä vuosikymmeniltä. Välimäen tila on esimerkki tyyppisestä rakennustavasta, vaatimattomasta klassisoivasta tyylittelystä, jonka tunnuspiirteitä ovat jyrkkä katto kattolyhtyineen ja pieni koristeellinen umpikuisti. Vanha päärakennus on vuodelta 1929. Sen rakensi livari Rajala, jonka sukua tienoolla asui laajemminkin. Pihapiiriin on rakennettu uusi päärakennus ja talousrakennuksia 2010-luvun lopulla. Idyllisessä pihapiirissä on myös vanhoja talousrakennuksia ja puutarha.

Nastola

Paularanta

Vehkosillantie 6-8, 15560 Lahti

Valmistumisvuosi: 1940–1949

Suunnittelija: Markku Vaara, Mikko Semeri

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: -

Iso-Kukkasen etelärannalla, jyrkässä rinnemaisemassa sijaitsee vanha huvila saunoineen sekä kaksi korkeatasoista omakotitaloa vuosilta 2004 ja 2006. Paularanta-niminen huvila on 1940-luvulta. Sen tumma hirsipinta ja valkeat korosteet ilmentävät syntyäikansa romanttissävyyistä arkkitehtuuria ja suomalaisen kesähuvilakulttuurin viimeisiä hengähdyksiä ennen suurta 1950-luvulla alkanutta kesämökkivaihetta. Uudisrakennukset tapailevat vanhan huvilan ilmettä materiaalinsa, värityksensä ja paikoin myös muotokielenä kautta. Kaksikerroksinen Oravala on arkkitehti Markku Vaaran käsialaa vuodelta 2004, yksikerroksinen omakotitalo on rakennusarkkitehti Mikko Semerin suunnitelma vuodelta 2006. Molempia yhdistävät vahvat, rytmikkäät pulpettikattoratkaisut. Kokonaisuus on hallittu ja ajallisine kerrostumineen mielenkiintoinen.

Nastola

Kiehuvantien omakotitalot

Kiehuvantie 2-8, 15560 Lahti

Valmistumisvuosi: 1979–1981

Suunnittelija: Seppo Jyrkäs, Seppo Dahlgren, Tenho Salminen, RSI-consult Oy

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: -

Kiehuvantien länsilaidalla, loivan kaarteensa kohdalla sijaitsee näyttävästi neljä omakotitaloa, jotka on rakennettu vuosina 1979–1981. Kiehuvantien kerrotaan saaneen nimensä tien alussa aikaisemmin sijainneesta Kiehuvan torpasta. Torppa puolestaan oli siirretty paikalle läheltä Kiehuvan lähettä, jossa veden tulo oli niin voimakasta, että vesi ”kiehui”. Alue kaavoitettiin vuonna 1978 osana Kirkonkylän, Nastonharjun, Kisaharjun ja Pappilanpellon asemakaavaa. 1970-luvun ihanteena oli tiivistäminen, ja omakotitontit olivat aikaisempaa paljon pienempiä. Kiehuvantien tontit ovat esimerkki ajan yhdyskuntasuunnittelutavoitteista. Rakennukset muodostavat yhtenäisen ryhmän. Ne ovat valkoisia ruskein korostein ja edustavat syntyäikänsä suosittua omakotityyppiä, niin kutsuttua käkikellotaloa, jyrkkäkattoista, koristeellisella syvällä päätyparvekkeella varustettua mallia. Myös autotallit noudattavat samaa linjaa. Ulkomaiset arkkitehtuurimallit kotiutuivat Suomeen sen jälkeen, kun ulkomaanmatkailusta tuli massaturismia 1960-luvulta lähtien. Käkikellotalo on peräisin Keski-Euroopan vuoristoseuduilta. Kiehuvantie 2:n on suunnitellut RSI-consult Oy vuonna 1979, Kiehuvantie 4:n Seppo Jyrkäs vuonna 1979, Kiehuvantie 6:n Seppo Dahlgren vuonna 1978 ja Kiehuvantie 8:n rakennusarkkitehti Tenho Salminen vuonna 1978.

Nastola

Vesarintie 56

Vesarintie 56, 15560 Lahti

Valmistumisvuosi: 1950–1959

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: -

Vesarintien päässä, mahtavan rantatöyrään alapuolella sijaitsee pieni 1950-luvulla rakennettu kesämökki, joka edustaa Nastolan rikasta kesänviettoperinnettä. Pikku-Kukkasen ja Iso-Kukkasen eteläosa on paikkakunnan vanhimpia kesänviettoalueita, ja Rauhaniemen ympäristössä on ollut useita huviloita. Tämä huvilavaihe on Nastolasta lähes kadonnut, ja Vesarintien mökki on siten arvokas jäännös vanhasta elämänmuodosta.

Uusikylä

Uudenkylän urheilukeskus

Urheilutie 4, 15550 Lahti

Valmistumisvuosi: 1970–1979

Suunnittelija: Olli Kivinen, Sulo Järvinen, Arkkitehtuuritoimisto Jussi Iivonen ja Pentti Aho, Reino Toivonen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Urheilukeskuksen alueeseen on rajattu urheilukentät sekä taitekattoinen katsomo. Alueen asemakaava on vuodelta 1976 ja noudattaa arkkitehti Olli Kivisen tekemää Rakokiven kaavarunkoa, sekin vuodelta 1976. Tuo aika oli suomalaisen liikuntapaikkarakentamisen kautta. Tavoitteena oli koko kansan liikunta, hyvinvointi, terveys ja kasvatusta, ei niinkään enää kilpaurheilu. 1970-luvulla rakennettiin erityisen runsaasti uimahalleja. Vuoden 1979 liikuntalaki vahvisti valtion osuutta ja ohjausta liikuntapaikkojen rakentamisessa. Arkkitehti Sulo Järvinen lahtelaisesta Arkkitehtitoimisto Sulo Järvinen ja Erik Liljebladista laati Urheilu- ja vapaa-aikatoimintakeskuksen rakennuskaavan 1976 samana vuonna valmistuneen, professori Olli Kivisen suunnitteleman Rakokiven kaavarungon pohjalta. Rakennuskaava sisälsi keilahallin, voimistelu- ja voimailutilat, ampumahallin, retkeilytilat, keskusurheilukentän 500 hengen katsomoinen, kori-, lentopallo- ja tenniskentät, jääkiekkokaukalan 200 hengen katsomoinen, harjoituskentän, joka olisi talvella käytettävissä luistelukenttänä sekä laskettelurinteen ja 15–30 metrin hyppyrimäen. Kenttien yhteyteen oli tavoitteena rakentaa pukusuoja-, toimisto- ja varastorakennus. Urheilukeskuksen yleissuunnitelma valmistui samana vuonna kaavarungon ja kaavan kanssa. Arkkitehtuuritoimisto Jussi Iivonen ja Pentti Aho hahmottelivat kokonaisuuden, joka käsitti kentät, huoltorakennuksen ja uimahallin. Kentät saatiin kuntoon syksyllä 1980. Toimiston suunnittelema huoltorakennus, alueen ensimmäinen rakennus, valmistui 1981. Se sisälsi pukuhuoneet, pesuhuoneet, urheiluvälinevarastot, huoltovaraston, kuivaushuoneen ja autotallin. Uimahallisuunnitelmat Iivosen ja Ahon toimisto laati 1983. Yksinkertainen, keltatiilinen halli valmistui vuonna 1984. Jalkapallokentän katsomon suunnitelmat ovat vuodelta 1983. Ne ovat rakennusarkkitehti Reino Toivosen käsialaa. Sympaattinen, taitteisella katoksella varustettu katsomo on pääasiassa punaista peltiä.

Urheilukeskus muodostaa juuri sellaisen virkistysympäristön, johon sen syntyajan ideologiset tavoitteet tähtäsivät: se tarjoaa monipuoliset mahdollisuudet sekä kilpailijoille että harrastajille, ja lähistön komea metsäluonto antaa lisää vaihtoehtoja liikkua. Alkuperäinen tavoite olikin, että Turranlammen ulkoilualue ja Iso-Kukkasen Hevosniemi olisivat luonteva osa julkista liikuntaympäristöä.

Uusikylä

Kanervan alue

16100 Lahti

Valmistumisvuosi: 1950–1959

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Ellentie 21:ssä laajennus 2020.

Uudenkylän Kanervan asutusalue on pääosin 1950-luvun alusta periytyvä arvokas, yhtenäinen rakennushistoriallinen kokonaisuus. Ensimmäiset merkittävät rakennukset ovat peräisin sodanjälkeiseltä ajalta ja 1950-luvulta. Terveystalo edustaa valtion organisoimaa kunnallista palvelua, jollainen leimasi sodanjälkeistä, sosiaalisia, kulttuuri- ja koulutuspalveluja rakentavaa Suomea. Kunnallinen neuvolatoiminta säädettiin laiksi vuonna 1944. Terveystaloa palvelemaan syntyi uusi rakennustyyppi, terveystalo, joita rakennettiin sodan jälkeen runsaasti muun muassa ruotsalaisten kummikunta-avustusten ja yleishyödyllisten järjestöjen tuella. Mannerheimin Lastensuojeluliitto tarjosi kuntien käyttöön tyyppiirustuksia. Uudenkylän terveystalo rakennettiin ruotsalaisavun turvin Mannerheimin Lastensuojeluliiton terveystalovaliokunnan vuonna 1946

käynnistämän tyyppitalosuunnitelman pohjalta. Tyyppi on arkkitehti Bertel Saarnion suunnitelma, joka koostuu asunto-osasta ja neuvolaosasta. Niitä yhdistää nivel, joka on tarkoitettu lastenvaunujen säilytykseen. Kookas puinen aumakattoinen vinkkelitalo sopii oivallisesti vaatimattoman pientaloalueen keskelle. Rakennuksen alkuperäinen neuvolakäyttö on loppunut, ja talo on sen jälkeen toiminut muun muassa kulttuuritilana ja sen jälkeen yksityisessä asuinkäytössä. Kauppias Viljo Pitkäsen liiketalo, nykyinen Toppis-baari, laajensi aikanaan Pitkäsen liiketoimintaa uudelle Kanervan alueelle. Rakennusta pidetään nastolalaisen rakennusmestarin Arvi Munukan suunnitelmana. Piirustukset ovat vuodelta 1951. Rakennus on kolmikerroksinen asuin- ja liiketalo, joka on Uudenkylän asemataajaman maamerkki. Se edustaa vaatimatonta sodanjälkeistä rakentamistapaa, jonka tyyppipiirteenä on satulakatto, rapatut julkisivut ja niukkaeleisyys. Menneen vuosikymmenen funkkisuutuus, kulmaikkunat, ovat liiketalossa saaneet oman tulkintansa. Vuonna 1972 pohjakerroksen liiketila muutettiin baariksi. Toppis-baari avautui 1.6.1975. Se on tunnettu muun muassa nastolalaisen Pertti Jarlan Fingerpori-sarjakuvan näyttämönä, jota Rivo-Riitta emännöi. Lankisen rivitalo valmistui vuonna 1946. Sen suunnitteli arkkitehti Jalmari Lankinen, Viipurista Uuteenkylään evakkona tullut suunnittelija, joka toi uuteen taloon myös Viipurissa vuodesta 1927 toimineen arkkitehtitoimistonsa. Taloa olivat pystyttämässä myös Jalmari Lankisen veljet, rakennusmestari Viljo Lankinen, joka omisti rakennusliikkeen, sekä liikkeessä työnjohtajana toiminut Väinö Lankinen. Rivitalo oli lajissaan Nastolan ensimmäinen, ja suomalaisittainkin tämä rakennustyyppi tuli suosioon vasta 1960-luvun alkupuolella. Rakennuksessa on käytetty Lankisten Lemiltä purkaman seurojentalon materiaaleja, jotka kuljetettiin junalla paikalle. Hirret ovat viereiseltä Salpausselältä. Hirsirakenteinen lautavuorattu rakennus on merkittävä rakennustyyppinsä ja -historiansa edustaja sekä arkkitehtonisesti ja taajamakuullisesti arvokas. Rivitalon vieressä, Terveystien ja Varastotien kulmassa sijaitsee Suojämäki, vuonna 1954 valmistunut omakotitalo, jonka työnjohtaja Väinö Lankinen rakensi perheelleen veljensä, arkkitehti Jalmari Lankisen suunnitelmin. Yksinkertainen, aikansa puolitoistakerroksista omakotitalotyyppiä kauniisti edustava rakennus on säilyttänyt alkuperäisen ilmeensä hyvin. Ainoastaan verannan lasitus on lisätty myöhemmin. Hirsitien varressa on pieni omakotialue, Hirsitien tyyppitalot, joka käsittää seitsemän rakennusarkkitehti Jukka Ojasen vuonna 1978 suunnittelemaa taloa. Rakennukset edustavat Enso-Gutzeitin puurakennetehtaan tuotantoa. Kaksikerroksiset talot käsittävät viisi huonetta, keittiön ja saunan. Jyrkkälappeiset, pohjaltaan neliömäiset, pikkuruutuisilla ikkunoilla ja somilla kuisteilla varustetut puutalot muistuttavat etäisesti 1920-luvun klassistissävytteisestä rakentamisesta. Terveystalon korttelialue on asemakaavalla suojeltu.

Uusikylä

Uudenkylän raitti

Uudenkyläntie, 16100 Lahti

Valmistumisvuosi: 1870–1969

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Riihimäki-Pietari-radana valmistuttua 1870 Uudenkylän kaupallinen keskusta siirtyi Heinolantien varresta Uudenkylän asemalle ja kasvoi Uudenkyläntien raitin varseen. Uusikylä oli radan ainoa asema Nastolassa, Lahden ja Kausalan välillä. Aseman yhteydessä toimi myös posti vuodesta 1883. Rautatie ja maantie, tuolloinen Kouvolaantie kulkivat rinnakkain, ja tämä määräsi rakennusten sijainnin. Kylä oli pitkään pitäjän liikenteellinen ja kaupallinen keskus. Vielä viime sotien jälkeen aina 1960-luvulle asti radan tuntumaan rakennettiin uusia liikerakennuksia ja asuintaloja. Nykyään Uudenkylän raitin varrella ei ole enää henkilöliikenteen asemaa.

Alkuperäinen, vuonna 1870 valmistunut asemarakennus tuhoutui talvisodan pommituksissa. Uusi asemarakennus valmistui saman tien vuonna 1940. Sen alkuperäinen ilme on suuresti muuttunut uuden lautaverhouksen myötä, joka vuonna 1980-luvulla asennettiin rappauksen päälle. Nykyinen, 2010 avattu asema sijaitsee kävelymatkan päässä Uudenkylän vanhasta keskuksesta. Aseman henkilöstön asuinrakennuksista on jäljellä vuonna 1907 rakennettu rautateiden asuintalo kahdelle perheelle sekä asemapäällikön talo vuodelta 1942. Raitin varrella on edelleen runsaasti Uudenkylän taajamahistoriaa monipuolisesti ja pitkältä ajalta kuvastavaa rakennuskantaa. Tien varressa sijaitsee muun muassa hirsirakenteinen entinen torppa vuodelta 1888. Komea Meriluodon kaupparakennus vuodelta 1929 on kylän keskeinen maamerkki. Rakennuksen suunnitteli lahtelainen rakennusmestari Oiva Kolsi. Meriluodon kauppa oli tyyppinen maaseudun sekataavaramyymälä rauta- ja maataloustavaroineen ja bensapumppuineen. Meriluodon jälkeen rakennuksessa on ollut monenlaista toimintaa, ja se on ollut myös asuinkäytössä. 1920-luvun klassismia oivallisesti ilmentävä rakennus on kyläkuvallisesti keskeisellä paikalla rataa seurailevan vanhan liikekadun varressa. Meriluodon kaupan vieressä oleva liikerakennus edustaa 1960-luvun korkeatasoista liikerakentamista. Sen suunnitteli Hämeen lääninarkkitehti Hannu Vainio

(vuodesta 1967 Vaasvainio). Rakennuksessa on toiminut muun muassa Hollolan Säästöpankki, kirjasto ja posti. Kausalainen yhtiö Oma-Pohja avasi sivumyymälän Uudessakylässä vuonna 1928. Se rakennutti uudisrakennuksen vuonna 1955, suunnittelijana SOK:n rakennusosaston arkkitehti Armas Lehtinen. Tyylikäs, omaleimainen osuuskaupparakennus toi valtavine näyteikkunoineen urbaanin tuulahduksen Uudenkylän keskukseen. Arkkitehti Paavo Riihimäen suunnittelema puinen varastorakennus vuodelta 1949 seisoo edelleen vanhan liikerakennuksen vieressä. Kaupan ja vehnämyllyn välissä on 1940-luvulla rakennettuja harjakattoisia, julkisivultaan rapattuja omakotitaloja. Lahden Seudun Osuuskassan kerrostalo, Asunto-osakeyhtiö Ratamo, valmistui raitin varteen vuonna 1962. Suunnittelija oli arkkitehti Tauno Niemioja. Talo on eteläpuolella kuusikerroksinen, pohjoispuolella kolmikerroksinen. Rakennus liittyy Nastolan kiihkeään teollistumiskauteen, jolloin nopeasti syntynyt asutuspula joudutti siirtymistä maalaiskylille uuteen rakennustyyppiin.

Uusikylä

Arola

16100 Lahti

Valmistumisvuosi: 1920–1929

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

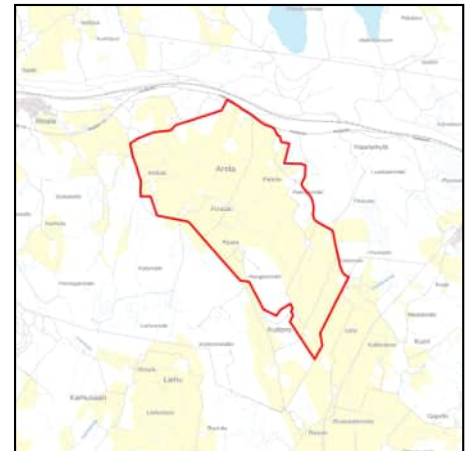
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Arolan laajaa, tasaista, etelään avautuvaa, noin neljän kilometrin pituista peltoaukeaa täplittävät muutamat etäällä toisistaan sijaitsevat tilakeskukset, jotka sijaitsevat pienten sorateiden varrella. Arolan viljelymaisema on saanut nykyiset muotonsa Uudenkylän vuonna 1917 aloitetun uusjaon tuloksena. Jako saatiin käyntiin toden teolla vasta 1928, ja siinä päädyttiin kahdeksan talon siirtymiseen Uudenkylän kyläkeskuksesta viljelystensä äärelle. Arolaan siirtyi neljä taloa, Mallinen, Peltola, Tuomela ja Perätalo. Alueella oli joitakin maataloja jo aikaisemmin, kuten Kilkkilä. Arolan koulu valmistui vuonna 1926. Myös Uudenkylän kartanoa lohkottiin, ja sen seurauksena syntyi esimerkiksi Elomaan tilakeskus. Sen rakennuskanta on heti jakoa seuranneelta ajalta, 1930-luvun alusta. Myös Linnilään on liitetty Uudenkylän kartanon maita. Harmonista viljelymaisemaa häiritsee ainoastaan kunnan vedenottamo, joka sijaitsee peltoaukean eteläosassa.

Uusikylä

Uudenkylän vanha kyläalue

16100 Lahti

Valmistumisvuosi: 1820–1985

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyypillisuus
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Sähkötie 2:ssa sisäisiä ja julkisivumuutoksia 2022.

Uudenkylän historia ulottuu keskiajalle. Ensimmäinen kirjallinen maininta löytyy vuodelta 1422, jolloin kylässä kokoontuivat käräjät. Keskiaikainen Uusikylä sijoittui Ylisen Viipurintien haarojen välisen yhdystien varteen, Salpausselän reunamuodostuman pohjoispuolelle. Kylän sijoittuminen merkittävien teiden risteykseen teki siitä luontevan paikan pitäjän hallinnolliseksi keskuksiksi. Kuninkaan kartastossa näkyy myös Pönnölänmäen asutuskeskittymä, jonne ensimmäiset talot siirrettiin jo 1600-luvulla. 1800-luvulla isojaon aikana Pönnölänmäen asutusmäärä kasvoi. Uusikylä säilyi kuitenkin tiiviinä ryhmäkylänä aina uusjakoon 1930-luvulle asti. Salpausselältä katsoen Uudenkylän kulttuurimaisema levittäytyy peltojen ja metsäisten kumpareiden mosaiikkina. Nykyinen Heinolantie noudattelee vanhaa yhdystien linjausta. Uudenkylän

maisemassa tie mutkittelee maastossa luontevasti, joskin tien taso on noussut huomattavasti suhteessa ympäröiviin rakennuksiin. Myös nykyinen Uusikartanontie noudattelee vanhaa tielinjausta, Kirkkotietä, jota kulkee Salpausselän pohjoisrinteessä yhdistäen Uudenkylän ja Nastolan kirkonkylän. Salpausselän päällä on aikoinaan sijainnut tuulimylly, jonka sijainti on merkitty Kuninkaan kartastoon. Myllyn toiminta lakkasi Toivonojan kartanon rakennettua vesimyllyn Immilänkoskeen. Uudenkylän vanhimpia rakennuksia on Sipilän rustholli eli Vanha-Kartano, joka perustettiin ratsutilasta 1680-luvulla. Sipilässä toimi pitkään pitäjän nimismiehentalo sekä kievari. Perimätiedon tilalla on vierailut kaksikin Ruotsin kuningasta 1700-luvulla. 1820-luvulta peräisin oleva päärakennus sijaitsee aivan Heinolantien varressa. Rakennuksen nykyinen ulkoasu on kuitenkin 1900-luvun alusta. Harjakattoinen hirsirakennus on muodoltaan korkea ja kapea. Tunnusomaisia piirteitä ovat ikkunoiden vuorilaudat ja lasiveranta. Pihapiirissä sijaitsevat myös taitekattoinen asuinrakennus 1920-luvulta sekä talousrakennuksia, joista yksi on vanha Uudenkylän makasiini Ruotsin vallan lopulta. Meriluodon alakauppa sijoittuu myös näkyvälle paikalle Heinolantien varteen. Matti Meriluoto perusti rakennukseen kaupan 1912. 1920- ja 1930-luvulla kauppatoiminta siirtyi vähitellen uuteen liiketaloon Uudenkylän aseman läheisyyteen. Rakennuksen vanhimmat osat ovat peräisin 1800-luvulta. Rakennuksessa on kaunis alkuperäinen lasiveranta. Uudenkylän koulu valmistui 1895. Puista koulurakennusta laajennettiin vuonna 1900 ratamestari Juho Lindbergin tekemien suunnitelmien mukaan. Koulutoiminta rakennuksessa lakkasi vuonna 2018. Mannakodit sijaitsee Sylvöjärven eteläpäässä lähellä Sammalsillansuon luonnonsuojelualuetta. Kunnalliskoti perustettiin 1928 Toivonojalta ostetuille maille. Päärakennus valmistui kuitenkin vasta 1936 sijaintia koskevista erimielisyyksistä johtuen. Mannakotien alueeseen sisältyy useita rakennuksia. Päärakennuksen vieressä sijaitseva B-osasto valmistui 1950-luvulla. 1920- ja 1930-luvulla rakennetut vanha työväenasunto, makasiini ja muut talousrakennukset muodostavat oman yhtenäisen kokonaisuutensa. Uudenkylän kyläalueen pohjoisosassa on säilynyt muutamia asutustiloja peltoaukeilla. Asutustiloille rakennettiin välirauhan aikana ruotsalaisia lahjoitustaloja, joita on vielä jäljellä Salmenkaidan, Siirtolan, Kalliosaaren ja Mäntyniemen tiloilla. Uudenkylän kartanon historia alkaa Toivonojan kartanon jaosta vuonna 1879. Silloin tilan omistajaksi tuli ensin af Forselles -suku, sitten Gahmberg-suku. Kartanon alkuperäinen, Toivonojan kartanon päärakennusta mukaileva puinen päärakennus oli todennäköisesti 1880-luvun alkupuolelta samoin kuin monet talousrakennukset. Sen rakennutti Anna Charlotta Constance af Forselles menetettyään konkurssissa Koiskalan ja Toivonojan kartanot. Tilakeskuksen ympärillä oli puistometsä, jota myöhemmin monissa vaiheissa laajennettiin. Kartanolla oli 1920-luvun alussa myös saha. 1930-luvun lama kaatoi kartanon talouden ja se joutui valtiolle. Tila pirstottiin kymmeniksi pientiloiksi. Omistajanvaihdosten ja sotien seurauksena huonokuntoiseksi päässyt kartanon päärakennus paloi vuonna 1949. Tapahtuma on synnyttänyt kertomuksia, joiden todenperäisyys on auki. Uudenkylän kartanosta on jäljellä päärakennuksen kivijalka sekä puistoa, joka on osin hakattu, osin villiintynyt. Kirkkotien varrella on vielä muistumana kahden jättimäisen tammen muodostama portti kartanolle harjurinteen suunnasta. Kartanoalueella on uutta asutusta. Arkkitehti Erkki Aarti suunnitteli vanhan tilakeskuksen maille perheelleen talon, Mustakallion, vuonna 1985. Kokonaisuus käsittää päärakennuksen ohella vanhan asuinrakennuksen, vanhan ja uuden aitan sekä varaston. Postmodernismia tai Oulun koulukunnan arkkitehtuuri-ihanteita ilmentävä päärakennus on monimuotoinen, erilaisin ikkunamuodoin ja -jain, poikkipäädyn ja kaariaihein sommiteltu kokonaisuus, johon on otettu aiheita pihapiirin vanhoista rakennuksista, vanhoista väreistä ja pintakäsittelyistä, kuten punamullasta. Pihapiirissä on tavoiteltu vanhan kartanomiljöön hierarkiaa ja muotoa. Päärakennus, talousrakennukset ja pihaan johtava kujanne kertovat alueen historiasta. Uudenkylän vanha kyläalue on myös maakunnallisesti arvokas maisema-alue.

Uusikylä

Toivonojan kartano

Toivonojantie 425, 15560,16100 Lahti

Valmistumisvuosi: 1807

Suunnittelija:

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Valtakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Toivonojantie 425:ssa muu maa-, metsä-, ja kalatalousrakennuksen käyttötarkoituksen muutos 2021.

Toivonojan kartano ja tilakeskus sijaitsevat Sylvöjärven rannalla, pienen lahden pohjukassa. Kartanon kantatila on Sipilän ratsutila, jonka omistajat tunnetaan vuodesta 1543 lähtien. Sipilä jaettiin vuonna 1783 kahdeksi tilaksi, Sipiläksi ja Toivonojaksi, josta puolestaan tuli vuonna 1879 erotetuksi Uudenkylän kartano. 1890-luvulla Toivonojaan yhdistettiin Vanha-Heikkerö-niminen puolikas Heikkerön perintötilasta. Sipilän haltijat olivat pääasiassa talonpoikia ja virkamiehiä. Toivonojan omistajina on ollut aatelissukuja, kuten Stjernvall, Glansenstierna ja af Forselles. Toivonojan ensimmäinen omistaja oli nimismies, rusthollari Gustav Weckmanin leski Helena Weckman, sitten heidän poikansa Hans Henrik Weckman, jonka aikana, 1780-luvulla, Toivonojan silloista päärakennusta tiedetään laajennetun. Hans Henrik Weckmanin leski Maria Eleonora Weckman rakennutti nykyisen päärakennuksen matalan keskiosan vuonna 1807. Rakennus edusti pohjakaavaltaan perinteistä karoliinista mallia. Joidenkin lähteiden mukaan rakentajana oli pohjanmaalainen kirkkorakennusryhmä, kenties sama kuin vuonna 1804 valmistuneella Nastolan kirkolla. Toivonoja eli kukoistuksensa vuosia, kun Viktor Leonard eli Lennart af Forselles tuli sen isännäksi 1865. Hän aloitti päärakennuksen uusimistyöt. Niitä jatkoi hänen leskensä Anna Charlotta Constance af Forselles. Suunnittelijana oli arkkitehti Florentin Granholm. Uusimisen myötä päärakennuksen 1800-luvun alun ilme muuttui täysin. Alkuperäistä yksikerroksista rakennusta jatkettiin molemmista päädyistä kaksikerroksisilla osilla, ja siitä tuli lähes 900-neliöinen. Kartano sai tässä yhteydessä edustavan uusrenessanssiasun, jossa on vaikutteita myös ajan huvilarakennuksista, kuten lasiveranta ja parvekkeet. 1800-luvun alun keskiosan ikkunat suurennettiin todennäköisesti tässä vaiheessa. Toivonojalla on yhtäläisyyksiä myös Sysmän Virtaan Uusikartanoon. Molempien arkkitehtina toimi Granholm, ja kummankin uudistussuunnitelmat ovat

vuodelta 1876. Uusikartanon työt valmistuivat tosin vasta kymmenen vuotta myöhemmin. Toivonojan sisustusta uusittiin laajennusten yhteydessä. Sinne tehtiin muun muassa kattomaalauksia. Suuret hankkeet veivät lopulta Anna Charlotta Constance af Forsellesin vararikkoon. Kartano huutokaupattiin 1880. Uusi omistaja, lääketieteen tohtori Mikael Julius Valdemar Ekelund perusti Toivonojan päärakennukseen parantolan, joka tosin ajautui konkurssiin neljä vuotta toimittuaan. Seuraavien vuosien aikana omistajat vaihtuivat tiuhaan. Kartanoa kuitenkin kehitettiin, 1800-luvun lopulla valmistui väentupa, vuonna 1914 talli, 1919 navetta. Toivonojan rakennuskantaan sisältyy myös pieni viehättävä erikoisuus, päärakennuksen tyyliä noudatteleva leikkimökki. Vuosituhannen taitteessa Toivonojan omistajiksi tulivat Jorma ja Liisa Ollila. Vuonna 2000 he aloittivat kartanon sisä- ja ulkopuolen uudistus- ja entistämistyöt arkkitehti Iiris Ulinin johdolla. Laaja, Sylvöjärven rantaan ulottuva puisto on uudistunut vuosikymmentien aikana useasti. 2000-luvun alun muutostyöt suunnitteli maisema-arkkitehti Lars Barnö. Sommitelma ei perustu puiston historiaan, vaan on luonteeltaan uusi. Puiston runkona on Toivonojantieltä erkaneva päärakennuksen eteen suuntautuva puistokäytävä, joka jatkuu kohti järveä. Kuja päättyy rantaan laskeutuvaan kanavaan. Toivonojan kartano on sekä valtakunnallisesti (RKY) että maakunnallisesti (MARY) arvokas rakennettu kulttuuriympäristö. Toivonojan kartano sijaitsee myös maakunnallisesti arvokkaalla maisema-alueella.

Seesta

Seestan kartano

Seestantie 278, 15460,15340 Lahti

Valmistumisvuosi: 1824–1909

Suunnittelija: G. R. Jörgensohn

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

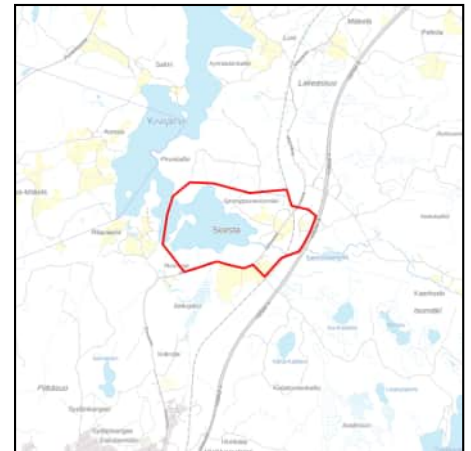
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Valtakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: Laki rakennusperinnön suojelemisesta

Suojelunlisätieto: suojeltu

Merkittävät muutokset: -

Seestan kartano on syntynyt Didrik von Essenin lahjoituksena saamien ja omistamien tilojen pohjalta vuodesta 1662. Kantatila oli Vanhala eli Heinikkala. Siitä ja von Essenin haltuun vuonna 1674 tulleesta Siestan tilasta muodostettiin ratsutila, jota täydennettiin kartanon lampuotitilana olleella Sipuran tilalla 1840-luvulla sekä 1910-luvulla vielä Paakkolan, Takkulan, Penttilän ja Rounin tiloilla. Siesta antoi sittemmin nimensä koko kartanolle. Kartanoa on hallinnut pääasiassa kaksi pitkäaikaista omistajasukua, von Essenit ja Ehrnroothit. Tunnetuin omistaja lienee von Essen -sukuun vävyksi naitu kenraalikuvernööri Yrjö Maunu Sprengtporten, jonka hallussa Seesta oli vuosina 1782–1790. Hän on kuuluisa yrityksistään irrottaa Suomi Ruotsista ja liittää se Venäjään. Sprengtporten on jättänyt jälkeensä eräitä paikkoja ja paikannimiä Seestaan samoin kuin piirtämänsä, toteutumattomat luonnokset uutta päärakennusta varten. Sprengtportenin jouduttua maanpakoon Seesta huutokaupattiin, jolloin se päättyi Ehrnrooth-suvulle, joka edelleen omistaa kartanon. Seestan muita kuuluisia asukkaita on muun muassa kirjailija Lovisa Adelaide Ehrnrooth, joka oli varhaisia suomalaisia naisasianaisia. Kartanon tilakeskus sijaitsee peltojen keskellä, Kivijärven rannalla, pienen lahdelman pohjukassa. Puinen päärakennus on kaksikerroksinen ja rakennettu vuonna 1824. Se on 1730-luvulla pystytetyn vanhan päärakennuksen paikalla. Uuden päärakennuksen suunnitelmat ovat G. R. Jörgensohnin laatimat, mutta ne poikkeavat rakennuksen ulkoasusta. Tyyli on tuon aikakauden empireä. Kookas rakennus on poikkipäätyinen, satulakattoinen, symmetrinen ja varsin syvärunkoinen. Satulakaton erikoisuus on päiden aumaus. Seestan päärakennus on oivallinen esimerkki aikansa kartanorakentamisesta sekä 1990-luvulla katto- ja seinämaalausten osalta palautetuilta interiööreiltään että eksteriööreiltään. Arkkitehti Jarl Eklund on 1940-luvulla suunnitellut pääsisäänkäynnin pylväikön. Kartanon järven puoleinen kuisti vuodelta 2008 on arkkitehti Kasper Järnefeltin käsialaa. Kartanopihassa on lisäksi

vuonna 1848 rakennettu kaksikerroksinen sivurakennus, väentupa, jota vastaan kohtisuorassa sijaitsee pitkä viidellä pyörökaariovella varustettu aittarivi rajaamassa pihaa. Sivurakennus korjattiin ulkonäköön kajoamatta perusteellisesti vuonna 1934. Aittariviä on myös jatkettu, mutta ei alkuperäisellä muotokielellä. Talouspihassa, mutta kartanopihaa rajaamassa on vuonna 1836 rakennettu, 1939 perusteellisesti korjattu ja uudella lantalalla varustettu rapattu tiilinen navetta. Leivin- ja pyykkkitupa on rakennettu 1810-luvulla. Viljamakasiini on vuodelta 1859. Autotalli, joka sittemmin on muutettu kirjastoksi, on vuodelta 1921, tiilinen talli vuodelta 1926. Sikala on rakennettu vuonna 1897. Hieman kauempana kartanokeskuksesta on työväenasuntoja, kuten Porilanmäki, joka on rakennettu 1918, sekä 1920- tai 1930-luvulta peräisin oleva, Huupposenmäkenä tunnettu metsänvartijan talo. Sen pihapiirissä on jäljellä runsaasti myös talousrakennuksia. Seestan uusklassismin henkeen istutettu kartanopuisto on edelleen jäljellä, samoin muisto hieman puistosta erillään sijainneesta Levosta, Mitt Lugn, jonka Sprengtporten hahmotteli vetäytymispaikakseen itselleen ja muistoksi puolisonsa miehensä kunniaksi järjestämästä kotiintulojuhlasta. Lepo perustui englantilaiselle puistoihanteelle. Kartanolla on ollut raamisaha ja mylly sekä vuonna 1903 perustettu Kaukaan lankarullatehtaan sivutehdas. Nastolan koululaitos on syntynyt pastori Anders Winterin paikkakunnalla 1860-luvulla sytyttämän kipinän ansiosta. Kartanonisännät lahjoittivat maata ja tarjosivat koulutiloja, jotka käynnistivät koulujen rakentamisen Nastolaan. Seestan koulu syntyi Seestan kartanon isännän Karl Ehrnroothin anteliaisuuden ansiosta hänen omistamansa Sipuran kartanon tiloihin 1870-luvun alussa. Tulipalo tuhosi koulun 1888. Kartanonisäntä Johan Casimir Ehrnrooth rakennutti sitten uuden koulun Seestan kartanon läheisyyteen. Koulu valmistui vuonna 1889. Se käsitti 81 neliömetrin suuruisen koulusalin, ja kartanonisäntä oli kustantanut sinne myös urkuharmonin ja kamiinan. Koululla ei ollut puutarhaa, mutta sellaiselle oli kyllä katsottu paikka. Veistosali valmistui koulun viereen vuonna 1905. Koulutaloa on muutettu korjauksin eri vaiheissaan, mutta sen alkuperäinen hahmo on tunnistettavissa. Seestan koulu ei enää ole opetuskäytössä. Se toimii muun muassa kylätalona. Seestan kartanon alue on myös maakunnallisesti arvokas maisema-alue.

Seesta

Seestan mylly

Kumiantie 156, 15460 Lahti

Valmistumisvuosi: Ei tiedossa

Suunnittelija:

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
Rakennushistoriallinen
Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
Historiallinen tyyppisyys
Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
Historiallinen kerroksisuus

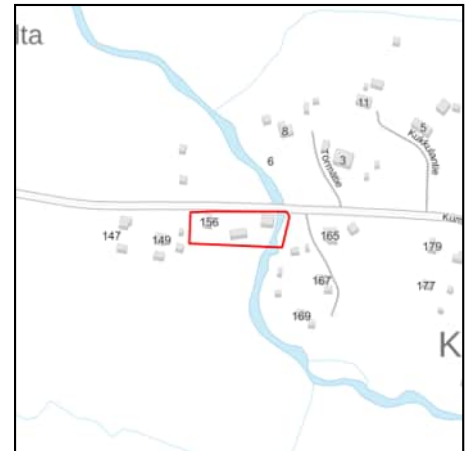
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Valtakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Marraskuussa 1838 pidetyn myllykatselmuksen perusteella tiedetään, että Kivijärvestä ja Särkijärvestä Salajärveen juoksevaan Sepänkosken jokeen oli rakennettu mylly, joka korvasi kaksi aikaisempaa vesimyllyä, joista toinen oli Seestan kartanon, toinen Ahtialan kylän. Uusi mylly tuli kartanon omistukseen, ja sen rakennutti kartanon tuolloinen isäntä, kenraalimajuri Gustav Adolf Ehrnrooth. Mylläri asui kartanon torpassa. Tiedetään, että Seestassa on ainakin 1600-luvun lopussa ollut myös kartanon omistama tuulimylly. Seestan myllyssä oli kaksi kiviparia ja vaatetamppi. Myllyn käytössä oli ongelmia, sillä kosken vesi ei riittänyt kesällä, ja talvella se jäätyi pohjaansa myöten. Myllyn teho ei noussut kovin korkeaksi. Myllyn asiakkaita olivat Ahtialan, Koiskalan, Pyhäntaan, Vanajan ja Heinlammin kylät. 1900-luvun alussa Seestan mylly muutettiin käymään turbiinilla. Laitos oli käytössä 1940-luvulle saakka. Myllylampi on kuivattu tien levennyksen yhteydessä.

Ruuhijärvi

Rantavuori

Huomontie 7, 15560 Lahti

Valmistumisvuosi: 1915

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Salajärven ranta-alueiden kulttuurimaisemalle on omaleimaista jo varhain alkanut huvila-asutus. Useimmat huvilat sijaitsevat viljeltyjen rantapeltojen tuntumassa. Vanhimmat huvilat ovat 1900-luvun alkuvuosilta. Länsirannalle ensimmäisenä huvilana vuonna 1915 rakennettu Rantavuori sijaitsee muiden huviloiden tapaan luonnonkauniilla rantakalliolla. Huvilan rakennutti alun perin eräs viipurilainen postimestari, joka osti tontin Koskinen-nimiseltä henkilöiltä. Vuonna 1918 huvila tuli Väinö Juuselan omistukseen. Hän oli Lahden kauppakoulun ensimmäinen johtaja ja Lahdessa tunnettu rakennuttaja ja liikemies, joka vuonna 1917 oli lähtenyt vasta itsenäistyneen Suomen valtion vaivahoidon tarkastajaksi Helsinkiin. Juusela rakennutti huvilaansa kuistit, jotka suunnitteli lahtelainen rakennusmestari Oiva Kolsi. 1920-luvulla huvila vaihtoi omistajaa useita kertoja. Sitä käytettiin myös kylän kouluna ennen varsinaisen koulutalon valmistumista. Rantasauna rakennettiin helsinkiläisen leipurin Kalle Tammisen aikana 1930-luvun ja vuoden 1950 välillä. Lautalan suku tuli omistajaksi vuonna 1950, ja sama suku pitää huvilaa edelleen. Alun perin rakennus oli hirrellä ja punamullattu. Se on myöhemmin paneloitu ja maalattu ensin beigeiksi, sitten tummahkon keltaiseksi. Rakennus on tärkeä osa Salajärven vanhaa huvilakulttuuria.

Ruuhijärvi

Luhtamaan koulu

Kurssikeskuksentie 17, 15560 Lahti

Valmistumisvuosi: 1926

Suunnittelija: Oiva Kolsi, Irma Kolsi, A. W. Nieminen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

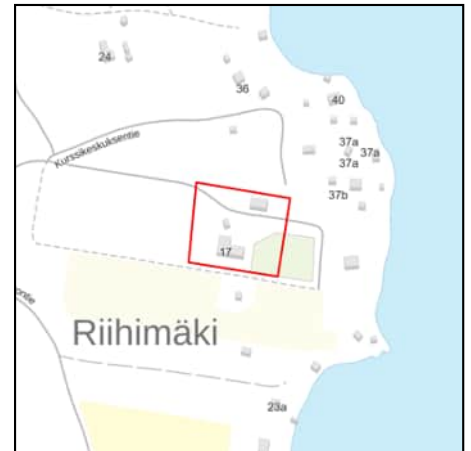
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Luhtamaan koulu perustettiin vuonna 1923. Oman koulurakennuksen valmistumiseen saakka koulua käytiin viereisessä Juuselan huvilassa. Koulutontin hankkimisen ja koulurakennuksen tiellä oli runsaasti vaikeuksia, mutta vuonna 1926 valmistui Salajärven rantamaisemiin kookas vinkkelin muotoinen klassistissävyinen koulurakennus, joka käsitti yhden luokahuoneen, miesopettajan asunnon, käsityöhuoneen ja koulukeittiön. Rakennussuunnitelmat olivat lahtelaisen rakennusmestarin Oiva Kolsin, ja on mahdollista, että hänen tyttärensä, myöhemmin arkkitehdiksi valmistunut Irma Kolsi on ollut mukana suunnittelussa. Muuraustyöt teki oman kylän ammattimies Wiljami Römmi. 1930-luvulla tehdyn laajennuksen suunnitteli rakennusmestari A. W. Nieminen. Hirsirakennus vuorattiin vuonna 1937. Koulutoiminta loppui vuonna 1958. Rakennus on sen jälkeen ollut kurssi- ja leirikäytössä. Nykyään se on Kumiantien kyläyhdistyksen hallinnassa.

Ruuhijärvi

Lepola I

Kumiantie 644, 15560 Lahti

Valmistumisvuosi: 1920–1929

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

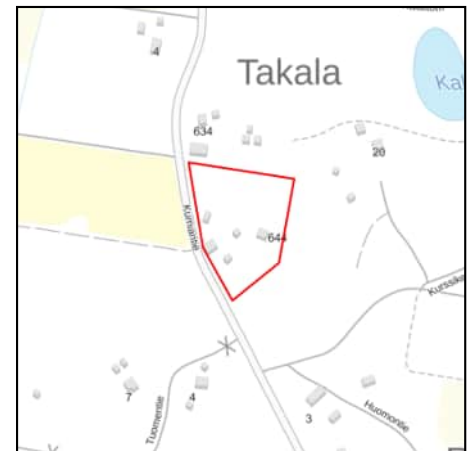
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Lepola on vanha maatila, jonka rakensi kivenhakkaaja Joonas Ahonen. Hänen elämäntarinansa kuvastaa 1900-luvun alkupuolen kulttuuria, jossa nuoret naiset oli tapana naittaa iäkkäille leski-isännille. Ahosen morsiankin oli jo kirkolla, kun hän karkasi yhdessä Joonas Ahosen kanssa, purjehti Yhdysvaltoihin ja työskenteli siellä aina 1920-luvun taitteeseen. Tuolloin pariskunta palasi Suomeen ja perusti kotinsa Ruuhijärvelle. Talo on pystytetty 1920-luvun alussa, maakellari on vuodelta 1928. Lisäksi pihapiirissä on sauna ja navetta, jotka ovat samalta ajalta, sekä uudempi varastorakennus. Päärakennusta on laajennettu 2000-luvun ensikymmenen lopussa. Samalla siihen on rakennettu parveketerassi. Laakealla rinteellä, kylätien reunassa sijaitsevan tilakeskuksen ympärillä on puutarha omenapuineen, myös jonkin verran peltoa on jäljellä. Lepola on hyvin säilynyt esimerkki Ruuhijärven pienimuotoisesta käsityöläis- ja pikkutilallisasutuksesta. Tila on edelleen kivenhakkaaja Ahosen suvun hallussa.

Ruuhijärvi

Jokela ja Rehtilä

Arrakantie 35 ja 45, 15560 Lahti

Valmistumisvuosi: 1880–1929

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

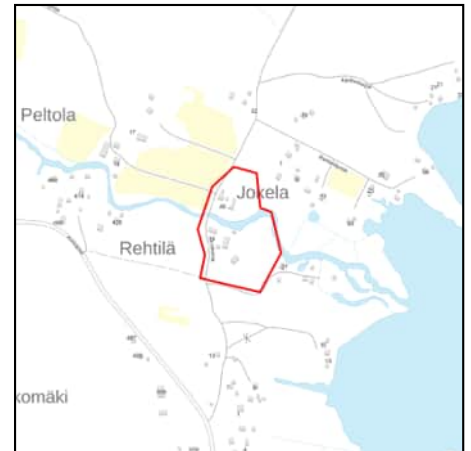
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Jokelan ja Rehtilän tilat pihapiireineen muodostavat yhtenäisen pienmiljöön Arrakantien varrelle, Luhtaanjoen rannalle. Luhtaanjoki virtaa kapeana tilojen välistä. Jokelan tilan harjakattoinen päärakennus on kiinteistörekisterin mukaan valmistunut vuonna 1920. Asuinrakennuksen kanssa samassa pihapiirissä on aitta, kellari ja pitkä talusrakennus, jossa sijaitsee talli, navetta ja sauna. Jokelan tila on ollut vuodesta 1927 alkaen saman suvun omistuksessa. Rehtilän tila on ollut Ruuhijärvellä sijainneen Rusilan päätilan torppa 1880-luvulla. Rehtilän torpparina on ollut Jeremias Lyytikäinen vuodesta 1882 kuolemaansa asti. Oletettavasti Lyytikäinen on itse rakentanut torpan. Rehtilässä toimi 1890-luvulla pyhäkoulu, jota piti vuokralaisen tytär. Pyhäkoulussa opetettiin muun muassa lukemista. Sisällissodan aikana talossa ei ole ollut torpparia. Perikunta jakoi Rusilan päätilan 1900-luvun alkuvuosikymmeninä siten, että päätila jäi Väinö Rusilalle, Rehtilä Uno Rusilalle ja Yrjö Rusila (Heikki Elorannan isoisä) sai rahaa ja kaksi siskoa metsää. Yrjö Rusila osti Rehtilän tilan itselleen noin 1927–1928 Uunolta ja tila lohkottiin päätilasta 1928. Yrjö rakensi päärakennukseen laajennuksen vuonna 1945. Rehtilän tilan vanha torppa, rakennuksen tupakeittiö, on edelleen päärakennuksen osana ja rakennusta on laajennettu järvelle päin. Rehtilän pihapiirissä on asuinrakennus, navetta ja vaja, sekä joen rannalla oleva sauna. Vuonna 1978 perikunta jakoi Rehtilän tilan ja tila jäi Yrjön nuorimmalle pojalle Veikko Rusilalle (Heikki Elorannan äidin veli).

Ruuhijärvi

Salajärven itäranta

Ruuhijärventie, 15580,15560 Lahti

Valmistumisvuosi: 1907–1939

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyypillisuus
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Ruuhijärventie 670:ssa laajennus 2020.

Ruuhijärventie 642:ssa laajennus 2022.

Teollistumisella, lisääntyneellä vapaa-ajalla ja rautateillä oli suuri merkitys kesähuviloiden leviämiseen maaseudulle. Varhaiset huvila-alueet sijaitsivat kaupunkien kyljessä, mutta matkustamisen helppous tarjosi kesänvietolle mahdollisuudet myös kauempana. Nastolan ensimmäinen kesähuvila lienee ollut Seestan kartanossa asuneen kreivi, kenraali Yrjö Maunu Sprengtportenin Kivijärven rannalle 1780-luvulla pystyttämä Tyynelä. Nastolassa on runsaasti vesistöjä, ja se on houkutellut kesänviettäjiä jo 1870-luvulta lähtien. Salajärven rannat ovat Nastolan perinteistä kesänviettoasetusta, ja huvilahistoria on jatkunut varsinkin sotien jälkeen kesämökkirakentamisena. Pitkäikäinen huvila-asutus antaa Salajärven kulttuurimaisemalle vahvan ominaispiirteen. Salajärven ranta-alueet ovat

säilyneet harmonisina ja luonnonkauniina, sillä vaikka rakennuskanta on erikikäistä, rakennukset on yleensä sijoitettu maiseman ehdoilla. Varhaisimpia Salajärven huviloista on Linnakallio, jonka kauppias Aurasalo rakennutti muinaisen Kalkkolan Linnavuoren juurelle vuonna 1907. Suunnittelija oli Yleisten rakennusten ylihallituksen arkkitehti Kalle Kontio. Koristeellinen jugendhuvioli oli upea näky rantakalliolla kuisteineen ja torneineen. Torni on jouduttu purkamaan, mutta muutoin huvila on säilyttänyt ominaispiirteensä hyvin. Huvilan talousrakennuksen on suunnitellut arkkitehti Kirmo Mikkola. Linnakallion vieressä niemen kärjessä sijaitsee 1950-luvun lopulla rakennettu aumakattoinen huvila. Kariniemen rakennuspiirustukset on laatinut Pekka Saareman diplomi-insinööri L. Toikalle. Ilmeisesti Linnakallion vaikutuksesta rakennutti helsinkiläinen Kuronen-niminen kauppias lähistölle todennäköisesti 1910-luvulla oman huvilansa, Käräjänokan eli Kotiniemen. Se muistuttaa suuresti Linnakalliota, mutta ilman tornia. Huvila sijaitsee näyttävästi korkealla kalliolla, rantamaiseman yllä. Pihapiirissä on myös päärakennuksen kanssa saman ikäinen aittarakennus. Tontilla on runsaasti erittäin vanhoja puita. Huvilan tuntumassa on rautakautinen kärjäkivi. 1940- ja 1950-luvun taitteessa huvila tuli professori Signe Löfgrenin omistukseen. Kotiniemen sauna paloi vuonna 1957. Löfgren rakennutti seuraavana vuonna sen perustuksille uuden saunan, jonka suunnitteli lahtelainen arkkitehti Tauno Niemioja. 1900-luvun alkuvuosien huviloista on mainittava vielä Käyränkoivunniemi, jonka rakennutti toimitusjohtaja, myöhemmin kauppaneuvos Samuli Pajarinen 1910- ja 1920-luvun vaihteessa. Korjaustyöt on suunnitellut arkkitehti Jari Helminen. Uudempaa 1920- ja 1930-luvun huvilatyyppejä edustavat Seppälänranta ja Kesäkot. Seppälänranta sijaitsee luonnonkauniilla, männikköisellä kalliorannalla. Pihaan johtaa pieni koivukuja. Vuonna 1928 valmistunut päärakennus on säilynyt hyvin alkuperäisessä asussaan. Pihapiiriin kuuluvat myös rantasauna ja piharakennus. Kesäkot sijoittuu Oson tilan peltojen ja Salajärven väliselle kallioiselle niemelle. Vuonna 1938 valmistunut hirsirakennus kuisteineen näkyy hyvin maantielle. Huvila-asutuksen lisäksi Salajärven rantaan sijoittuu myös vanhoja tilakeskuksia, jotka ovat siirtyneet nykyisille paikoilleen Ruuhijärven kylän isonjaon yhteydessä 1800-luvulla. Salakkaniemen maatila sijaitsee Salajärven pohjoispäässä. Tilan kookas puinen päärakennus on vuodelta 1924. Siinä on kaksi isoa poikkipäätä, joiden välissä on pieni kuisti. Vanhat, 1900-luvun alun talousrakennukset korvattiin vuonna 1961 uudella tiilinavetalla. Pihapiirissä on lisäksi pitkä aittarakennus. Oson tilakeskus sijaitsee pienellä mäenkumpareella Ruuhijärventien varrella. Tilan pellot ulottuvat Salajärven ja Ruuhijärven välisen kannaksen molemmille rannoille. Maantieltä avautuu näkymiä Salajärvelle. Tilan hirsinen päärakennus on vuodelta 1925, lisäksi tilakeskukseen sisältyy kookas punatiilinen karjarakennus vuodelta 1911 sekä muita talousrakennuksia. Päärakennusta on uusittu ainakin vuonna 1957.

Ruuhijärvi

Kuurnankärki

Karstintie 83, 15580 Lahti

Valmistumisvuosi: 2011

Suunnittelija: Tomi Rosberg, Arkkitehtitoimisto Havas Rosberg Oy

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

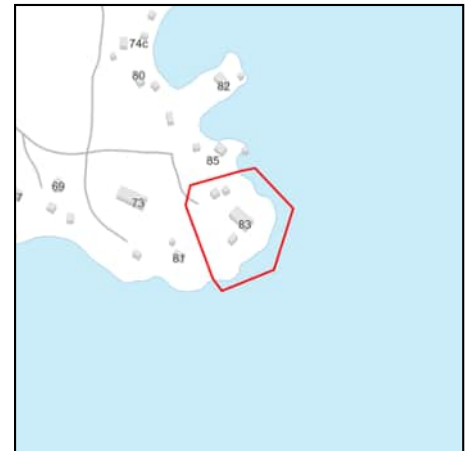
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Kuurnankärkeen Ruuhijärven länsirannan kallioisiin maisemiin piiloutuu tumma huvilarakennus Kangas-Kärki, jonka on suunnitellut rakennusarkkitehti Tomi Rosberg Arkkitehtitoimisto Havas Rosberg Oy:sta. Huvila on nimetty omistajan mukaan. Rannan männikkö säilytettiin, ja rakennukset kätkeytyvät järveltä tarkasteltuina puiden suojaan. Huvilaan jäi osa vanhaa kesämökkiä, joka on rakennettu vuonna 1966. Talousrakennus on vuodelta 1967. Uudisosat liitettiin porrastamalla maaston mukaan. Kokonaisuus kasvoi mantereen suuntaan rantamaiseman säästämiseksi. L:n muotoisesta huvilasta ja samaan aikaan suunnitellusta ja rakennetusta autokatos-varastorakennuksesta syntyi kaunis sisäpiha, jonka osana on sisäänkäynnille johtava polku. Rannassa on samassa yhteydessä rakennettu sauna. Rakennukset ovat mustaa puuta, jotta ne sulautuisivat maisemaan. Sisätiloissa on käytetty mustaa ja vaaleaa puuta. Järven puoleinen julkisivu on lasia.

Ruuhijärvi

Tuutiranta

Kesärannan ylätie 33, 15580 Lahti

Valmistumisvuosi: 1920–1929

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Tuutiranta on vuodelta 1920 peräisin oleva vapaa-ajanasunto. Alkuperäinen nimi on Kesäranta. Se on entinen maatila ja vuonna 1929 perustettu Kesäranta-niminen maatalousyrittys, jolla oli aikanaan sangen erikoisia kotieläimiä, kuten aaseja ja pesukarhuja. Vuonna 1933 yhtiön toimitusjohtajaksi tuli Maataloustuottajain Keskusliiton entinen puheenjohtaja Bjarne Westermarck, jonka suvulla tila on edelleen. Tila erikoistui siipikarjaan, kuten kanoihin, hanhiin, kalkkunoihin, riikinkukkoihin ja juoksuankkoihin. Niiden munia vietiin aina Helsinkiin saakka. Tilan päärakennus on pienehkö hirsitupa, joka edustaa suomalaisen maaseudun pienimuotoista asumista. Rakennus ja puutarhamainen pihapiiri ovat säilyneet hyvin.

Ruuhijärvi

Ruuhijärven kylä

15580 Lahti

Valmistumisvuosi: 1900–1976

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

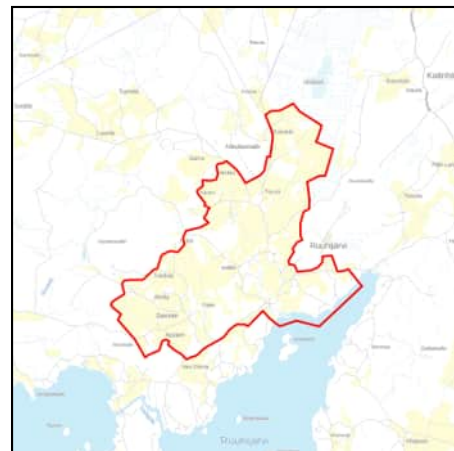
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Kukkusmäentie 30:ssä saunarakennuksen laajennus 2020.

Ruuhijärvi sijaitsee Nastolan järvisuudulla, jonka vaihtelevan topografian jääkauden loppuvaihe synnytti Salpausselkien väliin. Alueen maisemakuvassa vuorottelevat pienet mäkit ja viljelyalueet, vesistöt sekä metsäiset kallioselänteet. Ruuhijärven kumparekylä on syntynyt kallio- ja harjuselänteiden väliin Ruuhijärven luoteispuolelle ja sen asema suurmaisemassa on merkittävä. Kylä- ja viljelymaiseman juuret ovat rautakaudella. Löydettyjen kalmistojen perusteella Ruuhijärvi on ollut jo rautakaudella merkittävä asuinpaikka ja pitäjän vanhinta kiinteän asutuksen aluetta. Ruuhijärven kylän kehittymistä ovat edistäneet hyvät viljelykelpoiset maat sekä liikenteellisesti hyvä sijainti Ylisen Viipurintien varrella. Kylä on toiminutkin alueen taloudellisenä keskuksena rautakauden lopulla. 1400-luvulta on ensimmäinen historiallinen maininta pienen joen varteen syntyneestä kylästä. 1500-luvulla Ruuhijärvi oli suurin Nastolan yhdeksästä kylästä. Maakirjoissa kylässä oli vuonna 1539 20 taloa ja vuonna 1571 yhdeksän taloa. Tiivis ryhmäkylä ryhmittyi kahdelle kylätontille 'Ali kyläksi' ja 'Ylikyläksi'. 1700-luvun lopulla ryhmäkylä hajoaminen alkoi isojaon seurauksena ja maanjakotoimitusten päättyessä 1930-luvun uusjakoon kylän talot sijaitsivat uusilla rakennuspaikoilla melko hajanaisessa kylärakenteessa. Tämä maankäytön historiallinen jatkuvuus näkyy Ruuhijärven maalauskylän kumpuilevassa viljelymaisemassa, joka laajana ja yhtenäisenä tarjoaa kylän sisäisiä kaukonäkymiä mäkitien peltojen yli, hajallaan sijaitsevien asutuskeskittymien välille. Alueen mutkittavat ja maaston muotoja mukailevat vanhat tielinjaukset ovat säilyneet pääsääntöisesti vanhoilla reiteillään. Merkittävä maisemaelementti on koulun vierestä Ruuhijärvelle aukeava Iso-Huovilan rakentamaton rinnepelto, jonka keskellä kasvaa myös kylän ainutlaatuinen maamerkki, suuri yksittäiskuusi. Vanhat kylätontit ovat edelleen paikallistettavissa tiiviimpinä kylärakenteessa, vaikka niillä säilyneiden maalaistalojen

rakennukset ovat pääosin 1900-luvun jälkipuoliskolta. 'Ylikylän' Mattila pihapiireineen muodostaa tästä poikkeuksen. Kylätonttien kantatilojen ympärille on rakentunut nuorempaa pientaloasutusta. Myös kylän julkiset rakennukset ja liikerakennukset ovat keskittyneet vanhojen kylätonttien läheisyyteen. Eteläisen 'Alikylän' alue sijaitsee Lassinjoen suulla, Iso-Huovilan tilakeskuksen tuntumassa. Pohjoisempi 'Ylikylä' taas on nähtävissä Prusilan ympäristössä. Sen läheisyyteen on rakennettu vuonna 1955 palotalli (paloasema) ja vuonna 1976 uusi seurojentalo. Niiden vieressä on yksi Päijät-Hämeen tärkeimmistä rautakautisista kalmistoista: Ristimäen kalmisto. Merkittävässä maisemapisteessä korkean mäen päällä sijaitsevat 1900-luvun alussa rakennetut talot Kangas ja Kyyhkynen. Yhdessä ne muodostavat porttimaisen sisääntulon idästä, Järvisten suunnasta, saavuttaessa. Kankaan päärakennus on mansardikattoinen ja se on saanut nykyisen hahmonsä 1920-luvulla tehdyn korotuksen ja laajennuksen myötä. Kyyhkynen talo puolestaan on hyvin säilynyt esimerkki 1900-luvun alun talonpoikaisesta hirsirakentamisesta. Talon mittasuhteen, kuisti ja huolella viimeistellyt yksityiskohdat esittelevät ajan rakennustaitoa. Vanha kauppa ja Kunnaksen navetta muodostavat samantyyllisen porttiaiheen pohjoisesta Korkeentietä saavuttaessa. Ruuhijärven vanha kansakoulurakennus sijaitsee vanhan viljelymaiseman keskellä kyläkuvallisesti vaikuttavalla paikalla korkealla Keijumäellä. Vuonna 1900 valmistunut ja 1935 laajennettu puukoulu edustaa aikakauden keskusjohtoista koulurakentamista. Koulutoiminta loppui vuonna 2012 tuhopolttoon. Koulurakennuksen korjaaminen yksityiskodiksi alkoi 2015 ja neljäsosa siitä oli asuinkäytössä 2019. Ruuhijärven kylässä on useita muitakin 1920-luvulla rakennettuja tilakeskuksia, kuten Mikkola, Sällälä, Lehtinen ja Nyyperi. Ne ovat pitkänomaisia hirsirakennuksia, jotka on lautaverhoiltu. Kokonaisuutena Ruuhijärven rakennuskanta edustaa eri vuosikymmeniä. Ruuhijärven kylä on myös maakunnallisesti arvokas maisema-alue.

Ruuhijärvi

Pyyhonka

Vierumäentie 315, 19160 Lahti

Valmistumisvuosi: 1910–1919

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Pyyhongan tila pihapiireineen sijaitsee pienessä viljelymaisemassa, koivikkoisella mäellä, tuuheiden kuusiaitojen suojaamana. Tila on kuulunut Rusila-suvulle 1780-luvulta asti. Hirsinen päärakennus on 1910-luvulta, uusittu 1957, tiilinavetta on rakennettu 1920. Pihassa on muiden talousrakennusten lisäksi kaunis hirsiaitta.

Ruuhijärvi

Järvisten kylä

19160 Lahti

Valmistumisvuosi: 1810–1950

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

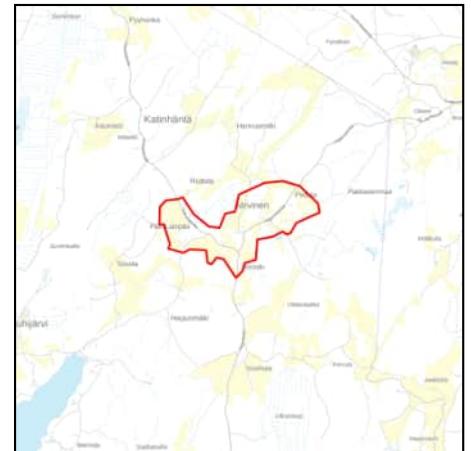
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Järvisten kylä sijoittuu maisemallisesti kauniiseen ympäristöön Harjunmäen maakunnallisesti arvokkaan metsäisen harjualueen koillispuolelle. Itse kyläalue sijoittuu pienipiirteiseen kumpuilevaan kallioiden mäennyppylöiden ja niiden väliin lomittuvien peltoaukeiden muodostamaan mosaiikkimaiseen viljelymaisemaan. Mäki- ja peltosaarekkeiden kasvillisuus ja puusto on monilajista ja vahvistaa kylän maisemakuvaa. Järvinen on Ruuhijärven siirtokylä, joka on muodostunut 1650-luvulla keskiaikaisten teiden risteykseen. Ylisen Viipurintien pohjoisempi linjaus kulki Järvisten kylän kautta Vierumäeltä Vuolteenkoskelle. Järvisistä haarautui yhdystie Uuteenkylään, kohti Ylisen Viipurintien eteläistä linjausta. Kylän taloista Alestalo (Kalliomäki), Ylöstalo (Ylätalo) ja Hirvelä sijoittuvat edelleen vanhalle ryhmäkylämäelle. Pälli-Lampila ja Isotalo ovat siirtyneet maanteiden varsille kylän länsi- ja eteläpuolille 1800-luvulla. Järvisten rakennuskanta on melko yhtenäistä ja kyläkuvaa täydentävät vanhat riihet ja muut yksittäiset hirsirakennukset. Kylän vanhimpia rakennuksia ovat Pälli-Lampilan päärakennus vuodelta 1810, Hirvelän asuinrakennus vuodelta 1860 ja Isotalon päärakennus, joka siirrettiin nykyiselle paikalleen vuonna 1895. Alestalon päärakennus on vuodelta 1919 ja Ylöstalon uusittu rakennus alun perin vuodelta 1908. Teiden risteyskohtaan syntynyt kylä oli luonteva paikka kestikievarille, joina ovat toimineet Pällin talo, Isotalo sekä Alestalo. Alestalossa toimi vielä kievaritoiminnan päätyttyä kyytipysäkki. Kylän koulua pidettiin Ylöstalossa, kunnes 1950-luvun alussa kylään rakennettiin oma koulurakennus. Pällin talossa on toiminut myös puoti. Kylässä on useita eri aikakausia edustavia navettarakennuksia. Pälli-Lampilan, Isotalon ja Alestalon pihapiireihin sijoittuu pitäjälle tyyppillinen luhtiaitta.

Ruuhijärvi

Metsäkylän maamiesseurantalo

Arrajärventie 16, 16160 Lahti

Valmistumisvuosi: 1927

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Metsäkylään perustettiin maamiesseura vuonna 1928. Kylällä oli pääasiassa perheviljelmiä. Seuran perustamista edesauttoi kylällä vuonna 1926 sattunut tulipalo, joka herätti kyläläiset yhteistoimintaan ja paloruiskun hankkimiseen. Huveilla kerätyistä ruiskurahoista jäi niin paljon yli, että keväällä 1927 päätettiin rakentaa seuralle oma talo. Metsäkylän maamiesseurantalolla eli Huutotöyryllä on ollut suuri yhteisöllinen merkitys kylällä, ja sen piirissä harrastettu valistus sekä kasvien ja laitteiden yhteishankinnat olivat merkityksellisiä kulmakunnan elinkeino- ja vapaa-ajantoiminnalle. Talo on kyläläisten itsensä rakentama. Se on klassistisävyinen punainen puurakennus, jossa on pieniruutuiset ikkunat, jyrkähkö, pienillä aumoilla varustettu katto ja sympaattiset pienet sisäänkäynnit katoksineen ja pylväineen. Maamiesseurantalo on ilmeisen alkuperäisessä asussaan. Se on haja-asutusalueen yksittäinen tunnusrakennus.

Ruuhijärvi

Arrajärvi

Arrajärventie 322, 19160 Lahti

Valmistumisvuosi: 1900

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

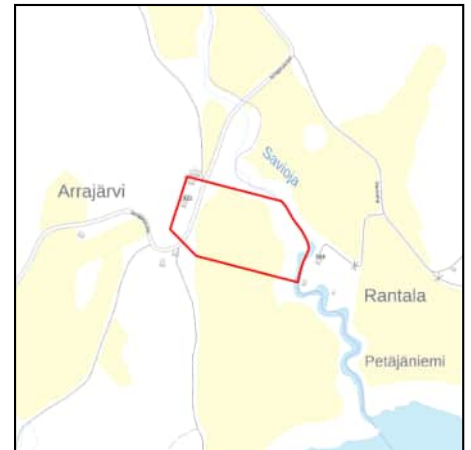
Kultuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Arrajärvi siirrettiin isonjaon yhteydessä 1700- ja 1800-luvun vaihteessa kantatalon saamalle lisämaalle Ruuhijärven kylän takamaalle. Arrajärven suvun omistukseen talo oli tullut vuonna 1751. Puutarhan ympäröimä talouskeskus sijaitsee kylätien varrella, viljelysten reunalla rintamaastossa. Talolta avautuu näkymä peltojen yli Arrajärvelle. Pitkä, hirrellä oleva, umpikuistilla varustettu päärakennus vuodelta 1900 ja pitkä luhtiaitta edustavat perinteisessä asussa kansanomaista hirsirakennusperinnettä. Pihapiiriin on kuulunut aikaisemmin runsaasti muutakin rakennuskantaa. Tilakeskus muodostaa itsenäisen miljöökokonaisuuden.

Ruuhijärvi

Vuohula

Vatajantie 13, 19160 Lahti

Valmistumisvuosi: 1889

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Vuohula sijaitsee Heinolantien varressa, laajojen tasaisten peltoaukeiden lomassa. Vuohula on vanha perintötila, joka on lohkottu 1820-luvulla Isotalosta. Nykyinen rakennuskanta käsittää pitkän, puisen, hirrellä olevan päärakennuksen vuodelta 1889, suurehkon luonnonkivisen navetan vuodelta 1905, 1800-luvun lopulta olevan aitan sekä joitakin muita talousrakennuksia. Päärakennuksen kiinteä sisustus uuneineen, leipäorsineen, ovineen, pinnoitteineen ja jalkalistoineen on säilynyt erittäin hyvin. Myös talousrakennusten sisäosat ovat osin hyvin säilyneitä.

Immilä

Arrastie ja Ojanen

Ojasentie 36, Metsäkyläntie 410, 16160 Lahti

Valmistumisvuosi: 1800–1889

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Arrasteen tai Arrastien talo sijaitsee Arrajärven länsirannalla peltojen keskellä, metsäsaarekkeen suojassa. Tila on peräisin isojakotoimituksista 1800-luvun alusta. Päärakennus on vuodelta 1888. Se on vuoraamaton ja maalaamaton, samoin kuin pihapiirin muutkin rakennukset. Niistä on mainittava erityisesti toinen aitoista, joka on vuodelta 1777. Pihapiirin voi katsoa olevan lähestulkoon 1800-luvun lopun asussa. Immilän kylän Ojanen on perustettu kylän takamaille Arrajärven rannalle isonjaon yhteydessä. Pihassa on 1800-luvun kansanomaista hirsirakentamista edustava pitkänomainen, harjakattoinen päärakennus ja luhtiaitta. Rakennus sijaitsee samassa maisematilassa Arrasteen pihapiirin kanssa.

Immilä

Kettula

Kettulantie 215, 16160 Lahti

Valmistumisvuosi: 1921

Suunnittelija: Viljo Mäkinen

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

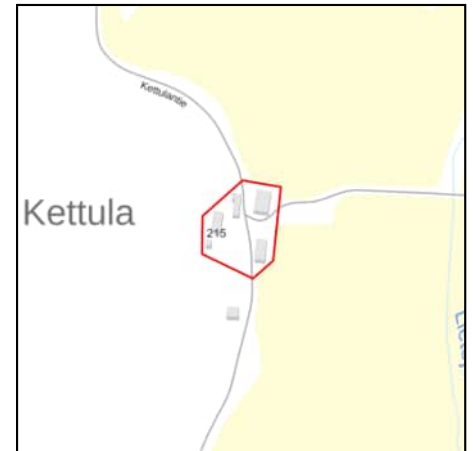
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Kettulan maita Arrajärven länsirannalla on asutettu jo kivikaudella. Kettulan kivikautiselta asuinpaikalta on löytynyt saviastian palanen, joka on suunnilleen ajalta 3000 eaa. Kettula on vanha sukutila, joka on siirretty nykyiselle paikalleen kyläryhmästä isojaon yhteydessä 1800-luvun alkupuolella. Se sijaitsee tienristeyksessä, peltojen reunassa, lähellä Arrajärven rantaa. Tilakeskuksen rakennukset ovat tien molemmin puolin. Korkealla poikkipäädyllä varustettu puinen päärakennus on vuodelta 1921, kookas, navetan, sikalan ja tallin käsittävä karjasuoja on rakennettu kivistä ja sementtitiilistä vuonna 1930. Sen on suunnitellut Viljo Mäkinen. Sementtitiili oli tuon ajan uusi rakennusmateriaali, jolla korvattiin puu ja kivi. Rakennukset ja ympäröivä maisema ovat säilyneet hyvin rakennusajankohtansa asussa.

Immilä

Metsäkylän koulu

Metsäkyläntie 245, 16160 Lahti

Valmistumisvuosi: 1937

Suunnittelija: A. W Nieminen, Tauno Niemiöja

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Metsäkylän koulu eli Helkala valmistui viimeisenä Nastolan kunnan ennen sotia toteutetuista kouluista. Sen rakentamista hankaloitti pitkällinen riita Järvisen kylän ja Metsäkylän välisestä koulupiirijaosta, josta saatiin sopu vuonna 1922. Metsäkylän koulu pääsi tällöin aloittamaan vuokratiloissa, ja väliaikaistiloissa toimittiin monista koulutalohankkeista huolimatta toistakymmentä vuotta. Piinallisen viivyttelyn päätti lopulta Korkein hallinto-oikeus, joka velvoitti kunnan rakentamaan koulun. Metsäkylän koulu valmistui syksyksi 1937 lahtelaisen rakennusmestarin A. W. Niemisen piirustuksin. Koululle ei enää varattu maata ja tiloja opettajan peltotilkkua ja navettaa silmällä pitäen, vaan ajan katsottiin muuttuneen siten, että rahapalkka riittää. Koulu rakennettiin poikkeuksellisesti tiilestä. Koulu on varsin yksinkertainen, klassistissävyinen rakennus, jonka tyyppi-aiheet, pieniruutuiset ikkunat ja katoksellisin kuistein varustetut sisäänkäynnit ovat säilyneet hyvin. Metsäkylän koulu oli valmistuessaan ylivoimaisesti pienin Nastolan kouluista. Vuonna 1937 siinä oli ainoastaan 22 oppilasta. Vuonna 1957 koulua laajennettiin siipirakennuksella, jonka alakerrassa oli luokkatiloja ja yläkerrassa kaksi opettajien asuntoa. Laajennuksen suunnittelija on todennäköisesti lahtelainen arkkitehti Tauno Niemiöja. Metsäkylän koulu toimii nykyisin kylätalona.

Immilä

Metsäkylän meijerin ympäristö

Halkokorventie, 16160 Lahti

Valmistumisvuosi: 1927

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Maaherra määräsi vuonna 1917 Immilään toimitettavaksi uusjaon. Jako toteutettiin vuoteen 1933 mennessä, ja paljolti sen seurauksena Immilän takamaalle syntyi uusi kylä, Metsäkylä. Vuonna 1927 Metsäkylään perustettiin meijeri, joka oli Nastolan ainoa lajissaan. Meijerin paikka perustui erittäin hyvävetiselle lähteelle, jonka päälle se rakennettiin. Liikemiehet Karl Lönn, Aarne Rinne ja Kaarlo Rinne olivat ilmeisesti yrityksen perustajat, mutta omistajat vaihtuivat tiuhaan, ja meijeri ajautui taloudellisiin vaikeuksiin ja pakkohuutokaappoihin. 1930-luvulla meijeritoimintaa alkoi harjoittaa Sveitsistä Suomeen tullut juustomestari Karl Stucki, joka valmisti kesällä neljää juustoa, talvella yhtä laatua. Juustonvalmistuksen oheistuotteena syntyi runsaasti heraa, ja Stucki piti myös sikalaa, jonka tarpeisiin hera käytettiin. Stucki rakensi sikalan kahdessa vaiheessa, vuosina 1939 ja 1948. Parhaimmillaan sikalassa oli 1500 sikaa. Rakennus paloi 1960- ja 1970-luvun taiteessa. Sen paikalle tehtiin vuonna 1996 ateljee, joka on kuvataiteilija Riitta Stuckin käytössä. Vuonna 1956 rakennettiin uusi meijeri, joka on sittemmin purettu. Meijerin asuinrakennus on alun perin rakennettu 1928, ja sitä on laajennettu vuonna 1945. Työväen asuinrakennus on purettu. Pihapiirin huvimajassa on meijerin tuhatlitrainen juustokattila. Se toimii saunan vieressä uima-altaana. Kylän kaupat olivat meijerin ohella Metsäkylän moottori. Niiden lopetettua toimintansa on kyläkin hiljennyt. Lähiseudun maataloilla on melko yhtenäistä 1900-luvun alkupuolen rakennuskantaa.

Immilä

Immilän kylä ja Arrajoen kartanoalue

15560,16100,16160 Lahti

Valmistumisvuosi: 1900–1949

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

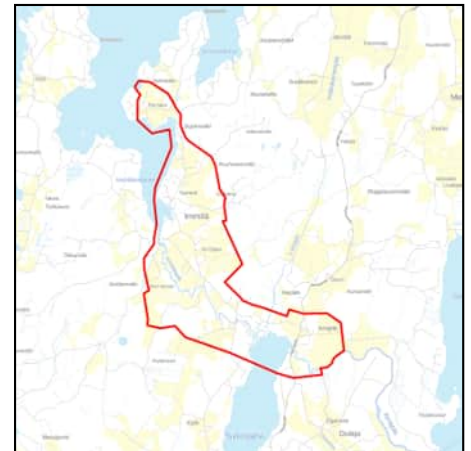
Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Töyrypolku 6:ssa omakotitalon laajennus 2020.

Lähteenaronpolku 7:ssä julkisivutoimenpide 2020. Lähteenaronpolku 4:ssä julkisivutoimenpide 2021.

Immilän kyläalue sijoittuu Ruuhijärven rantaan, Sylvöjärveen laskevan Immilänjoen varrelle. Maakunnallisesti arvokas ympäristö on pienipiirteistä kumpuilevaa viljelymaisemaa, jota rajaavat metsäiset karut kallioselänteet. Ensimmäinen maininta Immilän kylästä on vuodelta 1445. Asutusta Immilässä on kuitenkin ollut todennäköisesti rautakaudelta saakka. Alueelta on tehty sekä kivikautisia että rautakautisia löytöjä, joista mainittakoon Ylä-Immilän Oijalan talon perustuksista löytynyt 1000-luvulle ajoitettu rahakätkö. Keskiajan kiinteä kyläasutus keskittyi Ylä-Immilän, Aleskylän ja Kalkkolan ryhmäkyliin, joista Kalkkola sijoittui syrjemmälle omaksi kokonaisuudekseen. Eteläisempi Ylä-Immilä ja pohjoisempaan sijaitseva Aleskylä sijoittuivat samaan laajaan viljelymaisemaan, jossa kylät viljelivät omia vainioitaan. Molemmista kylistä kulkivat omat tielinjat Ylisen Viipurintien eteläisen ja pohjoisen linjauksen väliselle yhdystielle. Vuosina 1793–1802 Immilässä tehtiin isojako sekä 1917–1933 uusjako, jolloin ryhmäkylät hajosivat lopullisesti. Ylä-Immilä sijaitsee vanhalla maisemallisesti merkittävällä kylämäellä. Kylän rakennuskanta on ajallisesti kerroksellista. Vanhan ryhmäkylän tiloista ovat nykyisin jäljellä Oijalan ja Ali-Oijalan puutarhojen reunustamat talouskeskukset. Oijalan päärakennus on 1950-luvulta ja Ali-Oijalan 1900-luvun alusta. Pihapiireihin sijoittuvat myös vanhat aitat sekä karjasuoja. Samaan peltomiljööseen Ylä-Immilän kanssa sijoittuvat Koulumäki ja Joenkulma. Joenkulman asutus on saanut alkunsa isojaossa, jossa Peltolan talo muutti paikalleen. Samoihin aikoihin jokirantaan ja Lietturimäen rinteille syntyi myös tilattomien pienimittakaavaista rakentamista. Joenkulman Keijumäellä (Koulumäki), maisemallisesti näkyvällä paikalla, sijaitsee Immilän vuonna 1900 valmistunut kansakoulu. Rakennusta on laajennettu 1930-luvulla. Koulutoiminta loppui 1969, jonka jälkeen rakennuksessa on ollut

kesäsiirtola ja leiritoimintaa ja asuinkäytössä perhekotina. Nykyisin rakennus on yksityisessä asuinkäytössä. Immilän Aleskylä oli suurin vanhoista ryhmäkylästä. Nykyisin kylämäellä sijaitsevat enää Taarastin ja Äijälän talouskeskukset. 1900-luvun alkupuolelta peräisin olevat rakennukset näkyvät hyvin maantielle. Kyläalue oli aiemmin avoimen peltomaiseman keskellä, mutta nykyisin maisema on umpeutunut peltojen metsityksen myötä. Ruuhijärven rannassa on loma-asutusta. Vanhalta kylämäeltä koilliseen sijaitsee Taarastin kallioketo, joka on maakunnallisesti arvokas perinnebiotooppi. Kalliokedon alueelta on myös tehty rautakautisia löytöjä ja se on mahdollisesti rautakautinen hautapaikka. Niemenkulman kylämäinen asutus Vähäniemen ja Hirtelahden välisellä peltoaukealla on perua isojaosta vuoden 1787 jälkeen. Etu-Niemen ja Taka-Niemen tilojen päärakennukset pihapiireineen ovat säilyneet vanhassa asussaan. Rakennuskanta on ajallisesti kerroksellista. Molemmissa pihapiireissä ovat säilyneet kaksikerroksiset luhtiaitat. Muita mainittavia rakennuksia Immilän kylän alueelta ovat Kiviojan torppa, Kotila ja Miilumäki. Kiviojan torppa sijaitsee Aakalantien varrella ja edustaa 1800-luvun torppariasutusta. Pihapiirissä on säilynyt päärakennuksen lisäksi luhtiaitta. Immilän kylätien varressa sijaitsee Kotilan jugendvaikutteinen kaupparakennus vuodelta 1911. Tielle näkyy myös maamiesseurantalo, Miilumäki, joka on vuodelta 1939. Immilänjoen myllyt mainitaan ensimmäisen kerran 1500-luvun puoliväliin myllyluettelossa. Mahdollisesti vanhimmat myllyt ovat peräisin keskiajalta. Immilänkoskessa on sijainnut yläjuoksulla Immilän kylän ja Arrajoen myllyt sekä alakoskella Toivonojan ja Uudenkylän myllyt. Immilän kylän yhteismylly on kunnostettu matkailukohteeksi ja alueella on kyläyhdistyksen toimintaa sekä kesäkahvila. Muut myllyt on purettu kiviperustuksia lukuun ottamatta. Immilän myllyrakennus on vuodelta 1901. Immilän mylly on valtakunnallisesti (RKY) arvokas rakennettu kulttuuriympäristö. Lisäksi pihapiirissä on aittaliiteri 1920-luvulta ja sauna 1900-luvun alkupuolelta. Immilänjoen pohjoispuolella on säilynyt kaksi myllärinasuntoa sekä sepän asunto. Arrajoen myllärinasunto 1920-luvulta sijaitsee joen eteläpuolella. Sen pihapiiriin kuuluu 1700-luvun yksinäisluhti sekä kellari ja sauna. Myllymäelle sijoittuu myös Mäkelän kauppa, jonka yleisilme on 1900-luvun alusta. Immilänkoskessa pitkään jatkunutta teollista toimintaa tuo hyvin esiin alueen eri-ikäinen rakennuskanta ja rakennusten jäännökset. Myllytoiminnan lisäksi alueella on ollut muun muassa sahoja. Arrajoen saha toimi alueella 1700-luvulta 1950-luvulle. Vuonna 1904 Arrajoen mylly ja kartano saivat sähkövalot, kun myllyn yhteyteen rakennettiin Nastolan ensimmäinen sähkölaitos. Myös Immilän myllypiirillä oli sahatoimintaa 1920–1969. Nykyisin sahojen rakennukset ja toimintaan liittyneet uittorännit on purettu Arrajoen kartanon alue sijoittuu Sylvöjärven koillisrannalle, josta Arrajoki laskee Arrajärveen. Sen pohjoispuolella sijaitsee Arrajoen kylätontti. Arrajoen kylä itsenäistyi Immilästä 1560-luvulla. Kartano perustettiin vuonna 1651, jolloin se tunnettiin Jokelana. Kartanon päärakennus on tuhoutunut palossa vuonna 1948, ja nykyinen rakennus on rakennettu vanhan kivijalan päälle. Myös muita kartanon rakennuksia tuhoutui 1950-luvun tienoilla. Kartanoon liittyneistä rakennuksista nykyään ovat jäljellä aitta, kuivuri, kaksi työväen asuinrakennusta, kivikellari ja mankelihuone. Muut tallit ja talousrakennukset sekä vierastalo on purettu. Vanha makasiinirakennus on siirretty Anjalaan. Kartanoon on aikoinaan liittynyt puutarha, joka on alun perin perustettu 1700-luvun lopulla. Päärakennukselle johtaa vielä nykyäänkin jalopuukujanne Heinolantieltä. 1830-luvulla kartanon puistoa laajennettiin vähitellen Sylvöjärven rantaan asti. Arrajoen yli rakennettiin kävelysilta ja joen etelärannalle tehtiin klassinen ”temppele”. 1920-luvulla alue oli palautunut luonnonpuistoksi ja ainoastaan nimi ”temppelemetsä” kertoi enää puiston historiasta. Puiston lisäksi kartanolla oli mittava puutarha, jossa viljeltiin hedelmiä, vihanneksia ja juureksia niin kasvihuoneissa kuin avomaallakin. Kartanopuisto puutarhoineen sijoittui pääosin joen ja päärakennuksen väliseen etelärinteeseen. Puutarhaviljelyä oli myös rakennuksen itäpuolella. Immilän kylä ja Arrajoen kartanoalue on myös maakunnallisesti arvokas maisema-alue.

Pyhântaka

Mäkelän ratasilta

Vanajanraitti, 15460 Lahti

Valmistumisvuosi: 1928–1932

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

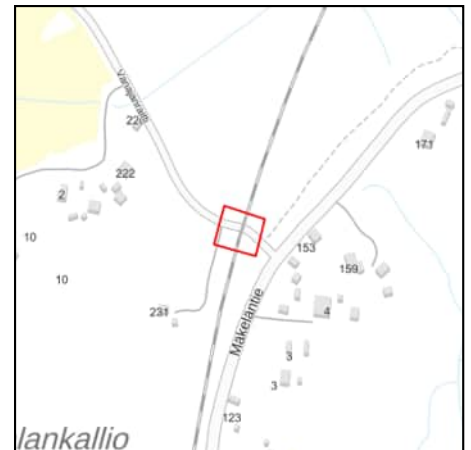
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Rautatieyhteys Nastolan kautta Heinolaan oli valtion viranomaisten suunnitelmissa erilaisin linjauksin jo 1800-luvun lopussa. Kesti aina vuoteen 1909 ennen kuin asia saatiin eduskunnan päätökseen ja vuoteen 1927 ennen kuin suunnitelmia voitiin alkaa laatia. Ratasuunnitelma valmistui kesällä 1928. Tuolloin Valtionrautatiet ja oikeusministeriön vankeinhoitoasiainosasto laativat lisäksi sopimuksen, jonka mukaan ratatyöt teetetään vangeilla lukuun ottamatta joitakin Lahden pään alkukilometrejä ja Heinolan pään loppukilometrejä. Lahden ja Heinolan välinen 37,7 kilometrin mittainen rautatie rakennettiin 1928–1932. Sen varrelle tehtiin kuusi ratasiltaa, joista suurin on Jyrängönvirran ylittävä mahtava silta Heinolan kaupunkiin saavuttaessa. Mäkelän silta rakennettiin valuraudasta eli rakennusteräksestä, kuten rautatierakennusta koskevat kansainväliset sopimukset rakennusainetta määräsivät kutsuttavan. Maatuet ovat sementillä muurattua graniittia. Se edustaa valtionrautateiden yleistä, vuosisadan vaihteessa vakiintunutta rautatiesiltojen rakennustapaa. Vuodesta 1926 Valtionrautatiet laati siltojaan varten tyyppiirustuksia. Pyhântaalle johtava Vanajanraitti kulkee radan ali. Mäkelän rautatiesilta sijaitsee lakkautetun Mäkelän pysäkin eteläpuolella ja toimii porttina kyläalueelle.

Pyhäntaka

Mäkelän asema

Horolähde 20, 15460 Lahti

Valmistumisvuosi: 1932

Suunnittelija: Thure Hellström

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Rautatieyhteyttä Nastolan kautta Heinolaan suunniteltiin eri muodoissaan 1800-luvun lopulta lähtien. Esitetyt linjaukset herättivät nastolalaisissa ristiriitaisia tunteita, koska joltakulta oli menossa parhaat pellot, joillakin paikoin oli taas merkittäviä koskiuomia. Nastolan tuolloiset väestökeskittymät puolsivat Heinolan ja Uudenkylän välistä linjausta. Autoliikenne ehti kiertää junien rinnalle 1900-luvun alkupuolella, ja kysymys radan tarpeellisuudesta nousi esiin. Vuosikymmenten suunnittelun jälkeen päädyttiin Heinolan ja Lahden väliseen rautatiehen. Eduskunta päätti radasta vuonna 1909. Viimeinen määrärahaäänestys päättyi äärimmäiseen lopputulokseen, yhden äänen enemmistöön radan puolesta. Rata valmistui vuonna 1932. Sen varrella oli Nastolan osuudella Ahtialan ja Mäkelän pysäkit sekä Seestan laiturivaihde. Rakennustöissä käytettiin vankeja, ja rataa varten perustettiin Ahtialaan, Mäkelään ja Vierumäelle vankilayksiköt yli 400 vangille. Rakennukset suunniteltiin Valtionrautateiden huonerakennustoimistossa. Suunnitelmat on allekirjoittanut Valtionrautateiden arkkitehti Thure Hellström. Kaikista radanvarren asemista tuli osapuilleen samanlaisia. Päärakennusaineena oli puu, suomalainen materiaali, koska se oli edullista ja rakennuksiin saatiin näin perinteisen kansanarkkitehtuurin leimaa. Asemien haluttiin toisaalta sopeutuvan maisemaan, toisaalta niiden oli erotuttava tienoon muusta rakennuskannasta. Rakennusten tuli olla kestäviä sekä teknisesti ja arkkitehtuuriltaan korkeatasoisia ja esimerkillisiä, sillä ne toimivat myös rakentamisen malleina maaseudulla. Rakennukset on sijoitettu suoran raitin varrelle, joka on reunustettu alkupäästään jalokuusin, jotka merkitsivät aseman maaseutumaisemaan. Raitin loppupäässä on koivukuja. Itse asemarakennus on kooltaan suurin. Se sisälsi asematoiminnot ja asemapäällikön asunnon. Raitilla on lisäksi ratavartijan talo, pikkuruinen sauna, kivikellari, kaksi liiteriä, ulkokäymälä ja kaivo. Asema ja asuintalo ovat radan puolella, talousrakennukset raitin toisella puolella rakennusten

hierarkian mukaisesti. Lahden ja Heinolan välinen rautatie avattiin syyskuussa 1932 suurin juhlallisuuksin. Presidentti Pehr Evind Svinhufvud ja rouva Ellen Svinhufvud ajoivat juhlanjuna radan päästä päähän. Radan varrella oli runsaasti väkeä. Mäkelän asema tuli tarpeeseen: ennen toista maailmansotaa sen lähtijä- ja tulijamäärä oli vuosittain yli viisi tuhatta. Sen jälkeen matkustajat vähenivät, ja henkilöliikenne loppui 1968 ja säännöllinen tavaraliikenne 1971. Asemarakennus, rautatieläisten asuinrakennus ja talousrakennukset ovat säilyneet hyvin, samoin jalokuusi- ja koivukuja. Mäkelän asema eli Mäkelän pysäkki sai nimensä läheiseltä Seestan kartanon torpalta, jonka läheisyyteen asema rakennettiin.

Pyhäntaka

Mäkelän postipaikka

Mäkeläntie 226, 15460 Lahti

Valmistumisvuosi: 1900–1909

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Maantien ja Mäkelän asemalle kääntyvän paikallistien risteyksessä on 1900-luvun alusta peräisin oleva Mäkelän postipaikka, joka asemarakennusten tavoin on nykyisin yksityisessä omistuksessa ja asuinkäytössä.

Pyhäntäka

Harjula

Harjula 26, 15460 Lahti

Valmistumisvuosi: 1910–1919

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Puolisentoista kilometriä Mäkelän pysäkiltä pohjoiseen vievää vanhaa Lahden ja Heinolan välistä maantietä, nykyistä Mäkeläntietä sijaitsee Harjulan tila. Vanhat lehtipuut ja puutarha ympäröivät tilakeskusta, jonka päärakennus on valmistunut 1910-luvulla. Sitä on myöhemmin korjattu. Tiilinen navetta on vuodelta 1932. Se on alun perin käsittänyt eläinsuojien lisäksi myös saunan. Harjulan tila muodostaa viehättävän kokonaisuuden pienen peltoaukean kupeessa.

Pyhäntäka

Haikula

Haikulantie 26, 19110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1939

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Haikula on siirtotila Käkisalmen maalaiskunnan Yläpuustin kylästä. Tammien ympäröimä talouskeskus sijaitsee viljelysten keskellä uuden ja vanhan Heinolantien risteyksessä. Hirsinen päärakennus on vuodelta 1939 ja korjattu perusteellisesti 1953, rapattu betoninen navetta on rakennettu 1963. Pihapiirissä on lisäksi muun muassa 1760-luvulta peräisin oleva aitta. Haikulassa oli vuosina 1943–1966 yksi Nastolan monista postitoimipaikoista.

Pyhantaka

Vanajanraitti

15460 Lahti

Valmistumisvuosi: 1900–1909

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Vanajanraitti seurailee väljästi Kivijärven koillisnurkan rantamaisemia peltoaukeiden ja metsälaikkujen keskellä. Vanaja mainitaan käräjäpöytäkirjoissa vuonna 1479, jolloin Matti Antinpoika esiintyi Vanajan edustajana Uudenkylän käräjillä. Hämeen vanhin maakirja on vuodelta 1539, ja siinä kerrotaan Vanajassa olleen kaksi savua eli taloa, kummatkin pieniä. Vuosisadan puolivälissä savuluku kasvoi hieman mutta pysytteli seuraavat pari sataa vuotta suunnilleen samana. 1700-luvun lopulla talomäärä kasvoi seitsemään, 1800-luvun puolivälissä kymmeneen. Kylän taloista tunnetaan 1700-luvulta nimeltä Ukkola ja Kossila, 1800-luvulta lisäksi Ainikkala. Kuninkaankartastossa 1700- ja 1800-luvun vaihteessa Vanajan kylä (Wania by) näkyy pienenä ryhmäkylänä järvenlahdelman rannalla, Kylänsaaren suojassa, Yliseltä Viipurintieltä eroavan maantien varressa. Kaikki kylän talot olivat 1700-luvun lopussa kruunun omistuksessa. Isojako toimitettiin Vanajassa vuonna 1791. Se sujui sovussa eikä juuri muuttanut kylärakennetta. Yhden talon oli muutettava, mutta ei kauas vanhasta taloryhmästä. Vuonna 1894 vanajalaiset pääsivät yhteisymmärrykseen isonjaon täydennysperiaatteista. Kylässä oli seitsemän taloa, lähes kaikki vanhalla kylämäellä. Kaksi taloa muutti nyt muualle. 1900-luvun alkuvuosina kylään tuli myös torppia. Nykyinen Vanajanraitti on vuosisatoja vanha maantie. Sen varrella on nyt harvakseltaan taloja, osittain vanhoja, hyvin säilyneitä pihapiirejä, osittain uusia. Kylä-Ainikkalan tilakeskus edustaa Vanajan vanhimpia asutuskerrostumia. Nykyinen hirsinen, harvinaisen kookkaalla poikkipäädellä varustettu päärakennus on vuodelta 1926.

Pyhäntäka

Kivijärven koulun ympäristö

Vehkamäentie, 15460 Lahti

Valmistumisvuosi: 1900–1909

Suunnittelija: A. W. Nieminen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Pyhäntään koulu perustettiin vuonna 1919, aikana, jolloin yksityiset, lähinnä kartanoiden ja koulupiirin perustamat koulut tulivat Nastolan kunnan omistukseen. Nastolan kansakoululaitos laajeni näinä vuosina lukuisilla uusilla kouluilla. Kunta perusti koulutuksen kehittämistä varten vuonna 1919 erityisen valiokunnan sekä kaksi vuotta myöhemmin komitean, joiden työn tuloksena saatiin muun muassa koulujen ohjesääntö ja piirijako. Pyhäntään koulu sijaitsee korkealla mäellä, kuten valtion ohjeet edellyttivät. Jo alkuaan kunnanisät mainostivat sekä rakennusta että paikkaa erityisen kauniiksi. Vinkkelin muotoinen koulutalo käsitti opetustilat ja opettajan asunnon. Valtio pyrki 1900-luvun alussa vahvasti ohjaamaan koulujen toiminnallista, hygieenistä ja esteettistä laatua, ja tässä tarkoituksessa laadittiin eräitä tyyppi- ja piirustuskokoelmia. Pyhäntään koulu ei vaikuta rakennetun ainakaan suoraan minkään tyyppin pohjalta, vaan on kenties paikallinen sovellus. Koulun piirustukset on allekirjoittanut rakennusmestari A. W. Nieminen vuonna 1918. Koulurakennuksen ikkunat on uusittu vuonna 1960. Taloa laajennettiin koilliseen päin vuonna 1978. Lisäosaan rakennettiin muun muassa pukuhuoneet, sauna ja yksi opetustila. Vuonna 1998 Pyhäntään ja Seestan koulut yhdistettiin ja Pyhäntään koulu nimitettiin Kivijärven kouluksi. Aika ei ole kohdellut vanhaa koulurakennusta suopeasti, mutta sen peruspiirteet ja hahmo ovat säilyneet hyvin. Pyhäntään kylän tanssilavan rakennutti vuonna 1944 perustettu urheiluseura Nastolan Naseva. Seura käynnisti rauhan tultua sinnikkään, talkoohenkeen perustuvan rakennustoiminnan, jonka tuloksena saatiin muun muassa hyppymäkiä ja monia heitto- ja hyppypaikkoja. Vuonna 1945 valmistui oma kesämaja, jossa järjestetään edelleen lavatansseja. Ulkoasultaan vaatimaton lautaseinäinen lava on rakennettu pienelle männikköiselle mäelle.

Pyhäntäka

Evattu-järven eteläosa

15460 Lahti

Valmistumisvuosi: 1890–1939

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Evattu-järven eteläosa kuuluu Pyhäntään kylään. Laaja maisema pikkuteiden halkomine peltoineen on edustava ja hyvin säilynyt. Alueen iäkkäimpiin rakennuksiin kuuluu Huovilan talo. Sukutila on peräisin vuodelta 1719. Ensimmäiset omistajat ovat Yrjö Jaakonpoika ja vaimonsa Kaisa, joiden hoidossa tila oli vuoteen 1726. Huovila ostettiin perinnöksi vuonna 1886. Tila siirrettiin isojaossa silloisesta kylätaajamasta nykyiselle paikalleen, oman metsäpalstansa päähän vuonna 1897. Nykyinen päärakennus on tuolta ajalta. Alueen rakennuskantaa on uudistettu 1920- ja 1930-luvulla. Tuon ajan klassistishenkistä rakentamista edustaa muun muassa Jokelan talo. Jokela on vanha sukutila. Se siirrettiin nykyiselle paikalleen vuonna 1885. Päärakennus on vuodelta 1921, ja sitä on korjattu muun muassa vuonna 1961. Navetta on vuodelta 1913, korjattu vuonna 1946.

Pyhäntäka

Tervalä

Evatuntie 220, 15460 Lahti

Valmistumisvuosi: 1918

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Evattu-järven pohjoisrantaan on asutettu jo tuhansia vuosia. Tervalassa on Suomensjärven kulttuuria edustava kivikautinen asuinpaikka, ja sieltä on löytynyt myös kampakeraamisen ajan asutuksen jälkiä. Tervalan tila sijaitsee koivikon keskellä Evattu-järven pohjoisrannalla. Tervalä on erotettu Ämmälä-nimisen sotilasvirkatalon maista. Tilä tuli vuokralle 1884 ja itsenäistyi 1927. Hirsinen päärakennus on vuodelta 1918, tiilinen karjasuoja on rakennettu 1950. Lisäksi pihapiirissä on muun muassa viehättävä vanha saunarakennus.

Pyhäntaka

Harju

Harju 65, 15460 Lahti

Valmistumisvuosi: 1928

Suunnittelija: Alfred Wilhelm Stenfors

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Harju on entinen Seestan kartanon torppa, jota Harjun suku on viljellyt 1840-luvulta. Tila itsenäistyi vuonna 1890, kun Erik Johan Forsberg osti sen Seestan isännältä ministerivaltiosihteeri Johan Casimir Ehrnroothilta. Forsberg-suku muutti nimensä Harjuksi vuonna 1935. Talouskeskus sijaitsee pienellä mäellä tuuhean kuusikon ja vanhojen tammien suojassa, peltojen äärellä. Nykyinen päärakennus on vuodelta 1928, lisäsiipi on vuodelta 1966. Talon alkuperäinen klassistinen tyyli on säilynyt hyvin. Luonnetta antaa kaunis lasikuisti portaikkoineen. Rakennuksen on suunnitellut Vaasan lääninarkkitehti Alfred Wilhelm Stenfors.

Pyhäntäka

Holmi

Holmintie 273, 15460 Lahti

Valmistumisvuosi: 1910

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppillisuus
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Motti eli Holmi kuuluu Pyhäntään Alasenjärven tienoille keskittyneeseen taloryhmään. Vuonna 1893 tehdyssä jaossa se jäi paikalleen. 1800-luvun lopulla tila oli toiminut Seestan kartanon sivutilana ja vuokrattuna, mutta 1890 vuokramies osti talon itselleen. Peltöjen vieressä, puutarhan keskellä, mäenrinteellä sijaitseva tilakeskus käsittää muun muassa päärakennuksen vuodelta 1910 sekä tallin, sikalan ja navetan sisältävän karjasuojan vuodelta 1912. Päärakennus on korjattu perusteellisesti sisältä 2000-luvun alussa. Kookas päärakennus on poikkeuksellisen edustava sisäänvedettyine kuisteineen ja koristeellisine jugendvaikutteisine ikkunoineen. Rakennus on säilynyt hyvin.

Pyhätaka

Seppälä

Seppälä 7, 15460 Lahti

Valmistumisvuosi: 1921

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

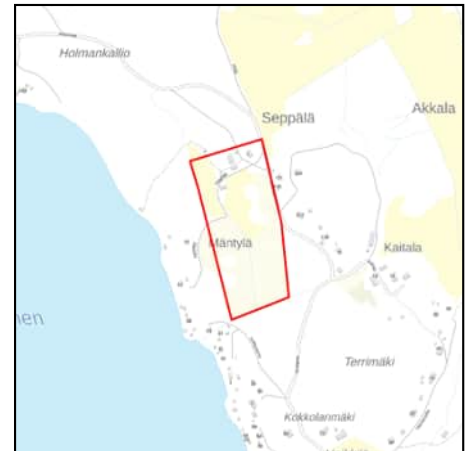
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Seppälä on entinen Seestan torppa, jonka sijainti oli ratkottu 1700-luvun isojaossa. Vuonna 1890 Seestan isäntä, ministerivaltiosihteeri Johan Casimir Ehrnrooth myi Seppälän lampuodeilleen. Seppälä on ollut saman suvun hallussa siitä pitäen. Tilakeskus sijaitsee korkealla lehtevällä mäenkumpareella, lähellä Alasenjärven ranta. Kookas hirsinen päärakennus on vuodelta 1921. Siinä on ajalleen tyyppinen lyhdyillä varustettu taitekatto ja pienehkö koristeellinen kuisti. Punatiilinen karjarakennus on vuodelta 1935. Karjanhoito on lopetettu vuonna 1974. Lisäksi pihapiirissä on muita vanhoja talousrakennuksia.

Pyhäntäka

Kivistö

Kivistöntie 15, 15460 Lahti

Valmistumisvuosi: 1903

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Kivistö on vanha sukutila, jonka juuret ulottuvat vuoteen 1607. Tilakeskus on sijainnut nykyisellä paikallaan, maantien varrella, mäennyppylällä, 1860-luvulta asti. Pihassa on jäljellä vanhaa puutarhaa. Kookkaalla umpikuistilla varustettu päärakennus on vuodelta 1903. Se on korjattu perusteellisesti vuonna 1946, jolloin se lienee saanut etulapteen leveän ikkunalyhdyn. Pihapiirissä on lisäksi sementtitiilinen karjasuoja vuodelta 1927, vanha kaksikerroksinen aitta sekä muita talusrakennuksia. Karjatalous on lopetettu 1980-luvulla, eikä tilakeskusta enää asuta. Rakennuksia käytetään varastoina ja ne alkavat olla huonokuntoisia.

Keski-Lahti

Maakuntatalo

Hämeenkatu 9, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1964

Suunnittelija: Erik Castrén

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Kohteelle on myönnetty rakennuslupa täyttötarkoituksen muutostyölle 2013, rakennuslupa julkisivutoimenpiteelle 2017, rakennuslupa käyttötarkoituksen muutostyölle 2019, rakennuslupa käyttötarkoituksen muutostyölle ja sisäisille muutoksille 2020 sekä rakennuslupa käyttötarkoituksen muutostyölle 2021.

Vuonna 1964 arkkitehti Erik Castrénin suunnitelmin valmistunut Maakuntatalo Hämeenkatu 9:ssä osoittaa, kuinka liiketilojen maksimointi onnistui ahtaalla keskustatontilla. Piha-alue on kolmelta suunnalta suljettu rakennussiivin, joihin alun perin sijoittui myymälöitä ja ravintola. Piha on osin rakennettu kahteen kerrokseen, ja sisäpihalle syntyi runsaasti patiomaisia oleskelutiloja. Piha-alueelle suunniteltiin laaja viheralue sekä suihkukaivo. Rakennus toimi aikanaan Hollolan kunnantalon, sillä siihen sijoitettiin Hollolan kunnanvirasto, kunnanvaltuuston ja -hallituksen istuntosalit sekä kunnanlääkäriin toimitilat. Siinä on alusta asti toiminut Päijät-Hämeen liitto, joka on entinen maakuntaliitto. Maakuntatalon katujulkisivua rytmittää suorakaiteisiin jakautuvan julkisivujärjestelmä, jonka väleissä vuorottelevat ikkunauhat ja tummat lasipinnat. Katujulkisivun keskelle sijoittuu rakennuksen sisäänvedetty ja rakennuksen sisäpihalle avautuva sisäänkäynti. Pääsisäänkäynti on reunustettu suorakaiteen muotoisella laatalla ja alakatto verhoiltu puurimoituksella. 5-kerroksisen rakennusosan julkisivut on kunnostettu vuonna 2017. Sisäpihan puoleisen seinän tummat lasipinnat ovat aurinkokennovalaisimia. Ikkunat ja ulko-ovet on uusittu. Pihan perällä oleva 2-kerroksinen ja tasakattoinen liikerakennus edustaa vaatimatonta 1960-luvun liikerakentamista. Myös tässä rakennuksessa on uusittu ulko-ovet sekä ikkunat. Maakuntatalo on edustava esimerkki 1960-luvun liike- ja toimistorakentamisesta. Linjakas maakuntatalo on tehdyistä muutostöistä huolimatta säilyttänyt alkuperäisen

ilmeensä ja sen on tärkeä osa Hämeenkadun ryhdikästä katumaisemaa.
Rakennuksella on rakennustaiteellista ja historiallista arvoa.

Keski-Lahti

Mariankatu 25

Mariankatu 25, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1954

Suunnittelija: Keskus-Sato Oy

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Valtakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Kohteelle on myönnetty lupa julkisivutoimenpiteelle 2001 ja 2002.

Ensimmäiset vanhan ruutukeskustan levitykset autokaupungin tarpeisiin tehtiin Mariankadulle, jossa katutilan muutti vuonna 1954 rakennettu Asunto-osakeyhtiö Lahden Mariankatu 25. Rakennuksen suunnittelusta vastasi Keskus-Sato Oy. Alkuperäisissä rakennuspiirustuksissa piirtäjäksi mainitaan H. Särkijärvi. Rakennuksen ensimmäisessä kerroksessa oli kaksi liiketilaa. Muilta osin rakennus oli asuinkäytössä. Osaan asuinhuoneistoja kuului palvelijoiden huone. As Oy Lahden Mariankatu 25 on arvokas esimerkki oman aikansa rakentamisesta ja se koostuu kahdesta aumakattoisesta toisiinsa kohtisuoraan sijoitetusta rakennusosasta. Osittain rinteeseen rakennettu kerrostalo on Kirkkokadun puoleisessa osassa 6-kerroksinen ja Mariankadun puoleisessa osassa 7-kerroksinen. Mariankadun puolella on ensimmäisessä kerroksessa kaksi alkuperäisellä paikallaan olevaa liikehuoneistoa. Ajalleen tyyppilliset kalkkirapatut julkisivupinnat on maalattu vaalean keltaisiksi. Rakennuksessa on sisäänvedetyt parvekkeet, joissa osassa vinosti muusta rakennusmassasta ulkonevat umpinaiset parvekekaiteet. Rakennuksessa on aikakaudelle tyyppilliset suhteellisen pienet tuuletusikkunalliset ikkunat, jotka on uusittu. Ulko-ovet uusittu alkuperäisiä puuvia muistuttaviksi. Alkuperäisenä katemateriaalina oli sementtitiilikate. Rakennus on säilyttänyt hyvin alkuperäiset piirteensä ja tehdyt muutostyöt on tehty alkuperäisiä arvoja kunnioittaen. Rakennuksella on rakennustaiteellista, rakennushistoriallista ja kaupunkikuvallista arvoa osana Mariankadun ja Kirkkokadun katumiljöötä.

Keski-Lahti

Vuoritornit

Rautatienkatu 11, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1963

Suunnittelija: Jorma Vuorelma

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Kohteelle on myönnetty lupa käyttötarkoituksen muutostyölle 2002 sekä toimenpidelupa julkisivutoimenpiteelle 2006.

Arkkitehtitoimisto Jorma Vuorelman suunnittelema As Oy Vuoritornit valmistui vuonna 1963 Rautatienkadun ja Vuorikadun kulmaan. Rakennukseen toteutettiin kaupunkikuvassa uudenlainen Rautatienkadun suuntaisesti kulkeva portaikko, jonka avulla liiketilaa saatiin kahteen kerrokseen. Samalla ruutukaavaan kytköksissä ollut katumuurirakentaminen rikkoutui. Rakennuksen ensimmäinen kerros varattiin pienille myymälätiloille. Muut kerrokset varattiin asuinkäyttöön. Rautatienkadun puoleisessa rakennusosassa osaan kuudennen kerroksen asunnoista kuului palvelijoiden huone. Vuoritornit koostuu kahdesta 6-kerroksisesta ja laatikkomaisesta asuin- ja liikerakennuksesta sekä näiden väliin jäävästä matalasta 1-kerroksisesta liiketilaosasta, joiden julkisivut on verhoiltu mineriittilevyllä. Alun perin valkoiset mineriittilevyt on myöhemmin maalattu kellertävällä sävyllä. Rakennuskokonaisuuden ensimmäinen kerros koostuu nauhamaisesta liikehuoneistojen näyteikkuna- ja ovirivistöstä. Kivijalkaliikkeissä on suure näyteikkunat, joiden yläpuolella kulkee kuparinauha liikkeiden kylttien kiinnittämistä varten. Sisäpihan puoleisille julkisivuille sijoittuvat muusta rakennusmassasta ulkonevat peltikaiteiset ja lasitetut parvekkeet. Sisäänvedettyjen pääsisäänkäyntien seinät sekä sokkeli on verhoiltu tummanruskealla klinkkerilaatalla. Sekä pääsisäänkäyntien että liikehuoneistojen ovet ovat alkuperäisiä teräsrakenteisia puukahvallisia lasiovia. Rakennuskokonaisuus edustaa 1960-luvun virtaviivaista liike- ja asuinrakentamista ja siinä on säilynyt runsaasti alkuperäisiä yksityiskohtia kuten liikehuoneistokerroksen kuparilevyt, teräsrakenteiset ja puukahvaiset ulko-ovet sekä julkisivulevyt. Rakennuskokonaisuudella on rakennustaiteellista sekä rakennushistoriallista arvoa osana Rautatienkadun ja Vuorikadun katumiljöötä.

Keski-Lahti

Centrumin tavaratalo

Aleksanterinkatu 23, 15140 Lahti

Valmistumisvuosi: 1957

Suunnittelija: Kulutusosuuskuntien Keskusliitto

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

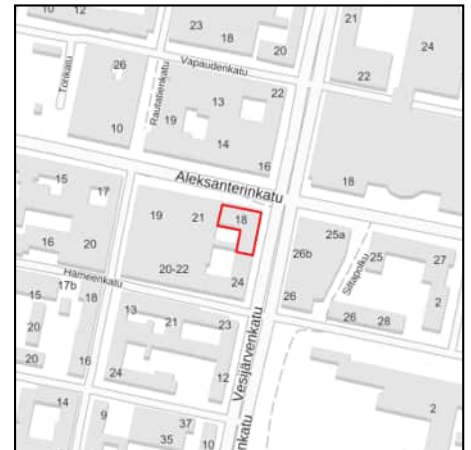
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Kohteelle on myönnetty lupa laajennustyölle 2002, toimenpidelupa julkisivutoimenpiteelle 2005, rakennuslupa sisäisille ja julkisivumuutoksille 2006, rakennuslupa laajennustyölle 2007, toimenpidelupa julkisivutoimenpiteelle 2014, rakennuslupa peruskorjaukselle 2017 sekä rakennuslupa sisäisille ja julkisivumuutoksille 2018.

Vuonna 1957 Aleksanterinkadun ja Vesijärvenkadun kaakkoiskulmaan valmistui kymmenkerroksinen Centrumin tavaratalo, joka perustui uudelle funktionalistiselle idealle matalasta, korkeaa asuintornia ympäröivästä liikesiivestä. Tarkoituksena oli turvata mahdollisimman esteetön ja runsas valonsaanti kaikkiin asuinhuoneisiin. Arkkitehti Simo Lumpeen Kulutusosuuskuntien Keskusliiton arkkitehtiosastolla suunnittelema Centrum oli vastinpari Aleksanterinkadun pohjoispuolen toiselle tornirakennukselle, Kulmalalle. Uutta Lahdessa oli myös Centrumin osittain maanalainen Vesijärvenkadun ja Aleksanterinkadun välinen myymäläkäytävä, jolla tontin sisäosat saatiin tehokkaasti käyttöön. Käytävä on sittemmin rakennettu umpeen. Ensimmäiseen kerrokseen suunniteltiin tilat OTK:n myymälälle, kirjakaupalle, siirtomaamyymälälle, kahvibaarille, kukkakaupalle sekä liha- ja kalamyymälöille. Toinen kerros varattiin kokonaisuudessaan ravintolakäyttöön ja kolmanteen kerrokseen sijoittuivat toimistotilat. Korkea asuintorni oli asuinkäytössä. Centrumin liikesiiven ulkoasussa on tehty vuosien aikana merkittäviä muutoksia. Julkisivupinnat sekä ikkunat ja ovet on kokonaisuudessaan uusittu. Sokkelin kiviverhous on säilynyt alkuperäisenä. Osittaisen maanalaisen myymäläkäytävän poistaminen käytöstä näkyy erityisesti Vesijärvenkadun puoleisella julkisivulla, jossa käytävän aukko on korvattu harmailla reikämetallilevyillä. Asuinosan julkisivuissa on alkuperäinen terastirappaus. Myös asuinosan

ikkunat ja ovet on uusittu sekä lisätty parvekelasitukset. Muutostöistä huolimatta rakennuksen tyylipiirteet ovat kuitenkin säilyneet hyvin. Centrumin tavaratalo edustaa 1950-luvun modernia asuin- ja liikerakentamista. Rakennuksen keskeinen merkitys kaupungin kahden pääkadun risteyksessä on säilynyt. Rakennus on kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti ja kaupunkikuvallisesti merkittävä.

Keski-Lahti

Pohjantornit

Aleksanterinkatu 25 ja 27, 15140 Lahti

Valmistumisvuosi: 1962

Suunnittelija: Unto Ojonen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Kohteelle on myönnetty rakennuslupa laajennustyölle 2004.

Arkkitehti Unto Ojosen suunnitteleman rakennuskokonaisuuden ensimmäinen osa Aleksanterinkatu 27 valmistui vuonna 1960 ja Aleksanterinkatu 25 vuonna 1962. Kohde koostuu kahdesta lähes identtisestä 8- ja 9-kerroksisesta tornitalosta sekä Aleksanterinkadun suuntaisesti sijoitetusta matalasta 2-kerroksisesta liikeosasta. Rakennuskokonaisuus perustui uudelle funktionalistiselle idealle matalasta, korkeaa asuintornia ympäröivästä liikesiivestä. Tornitalojen ullakkokerroksen sisäänvedetyt kattoterassit keventävä rakennuksen massoittelevaa. Julkisivuja jäsentävät aikakaudelle tyyppilliset nauhaikkunat. Aleksanterinkatu 25:n ja 27:n pohjakerroksessa oli lukuisia pieniä myymälätiloja omine sisäänkäynteineen. Aleksanterinkatu 25:n toinen kerros oli tekstiilitukuliikkeen käytössä ja 27:n toinen kerros toimistokäytössä. Tornitalot olivat kokonaisuudessaan asuinkäytössä. Rakennuskokonaisuuden tornitalojen julkisivut on verhoiltu vaaleilla ja alkuperäisillä mineriittilevyillä. Liikeosan julkisivuissa on harmaa ja myös alkuperäinen marmorimosaiikkilaatta. Ikkunat ja ovet on uusittu. Rakennus on säilyttänyt alkuperäisen kokonaishahmonsensa ja paljon alkuperäisestä ulkoasustaan, joskin ikkunat ja ovet on uusittu. Rakennuskokonaisuus edustaa 1960-luvun virtaviivaista liike- ja asuinrakentamista ja on luonteva osa yhtä kaupungin pääkatua. Rakennuskokonaisuus on kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti sekä kaupunkikuvallisesti merkittävä.

Keski-Lahti

Vesijärvenkatu 15

Vesijärvenkatu 15, 15140 Lahti

Valmistumisvuosi: 1964

Suunnittelija: Tarja-Salmio-Toiviainen, Esko Toiviainen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: -

Lahden ensimmäisiä keskustan automarketteja oli Vesijärvenkatu 15:ssä sijainnut Heps. Rakennuksen suunnittelivat helsinkiläiset arkkitehdit Tarja Salmio-Toiviainen ja Esko Toiviainen. Vuonna 1964 valmistunut talo on arkkitehtuuriltaan hallittu ja laadukas. Heps avautui 1971, ja niin oli pää avattu uudentyypiselle kaupankäynnille, joka siirsi erikoistavara- ja torikauppaa kauppakeskuksiin ja hieman myöhemmin keskustan laitaosien marketteihin. Katujulkisivua rytmittää suorakaiteisiin jakautuvan julkisivujärjestelmä, jonka väleissä vuorottelevat ikkunanauhat ja tummat lasipinnat. Ullakkokerros on katujulkisivun puolelta osittain sisäänvedetty, mikä osaltaan keventää rakennuksen massoitteita. Maantasokerros on osittain sisäänvedetty ja sen alakatossa on alkuperäinen lautarimoitus. Katujulkisivun puoleiset ikkunat ovat alkuperäiset. Sisäpuolelta julkisivuissa vuorottelevat nauhaikkunat ja vaaleat poimupeltipinnat. Sisätiloissa pääporrashuoneessa on säilynyt alkuperäiset mosaiikkibetoniportaat ja pinnakaiteet leveine puujohteineen. Vesijärvenkatu 15 edustaa virtaviivaista 1960-luvun liike- ja asuinrakentamista. Rakennus on säilynyt julkisivuiltaan hyvin alkuperäisenä ja sillä on rakennustaiteellista ja historiallista arvoa osana Vesijärvenkadun katumiljöötä.

Keski-Lahti

Häklin huonekalutehdas

Sammonkatu 6-Kauppakatu 26, 15140 Lahti

Valmistumisvuosi: 1925

Suunnittelija: Oiva Kolsi

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

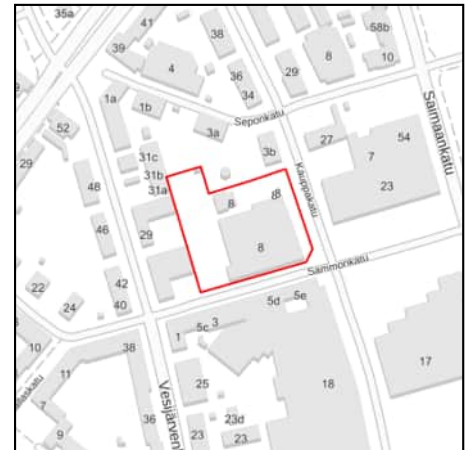
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Häklin huonekalutehdas perustettiin 1925. Samana vuonna rakennusmestari Oiva Kolsi suunnitteli uudelle verstaalle toimitilat Sammonkadun varrelle, Loviisanradan viereen. Vuonna 1935 rakennusmestari Artturi Ekström suunnitteli mittavan laajennuksen. Pikku verstaas sai pohjoispuolelleen kookkaan siipirakennuksen. Myös alkuperäiseen verstaarakennukseen tehtiin joitakin muutoksia. Tehtailija Bernhard Häkli - joka oli myös taidemaalari - suunnitteli seuraavan laajennuksen itse vuonna 1940. Tehdasta laajennettiin Sammonkadun suuntaisesti kolmikerroksisella työsaliosalla. Arkkitehti Tauno Niemioja suunnitteli joitakin pienehköjä muutostöitä 1946. Vuonna 1951 insinööri Antti Blåfield suunnitteli kompleksille kahden kerroksen korotuksen siten, että Kolsin alkuperäinen verstaas jäi osan alle. Näin Sammonkadun puoleisesta julkisivusta tuli koko mitaltaan kolmikerroksinen. Korotukseen sijoitettiin verhoon ja varasto. Vuonna 1953 Tauno Niemioja suunnitteli yksikerroksisen tehdashallin tontin keskelle, vanhan L:n muotoisen kompleksin sisään. Seuraavan laajennuksen Häkli piirsi jälleen itse: vuonna 1955 korotettiin sekä Sammonkadun että radan puoleista osaa yhdellä kerroksella ja rakennettiin kaksikerroksinen uudisosa vanhan tehtaan itäpuolelle. Nykyisen asunsa tehdas sai 1962, kun Sammonkadun ja Savonkadun, nykyisen Kauppakadun siivet korotettiin Antti Blåfieldin piirustusten mukaan. Rakennus on Sammonkadun puolelta viisi- ja Kauppakadun puolelta nelikerroksinen. Vuosien varrella tehdyt muutokset ja laajennukset toteutettiin ikkunamuotojen ja -jakojen sekä materiaalien suhteen hyvin samankaltaisina, joten punatiilinen rakennus sai yhtenäisen ilmeen. Tehdas ajautui Häklin kuoleman jälkeen konkurssiin. Lahden kaupunki muutti rakennuksen vuonna 1966 kurssikeskukseksi. Rakennuksen sisäiset muutokset suunnitteli tuolloin arkkitehti Valter Karisalo. Tehdasrakennuksen punatiili-ilmettä ja teollisuusluonnetta on syytä vaalia.

Keski-Lahti

Aleksanterinkatu 27

Aleksanterinkatu 27, 15140 Lahti

Valmistumisvuosi: 1960

Suunnittelija: Unto Ojonen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

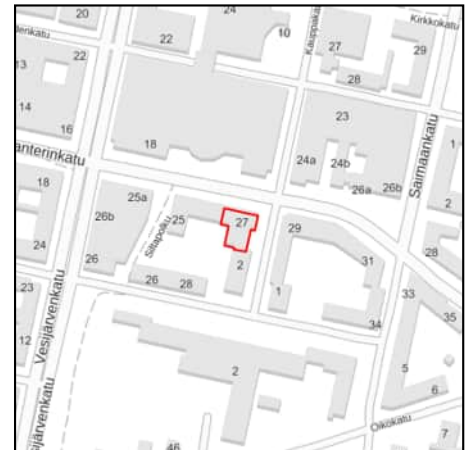
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Kohteelle on myönnetty toimenpidelupa julkisivutoimenpiteelle 2006.

Arkkitehti Unto Ojosen suunnitteleman rakennuskokonaisuuden ensimmäinen osa Aleksanterinkatu 27 valmistui vuonna 1960 ja Aleksanterinkatu 25 vuonna 1962. Kohde koostuu kahdesta lähes identtisestä 8- ja 9-kerroksisesta tornitalosta sekä Aleksanterinkadun suuntaisesti sijoitetusta matalasta 2-kerroksisesta liikeosasta. Rakennuskokonaisuus perustui uudelle funktionalistiselle idealle matalasta, korkeaa asuintornia ympäröivästä liikesiivestä. Tornitalojen ullakkokerroksen sisäänvedetyt kattoterassit keventävä rakennuksen massoittelevaa. Julkisivuja jäsentävät aikakaudelle tyyppilliset nauhaikkunat. Aleksanterinkatu 25:n ja 27:n pohjakerroksessa oli lukuisia pieniä myymälätiloja omine sisäänkäynteineen. Aleksanterinkatu 25:n toinen kerros oli tekstiilitukkuliikkeen käytössä ja 27:n toinen kerros toimistokäytössä. Tornitalot olivat kokonaisuudessaan asuinkäytössä. Rakennuskokonaisuuden tornitalojen julkisivut on verhoiltu vaaleilla ja alkuperäisillä mineriittilevyillä. Liikeosan julkisivuissa on harmaa ja myös alkuperäinen marmorimosaiikkilaatta. Ikkunat ja ovet on uusittu. Rakennus on säilyttänyt alkuperäisen kokonaishahmonsensa ja paljon alkuperäisestä ulkoasustaan, joskin ikkunat ja ovet on uusittu. Rakennuskokonaisuus edustaa 1960-luvun virtaviivaista liike- ja asuinrakentamista ja on luonteva osa yhtä kaupungin pääkatua. Rakennuskokonaisuus on kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti sekä kaupunkikuvallisesti merkittävä.

Keski-Lahti

Kelan talo

Kirkkokatu 8, 15140 Lahti

Valmistumisvuosi: 1977

Suunnittelija: Veijo Martikainen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset:

Keskustan siirtyessä itään alettiin vanhojen puutalo- ja tehdaskortteiden tilalle rakentaa liike- ja asuinrakennuksia. Kansaneläkelaitoksen toimitalo ja terveyskeskus sijaitsivat parina poikittain Kirkkokatuun nähden. Kansaneläkelaitoksen talo oli kolmas lajissaan Suomessa. Kokonaisuuden suunnitteli arkkitehti Veijo Martikainen ja rakennukset valmistuivat vuonna 1977. Keveä värikäs lasiseinäarkkitehtuuri muovasi uusien rakennustyyppien julkisivua. Linjakas kolmikerroksinen toimistorakennus on idän puoleiselta sivultaan yksikerroksinen ja ullakkokerros on kauttaaltaan sisäänvedetty. Vaatimaton ja sisäänvedetty pääsisäänkäynti sijoittuu symmetrisesti itäjulkisivun keskiosaan. Julkisivuissa vuorottelevat nauhaikkunat ja vaakasuuntaiset siniset julkisivulasit. Ikkunoiden alapuolella kulkee yksityiskohtana kauttaaltaan rakennuksessa vaakasuuntaisista punaisista julkisivulaseista muodostuva raita. Rakennuksen julkisivuissa ei ole tehty sen valmistumisen jälkeen merkittäviä muutoksia ja sen tyylipiirteet ovat säilyneet hyvin. Kansaneläkelaitoksen talon merkitys kaupunkikuvassa on muuttunut terveyskeskuksen purkamisen 2021 jälkeen ja nykyisin se on nähtävissä myös yhden kaupungin pääväylän Kauppakadun suuntaan. Kansaneläkelaitoksen talo on edustava esimerkki 1970-luvun suoralinjaisesta toimistorakentamisesta ja sen julkisivut ovat pääosin säilyneet alkuperäisessä asussaan. Kansaneläkelaitoksen talolla on rakennustaiteellista ja rakennushistoriallista arvoa.

Keski-Lahti

Rajakadun pistetalot

Rajakatu 2 ja 4, 15100 Lahti

Valmistumisvuosi: 1950–1959

Suunnittelija: Jorma Vuorelma, Arvi Lepikkö

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Rajakatu 2:n ja 4:n tornitalot rakennettiin ammattiliittojen voimin. Rajakatu 2 rakennettiin opettajille ja sen suunnittelusta vastasi arkkitehti Jorma Vuorelma. Rajakatu 4 rakennettiin postin työntekijöille ja sen suunnittelusta vastasi arkkitehti Arvi Lepikkö.

Keski-Lahti

Yrjönkadun kerrostalot

Yrjönkatu 1, 3 ja 5, 15100 Lahti

Valmistumisvuosi: 1960–1969

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Yrjönkatu 1:lle on myönnetty rakennuslupa julkisivutoimenpiteelle 2011. Yrjönkatu 3:lle on myönnetty toimenpidelupa julkisivutoimenpiteelle 2004 sekä rakennuslupa julkisivutoimenpiteelle 2013. Yrjönkatu 5:lle on myönnetty rakennuslupa käyttötarkoituksen muutostyölle 2003 sekä toimenpidelupa julkisivutoimenpiteelle 2006.

Yrjönkadun pistetaloryhmä on keskustan laitaosien esimerkki uudesta rakennustavasta, joka muovasi katukuvaa väljemmäksi ja ilmavammaksi, mutta myös rikkonaisemmaksi. Yrjönkatu 1 on valmistunut vuonna 1963, Yrjönkatu 3 vuonna 1962 ja Yrjönkatu 5 vuonna 1966. Yrjönkadun kerrostalojen rakennuskokonaisuus koostuu kolmesta 7-kerroksisesta asuinkerrostalosta. Yrjönkatu 5:n ensimmäisessä kerroksessa toimii yksityinen päiväkotitoiminta ja Yrjönkatu 1:n ensimmäisessä kerroksessa on kaksi liiketilaa. Vaaleiksi rapattujen kerrostalojen pääsisäänkäynnit ja pääporrashuoneet sijoittuvat rakennusten keskelle. Ulko-ovet on kaikki uusittu. Ikkunat ovat pääosin tuuletusikkunallisia ja myös ne on kaikki uusittu. Etelän puoleisia julkisivuja hallitsevat sisäänvedettyjen parvekkeiden ja asuinhuoneistojen ikkunoiden rivistö. Yrjönkadun kerrostalot edustavat 1960-luvun uutta keveää arkkitehtuuria ja ne edustavat esimerkillisesti aikakautensa kerrostalorakentamista. Vaikka rakennuksissa on tehty jonkin verran ulkoasuun vaikuttavia muutoksia, rakennukset muodostavat selkeän ja yhteneväisen kokonaisuuden. Yrjönkadun kerrostaloilla on rakennustaiteellista arvoa.

Keski-Lahti

Valkotornit

Vuorikatu 17 ja 19, 15110 Lahti

Valmistumisvuosi: 1963

Suunnittelija: Jorma Vuorelma

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Vuorikatu 19:ssä rakennuslupa käyttötarkoituksen muutokselle ja sisäisille muutoksille 2022.

Valkotornien puhtaslinjaiset, mustavalkoiset pistetalot valmistuivat Vuorikadulle arkkitehti Jorma Vuorelman suunnittelemana vuonna 1961. Pistetalojen julkisivupinnat ovat pääosin vaaleiksi rapattuja. Pystysuuntaisesti uritettu sokkeli on maalattu harmaaksi. Ikkunoiden välisissä osissa sekä parvekekaiteissa on lisäksi käytetty valkoiseksi maalattua profiilipeltiä sekä tummaksi maalattua vaakarimoitusta. Ikkunat ja ulko-ovet on uusittu. Kellarikerroksen autotalleissa on alkuperäiset puuovet. Osassa poimupeltikaitein varustelluista parvekkeista on lasitettu. Valkotornien porrashuoneet ovat hieno esimerkki ajan sisustustaiteesta. Valkotornien pistetalot ovat edustava ja tyyppillinen esimerkki 1960-luvun alun asuin- ja liikerakentamisesta. Yhdessä Valkotornit muodostavat edustavan rakennuskokonaisuuden, jonka alkuperäiset tyylipiirteet ovat säilyneet hyvin. Valkotorneilla on rakennustaiteellista ja historiallista arvoa.

Keski-Lahti

Kolkankadun pienkerrostalot

Kolkankatu 20, 22 ja 24, 15140 Lahti

Valmistumisvuosi: 1950–1959

Suunnittelija: Tauno Niemioja, Kaarlo Hynynen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Kolkankadun kolme pienkerrostaloa muodostavat yhtenäisen rakennusryhmän, joka poikkeaa mittakaavaltaan ympäröivästä rakennuskannasta. Arkkitehti Tauno Niemiojan suunnittelemat Kolkankatu 20 ja 24 valmistuivat vuonna 1955. Keskimmäisen rakennuksen, Kolkankatu 22, suunnitteli Kaarlo Hynynen ja se valmistui vuonna 1956. Kolkankadun pienkerrostalot ovat tyyppisiä jälleenrakennuskauden kerrostaloja. Tiilirakenteisten rakennusten julkisivut ovat vaaleiksi tai keltaiseksi rapattu ja ikkunat ovat aikakaudelle tyyppisiä, pienehköjä tuuletusikkunallisia ikkunoita. Kolkankatu 20 ja 22 rakennuksissa porrashuone sijaitsee keskellä. Keskellä oleva kaksiporrassyökyinen porras aiheuttaa sen, että talon pohjoisen ja eteläisen puolikkaan asunnot ovat puolen kerroksen verran eri korkeustasoilla, mikä näkyy hyvin myös julkisivuissa, missä ikkunoiden korkeustasot samalla kohtaa ”hypähtävät”. Kolkankatu 24 poikkeaa hieman pohjaltaan kahdesta muusta rakennuksesta ja rakennuksen porrashuone sijaitsee rakennuksen pituussuuntaan nähden poikkisuuntaisesti rajoittuen rakennuksen ulkoseinään. Kolkankatu 24 poikkeaa myös satulakattoisella kattomuodoltaan kahdesta aumakattoisesta rakennuksesta. Pienkerrostalot edustavat sodanjälkeistä rakennusperintöä ja muodostavat eheän ja ulkoisesti lähes alkuperäisessä asussaan säilyneen kokonaisuuden Kolkankadun varrelle.

Keski-Lahti, Kartano

Kariholvi ja Karinportti

Lahdenkatu 39 ja Vesijärvenkatu 52, 15140 Lahti

Valmistumisvuosi: 1950–1959

Suunnittelija: Unto Ojonen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Asunto-osakeyhtiö Karihovi on lahtelaisen arkkitehdin Unto Ojosen 1949 suunnittelema. Se valmistui seuraavana vuonna. Karihovin julkisivussa on terrastirappausta ja ruskeaa klinkkeriä. Katolla on tiilikate. Ojosen on luonteenomaisella tavallaan porrastanut kookkaan rakennusmassan pehmeämmän ja keveämmän vaikutelman aikaansaamiseksi. Karihovin torni muodostaa porttiaiheen Lahden pohjoiselle sisääntulotielle yhdessä viereisen Karinportin kanssa, jonka Unto Ojonen suunnitteli vuonna 1952. Se valmistui seuraavana vuonna. Karinportti on parinsa tavoin terrastirapattu ja tiilikatettu. Molempien rakennusten takana on Lahdessa harvinaiset korttelipuistot, Karihovinpuisto ja Pihapuisto, jotka esiintyvät ensi kertaa kaupunginarkkitehti Kaarlo Könösen vuonna 1938 laatimassa asemakaavamuutoksessa. Rakennusten komeaa dominanttista luonnetta samoin kuin harkittuja yksityiskohtia on syytä vaalia.

Kartano

Kariniemenkadun kerrostalot

Kariniemenkatu, 15140 Lahti

Valmistumisvuosi: 1943–1959

Suunnittelija: Veikko Toivola, Kaarlo Könönen, Vilho Rekola, Mauri Karkulahti, Elsa Arokallio

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Kariniemenkadun itäpäässä on pienet sopusuhtaiset kerrostaloryhmät, jotka liittyvät kauniisti kadun länsiosan pientaloalueeseen sekä Johannakotiin. Kariniemenkadun pohjoispuolen kolme rinteeseen porrastettua lamellitaloa suunnitteli lahtelainen rakennusmestari Veikko Toivola vuonna 1941. Kadun eteläpuolella on kaksi kolmikerroksista rakennusta, joista kadun päätytalon piirsi lahtelainen arkkitehti Kaarlo Könönen 1945 ja pitkän, neljä porrashuonetta käsittävän talon lahtelainen rakennusmestari Vilho Rekola 1940. Osittain sen takana on vielä kaksi kolmikerroksista pistetaloa, jotka ovat helsinkiläisen arkkitehdin Mauri Karkulahden suunnitelmia vuodelta 1954. Miljöönn mittakaavaa ja rakennusten syntyaikaansa heijastavia materiaaleja ja detaljeja kannattaa vaalia. Lahden Vanhainkotiyhdistys rakennutti yksityisen Johannakodin vanhuksille vuonna 1953. Rakennuksen suunnittelijaksi valittiin tuolloin Lahdessa työskennellyt arkkitehti Elsa Arokallio, jonka piirustukset valmistuivat 1952. Vanhainkoti ristittiin yhdistyksen naisten mukaan, joista moni oli nimeltään Hanna tai Johanna. Arokallio sommitteli funktionalistisen rakennuksensa portaittain Kariniemen rinteeseen sopeuttaen sen taitavasti aikaisemmin rakennettujen kerrostalojen ja pientaloalueen mittakaavaan. Vanhainkodin itäjulkisivu on porrastettu niin, että asuinhuoneet suuntautuvat etelään ja saavat mahdollisimman runsaasti päivänvaloa. Siipeen sijoitettiin muun muassa ruokailutilat ja aurinkoterassi. Arkkitehti laati Johannakodille myös sisustussuunnitelmat, mutta ne toteutettiin vain osittain. Korjauksissa Arokallion sisustusperiaatteita on pyritty soveltaen noudattamaan. Johannakoti edustaa lahtelaisittain poikkeuksellisen korkeatasoista arkkitehtuuria, ja sen alkuperäisiä suunnitteluperiaatteita on syytä vaalia sekä ulko että sisätilojen osalta.

Paavola

Kaupunginkirjasto

Kirkkokatu 31, 15140 Lahti

Valmistumisvuosi: 1990

Suunnittelija: Arto Sipinen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Helsinkiläinen arkkitehti Arto Sipinen toteutti pääkirjaston vuonna 1982 voittamansa Lahden kulttuurikeskuksesta järjestetyn kilpailun pohjalta. Hänen ehdotuksensa nimi oli Syyssonaatti. Tuomaristo piti Sipisen työtä elävänä ja johdonmukaisena, vaihtelevasti massoiteltuna, inhimillisesti mitoitettuna ja ilmeeltään keveänä. Kirjasto valmistui 1990 yhtenä viimeisistä suuren suomalaisen 1970- ja 1980-luvun kirjastorakentamisvaiheen edustajista. Rakennus jatkaa Sipisen aikuiskoulutuskeskuksen arkkitehtuuria, mutta matalampana, vaaleampana ja hennompana. Volyymit on sommiteltu ilmavasti erilaisten pihojen ja aukoiden ympärille niin, että luonnonvaloa saadaan mahdollisimman runsaasti. Julkisivumateriaaleina on käytetty betonia, Rooman travertiinia ja lasia. Alkuperäisenä arkkitehtuurielementtinä oli sekä ulkona että sisällä myös vesi, mutta vesialtaista on jouduttu luopumaan. Kirjastoon on sijoitettu 1990-luvun alun nuoren lahtelaispolven taidetta. Suurta pääsalia hallitsee Ritva Puotilan tekstiiliteos. Kirjastotalo valittiin vuoden 1990 betonirakenteeksi.

Paavola

Kaupunginteatteri

Kirkkokatu 14, 15140 Lahti

Valmistumisvuosi: 1983

Suunnittelija: Pekka Salminen, Esko Koivisto

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: 2021 Sisäisiä ja julkisivumuutoksia. 2019

Julkisivutoimenpide

Kaupunginteatteri toteutettiin vuosikymmeniä jatkuneen keskustelun päätteeksi vuonna 1973 järjestetyn arkkitehtikilpailun tuloksena. Voittajat, helsinkiläiset arkkitehdit Pekka Salminen ja Esko Koivisto saivat toteuttaakseen hankkeen. Teatteritalo valmistui 1983, jolloin teatteriväki muutti uusiin tiloihin ammattikoulun juhlasalista. Rakennuksen ulkoarkkitehtuuri vahvaimisine torneineen perustuu funktionaaliseen muotoon, joka ilmentää sisätilojen luonnetta. Betonijulkisivuissa on erikokoisia kertautuva struktuuri, joka luo voimakkaan valon ja varjon efektin. Sisääntulokatosta kannattavat sirot teräsristikot vahvan betonimassan vastapainona. Katos muodostaa jännittävän välitilan laajan piha-aukion ja matalan interiöörin välille. Se johdattaa vieraan intiimeihin lämpiötiloihin, joiden tila- ja väriratkaisut poikkeavat perinteisestä teatteriarkkitehtuurista. Lämpööt ovat matalia ja kodikkaita – ainoastaan kulttuurirakennuksille tyypilliset rituaaliset portaitot muistuttavat teatteritaloperinteestä. Alkuperäinen sisustus oli sisustusarkkitehti Yrjö Kukkapuron. Sen iloiset, karnevalistiset värit ja muodot tarjosivat teatterinystävälle ylimääräisen spektaakkelin. Sisustus on vuosien kuluessa valitettavasti joutunut osittain väistymään konventionaalisen kulttuurierekvisiitan tieltä. Rakennus on moderni versio jugendin kokonaistaideteosideasta. Arkkitehti on kertonut saaneensa runsaasti vaikutteita suomalaisen kansallisromantiikan mestarilta Eliel Saariselta, ja teatterirakennuksen ydinmateriaalin betonin hän sanoo vertautuvan kansallisromanttiseen luonnonkiveen. Teatterirakennuksen kuvataideohjelmaksi valittiin asemansa vakiinnuttaneiden taiteilijoiden töitä. Piha-aukiolla on Olavi Lanun veistos, rakennuksen ulkonurkissa Tapani Utraisen reliefit ja sisätiloissa muun muassa Matti Koskelan, Mauno Hartmanin ja Reino Hietasen teoksia.

Paavola

Haulitehdas

Mattilanmäenpolku 3, 15140 Lahti

Valmistumisvuosi: 1908

Suunnittelija: Toivo Paatola

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: -

Tehtailija Rafael Haarlan perustaman Haulitehdas Ilmarisen tuotantolaitoksen suunnitteli tamperelainen Arkkitehtuuritoimisto Paatola & Lindroos. Piirustukset on allekirjoittanut arkkitehti Toivo Paatola vuonna 1907. Tehdas aloitti toimintansa seuraavana vuonna. Se oli järjestyksessä toinen haulitehdas Suomessa. Tehdas käsitti pienehkön punatiilisen kaksikerroksisen rakennuksen, jossa oli kaksi lajitteluhuonetta sekä konttori, varasto ja pakkaamo. Rakennuksen kyljessä oli lähes 50 metriä korkea haulitorni, joka oli yhdistetty 117 metriä pitkällä puusillalla Metelinmäen päälle ja valurin asuntoon. Tehdas työllisti parhaimmillaan 20 henkeä, mutta meni kuitenkin jo 1909 konkurssiin. Vuonna 1912 rakennuksessa aloitti toimintansa Karl Nybergin omistama Lahtis Persienne & Markisfabrik, joka valmisti markiiseja ja teltoja. Telttoja vietiin aina Siperiaa myöten. Haulitorni purettiin vuoteen 1913 mennessä, samoin valurin asunto. Rakennuksessa toimi vuodesta 1923 K. A. Salon omistama Lahden Ruumisarkkitehdas, jossa valmistettiin arkkuja vielä talvisodan aikana. Tarve oli suuri, ja tehdas tarjosi työtä ulkopaikkakuntalaisillekin. Einari Hokan puusepänverstas toimi rakennuksessa sodan jälkeen, ja kiinteistön on omistanut myös Isku Oy. Nyt tehdas on korjattu yksityiskodiksi.

Paavola

Aikuiskoulutuskeskus

Kirkkokatu 16, 15140 Lahti

Valmistumisvuosi: 1987

Suunnittelija: Arto Sipinen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: 2022 Peruskorjaus. 2021 Peruskorjaus (Yleissivistävien oppilaitosten rakennukset). Laajennus (liikuntahalli) 2021–2022.

Aikuiskoulutuskeskus valmistui 1987. Se on osa Lahden kulttuurikeskusta, jonka suunnittelusta järjestettiin arkkitehtikilpailu vuonna 1982. Voittaja, helsinkiläinen arkkitehti Arto Sipinen sai laatiakseen piirustukset koulutuskeskusta ja kirjastoa varten. Keskukseen sijoitettiin joukko aikuiskoulutuksen laitoksia. Se on ensimmäinen varsinaisesti aikuiskoulutukseen suunniteltu rakennus maassamme. Talo koostuu kuutiomaisista volyymeista, jotka on sommiteltu nousevaksi rakennelmäksi ja teatteritalon amfiteatterin vastapariksi. Julkisivujen eteerinen tunnelma syntyy niissä käytetyistä materiaaleista: lasista ja vaaleasta marmorista. Aikuiskoulutuskeskukseen valittiin keskipolven lahtelaisten taiteilijoiden töitä. Siellä on muun muassa Matti Mäkelän ja Aaro Matinlaurin teokset. Aikuiskoulutuskeskus on osa vuosina 2020–2023 rakennettua Paavolan kampusta.

Paavola

Kannaksen yhteislyseo

Kannaksenkatu 20, 15140 Lahti

Valmistumisvuosi: 1952

Suunnittelija: Annikki Virtanen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: Yhdyskäytävä Terijoenkatu 7:n 2021. Toiminnallisia muutoksia 2022.

Terijoen yhteislyseo siirrettiin Karjalan Kannakselta Lahteen vuonna 1940, jolloin se muuttui nimeltään Kannaksen yhteislyseoksi. Vuonna 1952 koulu sai oman rakennuksen, joka suunniteltiin rakennushallituksessa. Suunnittelijana oli arkkitehti Annikki Virtanen. Piirustukset on päivätty 1951. Kannaksen koulu edustaa vielä edellisten vuosikymmenten monumentaalikouluperinnettä, jolle oli tyyppillistä monikerroksinen, muurimainen rakennushahmo ja siipiin eriytyvät toiminnot. Juhlasiipeä sekä osin neli, osin viisikerroksista luokkaosaa yhdistää pyöreämuotoinen nivel, johon on sijoitettu kauniisti kaartuva pääportaikko ja suurin ikkunoin valaistut aulatilat. Koulua on laajennettu ja muuteltu vuonna 1970, 1990-luvulla sekä 2000-luvun puolivälissä, mutta se on säilyttänyt alkuperäisen ilmeensä ja volyyminsä hyvin. Koulualue on arvokas kulttuurihistoriansa vuoksi sekä aikansa koulurakentamisen esimerkkinä. Koulun piha jyhkeine mäntyineen on niin ikään vaalimisen arvoinen.

Paavola

Muotoiluinstituutti

Terijoenkatu 7, 15140 Lahti

Valmistumisvuosi: 1971

Suunnittelija: Jorma Salmenkivi

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: 2022 Peruskorjaus. 2021 Peruskorjaus (Yleissivistävien oppilaitosten rakennukset)

Lahden taideteollinen oppilaitos perustettiin vuonna 1971. Vuonna 1975 lahtelainen arkkitehti Jorma Salmenkivi laati suunnitelmat oppilaitokselle, ja rakennus valmistui seuraavana vuonna. Palapeliä muistuttavat julkisivut tehtiin betonielementeistä, joihin jätettiin lautamuottijälki. Elementtien kanssa vuorottelevat ikkuna-aukot ja akryylilevyt. Koulukompleksia laajennettiin vuonna 1988 Salmenkiven suunnitelmin. Vanhaa rakennusta täydennettiin muun muassa hallinto- ja luokkatiloja käsittävällä osalla sekä kultaseppäkoulun rakennuksella. Koulun arkkitehtuuria leimaa tarkoituksenmukaisuus, toimintälähtöisyys ja muutosjoustavuus. Kokonaisuus kuuluu Lahden kulttuurikeskukseen teatterin, aikuiskoulutuskeskuksen ja kirjaston rinnalla. Sen alkuperäisarkkitehtuuria on syytä vaalia.

Paavola

Mustankallion siunauskappeli

Huhtakatu 25, 15140 Lahti

Valmistumisvuosi: 1926

Suunnittelija: Albert Koivisto, Tauno Niemioja, Erik Liljeblad

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: -

Mustankallion eli Uusi hautausmaa vihittiin käyttöön 1917. Rakennusmestari Albert Koivisto suunnitteli Mustankallion kappelin 1925, ja se valmistui seuraavana vuonna. Kappeli oli klassistinen, vaaleaksi rapattu rakennus, jonka tyylieineksina olivat temppelepäätymukaelma julkisivun keskellä sekä kaksi suurehkoa pyörökaari-ikkunaa. Nelilappeisella katolla oli pieni lyhtymäinen torni. Rakennus oli läpiajettava siten, että arkku saatettiin vetää hevosella kappeliin ja siunauksen jälkeen vastakkaiselta puolelta kirkkomaalle. Arkkitehti Tauno Niemioja suunnitteli kappelin muutostyöt vuonna 1948. Sisäänkäynti tuli hautausmaan puolelle, ja toisen oven paikalle suunniteltiin alttari. Niemioja lisäsi rakennukseen joitakin 1940-luvun piirteitä, kuten sisäänkäynnin liuskekivikoristeet ja puhalletut ikkunalasit, joihin hän itse suunnitteli Raamattu-aiheiset kuvat. Toinen peruskorjaus tehtiin 1987. Kappelin sisustukseen kuuluu nykyään muun muassa Keski-Lahden puretun puukirkon polvistumispalli. Kappelin uusimmat laajennussuunnitelmat laati lahtelainen arkkitehti Erik Liljeblad vuonna 2000. Rakennuksen korjauksissa on syytä noudattaa aikaisempien suunnittelijoiden kädenjälkeä.

Paavola

Lounaankadun pienasuntola

Lounaankatu 2, 15150 Lahti

Valmistumisvuosi: 1924

Suunnittelija: Aaro Ruotsalainen, Kaarlo Könönen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: 2019 ja 2010 Käyttötarkoituksen muutos

Lahden kaupunki rakennutti 1920-luvun alussa neljä pienasuntola Paavolaan vähävaraisten asuntopulan helpottamiseksi. Niistä on jäljellä enää yksi, vuonna 1924 valmistunut asuintalo, jonka suunnitteli sosiaalishallituksen mallipiirustusten pohjalta lahtelainen rakennusmestari Aaro Ruotsalainen. Pienasuntolat olivat ensimmäiset kaupungin omaa asuntotuotantoa edustavat rakennukset. Asuntola on kaksikerroksinen puurakennus, jonka alkuperäinen ulkoasu on säilynyt hyvin. Sen sijaan sisätiloissa on tehty runsaasti muutoksia, ensimmäiset ja varsinkin perusteelliset jo vuonna 1931, jolloin talo kaupunginarkkitehti Kaarlo Könösen piirustusten mukaan muutettiin lastentarhaksi. Vuosina 1988–1989 rakennus korjattiin Lahden lasten ja nuorten kuvataideoppilaitoksen, nykyisen Taide- ja muotoilukoulu Taikan käyttöön ja myöhemmin asuinkäyttöön. Sisätiloissa on kuitenkin säilynyt muun muassa kauniit jugendhenkiset porraskaiteet, jotka rakennuksen ulkoasun ohella ovat vaalimisen arvoiset. Rakennuksella on erityisesti kulttuurihistoriallista merkitystä. Se edustaa varhaista sosiaalista rakentamista Lahdessa ja on niin ikään hyvin säilynyt esimerkki hirsirakentamisesta.

Niemi

Ruoriniemen päiväkot

Pursimiehenkatu 5, 15140 Lahti

Valmistumisvuosi: 1936

Suunnittelija: Väinö Louhia, Irma Kolsi

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: -

Fennia Fanerin tehtaan asuintalon suunnitteli lahtelainen insinööri Väinö Louhia vuonna 1936. Rakennus on suurikokoinen, kaksikerroksinen huvila, jossa oli alunperin kaksi asuntoa. Lisäksi siinä oli johtokunnan huone. Vuonna 1946 arkkitehti Irma Kolsi suunnitteli muutoksen rakennuksen itäpäähän, jolloin toiseen kerrokseen sijoitettiin kolmas huoneisto. Talon 1930- ja 1940-luvun kiinteästä sisustuksesta on jäljellä joitakin kauniita yksityiskohtia, kuten väliovia sekä loimuvanerikatto. Huvilassa toimii tällä hetkellä päiväkot. Rakennus on arvokas harvinaisena teollisuushistoriallisena esimerkkinä tehtaanasunnoista. Sen alkuperäispiirteet on syytä pyrkiä säilyttämään sekä sisä- että ulkoarkkitehtuurin osalta.

Niemi

Polttimon makasiini ja vanha hiivatehdas

Niemenkatu 18, 15210 Lahti

Valmistumisvuosi: 1937

Suunnittelija: Väinö Louhio

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Vuonna 1883 viisi liikemiestä perusti Lahtis Bränneri Aktiebolag -nimisen väkiviinan tislausta harjoittavan yrityksen. Liikemiesten joukossa oli muun muassa panimonomistaja Henrik Mattsson, joka myöhemmin perusti myös Mallasjuoma Oy:n, sekä polttimomestari Ferdinand Frigren, joka pian hankki omistukseensa koko yhtiön. Polttimo perustettiin Mäkelän talolta hankitulle maalle Niemeen, rautatien ja sataman läheisyyteen. Perustamisvuonna tontille rakennettiin tehdas ja työväenasunto ja seuraavana vuonna Frigrenin oma asuintalo. Tehdasrakennus oli hirttä, 40 metriä pitkä ja ristipäätyinen. Sen vieressä oli savupiippu. Tehdasta laajennettiin vuonna 1896, jolloin Frigren perusti myös hiivatehtaan. Tehtaan kaksikerroksinen keskiosa korotettiin nelikerroksiseksi ja rakennuksen rannanpuoleinen pää uusittiin tiiliseksi ja kaksikerroksiseksi. Tehdasalueelle alkoi kohota runsaasti muitakin rakennuksia, muun muassa työväenasunto, paja, sauna ja makasiineja. Vuonna 1900 tehdasta laajennettiin jälleen kahdella tiilisellä siivellä, eteläosasta kolmikerroksisella ja pohjoispuolella kaksikerroksisella. Vuonna 1902 pystytettiin taas uusi siipirakennus. 1900-luvun alkuvuosien tuotantosuintien muutokset, sodat ja lakiuudistukset supistivat Frigrenin liiketoimia moniksi vuosiksi. Hänen poikansa Anders Enok Frigrenin otettua yhtiön haltuunsa liiketoimet alkoivat taas laajentua. 1920-luvun puoliväliin mennessä tehdasrakennukset oli uusittu tiiliseksi. 1930-luku oli Polttimolle energistä kasvukautta. Vuonna 1934 se aloitti uuden menestystuotteen, panimomaltaiden valmistuksen, ja samana vuonna rakennettiin mallastamo hiivatehtaan lounaiskulmaan. Tehdasrakennuksia laajennettiin ja korotettiin sitten vuosittain, ja Frigren työllisti Insinööri-toimisto Louhio & Aatila runsaasti. Pääsuunnittelijana oli insinööri Väinö Louhio, vuoden 1947 mallastehtaan laajennuksesta lähtien hänen poikansa insinööri Jouko Louhio. 1950- ja 1960-luvun taitteessa Polttimon lisärakennuksia alettiin toteuttaa uusin materiaalein, betonilla, pellillä ja mineriitillä. Siihen mennessä punatiilinen tehdaskompleksi tontin keskellä oli saavuttanut nykyisen muotonsa. Muu rakennuskanta oli vähitellen purettu lukuun ottamatta Väinö Louhion vuonna 1937 suunnittelemaa talous- ja varistorakennusta, joka on sittemmin toiminut autotallina. Tämä villiviinien peittämä pieni punatiilirakennus sijaitsee maamerkinä Niemenkadun varressa. Tehtaan vanhaa, ennen 1960-lukua syntyntä rakennuskantaa on syytä vaalia.

Niemi

Lanssikatu 9

Lanssikatu 9, 15140 Lahti

Valmistumisvuosi: 1928

Suunnittelija: Oiva Kolsi

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: 2008 Laajennus

Niemen Saha Oy rakennutti työntekijöitään varten pienen vuokrakerrostalon, jonka suunnitteli lahtelainen rakennusmestari Oiva Kolsi vuonna 1928. Rakennus muistuttaa suuresti Kolsin vuotta aikaisemmin Asikkalankadulle piirtämää vuokrataloa. Kolsi piirsi rakennuksen kaksikerroksiseksi, mutta todennäköisesti se kuitenkin rakennettiin heti kolmikerroksiseksi. Se edustaa vaatimatonta klassismia, jonka ilmentyminä julkisivussa on vaaleat tondot ja harkotetut ikkunakehykset. Rakennus on harvinainen esimerkki lahtelaisista työväenkasarmeista. Myös tyyliinsä edustajana se on merkittävä.

Niemi

Vuoripojankadun muuntamo

Vuoripojankatu, 15210 Lahti

Valmistumisvuosi: 1983

Suunnittelija: Ei tiedossa

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Vuonna 1983 rakennettu rapattu ja aumakattoinen muuntamorakennus.

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Niemi

Niemen vanha koulu

Tietotie 11, 15210 Lahti

Valmistumisvuosi: 1909

Suunnittelija: Uno Alanco

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: -

Vuonna 1909 valmistuneen Niemen koulun suunnitteli arkkitehti Uno Alanco. Koulurakennus oli erityisen kaunis samoin kuten sitä ympäröivä puutarha. Tonttia ympäröi jyrkäv kiviaita sekä kaunis puisto. 1920-luvulla koulun katto uusittiin ja rakenteita vahvistettiin niin, että sen päälle voitiin laskea tiilikatto. Vuonna 1946 tontista osa luovutettiin Harjulan lastentalolle (Niemen lastenseimelle). Koulu peruskorjattiin 1950–51, jolloin rakennettiin mm. ruokala ja keittiö toiseen kerrokseen sekä uusittiin katto. Kattomuoto muutettiin mansardikatosta satulakatoksi ja pieniruutuiset ikkunat korvattiin kaksijakoisilla ikkunoilla. Lisäksi rakennettiin maanalainen lämpökeskus piippuineen ja sen päälle käymälätilat. Seuraava peruskorjaus huonokuntoiselle rakennukselle toteutettiin vuosina 1980–81, jolloin mm. toiseen kerrokseen rakennettiin neljäs luokkahuone. Myöhemmin koulu toimi nuortentalona. Vuonna 2023 koulun käyttötarkoitus muutettiin asunnoiksi. Muutoksen suunnitteli Rantanen Arkkitehdit.

Kiveriö

Kutomo ja Neulomo Oy:n talo

Kauppakatu 37, 15140 Lahti

Valmistumisvuosi: 1948

Suunnittelija: arkkitehtitoimisto Lappi-Seppälä ja Martas Oy

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

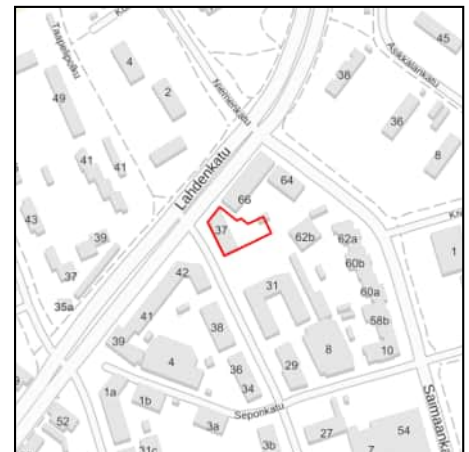
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Kutomo ja Neulomo Oy:n talona tunnetun rakennuksen suunnitteli helsinkiläinen arkkitehtitoimisto Lappi-Seppälä ja Martas Oy 1945. Kutomo ja Neulomo Oy oli siirtänyt toimintansa Helsingistä Lahteen vuonna 1938, ja uusi toimitalo valmistui sota-ajan koettelemusten jälkeen 1948. Kuusikerroksinen liikerakennus käsitti katukerroksen myymälätilat, toisen kerroksen toimistohuoneet ja muissa kerroksissa asuntoja. Lahdenkadun ja Savonkadun, nykyisen Kauppakadun kulma on linjakkaasti pyöristetty, ja sen takana kohoaa seitsenkerroksinen kapea torniosa. Uljas funktionalistinen rakennus hallitsi kaupungin sisääntuloväylää Kivistönmäen alla ennen 1990-luvun korkeaa uudisrakentamista, joka on vähentänyt sen arkkitehtuurin tehoa. Kutomo ja Neulomo lopetti toimintansa 1986, ja sen jälkeen rakennus muutettiin toimistotiloiksi Arkkitehtitoimisto Ojonen - Sipponen - Teerenmaa Oy:n suunnitelmin. Rakennuksen tyylinmukaisia piirteitä on syytä vaalia.

Kiveriö

Lahden Puukalusto

Kauppakatu 31, 15140 Lahti

Valmistumisvuosi: 1942

Suunnittelija: Väinö Louhio

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Vuonna 1928 perustettu Lahden Puukalusto, nykyinen Isku Oy, muutti tuotannon kasvaessa Hämeenkatu 32:n kellariverstaasta uuteen tuotantolaitokseen silloiselle Savonkadulle, Loviisanradan varteen, vuonna 1942. Tehdasrakennuksen suunnitteli Väinö Louhion insinööritoimisto ja tehdasjärjestelyt diplomi-insinööri Veikko Lapinleimu. Suunnitelmat ovat vuodelta 1939. Edellisenä vuonna toimitusjohtaja Eino Vikström oli tutustunut moderniin huonekalutuotantoon Leipzigin messuilla. Tämä vaikutti suuresti hänen uuden tehtaansa suunnitteluun. Kaksikerroksinen, satulakattoinen tehdasrakennus edusti ajalle tyyppillistä punatiilistä teollisuusarkkitehtuuria, jossa pääpaino oli toiminnallisuudella. Tehdassali sai runsaasti valoa kookkaista ikkunoista. Jo vuonna 1945 tehdasta korotettiin yhdellä kerroksella ja pihalle rakennettiin uusi siipi. Suunnitelmat laati tehtaan apulaisjohtaja Herman Seeck. Tehtaaseen rakennettiin uusi kerros jälleen 1950 insinööri Jouko Louhion suunnitelmin, ja vielä kerran tehdasta laajennettiin 1954, suunnittelijana jälleen Louhia. Vuodesta 1957 lähtien Isku alkoi siirtää toimintojaan Mukkulaan. Lahden kaupunki osti tehdaskiinteistön, ja vuonna 1976 se luovutettiin sähkölaitoksen, nykyisen Lahti Energian toimitiloiksi. Sitä ennen talossa ehti toimia muun muassa Lahden kultaseppäkoulu. Tehdasrakennus on kulttuuri- ja teollisuushistoriallisesti arvokas.

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kiveriö

Asikkalankadun pienkerrostalo

Asikkalankatu 39, 15140 Lahti

Valmistumisvuosi: 1928

Suunnittelija: Oiva Kolsi

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: -

Lahtelainen rakennusmestari Oiva Kolsi suunnitteli Asikkalankadun pienkerrostalon vuonna 1927. Se valmistui todennäköisesti seuraavana vuonna. Rakennus on vaatimatonta klassismia edustava, kaksikerroksinen, rapattu vuokratalo, jossa oli kaksi pientä asuntoa kummassakin kerroksessa. Se muistuttaa suuresti Kolsin vuotta myöhemmin suunnittelemaa vuokrakasarmia Lanssikatku 9:ssä. Lahden kaupunki osti rakennuksen 1962, ja se on sen jälkeen ollut vaihtelevassa käytössä, muun muassa varastona. Vuonna 1999 talo siirtyi jälleen yksityiselle, ja se kunnostettiin asuinkäyttöön. Talo on harvinainen tyylinsä edustajana sekä rakennustyyppinä. Sen tyylinmukaisia piirteitä on syytä vaalia.

Kiveriö

Mustankallion vesitorni

Juustilankatu 18, 15200 Lahti

Valmistumisvuosi: 1963

Suunnittelija: Reino Koivula

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Lahden ensimmäinen vesitorni oli kaupungininsinööri Kaarlo Tavastin vuonna 1908 suunnittelema Salpausselän, nykyisen Radiomäen vesitorni, joka ei enää ole alkuperäisessä käytössään. Valmistuttuaan 1909 se oli Suomen ensimmäisiä lajissaan. 1960- ja 1970-luku oli vesitornien kulta-aikaa Suomessa: niitä valmistui tuolloin yli kaksisataa. Helsinkiläinen arkkitehti Reino Koivula suunnitteli Lahden pohjoista siluettia vahvasti leimaavan sienen muotoisen vesitornin vuonna 1961. Rakennus otettiin käyttöön 1962, mutta se valmistui lopullisesti vasta seuraavana vuonna. Tornin huipulla oli aikanaan hyvin suosittu näköalakahvila. Sen sisustukseen on vuosien kuluessa tehty joitakin muutoksia.

Kiveriö

Kiveriön yhteiskoulu

Teinintie 4, 15200 Lahti

Valmistumisvuosi: 1962

Suunnittelija: Unto Ojonen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: 2013 Käyttötarkoituksen muutos

Kiveriön koulu valmistui vuonna 1962 Lahden seitsemäntenä oppikouluna. Koulu oli perustettu yksityisin voimin vuonna 1960. Se aloitti toimintansa Rajakadulla Lahden Tunnustuksellisen Luterilaisen Seurakunnan tiloissa ja siirtyi sitten Ståhlberginkadulle puuseppäkouluun. Arkkitehti Unto Ojonen, kokenut koulusuunnittelija, laati piirustukset vuonna 1961. Koulu toteutettiin Kiveriöön, alueelle, jonka rakennuskanta oli lähes kokonaan syntynyt sodan jälkeen. Rakennus sijoitettiin metsäsaarekkeen keskelle, urheilukentän laidalle, missä se toteutti 1950-luvun koulusuunnittelun uusia eurooppalaisia ihanteita luonnonläheisyydestä. Kiveriön koulu edustaa keskushallijärjestelmää samoin kuin saman suunnittelijan Salpausselän koulukin. Koulurakennus on punatiiltä. Kevyt julkisivumuuri vuorottelee nauhaikkunoiden kanssa. Juhlavana korosteena sisääntulon yllä kohoaa lasitorni, joka luo tunnistettavan luonteen ja persoonallisuuden koulurakennukselle. Syvennykseen sijoitettu sisäänkäynti, vaateita, keskushalli sekä voimistelusalit muodostavat koulurakennuksessa jatkumon. Sisäänkäynnin yllä on korkea kaksikerroksinen osa, jonne sijoitettiin alun perin voimakasta päivänvaloa vaativia tiloja. Koulua laajennettiin kahdesti, vuosina 1966 ja 1972. Kun Kiveriön yläaste ja lukio lakkautettiin 1997, koulurakennus siirtyi Päijät-Hämeen koulutus konsernin omistukseen. Sen sisätiloja muutettiin laajasti, jotta rakennus saatiin sopeutumaan lähinnä toimistokäyttöön. Koulurakennuksen luonne tilajakoineen on kuitenkin säilynyt jokseenkin hyvin, samoin kuin sen alkuperäinen paikka urheilukentän vieressä. Myös avoin piha-alue tukee rakennuksen kouluidentiteettiä tärkeällä tavalla. Vuonna 2013 koulu muutettiin jälleen opetuskäyttöön, kun Lahden kristillinen koulu muutti tiloihin.

Kiveriö

Purokadun muuntamo

Purokatu, 15200 Lahti

Valmistumisvuosi: 1950–1959

Suunnittelija: Ei tiedossa

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Rapattu ja vihreäksi maalattu muuntamo on todennäköisesti 1950-luvulta.

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kiveriö

Taiteilija Kosti Ahosen koti ja ateljee

Mäyränkatu 1, 15200 Lahti

Valmistumisvuosi: 1956

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

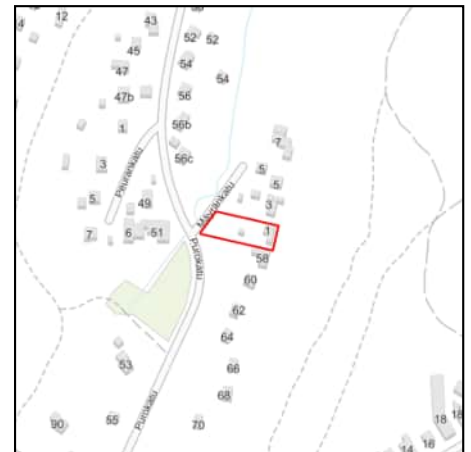
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Kosti Ahonen (1920–2003) oli lahtelainen taidemaalari ja veistäjä, jonka originelli taide on näkyvillä kaikkialla hänen 1950-luvun perinteisessä asevelitalossaan. Taide täyttää suuren pihan ja kodin jokaisen sopen. Ahonen veisti kotinsa huonekalut ja maalasi ne vahvoin mehevin väreihin. Liisa ja Reijo Joronen hankkivat talon omistukseensa 2000-luvun alussa. He luovuttivat talon Ahosen kuoleman jälkeen taiteilija-ateljeeksi, jossa Lahden taideinstituutin opiskelijoita voi asua vuodesta kahteen vuoteen puutarhanhoitoa vastaan. Talon ensimmäiset vieraat Riikka Mäkinen ja Sami Uotila kunnostivat talon. Anu-Riikka Leppänen laati Lahden ammattikorkeakoulun opinnäytetyönään puutarha- ja veistospihasuunnitelman.

Kivimaa

Kivimaan koulu

Lahdenkatu 62, 15210 Lahti

Valmistumisvuosi: 1948

Suunnittelija: Irma Kolsi, Valter Karisalo

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: 2018 Laajennus

Kivimaan koulu on piirretty kaupungin omana työnä, suunnittelijana arkkitehti Irma Kolsi vuonna 1947. Koulu valmistui 1948. Koulurakennus on kaksiosainen: siinä on korkeampi juhlasali- ja ruokalaosa ja matalampi luokkasiipi. Se on tyyppinen aikansa edustaja, keltaiseksi rapattu ja inhimillisesti mitoitettu. Taiteilija Michael Schilkin teki koulun kadunpuoleiseen julkisivuun keramiikkareliefin vuonna 1948. Perheaiheinen teos kuvaa sekini oivallisesti syntyaikaansa, jälleenrakennuskauden toivoa. Koulua on laajennettu vuonna 1972 kaupunginarkkitehti Valter Karisalon suunnitelmien pohjalta. Samassa yhteydessä vanha koulu peruskorjattiin. Koulua on laajennettu myös vuonna 1996. Vuonna 1972 ja 1996 valmistuneet laajennusosat purettiin vuonna 2018. Uusi laajennusosa valmistui vuonna 2021 ja vanhan osan sekä urheilukentän alueen peruskorjaus valmistuivat vuonna 2023. Uudisrakennuksen kivirappaus ja keraamiset pinnat istuvat väriykseltään ja hengeltään vanhan koulurakennuksen viereen.

Kilpiäinen

Vaskirannankadun huvilat

Vaskirannankatu 15, 15240 Lahti

Valmistumisvuosi: 1890–1909

Suunnittelija: Ei tiedossa

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Tuomiston tilan hirsinen päärakennus on asiakirjojen mukaan 1800- ja 1900-luvun vaihteesta. Hirsisauna on ilmeisesti samalta ajalta. Tila oli vuosisadan alkupuolella muun muassa Vesijärven asemapäällikkö ja liikemies G. V. Söderströmin omistuksessa ja sittemmin hänellä myös vuokralla. Tila siirtyi 1909 metsähallituksen haltuun, jolta sen osti Lahden kaupunki 1929. Seuraavana kesänä huvilaan perustettiin kesäsiirtola, joka toimi vuoteen 1973 saakka. Sota-aikana huvilassa toimi myös koulu. Vuonna 1985 kaupunki vuokrasi rakennuksen Lahden Rintamamiesveteraanit ry:lle, jonka kesämajana se nyt on. Huvila, sauna, kaivo ja pihamiljöö edustavat Vesijärven vanhaa kesämökkikulttuuria. Niiden ominaispiirteitä on syytä vaalia

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kilpiäinen

Enonsaari

Enonsaari, 15270 Lahti

Valmistumisvuosi: 1910–1929

Suunnittelija: Uno Alanco

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Vesijärven Enonsaaresta tuli kaupunkilaisten kesänviettopaikka 1900-luvun alussa. Saaren eteläosaan syntyi lahtelaisittain ainutlaatuinen huvilamiljö, jota ympäröi monimuotoinen luonto. Saarella on useita huviloita sekä pieni mökkikylä. Siesta-nimisen huvilan on rakennuttanut kauppias Knjäseff 1917 - 1918. Lahden kaupunki osti sen vuonna 1951, ja sen jälkeen se on ollut kaupunkilaisten virkistyskäytössä. Tuulensuun huvilan on tietävästi rakennuttanut kauppias Nestor Jalonen vuonna 1930. Se on vuodesta 1957 kuulunut Lahden kaupungille. Enonlahti on rakennettu ennen vuotta 1920. Lahden Työväentalo Oy osti huvilan vuonna 1928. Se on ollut vuosikymmeniä Osakkeen rantana tunnettu työväen kesänviettopaikka. Huvilaan on pystytetty sen tyyliin sopimaton kuisti-parvekerakennelma. Valorannan huvila eli Rauhala sijaitsee korkealla kallion rinteessä. Se on rakennettu vuosien 1910 ja 1913 välillä. Suunnittelija saattaa olla rakennusmestari Karl Forstadius, joka oli yksi huvilatontin omistajista. Vuodesta 1913 huvilan omisti K. Mynttinen. Hän myi sen 1915 Hanna ja Hjalmar Sarlinille, jotka olivat ravintoloitsijoita. He pitivät huvilalla kesäravintolaa, jonka vieressä oli vesikelkkarata Vesijärveen. Huvilan erityispiirre ovat ikkunoiden kaunis ruutujako ja pieni torni. Rakennustaiteellisesti arvokkain ja ehjin kokonaisuus on Enonkärki eli Angervola, jonka lahtelainen arkkitehti Uno Alanco suunnitteli pankinjohtaja Angervolle vuonna 1909. Se edustaa jälkijugendia. Päärakennuksen lisäksi pihapiiriin kuuluu rantasauna ja uimahuone, jotka ovat niin ikään Alancon 1909 suunnittelemat. Huvila on poikkeuksellisesti rakennettu pystyhirsistä. Sen kiinteä sisustus on myös erittäin hyvin säilynyt. Rakennukset korjattiin entistään 1970-luvun lopussa.

Pesäkallio

Pesäkallion tanssilava

Hepolammintie 41, 15230 Lahti

Valmistumisvuosi: 1969

Suunnittelija: Jaakko Aalto

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyypillisuus
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Pesäkallion tanssilava on rakennettu vuonna 1969 rakennusmestari Jaakko Aallon piirustusten mukaan. Perimätieto kertoo, että lavan esikuvana on ollut Helsingin kuuluisa Pavi. Lava jatkoi Kivistönmäellä sijainneen Sointulan tanssilavan toimintaa. Pesäkallion rakennuttajana oli Suomen kommunistisen puolueen Lahden piirijärjestö, ja lava pystytettiin talkoilla. Ensimmäiset tanssit pidettiin kesällä 1970, mutta toiminta loppui jo seuraavana vuonna, ja lava palveli aina vuoteen 1984 huonekaluvarastona. Sen jälkeen tansseja on pidetty joko ympärivuotisesti tai satunnaisemmin. Vuonna 1992 lavaa laajennettiin viisi metriä pohjoiseen. Joitakin sisäisiä muutoksia on myös tehty. Rakennus on arvokas sekä kulttuurihistoriallisesti että harvinaisena rakennustyypinä.

Kytölä

Taiteilija Tuomo Lukkarin ateljeetalo

Makarantie 7, 15230 Lahti

Valmistumisvuosi: 1963

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Taidemaalari Tuomo Lukkarin ja hänen perheensä omakotitalo valmistui Makarantielle vuonna 1963. Sen yhteyteen rakennettiin myös ateljee, joka kuitenkin tärpätinhajuineen osoittautui epämukavaksi asuintilojen yhteydessä. 1960- ja 1970-luvun vaihteessa rakennusmestari Osmo Leppä suunnitteli erillisen ateljeen, johon käytettiin tontin jäljellä oleva rakennusoikeus. Tilat piti rakentaa kahteen kerrokseen, jotta ateljee saatiin sopuisasti mahtumaan paikalle. Alhaalla on varasto, toisessa kerroksessa työtila. Tavoitteena oli aikanaan mahdollisimman yksinkertainen, valoisa ja lämmin tila, jossa olisi vähäisistä neliöistä huolimatta runsaasti tilantuntua. Ateljeessa on suuret kattoikkunat, ja pohjoinen seinä on lasia. Valo on maalaamiselle ja myös valokuvaamiselle ihanteellinen.

Kytölä

Kudekatu 3

Kudekatu 3, 15230 Lahti

Valmistumisvuosi: 1930–1939

Suunnittelija: Ei tiedossa

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: -

Kiiläisvuorenpuiston etelärinteen alaosaan sijaitseva vuonna 1933 valmistunut päärakennus ja siihen liittyvät talousrakennukset vuosilta 1934 ja 1938 muodostavat idyllisen kokonaisuuden. Satulakattoinen, puolitoistakerroksinen pientalo on uudistamisista huolimatta säilyttänyt ominaispiirteensä. Hirsiset, punamullalla maalatut talousrakennukset ovat säilyneet pitkälti alkuperäisessä asussaan. Takana kohoava Kiiläistenvuori ja sen jykevät männyt luovat kauniin taustan pihapiirille.

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kytölä

Savontie 209

Savontie 209, 15230 Lahti

Valmistumisvuosi: Ei tiedossa

Suunnittelija: Ei tiedossa

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: -

Alasenjärven länsirannalle sijoittuva hirsirakenteinen rantasauna.

Arvotuskriteerit

Historiallinen, yhteiskunnallinen

Rakennushistoriallinen

Ympäristöllinen, maisemallinen

Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus

Historiallinen tyyppisyys

Edustavuus

Alkuperäisyys

Historiallinen todistusvoimaisuus

Historiallinen kerroksisuus

Viuha

Villa Niemenmaa

Salalammintie 26, 15230 Lahti

Valmistumisvuosi: 1986

Suunnittelija: Markku Uronen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Villa Niemenmaa sijaitsee Salalammin rannalla luonnonkauniissa ympäristössä. Sen on suunnitellut rakennusarkkitehti Markku Uronen vuonna 1985. Rakennus valmistui seuraavana vuonna. Rannassa on myös vuonna 1965 pystytetty sauna. Talo on moderni huvila, joka on sopeutettu avaraan rantamaisemaan matalana ja vaaleana. Rakennusta on korjattu 1999 - 2000 muuttamatta sen ulkoarkkitehtuuria. Talo on edustava esimerkki nykyaikaisesta huvila-arkkitehtuurista. Sen alkuperäisilmettä kannattaa vaalia.

Viuha

Kesäniemi

Hakaportintie 42, 15320 Lahti

Valmistumisvuosi: 1900

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: 2017 Käyttötarkoituksen muutos

Kesäniemen huvila on alunperin rakennettu Kannaksella vuonna 1900. Johtaja Helmi Vuorelma siirretti tämän venäläisen ortodoksipapin huvilan Alasenjärven rannalle 1929. Tuolloin huvilaa laajennettiin hieman. Myös sauna on tuolta ajalta. On mahdollista, että rakennuksen pitsikoristelu lisättiin siihen siirron jälkeen. Vuonna 1932 Vuorelmat myivät huvilan Margit Borgille; joka tunnettiin myöhemmin kansanedustaja Margit Borg-Sundmanina. Huvila on edelleen hänen suvullaan. Rakennus on pyöröhirsinen, tyyppinen kannakselainen pitsihuvila. Se on säilynyt ulkoa hyvin lukuun ottamatta ikkunamuutoksia. Huvila on ollut punamullattu ainakin siirtovaiheestaan lähtien. Sisältä talo on modernisoitu. Huvilan alkuperäistyyliä kannattaa vaalia. Huvilatontista on nyttemmin erotettu osa, jolla sijaitsee arkkitehti Elsi Borgin piirtämä ja Margit Borg-Sundmanin rakennuttama ja osin itse rakentamakin saunamökki, Kivinenä. Mökin väritystä on ollut laatimassa joukko Borgin sukua ja suomalaisen kulttuurin tunnettuja nimiä, muun muassa oopperalaulaja Kim Borg. Mökki sisustuksineen on säilynyt Borg-Sundmanin aikaisessa kunnossa, ja sen alkuperäisarvoja on syytä edelleenkin vaalia.

Kunnas

Mäntymäki

Pysäkkikatu 11, 15340 Lahti

Valmistumisvuosi: 1947

Suunnittelija: Albin Kyöstilä, Tauno Niemioja

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Rakennusmestari Albin Kyöstilä rakensi ja todennäköisesti myös suunnitteli vuonna 1947 omaan käyttöönsä omakotitalon Nastolan Mäntymäelle. Lahden kaupunki osti kiinteistön myöhemmin ja osoitti sen lastenkodin käyttöön. Mäntymäki tuli osaksi Lahtea vuonna 1956. Pelastakaa Lapset ry:n Mäntymäen lastenkoti perustettiin vuonna 1962. Arkkitehti Tauno Niemioja piirsi vuonna 1961 omakotitaloon siipi rakennuksen, johon sijoitettiin lastenhuoneet. Alkuperäinen omakotitalo säilyi tuolloin lähes entisellään. Vuonna 1985 tehtiin korjauksia siipirakennuksessa, ja vuonna 1998 omakotitalon ikkunat uusittiin. Omakotitalo sisustettiin alunperin sangen korkeatasoisesti. Tästä sisustuksesta on edelleen jäljellä muun muassa koristeelliset kattoristikot. Sen sijaan esimerkiksi kaakeliuuni ja komeat tammiovet ovat hävinneet. Rakennus on kulttuurihistoriallisesti arvokas. Sen alkuperäisiä suunnitteluperiaatteita kannattaa vaalia.

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kunnas

Kunnaksen kansakoulu

Opinkatu 4, 15340 Lahti

Valmistumisvuosi: 1952

Suunnittelija: Tauno Niemioja

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Kunnaksen koulu valmistui vuonna 1952. Sen suunnitteli lahtelainen arkkitehti Tauno Niemioja. Koulu liitettiin Nastolasta Lahden kaupunkiin vuonna 1956. Koulurakennus koostuu erillisistä osista, joihin toiminnot on eriytetty. Keskiosa on kolmikerroksinen ja molemmat päädyt kaksikerroksiset. Jälleenrakennuskauden arkkitehtuurin tunnusmerkkeinä rakennuksessa on vielä joitakin koristeellisia yksityiskohtia, kuten parvekkeiden kaiteet. Ajalle tyyppisiä ratkaisuja ovat myös punainen tiilikate ja keltainen ulkorappaus. Vuonna 1987 kaupungin taloussuunnitteluosasto piirsi koululle laajennuksen. Sen keskiosaa levennettiin alkuperäisarkkitehtuurin hengessä. Samalla toteutettiin joitakin sisäisiä muutoksia. Koulun käytävissä on runsaasti Tauno Niemiojan suunnittelemaa lattiakuviointeja, jotka on toteutettu mosaiikkibetonista.

Kunnas

Kuusela

Heikinpellontie 42, 15340 Lahti

Valmistumisvuosi: 1914

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
Alkuperäisyys
Historiallinen todistusvoimaisuus
Historiallinen kerroksisuus

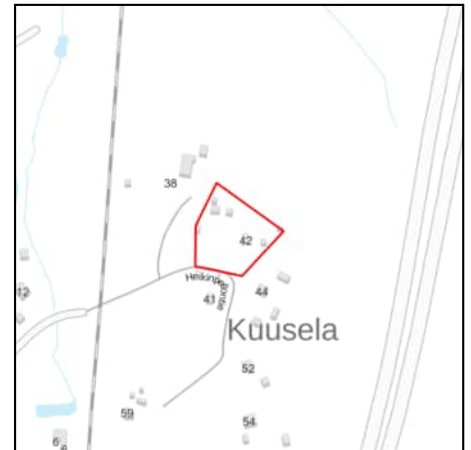
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Komealla mäellä seisovan Kuuselan talon rakensi Seestan kartanon muonamies Ilmari Kuusela 1914. Muut pihapiirin alkuperäiset rakennukset on jo purettu ja korvattu uusilla: navetta rakennettiin 1940- ja 1950-luvun vaihteessa ja sauna 1970-luvulla. Tontilla kasvaa lisäksi kolme harvinaisen kookasta ja tiheää kuusta, jotka on istutettu 1910-luvulla. Pihapiiriä on syytä vaalia sen olemassa olevista lähtökohdista käsin.

Kunnas

Suoniitynkatu 7

Suoniitynkatu 7, 15340 Lahti

Valmistumisvuosi: 1927

Suunnittelija: Ei tiedossa

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: -

Vuonna 1927 valmistunut omakotitalo sijaitsee Suoniitynpuiston itärinteessä. Lautaverhoillun ja mansardikattoisen rakennuksen sisääntulokatos on todennäköisesti lisätty myöhemmin. Pihapiiriin kuuluu myös vanhoja talousrakennuksia.

Arvotuskriteerit

Historiallinen, yhteiskunnallinen

Rakennushistoriallinen

Ympäristöllinen, maisemallinen

Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus

x Historiallinen tyyppisyys

Edustavuus

Alkuperäisyys

Historiallinen todistusvoimaisuus

Historiallinen kerroksisuus

Ahtiala

Ahtialan ala-aste ja yläaste

Onkipojankatu 4, 15320 Lahti

Valmistumisvuosi: 1992

Suunnittelija: Reijo Salo, Heikki Vuorelma, Eila Palojärvi

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: 2015 Laajennus

Ahtialan ala-asteen suunnitelmat ovat vuosilta 1992–1994. Ne on allekirjoittanut Arkkitehtitoimisto Vuorelma & Salon arkkitehti Reijo Salo. Yläaste suunniteltiin 2001 samassa arkkitehtitoimistossa, pääsuunnittelijana arkkitehti Heikki Vuorelma. Ameebomainen kokonaisuus, vinot räystäät ja värikkäät korosteet ovat leimallisia ala-asterakennukselle, yläaste on selvästi hillitympi ja pidättyvämpi. Ala-aste on suunniteltu pienille lapsille: ensin sukellaan pienelle turvalliselle pihalle. Siitä päästään keskusaulaan ja suoraan avoimeen ruokalatalaan. Aulasta tilat jakaantuvat kirjastoon ja kahteen erilliseen oppitilaryhmään. Tilasarjat ovat pienimuotoisia ja lapsen mittakaavaan sovitettuja. Kaksikerroksinen yläasterakennus sijaitsee ala-asteen pohjoispuolella. Se perustuu yksinkertaiselle keskikäytäväratkaisulle. Käytävä laajenee saapumissuunnassa puolipyöreäksi, osin lasiseinäiseksi kirjastoksi, joka on suunnattu viereiselle kevyenliikenteenväylälle. Sisätilat avautuvat ulos yhteisön keskeiselle raitille. Lahden kaupungin puisto-osaston suunnitteluhortonomi Eila Palojärvi laati koulujen ympärille vihersuunnitelman, joka käsittää muun muassa opetusviljelyalueita. Koulut edustavat uudenlaista, ympäristön havainnointiin innostavaa ja interaktiivista kouluarkkitehtuuria. Vaikka Ahtialan koulu ei liity fyysisesti alueen sosiaali- ja terveysvirastoon ja seurakuntakeskukseen, sillä on runsaasti yhtäläisyyksiä niihin arkkitehtonisen ilmeensä kautta. Ne muodostavat rakennustaiteellisesti yhtenäisen kokonaisuuden.

Ahtiala

Ahtialan työväentalo

Arvonkatu 14, 15320 Lahti

Valmistumisvuosi: 1965

Suunnittelija: Juhani Antonoff

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kultuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Ahtialan vuonna 1908 valmistunut ensimmäinen työväentalo purettiin huonokuntoisena vuonna 1963. Samalle paikalle valmistui kaksi vuotta myöhemmin uusi talo, jonka suunnittelivat yhdistyksen toimihenkilöt. Arkkitehti Juhani Antonoff avusti heitä julkisivujen muokkaamisessa. Työväentalossa on lähes 200 neliömetrin juhlasali näyttämöineen, ravintola ja halli sekä kellarikerroksessa voimistelusalit ja sauna. Yläkerrassa on kokoushuoneita ja vahtimestarin asunto. Talo edustaa 1950-luvun yksinkertaista rapattua rakennustyyppiä, joka on tuttu muun muassa sodanjälkeisestä koulurakentamisesta. Työväentalon arvo perustuu sen yhteisörakennusluonteeseen ja rakennustyyppin harvinaisuuteen. Rakennuksella on myös merkitystä ympäristönsä kiintopisteinä. Arkkitehti Juhani Antonoffin elämäntyö – josta merkittävä osuus sijaitsee entisessä Sverdlovskissa, nykyisessä Jekaterinburgissa – ansaitsee niin ikään tulla huomatuksi.

Ahtiala

Moisalankatu 2

Moisalankatu 2, 15320 Lahti**Valmistumisvuosi: 1915****Suunnittelija: Ei tiedossa****Arvotuskriteerit**

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: -

Sipura on Seestan kartanon säteri, jonka historia ulottuu 1600-luvulle. Vuonna 1945 tila lohkottiin Seestan kartanon maista karjalaisen perheen (Moisander) asutustilaksi ja 1949 siihen yhdistettiin naapuritila, joka sai nimekseen Moisala. Kaupunki osti Sipuran ja Moisan tilat vuonna 1966, jonka jälkeen Moisan päärakennusta on käytetty mm. alkoholistien hoitokotina ja lasten kesäsiirtolana sekä 1990-luvulla seurakunnan päiväkerhona. Rakennus myytiin huutokaupassa 2000-luvun alussa kunnostettavaksi omakotitaloksi. Rakennusarkkitehti Asko Eerola suunnitteli muutoksen vuonna 2002. Puolitoistakerroksinen hirsisen päärakennuksen lisäksi pihapiirissä on myös vuonna 2010 valmistunut talousrakennus.

Myllypohja

Myllypohjan kansakoulu

Vanha Ahtialantie 93, 15300 Lahti

Valmistumisvuosi: 1956

Suunnittelija: Tauno Niemioja, Heikki Sipponen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: -

Lahtelainen arkkitehti Tauno Niemioja suunnitteli Myllypohjan koulun vuonna 1956. Valmistuttuaan 1956 koulu liitettiin Nastolasta Lahden kaupunkiin. Rakennus koostuu kahdesta osasta, joista toisessa on lähinnä opetustiloja ja toisessa voimistelusalja ja näyttämö sekä ruokala. Tähän osaan oli sijoitettu myös pieni sivukirjasto. Koulu on tyyppinen 1950-luvun tasapainoisesti sommiteltu rakennus keltaisine rappauksineen, punaisine tiilikatteineen ja liuskekiiviportaineen. Pihapiiriin rakennettiin samaan aikaan myös kolme opettajien asuintaloa. Ne ovat puolitoistakerroksisia rapattuja omakotitaloja, joissa on pieniä kauniita detaljeja esimerkiksi parvekkeiden kaiteissa. Vuonna 1987 rakennusarkkitehti Heikki Sipponen suunnitteli koulurakennuksen laajennuksen ja peruskorjauksen alkuperäisarkkitehtuurin hengessä. 1980-luvun laajennus on purettu vuonna 2024, ja alueella on aloitettu monitoimitalon rakennustyöt. Koulua jatkettiin vajaat 30 metriä kaakkoon. Koulun ja asuinrakennusten alkuperäispiirteet ovat vaalimisen arvoisia.

Myllypohja

Mutkapolun pientalot

Mutkapolku, 15300 Lahti

Valmistumisvuosi: 1950–1959

Suunnittelija: Ei tiedossa

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: -

Mutkapolun pientaloalue junaradan ja Vanhan Ahtialantien välissä silloisessa Nastolassa rakentui pääosin 1940-luvun lopulla ja 1950-luvulla. Myllypohja liitettiin Nastolasta Lahteen vuonna 1956. Alue rakentui ilman asemakaavaa ja verrattain niukalla ohjauksella. Yhtenäisyyttä alueelle toi valtion tuella toteutettu ja siten tiukemmin ohjattu tyyppitalorakentaminen. Rakennukset ovat pääosin puolitoistakerroksisia, satulakattoisia jälleenrakennuskauden pientaloja. Rakennuksia yhdistää vaalea julkisivuväri. Muut yksityiskohdat, kuten katemateriaali ja ikkunamuodot, vaihtelevat. Rakennukset on sijoitettu väljästi maastonmuotoja mukaillen kapean, sorapäälysteisen Mutkapolun varrelle. Useilla tonteilla on talousrakennuksia jäljellä, joiden sijainti tonteilla vaihtelee. Alue muodostaa eheän kokonaisuuden, jonka ominaispiirteitä ovat alueen väljyys, rehevä kasvillisuus, kapea katualue ja rakennusten jälleenrakennusajan tyyppi- ja materiaali-eritykset.

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppillisuus
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Möysä

Lahden Maamieskäsityökoulu

Ahtialantie 9, 15150 Lahti

Valmistumisvuosi: 1917

Suunnittelija: Oiva Kolsi, Valter Karisalo

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: -

Aiemmin paloasemana toiminut, alkujaan Lahden Paita- ja esiliinatehtaan tuotantorakennuksena toiminut rakennus on nykyisin asuinkäytössä. Tämä jo kauppalakaudella toimintansa pienestä kotikutamosta aloittanut yritys laajensi toimitilojaan Möysään uuteen tehtaaseen vuonna 1927.

Rakennuksen suunnittelijaa ei tiedetä. Rakennus oli vuodesta 1932 Kesko Oy:n paitatehtaan tuotantotiloina, mutta vuonna 1958 kaupunginarkkitehti Valter Karisalo teki muutospirustukset paloasemaa varten. Sementtitiilistä rakennettu basilikamallinen rakennus säilyi ulkoasultaan suhteellisen muuttumattomana. Aseman itäpäätyyn pystytettiin kuivaustorni. Palokunta muutti uudistiloihin 1959. Rakennus on kulttuurihistoriallisesti arvokas, ja sen arkkitehtuuria on syytä vaalia. Lahden Maamieskäsityökoulu, myöhemmin mieskotiteollisuusopisto, perustettiin 1899. Vuonna 1927 se sai uudistilat Möysästä, kun lahtelaisen rakennusmestarin Oiva Kolsin 1925 suunnittelema koulurakennus valmistui. Koulu lakkautettiin 1954.

Seuraavana vuonna kaupunginarkkitehti Valter Karisalo laati rakennukselle muutospirustukset museota varten. Julkisivut säilytettiin lähes ennallaan. Kaksikerroksinen sementtitiilinen rakennus siirrettiin museon käyttöön 1956. Aluksi se toimi näyttelytiloina ja myöhemmin varastokäytössä. Nykyisin rakennus on asuinkäytössä. Rakennus on kulttuurihistoriallisesti arvokas, ja sen arkkitehtuuria on syytä vaalia.

Möysä

Huhmarannan lastenkoti

Huhmarannankatu 3, 15150 Lahti

Valmistumisvuosi: 1919**Suunnittelija: Ei tiedossa****Arvotuskriteerit**

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Lahden Hyväntekeväisyysyhdistys perusti vuonna 1911 lastenkodin Mytjäksiin. Koti siirtyi vuonna 1920 kaupungin haltuun. Kun Mytjäreiden kiinteistöistä jouduttiin luopumaan, lastensuojelulautakunta löysi Joutjärven rannalta huvilan, johon lastenkoti muutti vuonna 1927. Huhmarannan tilalla oli vuonna 1919 rakennettu jugendtyylinen huvila, toinen vanhempi asuinrakennus, hirsisauna ja kaksi talousrakennusta. Ympäriällä oli runsaat kasvi- ja puutarhat. Huvila oli aikaisemmin kuulunut muun muassa Lahden Sahan johtajalle Martin Andersenille. Huvila on kaksikerroksinen, järven puolelta kolmikerroksinen. Yksinkertaisella aumakattoisella hahmollaan se viittaa jo klassismiin, mutta koristeet ovat jugendia. Vuonna 1958 valmistui huvilan ja toisen asuinrakennuksen väliin kaksikerroksinen rapattu lisärakennus, jonka suunnitteli kaupunginarkkitehti Valter Karisalo. Vanhat rakennukset peruskorjattiin. Viimeinen korjaus tehtiin 1989, ja seuraavana vuonna kunnostettiin vanha sauna. Lastenkodin toiminta rakennuksessa loppui vuonna 2017. Vanhojen huviloiden alkuperäisarkkitehtuuria ja myös niiden sisustuksessa säilyneitä yksityiskohtia on syytä vaalia.

Möysä

Joutjärven kirkko

Karoliinankuja 2, 15170 Lahti

Valmistumisvuosi: 1962

Suunnittelija: Unto Ojonen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kultuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Lahtelainen arkkitehti Unto Ojonen suunnitteli Joutjärven kirkon 1960–1961. Kirkko valmistui 1962. Rakennuksen muoto noudattaa keskiaikaisten kirkkoratkaisuihin 1940- ja 1950-luvulla. Jyrkkäkattoinen ja pitkälappeinen rakennusmuoto oli muutenkin hyvin läheinen Ojoselle. Joutjärven kirkon ohella myös kaikki hänen eri puolille Suomea suunnitteleman viisi siunauskappelia perustuvat samaan teemaan tai sen muunnelmaan. Rakennuksen monumentaalisuutta korostaa sen edessä oleva leveä portaikko, joka nostaa kirkon ympäristöään ylemmäksi ja tarjoaa toisaalta tilaa kirkon viereen taitavasti sijoitetulle laajalle, matalalle siipirakennukselle. Ilmava, kirkon muotokieltä varioiva kellotorni seisoo siipiosan päällä. Julkisivumateriaalina on keltatiili, sokkeleissa Nilsin vaalea liuskekivi, ristikuviodussa päätykolmiossa puhtaaksi valettu betoni ja katossa kupari. Samat materiaalit on valittu myös kirkkosaliin. Sitä leimaavat katedraalimainen avaruus, katon voimakas suojaava muoto ja valo. Altтари on sävytetty purppuraan kääntyvään siniseen. Alun perin kirkon valaisimina oli jalkalamppuja, jotka antoivat tilaa pyhäkön perusrakenteelle. Perinteinen lahtelainen puusepäntaito näkyy penkkien hioutuissa muodoissa. Kirkon sisustuksesta vastasi sisustusarkkitehti Olavi Lieto. Erik Bryggmanin Turun Ylösnousemuskappeli vaikuttaa olleen esikuvana Joutjärven kirkossa. Tästä kertoo muun muassa rakennuksen sisä- ja ulkotilan vuorovaikutuksen korostaminen. Sitä tehostavat myös orimattilalaisen kuvanveistäjän Pentti Papinahon pronssireliefit. Alttariseinällä on Golgata, ja seinän ulkopuolisella osalla Palavin lampuin -niminen teos. Rakennuksessa on seurakuntasali, joka on välittömässä yhteydessä kirkkosaliin. Kirkkoosaan liittyy sen taakse sijoitettu henkilöstön asuinsiipi. Omana aikanaan kokonaisuus edusti modernia toimintakeskusratkaisua. 1990-luvun puolivälissä kirkon interiööriä korjattiin, esimerkiksi valaisimia

vaihdettiin valotehon parantamiseksi. 2000-luvun puolivälin muutoksia olivat muun muassa kirkon eteisestä erotettu lastentila ja salin penkkien päällystykset. Muutokset ovat ristiriidassa rakennuksen arkkitehtonisten arvojen kanssa. Kirkon arkkitehtuurissa on syytä vaalia huolella valittuja materiaaleja ja hiottuja yksityiskohtia sekä aikakauden henkeä.

Möysä

T.J. Kumpulaisen Puusepänliike

Heinolan Vanhatie 25, 15170 Lahti

Valmistumisvuosi: 1941

Suunnittelija: Ei tiedossa

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: 2010 Uudestaan rakentamiseen verrattava muutos

T.J. Kumpulaisen Puusepänliike perustettiin 1935. Tuona vuonna Lahdessa toimi kaikkiaan 16 puusepäntehdasta. Puusepänliike toimi aluksi Kumpulaisen perheen omakotitalossa, mutta vuonna 1941 rakennettiin puolitoistakerroksinen punatiilinen tehdas omakotitalon viereen. Vuonna 1954 tehdasrakennusta jatkettiin Heinolan Vanhantien suuntaisesti neljäkerroksisella punatiilisellä osalla lahtelaisen arkkitehdin Tauno Niemiojan piirustuksin. Hän suunnitteli laajennukset myös vuosina 1965 ja 1968. Kummallakin kerralla tehdasta jatkettiin edellisen osan kaakkoispuolelle. Julkisivumateriaalina oli punatiili. Tehdasrakennusta on sittemmin laajennettu useaan otteeseen. Kumpulaisen tehtaan punatiiliosat ovat vaalimisen arvoisia osana lahtelaisen puusepänteollisuuden historiaa.

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Järvenpää

Merivaara

Puustellintie 2, 15150 Lahti

Valmistumisvuosi: 1939

Suunnittelija: Vilho Rekola, Urho Kaiponen, Veikko Toivola, Erkki Karjalainen, Antti Blåfield

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: -

Putkiteos Oy, josta myöhemmin tuli Joutjärvi Oy, Jovi Oy, Merivaara Oy ja Instrumentarium, perustettiin vuonna 1938. Vuotta myöhemmin yritys hankki Joutjärven itäpohjukasta vanhan Ämmälän tilan, ja sinne rakennettiin muun muassa sairaalalakalusteita ja lastenvaunuja tuottava teollisuuslaitos. Tehtaan ensimmäisen vaiheen suunnitteli vuonna 1939 lahtelainen insinööri Vilho Rekola, yksi tehtaan perustajista ja omistajista. Rakennus käsitti tuolloin tiillisen tehdasosan sekä puurakenteisen varaston, jotka olivat yhteydessä toisiinsa sillan välityksellä. Tehdas oli kaksi- ja lounaispäädytään kolmikerroksinen. Tehdasrakennuksen jatkoksi sen koillispuolelle pystytettiin vuonna 1945 insinööri Urho Kaiposen suunnittelema lisärakennus sekä erityisen komeasti muotoiltu kattilahuone. Koko tehdas korotettiin nelikerroksiseksi. Seuraavana vuonna lahtelainen rakennusmestari Veikko Toivola suunnitteli tehtaan kaakkoispäättyyn kerroksen käsittävän korotuksen. Sisäisiä muutoksia on prosessin ja tuotteiden muuttuessa tehty runsaasti samoin kuin eri kokoisia varastorakennuksia. Vuonna 1975 toteutettiin suuri laajennus vanhan tehtaan kaakkoispuolelle. Uuden betonisen tehtaan piirsivät lahtelaiset suunnittelijat, rakennusarkkitehdit Erkki Karjalainen ja Antti Blåfield. Putkiteos Oy:n 1930- ja 1940-luvulla rakentuneet punatiiliolosat ovat rakennustaiteellisesti ja kulttuurihistoriallisesti merkittävät, ja niiden alkuperäisarkkitehtuuria on syytä vaalia.

Järvenpää

Matkainmäen talo

Pekantie 33, 15150 Lahti

Valmistumisvuosi: 1932

Suunnittelija: Paavo Aarti

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

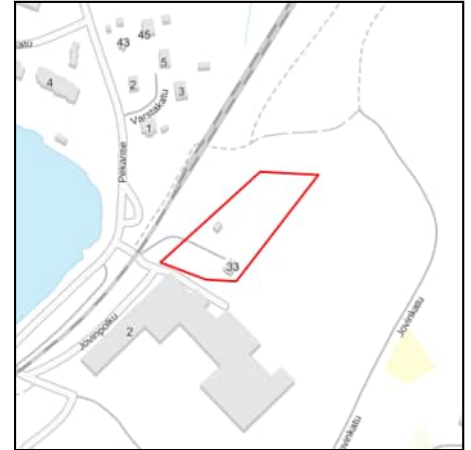
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: -

Matkainmäen talon on todennäköisesti suunnitellut lahtelainen rakennusmestari Paavo Aarti vuonna 1932. Se rakennettiin Aartin sisarille. Talo sijaitsi Matkaimen tilalla, joka oli yksi Järvenpään kylän kantatiloista. Rakennus on tehty pystyhirsistä, joiden päällä on ristikko ja rappaus. Osa hirsistä on Matkaimen vanhasta päärakennuksesta. Rakennus hallitsee Joutjärven rannasta nousevaa mäkeä, ja tätä näkymää on korostettu korkeahkolla portaikolla ja pylväiden kannattamalla verannalla, jonka päällä on päätykolmioaiheella koristettu parveke. Ikkunaruudutus ja räystäät ovat klassistiset. Puutarhassa on vanhoja kirsikka-, luumu- ja omenapuita sekä koivuja. Rakennusta alettiin vuonna 2000 peruskorjata osin entistään. Tässä yhteydessä verantaa on hieman laajennettu. Ulkoasu on säilynyt hyvin, mutta sisätiloissa on vuosien kuluessa tehty muutoksia. Rakennuksen ja puutarhan alkuperäisiä ominaispiirteitä kannattaa vaalia.

Kolava

Levon siunauskappeli

Levonkatu, 15150 Lahti

Valmistumisvuosi: 1958

Suunnittelija: Niilo Pulkka, Aili Pulkka

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Levon hautausmaa-alueesta ja siunauskappelista järjestettiin suunnittelukilpailu vuonna 1956. Tavoitteena oli arkkitehtuuriltaan yksinkertainen, hillitty ja maiseman erityisluonnetta – jylhää mäntykangasta – korostava kokonaisuus, joka ratkaisuna olisi nykyaikainen ja toimiva eli sellainen jossa vainajien ja saattoväen liikenne voitiin eriyttää. Kilpailun voitti arkkitehtiylloppilas Matti Itkonen, jonka työn ansiona oli erityisesti omaperäisyys. Kilpailussa toiseksi sijoittuneet helsinkiläiset arkkitehdit Niilo ja Aili Pulkka saivat lopulta suunnitellakseen Levon hautausmaan kappelin. Suunnitelmat valmistuivat 1957, kappeli seuraavana vuonna. Rakennus käsitti alun perin ison ja pienen kappelin omine halleineen sekä omaisten ja vainajien tilat. Vuonna 1968 alkuperäinen arkkitehtitoimisto suunnitteli kappelin itäpuolelle krematorion mukailien rakennuksen vanhaa arkkitehtuuria. Kappeli on sopeutettu maastoon matalana, osittain pulpetti-, osittain tasakattoisena volyyminä. Ainoastaan kolmiosainen kellotorni ja ison kappelin jyrkkä pitkälappeinen, norjalaisella liuskekivellä päällystetty harjakatto nostavat sen profiilia ympäröivässä mäntymetsässä. Liuskekivi muistuttaa keskiaikaisten kirkkojemme paanukatoista, ja samaan aikaan viittaavat myös ison kappelin ulkoseinustan kontraforit, tukijärjestelmät. Luontoon sulautuminen jatkuu ison kappelin ja hallin suurten lasiseinien avautuessa kirkkomaalle. Sisustus on yksinkertainen, rauhallinen ja harras. Koko rakennus on toteutettu korkeatasoisin, äättömin materiaalein kuparipellillä, vaaleilla rappauspinoilla ja luonnonkivillä. Sen alkuperäisarkkitehtuuria on syytä vaalia.

Kerinkallio

Kerintie 35

Kerintie 35, 15500 Lahti

Valmistumisvuosi: 1948

Suunnittelija: Ei tiedossa

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: -

Vuonna 1948 valmistunut myymälärakennus sijaitsee vuosina 1946–1948 rakentuneen Kerinkallion pientaloalueen pohjoiskulmassa. Rakennus on alun perin toiminut osuuskauppana. Kaksikerroksisen rakennuksen yläkerrassa sijaitsi myymälänhoitajan ja lihaosaston hoitajan asunnot ja alakerrassa myymälätiloja. Satulakattoisen rakennuksen kadunpuoleinen julkisivu on jaettu symmetrisiin osiin sisäänkäynteineen ja myymäläikkunoineen. Rakennus edustaa aikakautensa tyyppillistä myymälärakentamista. 1980-luvun loppupuolella rakennus muutettiin leipomoksi ja kahvila-konditoriaksi. Nykyisin rakennuksessa on yritysten toimitiloja.

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Renkomäki

Renkomäen kansakoulu

Orimattilankatu 93, 15680 Lahti

Valmistumisvuosi: 1948

Suunnittelija: Lauri Hanstén, Valter Karisalo

Arvotuskriteerit

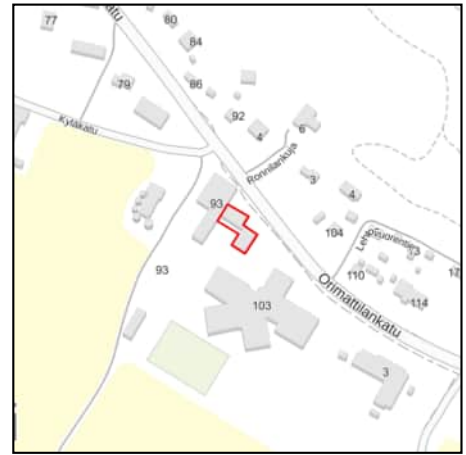
- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyypillisuus
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava
Suojelunlisätieto: Asemakaava
Merkittävät muutokset: -

Renkomäen järjestyksessä toinen koulu rakennettiin 1948. Piirustukset laati kouluhallituksen arkkitehti Lauri Hanstén 1947. Koulu liitettiin Orimattilasta Lahden kaupunkiin vuonna 1956. Koulu on kolmikerroksinen, L:n muotoinen rakennus, joka hallitsee matalaa tienvarsitaajamaa. Sen yksinkertainen, hieman ankara arkkitehtuuri ilmentää aikansa koulusuunnitteluideoita. Rakennusta laajennettiin kookkaalla betonisella siivellä vuonna 1970 kaupunginarkkitehti Valter Karisalon piirustusten mukaan, ja sitä on senkin jälkeen korjattu kaupungin omin suunnittelijavoimin. Uudisrakennus muodostaa melko voimakkaan kontrastin vanhan kanssa, mitä on syytä mahdollisissa uusissa muutoksissa välttää. 04/2024 Aluerajausta on supistettu käsittämään ainoastaan koulun vanha osa. Vanhan kansakoulun kaakkoispuolelle valmistui vuonna 2023 uusi monitoimitalo.

Renkomäki

Näkkimistöntien muuntaja

Näkkimistöentie, 15680 Lahti

Valmistumisvuosi: 1950

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
Historiallinen tyypillisuus
Edustavuus
- x Alkuperäisyys
Historiallinen todistusvoimaisuus
Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava
Suojelunlisätieto: Asemakaava
Merkittävät muutokset: -

Muuntaja on rakennettu vuonna 1950. Se on Lahdessa katoamassa olevaa tyyppiä, joka edelsi suoraviivaista funktionalistista tiilimuuntajaa. Muuntaja on merkittävä maisematekijä peltoaukean reunassa.

Laune

Patomäen kartano

Talonpojankatu 10, 15700 Lahti

Valmistumisvuosi: 1900–1909

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: -

Patomäen kartanona tunnettu talo rakennettiin 1900-luvun alussa. Sen suunnittelijaa ei tiedetä. Rakennus on Lahdessa harvinainen puujugendin edustaja. Tyyli ilmenee muun muassa persoonallisesti muotoilluissa ullakon ikkunoissa, jotka koristavat polkkipäätyjä. Kuistin pylvääät ovat niin ikään taiten muotoillut. Taloon kuuluu ulkorakennus, joka on osin yli satavuotias. Lisäksi pihapiiriin kuuluu runsaasti vanhoja puita ja pihakasveja, kuusiaita sekä Isännänkatua reunustava koivukuja. Päärakennus on sangen hyvin säilynyt. Se on rakennustaiteellisesti arvokas. Sen tunnusomaisia piirteitä kuten koko pihapiiriä on syytä vaalia.

Laune

Salinkallion yhteiskoulu

Salinmäentie 1, 15700 Lahti

Valmistumisvuosi: 1958

Suunnittelija: Väinö Vuorinen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

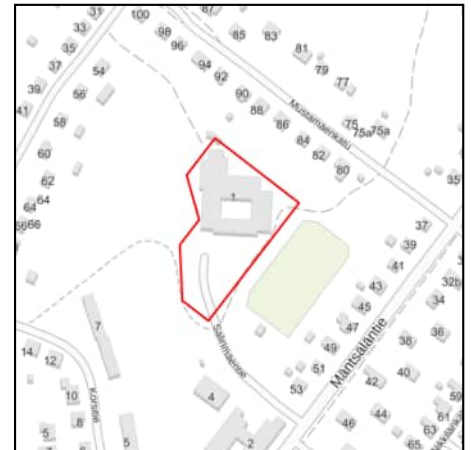
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: 2012 Julkisivutoimenpide

Salinkallion koulu on alun perin ollut Lahdenpohjan keskikoulu. Karjalasta sodan jaloista vuonna 1944 siirretty koulu päätyi kouluhallituksen päätöksellä Lahteen sillä ehdolla, että kaupunki luovuttaisi sille tontin. Koulun nimi muuttui Lahden keskikouluksi. Lahdenpohjalaiset sijoitettiin pääosin Pohjanmaalle, joten koulun oppilasmäärä ei alussa ollut kovin suuri, ja se aloitti vain kolmiluokkaisena. Koulu toimi aluksi Lyseon tiloissa, sitten uudessa Kannaksen yhteislyseossa. Lupauksensa mukaisesti Lahden kaupunki osoitti koululle lopulta tontin Salinmäen puistoalueelta Launeelta. Lahtelaiset hakeutuivat sodan jälkeisinä vuosikymmeninä asumaan yhä etäämmälle keskustasta. Kaavoitustoiminta suosi erillisiä asutusaarekkeita kaupungin laitaosissa, ja kouluja oli perustettava sinne, missä asukkaat olivat. Erityisesti rautatien eteläpuoliset kaupunginosat kärsivät koulujen ahtaudesta. Koulu tuli suureen tarpeeseen. Uusi koulurakennus valmistui vuonna 1958. Samalla nimi muutettiin Launeen yhteiskouluksi ja koulusta tuli kahdeksanluokkainen oppikoulu. Tilat olivat tervetulleet paitsi koululle itselleen, myös lahtelaisille koululaisille, sillä ainoastaan kaksi kolmesta oppikouluun halukkaasta saattoi päästä 1950-luvulla opiskelemaan kotikaupunkiinsa. 1950-luvun uudet rakennusmateriaalit ja -tekniikat eivät näytä kiinnostaneen koulun suunnittelijaa, arkkitehti Väinö Vuorista, jonka koulusuunnitelmat valmistuivat 1956. Sen sijaan häntä tuntuvat innoittaneen koulusuunnittelun modernit menetelmät, ulkomaiset esikuvat, pedagogiikan ja arkkitehtuurin yhteensovittaminen ja sodasta toipuvan maan usko koulutukseen. Kouluarkkitehtuurin uusista tuulista puhuivat ennen kaikkea akateemikko Alvar Aalto ja arkkitehti Jorma Järvi, ajan tunnetuimmat koulusuunnittelijat ja arkkitehtuuriteoreetikot. Koulusuunnitteluun vaadittiin laatua ja mielikuvitusta. Vuorinen kunnostautui sittemmin koulusuunnittelijana Kouvolassa. Hän toimi Kouvolan kauppalanarkkitehtina ja Kymen lääninarkkitehtina 1950- ja 1960-luvulla. Vuorinen suunnitteli koulutilat

viehättävän atriumpihan ympärille, joka ikään kuin sulkee lapset syliinsä. Koulu on 1950-luvun tyyppillinen, elementeiltään yksinkertainen, keltaiseksi rapattu rakennus, mutta sen tarkkaan punnitut yksityiskohdat, kuten juuri atriumpiha veistoksineen, kookkaat ikkunarampit ja erikorkuisten pulpettikattoisten rakennusmassojen vuorottelu antavat kokonaisuudelle ainutlaatuisen kodikkaan ja aistikkaan leiman. Luokkatilat kiertävät atriumpihaa keskikäytävien varassa. Käytävät on valaistu päädyistään valtavien ikkunoin. Ensimmäisessä kerroksessa sijaitsevat erikoisluokat, kirjasto, opettajain ja rehtorin huone, toisessa kerroksessa on lisää aineluokkia. Kolmannessa kerroksessa on juhlasali. Kaikissa kerroksissa on myös kotiluokkia. Arkkitehti merkitsi jo piirustuksiinsa atriumpihalle paikan veistokselle. Vuonna 1961 paljastettiin kuvanveistäjä Kauko Räsänen kuparikonstruktio, joka ennen sijoilleen asettamista oli ollut esillä Ars 61 -näyttelyssä Ateneumissa. Se oli valtion taideteostoimikunnan Launeen koulun veistoskilpailussa ensimmäisen palkinnon voittanut teos. Salinkallion koulu on lakkautettu 2010-luvulla ja rakennus on ollut tyhjiillään.

Laune

Launeen pumppuasema

Launeenkatu 51, 15610 Lahti

Valmistumisvuosi: 1909

Suunnittelija: Kaarlo Tavasti

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

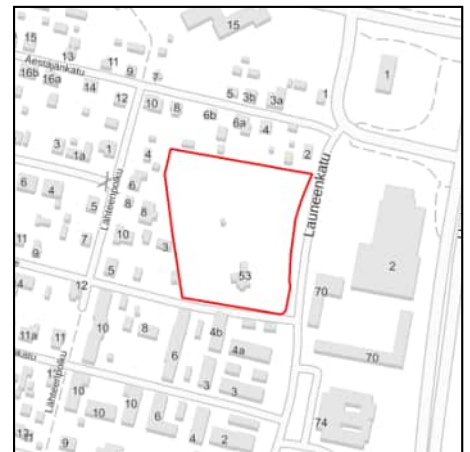
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelulisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: -

Vesijohtolaitos perustettiin Lahteen vuonna 1909. Launeen lähde todettiin ainoaksi kelvolliseksi vedenotto paikaksi, ja pumppuasema sijoitettiin sinne. Launeen pumppuasema rakennettiin 1909 kaupungininsinööri Kaarlo Tavastin piirustusten mukaan. Se käsitti ensi vaiheessa pumppukaivon, konehuoneen sekä koneenhoitajalle ja apumiehelle tarkoitetun kahden perheen asuintalon. 1910 - 1911 tehtiin maakellari ja ulkorakennus sekä istutettiin puita ja pensaita. Vuosina 1917-1918 konehuonetta laajennettiin länteen päin. Uusi asuintalo rakennettiin 1919 edellisenä vuonna pommituksissa vaurioituneen tilalle. Kaksi kaivoa on rakennettu myöhemmin. Pieni saunarakennus päätettiin purkaa 1987, ja 1990 asuintalo sai saman tuomion. Arvokas kokonaisuus kärsi tällöin tuntuvasti. Tiiliornamentiikalla koristeltu pumppurakennus ja kaivot sekä puisto ovat rakennustaiteellisesti, kulttuuri- ja teollisuushistoriallisesti erittäin merkittäviä.

Asemantausta

Länsiharjun koulu

Länsiharjunpolku 52, 15700 Lahti

Valmistumisvuosi: 1932

Suunnittelija: Kaarlo Könönen, Heikki Sipponen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

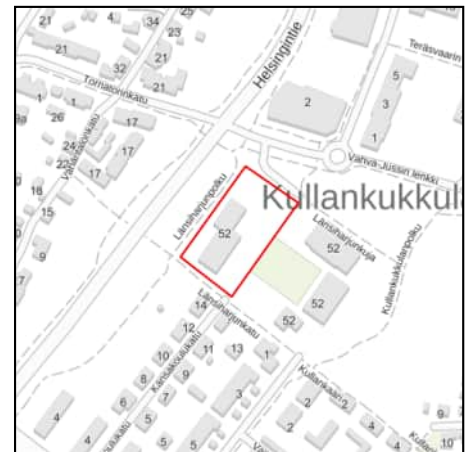
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: -

Läntinen koulu, myöhemmin Länsiharjun koulu rakennettiin vuonna 1932 kaupunginarkkitehti Kaarlo Könösen 1930 laatimien suunnitelmien mukaan. Hanke valmisteltiin erittäin huolellisesti, ja suunnittelutoimikunta matkusteli laajalti tutkimassa uusia koulurakennuksia ennen suunnitelmien tekemistä. Koulu saatiin aikaan Lahden kaupungin ja Hollolan kunnan yhteisin ponnistuksin, koska koululle aiottu alue, Vähäntalon tilasta lohkottu tontti, kuului Hollolaan ja liitettiin vasta vuonna 1933 Lahteen. Rakennus oli aikanaan hämmästyttävän kookas ja vaikuttava. Sen klassistinen ilme henki tarkoituksenmukaisuutta ja juhlavuutta. Koulu kärsi ilmapommituksissa huomattavia vaurioita sodan aikana. Tuolloin koulussa toimi myös sotasairaala. Suuret korjaukset on tehty kuitenkin vasta 1980-luvulla ja sen jälkeen. Lahtelainen rakennusarkkitehti Heikki Sipponen laati vuonna 1988 suunnitelmat laajennusta ja peruskorjausta varten. Laajennus toteutettiin jatkamalla koulurakennusta etelään noin 12 metriä. Työt valmistuivat 1992. Muutokset tehtiin alkuperäisarkkitehtuurin hengessä.

Asemantausta

Starckjohannin pääkonttori

Vahva-Jussin lenkki 34, 15700 Lahti

Valmistumisvuosi: 1970

Suunnittelija: Matti Suuronen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyypillisuus
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: -

Viiipurissa vuonna 1868 perustettu Starckjohannin rautakauppa siirtyi sodan jaloista vuonna 1940 Lahteen, jonne kymmenen vuotta myöhemmin valmistuivat edustava myymälä ja pääkonttori. Torin varrella sijaitsevien tilojen käytyä ahtaiksi jo 1950-luvun puolivälissä yhtiö alkoi siirtää toimintojaan Mytjäisten alueelle. Vuonna 1970 sinne valmistui uusi keskuskonttori, jonka suunnitteli espoolainen arkkitehti Matti Suuronen. Nelikerroksisen, maisemakonttoriperiaatteella toteutetun kappalemaisen rakennuksen leimaa-antavana piirteinä ovat julkisivujen voimakkaasti profiloidut kasettimaiset betonielementit. Kuviossa voi nähdä toistuvan I-palkin, yhtiön vanhan tunnuksen muodon. Vuonna 1977 pääkonttoria korotettiin kerroksella vanhan mallin mukaan. Entiselle teollisuusalueelle on 2020-luvulla rakennettu Vahvan-Jussin asuinalue.

Asemantausta

Moisionkadun makasiini

Moisionkatu 4, 15100 Lahti

Valmistumisvuosi: 1928

Suunnittelija: Keskusosuusliike Hankkijan piirustuskonttori

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: 2015 Käyttötarkoituksen muutos

Keskusosuusliike Hankkija avasi sivuliikkeen Lahteen 1921. Se rakennutti vuonna 1928 rautatien varteen varistorakennuksen, joka suunniteltiin liikkeen piirustuskonttorissa Helsingissä. Makasiini on valkoiseksi rapattu basilikamainen L:n muotoinen tiilirakennus, joka edustaa 1920-luvun klassismia. Rakennuksessa on tyylille luonteenomaisesti voimakkaat porrastetut räystäslisät sekä hienopiirteisesti koristellut ikkunanpuitteet, nyt tosin osittain tuhoutuneet. Se on säilynyt suhteellisen hyvin sekä sisältä että ulkoa. Sisätilojen suurin muutos on 1957 toteutettu nestekaasuvaraston rakentaminen kylmävarastoon sekä polttoainevaraston ja lämmityshuoneen rakentaminen entiseen tritteleisitoomoon. Tässä vaiheessa purettiin vanha lämmitysuuni. Rakennus on toiminut myös Keskon varastona, jonka jälkeen se oli tyhjillään. Vuonna 2000 peruskorjauksen jälkeen rakennukseen muutti moottoripyörävarasto, jonka ohessa oli myös kerhotiloja. Nykyisin tiloissa toimii pieni hotelli. Hankkijan makasiini on viimeinen Lahden aseman vanhoista varistorakennuksista. Sen tyylinmukaisia piirteitä on syytä vaalia. Myös lastauslaituri on arvokas.

Asemantausta

Yläportinkadun pientalot

Yläportinkatu, 15100 Lahti

Valmistumisvuosi: 1920–1929

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: 2013 Laajennus (tontti 5)

Kullankukkulan etelärinteellä sijaitsee 1920–30 luvulla valmistuneita mökkejä, joista kuudesta mökistä on jäljellä vielä kaksi pohjoisinta. Yläportinkatu 5:ssä sijaitsee vuonna 1920 valmistunut puuverhoiltu rakennus. Satulakattoinen ja puuverhoiltu rakennus on peruskorjattu ja laajennettu 2010-luvulla. Laajennuksen ja peruskorjauksen suunnitteli rakennusarkkitehti Mikko Semeri. Katon harjakorkeutta on nostettu ja pohjoispuolelle on rakennettu poikittaisharja. Ikkuna-aukkoja on suurennettu. Rakennuksen runkosyvyys ja kattokulma ovat säilyneet alkuperäisen mukaisena. Pihapiirin saunarakennus on uusittu. Yläportinkatu 3:n muutoksista ei ole tietoa.

Hennala

Enson asuinkerrostalo

Hennalankatu 282, 15700 Lahti

Valmistumisvuosi: 1945

Suunnittelija: Antero Pernaja

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: 2007 Julkisivutoimenpide. 2001 Käyttötarkoituksen muutos

Enso-Gutzeit Oy rakennutti henkilöstölleen asuinkerrostalon tehdaskorttelinsa viereen vuonna 1945. Suunnitelmat ovat helsinkiläisen arkkitehdin Antero Pernajan käsialaa vuodelta 1944. Kolmikerroksinen rapattu rakennus on julkisivultaan äärimmäisen yksinkertainen. Ainoastaan eteläpäädyssä on pieni parvekerivistön korostama polveke. Asunnot ovat pienehköjä, lähinnä keittosyvennyksellä varustettuja kaksioita. Joidenkin huoneistojen kohdalla myöhempi laajennusmahdollisuus oli jo suunnitteluvaiheessa otettu huomioon. Rakennuksen niukkaa arkkitehtuuria on syytä vaalia.

Hennala

Varastorakennus

Ulaanikatu, 15700 Lahti

Valmistumisvuosi: 1930

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: 2016 Käyttötarkoituksen, sisäisiä ja julkisivumuutoksia

Hennalan kasarmiin liittyvä varastorakennus sijaitsee varuskunta-alueen eteläpuolella erillään muista rakennuksista. Vuonna 1930 valmistunut varastorakennus on rakennettu Tampereen Rykmentin aikana 1918–1930. Varastorakennus sijoittuu kasarmialueen eteläosaan erilleen muista rakennuksista. Pulpettikattoinen, yksikerroksinen rakennus on betoni- ja tiilirakenteinen ja julkisivuiltaan rapattu. Sen etusivulla on kokorakennuksen levyinen lastauslaituri. Yleisilmeeltään vaalean keltaiseksi maalattu rakennus on funktionalistinen.

Hennala

Hennalan kappeli

Ulaanikatu, 15700 Lahti

Valmistumisvuosi: 1913**Suunnittelija: Ei tiedossa**

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: -

Hennalaan kasarmiin liittyvä varuskuntakappeli sijaitsee varuskunta-alueen ulkopuolella. Vuonna 1913 valmistunut yksikerroksinen tiilirakennus on rakennettu Hennalan kasarmin ensimmäisen rakennusvaiheen 1912–1913 aikana, jota kutsutaan venäläisten ajaksi. Rakennus valmistui alkujaan ulaanirykmentin hautausmaan rukoushuoneeksi, tsasounaksi. Se toimi myös varuskunnan ortodoksisena tilapäiskirkkona, kun varsinaista kirkkoa rakennettiin. Punavankileirin aikana 1918 rakennuksen seinää vasten on teloitettu vankeja, mistä kertoo seinään kiinnitetty muistolaatta. Vuonna 1918 rakennuksesta käytettiin nimitystä ruumishuone. Rakennus on myöhemmin toiminut varastona. Rakennus on säilynyt sisustusta lukuun ottamatta perinteisessä asussaan, mm. päädyn kaksoisovi ja moniruutuiset ikkunat vaikuttavat alkuperäisiltä. Rakennuksen pohjoissivulla on pieni eteiskylkiäinen. Rakennuksen länsipuolella sijaitsevalla metsittyneellä hautausmaalla on ainakin yksi vanha hautamuistomerkki, eversti Grigori Puskarevin hauta vuodelta 1914.

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kärpänen

Salpausselän kirkko

Petsamonkatu 10, 15830 Lahti

Valmistumisvuosi: 1972

Suunnittelija: Helmer Löfström

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Salpausselän kirkosta järjestettiin suunnittelukilpailu vuonna 1967. Poikkeuksellisesti kilpailu sisälsi myös asuinaluekokonaisuuden ja siihen liittyvän palvelukeskuksen ideakilpailun. Johtopäätöksenä kilpailusta todettiin, että kirkko oli sopeutettavissa ympäristöönsä ilman eristämisen tarvetta. Ajan henki vaati hierarkioiden ja juhlavuuden riisumista rakennustaiteesta, myös kirkkoista ja kirkkoympäristöistä. Kilpailun voitti arkkitehti Kristian Gullichsenin työryhmä, joka korosti suunnitelmassaan kirkkorakennuksen luonnetta joustavana ja muunneltavana toimintakeskuksena ja taloudellisena, uusia rakennusmenetelmiä hyväksikäyttävänä konstruktiona. Työryhmän nimimerkki 007 ja ulkoperspektiivikuvaan piirretty Teräsmies kertovat työryhmän näkemyksistä. Kirkon sai suunniteltavakseen kuitenkin kilpailussa kolmanneksi tullut helsinkiläinen Woldemar Baeckmanin ja Helmer Löfströmin arkkitehtitoimisto. Kilpailutuomaristo kiitti erityisesti kokonaisuuden koruttomuutta sekä kirkkosalin mittasuhteita ja valaistusta. Kirkon omat toimitilat korostivat ratkaisussaan lopulta kirkkosuunnitelman sakraalia luonnetta, eivätkä alun perin palkittua yleispätevyyttä. Suunnitelmat valmistuivat vuonna 1971. Piirustukset on allekirjoittanut arkkitehti Löfström. Kirkko valmistui 1972. Kirkon ja kirkkopihan suunnittelu perustuu suorakulmion rauhalliseen muotoon. Kirkko, kerhohuonerakennus, kellotapuli ja tiilimuuri muodostavat suljetun suorakulmaisen pihan, jonka muotoa toistetaan ja varioidaan läpi koko sommitelman. Kirkko on matala, äärimmäisen eleetön ja alistuu ympäröivälle luonnolle, vanhalle mäntykankaalle. Sisätila koostuu samoista muotoelementeistä ja materiaaleista kuin ulkoarkkitehtuurikin. Alttariseinässäkin on ainoastaan keltatiiltä ja lasia sekä taustan mäntymetsä. Kokonaisuus kehittyi pienimmästä mahdollisesta määrästä ainetta ja muotoja. Rakennuksen hienopiirteistä arkkitehtuuria on syytä vaalia.

Kärpänen

Kärpäsen kansakoulu

Kasakkamäentie 1, 15800 Lahti

Valmistumisvuosi: 1950

Suunnittelija: Irma Kolsi, Valter Karisalo

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: 2019 Sisäisiä ja julkisivumuutoksia (Yleissivistävien oppilaitosten rakennukset)

Apulaiskaupunginarkkitehti Irma Kolsi piirsi Kärpäsen koulun vuonna 1949. Koulu valmistui 1950. Siihen sovellettiin joitakin yksityiskohtia lukuun ottamatta Kivimaan koulun piirustuksia, mutta Kolsi piirsi Kärpäsen kouluun lisäksi yksikerroksisen siipirakennuksen, johon sijoitettiin muun muassa kotitalousluokka ja poikien käsityötiloja. Kouluun tehtiin myös kaupungin ensimmäinen uima-allas. Rakennus ja sen pihapiiri muodostavat varsin miellyttävän ympäristön. Koulu on sijoitettu maastoa myötäillen mäntykankaalle, jonne sen tasapainoiset mittasuhteet ja keltainen hahmo sopeutuvat kauniisti. Ulkoseinässä on taiteilija Eino Kaurian suunnittelema hirviaiheinen mosaiikkireliefi. Luokkasiipien pitkiä käytäviä on häivytetty taitavalla valeperspektiivin käytöllä ja suurin ikkunarampein. Koulun aulatiloiissa on säilynyt alkuperäisiä somia sisustusyksityiskohtia, kuten tähtiaiheiset patteriritilät, sekä joitakin valaisimia. Rakennusta laajennettiin kansakoulua varten vuonna 1967. Piirustukset laati kaupunginarkkitehti Valter Karisalo vuonna 1965. Suuri peruskorjaus valmistui vuonna 2010.

Pirttiharju

Nummenkadun ja Hämeenlinnantien risteuksen muuntamo

Nummenkatu, 15850 Lahti

Valmistumisvuosi: 1944

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys Edustavuus
- x Alkuperäisyys Historiallinen todistusvoimaisuus Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Punatiilinen ja harjakattoinen muuntamo on rakennettu vuonna 1944.

Salpausselkä

Läntinen kappeli

Kankaankatu, 15800 Lahti

Valmistumisvuosi: 1955

Suunnittelija: Tauno Niemioja

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Lahden ympäristön hautausmaa, nykyinen Läntinen hautausmaa, perustettiin Hollolan puolelle vuonna 1921. Siitä tuli osa Lahtea vuoden 1933 alueliitoksessa. Siunaukset suoritettiin taivasalla, kunnes hautausmaalle saatiin siunauskappeli. Kappeli toimi kirkkona ennen Salpausselän kirkon valmistumista 1972. Kappeli ja sen ympäristö on pääosin rakennettu 1950-luvulla, ja kokonaisuus on hieno esimerkki ajan korkeatasoisesta arkkitehtuurista. Kärpäsens koulu, lastentalo ja monet lähistön asuinkerrostalot on rakennettu samoihin aikoihin. Läntisen hautausmaan kappelin suunnitteli lahtelainen arkkitehti Tauno Niemioja vuonna 1955. Kappeli valmistui samana vuonna. Se edustaa 1950-luvulla suosittua jyrkkälappeista, keskiajan kivi kirkkoista muotoaineeksi saanutta kirkkotyyppiä, joista Lahdessa on useita esimerkkejä. Ajalle tyyppisiä ratkaisuja ovat myös ulkoseinien karkea roiskerappaus, keltainen tiili ja musta liuskekivi sekä tiilikatto. Rakennus sijoittuu kauniisti ympäröivälle kirkkomaalle mäntyjen lomaan. Sisäarkkitehtuurissa on korostettu valoa ja pelkistyneisyyttä. Alttariseinä avautuu metsään. Kappelia on korjattu 1976 ja 1998, jolloin muun muassa penkkien väri ja salin lattiamateriaali on muutettu linoleumista kiveksi. Muutokset eivät tue rakennuksen alkuperäisarkkitehtuuria. Kappelin alkuperäispiirteet, rauhalliset mittasuhteet ja koruton arkkitehtuuri ovat vaalimisen arvoisia.

Jalkaranta

Tapanilan hiihtomaja

Hiihtomajantie 98, 15950 Lahti

Valmistumisvuosi: 1965

Suunnittelija: Valter Karisalo

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Peruskorjaus 2024

Kaupunginarkkitehti Valter Karisalo suunnitteli vuonna 1964 ulkoilumajan Tapanilaan. Se valmistui seuraavana vuonna. Ulkoilumaja on edustava esimerkki aikansa betoniarkkitehtuurista. Se on matala, hallitusti muotoiltu kaksikerroksinen rakennus, jonka ensimmäinen kerros on varattu suurelle eteisaulalle sekä saunoille ja pukuhuoneille ja toinen kerros ravintolalle keittiöineen. Rinteeseen sommiteltu rakennusmassa maastoutuu kauniisti mäntymetsään. Vuonna 1978 kaupunginarkkitehti Erik Liljeblad suunnitteli majan luoteispuolelle pienen asunnon käsittävän laajennuksen, joka on myöhemmin purettu. Hiihtomajaan tehtiin peruskorjaus vuonna 2024. Rakennus on arvokas rakennustaiteellisesti ja rakennustyyppinä.

Jalkaranta

Rautakankareen hiihtomaja

Rautakankareenkatu 35, 15950 Lahti

Valmistumisvuosi: 1950–1959

Suunnittelija: Kaarlo Könönen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyypillisuus
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Lahtelainen arkkitehti Kaarlo Könönen suunnitteli Lahden hiihtoseuran majan Rautakankareelle 1950. Majasta tuli perinteinen turvekattoinen hirsimökki pikkuruutuisine ikkunoineen. Siinä oli tupa, makuuhuone, keittiö ja sauna pesu- ja pukuhuoneineen. Vuonna 1965 lahtelainen arkkitehti Lauri Saarinen piirsi laajennus- ja muutossuunnitelmat. Tupaa laajennettiin kolme metriä etelään päin. Katemateriaali muutettiin huovaksi ja ikkunat yksiruutuisiksi. Sisätiloja muutettiin myös jonkin verran. Rakennus on tyyppinsä harvinainen edustaja Lahdessa ja sellaisena vaalimisen arvoinen.

Jalkaranta

Tapanilan kunnalliskoti

Töpöhännänpolku 3, 15900 Lahti

Valmistumisvuosi: 1937

Suunnittelija: Kaarlo Könönen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: -

Tapanilan kunnalliskoti perustettiin vuonna 1931, jolloin Launeen kunnalliskoti lakkautettiin. Uuden kunnalliskodin käyttöön saatiin kaupungin vuonna 1930 ostaman Tapanilan tilan päärakennus, talousrakennuksia sekä puutarha ja pellot. Näistä on jäljellä päärakennus ja pieni aitta, muut rakennukset purettiin vuonna 1965. Kunnalliskoti oli osittain luonteeltaan työlaitos, ja pelto- ja puutarhaviljely muodosti hoidokeille työveloitteen. Tilan päärakennus on pystytetty kahdessa vaiheessa. Vanhempi osa on todennäköisesti 1800-luvun lopulta. Sitä jatkettiin 1920-luvun alussa kookkaalla poikittaisella siivellä. Tämän osan avokuisti suljettiin kunnalliskodin muuttaessa taloon. Kunnalliskodin uudisrakennus valmistui 1937. Kaupunginarkkitehti Kaarlo Könönen suunnitteli vuonna 1936 osin kaksi-, osin kolmikerroksisen rapatun lisärakennuksen, jolle arkkitehti Irma Kolsi kaupungin suunnitteluosastolta suunnitteli kolmikerroksisen jatko-osan vuonna 1954. Se valmistui seuraavana vuonna. Rakennusosia yhdistää Kolsin piirtämä käytävä. Könösen suunnitelma on vielä klassistinen rakennus, joka muodollaan viestii julkista tehtäväänsä. Kolsi piirsi selvästi kodikkaamman, kerrostalomaisen hoitorakennuksen. Tapanila-kotia on laajennettu huomattavasti myöhemminkin, ja vanhin rakennus on poistettu vanhusten käytöstä. Vuonna 1974 Tapanilan tilan vanhaan päärakennukseen siirtyi Steiner-päiväkoti. Ennen 1960-lukua valmistuneet rakennukset muodostavat mielenkiintoisen, ajallisesti kerrostuneen kokonaisuuden, joka on rakennustaiteellisesti, kulttuuri- ja sosiaalhistoriallisesti arvokas.

Jalkaranta

Entinen kauppatalo

Jalkarannantie 75, 15900 Lahti

Valmistumisvuosi: 1918

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: -

Entinen kauppatalo on pystytetty 1918-1920. Kauppatalo sijaitsi aiemmin Jaakkolan tilan pihapiirissä. Vuonna 1975 Jaakkolan päärakennuksen ja kauppatalon väliin rakennettiin tiilinen asuintalo. Kauppatalossa toimi vuodesta 1923 aina 1950-luvun lopulle sekatavarakauppa ja alussa myös puhelinkekus. Pihapiirissä on myös vanha saunarakennus. Kauppatalon alkuperäispiirteet ovat säilyneet hyvin, ja niitä on edelleenkin syytä vaalia.

Jalkaranta

Steiner-koulu

Toivetie 1, 15900 Lahti

Valmistumisvuosi: 1988

Suunnittelija: Pauli Lindström, Pirjo Kinnunen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- x Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Steiner-koulut toteuttavat itävaltalaisen Rudolf Steinerin 1800- ja 1900-luvun vaihteen molemmiin puolin kehittämiä pedagogisia oppeja, muun muassa oppilaan oman kehitysrytmin kunnioittamista, taiteen painottamista tieteen kustannuksella ja varhaista kielenopetusta. Steiner paneutui myös kouluarkkitehtuuriin. Koulurakennuksen tuli kehittää oppilasta. Rakennuspaikalla ja koulun väreillä, ennen kaikkea Goethen väriteorioilla oli suuri merkitys. Luonnonmateriaalit olivat tärkeitä. Koulun tuli noudattaa orgaanisen arkkitehtuurin periaatteita. Ensimmäinen Steiner-koulu rakennettiin Stuttgartiin vuonna 1921. Suomen ensimmäinen Steiner-koulu perustettiin Helsinkiin 1955, toinen Lahteen 1970. Lahden Steiner-koulu sai oman koulurakennuksen vuonna 1988. Se oli pitkän ja perusteellisen suunnittelutyön tulos. Rakennuksen piirsi lahtelainen arkkitehtitoimisto Arkkitehtityö Oy, jossa rakennussuunnittelusta vastasi arkkitehti Pauli Lindström. Pihasuunnittelu oli arkkitehti Pirjo Kinnusen. Rakennus on sijoitettu laakealle rinteelle, joka laskeutuu kohti Vesijärveä. Se avautuu Jalkarannantielle. Piha on haluttu säilyttää mahdollisimman luonnonmukaisena. Koulu on kaaren mallinen. Se ikään kuin sulkee oppilaat syliinsä ja synnyttää pihaan kolmiapilan muodon. Siellä, missä oppilaat tekevät työtään, rakennus on puuta, muualla betonia. Massoittelu on hyvin rytmikästä, mitä korostavat myös yläosastaan kulmikkaat ikkunat. Kotiluokat toisesta viidenteen muistuttavat keskenään toisiaan, samoin luokat kuudesta kahdeksanteen ja kymmenestä kahteentoista. Ensimmäinen ja yhdeksäs poikkeavat muista. Yhdeksäs luokka on viisikulmio, joka on ihmisen symboli. Viisikulmioita ovat myös eurytmiasali sekä itätorni, jossa sijaitsevat kuvaamataidon tilat ja musiikkiluokka. Luokkatilat ovat erivärisiä, ja tarkoitus on, että oppilaat kulkevat koulupolkunsa aikana läpi kaikki värit.

Jalkaranta

Koti-Seppälä

Eeronkatu 11, 15900 Lahti

Valmistumisvuosi: 1956

Suunnittelija: Irma Kolsi

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Eeronkadun kaarteessa, taitavasti maisemaan sijoitettuna on pienehkö paritalo. Se on rakennettu kahdessa vaiheessa, vuosina 1956 ja 1959. Rakennuksen suunnittelija on lahtelainen arkkitehti Irma Kolsi. Talossa oli yksi kahden huoneen ja keittiön sekä yksi kolmen huoneen ja keittiön asunto. Nykyään asunnot on yhdistetty. Kolsin arkkitehtuuri on vaatimatonta, kodikasta ja tyylikästä. Vaalea rapattu rakennus on kadulta tarkasteltuna melko pieni, mutta poikkeuksellisen iso runkosyvyydeltään. Vanha vehmas puutarha tukee uusien massiivisten omakoti- ja rivitalojen joukkoon hieman yksinäiseksi jäänyttä rakennusta. Taloon liittyy kiinnostavaa henkilöhistoriaa eri ajoilta. Paritalon rakensivat Aake ja Annikki Seppälä, jotka Koti-Seppäläksi nimeämäänsä taloon muuttaessaan luopuivat Orimattilan Hovilan tilasta. Hovilan päärakennuksesta tuli vuonna 1970 Tasavallan Presidentin Arkistosäätiön toimipaikka. Koti-Seppälässä on asunut myös laulaja Kirka Babitzin.

Jalkaranta

Taiteilija Reino Hietasen koti ja ateljee

Pallaskatu 6, 15900 Lahti

Valmistumisvuosi: 1980

Suunnittelija: Esko Lehti

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

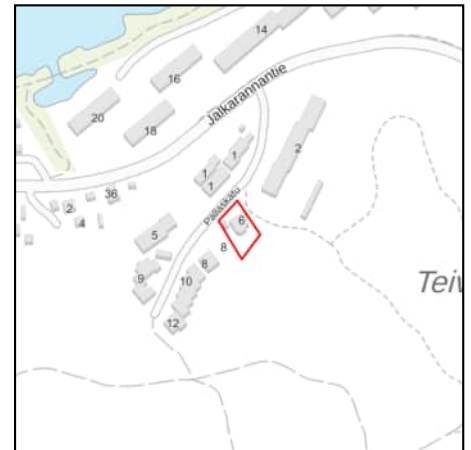
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Professori, taidemaalari Reino Hietasen ateljeetalon suunnitteli hänen koulu- ja partioverinsa, professori, arkkitehti Esko Lehti vuonna 1979. Talo valmistui seuraavana vuonna. Lehti oli vajaata vuosikymmentä aikaisemmin piirtänyt Mukkulan taiteilijatalon sekä joitakin muitakin suomalaisia taiteilijataloja. Reino Hietanen valitsi aikanaan Lehden Mukkulan taiteilijatalon suunnittelijaksi, ja Lehti oli myös hänen oman ateljeetalonsa itsestään selvä valinta. Lentäjäkoulutuksen saanut arkkitehti aloitti suunnittelun tutkimalla rakennuspaikkaa lentokoneesta käsin. Hietanen oli rakennuksen ideointivaiheessa kiinteästi työssä mukana. Alun perin kolmen perheen kodiksi tarkoitettu kolmikerroksinen rivitalo supistui lopulta kaksikerroksiseksi omakotitaloksi. Valkoiseksi rapattu, tummin puurakentein korostettu lähes neliön muotoinen talo sijaitsee jyrkähkössä mäessä. Sen arkkitehtuuri muistuttaa englantilaisesta maaseudusta, italialaisesta architetture minoresta ja Japanin keveästä elegantista rakenteellisuudesta. Taloon rakennettiin vuonna 1989 uusi kuisti Lehden piirustuksin. Rakennusarkkitehti Matti Kyrrö suunnitteli autokatoksen vuonna 2000. Pihalla on myös Hietasten rakentama maakellari. Yläpihalle antaa tunnelmaa harvinaisen Amerikan jalopähkinäpuu.

Jalkaranta

Ainola

Honkapirtinkatu 9, 15950 Lahti

Valmistumisvuosi: 1906–1909

Suunnittelija: Ei tiedossa

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Ainolan nimellä tunnettu huvila rakennettiin Vesijärven rantaan vuosien 1906 ja 1910 välillä. Suunnittelijaa ei ole kyetty selvittämään. Rakennus tehtiin ns. pikkuhuvilaksi arkkitehti Eliel Saarisen vuoden 1901 paikkeilla suunnitteleman Merilä-nimisen huvilan kaakkoispuolelle. Merilä tunnettiin myöhemmin myös nimellä Honkapirtti. Se paloi 1948. Vuodesta 1904 tila kuului professori Jaakko Karvoselle, josta myöhemmin tuli arkkiaatri. Hän rakennutti pikkuhuvilan todennäköisesti vastaanottotiloiksi puolisolleen, hammaslääkäri Anna Robina Karvoselle, joka oli ensimmäisiä Lahden seudulla hammashoitoa tarjonneita lääkäreitä. Huvilaan tehtiin alun perin ainoastaan olohuone ja keittiö sekä ullakko makuutiloineen. Järven puolella oli avokuisti. Rakennusta on myöhemmin laajennettu ja kuistin päälle on rakennettu parveke. Kuisti on lasitettu. 1920-luvun alussa toimitusjohtaja Gunnar Åhfeldt-Arjamo ensin vuokrasi ja sitten osti pikkuhuvilan. Hän antoi huvilalle nimen Ainola ensimmäisen, varhain edesmenneen vaimonsa mukaan. Ainola on rakennettu aikansa tyyppilliseen huvilatyyliin. Siinä on havaittavissa vaatimattomia jugendpiirteitä. Alkuperäisarkkitehtuuri on vaalimisen arvoista.

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Jalkaranta

Tapanilan vanha aitta

Töpöhännänpolku, 15900 Lahti

Valmistumisvuosi: Ei tiedossa

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

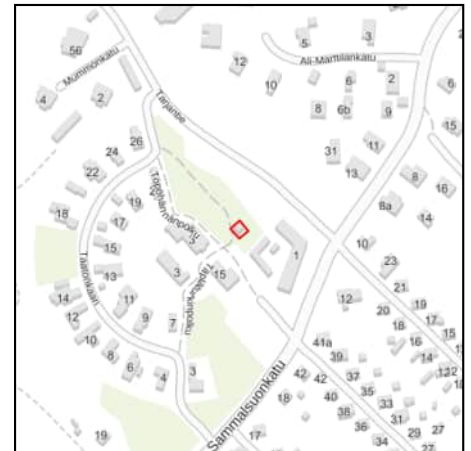
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: Peruskorjaus 2024

Tapanilan kunnalliskoti perustettiin vuonna 1931, jolloin Launeen kunnalliskoti lakkautettiin. Uuden kunnalliskodin käyttöön saatiin kaupungin vuonna 1930 ostaman Tapanilan tilan päärakennus, talousrakennuksia sekä puutarha ja pellot. Näistä on jäljellä päärakennus ja pieni aitta, muut rakennukset purettiin vuonna 1965. Hirsirakenteinen, punamullalla maalattu aitta sijoittuu Tapanilan tilan vanhan päärakennuksen pohjoispuolelle puistoalueelle. Aitta peruskorjattiin vuonna 2024.

Jalkaranta

Sammalsuonkatu 19

Sammalsuonkatu 19, 15900 Lahti

Valmistumisvuosi: 1922

Suunnittelija: Ei tiedossa

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: -

Vuonna 1922 valmistunut asuinrakennus sijaitsee Salpausselän harjun reunalla vehreässä ja suojaisessa ympäristössä. Pihapiiriä ympäröivät metsä ja avoin viheralue. Puolitoistakerroksisen puurakennuksessa on jyrkkä satulakatto, pieniruutuiset ikkunat ja soma kuisti. Rakennus edustaa 1920-luvun klassismia. Päärakennus, talousrakennukset ja puutarha muodostavat idyllisen kokonaisuuden.

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Jalkaranta

Korpikoti

Kiikkulankatu 35, 15950 Lahti

Valmistumisvuosi: 1905

Suunnittelija: Vilho Lekman

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- x Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

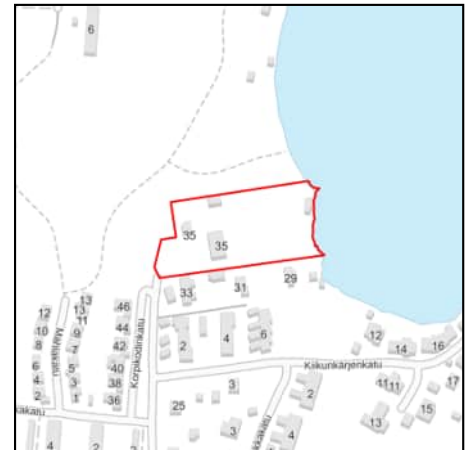
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: Kaava

Suojelunlisätieto: Asemakaava

Merkittävät muutokset: -

Helsingiläisen rakennusmestarin Vilho Lekmanin suunnittelema Korpikoti-niminen huvila valmistui 1905. Lekman työskenteli tuohon aikaan Nyström - Petrelius - Penttilän arkkitehtitoimistossa. Huvilan rakennutti helsinkiläinen tuomari Anton Wuorinen, joka lahjoitti sen jo vuonna 1911 Pikku- ja Kiertokoulujen opettajain ja opettajatarten Liitolle, nykyiselle Alkuopetuksen Opettajain Liitolle, jonka omistuksessa se on edelleen. Huvilassa oli kaksi kerrosta sekä mansardikerros. Vuonna 1915 Vilho Lekman suunnitteli mansardikerrokseen huoneita, ja katonlapeeseen puhkaistiin ikkunat. Rakennuksen itäisivulla ja pohjoispäädyssä on suuri terassi. Alun perin rakennus on ollut punamullattu, mutta jo ainakin 1920-luvulla se maalattiin vaaleaksi. Ulkoarkkitehtuurissa on viittauksia kansallisromantiikkaan. Se on verraten yksinkertaista, massoitteeltaan ja detaljoinniltaan hieman hapuilevaa. Kansallisromantiikka on ilmeisempää sisätiloissa. Suuri kaksikerroksinen sali takkasyvennyksineen, hirsiseinineen, portaikkoineen ja toisen kerroksen sisäparvineen on erityisen komea. Rakennus on huvilaksi poikkeuksellisen suurikokoinen. Huvila on rakennustaiteellisesti ja kulttuurihistoriallisesti arvokas.

Nastola

Alusal Oy

Maalitie 1, 15560 Lahti

Valmistumisvuosi: 1991

Suunnittelija: Erkki Karjalainen

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Varjolan teollisuusalueella Maalitie 1:ssä sijaitseva Alusal Oy:n teollisuuskiinteistö on Arkkitehtuuritoimisto Erkki Karjalainen Ky:n suunnitelma vuodelta 1990. Rakennus valmistui seuraavana vuonna. Hyvin yksinkertaista ja puhdaspiirteistä laatikkomaista rakennusta on elävöitetty pintakäsittelyllä, joka vaihtelee sileästä betonista pystyharjattuun betoniin. Julkisivujen tehosteväriä on violetti. Kookas lasinen torni merkitsee rakennuksen sisäänkäynnin. Alusal Oy:n teollisuusrakennus edustaa Nastolan teollistumisen viimeisiä vaiheita ennen suurta lamaa. Sinänsä vaatimattomassa rakennuksessa on pyrkimystä edustavuuteen ja omaleimaisuuteen.

Myllypohja

Taiteilija Veikko Leppäsen koti ja ateljee

Koivulaakso 2, 15300 Lahti

Valmistumisvuosi: 1949

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- x Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- x Edustavuus
- x Alkuperäisyys
- x Historiallinen todistusvoimaisuus
- Historiallinen kerroksisuus

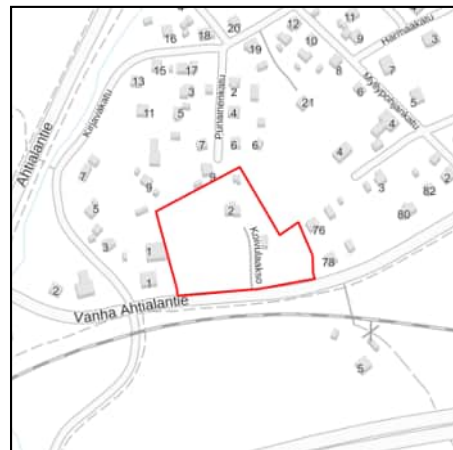
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Paikallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: -

Koivulaakso-tilan rakennukset sijaitsevat väljästi metsäisellä alueella kahden kumpareen välisessä laaksossa. Tilaan kuuluu päärakennus ja ateljee, joka kuului kuvanveistäjä Veikko Leppäsen (s. 1918, k. 1969). Vuonna 1949 valmistuneessa päärakennuksessa on vaaleaksi rapatut julkisivut ja jyrkkä satulakatto. Päärakennuksen kaakkoispuolella on vuonna 1955 valmistunut ateljeerakennus. Tummassa, lautaverhoillussa rakennuksessa on jyrkkä pulpettikatto. Arkkitehti Unto Ojonen suunnitteli ateljeerakennukseen laajennuksen vuonna 1970, mikä ei ole toteutunut.

Jalkaranta

Kuntokadun pientalot

15900 Lahti

Valmistumisvuosi: 1960–1979

Suunnittelija: Ei tiedossa

Arvotuskriteerit

- Historiallinen, yhteiskunnallinen
- x Rakennushistoriallinen
- Ympäristöllinen, maisemallinen
- Harvinaisuus ja ainutlaatuisuus
- x Historiallinen tyyppisyys
- Edustavuus
- Alkuperäisyys
- Historiallinen todistusvoimaisuus
- x Historiallinen kerroksisuus

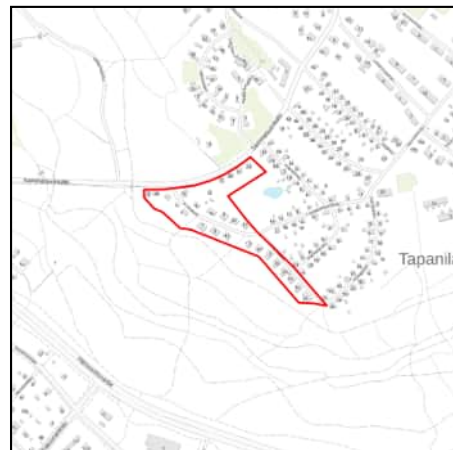
Kulttuurihistoriallinen merkittävyys: Maakunnallinen merkittävyys

Suojelutapa: -

Suojelunlisätieto: -

Merkittävät muutokset: Kuntokatu 4:ssa vuonna 2022 laajennus ja kuntokatu 6:ssa vuonna 2013 kattomuodon muutos.

Kuntokadun alue on Salpausselän harjun rinteessä sijaitseva 1960- ja 1970-luvuilla rakentunut pientaloalue. Alueen rakennukset sijoittuvat Sammalsuonkadun ja Kuntokadun varteen rajautuen Salpausselän metsään ja Tapanilanpuistoon. Sammalsuon ja Kuntokadun alkupään rakennukset ovat puolitoistakerroksisia, satulakattoisia rakennuksia 1960-luvulta. Julkisivumateriaalina on useimmissa rakennuksissa vaalea rappaus, joukossa on myös muutama punatiilinen ja puuverhoiltu rakennus. Kattokulmat ovat loivia. Rakennukset sijaitsevat lähellä katulinjaa ja puutarhat sijaitsevat rakennusten takana. Melko yhtenäisestä rakennuskannasta poikkeaa kauempana kadusta sijaitseva Sammalsuonkatu 32, joka on valmistunut vuonna 1923. Kaksikerroksisessa rakennuksessa on vaalea puujulkisivu ja mansardikatto. Kuntokadun loppupään rakennukset edustavat 1970-luvun matalaa rakennuskantaa. Yksikerroksiset rakennukset ovat pääosin tiilijulkisivuisia ja tasakattoisia. Rakennukset ovat kooltaan 1960-luvun rakennuskantaa suurempia ja täyttävät tontit, jolloin puutarhat ovat pienempiä. Mittakaavaltaan yhtenäinen alue ja vehreä ympäristö muodostavat eheän kokonaisuuden.

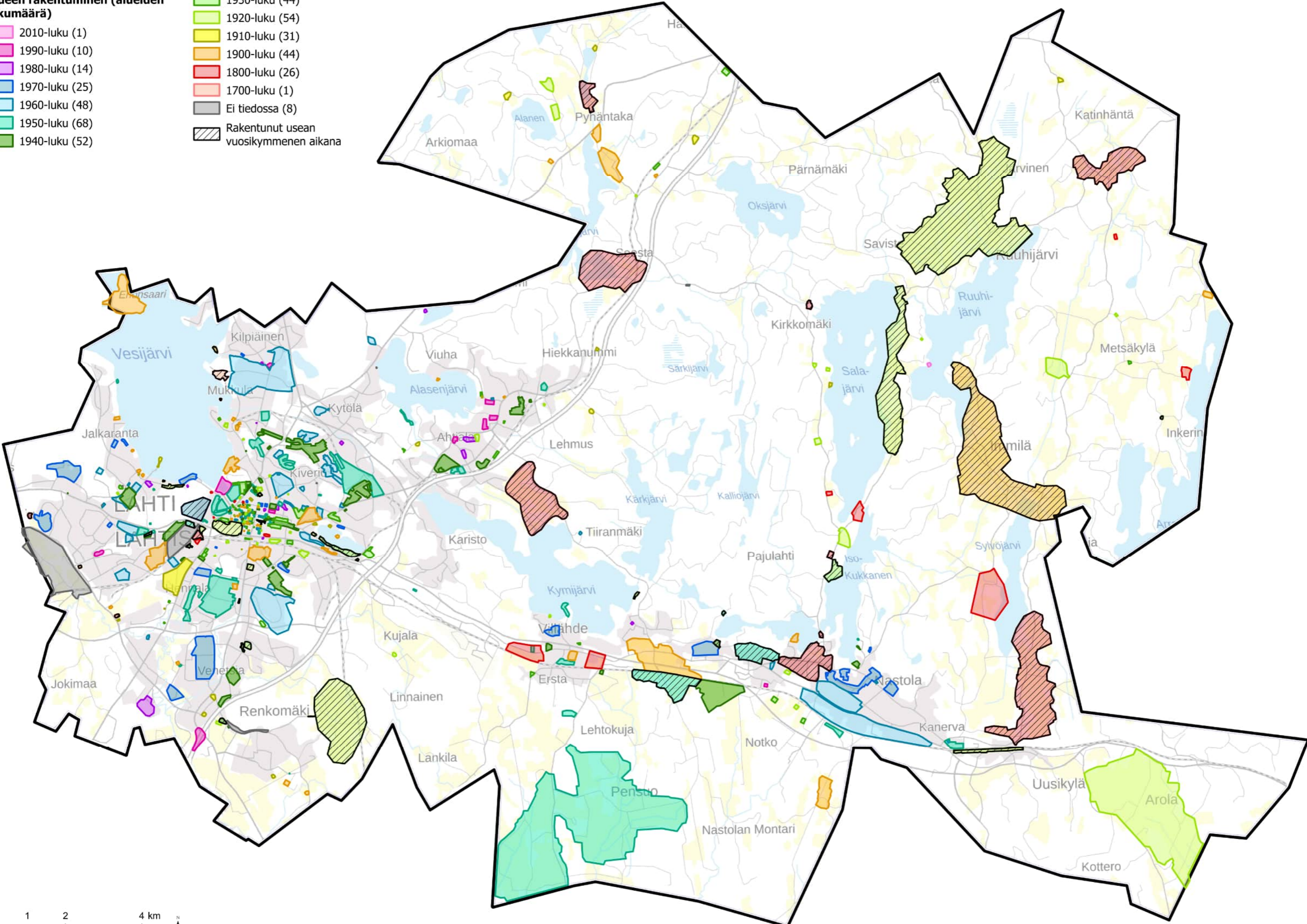

16. TEEMAKARTAT A3-KOKOISINA LIITTEINÄ

Alueen rakentuminen (alueiden lukumäärä)

- 2010-luku (1)
- 1990-luku (10)
- 1980-luku (14)
- 1970-luku (25)
- 1960-luku (48)
- 1950-luku (68)
- 1940-luku (52)

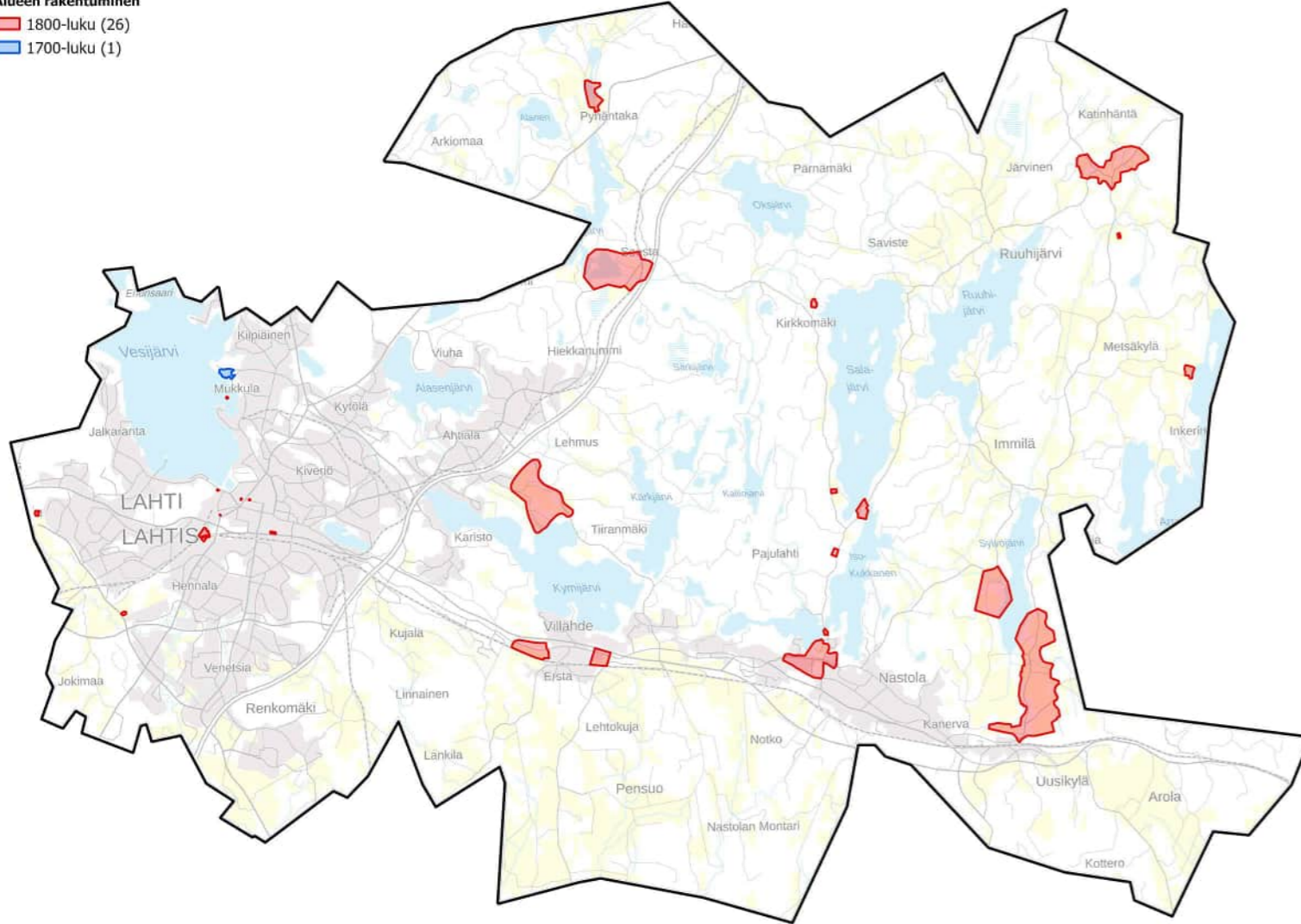
- 1930-luku (44)
- 1920-luku (54)
- 1910-luku (31)
- 1900-luku (44)
- 1800-luku (26)
- 1700-luku (1)
- Ei tiedossa (8)
- Rakentunut usean vuosikymmenen aikana

Alueen rakentuminen

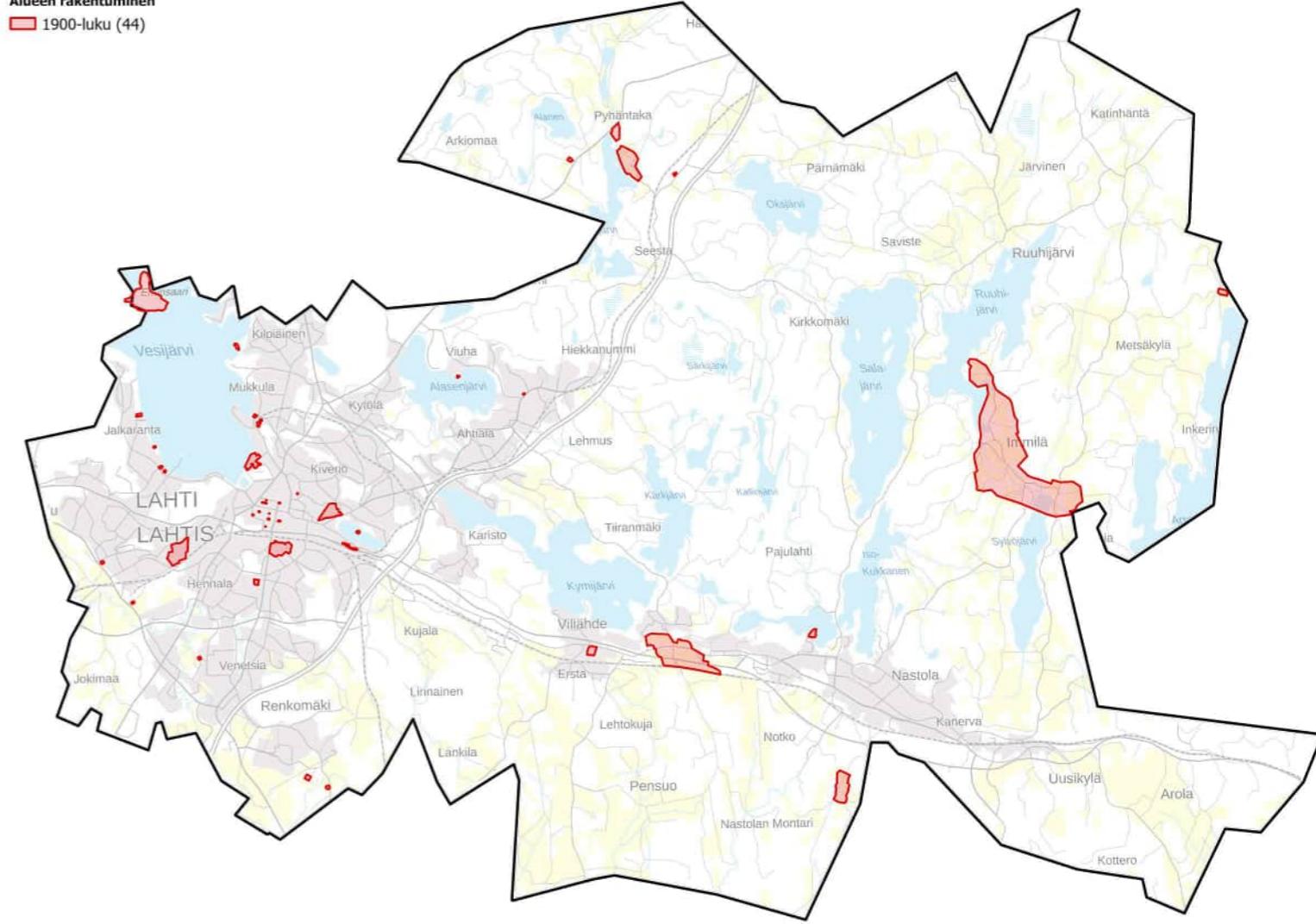
1800-luku (26)

1700-luku (1)

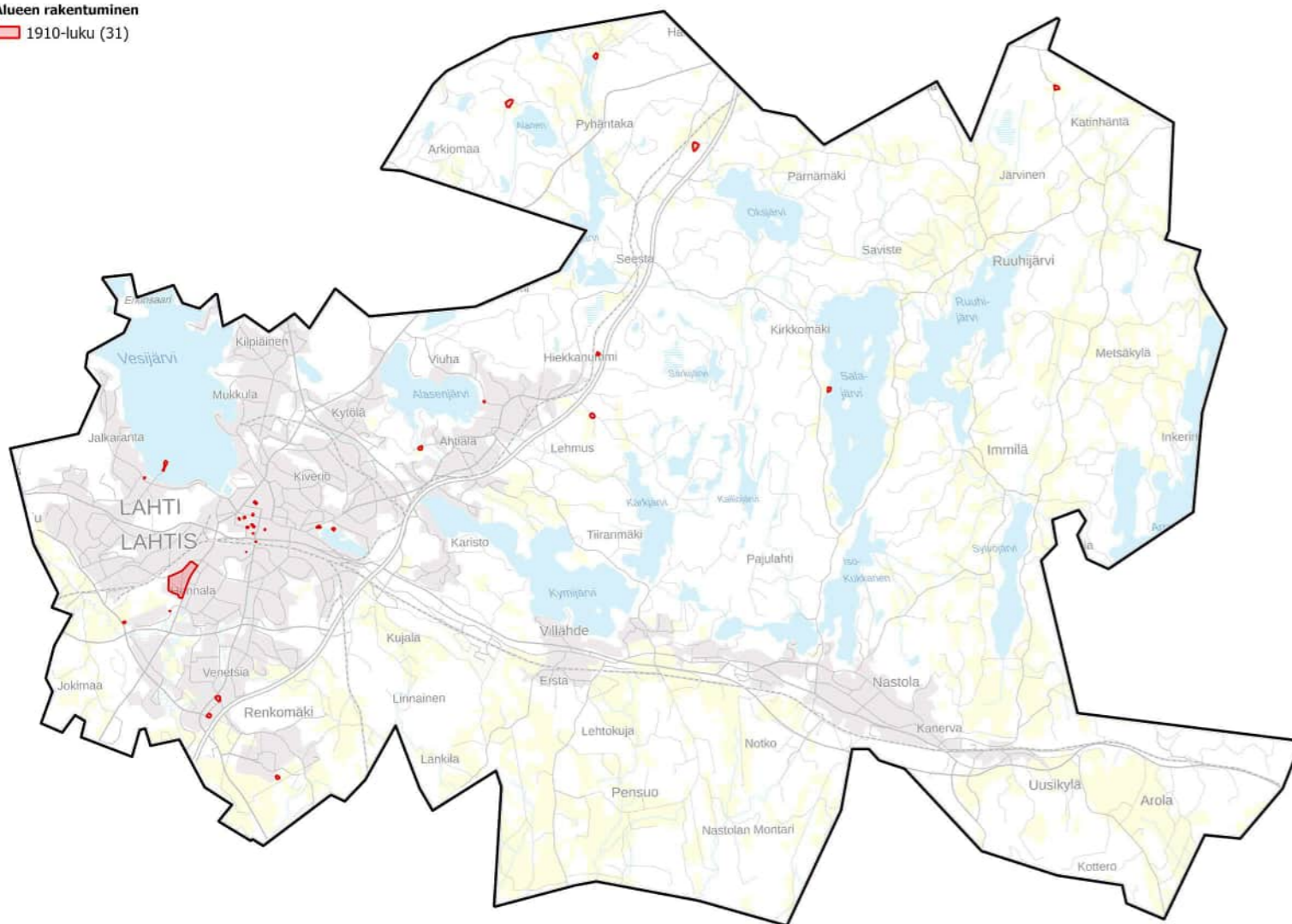
Alueen rakentuminen

1900-luku (44)

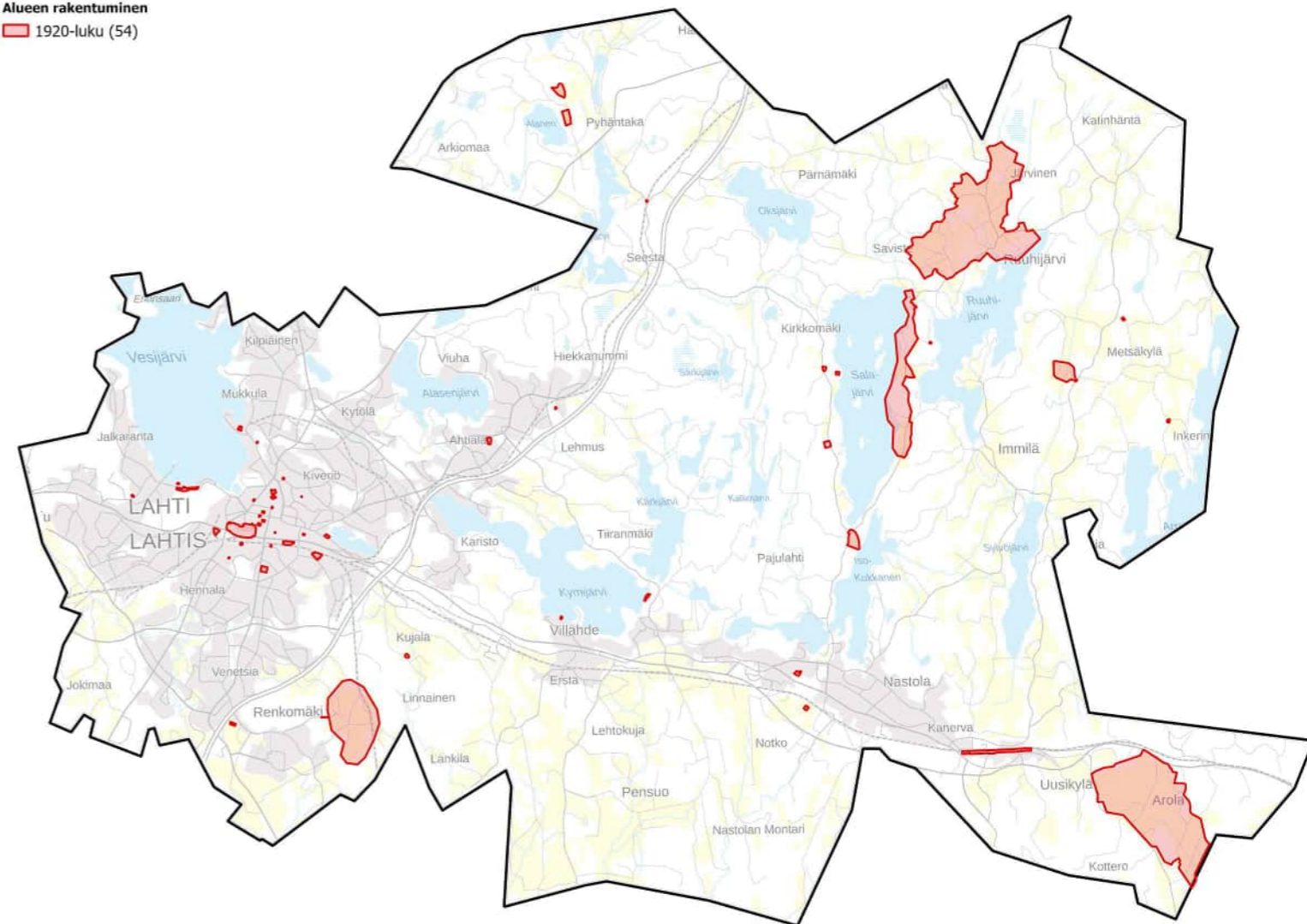
Alueen rakentuminen

1910-luku (31)

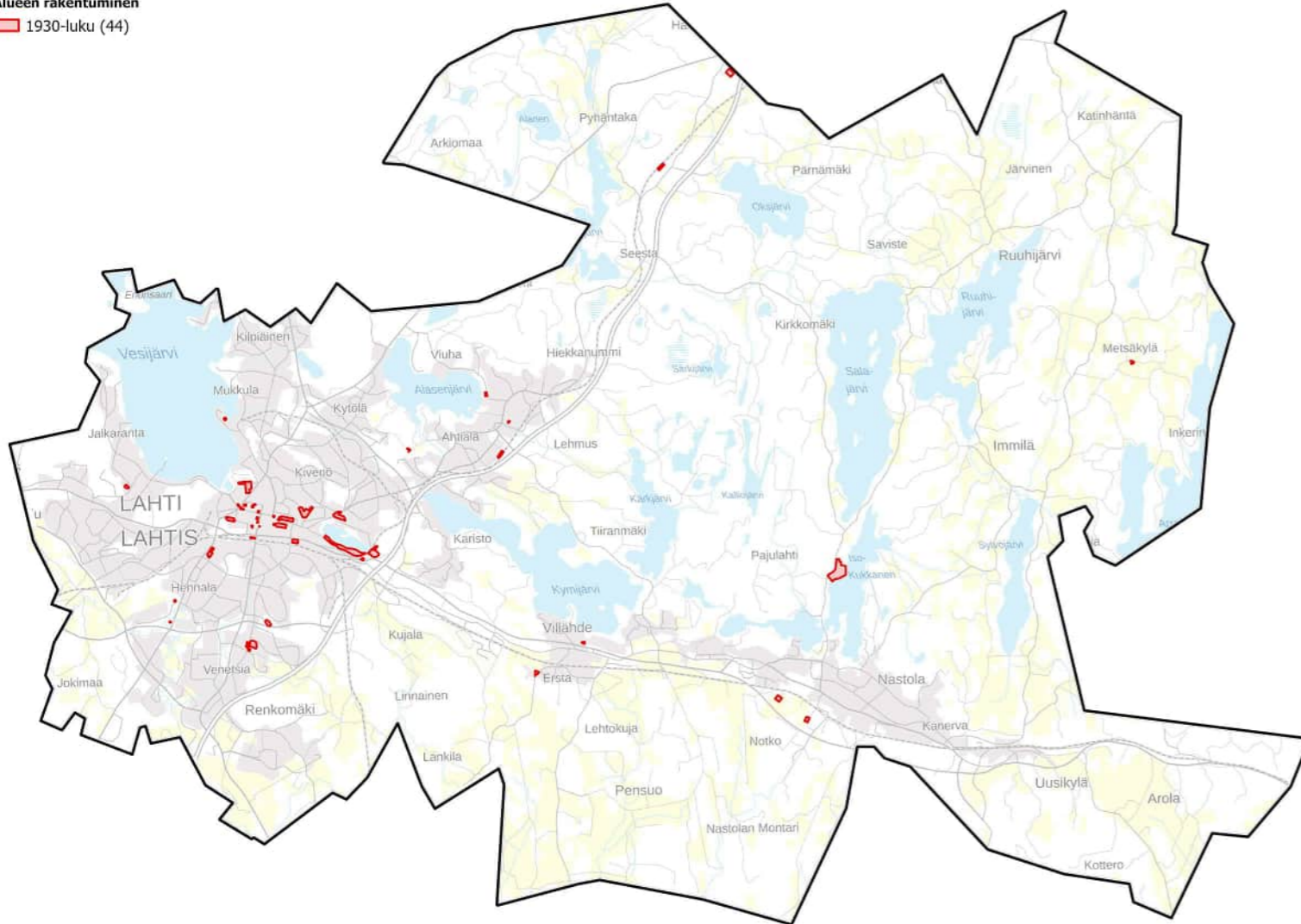

Alueen rakentuminen

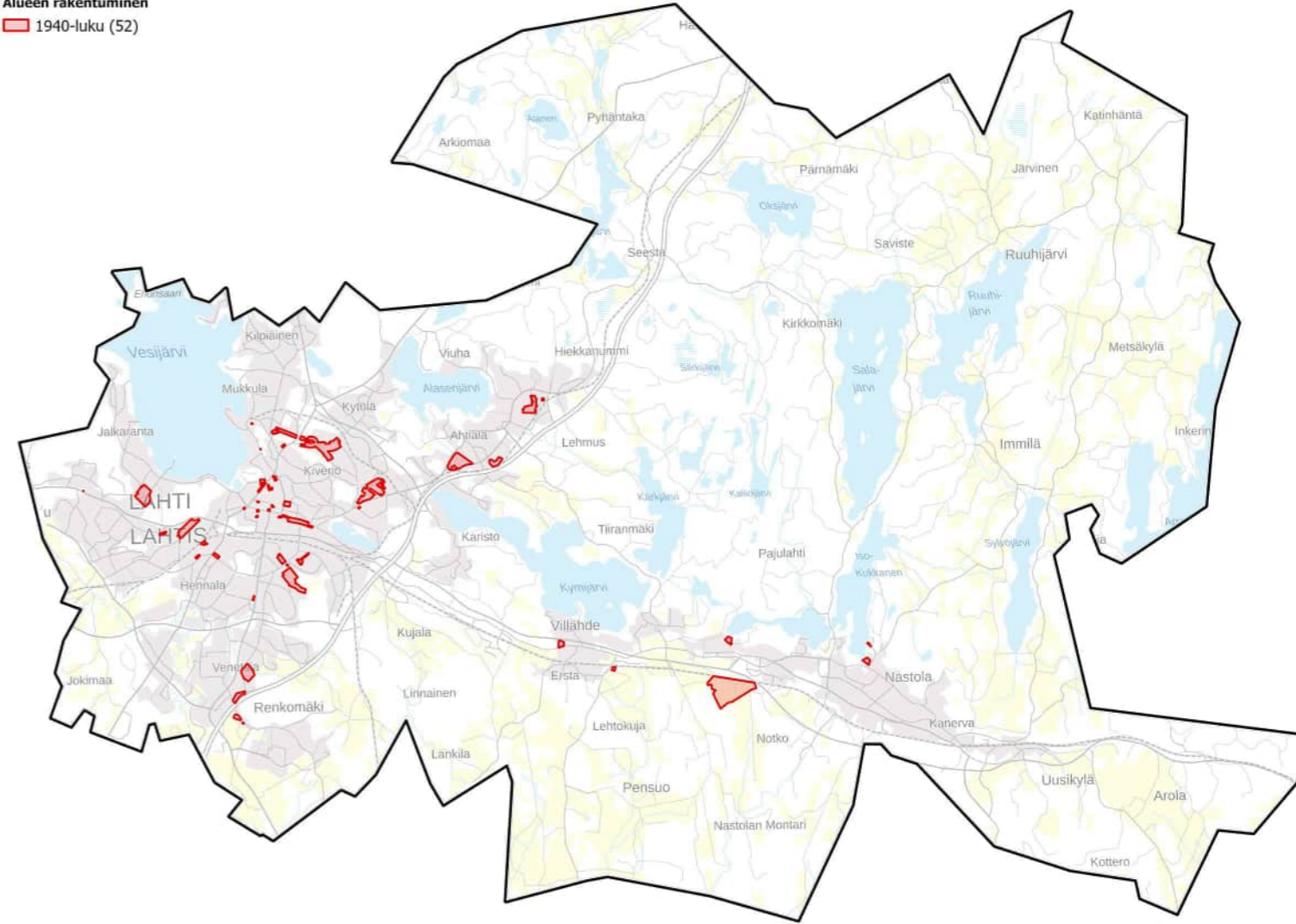
1920-luku (54)

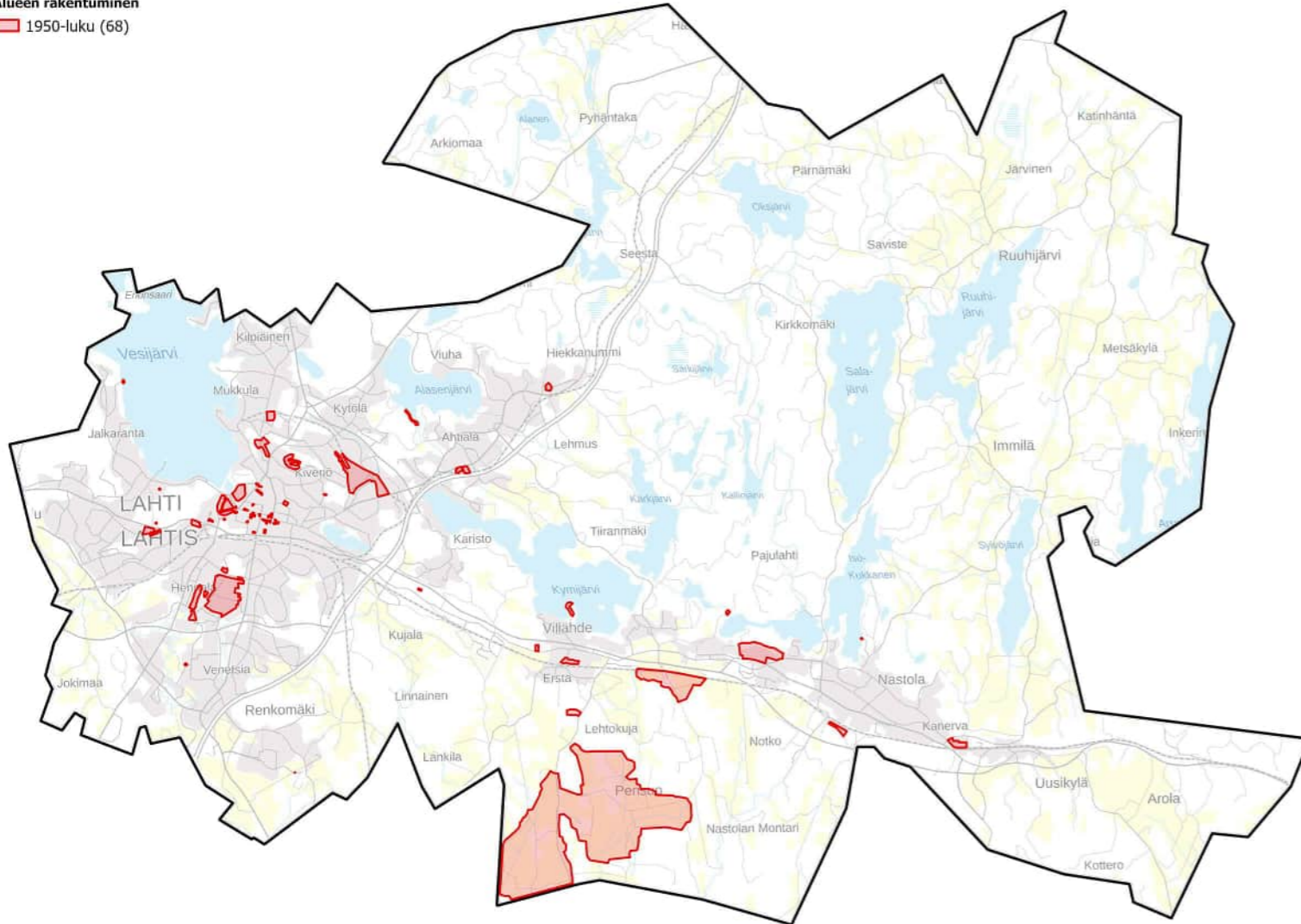
Alueen rakentuminen
1930-luku (44)

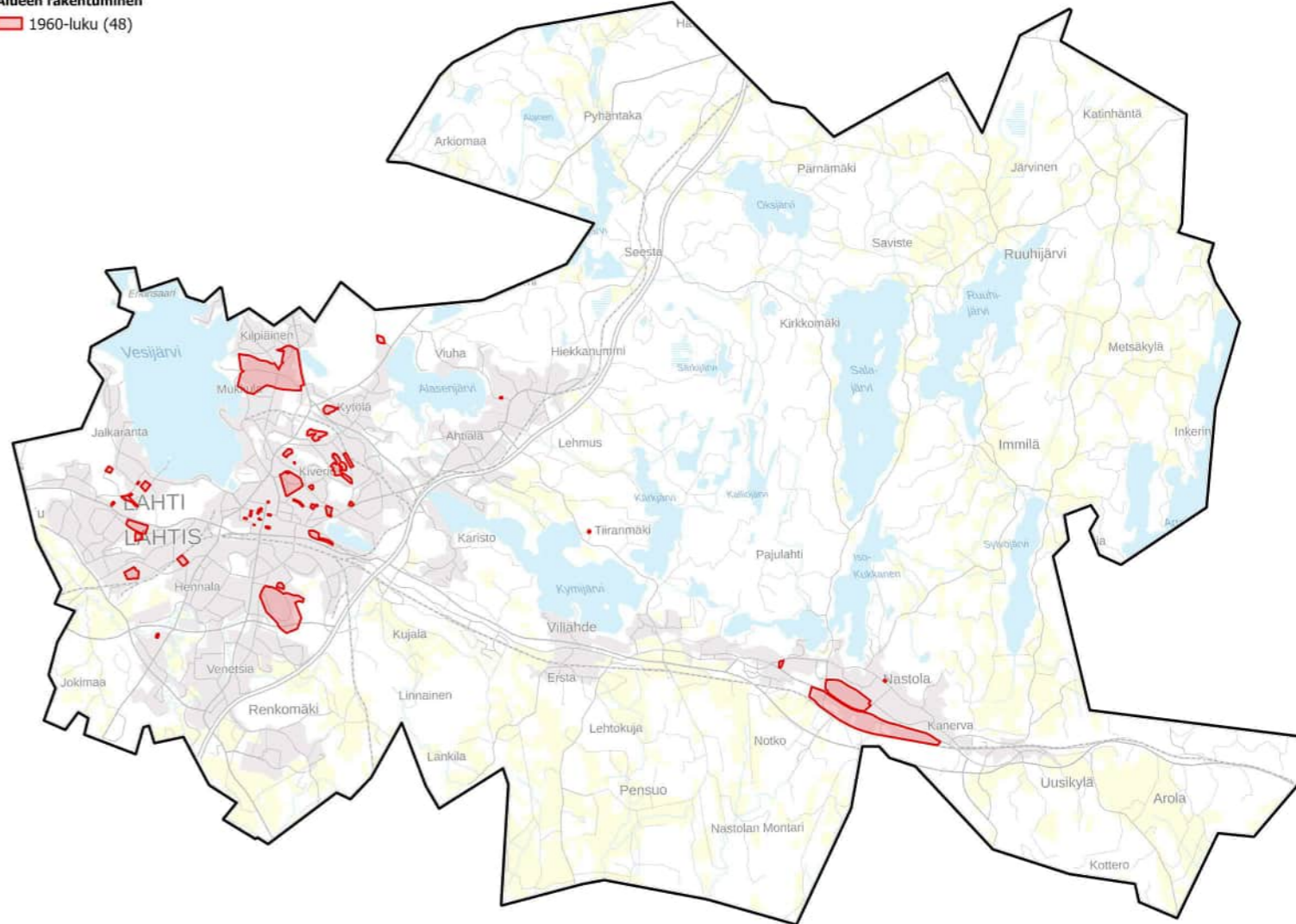
Alueen rakentuminen
1940-luku (52)

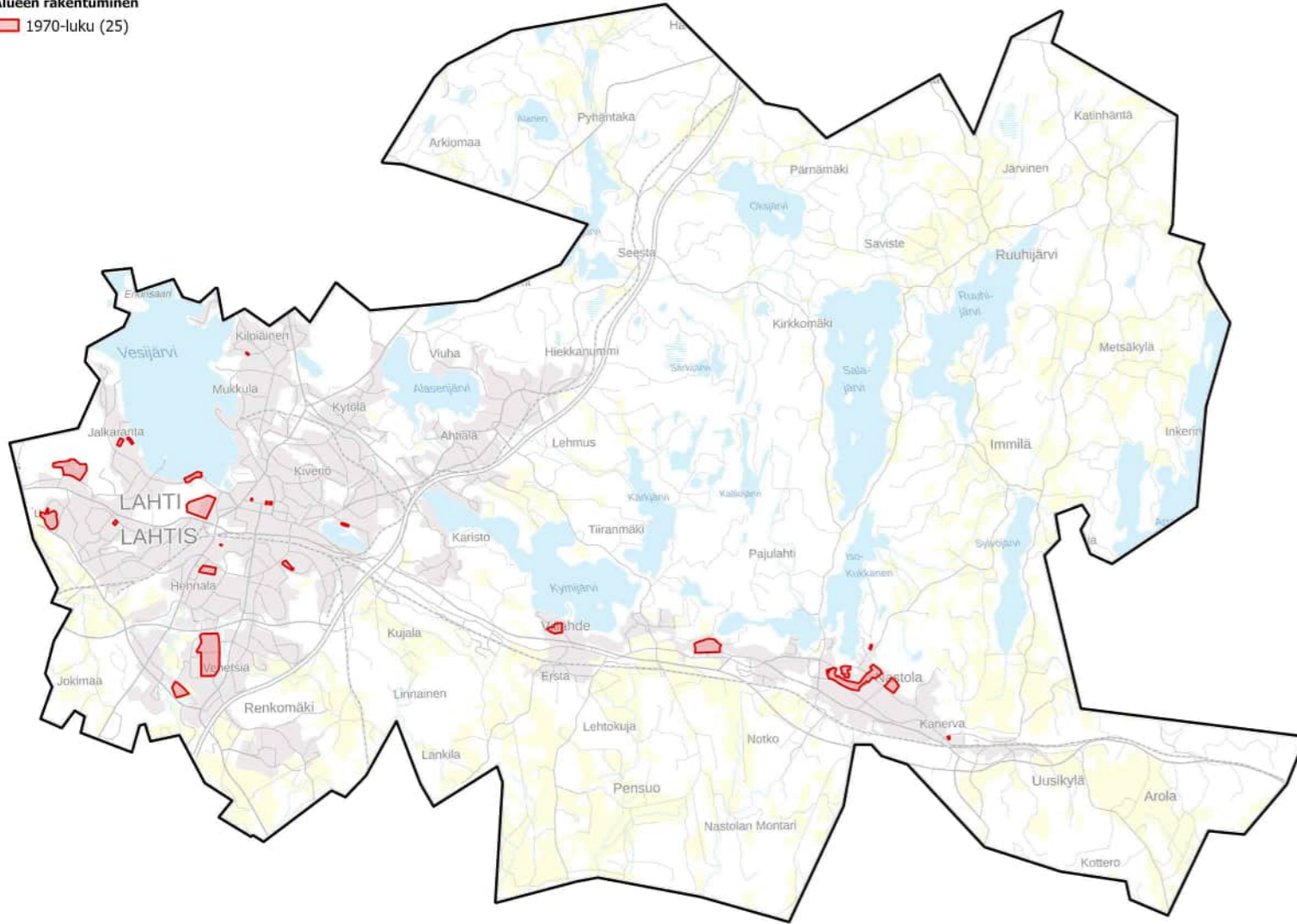
Alueen rakentuminen
1950-luku (68)

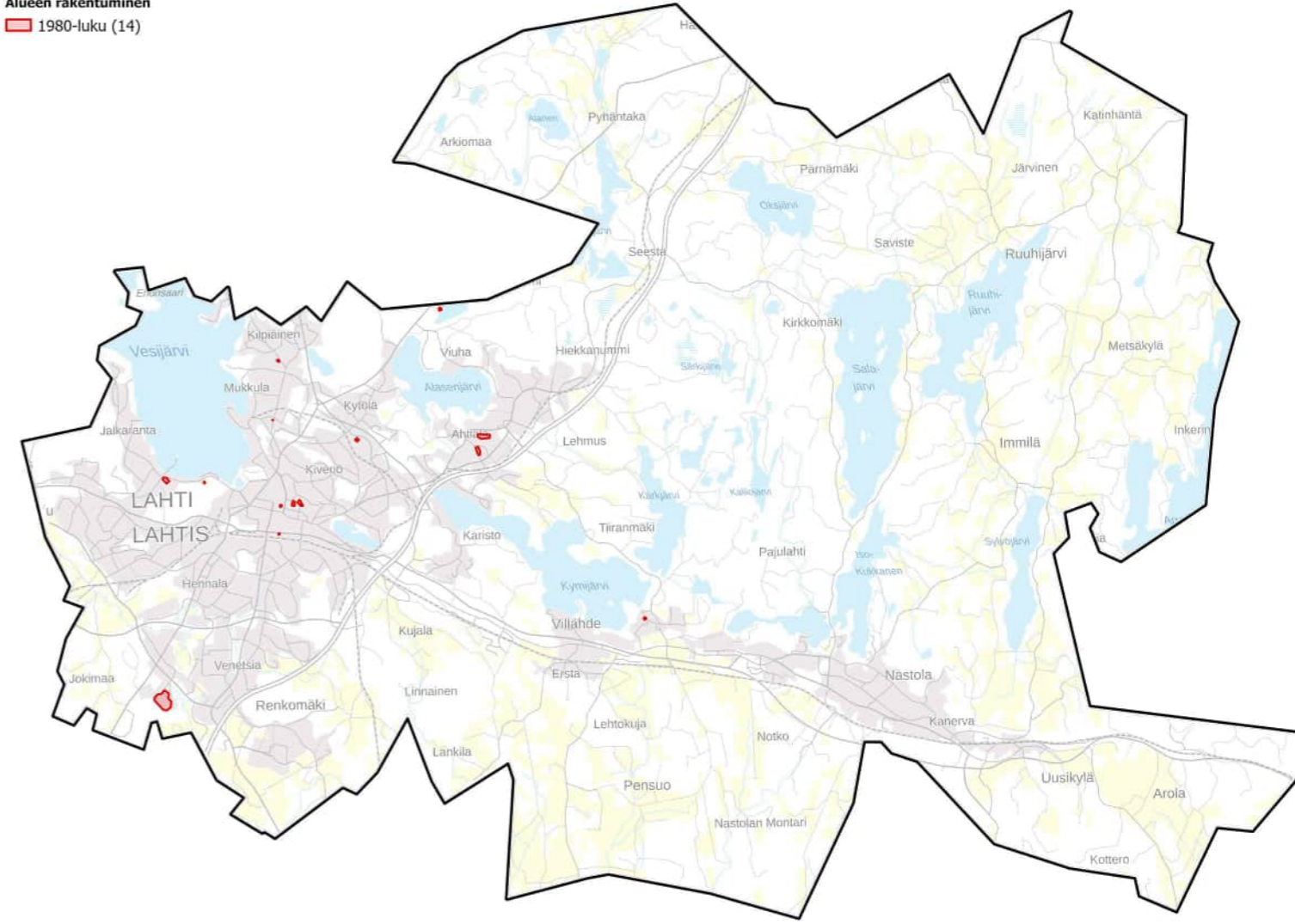
Alueen rakentuminen
1960-luku (48)

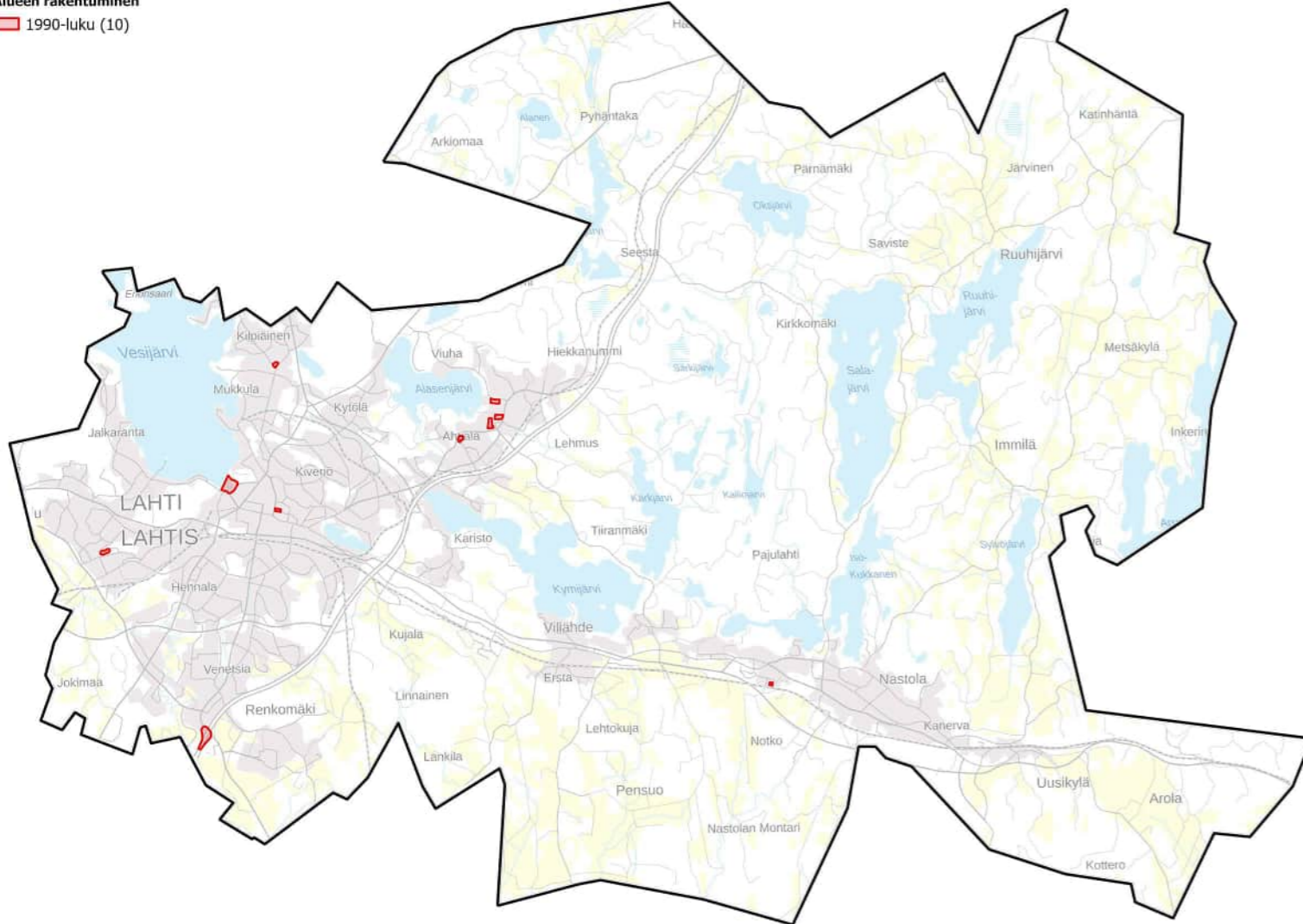
Alueen rakentuminen
1970-luku (25)

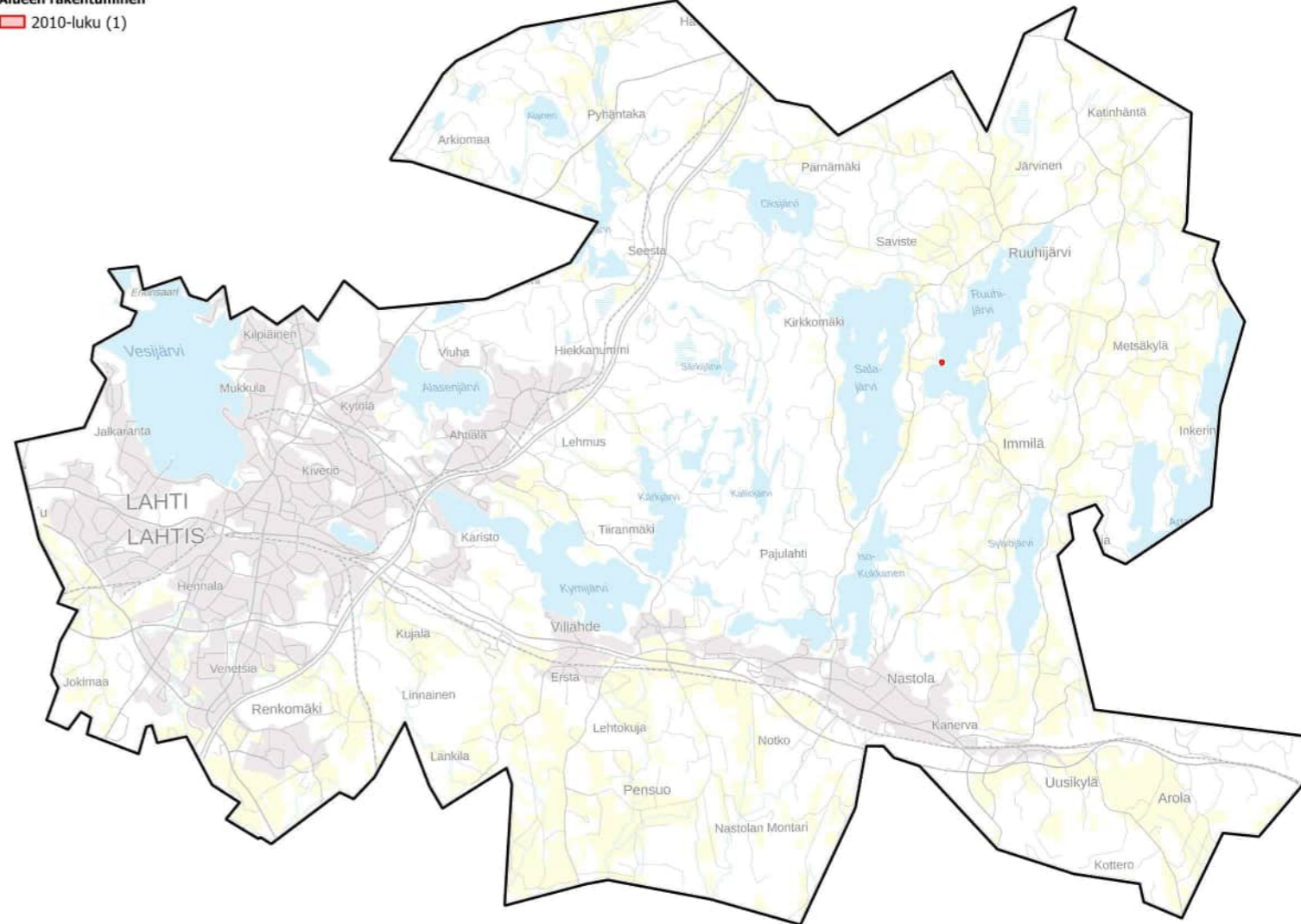
Alueen rakentuminen
1980-luku (14)

Alueen rakentuminen
1990-luku (10)

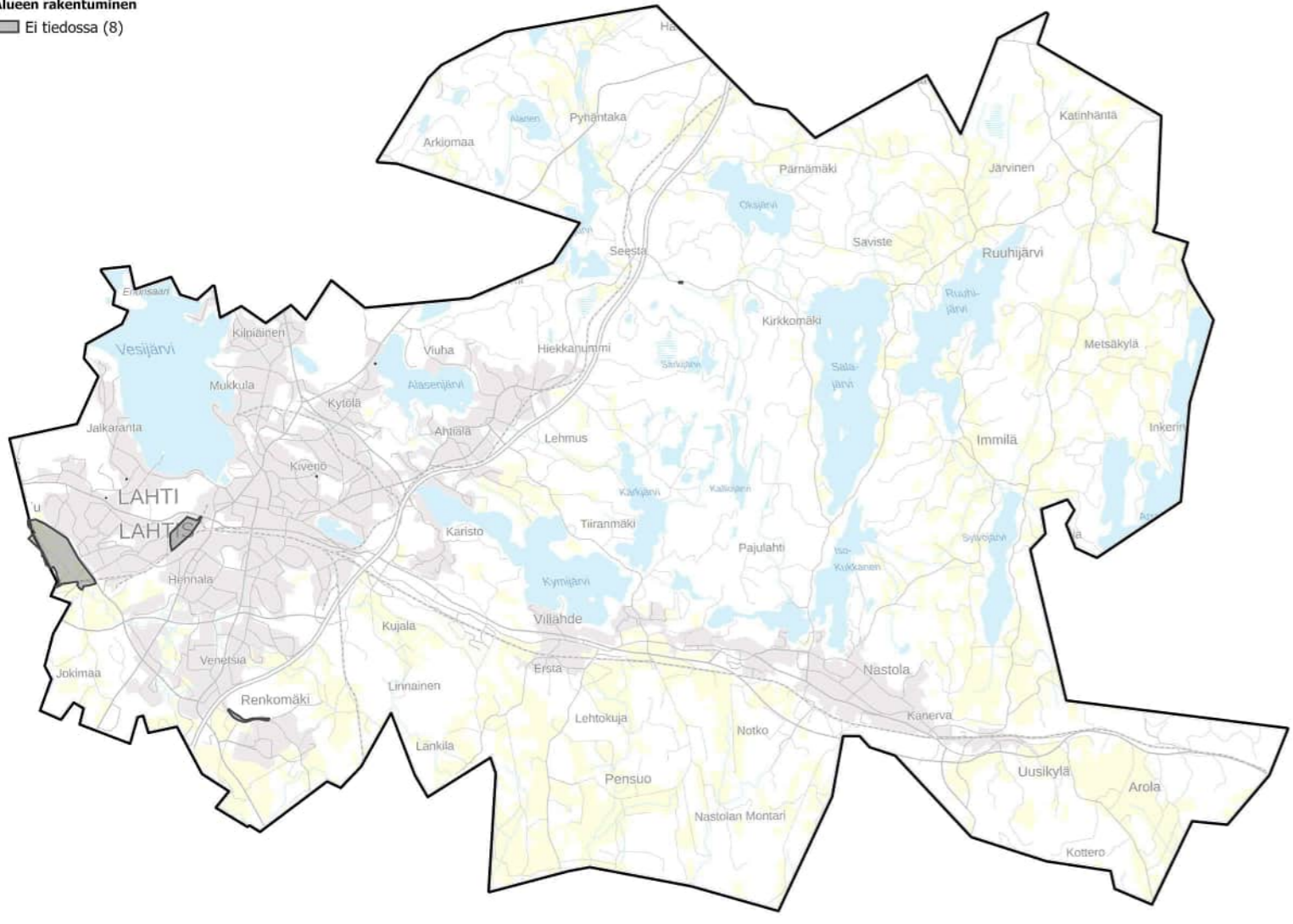

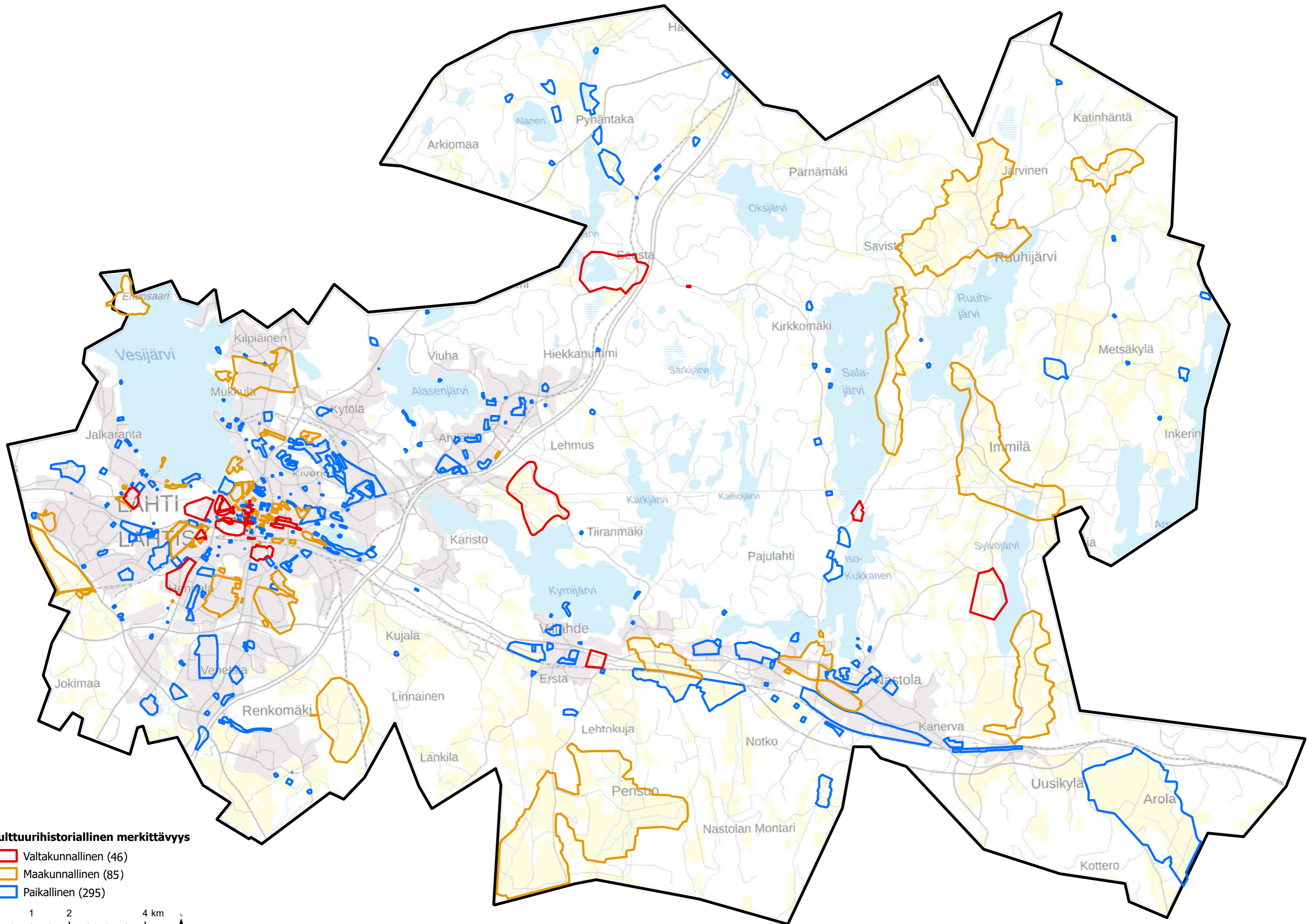
Alueen rakentuminen
2010-luku (1)

Alueen rakentuminen

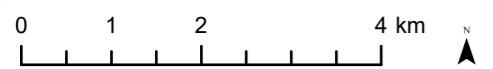
■ Ei tiedossa (8)

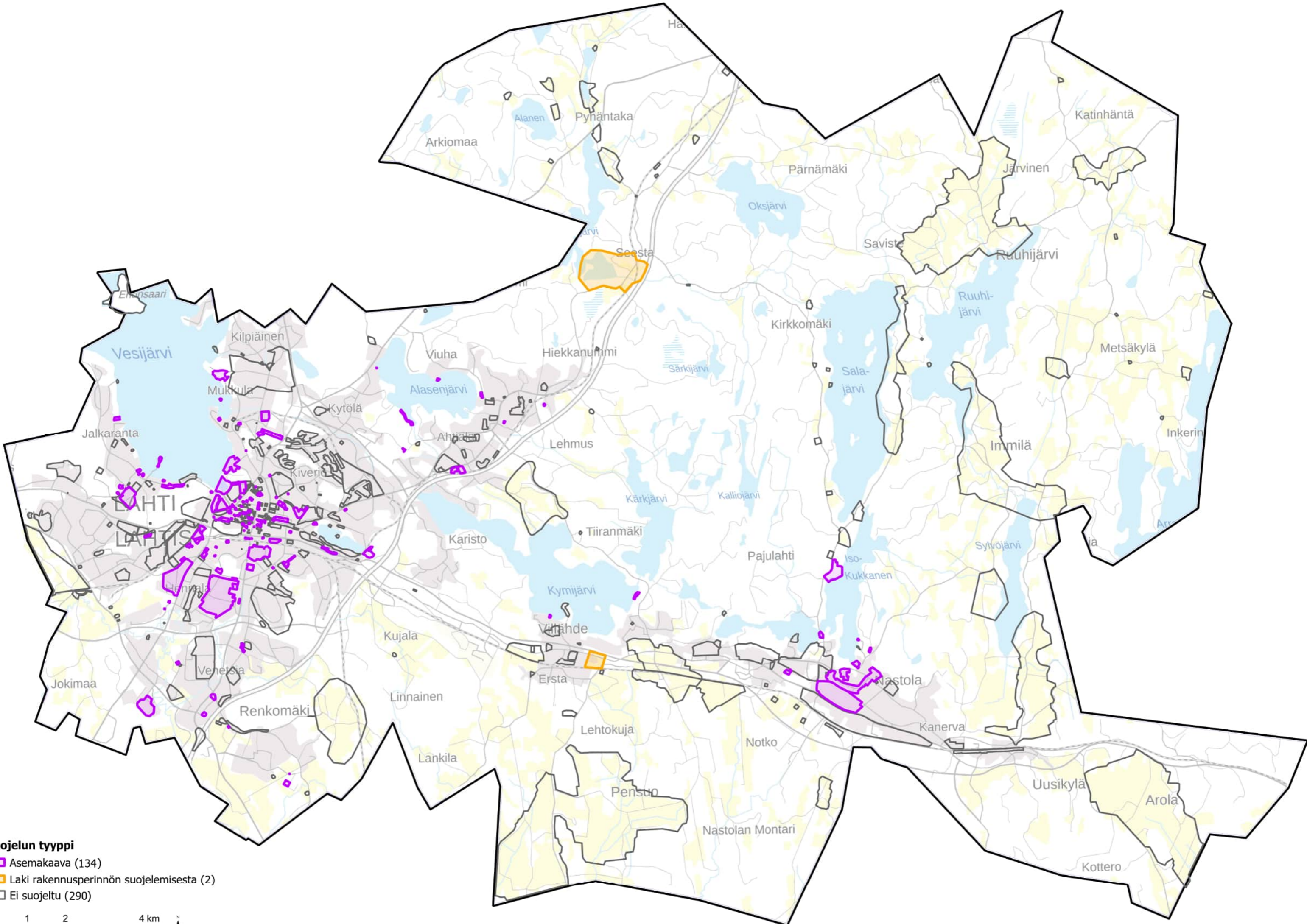

Kulttuurihistoriallinen merkittävyys

- ▭ Valtakunnallinen (46)
- ▭ Maakunnallinen (85)
- ▭ Paikallinen (295)

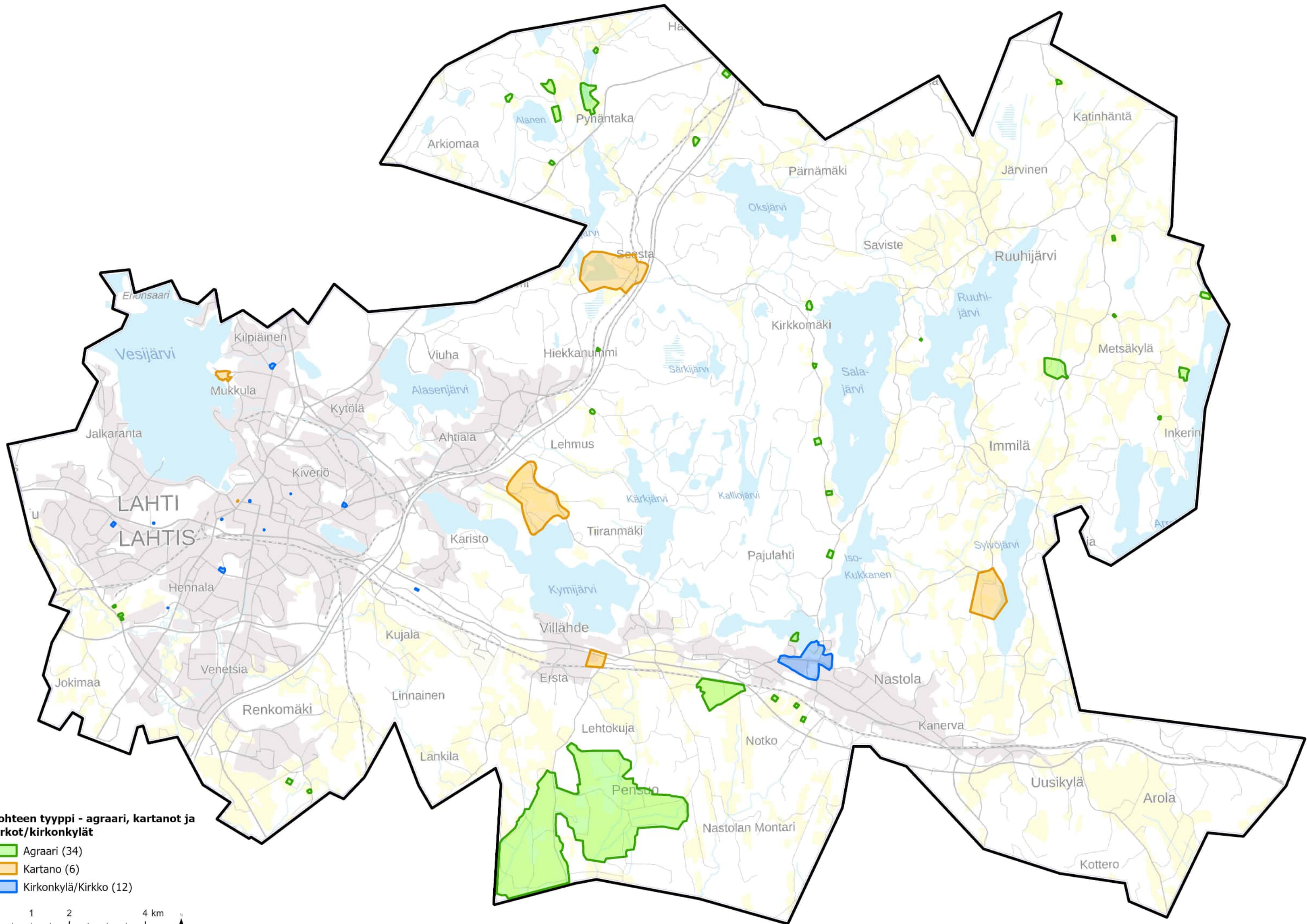

Suojelun tyyppi

- Asemakaava (134)
- Laki rakennusperinnön suojelemisesta (2)
- Ei suojeltu (290)

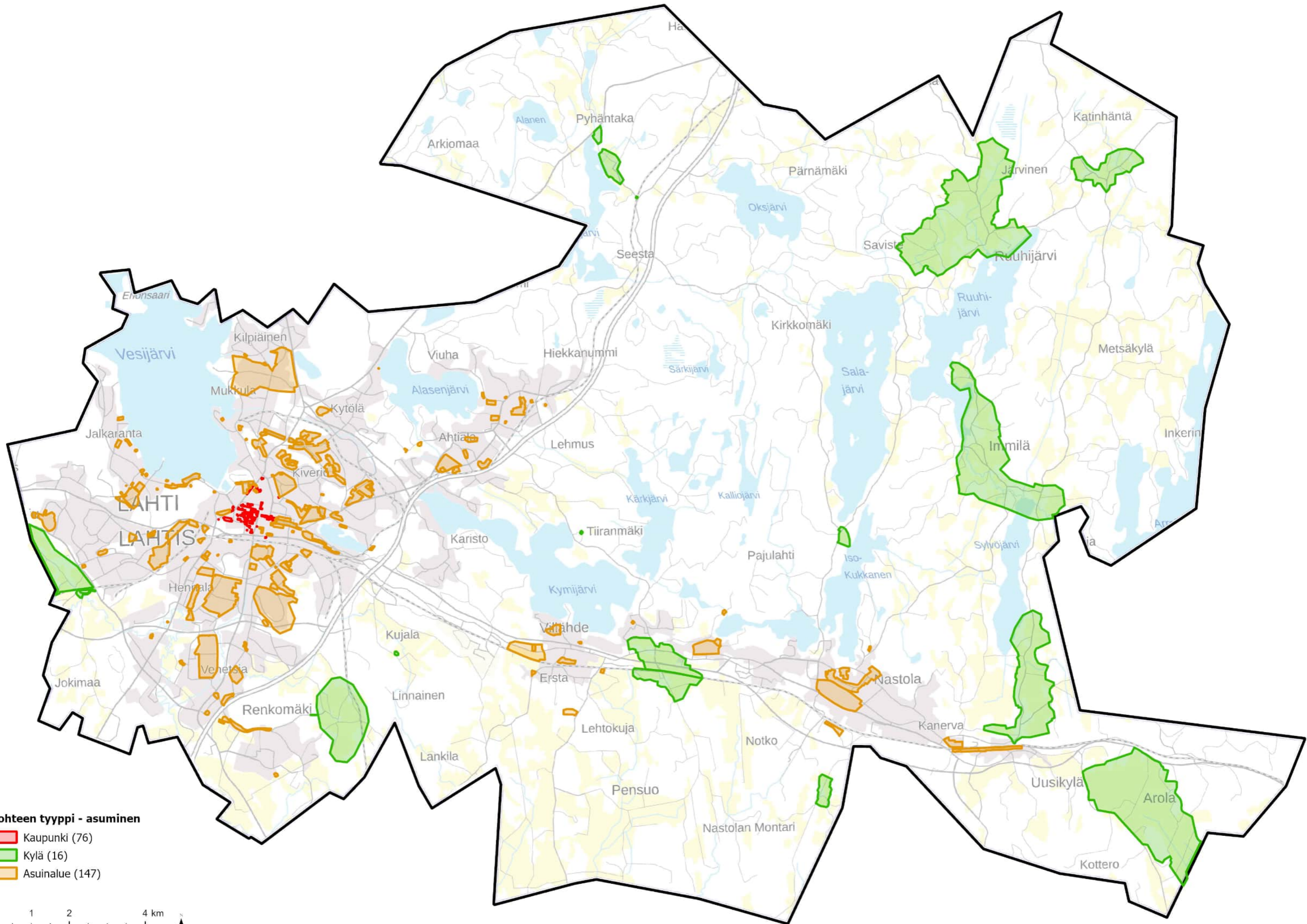

LAHTI
LAHTIS

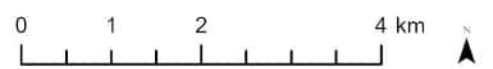
LAHTI
LAHTIS

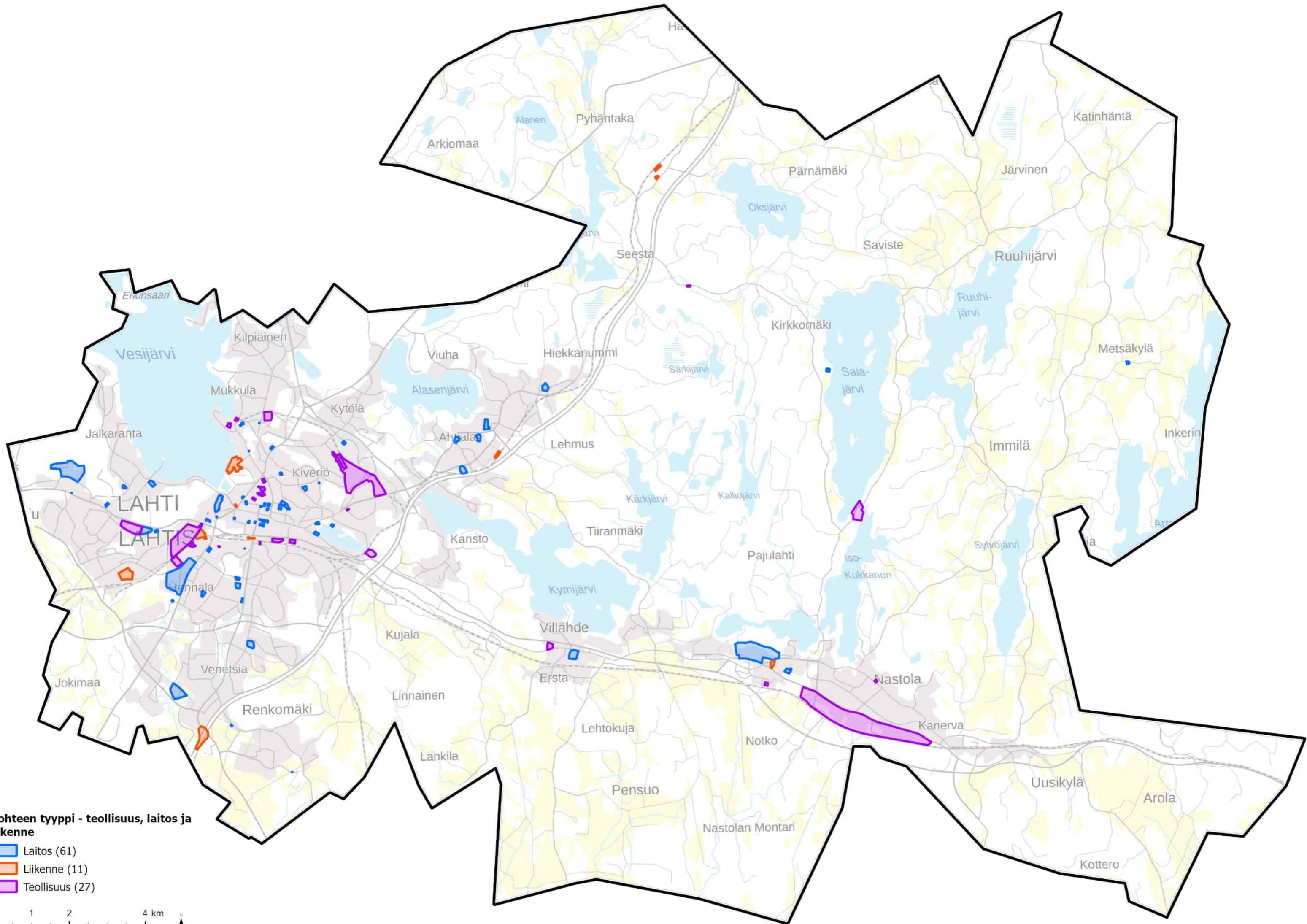
0 1 2 4 km

Kohteen tyyppi - asuminen

- Kaupunki (76)
- Kylä (16)
- Asuinalue (147)

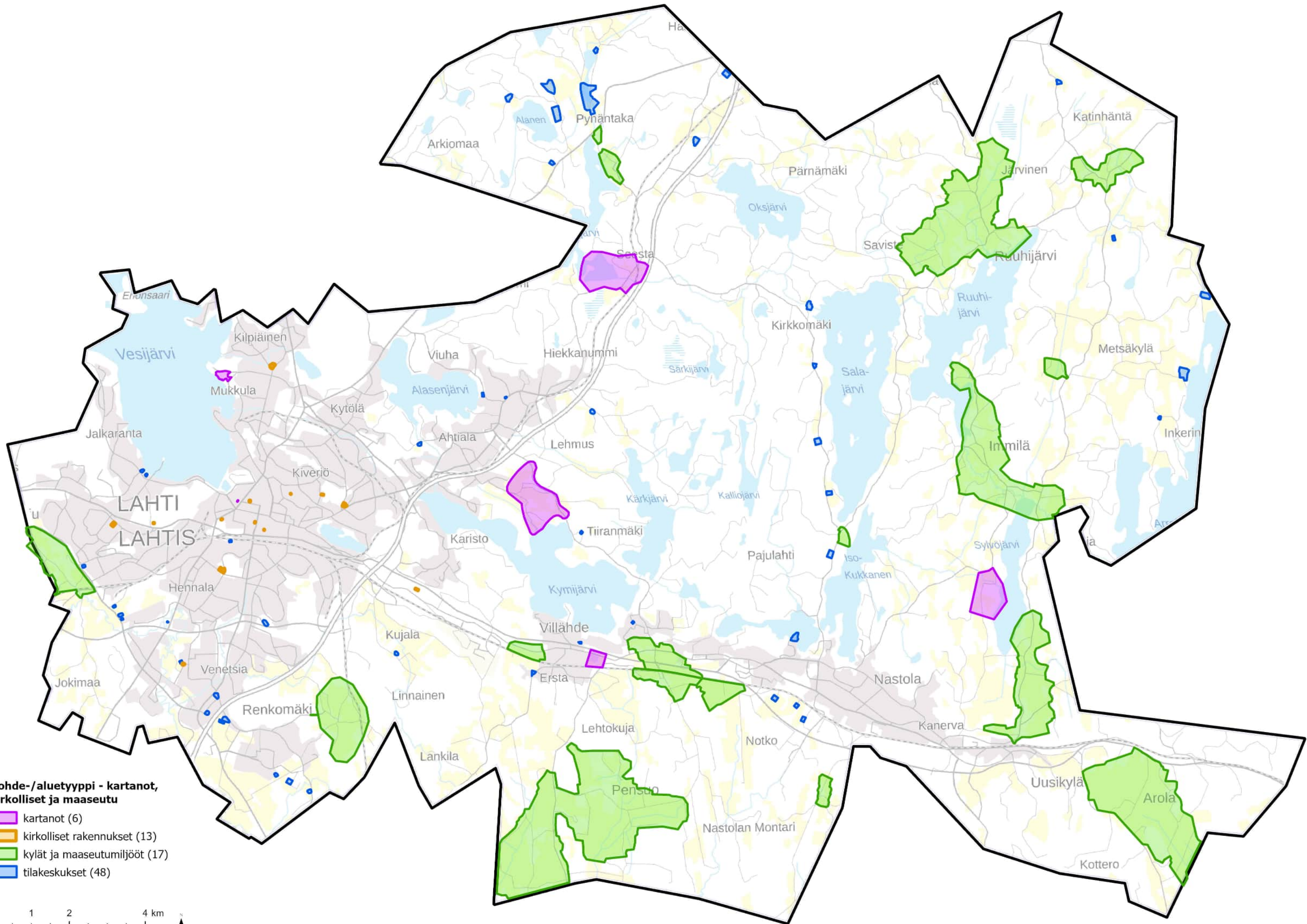

Kohteen tyyppi - teollisuus, laitos ja liikenne

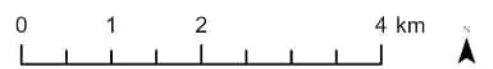
- Laitos (61)
- Liikenne (11)
- Teollisuus (27)

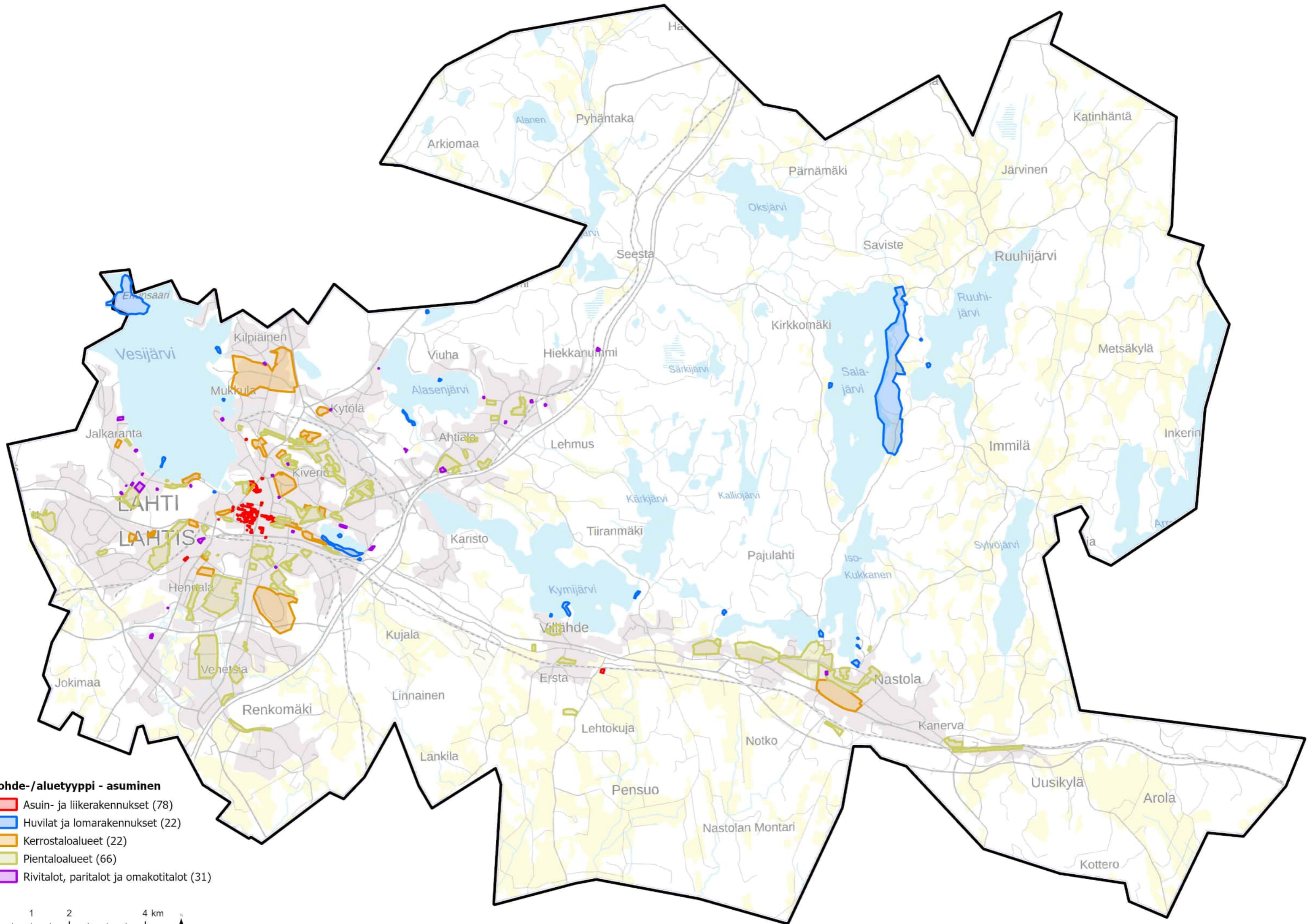
0 1 2 4 km

Kohde-/aluetyyppi - kartanot, kirkolliset ja maaseutu

- kartanot (6)
- kirkolliset rakennukset (13)
- kylät ja maaseutumiljööt (17)
- tilakeskukset (48)

Arkiomaa

Alanen

Pyhäntaka

Ha

Pärnämäki

Katinhätä

Järvinen

Seesta

Saviste

Ruuhijärvi

Ennsaari

Kilpiäinen

Viuha

Hiekkanuomi

Kirkkomäki

Ruuhijärvi

Metsäkylä

Vesijärvi

Mukkula

Alasenjärvi

Särkijärvi

Sala-järvi

Jalkaranta

Kytölä

Ahtiälä

Lehmus

Kirkkomäki

Immilä

Inkerin

LAHTI

LAHTIS

Kiveriö

Karisto

Tiiranmäki

Kärkjärvi

Kalliojärvi

Sylvojärvi

Ar

Hennala

Kujala

Kymijärvi

Pajulahti

Iso-Kukkanen

Sylvojärvi

Jokimaa

Venetsia

Ersta

Nastola

Renkomäki

Linnainen

Lehtokuja

Notko

Kanerva

Lankila

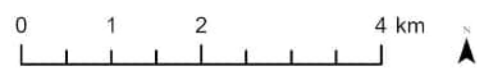
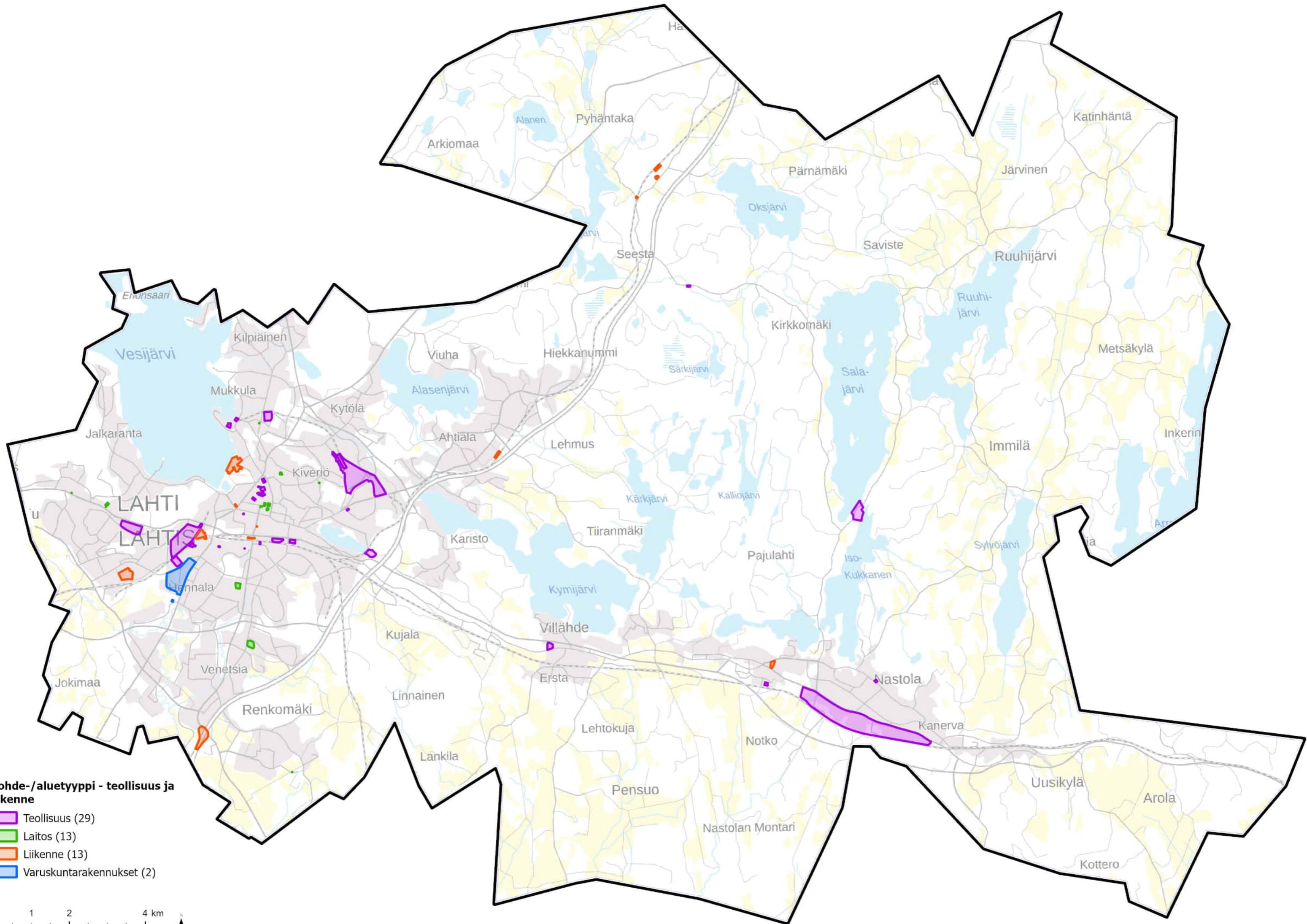
Pensuo

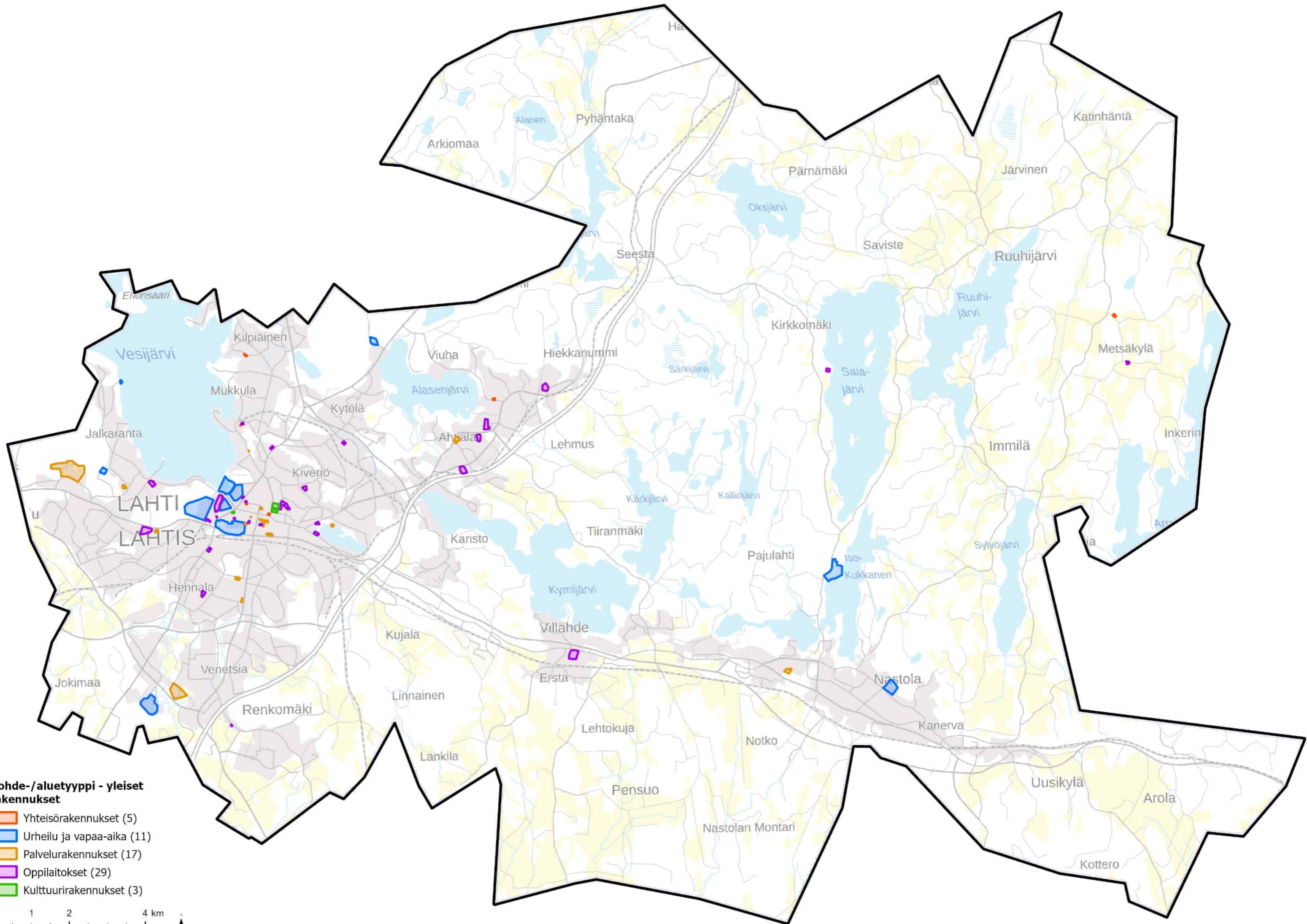
Nastolan Montari

Uusikylä

Arola

Kottero

Arkiomaa

Alanen

Pyhäntaka

Ha

Pärnämäki

Katinhätä

Järvinen

Ruuhijärvi

Saviste

Oksjärvi

Seesta

Ruuhijärvi

Kirkkomäki

Metsäkylä

Erönsaari

Vesijärvi

Kilpiäinen

Viuha

Hiekkanummi

Särkijärvi

Mukkula

Alasjärvi

Kytölä

Jalkaranta

Ahjalala

Lehmus

Sala-järvi

Immilä

Inkerin

LAHTI

LAHTIS

Kiveriö

Karisto

Tiiranmäki

Kärkjärvi

Kalliojärvi

Pajulahti

Iso-Kukkanen

Sylvöjärvi

Hennala

Villähde

Ersta

Nastola

Jokimaa

Venetsia

Renkomäki

Kujala

Linnainen

Lankila

Lehtokuja

Notko

Kanerva

Pensuo

Nastolan Montari

Uusikylä

Arola

Kottero